

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Serhat MUTLU

İSMAİL BOZKURT'UN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ ÜZERİNE BİR
İNCELEME

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Serhat MUTLU

İSMAİL BOZKURT'UN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ ÜZERİNE BİR
İNCELEME

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan KARABURGU

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

T.C.

Akdeniz Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Serhat MUTLU'nun bu çalışması, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Genç Osman GEÇER (İmza)

Üye (Danışmanı) : Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan KARABURGU (İmza)

Üye : Doç. Dr. Bedia KOÇAKOĞLU (İmza)

Tez Başlığı: İsmail Bozkurt'un Hayatı, Sanatı ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme

Onay: Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi: 08.02.2019

Mezuniyet Tarihi: 11/03/2019

(İmza)

Prof. Dr. İhsan BULUT

Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İsmail Bozkurt’un Hayatı, Sanatı ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme” adlı bu çalışmanın akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(İmza)

Serhat MUTLU

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Serhat MUTLU
Öğrenci Numarası	20165242013
Enstitü Ana Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X)Tezli Yüksek Lisans ()Doktora ()Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan KARABURGU
Tez Başlığı	İsmail Bozkurt'un Hayatı, Sanatı ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme
Turnitin Ödev Numarası	1087980699

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a)Kapak sayfası, b)Giriş, c)Ana Bölümler ve d)Sonuç kısımlarından oluşan toplam 495 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 05/03/2019 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç %2

alıntılar dâhil %4'tür.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:
(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise; Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.
() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise; Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdeler sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.
Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

05/03/2019

(imzası)

Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan KARABURGU

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
BELGELER VE FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	xiii
ÖZET.....	xiv
SUMMARY.....	xv
ÖN SÖZ.....	xvi

BİRİNCİ BÖLÜM

İSMAİL BOZKURT'UN HAYATI

1.1. Dünyaya Gelişi, Aile Çevresi ve Çocukluk Yılları	1
1.2. İlkokul, Ortaokul ve Lise Yılları	4
1.3. Üniversite (Ankara) Yılları	7
1.4. Mücadele ve TMT Yılları	10
1.5. Siyasete Bakışı ve Politika Yılları.....	15
1.6. Evliliği ve Ailesi.....	21
1.7. Fizikî Özellikleri, Kişiliği ve Mizacı.....	23
1.8. Kurduğu veya Üyesi Olduğu Dernek ve Vakıflar	24
1.8.1. İsmail Bozkurt'un Edebiyattaki Tezahürü: KIBATEK	24

İKİNCİ BÖLÜM

İSMAİL BOZKURT'UN SANATI

2.1. Sanat Anlayışı	29
2.2. Sanat Hayatı	34
2.3. Yazış Tarzı	37
2.4. Yazarlığı Algılayışı	38
2.5. Edebî Akımlarla Bağlantısı	39
2.6. Beslendiği Kaynaklar, Edebiyat Dünyasıyla Tanışması, Etkilendiği İsim ve Eserler	40
2.7. İlk Yazıları.....	45
2.8. Gazetecilik Anlayışı	45
2.8.1. Kıbrıs Türkü'nün Var Oluşuna Şahit Bir Gazete: <i>Mücahit</i>	46
2.8.2. Yazdığı Gazeteler	48

2.9. Dergicilik Anlayışı	49
2.9.1. <i>Turnalar</i>	49
2.9.2. <i>Kıbrıs Araştırmaları Dergisi</i>	50
2.10. Ansiklopedicilik Anlayışı	51
2.10.1. İsmail Bozkurt'un Hülyası: Kıbrıs Türk Edebiyatı Araştırma ve Tanıtma Projesi ..	52
2.11. İsmail Bozkurt'un Şiire Dair Düşünceleri	53
2.12. İsmail Bozkurt'a Sanat Yolunu Açan Eser: <i>Kıbrıs'a Selam</i>	54
2.13. İsmail Bozkurt'un Folkloru Bakışı ve Büyük Katkısı: <i>Yeniboğaziçi Halk Kültürü</i>	54
2.14. İsmail Bozkurt'un Yayına Hazırladığı (Editörlüğünü Yaptığı) Eserler	56
2.15. İsmail Bozkurt'un Aldığı Ödüller	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSMAİL BOZKURT'UN ESERLERİ

3.1. Deneme ve Kıbrıs Türk Edebiyatında Bu Türün Kısaca Tarihî Gelişimi Üzerine	59
3.1.1. İsmail Bozkurt'un Deneme Anlayışı	60
3.1.2. İsmail Bozkurt'un Deneme Türündeki Eserleri	61
3.1.2.1. <i>Puşkin'in Ağacı</i>	61
3.1.2.1.1. Konuşma	64
3.1.2.1.2. <i>Puşkin'in Ağacı</i> 'nda Yer Alan Denemeler Üzerine Bir İnceleme	65
3.1.2.1.2.1. Dernekçiliğe Dair Düşünceleri	65
3.1.2.1.2.2. Ansiklopediciliğe Dair Düşünceleri	67
3.1.2.1.2.3. Hayatına Dair Kaleme Aldığı Yazılarındaki Düşünceleri	68
3.1.2.1.2.4. Sanat Eserlerinin Önemine Dair Düşünceleri	70
3.1.2.1.2.5. Tiyatro ve Bazı Tiyatro Eserlerine Dair Düşünceleri	74
3.1.2.1.2.6. Kitap Fuarları, Sanat Müzeleri, Kitabevleri, Sinema Festivalleri, Opera ve Kurultaylara Dair Düşünceleri	77
3.1.2.1.2.7. Bazı Sanatçı ve Eserlere Dair Düşünceleri	83
3.1.2.1.2.8. Anayasa, Siyaset, Kültür, Tarih, Sanat Yaklaşımları ve Bunların Birbirleriyle Olan Etkileşimlerine Dair Düşünceleri	92
3.1.2.1.3. Bitirirken	100
3.1.2.1.4. <i>Puşkin'in Ağacı</i> 'na Dair Bir Değerlendirme	100
3.1.2.2. <i>Kıbrıs Türk Halkı'nın Siyaset Kurumu Üzerine Deneme</i>	101
3.1.2.2.1. <i>Kıbrıs Türk Halkı'nın Siyaset Kurumu Üzerine Deneme</i> 'ye Dair Bir Değerlendirme	104

3.2. Seyahatname ve Kıbrıs Türk Edebiyatında Bu Türün Kısaca Tarihî Gelişimi Üzerine .	106
3.2.1. İsmail Bozkurt'un Seyahatname Anlayışı	106
3.2.2. İsmail Bozkurt'un Seyahatname Türündeki Eserleri.....	109
3.2.2.1. <i>Kızıl Meydan'da Bir Uçak</i>	109
3.2.2.1.1. <i>Kızıl Meydan'da Bir Uçak'a Dair Bir Değerlendirme</i>	126
3.2.2.2. <i>Evliya Çelebi'nin İzinde Kuzey Kıbrıs Seyahatnamesi</i>	127
3.2.2.2.1. <i>Evliya Çelebi'nin İzinde Kuzey Kıbrıs Seyahatnamesi'ne Dair Bir Değerlendirme</i>	132
3.3. Anı ve Kıbrıs Türk Edebiyatında Bu Türün Kısaca Tarihî Gelişimi Üzerine.....	135
3.3.1. İsmail Bozkurt'un Anı Anlayışı	136
3.3.2. İsmail Bozkurt'un Anı Türündeki Eserleri	137
3.3.2.1. <i>Beştulum'dan Zirköy'e</i> <i>(Bir Kıbrıs Çocukluğu ve İlk Gençliği/1940-1963)</i>	137
3.3.2.2. <i>Zirköy'den Mermertepe'ye</i> <i>(Kıbrıs'ta Direniş ve Mücahitlik Yılları/1 Nisan 1955-1968 Baharı)</i>	144
3.3.3. İsmail Bozkurt'un Anı Türündeki Eserlerine Dair Bir Değerlendirme	159
3.3.4. İsmail Bozkurt'un Yazım Aşamasındaki Anıları Üzerine.....	160
3.4. Tiyatro ve Kıbrıs Türk Edebiyatında Bu Türün Kısaca Tarihî Gelişimi Üzerine	161
3.4.1. İsmail Bozkurt'un Tiyatro Anlayışı.....	163
3.4.2. İsmail Bozkurt'un Dilinden Kısaca Kıbrıs Türk Tiyatro Tarihi	165
3.4.3. İsmail Bozkurt'un Tiyatro Türündeki Eseri: <i>Her Şey Vatan İçin</i>	166
3.5. Hikâye ve Kıbrıs Türk Edebiyatında Bu Türün Kısaca Tarihî Gelişimi Üzerine	169
3.5.1. İsmail Bozkurt'un Hikâye Anlayışı	170
3.5.2. İsmail Bozkurt'un Hikâye Türündeki Tek Kitabı: <i>Bücür ile Gölge</i>	173
3.5.3. İsmail Bozkurt'un Hikâyelerinde Ortak Yapı	173
3.5.4. İsmail Bozkurt'un Hikâyelerinin Tematik İncelemesi	180
3.5.4.1. Bireyi Merkeze Alan Hikâyelerde Tema	180
3.5.4.1.1. Aşk	180
3.5.4.1.2. Ölüm.....	181
3.5.4.1.3. Hayvanlara Yaklaşım	183
3.5.4.1.4. Kadın ve Cinsellik.....	184
3.5.4.1.5. Bireyi Merkeze Alan Hikâyelerde Diğer Temalar	184
3.5.4.2. Toplumu Merkeze Alan Hikâyelerde Tema.....	187
3.5.4.2.1. Millî Hassasiyet ve Vatan	187

3.5.4.2.2. Resmî İşlerdeki Aksaklıklar ve İltimas	187
3.5.4.2.3. Siyaset	188
3.5.4.2.4. Savaş.....	189
3.5.4.2.5. Basın Hayatı	190
3.5.4.2.6. Göç	190
3.5.4.2.7. Maddî-Manevî Yaklaşımlar, Geçim Sıkıntısı ve Fakirlik	191
3.5.4.2.8. Toplumu Merkeze Alan Hikâyelerde Diğer Temalar.....	192
3.5.5. İsmail Bozkurt'un Hikâyelerinde Zaman	194
3.5.6. İsmail Bozkurt'un Hikâyelerinde Mekân	197
3.5.7. İsmail Bozkurt'un Hikâyelerinde Şahıs Kadrosu	201
3.5.7.1. Cinsiyet Faktörüne Göre Şahıs Kadrosu.....	202
3.5.7.2. Yaş Faktörüne Göre Şahıs Kadrosu	203
3.5.7.3. Etnik Kökenlerine Göre Şahıs Kadrosu	203
3.5.7.4. Meslek Faktörüne Göre Şahıs Kadrosu	204
3.5.8. İsmail Bozkurt'un Hikâyelerinde Anlatıcı ve Bakış Açısı	206
3.6. Roman ve Kıbrıs Türk Edebiyatında Bu Türün Kısaca Tarihî Gelişimi Üzerine	210
3.6.1. İsmail Bozkurt'un Roman Anlayışı	212
3.6.1.1. İsmail Bozkurt ve Kanon	225
3.6.2. İsmail Bozkurt'un Roman Türündeki Eserleri	227
3.6.2.1. <i>Yusufoçuklar Oldu mu?</i>	227
3.6.2.1.1. Tanıtım	227
3.6.2.1.2. Yapı	230
3.6.2.1.2.1. Olay Örgüsü.....	230
3.6.2.1.2.2. Zaman	237
3.6.2.1.2.3. Mekân	239
3.6.2.1.2.4. Kişiler	242
3.6.2.1.2.5. Anlatıcı ve Bakış Açısı	251
3.6.2.1.3. Tema.....	252
3.6.2.1.4. Anlam, Yorum ve Zihniyet	257
3.6.2.2. <i>Mangal</i>	261
3.6.2.2.1. Tanıtım	261
3.6.2.2.2. Yapı	264
3.6.2.2.2.1. Olay Örgüsü.....	264

3.6.2.2.2.2. Zaman	270
3.6.2.2.2.3. Mekân	271
3.6.2.2.2.4. Kişiler	274
3.6.2.2.2.5. Anlatıcı ve Bakış Açısı	280
3.6.2.2.3. Tema.....	281
3.6.2.2.4. Anlam, Yorum ve Zihniyet	285
3.6.2.3. <i>Bir Gün Belki</i>	289
3.6.2.3.1. Tanıtım	289
3.6.2.3.2. Yapı	292
3.6.2.3.2.1. Olay Örgüsü.....	292
3.6.2.3.2.2. Zaman	303
3.6.2.3.2.3. Mekân	306
3.6.2.3.2.4. Kişiler	312
3.6.2.3.2.5. Anlatıcı ve Bakış Açısı	321
3.6.2.3.3. Tema.....	322
3.6.2.3.4. Anlam, Yorum ve Zihniyet	334
3.6.2.4. <i>Bir Gecede</i>	342
3.6.2.4.1. Tanıtım	342
3.6.2.4.2. Yapı	345
3.6.2.4.2.1. Olay Örgüsü.....	345
3.6.2.4.2.2. Zaman	351
3.6.2.4.2.3. Mekân	352
3.6.2.4.2.4. Kişiler	356
3.6.2.4.2.5. Anlatıcı ve Bakış Açısı	361
3.6.2.4.3. Tema.....	361
3.6.2.4.4. Anlam, Yorum ve Zihniyet	365
3.6.2.5. <i>Kaza</i>	370
3.6.2.5.1. Tanıtım	370
3.6.2.5.2. Yapı	373
3.6.2.5.2.1. Olay Örgüsü.....	373
3.6.2.5.2.2. Zaman	380
3.6.2.5.2.3. Mekân	383
3.6.2.5.2.4. Kişiler	386

3.6.2.5.2.5. Anlatıcı ve Bakış Açısı	391
3.6.2.5.3. Tema	392
3.6.2.5.4. Anlam, Yorum ve Zihniyet	396
3.6.3. İsmail Bozkurt'un Romanları Üzerine Bir Değerlendirme	403

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İSMAİL BOZKURT'UN HİKÂYE VE ROMANLARINDA DİL, ANLATIM VE ÜSLUP

4.1. Dil	406
4.1.1. Cümle	408
4.1.1.1. Yüklemin Türüne Göre Cümleler	408
4.1.1.2. Yüklemin Yerine Göre Cümleler	408
4.1.1.3. Yüklemin Yapısına Göre Cümleler	410
4.1.1.4. Yüklemin Anlamına Göre Cümleler	410
4.1.1.5. Atasözleri ve Deyimler	411
4.1.1.6. Argo	412
4.1.1.7. İkilemeler	413
4.1.1.8. Yöresel Ağız Kullanımı	414
4.2. İsmail Bozkurt'un Hikâye ve Romanlarında Görülen Üslup Özelliklerine Genel Bir Bakış	417
4.3. İsmail Bozkurt'un Hikâye ve Romanlarında Anlatım Teknikleri	422
4.3.1. Anlatma-Gösterme	424
4.3.2. Özetleme	425
4.3.3. Metinlerarasılık	426
4.3.4. Üstkurmaca	429
4.3.5. Tasvir	431
4.3.6. Leitmotiv	431
4.3.7. Geriye Dönüş Tekniği	433
4.3.8. İç Konuşma	434
4.3.9. Diyalog	435
4.3.10. Otobiyografik Teknik	438
4.3.11. İç Çözümleme	439
4.3.12. Mektup Tekniği	439

SONUÇ	441
K A Y N A K Ç A	445
EK 1-BELGELER VE FOTOĞRAFLAR	458
EK 2-İSMAİL BOZKURT’UN KRONOLOJİK BİYOGRAFİSİ.....	470
ÖZ GEÇMİŞ.....	472

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1 İsmail Bozkurt'un Hikâyelerinde Çerçeve Anlatı Örneği.....	179
Şekil 3.2 İsmail Bozkurt'un <i>Mangal</i> Romanının Robert DiYanni Piramidine Adaptasyonu.....	265
Şekil 3.3 İsmail Bozkurt'un <i>Mangal</i> Romanında Saptanan Protagonist-Antagonist Güçlerin Tasnifi.....	274
Şekil 3.4 İsmail Bozkurt'un <i>Bir Gün Belki</i> Romanında Saptanan Protagonist-Antagonist Güçlerin Tasnifi.....	312
Şekil 3.5 İsmail Bozkurt'un <i>Bir Gün Belki</i> Romanı Kişilerinden Mehmet ve Nitsa'nın Aşkına, Türklerin ve Rumların Bakışı.....	329
Şekil 3.6 İsmail Bozkurt'un <i>Kaza</i> Romanında Saptanan Temel Çatışmalar.....	380

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3.1 İsmail Bozkurt'un Hikâyelerinde Saptanan Vaka Zamanı Uzunluklarının Analizi	195
Tablo 3.2 İsmail Bozkurt'un Hikâyelerinin Mekânsal Analizi.....	200
Tablo 3.3 İsmail Bozkurt'un Hikâyelerinin Yaş Faktörüne Göre Şahıs Kadrosu Analizi.....	203
Tablo 3.4 İsmail Bozkurt'un Hikâyelerinin Etnik Kökenlerine Göre Şahıs Kadrosu Analizi	204
Tablo 3.5 İsmail Bozkurt'un Hikâyelerinin Meslek Faktörüne Göre Şahıs Kadrosu Analizi	204
Tablo 3.6 İsmail Bozkurt'un <i>Yusuŕçuklar Oldu mu?</i> Romanının Aslı Kişilerinden Kemal'in İç Çatışma Analizi.....	231
Tablo 3.7 İsmail Bozkurt'un <i>Yusuŕçuklar Oldu mu?</i> Romanındaki Kişilerin Sınıflandırılması	242
Tablo 3.8 İsmail Bozkurt'un <i>Mangal</i> Romanında Saptanan Temel Çatışmalar.....	266
Tablo 3.9 İsmail Bozkurt'un <i>Mangal</i> Romanındaki Kişilerin Sınıflandırılması.....	274
Tablo 3.10 İsmail Bozkurt'un <i>Bir Gün Belki</i> Romanında Saptanan Temel Çatışmalar.....	293
Tablo 3.11 İsmail Bozkurt'un <i>Bir Gün Belki</i> Romanındaki Kişilerin Sınıflandırılması.....	312
Tablo 3.12 İsmail Bozkurt'un <i>Bir Gecede</i> Romanında Saptanan Temel Çatışmalar.....	345
Tablo 3.13 İsmail Bozkurt'un <i>Bir Gecede</i> Romanındaki Kişilerin Sınıflandırılması.....	356
Tablo 3.14 İsmail Bozkurt'un <i>Bir Gecede</i> Adlı Romanının Yardımcı Kişilerinden Ramadan'ın Kişilik Analizi.....	359
Tablo 3.15 İsmail Bozkurt'un <i>Kaza</i> Romanındaki Kişilerin Sınıflandırılması.....	386
Tablo 4.1 İsmail Bozkurt'un Hikâyelerindeki Cümlelerin Yüklemin Türüne Göre Analizi.....	408
Tablo 4.2 İsmail Bozkurt'un Romanlarında Saptanan Cümlelerin Yüklemin Türüne Göre Analizi.....	408
Tablo 4.3 İsmail Bozkurt'un Hikâyelerindeki Cümlelerin Yüklemin Yerine Göre Analizi.....	408
Tablo 4.4 İsmail Bozkurt'un Romanlarında Saptanan Cümlelerin Yüklemin Yerine Göre Analizi.....	409
Tablo 4.5 İsmail Bozkurt'un Hikâyelerindeki Cümlelerin Yapılarına Göre Analizi.....	410
Tablo 4.6 İsmail Bozkurt'un Romanlarında Saptanan Cümlelerin Yapılarına Göre Analizi.....	410
Tablo 4.7 İsmail Bozkurt'un Hikâyelerindeki Cümlelerin Anlamlarına Göre Analizi.....	410

Tablo 4.8 İsmail Bozkurt'un Romanlarında Saptanan Cümlelerin Anlamlarına Göre Analizi	411
Tablo 4.9 İsmail Bozkurt'un Hikâyelerinin Cümle Analizleri.....	418
Tablo 4.10 İsmail Bozkurt'un Romanlarında Saptanan Cümlelerin Analizleri.....	419

KISALTMALAR LİSTESİ

A.Y.	: <i>Almanya'daki Yabancılar</i>
And.	: <i>Andrianu</i>
B.G.	: <i>Bir Gecede</i>
B.G.B.	: <i>Bir Gün Belki</i>
B.İ.G.	: <i>Bücür ile Gölge</i>
B.K.B.E.	: <i>Bir Kadın Bir Erkek</i>
BEM	: Bölge Eğitim Merkezi
bk.	: Bakınız
C.	: Cilt
D.D.T.	: <i>Deli Dumrul ya da Tadımcıbaşı</i>
D.S.H.	: <i>Dünyanın Sekizinci Harikası</i>
DAÜ	: Doğu Akdeniz Üniversitesi
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
H.G.A.	: <i>Her Gün Gazete Alınır mı?</i>
H.P.	: <i>Hacıpavlo'nun Okulu ve Rüzgâra Çare</i>
İ.K.	: <i>İngiliz Kuralcılığı</i>
İnt.	: <i>İnternetim</i>
K.C.D.	: <i>Keçi Can Derdinde</i>
K.M.H.	: <i>Kutsal Mülkiyet Hakkı</i>
K.O.Y.	: <i>Kentte Orman Yasası</i>
K.T.	: <i>Kuzu Tüccarları</i>
K.V.Z.H.	: Kısa Vaka Zamanlı Hikâyeler
K.Y.	: <i>Karayılan</i>
KAM	: Kıbrıs Araştırmaları Merkezi
KIBATEK	: Kıbrıs, Balkanlar, Avrasya, Türk Edebiyatları Kurumu
KITEMB	: Kıbrıs Türk Mukavemet Birliği
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
LAÜ	: Lefke Avrupa Üniversitesi
M.A.	: <i>Makedonya Aşkları</i>
O.U.V.Z.H.	: Orta Uzunluktaki Vaka Zamanlı Hikâyeler
s.	: Sayfa

S. : Sayı
SANTAY : Suna ve Ata Atun Mağusa Tarihini Araştırma ve Yazın Vakfı
T.C. : Türkiye Cumhuriyeti
TMT : Türk Mukavemet Teşkilatı
TÜRKSOY : Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı
U.V.Z.H. : Uzun Vaka Zamanlı Hikâyeler
Y.O.M. : *Yusuşcuklar Oldu mu?*

BELGELER VE FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Belge 1 İsmail Bozkurt'un Türkiye Cumhuriyeti Nüfus Cüzdanı.....	458
Belge 2 İsmail Bozkurt'un Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Kimlik Kartı.....	458
Belge 3 İsmail Bozkurt'un Babası Hüseyin Bozkurt'un 1968 Yılına Ait Sürücü Belgesi....	459
Belge 4 İsmail Bozkurt'un Annesi Emine Bozkurt'a Ait Kimlik Belgesi.....	459
Belge 5 İsmail Bozkurt'un Lisans Diploması.....	460
Belge 6 İsmail ve Rahme Bozkurt'un Evlenme Belgeleri.....	460
Belge 7 İsmail Bozkurt'un 10.09.1963 Tarihli Basın Kartı.....	461
Fotoğraf 1 İsmail Bozkurt, 1950 Yılında Boğaziçi (Aytoto) İlkokulunda.....	461
Fotoğraf 2 İsmail Bozkurt, Lârnaka Türk Ortaokulunda.....	462
Fotoğraf 3 İsmail Bozkurt, Mağusa Namık Kemal Lisesinde.....	462
Fotoğraf 4 Mücahit Komutanlığı Yıllarından Bir Kare/1964.....	463
Fotoğraf 5 Mücahit Komutanlığı Yıllarından Bir Kare/1966.....	463
Fotoğraf 6 Mücahitlerle Beraber Geçitkale'de	463
Fotoğraf 7 İsmail Bey ve Rahme Hanım'ın Dünyaevine Girişlerinden Bir Kare/1966.....	464
Fotoğraf 8 Bozkurt Ailesi.....	464
Fotoğraf 9 T.C. Meclisi Başkanlığına Seçildiği Günün Ertesinde Basına Yansıyan Haberlerden Bir Kare.....	465
Fotoğraf 10 Bozkurt, Meclis Kürsüsünde.....	465
Fotoğraf 11 İsmail Bozkurt, KTFD Meclisinde.....	465
Fotoğraf 12 İsmail Bozkurt, Resmî Ziyaretler Öncesi Anıtkabir'de.....	466
Fotoğraf 13 İsmail Bozkurt, Atatürk Meydanı'nda Halka Hitap Ederken.....	466
Fotoğraf 14 İsmail Bozkurt, Rauf Denктаş ve Arkadaşlarıyla.....	467
Fotoğraf 15 İsmail Bozkurt, Rahme Bozkurt'la Çalışma Odasında.....	467
Fotoğraf 16 İsmail Bozkurt, Kitap İmzalarken.....	468
Fotoğraf 17 İsmail Bozkurt, "KIBATEK ÖYKÜ SEMPOZYUMU"nda Konuşurken.....	468
Fotoğraf 18 İsmail Bozkurt, Sempozyum Açılış Konuşmasını Yaparken.....	469
Fotoğraf 19 İsmail Bozkurt ve Torunu.....	469

ÖZET

Bu çalışmada; romancı kimliğinin yanı sıra deneme, gezi yazısı, anı, tiyatro ve öykü türündeki yapıtlarıyla Kıbrıs Türk edebiyatının önemli kalemelerinden İsmail Bozkurt'un hayatı, sanatı ve eserleri incelenmiştir.

“İsmail Bozkurt'un Hayatı, Sanatı ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme” adlı bu çalışma; dört bölüm, sonuç, kaynakça ve eklerden oluşmaktadır. İlk bölümde, gerek şahsıyla gerçekleştirilen söyleşilerden gerek yaşamını konu alan yazılardan gerekse yazarın hatıra kitaplarından hareketle hayatı ele alınmıştır. İlk bölümü, Bozkurt'un sanat anlayışının ortaya konduğu ikinci bölüm izlemektedir. Çalışmanın üçüncü bölümünde farklı türlerde kaleme alınan yapıtlar, çeşitli kuramsal yaklaşımlardan yararlanılarak tetkik edilmiştir. Son bölümde ise yazarın eserlerinin dil, anlatım ve üslup özellikleri; ayrıntılı bir biçimde tahlile tabi tutulmuştur.

“Sonuç” bölümünde, İsmail Bozkurt'un Kıbrıs Türk edebiyatındaki yeri ve önemi belirlenmeye çalışılmıştır.

“Kaynaklar” kısmında, çalışmanın hazırlanmasında faydalanan referansların künyeleri yer almaktadır.

“Ekler” bölümünde ise yazarla ilgili belgeler, fotoğraflar ve sanatçının kronolojik biyografisi bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İsmail Bozkurt, Kıbrıs Türk Edebiyatı, Kıbrıs Türk Tarihi.

SUMMARY

A REVIEW ON ISMAIL BOZKURT’S LIFE, ART AND WORKS

In this study, Ismail Bozkurt’s life, art and works, one of the important elements of Turkish Cypriot literature, were studied with his essays, travel writings, memoirs, theatres and stories as well as his novel identity.

This study, entitled “A Review On Ismail Bozkurt’s Life, Art and Works” consists of four chapters, conclusion, references and attachments. In the first chapter, his life was taken into the handle by based on both the conversations with his person and the writings on his life and the memorials of the author. The first chapter followed by the second chapter the author’s understanding of art has been revealed. The works of different types in the third chapter of the study have handled by using various theoretical approaches. In the last section, language, narrative and stylistic features of the author’s works were analyzed in detail.

In the “conclusion” section, the position and importance of Ismail Bozkurt in Turkish Cypriot literature were determined.

In the “references” section, the sources used in the preparation of the study are shown in the references.

In the “attachments” section there are documents, photographs and chronological biography of the artist.

Keywords: Ismail Bozkurt, Cyprus Turkish Literature, Turkish Cypriot History.

ÖN SÖZ

Sicilya ve Sardunya'dan sonra Akdeniz'in üçüncü büyük kara parçası olan Kıbrıs Adası, coğrafi ve stratejik konumundan mütevellit tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapar. Dolayısıyla farklı kültür, zihniyet, din ve dillerin tesiri altında kalır. Aynı zamanda Kıbrıs, onlarca savaşa tanıklık eden bir özelliği içerisinde barındırmaktadır. Bu bağlamda milattan önceki yıllardan günümüze değin tarih seyri kapsamında mezkûr ada sırasıyla Mısırlılar, Hititler, Fenikeliler, Asurlular, Persler, İyonyalılar, Ptolemeler, Romalılar, Bizans İmparatorluğu, Lüzinyanlar, Venedikliler, Osmanlı İmparatorluğu ve son olarak da İngilizlerin yönetiminde bulunur.

1571'de Kıbrıs, Osmanlı İmparatorluğu tarafından fethedilir ve Türkleştirme politikası gereğince göçlere tabi tutulur. 1878'de ise ada, İngilizlere kiralanır. 1952'de Atina'da kurulan EOKA, yeraltında örgütlenerek silahlanır ve Enosis'i gerçekleştirmek amacıyla 1 Nisan 1955'te terör eylemlerine başlar. Bu tarihten sonra adada, gerilim artar ve çatışma ortamı oluşur. Bu süreçte İngilizler, asayiş sağlamaz. Doğal olarak Müslüman Kıbrıs Türkleri, kolektif savunma mekanizmalarıyla millî şuuruları doğrultusunda hareket ederler. Kişiler nasıl ki kendilerini koruma güdüsüne bürünürlerse toplumların da benzer refleksleri mevcuttur. KITEMB, VOLKAN, Kara Çete ve 9 Eylül Cephesi gibi direniş grupları; Kıbrıs Türkleri tarafından bu minvalde kurulur. Bu gruplar, bir nevi Kuvayimilliye ile amaç ve toplanış biçimleri bakımından benzer özellikler taşımaktadır.

EOKA, 1957 yılı sonlarında terör hareketlerine hız verir. Yukarıda anılan Kıbrıs Türk direniş grupları, TMT çatısı altında birleşerek var oluş mücadelesi içine girerler. 26 Kasım 1957'de ilk bildirisini yayımlayan TMT, adada önemli bir teşkilat konumuna gelir. Sınırlı sayıda personele ve mühimmata sahip olmasına rağmen önemli başarılarla imza atan TMT, daha düzenli bir hâl alır. Akritas Planı'nı uygulamaya koyan Rumlara karşı Kıbrıs Türklerinin yediden yetmişe gönüllü kitlesel katılımlarla bu savaşında TMT bünyesinde yer aldığı görülür. Kıbrıs Türkleri, 1974 Barış Harekâtı'na kadar büyük badireler atlatır. 21 Aralık 1963'te Rum faşizanlarının Türk yerleşim yerlerine saldırıları, 1964 Erenköy Direnişi ve 15 Kasım 1967'de yaşananlar; bunlardan birkaçıdır. 1974 Barış Harekâtı'ndan sonra ise devletleşme sürecine giren Kıbrıslı Türklerin günümüz siyasal, sosyal ve ekonomik yapısı da şekillenmeye başlar.

Edebiyat, hayattan bağımsız olamaz. Tarih bilimiyle ilintili bir şekilde, farklı yazın türlerinde kendisine yer bulur. Sanatçılar, bireysel ve toplumsal manada yaşadıklarını aktarma

gereksinimi hissederler. Bir toplumun geçirdiği aşamaları idrak edebilmek için dönemsel ürünlerin incelenmesi gereklidir. Çünkü bu yazın unsurları, hakikatin ta kendisidir. İsmail Bozkurt, dünyaya geldiği 1940 yılından günümüze değin Kıbrıs Türk tarihinde aktif bir rol oynar. Türk-Rum karma köyünde dünyaya gelen, henüz çocukluk yıllarında toplumdaki gerilimi hisseden, 1955 sonrasında ise çatışmalara şahit olan ve 1958’de TMT bünyesine katılan Bozkurt; mücahit komutanlığına kadar yükselir. Mücadele sürecinde ön saflarda yer alan yazar, devlet kademelerinde önemli görevlerde bulunur. Milletvekilliği ve bakanlık, bu vazifelerinden bazılarıdır. Aktif siyasete nokta koymasıyla beraber kendisini sanata adayan Bozkurt’un bu tercihinde, bazı sebepler vardır. Toplumun belleksizleşmesini ve mücadele yıllarının unutulmasını sanat yoluyla önlemek, bu hususta ilk sırada yer almaktadır. Ayrıca tecrübelerini paylaşmak ve Kıbrıs Türkü’nün yaşadığı zorlukları gelecek kuşaklara taşımak, davasını ölümsüz kılmasını sağlayacaktır. KKTC’de “Milliyetçi Edebiyat”ın 1990’lardan sonraki önemli isimlerden İsmail Bozkurt, deneyim ve yeteneklerini farklı türlerde eserler vererek topluma nakletmektedir.

Bozkurt, büyük ülkelerin ve sevdaların kalemidir. Müslüman Kıbrıs Türk varlığı, aşkı ve davası için çabalar sarf etmiştir. Sanatçı ile ilgili birçok çalışma mevcuttur fakat bunlar, Bozkurt’u tüm yönleriyle değerlendirememektedir. Bu realite; Kıbrıs Türk edebiyatının “yaşayan çınarı” kabul edilebilecek yazarın, etraflıca ve günümüz edebiyat metotları dâhilinde müstakil olarak yeniden incelenmesini zorunlu kılmaktadır.

Çalışmamızda; İsmail Bozkurt’un hayatı, sanatı ve eserleri sırayla ele alınmış olup yapıtlarından özellikle kurmacaya dayalı (hikâye ve roman) olanlara ağırlık verilmiştir.

“İsmail Bozkurt’un Hayatı” adını taşıyan birinci bölümde; yazarın doğumundan günümüze kadarki yaşamının mühim safhaları, eğitim hayatı, TMT yılları, siyaset günleri, evliliği ve ailesi, kişiliği ve mizacı gibi konularda çeşitli bilgiler verilmiştir.

“İsmail Bozkurt’un Sanatı” başlıklı ikinci bölümde ise Bozkurt’un sanat anlayışı ve yaşamı, yazış tarzı, yazarlığı algılayışı, edebî akımlarla bağlantısı, beslendiği kaynaklar, yazın dünyasıyla tanışması, etkilendiği isim ve eserler, ilk yazıları; gazeteciliğe, dergiciliğe, ansiklopediciliğe bakışı gibi farklı konularda açıklamalar yapılmış ve şiire dair fikirleri aktarılmıştır.

Üçüncü bölüm; deneme, seyahatname, anı, tiyatro, öykü ve romanları şeklinde alt başlıklara ayrılarak “İsmail Bozkurt’un Eserleri” adı altında irdelenmiştir. Yazarın bütün yapıtları tek tek tahlil edilmiş ve eserlerindeki karakteristik özellikler ortaya konmuştur. Sanatçının ürünlerinde yapılan analizlere dikkat edildiğinde İsmail Bozkurt’un, Kıbrıs Türk tarihini aydınlatacak eserleri vasıtasıyla zengin toplumsal veriler ortaya koyduğu saptanmıştır.

Son kısım, üçüncü bölümde yer alan İsmail Bozkurt'un hikâye ve romanlarının; dil, anlatım ve üslup yönünden incelenmesi şeklindedir.

“Sonuç” kısmında ise İsmail Bozkurt'un hayatı, sanatı ve eserlerine dair ulaşılan genel yargılar; ana hatlarıyla dile getirilerek yazarın Kıbrıs Türk edebiyatındaki yeri tespit edilmeye çalışılmıştır.

“Kaynakça” bölümünde, çalışma süresince faydalanılan eserlerin tamamı bulunmaktadır. Bazı çalışmalar, doğrudan sanatçı ile alakalı olmamakla birlikte teknik ve yöntem bakımından başvurulması sebebiyle burada yer almaktadır.

“Ekler” bölümünde ise yazarla ilgili belge ve fotoğraflarla birlikte özet mahiyetinde kronolojik bir biyografiye yer verilmiştir.

Hiçbir eser, ilk ve son olamaz. Temennimiz; İsmail Bozkurt ile ilgili yapılan bu çalışmanın, Kıbrıs Türk edebiyatına katkı sağlaması ve bu yolda ilerleyenlere bir merhale olarak basamak inşa etmesidir. Kıbrıs Türk edebiyatına faydalı olması arzulanan bu çalışmanın, elbette eksiklikleri ve hataları mevcuttur.

Bu çalışmanın yürütülmesi sırasında desteklerini esirgemeyen danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan KARABURGU'ya, Türk dünyasına ilişkin kapısını her çaldığımda sonuna kadar aralayan Sayın Prof. Dr. Abdullah KÖK'e, kaleme aldığı “Sermet Muhtar Alus” ve “Orhan Hançerlioğlu” konulu biyografik çalışmalarıyla yolumu aydınlatan Sayın Prof. Dr. Meral DEMİRYÜREK'e, fikir alışverişinde bulunduğum meslektaşım Sayın Harun GÖRÜCÜLER'e, üzerimde emeği olan herkese teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim süresince düşünce ve katkılarıyla desteklerini eksik etmeyen, bu çalışmanın ortaya çıkmasında büyük yardımları olan Sayın İsmail BOZKURT'a en derin şükranlarımı sunarım. Hayatın en büyük zorluklarında elimden tutan, başarı namına neyim varsa onların varlığı ile bir mana kazandığına inandığım, manevî desteklerini her daim yüreğimde hissettiğim/hissedeceğim annem Hilal MUTLU, babam Yaşar Kaya MUTLU ve ailemin diğer fertlerine teşekkür etmek; benim için gurur kaynağıdır.

Serhat MUTLU

Antalya, 2019

BİRİNCİ BÖLÜM

İSMAİL BOZKURT'UN HAYATI

1.1. Dünyaya Gelişi, Aile Çevresi ve Çocukluk Yılları

İsmail Bozkurt, 24 Şubat 1940 tarihinde¹ Boğaziçi (Aytotro-Ayios Theodoros)'nin kerpiç bir köy evinde dünyaya gelir.² Evlerinin elektrik ve suyu yoktur, köyün yolları topraktır. Haneleri, gaz yağı lambasıyla aydınlatılır; odun ve kömürle ısıtılır. Suyu, kuyudan çekerek kullanırlar ve yemeklerini, odun ocağında yaparlar. Evleri bahçe içinde, iki katlı bir hanay şeklindedir. Annesi Emine Hatun, ev hanımı ve babası Hüseyin Efendi, çiftçidir.³ Hüseyin Efendi'nin iki katırı vardır ve bunlar, hem çiftte hem de arabaya koşulmaktadır. Ayrıca babası, çiftçilik yanında katır arabasıyla taşımacılık yapar. Sanatçı henüz küçük yaşlardayken babası, çiftini ve çubuğunu satarak köye yolcu taşımak üzere eski bir köy otobüsü alır ve bu şekilde hayatlarını idame ettirirler.

Hüseyin Bey ve Emine Hanım'ın, biri kız olmak üzere altı çocuğu vardır. Bunların en büyüğü, İsmail'dir. Türk kültüründe genelde var olan dede veya nine isminin torunda yaşatılması anlayışı, yazarın hayatında da vücut bulan geleneksel bir yaklaşımdır. “İsmail”, büyükbabasının adıdır ve ona ithafen bu isim kendisine verilir. Yoksul bir çocukluk geçiren İsmail, kardeşleri arasında en büyük olması hasebiyle her şeyin en yenisinin şahsıyla başladığını ve kendisinin eskittiklerini, büyükten küçüğe kardeşlerinin de giydiğini unutamaz.

Babaannesi Emine Hanım ve büyükbabası İsmail Bey'in evi, yazarınkiyle aynı bahçe içerisinde. Anneannesi Rahmeli ve dedesi Hasan'ın evleriye onlara çok yakındır. Bu nedenle atalarıyla yakın ilişkiler dâhilinde gelişen bir çocukluk evresi söz konusudur.

İsmail'in Hasan dedesi, 1889 yılının sonları veya 1890 yılının başlarında dünyaya gelir. Köy bilgisi olarak nitelendirilebilecek Hasan Bey, sanatçıyı yaşama hazırlayan mühim kişilerden birisidir. Kırk dört yıl, köydeki Türklerin muhtarlığını yapar. Nüktedan, şakacı ve kültürlüdür. Torunu İsmail'le sıcak ilişkiler kurar, ona fıkralar ve halk hikâyeleri anlatarak ilk

¹ İsmail Bozkurt'un doğum tarihi ve yeri ile ilgili dokümanları görmek için “Ek 1-Belgeler ve Fotoğraflar” kısmında yer alan T.C. Nüfus Cüzdanı ve KKTC Kimlik Kartı'na bakınız.

² Boğaziçi (Aytotro), 1974'te yaşanan süreç sonrasında Güney Kıbrıs Rum Kesimi sınırları dâhilinde kalır. Bu mekân hakkında ayrıntılı bilgi için bk. (Bozkurt ve Arnaut, 2006: 2-4; Bozkurt, 2011a: 328-340 ve 2017: 74-96)

³ İsmail Bozkurt, annesi Emine Hanım'ın 1919'da Boğaziçi (Aytotro) köyünde dünyaya geldiğini dile getirir. “Ek 1-Belgeler ve Fotoğraflar” bölümünde yer alan Emine Hanım'ın kimlik belgesinde ise doğum tarihi, 12 Mart 1920 ve doğum yeri, Boğaziçi (Aytotro) olarak kayıtlara geçer. Annesi, 28 Eylül 1998 tarihinde Hakk'ın rahmetine kavuşur. Babası Hüseyin Bey ise 1911 yılında, Boğaziçi (Aytotro) köyünde dünyaya gelir. 19 Temmuz 1969'da siroz nedeniyle vefat eder. Hüseyin Bey ile ilgili olarak “Ek 1-Belgeler ve Fotoğraflar” bölümünde bulunan “Sürücü Belgesi”, resmî vesika olarak paylaşılmıştır. Ayrıca İsmail Bozkurt'un anılarında annesi, babası ve kardeşlerine ilişkin detaylı bilgiler aktarılır. Ayrıntılı bilgi için bk. (Bozkurt: 2018: 3-13)

edebî kıvılcımının ortaya çıkmasında etkili olur. Ayrıca dedesi ona, Arap harfleriyle okumayı ve yazmayı öğretir. Bu nedenle İsmail Bozkurt'un ilk hocası olarak dedesi kabul edilebilir.⁴

Köyleri, ortasından derenin aktığı yemyeşil bir vadidedir. Sanatçının evi, derenin kıyısındadır.⁵ Bozkurt'un çocukluğu, Beştulum'un çevresinde geçer. Doğal bir hayat süren yazar, imece ve dayanışmanın hüküm sürdüğü bir ortamda büyür. Köylerindeki Türkler, genellikle 1571'den sonra Anadolu'dan iskân politikası dâhilinde Boğaziçi'ne gelmişlerdir. Ayrıca köyde, Rumlar da yaşamaktadır. Buradaki Türk ve Rum nüfusu, farklı mahallelerde ikamet etse bile ortak yaşam alanını paylaşır.

Sanatçının çocukluğu, oyuncaksız geçer. Yazar, eski usul çocukluk anlayışına ve dönemin toplumsal hayatına ilişkin şunları kaydeder:

Çocukluğum, oyuncaksız geçti. Başka bir ifadeyle anlatacak olursam oyuncaklarımızı kendimiz icat ederdik. Erkek çocuklar için top oynamak, en büyük mutluluktur. Kızların bebeklerini bezden yapmaları gibi biz oğlanlar da bez parçalarını eski bir çoraba doldurarak ya da daha büyük bir beze sararak top yapar, onunla oynardık. O bezden toplar, taş gibi ağır olurdu. Yine de top oynamayı çok severdik. İki takım kurar, yol içinde ya da dere yatağında oynardık. Oyunlarımız doğal, kırsal yaşamdan etkilenecek ortaya çıkan oyunlardı. Gavcardan döndürek, bıçak, tüfek gibi oyuncaklar yapardık. Zangalak ağacından koparılan küçük dallar, oyuncak at veya eşeğimiz olurdu. Beştaş, uzuneşek, lingiri diğer oyunlarımızdandı. Bir dal parçasını bacaklarımızın arasına alıp eşeğe ya da ata binmiş olur ve aramızda yarışmalar düzenlerdik. Kız ve erkek çocuklar birlikte olduğumuzda evcilik oynardık, bebeğimiz olurdu. Bebeğimiz, bez parçalarından yapılma ya da beze sarılan uzunca bir taş ya da bir odun veya tahta parçasıydı. Bir oyunumuz da küçücük bir fırın yapmak, bu fırının içinde ateş yakıp fırın kebabı pişirmektir. Fırını yaparken kemerini taşlardan örmeyi dener fakat beceremezdik. İşin kolayını, büyükçe bir konserve kutusunun çevresini çamurla sıvayarak bulduk. Kebab yapılacağına fırın içinde ateş yakar; daha küçük konserve kutusuna, avlanıp tüylenmiş serçe konularak fırına yollanırdı. Fırının ağzı, bir taş parçası ya da bir konserve kutusunun teneke kapağıyla ve çamurla sıvanarak örtülürdü. Kuş avcılığı, başka bir oyunumuzdu. Otuz ya da kırk santimlik lastiğin iki ucunu, bir deri parçasına bağlayarak kuş lastiği yapardık. Bir elle içine bir taş parçası konan deriyi tutar, diğer elle lastiği gerip kendimize doğru çekerdik. Bir göz kapanır ve açık kalan göz, deriyi tutan el ve lastiği geren el aynı hizaya getirilip hedefe odaklanılır; deriyi tutan el bırakılınca taş, ok gibi hedefe fırlatılmış olurdu. Ben, pek beceremezdim. İyi nişancı değildim. İyi nişan alıp tek bir kuş bile vuramadığım için bu işi, gizli gizli yapardım. İlk ve son kez, nasıl olduysa, bir serçe vurmuştum. Kuş yaralanmış ancak ölmemişti henüz. Acı içinde kanat çırpışı, avcılığımın ilk ve tek başarısının sevincini yenmişti. O olaydan sonra da kuş avcılığına ilişkin içimdeki istek, körelmişti.⁶

⁴ İsmail Bozkurt'un dedesi Hasan Bey ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. (Bozkurt, 2018: 26-27)

⁵ Bu dere, "Beştulum" ismini taşımakta ve Bozkurt için ehemmiyet arz etmektedir. Bu nedenle yazar, anılarının birinci cildine *Beştulum'dan Zirköy'e* adını verir. Beştulum, İsmail Bozkurt'un çocukluğunun simgesidir. Ayrıca Bozkurt'un anılarında, Beştulum'a dair açıklamalar vardır. Ayrıntılı bilgi için bk. (Bozkurt, 2018: 43-51)

⁶ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 15 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

İsmail Bozkurt ve arkadaşları, dönemin koşulları itibarıyla zor şartlarda bir hayat sürmelerine karşın mutlu bir çocukluk geçirmişlerdir. Teknoloji ürünleriyle değil, hayal güçlerini kullanarak yaptıkları oyuncaklarla oynamış ve bu da üretme becerisini geliştirmiştir. Ayrıca doğa ile iç içe bir yaşama sahip olan Bozkurt, eserlerine bunu yansıtmaktadır. Bu zengin gözlem gücünün temeli, çocukluğuna dayanmaktadır.

Yazarın çocukluk ve gençlik yıllarında Kıbrıs'ta soyadı kullanımı, isteğe bağlıdır. İlkokul öğretmeninin soyismi "Yurdakul", diğer bir öğretmenin soyadı ise "Göksan"dır. Bu durum, sanatçıyı hassaten gençlik yıllarında düşündürmektedir. Sanatçı, ancak on sekiz yaşını tamamlayıp reşit olacağı 24 Şubat 1958'den sonra bu konuda tercihte bulunabilme hakkına sahiptir. Fakat o, lise diplomasını soyadıyla almak ve sonraki yaşamında soyismiyle anılmak istemektedir. Yazar, *Bozkurt* gazetesinde tefrika edilen ve ilkokul sıralarının sonlarında okuduğu *Bozkurt Destanı*'ndan etkilenir; soyadlarının "Bozkurt" olmasını ister. Ailesinin de bu soyismi taşımasını arzular. Düşüncesini gerçekleştirmek için reşit olmadan evvel babasını bu konuda ikna eder ve böylece aile fertleri de "Bozkurt" soyadını alır. Onun için "Bozkurt"; Türklüğün, bağımsızlığın ve milliyetçiliğin sembolüdür.⁷

İsmail Bozkurt, zaman zaman atalarıyla ilgili araştırmalar yapar ama onlara ilişkin kesin bilgilere ulaşamaz. Şeceresi hakkında edindiği bilgiler, onun duyumları ve basit sorgulamalarıyla sınırlıdır. Yazar, aile kökenine dair şunları kaydeder:

Babamın baba tarafı, Aydınlı. Dedemin babası ya da dedesi, Osmanlı döneminde Kıbrıs'a gelmiş ve burada evlenerek Lârnaka kazasının Boğaziçi/Aytotro köyüne yerleşmiş. Asker olduğu söylenir. Baba tarafından Aydınlı atanın ardılı olan babamın babası İsmail Dedemin babasının (ya da babamın dedesinin) adının Mustafa olduğunu biliyorum ama öncesi hakkında hiç bilgim yok. İsmail Dedemler, üçü erkek biri kız dört kardeşmiş. Tümü de Boğaziçi/Aytotro'da doğmuş. Babamlar üçü erkek, ikisi kız beş kardeşmiş. Baba tarafımın Aydınlı olduğunu biliyorum ama anne tarafım hakkında hiçbir bilgim yok. Annemin hem anne hem baba tarafı Boğaziçi/Aytotro köyünde yaşamış ve orada ölmüşler. 1571'den itibaren Anadolu'dan gelen Türklerin yerleştirilerek Boğaziçi/Aytotro köyünün Türk-Rum karma nüfuslu duruma getirildiğini; köye yerleştirilenlerin, Yörük-Türkmen olduğunu biliyoruz. Annemler üçü erkek, ikisi kız beş kardeşmiş. Babamın annesi Emine Nenem'in soyu, Güney Kıbrıs'taki Lârnaka kentinin bir mahallesi olan Tuzla'dan ve Osman Bey adlı varlıklı birinden geliyormuş. Üçü kız, ikisi erkek dört kardeşlermiş. İki erkek kardeş yaşamlarını Tuzla/Lârnaka'da sürdürürken üç kız kardeşten Emine nenem, Boğaziçi/Aytotro, kız kardeşi Sıdika ise Akıncılar/Luricina köyüne gelin gitmiş. Böylece babamın annesinin soyu; Tuzla, Boğaziçi ve Akıncılar gibi yerleşim birimlerinde varlığını sürdürdü. Annemin babası Hasan dedemler üç kardeşmiş (Hasan, Emine, İbrahim). Üçü de Boğaziçi'nde yaşamışlar ve orada ölmüşler. Rahmeli Nenem'in (anneannemin) yalnızca bir kız kardeşi

⁷ Yazar, şahsımla gerçekleştirdiği sohbetlerde ve anılarında soyadı ile ilgili bazı bilgiler paylaşır. Ayrıntılı bilgi için bk. (Bozkurt, 2018: 343-344)

(Keziban) varmış. İkisi de Boğaziçi'nde yaşayıp orada ölmüşler. Lozan'la Kıbrıs resmen İngilizlere geçtikten sonra Kıbrıslı Türklerin bir kısmı Anadolu'ya geri döndü. Babamın bir amcası (Hüseyin) da bunlar arasında. Dolayısıyla ailemin bir kolu Türkiye'de "Kolat" soyadı ile devam ediyor. Ayrıca değişik dönemlerde akrabalarımın bir kısmı göç etti. Dolayısıyla Türkiye yanında İngiltere, Almanya, Avustralya ve Amerika'da da yakınlarım var. Bir kardeşim (Aydın) İngiltere'de yaşıyor.⁸

İsmail Bozkurt'un ataları, Osmanlı Devleti'nin adaya hâkim olduğu sıralarda Anadolu'dan Kıbrıs'a gelerek yerleşir. Burada evlilik yaparak kökleşir ve kalıcı olurlar. Geçen süre içinde ise gerek ada dâhiline gerekse dünyanın farklı yerlerine yayılırlar.

Kısacası Bozkurt, dönemin hususiyetleri göz önüne alındığında zor bir çocukluk geçirir ama mutlu olmayı başarır. Manevî değerlerin önemsendiği bir ortamda beliren yapısının ve ailesinde var olan geleneksel Türk benliğinin etkisiyle küçük yaşlarda informal kazanımlarda bulunur. Soyağacı, günümüzde Kıbrıs Adası başta olmak üzere dünyanın çeşitli yerlerine kadar genişleyen demografik bir özellik göstermektedir.

1.2. İlkokul, Ortaokul ve Lise Yılları

İsmail Bozkurt, 1946 yılında Boğaziçi (Aytotro) İlkokulunda eğitim hayatına başlar. Okula başlamak, Bozkurt'un hayatını değiştirir. O günlere ilişkin yazarın yaşadığı heyecan, şu şekilde anlatılır:

Okula başlayıncaya kadar tüm köylü çocuklar gibi ben de ayakkabı giymemiştim. Çıplak ayakla dolaşırdım. Okula başlayacağım için yaşamımda ilk kez bana ayakkabı alındı. O yaşa kadar yalın ayak geçirdiğim yıllar, ayaklarımı nasırlaştırmıştı. Ayakkabı giyince bir Kıbrıs deyimiyle "yeni nallanmış katır gibi" oldum. Ayaklarım yara bere doldu ve alışıncaya kadar epeyce sıkıntı çektim. İkinci anımsadığım, benim için yapılan tek gözlü, heybe gibi bez çantadır. "Defter, kalem de isterim." diye tutturmuştum. Çareyi, komşumuz ve uzaktan akrabamız Şerife Aba'dan, bir defter ve kalem alarak buldular. Okula gittiğim ilk günü, tedirginliğimi, heyecanımı, belki de korkumu dün gibi anımsıyorum. "Okul" sözcüğü kullanılmaya başlanmıştı ama henüz tam yerleşmemişti. Ağırlıklı olarak "mektep" sözcüğü kullanılıyordu. Erkek öğretmene "muallim efendi", bayan öğretmene "muallime hanım" denir; hitap edilirken "muallim efendi", "m'allimefendi"ye; "muallime hanım" ise "m'allimeanım"a dönüşürdü. Öğretmenlerin, köyde saygın bir yerleri vardı. Özellikle erkek öğretmenler, okul dışında köyün doğal lideri gibiydiler. Köylü, öğretmenlerden kendi sorunlarıyla da uğraşmasını beklerdi.⁹

Burada Bozkurt, okula başlama hikâyesini dile getirir ve yaşamında meydana gelen farklılıklardan söz ederek toplumdaki bazı fikirler hakkında bilgiler paylaşır.

⁸ İsmail Bozkurt, seçeresine ilişkin detaylı bilgiler verir. Ayrıntılı bilgi için bk. (Bozkurt, 2018: 14-31)

⁹ Bozkurt, 2018: 212-215.

Dönem itibarıyla İngiliz yönetiminin egemen olması hasebiyle okullara onların bayrağı dikilmekte ve burada, millî marşları okutulmaktadır. İlkokul öğretmenlerinden Talat Yurdakul, İngiliz Ulusal Marşı'nı, Türk öğrencilere söyletmez ve okulda İngiliz bayrağının çekilmesini her daim önlemeye çalışır. Hatta sabahları sınıfın kapısını kapatarak Bozkurt ve arkadaşlarını sıraya dizer ve çekmecesinden çıkardığı Türk bayrağının önünden onları geçirerek öğrencilerine ay yıldızın mahiyetine ilişkin bilgiler aktarır. İlkokul son sınıfta bayraktarlık görevi, İsmail Bozkurt'a verilir. O da hafta başı ve sonu verilen vazifeyi yerine getirir. İngiliz bayrağını çektiğini gören soydaşlarının uyarısına dair anımsadığı bir olay, şu şekilde cereyan eder:

Bir gün yine İngiliz bayrağı çekerken köyün gençlerinden Halil (Karayavuz), “Niye çekiyorsun o bayrağı? O, bizim bayrağımız değil.” anlamında bir şeyler söyleyince tılsım bozuldu. Bayraktarlık görevinden vazgeçtim. Aynı yıllarda olmalı, babam bir gün beni beraberinde Lefkoşa'ya götürdü. Bu arada beni Türk Konsoloslugu'nun önünden geçirerek Türk bayrağını gösterdi. O dönemde, Lefkoşa'da Türk bayrağının serbestçe çekildiği tek yerdi T.C. Konsolosluk binası. Elbette çok sonraları, insanların Türk bayrağını görmek için özellikle konsolosluk binasının önünden geçtiklerini öğrenecektim. Babam da bilinçli olarak beni oradan geçirmiş ve bayrağı göstermiş olmalıydı.¹⁰

Bu olaydan sonra bayrağın ve milliliğin manasını kavrayan sanatçı, Türklüğün ve değerlerinin ne denli köklü ve mühim olduğunu idrak etmeye başlar. Yazarın millî duruşunun temelinde, çocukluğunda yaşadığı bu tür durumların etkili olduğu unutulmamalıdır.

İsmail Bozkurt, çalışkan bir öğrencidir. Öğretmenleri tarafından sınıfının en iyisi olarak gösterilir. Okulun tatile girdiği dönemlerde, farklı mesleklerde çırak olarak işe verilir. Bozkurt, aşağıdaki ifadeleriyle bu konuya açıklık getirir:

Evimizin birkaç yüz metre kuzeyinde, dere kıyısında oldukça geniş bir düzlük vardı. Kumluk denen o bölgede, birkaç limongil bahçesi, birkaç da bostan ve sebze bahçesi bulunuyordu. Hasan dedemin de sonradan Salih Dayım tarafından limongil bahçesine dönüştürülen ve “bostan” olarak adlandırdığımız tarlası vardı Kumluk'ta. Orada kavun karpuzdan salatalığa, domatesten patatese, patlıcandan bamyaya, kabaktan fasulyeyle börülceye çeşitli sebzeler ekilirdi. Annem evde o tarladan toplanan domateslerden salça yapardı. Dedem, yaz tatillerinde o bostanda bana bekçilik yaptırırdı. Görevim, ürüne zarar veren kargalarla diğer kuşları kovalamaktı. Dedem bana bu işi yaptırırken hep Mustafa Kemal'i örnek gösterir, onun da benim gibi bostan bekçiliği yaptığını anlatırdı. Bu bostan bekçiliği, anımsadığım ilk işimdir ve büyük olasılıkla ilkokulun ilk sınıflarında okurken olmuştu çünkü babam ilkokuldaki ilk yıllarımdan sonra, tatillerimde boş gezmeme fırsat vermez, beni köydeki bir esnafın yanına çırak verirdi. İlk hatırladığım çıraklığım, adını anımsayamadığım Rum kundura ustası yanında oldu. Bir yaz

¹⁰ Bozkurt, 2018: 228-229.

tatilinde annemin akrabası Dülger Halil Usta'nın yanına çırak oldum. Diğer bir yaz tatilini, yapıcı ustası Kemal Kırmızı'nın yanında geçirdim. Özellikle duvar örme işinde epeyce beceri kazandım. Bu çıraklıklarımın Ağustos ortalarına kadar sürdüğünü belirtmeliyim. Her yıl Ağustos'un 20'si civarlarında "harnıba çıkıldığında" çıraklığım sona ererdi. Önceleri ailemin harnıp hasadına yardım ederdim. Şimdi düşünüyorum da babamın her yaz beni değişik bir usta yanına vermesini anlamlı buluyorum. Eğer bir meslek öğrenmemi isteseydi, herhalde beni hep aynı ustaya gönderirdi. Sanırım, tatillerimi sağda solda geçirmememin yanında babam, değişik alanlarda el becerisi kazanıp olabildiğince donanımlı olmamı sağlamak istiyordu.¹¹

Görüldüğü üzere henüz küçük yaşta Bozkurt; bostanda bekçilik, marangoz ustası yanında çıraklık yapar ve harnup hasadında ailesine katkı sağlar. Böylece farklı beceriler kazanarak hayatın zorluklarıyla küçük yaşta tanışır. Ayrıca birçok meslekle ilgili temel bilgileri, bu vesileyle kazanıma dönüştürür.

1952 yılında ilkokulu bitiren yazar, aynı yıl Lârnaka Türk Ortaokuluna devam eder.¹² Bozkurt, bu döneme ait şu hatırasını aktarır:

Ortaokulda anımsadığım ilk ders, Necdet Bey'indi. Sosyal bilimler dersi olmalıydı. Konu insan, insanla hayvan arasındaki fark ve insana en yakın hayvanlardı. Necdet Bey, insana en yakın hayvanları sormuştu. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Kasabalı fırlama çocuklar, peşi peşine hayvan adlarını sayıyorlardı: Kedi, köpek, at vb. Ben ise bir köşede olup biteni seyrediyor ve soruya yanıt arıyordum. Birden aklıma geldi. Çekinerek elimi kaldırarak "arı" dedim. Necdet Bey, beni dikkatle süzdü. Biraz sonra yeniden el kaldırarak bu kez "örümcek" dedim. Necdet Bey, beni bir daha dikkatle süzdü. Üçüncü el kaldırışında da "karınca" dedim. Necdet Bey, bana bir "aferin" çekti ve doğru yanıtları benim verdiğimi söyledi. Arkadaşlarım bana imrenerek ve kıskanarak baktılar. Daha sonra bize okul kitapları dağıtıldığında, örnek verilen üç hayvanın benim saydığım arı, örümcek ve karınca olduğunu görerek çok şaşırmıştım. Bu arada o günlerde, Arif Eniştem babama anlatırken kulak misafiri oldum. Arif Eniştem, Necdet Bey'le konuşmuş ve Necdet Bey ona benim için, "Çok zeki bir çocuktur." demiş. Kısa sürede bizim sınıfta üç kişi, başa güreşmeye başladık: Ben, Kalavasonlu Özkul Beyzade ve Pileli Hüseyin Yahî. Üçümüz sınıfın en iyileriydik. Sınıftaki başarımla okulun etkinliklerinde de ağırlıklı rol oynadım. Bu bağlamda ulusal ve özel günlerde, bana konuşma yapma, şiir okuma gibi görevler düştü. Bu arada okulda ilk kez, benim de içinde olduğum bir ulusal oyun ekibi oluşturuldu.¹³

İlkokulda olduğu gibi ortaokulda da başarılı bir profil çizen İsmail Bozkurt, sosyal faaliyetlerde kendisini gösteren ve çevresince aranan bir isim hâline gelir. Bu dönemde 1 Nisan 1955 öncesi yaşanan toplumsal huzursuzluklara şahitlik eden sanatçı, tedirgin bir süreç yaşar.

¹¹ Bozkurt, 2018: 250-251.

¹² Okulun adı kısa bir süre sonra, "Bekirpaşa Türk Ortaokulu" olarak değiştirilir.

¹³ Bozkurt, 2018: 287-289.

Ortaokuldan sonra aynı yıl Mağusa Namık Kemal Lisesine devam eden İsmail Bozkurt, aynı azmi burada da gösterir. Ayrıca sosyal etkinliklerde aktif bir seyir izler. Birçok tiyatro oyununda rol alır ve halk müziği korosunda, Yusuf Ziya Beyzadoğlu tarafından görevlendirilir. Bunun yanı sıra Namık Kemal'in sürgündeyken kaldığı, sonrasında müzeye dönüştürülen yerde vazifeler üstlenir.

Bozkurt'un lise yılları, TMT ile iç içe geçer. Bu dönemde millî hassasiyetleri üst düzeye ulaşan sanatçı, Kıbrıs Türklüğü için çalışmalara başlar. Burada da başarı grafiği yüksek bir öğrenci olan yazar, 1958'de liseyi tamamlar. Lise yıllarında İsmail Bozkurt, millî hislere seslenen bir de tiyatro oyunu kaleme alır. Ankara'ya gidecek bilgi ve donanımı, uzun çalışmalar sonucu elde eder.

Sonuç olarak İsmail Bozkurt, eğitim hayatının her kademesinde çalışkan bir kişi olarak değerlendirilebilir. Sosyal etkinliklerde faal bir yapısı olan sanatçı, 1 Nisan 1955 sonrasında toplumda meydana gelen ayrışmanın farkına vararak ulusal bir kimliğe evrilir. Akabinde TMT ile tanışır ve Kıbrıs Türklüğü adına önemli işlere imza atar. Savaş ortamına rağmen başarılı bir öğrenci olan yazar, yaşamının ileriki safhalarında bunların karşılığını alır.¹⁴

1.3. Üniversite (Ankara) Yılları

Yazarın Ankara yılları, 1958-1962 seneleri arasındadır. İsmail Bozkurt, Kıbrıs Türklerinin savaşıma tanıklık etmesinden dolayı meslek seçiminde bu mücadelenin tezahürü şeklinde görülebilecek bir eğilim içerisinde. Bozkurt, mücadele ortamında faal olma arzusundadır. Çocukluk yıllarından lise senelerine kadar asker olma hayalleri kurar. Müslüman Türk milletine faydalı olabilmek, tek ülküsü hâline dönüşür. Ortaokulu bitirir bitirmez sanatçı, yukarıda açıkladığımız sebepler kapsamında ailesine dahi danışmadan askerî lise sınavlarına girebilmek için başvurular yapar lakin o vakitler, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı bulunmadığı için bu isteği gerçekleşmez. Liseyi bitirdikten sonra babası eczacılık okumasını önerirken yazar, bu fikre sıcak bakmaz. Askeriye olmayınca konservatuvara gidip tiyatro okumayı düşünse de kafasından geçenleri ailesine açacak cesareti kendisinde bulamaz. Sonunda aile fertleriyle ortak bir paydada buluşarak hukuk bölümünde okuma hususunda karara varırlar.

Kendisinden bir yaş büyük arkadaşı, Siyasal Bilgiler Fakültesine girdiği takdirde fark derslerini vererek çift diploma alabileceğini aktarınca durum değişir. Babasına mantıklı gelen

¹⁴ Bozkurt, Türkiye Türkçesi dışında birçok Türk lehçe ve şivesi üzerine bilgi sahibidir. Ayrıca İngilizceye oldukça hâkimdir. Bunun yanı sıra Rumca bilen yazar, bu dili sürekli kullanmadığı için pratikliğini kaybettiğini dile getirir.

bu düşünce neticesinde Bozkurt, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (Mülkiye) öğrencisi olarak lisans öğrenimine başlar. Ankara'yı seçmelerindeki en önemli neden, orada akrabalarının bulunmasıdır.

Yazarın buradaki öğrenimi, politika ve anayasalar bağlamında tecrübe edinmesi manasında verimli günlerdir. 1960'ta meydana gelen hadiseler ve öğrenci hareketlerine tanıklık eder. 1960 Anayasası hazırlayıcıları arasında hocaları yer alır. Dolayısıyla anayasaya ilişkin incelemeler yapma fırsatı bulur. Yine bu dönemde, 1959 Zürih-Londra Antlaşmaları imzalanır ve ortak Kıbrıs Cumhuriyeti kurulur. Bozkurt'un bitirme tezi, "Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası (1960)" üzerinedir.¹⁵

İsmail Bozkurt, Ankara'da sosyal bir hayat sürer; sinema, konser, sergi, tiyatro gibi etkinliklere katılır. Ayrıca burada bulunduğu dört yıl boyunca sahaflara vakit ayırır ve aylık harçlığının birçoğunu burada harcar. Fakat birçok belgesi, fotoğrafı ve eşyası gibi kitapları da günümüzde Güney Kıbrıs sınırlarında bulunan evinde kalır. Yazar, konuya dair şu ifadelere yer verir:

Dört yıl süren Ankara'daki üniversite öğrenciliği dönemimin en güzel olaylarından biri, Ulus'ta kurulan kitap sergileri oldu. Ulus, çokça gittiğim bir yerd. Oralarda, gezici kitapçıların, belirli zamanlarda kitaplarını yayarak sergilemeleri ve satış yapmaları ilgimi çekmişti. İlginç, güzel, o oranda da ucuz kitaplar sergileniyordu. Her defasında birkaç kitap almaya başladım. Hatta ders durumuna bağlı olarak fırsat buldukça doğrudan kitap sergilerine gitmeye başladım. Ankara'daki yaşamımın en önemli yanlarından biri, bu kitaplar oldu. Sonuçta yüzlerce kitabım oldu. Dört yıllık üniversite öğrenciliğim bitip de Ankara'dan ayrılırken en büyük sorunlarımdan biri, birikmiş kitaplarımdı. Adaya çok azını beraberimde taşıyabildim. Geride kalanları, akrabalara emanet ettim. Onlar daha sonra olanak buldukça bana gönderdiler. Köydeki baba evinde korunan kitaplarımı ancak 1966'da, evlendikten epeyce sonra, Lârnaka'daki kiralık evimde toplayabildim. 20 Temmuz 1974 öncesinde kitaplarımdan tümü, Lârnaka, Devrim Sokak, No:9'daki evimdeydi ancak çoğu kutularda, valizlerdeydi. Tümünü yerleştirecek kitaplığım yoktu. 8 Temmuz 1974'te o evden çıktım ve bir daha geri dönemedim. Ankara'da öğrenciyken aldıklarım dâhil kitaplarım geride, o evde kaldı.¹⁶

Sanatçı, Ankara yıllarını içerisine alan zaman diliminde de adayla bağlantısını sürdürür. Kıbrıs'taki gelişmeleri takip eder ve TMT ile irtibatını kuvvetlendirir. Kıbrıslı Türk öğrencilerle TMT bünyesinde Zirköy'de eğitim alır. Bu askerî çalışmalar, yazarın anılarında detaylandırılır:

¹⁵ İsmail Bozkurt'un lisans diploması, "Ek 1-Belgeler ve Fotoğraflar" bölümünde yer almaktadır.

¹⁶ Bozkurt, 2018: 384-385.

Zirköy, Ankara'nın 30 kilometre kuzeybatısında, Sincan ilçesine 5 kilometre uzaklıktaki Yeniköy mahallesinde, 1959'da köy olan bir yerleşim yeri. Sonuçta 1959'un Temmuz'unda Zirköy kampına eğitime alındık. Grubumuzun tümü üniversite öğrencilerinden oluşuyordu. Her şey çok gizli yapıp sonradan hiç konuşulmadığından olacak, daha sonra birlikte olduğum Nazif Borman dışında, gruptaki arkadaşlarımı anımsamıyorum. Saptanan gün kimseye haber vermeden ve sezdirmeden, çok az eşya ile Ankara Paraşüt Kulesi yanında bulunmamız istendi. Öyle yaptık. Bir askeri kamyon bizi toplayıp Zirköy'e götürdü. Kampta sürekli bulunan Bursalı bir çavuş ve birkaç er vardı ama farklı günlerde subaylar da gelirdi. Eğitim süresi normalde 8-10 gün iken bizimki üç hafta sürdü. Bu süre içinde gizli örgüt çalışması, silah eğitimi aldık. Kılık kıyafet, saç sakal, askere benzemiyorduk hiç! Karşılaşacağımız köylülere ya da başka kimselere, zengin çocuklarından oluşan bir asker grubu olduğumuzu söylememiz tembihlendi.¹⁷

Sanatçı, 1962'de üniversite öğrenimini tamamlayıp adaya döner ve burada çalışmaya başlar. Ankara'ya giderek fark derslerini vermek ve yukarıda anlatıldığı üzere hukuk diploması da alabilmek için kaydını yaptırır. Kitaplarını alır ve yılda iki defa yapılan sınavlara girmeyi amaçlar. 21 Aralık 1963'te, Kıbrıs'ta yaşanan olaylar neticesinde direnişe katılır ve Lefkoşa'dan Geçitkale-Boğaziçi Bölgesi'ne komutan olarak görevlendirilir. Türkiye'ye gidiş gelişler imkânsızlaşır ve sınava gidecek ortamın olmamasında dolayı bu ülküsünü ertelemek zorunda kalır. 1968'de, uygun şartlar oluşur. Bozkurt, Ankara'ya gider ve zaman aşımından dolayı silinen kaydını yeniden yaptırarak sınavlara hazırlanmaya başlar. O süreçte ise çıkan bir kanunla "Mülkiye" mezunlarına verilen bu hakkın kaldırılması üzerine yazar, çift diploma hayaline ulaşamaz.

Özetle sanatçı, Ankara'da yaşadığı dört yıllık süreçte hem lisans öğrenimini tamamlar hem de kültürel faaliyetlerde bulunur. Adayla ilişkisini sürdüren İsmail Bozkurt, TMT bünyesinde yine bu il sınırları içerisinde askerî eğitim alır. "Siyasal Bilgiler" diploması alan ve çift anadal için iki kez girişimde bulunan Bozkurt, aksilikler neticesinde bu idealini gerçekleştiremez. Gerek alanında edindiği bilgileri gerekse Ankara'da kazandığı tecrübelerini siyasî yaşamına aktarır ve KKTC menfaatleri doğrultusunda bu donanımını kullanır. Yazar, Kıbrıs Türklerine bu doğrultuda yararlı olur. Özellikle anayasa hazırlama sürecinde İsmail Bozkurt, mühim görevler üstlenir.¹⁸

¹⁷ Bozkurt, 2017: xvii-xviii, 20.

¹⁸ İsmail Bozkurt'un Ankara yıllarına ilişkin ayrıntılı bilgiler, *Zirköy'den Mermertepe'ye* adlı eserinde yer alır. Ayrıca yazar, Ankara Üniversitesindeyken burada kurulan ve ilk Kıbrıslı Türk öğrenci derneği olan "Siyasal Bilgiler Fakültesi Kıbrıslı Öğrenciler Derneği"nin başkanlığını yürütür.

1.4. Mücadele ve TMT Yılları

İsmail Bozkurt'un millî hassasiyetleri ve adada iki farklı millet arasında beliren çatışma durumu, TMT'ye girmesinde etkilidir. 1 Nisan 1955 öncesi bulunduğu ortaokul sıralarında toplumda dillenen huzursuzlukları, yaşatlarının da hissettiği ölçüde fark eder. “Papaz” olarak anılan “Makarios” ve “Enosis” sözcükleri, etrafta sıkça dolaşır; Bozkurt, bunların ne manaya geldiğini anlamlandırmaya çalışır. Büyüklerinin konuşmalarında ve davranışlarında tedirginlikler sezen sanatçı, bu tarihi hiç unutmaz. 1 Nisan 1955 itibarıyla silahlı terör örgütü EOKA, eylemlerine hız verir. Henüz on beş yaşındaki İsmail Bozkurt, bombaların patladığı ve silahların Kıbrıs Türkü'ne çevrildiği günlere tanık olur. Bu durum, yazarın hâletiruhiyesini derinden sarsar:

On beş yaşında, ortaokul üçüncü (son) sınıf öğrencisiydim. Yaşanan tedirginlik, kaygı, heyecan, korku, ürküntü ve telaşı bugün gibi anımsıyorum. Silahların kişisel nedenlerle kullanıldığını ve İngiliz Sömürge Yönetimi'nin bu konuda acımasız olduğunu bilen toplum, tam bir travma yaşadı. O günü capcanlı anımsamam, bu travmadan benim de ne denli etkilendiğimi gösterir.¹⁹

Yazar, EOKA terörünün o güzel topraklarda var olan dingin hayata gölge düşürdüğünü ve dolayısıyla Türk toplumunun, kendi kabuğuna çekilerek yaşamaya mecbur bırakıldığını beyan eder. Büyükleri, Rum mahallelerine gitmemelerini hatta o yolu dahi kullanmamaları gerektiğini onlara defalarca tembihler. Fakat Bozkurt, Türk Mahallesi'ndeki okuluna gitmek için bu yolu kullanmak zorundadır. Var olan gerilimin sosyal düzene nasıl tesir ettiği, şu cümlelerle özetlenir:

Büyüklerimiz, Rum mahallelerine gitmekten kaçınmamızı öğütüyordu. Oysa ben Lârnaka Tuzlası'nda bir akraba evinde kaldığımdan, bundan kaçınmam olanaksızdı. Tuzla Türk Mahallesi ayrı ama çepeçevre Rumlarla kuşatılmıştı ve kaldığım evden kentin esas Türk mahallesindeki okuluma gitmek için Rum mahallesinden geçmem gerekirdi. Yaklaşık üç km'lik o yolu, her gün bisikletle gidip gelirken bana yönelen bakışların giderek değişip düşmanlaştığını görüyor, zaman zaman sataşmalarla karşılaşırıyordum. Doğal olarak çocukluktan yeni çıkmış yeniyetme yüreğim, tedirginlik ve korku ile doluyordu. Toplumsal etkilene dışında, terör eylemlerinden yeniyetmeler olarak da doğrudan etkilene miştik. Kentteki üç sinema da Rum kesiminde olduğundan, tek eğlencemiz olan ve iple çektiğimiz pazar günleri sinemaya gidişlerimiz durdu. Büyüklerimiz gitmemizi engelliyordu. Biz de korkuyorduk zaten!²⁰

¹⁹ Bozkurt, 2018: 301.

²⁰ Bozkurt, 2018: 302.

Liseyi Mağusa’da tamamlayan sanatçı, bu süre zarfında artan EOKA terörünün Kıbrıs Türkü’nün ürkek ve panik hâllerini çoğaltarak mutsuzluklarına sebep olduğunu gözlemler. İsmail Bozkurt; yaşının ilerlemesiyle adadaki sosyal, ekonomik ve askerî sorunları arka planlarıyla idrak etmeye başlar. Artık farkındalık içerisinde yeni bir perspektifle düşünmekte ve yaşananları analiz etmektedir.

EOKA terörünün Kıbrıs Türklerine açıkça yönelmesi ve silahlı eylemlerini sıklaştırması, adada olumsuz yeni bir ortam inşa eder. İngiliz Sömürge Yönetimi, Kıbrıs Türklerini korumaz ve aksine Kıbrıs Türklerinin elindeki silahları toplayarak onları savunmasız bırakır. Bütün bu menfî koşullara rağmen Kıbrıs Türkleri, kendini ve Türk varlığını muhafaza etmenin şuurunu taşır. “Enosis” sözcüğü bile Kıbrıslı Türklerin, EOKA karşıtı olmasına kâfidir. Bu ortamda İngilizler, Kıbrıs Türklerini “polis” olarak atamakta ve dolayısıyla onları, EOKA mensuplarına karşı bilinçli bir biçimde kullanarak adadaki gerilimi tırmandırmaktadır. Yazar, yaşananlara ilişkin şu ifadelere yer verir:

Her şeye karşın Türk toplumu kendisini korumak durumundaydı. “Enosis” sözcüğü bile tek başına Kıbrıslı Türklerin, EOKA karşıtı olmasına yeterdi. Bu karşıtlık kendisi, ailesi ve toplumu için bir tür güvenlik şemsiyesi oluşturan İngiliz yönetiminin yerel güvenlik güçlerini, Türk gençleri için çekici hale getirdi. Mensuplarına günün koşullarına göre oldukça iyi maaş veriliyor olması da yerel güvenlik güçleri, ekonomik bunalımdan etkilenen ve işsizlikle boğuşan Türk gençleri için çekim noktası yaratmıştı. Bundan dolayıdır ki İngilizlerin EOKA’ya karşı oluşturduğu yerel güvenlik güçleri, büyük oranda Türklerden oluştu. Bu durum, EOKA’nın Türklere karşı düşmanlığı ile saldırganlığını kamçıladı. EOKA terörü, Türklerden can aldıkça tedirginlik, korku ve ürküntü, öfkeye dönüş sürecine girmiş; delikanlılığa adım atmış biz liseli öğrencilerde, bir şeyler yapma güdüsünü harekete geçirmeye başlamıştı. Yeniyetme “delikanlılar” olarak içimiz kıpır kıpırdı. Türklere karşı yapılan her hareket, ulusalcı duygularımızı giderek kamçılıyor, bizi hırslandırıyor, bir şeyler yapmaya zorluyor; kendimizi koruma ve savunma güdümüzle ulusal bilincimizi harekete geçirerek varlığımızı korumaya yönelik direniş arayışlarına yönlendiriyor; toplumun direnme, korunma güdüsü, yükselen bir eğri halinde bizi de etkisi altına alıyordu. Buna karşın ne yapacağımızı bilmiyorduk. Yol gösteren yoktu. Kulağımız Lefkoşa’da, toplum liderlerindeydi. Türklere yönelik her saldırıdan sonra, lise öğrencileri olarak ağabey durumundaki son sınıf öğrencilerinin de yönlendirmesiyle sık sık sokağa dökülürdük. Artık Türklere yapılan her saldırıdan sonra lise öğrencileri olarak sokağa düşerken başı, son sınıf öğrencileri olarak biz çekiyor, bizim önderliğimizde Suriçi’nde dolaşıp sloganlar atılıyordu. Bu arayışların ve korunma refleksinin ürünü olarak birçok kasabada ve köyde, kendiliğinden, direniş grupları oluştuğu fısıldanıyordu kulaklara. Bu direniş gruplarının genellikle adı bile yoktu. Özellikle başkent Lefkoşa kaynaklı fısıltılarda durum farklıydı. Orada filizlendikleri ve basında yer aldıkları için KITEMB (Kıbrıs Türk Mukavemet Birliği), VOLKAN (Var Olmak Lazımsa Kan Akıtmamak Niye), Kara Çete, 9 Eylül (Cephesi) gibi gizli direniş gruplarının adlarını duyuyorduk. En çok Volkan adı dolaşıyordu ortalıkta. Volkan’ın Kıbrıs genelinde etkin olduğu izlenimi vardı. Bu direniş gruplarını, Türk Kurtuluş Savaşı

başlarında ortaya çıkan Kuva-yı Milliye'ye benzetiyorduk. Gerçekten de öyleydi. İkinci Dünya Savaşı'nda işgal edilen Fransa'da, savunma refleksi ile filizlenen direniş gruplarından da farklı görmüyorduk bu grupları. Liseli delikanlılar olarak bu örgütlere özeniyor, bir şeyler yapmak için yanıp tutuşuyorduk.²¹

Sanatçı, lise öğretmenlerinin toplumsal konulara genelde sessiz kaldığını belirtir. Fakat bir gün astronomi derslerine giren Maşuk Atsu isimli öğretmenleri, dışarıda Müslüman Kıbrıs Türkü can verirken ders yapamayacağını ve lise talebeleri olarak faaliyette bulunmaları gerektiğini söyler. Bozkurt ve arkadaşları, öğretmenlerinin söylediklerine kulak verir ve bir icraatta bulunamadıkları için birbirlerine utanarak bakarlar. Yazar bu mahcubiyet hissini, ölene dek unutamayacağını üzümlere vurgular. İsmail Bozkurt, TMT'ye girişine şu şekilde açıklık getirir:

1957-1958 ders yılında lise III'teydim. 1957 sonlarında, fısıltı halinde “Teşkilat” adı dolaşmaya başlamıştı. Teşkilatın, ileride kısaca TMT olarak bilinecek olan, “Türk Mukavemet Teşkilatı” demek olduğunu; bu teşkilatın Rauf Denктаş, Dr. Burhan Nalbantoğlu ve Kemal Tanrısevdi tarafından kurulduğunu çok çok sonra öğrenecektik. Fısıltı gazetesi, tüm direniş gruplarının, Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) içinde birleştiklerini söylüyordu. Nitekim kısa süre içinde yalnız TMT konuşulur, diğer gruplardan söz edilmez oldu. Nasıl oldu anımsamıyorum; 1957 sonları ya da 1958 başlarında kendimi TMT'nin içinde buldum. Heyecanlı ve istekli olduğumdan, örgüte benden önce giren bir arkadaşım, büyük olasılıkla sınıf arkadaşım Altay'ın önerisiyle alınmış olmalıydım. TMT'ye girmem, bende büyük mutluluk, coşku, heyecan ve sorumluluk duygusu yaratmıştı. Bana verilen ilk görev etrafta uygun yerlere sloganlar yazmak, TMT bildirilerini dağıtmaktı.²²

27 Ocak 1958'de, İngiliz polisinin Kıbrıs Türkleri üzerine ateş açması sonucunda beş şehit verildiğini ve bu durumu sindiremediğini dile getiren yazar; ertesi gün okuldan çıkıp sokağa döküldüklerini ve Suriçi'nde seslerini duyurmak isterlerken yine İngilizlerin kendilerine ateş açtığını ve iki arkadaşının şehit düştüğünü belirtir. Yaşananlardan sonra İngilizlerin gerçek yüzünü açıkça gördüklerinin altını çizer ve bu hissin verdiği hırsla TMT içinde aktif rol almak için girişimlerde bulunur. Kısa bir süre zarfında TMT'de silahlı vazifeler üstlenir. Aynı zamanda var olan silahları, yaşadığı yerde saklar. Kendisine gelen TMT üyelerine, parolayı söylemeleri şartıyla elindeki silahlardan verir. Silah taşımanın ve bulundurmanın yasal hükmünün idama dayandığı o günlerde İsmail Bozkurt, kelle koltukta bir işi başarıyla noktalar. Yazar, bu günlere dair bir anekdot paylaşır:

²¹ Bozkurt, 2018: 333-336.

²² Bozkurt, 2018: 337.

Geceleri sinemaya gitmek de yasaktı. Sinemaya, yalnız cumartesileri, gündüz matinesine giderdik. Bir cumartesi öğleden sonra arkadaşlarla yine sinemaya gittik. Gösterim başladıktan kısa bir süre sonra, bir haber kulaktan kulağa tüm sinema salonunda dolaştı: “İngiliz askerleri, Mağusa’yı sardı, tüm evleri tek tek arıyor.” Son derece huzursuz oldum çünkü evde yatağımın altında silahlar vardı. Film gösterimi sürüyor ama bir şey görmüyor, aklımdan bin bir çeşit düşünce geçiyordu. Durumu kimseye anlatamazdım da. Sinema tavanı dönmeye başladı. Sıvışır gibi kimseye hissettirmeden sinemadan çıkıp evin yolunu tuttum. Bir yandan da ne yapacağımı düşünüyordum. Aklıma gelen ilk ve tek çıkar yol, İngiliz askerlerinin eve yaklaştığını görür görmez silahları tuvalet çukuruna atmaktı. Evin tuvaleti, alaturkaydı. Avlunun bir köşesine kondurulmuş, küçük bir oda içinde kazılmış bir çukurdu. Bir yandan da silahları gözden çıkarmamak gerektiğini düşünüyordum. Eve ulaştım. Rastlantı bu ya, eve girerken Kemal Dayı’yla karşılaştım. Evde yalnızdı. Zehra Aba, çocuklarla komşuya gitmiş olmalıydı. Kemal Dayı tedirginliğini fark etmişti. Bana neler olduğunu sorduğunda, önce tereddüt ettim, sonra nasıl olduyorsa ona güvenip durumu açıkladım. O gün Kemal Dayı’yla işbirliği yaptık. Ona, İngiliz askerleri yakınlara geldiğinde silahları tuvalet çukuruna atmayı düşündüğümü söylediğimde beni sakinleştirdi. “Merak etme, bir şey olmaz” dedi. “Hem İngilizler buraya gelmeyecekler.” diye de ekledi. Gerçekten de haber doğru çıkmadı. İngilizler, arama yapmadı. Bütün gece beklememize rağmen gelip giden olmadı. 1958 yılında Mağusa’da işler çok kızışmıştı. Savaşın resmen başladığı dönemdi.²³

Bozkurt, 1958 yılının Haziran ayında liseyi tamamlayarak köyüne döner. Boğaziçi’nde, TMT’nin henüz örgütlenmediğini görür. Bunun üzerine köyünde ilk yapılanmayı, İsmail Bozkurt meydana getirir. Böylece sanatçı, köyündeki görevine başlar. Yazarın birinci hedefi, gençlerin bir araya gelerek toplu hâlde hareket etmelerini sağlamaktır. Onları, çeşitli kritik noktalara gözcü olarak yerleştirir. Fakat Bozkurt, ellerinde hiçbir mühimmatın bulunmamasına bir çözüm üretilmesi gerektiğinin bilincindedir. Bu sebeple Lârnaka’da gördüğü birkaç malzemeyi köye götürerek bomba yapmayı düşünür. Yazar, konuya ilişkin bir anısında şunları kaydeder:

Babamla bir gün Lârnaka’ya gittik. Köy teşkilatından olan Arif Hilmi’yle (Şenyapılı) birlikteydim. Köy otobüsünün durduğu, Vakıflar’a ait handa, demirci İbrahim ile Fevzi kardeşlerin demirci atölyesi vardı. Atölyenin dışında çok sayıda atık/artık su borusu parçası ile küçük demir parçaları olduğunu görünce bunları alıp köye götürmeye karar verdik. Onlarla bomba yapacaktık. Malzemeyi babamın otobüsünde görünmeyecek, kuşku duyulmayacak biçimde saklamamız gerekiyordu. Kimin olduğunu bilmediğimiz bir köfünün (küfenin) içerisine koyup üzerini örttük. Köye ulaşınca bir biçime getirip bunları alabileceğimizi düşünüyorduk. Köye doğru Lârnaka’nın içinde ilerlerken otobüsümüz, o dönemde Türklerce “Millet Bahçesi” olarak bilinen parkın yanında, İngiliz askerleri tarafından durduruldu. Askerlerin yanında Türk ve Rum polisler vardı. Yolcular, indirilip ite kaka karşılıklı iki sıra halinde dizdirildikten sonra otobüs arandı. Sakladığımız malzemeyi elleriyle koymuş gibi hemen buldular.

²³ Bozkurt, 2018: 339-341.

Meğer bizi izleyen, bizden biri İngilizlere ihbarda bulunmuş. (Ailesini düşünerek bu kişinin adını vermiyorum.) Askerlerin başındaki subay (Anımsadığım kadarıyla bir teğmendi.), malzemenin sahibinin kim olduğunu sordu. Eğer suçlu ortaya çıkmaz ya da söylenmezse herkesi tutuklayacağını belirtti. Söyledikleri anında bir Türk polis tarafından Türkçeye çevriliyordu. Tesadüfen, Arif’le karşı karşıya durmuştuk. Göz göze geldik. Ben, Arif’in evli ve çocukları olduğunu düşünerek “Benim” demeye hazırlanırken o, “Sen sus” anlamında kaş göz işareti yaparak benden önce öne atıldı ve “Bana aittir.” dedi. Onu tutuklayıp götürdüler ve günlerce, haftalarca hapisnede tuttular. Arif bana sonradan anlattı: Meğer o da benim üniversiteye gideceğimi düşünerek beni korumak amacıyla öne atılmış. Babam, tam üniversiteye gitmeye hazırlanırken böyle bir olaya karışmama çok tepki gösterdi ve bana, izinsiz köyden çıkmama cezası verdi.²⁴

Liseden sonra üniversite eğitimi için Ankara’ya gelen İsmail Bozkurt, burada da TMT ile bağlantısını devam ettirir. Zirköy’de askerî eğitim alır ve Kıbrıslı Türk öğrencilerle birlik kurarak buranın başkanı olur.

1962’de lisans öğrenimini neticelendiren sanatçı, adaya döner. 21 Aralık 1963’te meydana gelen saldırıda, Lefkoşa’da Fikret Kürşat komutasındaki Birinci Sarı Petek’te görevlidir. Çağlayan’da verilen mücadelede, en ön saflardadır.

Şubat ayında köyüne saldırıldığı haberleri üzerine Boğaziçi’ne dönmeyi isteyen İsmail Bozkurt, üstlerinin bu durumu uygun görmemesinden dolayı köyüne gönderilmez. Ama gitmekte kararlı olduğunu sözlerine ekleyen yazara izin çıkar ve gizli bir vasıta ile Boğaziçi’ne hareket eder. Kısa bir süre burada bulunan ve bu zaman diliminde TMT adına çalışmalarına devam eden sanatçı, bölge merkezi konumundaki Geçitkale’ye gönderilir. Burada, üç kişilik bir kovan heyetinin üyesi olur. Akabinde bölge komutanı (kovanbeyi) olarak oraya görevlendirilir. Dört köyün yönetimi, kendisine emanet edilir. Bozkurt burada, büyük tecrübeler kazanır. 1966 yılı içerisinde bölgeye, Anadolu’dan subaylar gelir ve yazar, onların yardımcısı olarak vazifesini sürdürür.

15 Kasım 1967’de, Grivas komutasındaki Rum-Yunan birlikleri, Bozkurt’un da bulunduğu Geçitkale topraklarına saldırır ve burada, yirmi dört şehit verilir. İsmail Bozkurt, bu saldırıdan sonra terhisini ister. Talebi, ilk önce reddedilir ama kısa bir süre sonra sivil vazifeye hizmetlerine devam etmesi şartıyla ilgili başvurusu kabul görür. Akabinde sanatçının savaşımlı, politik kulvarda aynı istekle sürer.²⁵

²⁴ Bozkurt, 2018: 351-352.

²⁵ İsmail Bozkurt’un TMT yıllarını anlatan en önemli yapıt, hiç kuşkusuz kaleme aldığı anılarıdır. Bu sebeple konuyu kapsayan *Zirköy’den Mermertepe’ye* adlı eserin incelenmesi, en mühim ve detaylı bilgilere ulaşılmasını sağlayacaktır. Bununla birlikte yazarın TMT seneleriyle ilgili başka kaynaklarda da önemli bilgiler mevcuttur. Ayrıntılı bilgi için bk. (Bozkurt, 2000: 195-198; Bozkurt, 2009a: 55-57; Bozkurt, 2009b: 203-214; Oral, 2009: 277-287; Besim, 2011: 151-169)

Özetle İsmail Bozkurt, çocukluk ve gençlik yıllarını mücadele içinde geçirir. Doğal olarak adadaki atmosfer, sanatçının millî bir bakışa sahip olmasında ve küçük yaşta TMT'ye katılarak burada verilen her görevi gücünün yettiği ölçüde yerine getirmesinde etkilidir. Kıbrıs Türklerinin bekasını önceleyerek kendi kişisel yaşamını ikinci plana atan Bozkurt, sivil ve siyaset hayatında Kıbrıs Türkleri için çalışmalarını sürdürür. Canını ortaya koyarak birçok tehlikeli işten alınının akıyla çıkar. Zor yıllar geçiren yazar, bu dönemi eserlerine yansıtır.²⁶

1.5. Siyasete Bakışı ve Politika Yılları

İsmail Bozkurt'un çocukluğu ve gençliği, mücadele yıllarına rastlar. Bu durum yazarı, Kıbrıs Türkü'nün maruz kaldığı haksızlıklara çözüm üretebilmesi adına siyaset sahnesine sürükler. Lisans öğrenimini 1958-1962 yılları arasında bu alanda tamamlamasıyla birlikte sanatçı, politik kimliğini kazanır. Siyasetçi Bozkurt, devletin her kademesinde görev alır. Politika senelerinde sanatçının bulunduğu vazifeler, kronolojik olarak aşağıda verilmiştir:

1970 - 1976: Lârnaka Milletvekilliği (bir dönem)

1973 - 1975: Türk Cemaat Meclisi Başkanlığı

1975 - 1976: Kıbrıs Türk Federe Devleti Kurucu Meclis Üyeliği

1976 - 1990: Gazimağusa Milletvekilliği (üç dönem)

1983 – 1985: KKTC Kurucu Meclis Üyeliği

1983 - 1987: KKTC Toplumcu Kurtuluş Partisi Genel Başkanlığı

1985 - 1986: KKTC Turizm ve Kültür Bakanlığı

1990 :Cumhurbaşkanı adayı olur ve seçimi kaybetmesi üzerine aktif politika hayatını “kısmen” sonlandırır.

1993 :Son kez milletvekilli adayı olur ve seçimi kaybetmesi üzerine siyasî yaşamını “tamamen” noktalar.

Siyasal yaşamında İsmail Bozkurt, Kıbrıs Türklerinin çok partili hayata geçmesinde ve anayasayla alakalı birçok kanunun ortaya konmasında etkin bir kişi konumundadır. Bakanlığı dönemindeyse ilklere imza atar. Bu da “ilklerin adamı” olarak anılmasını sağlar.

1990'da muhalefet partilerinin ortak adayı olarak “Cumhurbaşkanlığı”na aday olur. Seçimi kaybedince kendi iradesiyle aktif politika hayatını “kısmen” sonlandırır. 1993'te yapılan milletvekilliği seçimlerinde yer almayı düşünmez ama ısrarlara kayıtsız kalmaz ve adaylığını ilan eder. Seçimi kazanamaması üzerine politikadan “tamamen” uzaklaşır. Şu anda siyasete geri dönmesi için çeşitli teklifler alan İsmail Bozkurt, faal manada politikada yer

²⁶ İsmail Bozkurt, Kıbrıs Türklerinin var oluş mücadelesine ve devletleşme sürecine dair detaylı bilgiler verir. Ayrıntılı bilgi için bk. (Bozkurt, 2012: 25-41)

almayacağını ve edebiyatla ilgilenmeye devam edeceğini defalarca belirtmiştir. O, 1990 ve 1993 yıllarında yapılan seçimler kapsamında siyasette karşılaştıklarına ilişkin şunları dile getirir:

1990'da, seçimi kaybetmem üzerine kısa bir süre daha politikayla ilgilendim. 1993'te, milletvekilliği seçimleri olacaktı. Aday olmaya hiç niyetli değildim. Parti başkanı ve aday olmasını teşvik ettiğim bir arkadaşım, kararlılıkla aday olmamı istedi. Bir tür vazife hissiyle aday oldum nihayetinde ve seçimi kaybettim. Seçimi kaybetmek olabilirdi ama yıllarca birlikte savaşıp verdiğim arkadaşlarım bile bana oyun oynadı. Bu durum, beni çok üzdü ve siyasetten uzaklaştırdı. Ayrıca hep yazmak istiyor ama yazamıyordum.²⁷

Görüldüğü üzere yazarın siyasî mecrada yaşadıkları, kendisini manen sarsar ve bundan ötürü aktif politika yaşamını sonlandırarak çocukluğundan bu yana hayalini kurduğu edebiyata tüm benliğiyle yönelme fırsatı yakalar. Eserlerinde var olan siyaset konusu ve hicvi, yaşadıklarından doğmaktadır. İsmail Bozkurt bu süreçte, tanık olduklarını kalemine yansıtır.

Sanatçının, hayatına dair bazı pişmanlıkları vardır. Bunların çoğu, politik yaşamda karşılaştığı olaylarla ilgilidir:

Kesinlikle pişmanlıklarım var. Az önce söylediğim, 1993'teki seçimlere girme olayı mesela. O seçime girme niyetim, hiç olmamıştı. Bir tür sorumluluk duygusuyla hareket ettim. Hata yapmışım. Ondan daha büyük üzüntüm, 1990'daki adaylığımdır. Günü geldiğinde "Cumhurbaşkanlığı"na aday olmayı, zaten düşünüyordum. Başarılı bir "Cumhurbaşkanı" da olacaktım. Oysaki 1990'da, yine görev hissiyle adaylığı kabul ettim. Muhalefet partileri, ortak aday olarak benim üzerimde uzlaşmışlardı. Ben aday olmasam belki de birliktelikleri bozulacaktı. Bu bakımdan aday olmayı, görev saydım ve adaylık sürecim başladı. Üstelik siyasal yaşamımdaki en büyük şaşkınlığı, o dönemde yaşadım. Sırf aday olduğum için aleyhimde olumsuz kampanyalar yürütüldü. İftiralar, haksız suçlamalar, yalanlar... Bütün bunlar, beni siyasetten tiksindirdi. Ayrıca bu arada ilk kitabım ve ardından ilk romanım çıkmış, özlediğim yazarlığın tadını almıştım. Siyasetten koptum böylece.²⁸

Bozkurt, siyaset kurumuna kırıngındır. O; hak etmediklerini yaşamak zorunda bırakıldığını, vatanı ve milleti adına sorumluluk duygusuyla hareket ettiğini vurgular. Ülkenin en üst makamına aday olduğunu fakat seçim sürecinde aleyhinde ortaya atılanlardan ötürü bazı kişilere kırıngınlığını açıkça dile getirmektedir. Kitaplarının neşredilmesiyle siyasetten iyice uzaklaşan sanatçı, tamamıyla yazın hayatına yönelir. Eserlerinde var olan siyasî

²⁷ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 15 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

²⁸ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 15 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

eleştiriler, politika yaşamında karşılaştıklarının tezahürüdür. Bir başka sohbette İsmail Bozkurt, “keşke”leri hakkında şunları belirtir:

En büyük “keşke”m, politikaya hiç bulaşmasaydım da ta en başından yazar olsaydım. Elbette ki siyasal yaşamımda da “keşke”ler var. 1981’de parti olarak hükümete ortak olabilirdik, olmadık ve hem biz hem de necip milletimiz çok şey kaybetti. 1985-1986’da, on üç ay Turizm ve Kültür Bakanlığı yaptım ve bu ülkede, kültürel unsurları ön plana çıkarmaya çalıştım. Vaktim olsaydı kültür adına daha fazla faaliyet yürütebilseydim. “Keşke” bu bakanlığım, 3-5 yıl devam etseydi. Politikada hedefim, “Cumhurbaşkanı” olmaktı ama 1990’da değil. Daha sonraki yıllarda belki de! Ne var ki 1990’da muhalefet partileri beni aday olarak görmek istediklerini beyan edince bunu kabul ettim ve bu bir hataydı. Daha sonra kendi irademle aday olma fırsatını bulamadım.²⁹

Politik kimliğiyle Bozkurt; siyaseti, sorun çözme sanatı olarak tanımlamaktadır. O, siyaset üzerine üniversite eğitimi alır. Gençliğindeyse yoğun politik ortamlarda bulunur. Buna ek olarak Kıbrıs Türklerinin var oluş savaşına fiilen katılır. İlk meslekî tecrübesini, bir kamu göreviyle hayata yansıtır. İlerleyen zamanlarda politikanın, dünyada önemli rol oynayarak belirleyici bir öge olduğunun farkına varır. Bu minvalde İsmail Bozkurt, bütün siyasî enerjilerinin Kıbrıs Türkü’nün dünyada var olması yolunda harcanması gerektiğini farklı mecralarda vurgular. Ana vatan Türkiye’yi, kendi yurdunu, Türklüğü ve manevî değerlerini çok sevdiğini her platformda aktaran Bozkurt; politika hayatını, millet davasına adar. Bu uğurda çalışkan, azimli, kararlı, ilkeli, inançlı bir kişi olarak siyaset kurumunda gayretler gösterir. Kıbrıs’ın içinde bulunduğu zor yıllar ve sanatçıda bulunan ülke, millet sevdası; onun siyasete ilgi duymasına vesile olur. Bu nedenle vatan davasını, kendi yaklaşımlarından ve düşüncelerinden önde tutar; milletin geleceğini önceleyen bir politik yol izler. Ona göre bir siyasetçi, “haramdan uzak durarak dürüstlüğü ve adaleti” şiar edinmelidir. Bunun yanı sıra görevini istismar etmemeli, demokrasi ve millî değerlerden asla kopmamalıdır. Belirtilenler, Müslüman Türk’ün genlerinde olan kıymetlerdir ve yazar bunları, bir siyasetçinin temel taşı olarak görmektedir.³⁰

Bozkurt; millî hüviyetinin perspektifini, “Türk’üm ama Kıbrıslıyım, Kıbrıslıyım ama Türk’üm. Türkiye, benim ana vatanımdır; Kıbrıs, vatanım. İkisinin, ulusumun ve milletimin geleceği; benim için her şeyden önemlidir.”³¹ şeklinde tanımlamaktadır. Yani sanatçının Türklük tarifi, millî ve kültürel bir kimlik zeminindedir. Kıbrıslılığa ise coğrafi ve vatanî bir anlam yükler. Bu mefkûreyi sürdürmek için büyük mücadelelere girişir. Bu çabaların tek

²⁹ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 16 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

³⁰ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 16 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

³¹ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 16 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

ülküsü, adada “Türk milliyeti” aidiyeti adına savaşım vermektir. Türklük ya da Yunanlılık olmadan “Kıbrıs milleti” anlamı yüklenilerek “Kıbrıslılık” terimini ortaya atanlara serzenişte bulunan Bozkurt, bu tanımın tarihe ihanet olduğunu hassaten vurgular. Ona göre “Kıbrıslılık”, sadece coğrafi bir tanımlamadan ibarettir.³²

Yazar, KKTC’nin şu anki durumu hakkında geçmişten günümüze dek eğitim temelinde çeşitli analizlerde bulunur ve politikanın bu sayede daha olumlu işleyeceğine inanır:

Eğitim sistemi, bir anlamda ülkelerin yurttaş yetiştirme hatta üretme düzeneğidir. Rus eğitim sistemi Rus, İngiliz eğitim sistemi İngiliz, Fransız eğitim sistemi Fransız yurttaş üretir. Sürekli olarak dünyanın her yanından göç alan ABD, Kanada, Avustralya gibi ülkeler bile eğitim sistemleriyle ABD’li (Amerikalı), Kanadalı, Avustralyalı yaratır. Elbette ki “birey”, “insan” ve “dünya yurttaş” yetiştirmek önemlidir ancak kendi ülkesinin insanı ve yurttaş olarak yetiştirmeyen kimse, dünya yurttaş da olamaz. Kişi önce kendi ülkesinin yurttaşdır, sonra dünya yurttaş! İkisi çelişmez, birbirini tamamlar. KKTC eğitim sisteminin (ya da sistemsizliğinin) kesinlikle yapmadığı ya da yapamadığı şey, KKTC yurttaş yetiştirmemesi, üretmemesidir. Bu durum, KKTC siyaset kurumunun sorun çözme yeteneksizliğinin çarpıcı kanıtlarından biridir. Kıbrıs Türklerinin siyasal yapısındaki açmazlar karşısındaki gücünün, yurttaşlık ve toplumsal bilinçten kaynaklanması gerekir. Oysa toplumumuzda ciddi bir “yurttaş bilinçsizliği”, “bilinç bulanıklığı”, “toplumsal bellek yitimi/belleksizleşme süreci” ya da “kimlik bunalımı” yaşandığı, en yaşamsal konularda bile kafa karışıklığı hatta yorgunluk ve yılgınlık belirtileri ortaya çıktığı görülmektedir.³³

İsmail Bozkurt, Kıbrıs Türklerinde var olan kolektif şuur eksikliğinin özüne inmeye çalışır. Yazara göre bu noksanlık, bir kimlik bunalımını beraberinde getirir. Batı’nın “Kıbrıslılık” tanımı ortaya atarak adadaki Türk kimliğini unutturma amacı taşıdığını belirtir. Konuya ilişkin fikirlerini dile getiren Bozkurt, bu hususta gerekli önlemlerin alınmasını bir nevi zorunluluk olarak addeder:

Yurttaş bilinçsizliği ile bilinç bulanıklığının; Kıbrıslı Türklerde ilgisizliği, duyarsızlığı, umursamazlığı, kuralsızlığı, nemelâzımcılığı beslediğini çıplak gözle bile görmek ve gözlemlemek mümkündür. Bu bilinçsizlik ya da bulanıklık, demokrasinin en büyük hastalığı popülizme de çanak tutmaktadır. Yurttaşlık bilinci güçlü olsaydı popülizm bu kadar dal budak sarmazdı. Çevre ve trafikteki kirliliğin, otorite boşluğu kadar vatandaş bilinçsizliği ya da bilinç bulanıklığından da kaynaklandığı iyi bilinir. Toplumun belirleyici özellikleri durumuna gelen nemelâzımcılığın, bencilliğin, kurallara uyumsuzluğun, maddiyatçılığın, çıkarıcılığın da! “Toplumsal bellek yitimi” ya da “belleksizleşme”nin etkisi ve bedeli, daha ağır olur. Geçmişinizi olduğu kadar geleceğinizi de yitirirsiniz; önünüzü görme

³² İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 16 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

³³ Bozkurt, 2015: 138.

olanağınız yok olur, en azından azalır. Belleksiz insan, nasıl geçmişini unutup kişiliksizleşirse; belleksiz toplum da geçmişinden ve köklerinden koparak kendine güveni, geleceğine inancını yitirir. Bu bir “toplumsal bunalım”dır, “kimlik bunalımı”dır. Yeryüzünde, yakın tarihine bizim kadar yabancılaşan ve kimlik bunalımı yaşayan başka bir millet olduğunu sanmıyorum. Öyle bir kuşak yetişiyor ki biz Kıbrıs Türkleri söz konusu olduğumuz zaman, bu adaya “gökten zembille indiğimiz” sanılabilir. Bütün bu olumsuzlukların, başka etkenlerden önce eğitim sisteminin ya da sistemsizliğinin sonucu olduğunu söyleyebilirim. Amerikan ve Batı edebiyatları ile sinemalarının en popüler/yaygın malzemesi savaşlar, insanlık dramları; bu bağlamda İkinci Dünya Savaşı’ndaki Yahudi Soykırımı’dır. Nedense bunlara kimse “yara kaşımak” demez. Bizde ise Rum’un uyguladığı insanlık dışılıklardan söz etmek bile hemen “yara kaşıma”, “hamaset”, “barış/çözüm karşıtlığı/düşmanlığı”, “şovenizm”, “faşizm” damgası yer. Bu söylemi kullananlar, inanılmaz bir çelişki ile geçmişimizdeki en küçük “iç leke”yi abartmak için boylarından büyük ses çıkarmayı becerirler. Nobel’e aday da gösterilen dünya çapında bir bilim insanı olan hemşehrimiz Profesör Dr. Vamık Volkan’a, “Kuzey Kıbrıs’ta ‘biz kimiz?’ sorusu soruluyor. Bu, çok büyük bir bilinç bulanıklığının işaretidir. Çok büyük bir problemdir.” diyor. “Şu basit gerçeği ifade etmek hiç zor değil: ‘Kıbrıslı’ diye bir millet yoktur. Kıbrıs’ta yaşayan halk ya Rum’dur ya da Türk’tür. Amerika ve Avrupa, açıkça ifade etmeseler de bir ‘Kıbrıslı’ milleti ortaya çıkartmak istemektedir. Dünyanın birçok yerinden gönüllü veya zorla (Afrika’dan getirilen siyah insanlar) Amerika’ya gelen insanlar birleşip bir Amerikan milleti ortaya çıkartmışlardır. Fakat bu tarihi süreç birçok nedenle Kıbrıs’la bir tutulamaz ve Kıbrıs’ta uygulanamaz.” Volkan, bir Kıbrıslı milletin yaratılmasının, “Kıbrıs’ta ikinci sınıf bir Türk azınlığın ortaya çıkması demek olduğunu” vurgular ve bu duruma karşı “Verilecek tepki, yeni trajedilere yol açabilir.” diyerek tehlikeye işaret eder. Ona göre “Bunun dünya barışı için iyi olmayacağı ortadadır.” ve “Bu tür meseleleri, reel politik zeminde konuşan herkesin” bunu anlayabileceğini de vurgulayan Volkan, Kıbrıs sorununa federal bir çözüm amaçlayan kapsamlı görüşmelerde, Kıbrıs Rum tarafının sergilediği tutumun, Kıbrıs Türk halkını kendilerine yamayacak ve süreç içinde azınlık durumuna düşürecek nitelikte olduğunu anlatmaya çalışır.³⁴

İsmail Bozkurt’a göre Kıbrıs Türklerinde görülen belleksizleşmenin sebebi, eğitim sisteminde aranmalıdır. Çünkü eğitim, çok geniş bir yelpazeyi kapsar. Dolayısıyla bu terim; maddî ve manevî birçok unsuru içinde barındırmakla beraber bir toplumun, hüviyetine ulaşması yolundaki en önemli ögedir:

Başta da belirttiğimiz gibi Kıbrıs Türklerindeki belleksizleşmenin ana sorumlusu, eğitim sistemidir. Kültür politikasızlığı; kültür konusunun değersiz sayılıp önemsenmemesi bunun bir parçasıdır. Bunun yanında, “Kıbrıs/Kıbrıslı Türk kimliği” yerine “Kıbrıslı kimliği”ni öneren düşünsel, bilimsel, sanatsal ve yazınsal akımları; bu akımların dış dinamikler tarafından desteklenip yönlendirilmesini ekleyebiliriz. Dış dinamiklerin fonlarıyla bu doğrultuda profesyonel yandaş, taban ve sivil toplum yaratıldığı, medyada yandaş yayınların yönlendirildiği sır değildir. Bu bağlamda bir raporda, yalnız tek bir dış dinamiğin fonlarından 2005-2008 yılları arasında yüz yirmi proje yürütüldüğü, bu projelere kırk binden

³⁴ Bozkurt, 2015: 139-140.

fazla “Kıbrıslı”nın katıldığı, iki toplumlu beş yüz etkinlik yapıldığı, on dört konu odaklı lobicilik ağı kurulduğu, üç yüz elli STÖ’nün becerilerinin geliştirildiği, otuz dört çok kültürlü eğitim projesi uygulandığı, altı yüz yayın yapıldığı anlatılıyor. Sayın Volkan’ın deyişi ile, “Amerika ve Avrupa, açıkça ifade etmeseler de bir ‘Kıbrıslı’ milleti ortaya çıkarmak istemektedirler.” derken bundan söz etmektedir sanırım. Kıbrıs Türkü’nü ve KKTC’yi ayakta tutan altyapı, yatırım, savunma, ekonomi hatta bütçeye yaptığı paha biçilmez değerdeki Türkiye’nin katkı ve yardımlarını yadsımak, vefasızlık olur. Tüm dış dinamiklerin fon, katkı ve desteklerin, TC yardımlarının yanında sönük kalmasına karşın sistemli, programlı ve bilinçli biçimde yandaş, taban ve sivil toplum yaratmakta başarı ile kullanıldığı da sır değildir.³⁵

Yazar, eğitim ve toplumsal bellek konularına geniş bir perspektifle yaklaşır. İsmail Bozkurt, siyaset kurumunca bu ana unsurlarda var olan eksikliklerin giderilerek Kıbrıs Türkü adına önemli hizmetler sunulması gerektiğini vurgular ve düşüncelerini, şu şekilde özetler:

Sözün kısası, bir kazan kaynamaktadır ve ne yazık ki bilinçli ya da bilinçsiz olarak bu kazanın kaynatılmasına katkı yapanlar çoktur. Bu gidiş iyi bir gidiş değildir ve belleksizleşme, bir toplumu yok oluşa götüren bir yola girmek demektir. Hâlâ daha, değişik bakış açılarına karşın “Var Oluş Savaşımı” verdiğimizize göre toplumsal belleği zaafa uğratmamak, siyaset kurumunun temel hedeflerden biri olmalı ve Kıbrıs Türk halkı, bu gidişi tersine çevirmelidir. Sonuç almak için Amerika’yı yeniden keşfetmeye gerek yoktur. Dış dinamik fonlarının kullanılış ve yönlendirme biçimi aynen uygulanarak kısa sürede sonuç alınması mümkündür. Kıbrıs Türk halkını ayakta tutan toplumsal erdemleri, şöylece sıralayabiliriz:

1. “Kıbrıs/Kıbrıslı Türk kimliği”,
2. Ulusal/Toplumsal kimlik, benlik ve kültür bilincinden ödün vermeme,
3. “Tehlike durumlarında direnme/savunma refleksi gösterebilme” ve “örgütlenme becerisi”,
4. Güçlü toplumsal dayanışma, işbirliği ve imece geleneği,
5. Önemli sınıfsal farklılık ve (Akritas Planı’nın uygulamaya konduğu 21 Aralık 1963 sonrasındaki zor yıllarda yöneticiler dâhil herkesin eşit ücret alması örneğinde olduğu gibi) ayrıcalıklarının olmaması,
6. Atatürk ilke ve devrimlerine inançla ve bilinçli olarak sahip çıkma, bu bağlamda lâikliği yaşam biçimi olarak benimseme,
7. Türk milleti ile Türkiye’nin desteği, geleceğinin ana vatan güvencesinde olduğu bilinci.³⁶

Burada İsmail Bozkurt; bir ülkede uygulanan eğitim sisteminin, vatandaş yetiştirmede ne kadar ehemmiyet arz ettiğine dikkatleri çeker. Millet olma yolunda eğitimin çok önemli sorumlulukları olduğunu belirten yazar, şuurlu ve köklerini bilen kuşaklarla “kimlik bunalımı” sorununun çözüleceğine inanır. Bazı mihrakların “Kıbrıs Türklüğü” tanımından

³⁵Bozkurt, 2015: 140-141.

³⁶Bozkurt, 2015: 141. Ayrıca bu kaynak dâhilinde İsmail Bozkurt’un siyasete bakışı, daha ayrıntılı analiz edilebilir.

rahatsız olduğunu söyleyen sanatçı, bu amaçla çeşitli lobilerin meydana getirildiğinin altını çizer. Bu konuda ana vatan Türkiye'ye büyük iş düştüğünü vurgulayan İsmail Bozkurt, Türkiye'yle bulunan soydaşlığın ve tarihî birliğin ayrılmaz bir geçmişe sahip olduğunu aktarır. Ana vatanla KKTC'nin bağlarını zayıflatma amaçlı yürütülen politik yaklaşımların ve lobi faaliyetlerinin başarısızlıkla sonuçlanacağına inanan Bozkurt, Vamık Volkan'ın söylemlerine binaen kendi fikirlerini açıklama yoluna gider. “Kıbrıs milleti” meydana getirmek isteyenlerin varlığının bilincinde olan İsmail Bozkurt, “Kıbrıs Türk kimliğini” savunmakta ve bunu da her platformda dile getirmektedir. Ona göre verilen mücadele ve şehitler, burayı Kıbrıs Türkü'ne vatan yapmıştır. Bu konuda dikkatli olunması gerektiğini sözlerine ekleyen yazar, Atatürk'ün gösterdiği yolda yürüyecek yeni nesillerin hayalini arzuladığını ifade eder.

Sonuç olarak İsmail Bozkurt, ihtisasını siyaset bilimi üzerine yapar ve siyasetin farklı kademelerinde görev alarak tecrübesini üst seviyelere taşır. Uzun yıllar aktif politikada yer alan yazar, karşılaştığı haksızlıklardan dolayı siyaset kurumuna kırılgan bir şekilde politika hayatını sonlandırır. Dürüstlüğü kendisine rehber edinen siyasetçi, “Cumhurbaşkanlığı”na kadar yükselmek ister fakat bu ideali gerçekleştirmez. Politikada yer almasının en önemli sebebi, mücadele yıllarında cephede birlikte yer aldığı Kıbrıs Türkü'ne faydalı olabilmektir. Gerek yurt içinde gerekse yurt dışında çeşitli oyunların sergilendiğinin bilincinde olduğunu söyleyen Bozkurt, Türkiye'nin varlığının Kıbrıs Türkü'ne güç verdiğini belirtir. Siyaseti, milleti için icra etmesinden dolayı bu yolu bir dava olarak kabul eder. Anayasanın yapılmasına katkıda bulunan sanatçı, bu bağlamda da milletine yarar sağlar. Kıbrıs Türkü'nün tarih, gelenek, örf, âdet, kültür, kimlik, dil, coğrafya ve ülkü birliğinin politikaya da aktarılmasını elzem olarak niteleyen sanatçı; bu unsurlarla ana vatana olan bağlılığını dile getirir. İzlenecek bu yolla Türk birliği güçlenecek ve KKTC'ye uygulanan ambargoya karşı durulacaktır.

1.6. Evliliği ve Ailesi

İsmail Bozkurt, 20.02.1944'te Boğaziçi'nde dünyaya gelen Rahme Ali Dede ile 4 Eylül 1966 tarihinde Geçitkale Evlendirme Memurluğunda hayatını birleştirir.³⁷ Yazarın “aşk evliliği” olarak tanımladığı kader ortaklığının hikâyesi, şu şekildedir:

³⁷ İsmail ve Rahme Bozkurt'un Evlenme Belgeleri, “Ek 1-Belgeler ve Fotoğraflar” kısmında yer almaktadır. Ayrıca Bozkurt'un anılarında, konuya dair geniş değerlendirmeler mevcuttur. Ayrıntılı bilgi için bk. (Bozkurt, 2017: 382-393)

Aşk evliliği oldu bizimkisi. Rahme ile akrabayız. Eşimin annesi, babamın amcasının kızı olur. Babamla eşimin babası da oldukça yakın akrabalar. Annemle eşimin annesi de çok iyi anlaşırlardı. Onlar, dünür olmayı çok istemişler. Hatta bunu, kafalarına koymuşlar. Rahme ile dört yaş var aramızda. Bu fikirlerini, daha küçükken hissederdik. Büyüyünce ise dillendirmeye başladılar. İleriki yaşlarda köyde de konuşulur oldu bu konu. Bense içimden tepki gösteriyordum. Çünkü annemin istediği kızı değil, kendi gönlümün arzuladığını alacaktım. Büyüdükçe köyde hep biz konuşulur olduk. O güne kadar Rahme ile hiç oturup konuşmuşluğumuz da yoktu. 1958'in Eylül ayında üniversite için Ankara'ya giderken sanki aramızda bir şey varmış gibi bu işi sonlandırmak istedim. Oturup Rahme'ye bir mektup yazdım. Burada, ailelerimizin düşüncelerinin bir önemi olmadığını ve benim böyle bir fikrimin bulunmadığını belirttim. Uzunca olan bu mektubu, ikimizi birbirine çok yakıştıran Faize teyzeme verdim. Ben Ankara'ya gidince Rahme'ye vermesi için ikna ettim onu. O, mektubun içinde ne yazdığını bilmiyordu. Rahme'den bir cevap beklemiyordum ama yanıt vermiş. Sitem içerikli bir şeyler karalamış. Aradan biraz zaman geçtikten sonra ikinci bir mektup daha kaleme aldım. Okumuş insanlar olduğumuzu, sırf ailelerimiz istiyor diye evliliğin gerçekleşmeyeceğini yazdım. Zaten Ankara-Kıbrıs arası postalar, uzun zamanda ulaşıyordu sahibine. Bu mektuplaşmalar arttı. Aramızdaki buzlar çözüldü. Birbirimize sevdalandık. Bu sefer biz evlilik düşünürken iki aile arasına soğukluk girmişti. Kayınpeder bir otobüs almış ve otobüsçülüğe başlamış. Babam da bu duruma çok alınmış. Birbirine rakip olmuş aralarından su sızmayan iki akraba. Üniversiteyi bitirince adaya döndüm. Rahme ile evlilik düşüncemi ailemle paylaştım. 21 Aralık 1963'te köyde çatışmalar olunca bu işi ertelemek zorunda kaldık. 1966'da eşim, Öğretmen Koleji'ni bitirip diplomasını aldı. Bir yerde görevlendirilecekti. Ben, mücahit komutanıydım. Rahme'yi, görevlendirildiğim Geçitkale'ye aldırıp evlenmeye karar verdik. Babamla babasının arası açık olduğu için isteme işini kendim yaptım ve 4 Eylül 1966'da dünyaveine girdik.³⁸

İsmail ve Rahme Bozkurt çiftinin, üç çocuğu vardır. Oğulları Günay ve Orkun, kızları İdil'dir. Ayrıca dört torunu vardır.

Eşim, emekli öğretmen. Oğullarım Günay ve Orkun, kızım İdil. Büyük oğlum Günay, ODTÜ mezunu ve fizik öğretmeni. Eşi, resim öğretmeni. Bir kızı, bir oğlu var. Kızı üniversitede, oğlu ilkokulda. Kızım İdil, müzik öğretmeni. Eşi de müzik öğretmeni. Bir kızı ve bir oğlu var. Kızı, üniversitede müzik okuyor. Oğlu, koleji yeni bitirdi. Üniversiteye başlayacak. Küçük oğlum Orkun, doğuştan fiziksel engelli. Liseyi birincilikle bitirdi ama o dönemde ona uygun üniversite olmadığından eğitimine devam edemedi. İyi bir şair ve öykücü. Ayrıca mizah yazarı. 2016 yılının sonunda, Ankaralı bir kızla evlendi.³⁹

İsmail Bozkurt, 1966 yılında Rahme Öğretmen ile gerçekleştirdiği aşk evliliğinde yarım asrı geride bırakmıştır. Üç çocuk ve dört torun sahibi olan sanatçı, örnek bir aile babasıdır. Büyük oğluna "Günay" ismini vermesinin sebebi, mücadele yıllarına dayanır. Komutan Günay'a duyduğu sevgi ve saygının tezahürü olarak bu adın çocuğunda var

³⁸ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 16 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

³⁹ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 16 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

olmasını, Komutan Günay'ın isminin bu vesileyle yaşamasını istemiştir. “Orkun” ve “İdil” adları ise yazarın millî duygularının ve Türkçü bakışının çocuklarına sirayet etmiş şeklidir.

1.7. Fizikî Özellikleri, Kişiliği ve Mizacı

Fiziksel olarak İsmail Bozkurt, 1.72 boyunda ve yaklaşık 110 kg ağırlığındadır. Kahverengi gözlü, kıvr ve gür saçlıdır. Dürüst, kişilikli ve tutarlıdır. Ağzından çıkan her sözü, namus olarak görmekte ve bu sebeple her kelamı tartarak konuşmayı tercih etmektedir. Haram yemekten korkan bir kişiliği vardır. Ayrıca bulunduğu hiçbir görevi, istismar etmez. Haksız kazançtan her daim uzak durur. Bu da onun manevî yanının güçlü ve vicdanî yapısının son derece hassas olmasındandır. Sosyal demokrat kimliği yanında milliyetçi hüviyeti mevcuttur. Hukuka ve insan haklarına son derece saygılıdır. Küçüklerine sevgi ve hoşgörü ile yaklaşır. Bu özellikler kendisini, mütevazı bir kişiliğe büründürür. Ayrıca sakin, soğukkanlı, sevecen, yardımsever, samimi, anlayışlı, çalışkan, özverili ve gerçekçidir. Karşısındaki bireye kıymet verdiğini belli etmekte ve onlardan da aynı oranda değer görmek istediğini kendilerine hissettirmektedir. Haksızlıklara karşı kesinlikle sessiz kalamamakta ve tepkisini hemen ortaya koymaktadır. Bununla beraber yazar, sorumluluk almaktan korkmaz ve üstlendiği yükümlülükleri yerine getirmek için elinden gelen gayreti gösterir.

İsmail Bozkurt, “görev adamı” olarak nitelendirilebilir. İyi niyeti; yüreğinden eksik etmez, aklından çıkarmaz ve dilinden düşürmez. Son derece romantik ve duygusaldır. Onun “Evet, duygusalım. Zaman zaman ağlarım. Sanırım son ağlamam, oğlum Orkun’un hastanede yaşam savaşı verdiği günlerde idi.”⁴⁰ söylemi, bu fikri kanıtlar mahiyettedir. Bozkurt, bazı zamanlarda insanlarla dertleşmektense kalemini kendisine arkadaş edinen bir ruh hâline bürünür. Bu nedenle kimi zaman, mutlu ve mutsuz günlerini not eder. Bunun bir örneğini, şahsıyla paylaşır:

Çocuklarımın ve torunlarımın doğumu, en mutlu günlerimdi. Ayrıca 20 Temmuz 1974’te Türk Ordusu’nun Kıbrıs’a çıkması ve 14 Ağustos 1974’te bugünkü sınırları çizmek için başlattığı harekât da mutlu günlerimden. 15 Kasım 1967’de Rum-Yunan saldırıları sonucunda savunduğumuz Geçitkale ve Boğaziçi köylerinin düşmesi, beni son kurşunu beynime sıkma noktasına getiren anlardan biriydi. Herkes gibi babamı, annemi ve diğer yakınlarımı kaybetmem de çok acı günlerimdi. Bu arada oğlum Orkun’un sonu belirsiz ölümcül ameliyata girdiği gün, Londra’nın bir hastanesinde kendimi uzayda yapayalnız, çaresiz, ümitsiz hissettiren üzüntülü bir başka günümdü.⁴¹

⁴⁰ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 17 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

⁴¹ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 17 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

Özetle Bozkurt, Türk milletinin karakteristik özelliklerine sahip; samimi, duygusal ve vatanperver bir şahsiyettir.

1.8. Kurduğu veya Üyesi Olduğu Dernek ve Vakıflar

İsmail Bozkurt, millî duyarlılığı bulunan bir kişidir. Hayatını politika ve edebiyatla sınırlamayan yazar, sosyal sorumluluk konusunda da son derece hassas bir hüviyete sahiptir. Bunun temel sebebi, ülkesine duyduğu sevgidir. Bu amaçla birçok kuruluştaki yer alır. Çeşitli konularda farkındalık oluşturmak için etkinlikler düzenler ve bunlara katılır. Ayrıca birbirinden farklı alanlarda varlığını sürdüren kuruluşlarda yükümlülükler üstlenir. Bazı dernek ve vakıflara sadece üye olmakla beraber başkanlık yaptığı kurumlar da bulunmaktadır. Aslında bu faaliyetlerin tek amacı, Türk milletine faydalı olmaktır. Sanatçının üyesi olduğu bazı kuruluşlar, şu şekildedir: Yeni Boğaziçi Doğanspor Kulübü, Beşparmak Düşünce Grubu, Necati Özkan Vakfı, Kıbrıs Türk Edebiyatı ve Edebiyatçıları Derneği, Kıbrıs Mülkiyeliler Birliği, Kıbrıs Türk Ortopedik Özürlüler Derneği, Türkiye Edebiyatçıları Derneği, Avrasya Yazarlar Birliği... KIBATEK Vakfı ise Bozkurt'un kurucusu olduğu ve hâlen başkanlığını yürüttüğü önemli bir müessesedir.

1.8.1. İsmail Bozkurt'un Edebiyattaki Tezahürü: KIBATEK

Sanatçı, 1997 yılında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi tarafından düzenlenen Köroğlu Sempozyumu'na katılır ve orada birçok ülkenin temsilcisiyle bir araya gelir. Bu kişiler arasında, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi akademisyenlerinden Feyyaz Sağlam da vardır. Sağlam'ın ilgi alanı, Batı Trakya ve Kıbrıs Türk edebiyatıdır. İsmail Bozkurt'la bir sohbetinde Kıbrıs Türk edebiyatını önemseydiğini, burada mühim eserlerin ortaya konduğunu ve var olan zenginliklerin gün yüzüne çıkarılması için çalışmalar yapılması gerektiğini dile getirir. Bozkurt ve Sağlam, bu güzellikleri dünya genelinde tanıtmak amacıyla fikir teatisinde bulunurlar. KKTC'de ve İzmir'de olmak üzere iki sempozyum düzenleyerek bilim insanlarıyla beraber bu konuyu gündeme taşımaya karar verirler. Feyyaz Bey, ilk buluşmanın KKTC'de gerçekleşmesinin uygunluğundan Bozkurt'a bahseder. İkinci birlikteliğin İzmir'de olabileceğini sözlerine ekler ve sanatçı tarafından bu istek kabul görür.

Yazar, Lefkoşa'ya dönünce hemen çalışmalara başlar. Dönemin Kültür Bakanı Günay Caymaz Bey'e konuyu açarak kendisinden destek ister ve dönemin hükümeti, Sayın Bozkurt'a katkı sağlayacağını iletir. Ayrıca o vakitlerde sanatçı, Doğu Akdeniz Üniversitesi bünyesinde bulunan Kıbrıs Araştırmaları Merkezinde başkanlık görevini sürdürmektedir. Bu sebeple üniversite de bu bilgi şölenine destek verir. Çeşitli hazırlıkların ardından 3-6 Mart

1998’de, Türk dünyasından ve Avrupa’dan toplam otuz katılımcının buluşması gerçekleşir; bu etkinliğin akabinde Kıbrıs Türk şairlerinin şiirlerine yer verilir. Programın sonunda küçük bir çalıştayla çeşitli düşüncelerin ortaya konması neticesinde bir değerlendirme sunumu yapılır. Burada, “Neler yapılabilir?” sorusu üzerinde durulur. Bu sempozyum, katılımcılar tarafından takdir edilir. Aynı dili konuşan, benzer kültürel unsurlara sahip olan ve ülküsel manada aynı hedefe odaklanan kişilerin bu birlikteliğinden önemli kararlar çıkar. Ayrıca edebiyat dünyasına yeni çalışmaların kazandırılması sağlanır.

1998 yılının Ekim ayında, daha önceden planlanan ikinci sempozyum ise İzmir’de gerçekleşir. İki sempozyum olarak tasarlanan bu düşünce, Romanya’dan gelen katılımcıların orada bu etkinliği yapmak istemesiyle farklı bir boyuta ulaşır. İsmail Bozkurt, bu tasarının tüzel kişilik kazanma süreci hakkında şu bilgileri paylaşır:

Birinci sempozyum, “I. Uluslararası Kıbrıs ve Balkanlar Türk Edebiyatları Sempozyumu” adıyla yapılmıştı. İkinciye de aynı isimle gerçekleştirdik. Avrupa ülkelerinden de katılım olduğundan üçüncüsü Romanya’da, 1999 yılında “Kıbrıs, Balkanlar, Avrupa Türk Edebiyatları Sempozyumu” adıyla yapıldı. Romanya’da, bunun artık kalıcı bir örgüte dönüşmesi yönünde bir istek oluştu. “Örgütlenmenin merkezi nerede olsun?” konusu konuşuldu. Biz, “KKTC’de yapabiliriz.” dedik ve sahiplendik. Oy birliğiyle önerimiz kabul edildi. Romanya’da, örgütün adı da tartışıldı. Azerbaycan’dan, Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinden, Kırım’dan da katılımcılar gelmişti. “Türk Dünyası Edebiyat Sempozyumu olsun.” diyenler vardı. “Sadece ‘Avrasya’ diyelim, hepsini kapsar.” dendi. Bunun üzerine ben, şu şartı öne sürdüm: “Bu iş, Kıbrıs ve Balkanlar diye başladı, psikolojik olarak o ibareyi (Kıbrıs-Balkanlar) sürdürelim. Gerçi Avrasya dediğimizde onları da kapsıyor ama olsun. Yani bu, özel bir isim olur. Kıbrıs, Balkanlar ve Avrasya olsun.” Kabul edildi ve “Kıbrıs-Balkanlar-Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu” adında karar kılındı. Romanya toplantısından kısa bir süre sonra, aynı yıl içinde, Kıbrıs’ta bizim başka bir etkinliğimiz vardı. Benim bağlı olduğum üniversitenin bir etkinliğiydi. O etkinlik vesilesiyle ilgili arkadaşları da çağırdım Kıbrıs’a. İzmir’den Feyyaz Sağlam arkadaşı, Romanya’dan Nusret Dişo’yu. Orada, kısa isim konusunu somutlaştıralım dedik ve kesin isim, bu aşamada çıktı: KIBATEK (Kıbrıs, Balkanlar, Avrasya, Türk Edebiyatları Kurumu). Ortada, tüzel bir kişilik yoktu. Çalışmalara başladık. Dönemin Cumhurbaşkanı Sayın Rauf Denktaş’la da görüştük; onun da desteğini aldık. Bunun en iyi yolunun bir vakıf olacağı konusunda karar çıktı. KKTC’de, Mağusa Suriçi’nde, devlete ait güzel bir bina bize tahsis edildi. KIBATEK, KKTC’de vakıf olarak tescil edilip 27 Mart 2001’de tüzel kişilik kazandı.⁴²

Bozkurt ve çalışma arkadaşları, gittikçe büyüyen ve yayılan bu faaliyetlerden son derece mutluluk duyarlar. Bir süre sonra Feyyaz Sağlam ile aralarında çeşitli anlaşmazlıklar ve fikir ayrılıkları ortaya çıkar. Bu süreç, yazar tarafından şu şekilde izah edilmektedir:

⁴² İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 15 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

Vakıf kuruldu, çalışmalarımız sürdü. 2002 yılında Kazakistan'da bir sempozyum için karar aldık. Namık Kemal Zeybek Bey, o zaman Kazakistan'daki Ahmet Yesevi Üniversitesinin mütevelli heyeti başkanıydı. O bizi, üniversitede misafir edebileceğini belirtti. Sonuçta Ahmet Yesevi Üniversitesi ile KIBATEK'in birlikte etkinlik yapabileceği düşüncesi oluştu. Bunun ön çalışmaları yapılırken biliyorsunuz, sempozyumlarda bir düzenleme kurulu oluşturulur. İki kurum ortak yapacağımıza göre iki kurumun temsilcilerinden oluşan bir kurul meydana getirelim dedik. Ahmet Yesevi Üniversitesi, bize birkaç isim bildirdi. İşte orada kıyamet koptu. Nasıl koptu? Feyyaz Sağlam, önerilen isimlerden birine itiraz etti. "Ben, bunu kabul etmiyorum." dedi. Ben, "Senin ya da bizim kabul etmememiz söz konusu olamaz. Ortak etkinlik yapacağımız bir üniversite ve üstelik ev sahibimiz. Kendi temsilcisini getirecek doğal olarak. Bizim geri çevirme gibi bir lüksümüz olamaz." dedim. Bu yetmiyormuş gibi Feyyaz Sağlam arkadaşımız, bütün çalışmalarda tam yetki isteğini dile getirdi. Tek seçici olacak, istediği kişiler katılacak, istemediği katılmayacak. Dedim ki "Orada dur, öyle bir şey olmaz.", "Böyle olmazsa ben devam edemem." dedi. "Sen bilirsin." dedim. Vakıf kurulmuştu artık. "Beraber başladık, devam edebiliriz. Bunda ısrar edersen ben böyle bir şey kabul edemem." diye tavır koydum. Bunun üzerine arkadaş, "Ben ayrılıyorum, bırakıyorum." dedi. "Size başarılar dilerim." dedi. Buna rağmen kendisiyle görüşmeye devam ettim, sorunu çözmek için çok çaba sarf ettim. Adaya davet ettim, "Gel, uzun uzun konuşalım." dedim. Gelmedi. "Yok!" dedi. "Ben bırakıyorum. Siz devam edin." diye de ekledi. Böylece Feyyaz Sağlam, bizden ayrıldı. Biz, çalışmalara devam ettik. İzmir koptuğu için başka arayışlara girdik. Ankara'dan Metin Turan Bey'le irtibat sağlandı. Metin Bey, kabul etti. Başlangıçta Metin Bey, temsilcimizdi. Sonra, "Bunu bir derneğe çevirelim, tüzel kişiliği olsun." dedik. Hatta "Bütün Türk Cumhuriyetlerinde benzer bir örgütlenmeye gidebilir miyiz?" düşüncesindeydik. "PEN Yazarlar Kulübü" vardır ya her ülkede, onu örnek almıştık. Ankara'daki temsilciliğimiz, dernek statüsünde kuruldu. Kıbrıs'ta vakıf oldu ama ona rağmen adını değiştirmedik. Kurum olarak kalsın; yoksa "KIBATEV" olması gerekiyordu kısaltması. Adının kalmasını arzuladık, kısaltmada kurum kaldı böylece. Ankara'da da aynı isimle kurduk. Çalışmalarımız, hiç aksamadan devam etti. Azerbaycan'da yaptık, Kırım'da yaptık, Makedonya'da yaptık. Bir süre sonra, tam yılını hatırlamıyorum ama "Size başarılar diliyorum, ben artık vazgeçtim." diyen arkadaşımız Feyyaz Sağlam, bir duyduk ki KIBATEK adıyla etkinlik yapıyor. KIBATEK derken "Kıbrıs, Irak, Balkanlar, Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu" adıyla bir dernek kurmuşlar. Bir Irak'ı eklemişler araya. Üstelik amblemi de öyle kullanıyorlar.⁴³

İsmail Bozkurt, koltuk peşinde bir isim değildir. Siyasî hayatını şahsî iradesiyle sonlandırır ve *Turnalar*'ı da kendi rızasıyla gençlere bırakır. Tek derdi "vatan" olan yazar için kişisel polemikler etrafında kısır söylemlerle oyalanmak, onun fitratında olmayan özelliklerdendir. Bu nedenle o, davasına hizmet etmek gayesindedir.

1998'den bu yana KKTC, Türkiye, Almanya, Azerbaycan, Bosna Hersek, Bulgaristan, Moldova, Kazakistan, Kırım, Kosova, Makedonya, Polonya, Rusya, Romanya, Ukrayna gibi birbirinden farklı ülkelerde genel nitelikli veya belirli bir tema çerçevesinde yirmi sekiz; edebî

⁴³ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 15 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

tür bağlamında dört, Kıbrıs Türk edebiyatı ve edebiyatçıları bağlamında beş uluslararası edebiyat sempozyumu düzenlenmiştir. Şu anda da yeni sempozyum hazırlıklarını sürdüren Bozkurt, başka kurumların tertip ettiği buluşmalara KIBATEK olarak katılımın sağlandığının altını çizer. Ayrıca sunulan bildirilerin “KIBATEK YAYINLARI” olarak kitaplaştırıldığını aktaran yazar, kırkı aşkın eserin ortaya konduğunu vurgular. Bununla beraber doğrudan KIBATEK çalışması olmamakla beraber KIBATEK çalışmasının tezahürü kapsamında birçok Kıbrıs Türk edebiyatı eserinin Azericeye, Özbekçeye, Romenceye, Makedoncaya, Rusçaya ve Bulgarcaya çevrilerek/aktararak ölümsüzleştirildiğini söyler. Bu tarz birlikteliklerin dışında “Edebiyat Buluşmaları” adı altında her yıl farklı ülkelerde toplanıldığını dile getiren yazar; burada paneller, şiir dinletileri gibi etkinliklerin gerçekleştirildiğini aktarır. KKTC’nin tek sürekli birlikteliği şeklinde addedilebilecek olan “Şiir Buluşmaları”, her yıl İskele’de, belediye ile birlikte yapılmaktadır. Bunun dışında birçok faaliyete KIBATEK dâhilinde katılan İsmail Bozkurt, konuya şu şekilde açıklık getirmektedir:

TÜRKSOY, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Tanıtma Fonu ve Türk Dünyası Vakfı desteğiyle Avrasya Yazarlar Birliği tarafından bu yıl dördüncüsü yapılan “Uluslararası Kaşgarlı Mahmut Hikâye Yarışması” iki yıldan beri tüm Türkçe konuşulan ülkelerle birlikte KIBATEK Vakfı-Turnalar dergisi eliyle KKTC’de de yapılmakta ve yarışma birincisi, Uluslararası Yarışma’da KKTC’yi temsil etmektedir. Bu, KKTC’de de düzenlenen tek uluslararası edebiyat yarışmasıdır. 2001 yılında KIBATEK Edebiyat Ödülü ile KIBATEK Hizmet Ödülleri ihdas edildi. Bu ödüller, her yıl sahiplerine verilmektedir. 2005’ten sonra gerek doğrudan vakıf olarak gerekse kulüpler aracılığıyla birçok edebiyat buluşması, şiir geceleri, şiir ve öykü yarışmaları, anma günleri/geceleri yapıldı. Lefkoşa KIBATEK Kulübü, sinema olayını da farklı boyutlara taşıdı. Bu bağlamda kısa metrajlı bir film çekti. KIBATEK’te her şey, yardımlaşmayla yapılır. Otuz beş ülkede temsilcilerimiz var; gönüllü, imeceye katılan.⁴⁴

Kısacası KIBATEK, KKTC’de edebî ve sosyal manada büyük boşlukları giderir ve Kıbrıs Türklerinin, Türk dünyasında var olmasına katkı sağlar. 1998’de Bozkurt’un başkanlığında teşekkül eden bu kuruluş, günümüzde de faaliyetlerini sürdürmekte ve Türklüğe katkı sunmaktadır. Kıbrıs Türk edebiyatının uluslararası anlamda sesi olan KIBATEK, düzenlediği sempozyumlarla ve organize ettiği buluşmalarla kültürel birlikteliğin gelişmesine zemin hazırlar.⁴⁵ Bunun ortaya konmasında en büyük pay sahibi, İsmail

⁴⁴İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 15 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

⁴⁵Osman Çeviksoy bir yazısında, İsmail Bozkurt’un düzenlediği sanatsal faaliyetlerin önemli işlevler üstlendiğini beyan eder. Ayrıca Türkiye dışında hiçbir ülkenin tanımadığı KKTC’de yapılan bu etkinliklerin, derin anlamlar ifade ettiğini ve önemli iletiler taşıdığını söyler. Bu sebeple Bozkurt’un yüklendiği sorumlulukların takdir edilmesi gerektiğini vurgular. Ayrıntılı bilgi için bk. (Çeviksoy, 2014: 63)

Bozkurt'tur. Vakfın yayın organı olan *Turnalar* ise yayın hayatına devam etmektedir. KKTC'de vakıf olarak tescillenen KIBATEK, Ankara'da dernek statüsündedir. Ayrıca otuz beş ülkede temsilciliği bulunmaktadır. Mustafa Oral, bu vakfın Türk dünyasında çok önemli işler yaptığını belirtir ve bu sebeple İsmail Bozkurt'u; "Kıbrıs'ın Kültür Ağacı" ve "KIBATEK'in Oğuzhan'ı" olarak tanımlamaktadır.⁴⁶ Bu tanım bile yazarın, edebiyat dünyasında nasıl bir yere konumlandırıldığını gösterir mahiyettedir.⁴⁷

⁴⁶ Oral, 2014: 5, 6. Ayrıca İsmail Bozkurt; "Hammurabi", "İlklerin Adamı", "Edebiyatın Yorulmaz Savaşçısı", "KKTC'nin Evliya Çelebisi", "Mücahit Yazar", "Mangal Yürekli", "Yedi Dağın Efesi", "Baba", "Ağabey" ve "Duayen" olarak da anılmaktadır.

⁴⁷ KIBATEK ile ilgili bir bilgi de Filiz Besim tarafından dile getirilir. Ayrıntılı bilgi için bk. (Besim, 2011: 184)

İKİNCİ BÖLÜM

İSMAİL BOZKURT'UN SANATI

2.1. Sanat Anlayışı

Edebiyat alanının farklı türlerinde eserler veren İsmail Bozkurt; sanata ve sanatçılara dair fikirlerini, çeşitli yazılarla ortaya koyar. Sanatı “hayatın vazgeçilmez bir parçası” olarak gören Bozkurt, farklı faaliyetlerde bulunduğu dönemlerde dahi bu mecradan kopmaz. Yazarın sanat hakkındaki düşüncelerine, başta *Puşkin'in Ağacı* olmak üzere birçok yapıtında rastlanır.

Bozkurt, realist bir edebî kimliğe sahiptir. Bunun en önemli sebebi; yazarlığını, vatanının ve milletin bekasına adanmış olduğudur. O, geçmişte yaşanan olaylara ışık tutmak; bu hadiselerle tanıklık eden birisi olarak gördüklerini objektif bir şekilde yapıtlarına yansıtmak ve Kıbrıs Türkü'nün gelecek kuşaklarına yaşanan hakikatleri aktarmak ülküsüyle yola çıkar. Bunu vücuda getirirken okuduklarını ve birikimlerini, eserlerinde harmanlayarak kültürel manada zengin bir zemine yayar. Milletini, vatanını anlatan; ulusal belleği önemseyen ve bu nedenle yalın, anlaşılır, kolay okunur bir dille Türk dünyasının her kesimine hitap eden ürünler vermeyi hedefler. Çünkü Bozkurt'a göre Kıbrıs Türkleri, efsanevî bir savaşım ortaya koyar. Mücadele yıllarında onlarca kahramanlık hikâyesi, hafızalarda yer edinir. Bu süre zarfında insanlar arasında yardımlaşma, dayanışma, paylaşma ve azimli dik duruş görülür. İsmail Bozkurt da bunları eserlerine taşıyarak sanatının özünü belirler.

Yapıtları pek çok dile çevrilen sanatçı, kendisini dünyaya tam olarak anlatabildiğine inanmamaktadır. Bunun bir sebebiyse ülkede var olmuş veya olan siyasî erklerin, sanat alanında uluslararası manada yetersiz kalması ve memlekete uygulanan ambargoya gerekli tepkiyi bu çerçevede verememesidir. Doğal olarak KKTC vatandaşlarının sesini duyurmak amaçlı kalemini eline alan İsmail Bozkurt; sanat zümresinin, Kıbrıs Türk sesinin dünyada yankılanması için gerekli çabayı göstermediğini düşünmektedir. Yetersizliği fark etmesi üzerine yazar, içselleştirdiği fikirlerini tüm dünyaya duyurma amacıyla işe koyulur. Bundan dolayıdır ki sanatçının kaleme aldığı eserlerinin tümü, var olan bir realiteden doğar. Başta romanları olmak üzere yapıtlarına verilen adlara bakıldığında da bu gerçekçi düşünceyle karşılaşılmaktadır.

Bozkurt'a göre edebiyat, dil sanatıdır. Bu fikre göre bir sanatçı; edebiyatın ana malzemesi olan dili, doğru ve düzgün kullanmalıdır. Ayrıca mensubu olduğu ülkenin ve lisanın, olanaklarını ve zenginliklerini sonuna dek kullanmalıdır. Fakat yazar, sanatçı olmak için dil becerisinin tek başına yeterli olduğuna inanmaz. Kısacası İsmail Bozkurt, sadece

dilsel oyunlarla örölü bir sanat anlayışına sıcak bakmamaktadır. O, dilin sunduğu imkânların kullanılmasına taraftardır ama Bozkurt'un sanat yaklaşımına göre yaşananları, toprağı, içinde bulunulan toplumu, tarihi, dünyayı ve insanı anlatmanın öncelikli ülkü olması gerektiğı fikrindedir. Bununla birlikte bir eserin yerel, aynı oranda millî ve evrensel olabilmesi koşulunu anımsatır. Böylece her kesimden insan, bu yapıttan bir çıkarımda bulunabilecek içerik zenginliğine dâhil edilebilir.

İsmail Bozkurt'a göre sanat, sınır tanımayan ve her türlü ambargoya direnen yapısıyla beynelmilel bir özelliğe sahiptir. Yazar, bu durum hakkında şunları söylemektedir:

Kültür, sanat ve edebiyat insanlığın en etkili toplumsal/ulusal bellek oluşturma, var olma, tanınma ve tanıtma araçlarıdır. Tarih boyunca hiçbir güç, kültür ve sanat kadar etkili olamamıştır. Güçlü ordulara, güçlü ekonomiye sahip nice devlet ve imparatorluklar; tarihin derinliklerinde yitip giderken o devlet ve imparatorlukların insanları, oluşturdıkları kültür ve sanatla varlıklarını sürdürebilmişlerdir. Kültür, sanat ve edebiyat hiçbir sınır ve engel tanımaz. Ne dağ ne tepe ne deniz ne okyanus ne de başka bir maddi ya da sanal engel, onu durdurabilir. Sınır da çizseniz, demir perde de çekseniz, ambargolar da uygulasanız işe yaramaz. Dünyanın temellerini sarsan bir devrim gerçekleştiren Lenin, “Ben Rusya’yı romanlardan tanıdım.” anlamında bir söz ederken bu gerçekleri dile getirmişti. Katıldığım bir kongrede söylenen bir söz; edebiyatın, bellek meydana getirmenin, tanınmanın/tanıtmanın da ötesinde “kurtarıcı” ve kültürün sürdürülebilirliğini sağlama işlevini de işaret eder. 2012’de KKTC’de gerçekleştirilen “Dördüncü Türk Dünyası Edebiyat Dergileri Kongresi”nde, İran Azerbaycanı’ndan seksen dört yaşındaki Cevat Heyet de vardı. Cevat Heyet, bir edebiyatçı ve tıp doktoruydu. Ülkesinde çok tanınmış bir operatördü. On yıllarca Tahran’da, Azeri Türkçesi ile *Varlık* adında bir edebiyat dergisi çıkardı. Kongrede *Varlık* dergisini nasıl çıkardığını, yaşadığı sıkıntıları, sorunları; bu arada “tıp operatörlüğü ile edebiyat arasındaki farkı” anlatmıştı. Kendisine sık sık soruluyormuş bu konu! Sorunun yanıtını da açıkladı: “Cerrahlık (ve tabii genel olarak tıp) birey olarak insan hayatını, edebiyat ise bir milleti/toplumu kurtarır.” Böylesi çarpıcı bir edebiyat tanımlamasını ilk kez duyduğumu itiraf etmeliyim. Yeniden vurgulamak isterim ki ambargo uygulanamayan kültüredür, sanattır, edebiyattır. Bunu ben onlarca kez yaşadım. Rum, her yerde bizi engellemek istedi, tek engelleyemediğı alan bu oldu. Engellenememe niteliğı dolayısıyla sanata benzeyen bilimde bile üniversitelerimize engeller çıkarabiliyorlar. Sporda, Türkiye ile bile ilişki kuramıyoruz. Siyasal erk, böyle bir özelliğı ve gücü olan sanatı, kültürü, edebiyatı her dönemde ve her zaman “gereksiz uğraş” olarak gördü. Kendi ayaklarımızın üstünde durmayı öğrenmeliyiz derken, kendimizi anlatmak için doğrudan insana ulaşan, insan denilen o muhteşem varlıkla derdini anlatan sanatın büyüğü gücünü kullanmıyor, kullanamıyoruz. Bizi başta Türkiye olmak üzere dünyaya sanatla anlatmıyor, anlatamıyoruz ama aynı siyasal erk, popülizm uğruna susuzluktan “grak grak” eden bu kurak ülkede 40 veya o civarda çim saha yapmak için kaynak buldu, daha da bulup yapıyor.⁴⁸

⁴⁸ Bozkurt, 2015: 153-154.

Bir sohbette ise sanat ve ambargo ilişkisini farklı örneklerle açıklayan Bozkurt; sanata sınır getirenlerin, her zaman kendilerinin kaybettiğinin altını çizer:

Sanat, engel tanımaz. Ne dağ ne deniz, ne doğal ne yapay, ne fizikî ne manevî engeller; ne ekonomi ne parasızlık, hiçbir ama hiçbir sanatın önüne geçemez. Belki bir süre yavaşlatır hatta engellemeyi başarır gibi görünür ama geçici olarak. Sürekli değildir bu. Çin Seddi ya da Demir Perde bile sanatı engelleyemedi, durduramadı. Nitekim bazı düşünörlere göre SSCB'yi yıkan faktörlerin başında Amerikan sineması vardır. Ayrıca bu saptamaya da katılıyorum. Sanata ambargo uygulamak, mümkün değil. Uygulansa bile göreceli ve geçici olur, sanatı sınırlayamaz. Rumlar; Kıbrıs Türklerine çok yoğun ve organize ambargo uyguladılar, mani olurlar. Bugün Türk takımları, KKTC'ye gelip maç oynayamıyor bu ambargo yüzünden. Tek başaramadıkları, sanata ambargodur. Sanata da ambargo uygulamaya çalışırlar, engeller çıkarırlar ama bu konuda hep mağlup olmaya mahkûmdurlar.⁴⁹

Yazarın sanat anlayışının bir başka izahı, yukarıda aktarılır. Siyasetle uğraşırken sanatın ehemmiyetini kavrar. Dolayısıyla politikadan sonra sanata kendisini adayan bir Bozkurt ile karşılaşılır. Bunun nedeni, sanatın sınır tanımazlığı ve ambargolar karşısındaki direnişidir. Yazara göre Kıbrıs Türkü'nün yaşadıkları, yapıtlara yansıtılarak başka ölkelerde okutulması sağlanabilirse şahit olunanları dünya kamuoyuna duyurabilme fırsatı yakalanacak ve böylece politika başta olmak üzere hiçbir kurumun başaramadığı “sessizlerin sesi” olma hedefine ulaşılacaktır. Bu da İsmail Bozkurt'un sanata yüklediği misyonu gösterir niteliktedir. Bu sebeple Bozkurt, “toplum için sanat” anlayışına dâhildir. Kısacası yazar, ölkesinde yaşananlara kayıtsız kalmaz. Ayrıca o, sanatın etkili bir araç olduğunu vurgular. İsmail Bozkurt'a göre sanat, icra edenin kendisini estetik bir yapıda yansıtma sürecinden müteşekkildir. Bozkurt, sanat anlayışını sadece bu söylemle sınırlamaz ve eserlerini sığ bir çizgide tutmaz. Sanat kaygısı gütmekle beraber toplumu yansıtma gayesini daha çok taşıyan Bozkurt, dil işçiliğini yazın mecrasının tek amacı olarak görmez. Ona göre dil, milletin yaşadıklarını gelecek nesillere ulaştırmak için bir vasıttır. Çünkü İsmail Bozkurt, yaşadığı dönemin tanığı olarak toplum belleğine katkı sağlanmasından yanadır. Bu da yazarın, sanat anlayışının özünü meydana getirmektedir.

Sanatçı, eserini yazarken birilerini eleştirmek veya birilerine hoş görünmek gibi çabalar içinde bulunmaz. Onun tek amacı, var olan kabiliyetini geliştirerek diline yansıtma; insanını, yurdunu ve Müslüman Kıbrıs Türkü'nün uğradığı haksızlıkları anlatmaktır. Gerçekçilik akımına uygun eserler yazsa da realist olma kaygısı taşımamaktadır. Onun doğal eğilimi, realizm üzerinedir. Bu durum, Bozkurt'un hayata bakışının kalemine sirayetidir.

⁴⁹ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 17 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

İsmail Bozkurt, sanat vesilesiyle mensubu olduğu dilin dünyaya yayılacağına ve böylece Türkçenin evrensel boyutlara taşınacağına inanmaktadır. Bu konuda emek veren yazar, istediği başarı kıstasını tutturamasa da Türk lehçe ve şiveleri arasında yakınlaşmaların yaşanmasına katkı sağlar. Bu konuda daha çok yol alınabileceğini kaydeden sanatçı, devlet desteği olmadan bu hayalin gerçekleşmeyeceğini beyan eder. Onun bu alandaki hedefi, Türkçeyi sanat vasıtasıyla dünya diline dönüştürebilmektir.

Bozkurt'a göre siyaset, bir yaşam biçimidir. Sanatçı ise düşünsel meselelere kafa yoran ve bunu eserlerine yediren kişidir. Doğal olarak bir yazar, inandığı ve benimsediği görüş veya ideolojiyi yapıtına aktarabilir ama tek doğru, yazdıklarından meydana geliyor havasından uzak durarak ve eleştiriden kaçmadan; özetle dogmalara bağlanmadan bunu yapabilir. Yani İsmail Bozkurt'a göre edebiyat, siyasal görüş veya ideolojinin emrinde olmamalıdır. Bununla beraber yalnız siyaset ve ideoloji için yapılan sanatın, doğru olmadığı fikrindedir. KKTC'de politikanın sanatın çok daha önünde olduğunu dile getiren Bozkurt, bu bakışın değişmemesi hâlinde sanatsal gelişimden uzak bir toplumun meydana geleceğini ifade etmektedir. Edebiyatın bir bireyin veya milletin var olmasında etkili olduğunu belirten yazar, Türkiye Cumhuriyeti'nin mimarı Mustafa Kemal Atatürk'ün okuduklarından yararlanan bir kişi olduğunu anımsatır. Dolayısıyla sanat, insana yeni bir kimlik kazandıran ve bu sayede milleti kurtaran araç hâline dönüşebilecek bir özellik taşımaktadır.

Bozkurt'un lisans öğrenimi, politika üzerinedir. Ayrıca aktif manada uzun yıllar siyaset içerisinde bulunur. Bunların eserlerine yansımalarının olağanlığından bahseden yazar, gördüklerini sanatsal bir forma zaman zaman adapte eder. Bu konuda İsmail Bozkurt, şunları söylemektedir:

Uzun yıllar aktif politikanın içinde bulundum. Ayrıca üniversite eğitimim, siyaset üzerinedir. Bunların eserlerime yansımaması mümkün mü? İki deneme kitabımdan biri olan *Kıbrıs Türk Halkı'nın Siyaset Kurumu Üzerine Deneme*, zaten doğrudan siyasetle ilgili. *Puşkin'in Ağacı*'nda ise kültür, sanat, edebiyat, tiyatro meselelerini ele aldım ama çoğu denemede, siyaset ve sanat bağlantısı da var. Siyaset, romanlarımın ikisinde (*Yusufçuklar Oldu mu?*, *Mangal*) önemli bir yer tutar. Göreceli olarak *Kaza*'da, iki gezi kitabımda, öykülerimde ve anılarımda yer yer siyaset vardır.⁵⁰

Bir başka söyleşideyse yazar, siyasetle edebiyat arasındaki bağı yeniden ortaya koyar:

Politika, edebiyatın içinde yoğun biçimde yer alır. Başka türlü de olamaz. Çünkü siyaset, yaşamın içinde hissedilir ve yaşamın belirleyici unsurlarından biridir. Siyasetle insan yaşamı arasında çok sıkı

⁵⁰ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 17 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

bir ilişki söz konusudur. İnsanın doğumundan ölümüne kadar siyasetin etkili olduğu ortadadır. Aynı şey, sanat için de geçerlidir. Sanata ilişkin düşüncelerimi, eserlerimde ve sohbetlerimde aktardım. Bunları yapacak ya da sağlayacak olan siyasettir. Ama bu kaçınılmaz bağlantıya karşın sanat, siyasetten bağımsız olmalı ve siyasete alet olmamalıdır. Sanat ve ideoloji bağına gelince! Genel anlamda siyaset için söylediklerim, ideoloji için de geçerlidir. Çünkü siyaset ve ideoloji, yumurta ile tavuk çelişkisi gibidir. Tavuğun mu yumurtadan, yumurtanın mı tavuktan çıktığı tartışması gibi ideolojinin mi siyasetten, siyasetin mi ideolojiden çıktığı tartışması yapılabilir. Sonuçta her yazarda, ideoloji ve siyaset ile bağlantısı oranında ideoloji ya da siyaset mevcuttur.⁵¹

Kısacası yazar, edebî eserlerde siyasetin bulunmasında sakınca görmemekte ama yapıtlarda politikanın hedef hâline dönüştürülmemesinden yanadır. Onun ürünlerinde politik yergiler bulunsan bile sanatçı, bunu yapıtlarına yedirerek amaç olmaktan çıkarır ve yazınsal kimliğinin bir parçası hâline dönüştürür.

İsmail Bozkurt'a göre sanat, güzellik ve estetik kavramlarını içerisinde barındırır. Her güzelliğin insanı mutluluğa götüreceğini vurgulayan İsmail Bozkurt, buradan hareketle sanatın insanı ruhen rahatlatarak işlevleri olduğunu altını çizer. Yazar, Fransa'da bakanlık yapmış bir tiyatro sanatçısının fikirlerinden yola çıkarak insanların sanattan haz duyma haklarının bulunduğunu gündeme getirir. Bunu da “mutluluk hakkı” adı altında bireylere sağlanan fırsatlardan biri olduğunu sözlerine ekleyerek bu etkileşimin bağından söz eder. Anlatılanları vücuda getirecek yapının devlet-millet-aydın birlikteliğiyle oluşabileceğine değinen Bozkurt, bunun sağlanması için bu üçlü mekanizmanın belli bir seviyeye ulaştırılmasını şart koşmaktadır. Ona göre halkın kaliteli sanata ulaşım zevk alması ve mutlu olması sağlanmalı, bunun hayata aktarılması için çeşitli yöntemler tartışılmalıdır. Bunlar yapılırken hareket noktası, sanatın toplum belleğini beslediğinin unutulmaması olmalı ve bu çizgide gerekli özverinin gösterilmesi öncelenmelidir.⁵² Ayrıca Bozkurt, sanatla kültür ilişkisinin önemine binaen şunları kaydeder:

Çoğu kez kültür ile sanat özdeşleştirilip aynı kefeye konur. Oysa kültür, en geniş tanımıyla yaşam biçimi ve bu yaşam biçimine yön veren maddî ve manevî her şeydir ama sanat; meydana getirme, ortaya koyma, oluşturmaktır. Duyguların, tasarımın güzelliğinin ve benzerlerinin dışı vurumunda ya da anlatımında kullanılan görsel, dilsel, yazınsal, müziksel yöntemlerin tümünü; bu metotlarla ortaya koyan üstün beceridir.⁵³

⁵¹ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 17 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

⁵² İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 17 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

⁵³ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 17 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

Yazara göre sanatın gelişmesi için devletin anayasal bağlamda çeşitli sorumluluklar üstlenmesi gerekir. KKTC’de yapılan iki anayasada da Bozkurt aktif rol oynamış, sanat anlayışına uygun olarak siyasette çeşitli adımlar atarak önemli kanunların yapılmasına katkı sağlamıştır.

Özetle Bozkurt, milletin yaşadıklarını edebi ve ebedi kılmak için sanat yapmaktadır. Bir eserin yaşananlardan bağımsız olamayacağını savunan yazar, devlet-millet-aydın beraberliğinin sanat paydasında buluşmasıyla daha verimli eserler ortaya konacağını beyan etmektedir. Ayrıca siyaseti, yapıtı için sadece malzeme olarak gören İsmail Bozkurt; güdülü bir edebiyatın karşısında yer alır. Bununla birlikte kültürün sanatla iç içe olduğunu vurgulayan Bozkurt, fil dişi kuleden topluma bakan bir edip değildir. Aksine yerine göre kalemini, silahı yapar. Doğal olarak realist bir yapıya sürüklenen yazarın eserleri, “toplum için sanat” mottosuna uygun bir hüviyet içerisinde konumlanır. O, üründe mündericatı önemsemediği dili dışlamaz ve kendisine has biçimini oluşturur. Kıbrıs Türkü’nün uzun yıllardır karşı karşıya kaldığı ambargo, sınırlama gibi haksızlıkların sanatla aşılabileceğini söyleyen İsmail Bozkurt; bu bağlamda dünyaya açılan bir sanat anlayışı yeğlemektedir.

2.2. Sanat Hayatı

Yukarıda sanat anlayışı genel hatlarıyla aktarılmaya çalışılan İsmail Bozkurt’un edebî yaşamının kavranılması için çocukluk yıllarının irdelenmesi elzemdir. Henüz ilköğretim sıralarında sesi gür ve güzel olduğu için belirli gün ve haftalarda öğretmenleri tarafından şiirler okutulan sanatçı, dönemin manevî duygularıyla ilk olarak bu manzumeler vasıtasıyla tanışır. Bu, yazarın ileride belirecek olan millî ve edebî kimliğinin ilk emareleri ve temeli olarak nitelendirilebilir. Çocukluğu ve gençliği savaş ortamında geçen İsmail Bozkurt’un ruhunda, iki insanı barındırma çabası vardır. Bozkurt, yıllar sonra kaleme alacağı eserlerine bunları yansıtır. Ayrıca millî ve hissî hüviyetini, edebî potasında eriterek sanatına adapte eder.

Henüz çocuk yaşta çevresindeki kalabalığa gazete okuyan sanatçı, böylelikle edebî hazzın tadına varmaya başlar. Bozkurt’un kitapla tanışmasından sonra okuma tutkusu had safhaya çıkar ve eline ne geçerse ayırt etmeksizin okur. Bu da kendisinde genç yaşlarda belli bir birikim meydana getirir ve yazma eğilimini ortaya çıkarır. İlk yazı denemelerini okul gazete ve dergilerinde yayımlayan sanatçı, 1956’da *Her Şey Vatan İçin* adlı tiyatrosuyla yazın hayatındaki ilk müstakil eserini kaleme alır. Hikmet Afif Mapolar etkisinin saptandığı bu yapıt, yapılan zorunlu göç nedeniyle edebiyat dünyasına kazandırılmaz. 1964 yılında ise *Mücahit*’le yeni bir soluk yakalayan İsmail Bozkurt, içindeki edebiyat ve yazarlık yetisini geliştirme fırsatı yakalar. Vatan ve sanat sevgisi, kendisinde matbaa kurma amacını doğurur.

Bu arzusu gerçekleşir fakat yaşanan savaştan ötürü çeşitli sıkıntılar da işin içine dâhil olunca matbaanın çalışmasında süreklilik yakalanamaz. Matbaa, 1974'te yaşanan zorunlu göçten dolayı KKTC'ye taşınamaz.

Mücadelenin sona ermesiyle beraber İsmail Bozkurt, kendisini siyasette bulur; edebiyata yine ara vermek mecburiyetinde kalır. Bu süreçte de yazmaktan vazgeçmez. Siyasî metinler hazırlar ve anayasaya katkıda bulunur. Politika yıllarında, özellikle bakanlık görevindeyken, birçok konferansa katılır ve farklı ortamlarda konuşmalar yapar. Yazarın bakanlık alanının sanatla ilişkili olması, KKTC'de var olan edebî noksanlıkları belirlemesine yardımcı olur. Bu eksiklikleri tamamlama amacıyla çeşitli faaliyetler yürüten Bozkurt, böylece yazın hayatına müdahil olur ve o süreçte bazı dergi ve gazetelerde köşe yazılarına imza atar.

İsmail Bozkurt'un *Her Şey Vatan İçin* adlı eserine, günümüzde ulaşamamaktadır. Bu sebeple 1987'de çeşitli yazılarının bir araya getirilmesinden ve bunlara ekleme yapılmasından oluşan *Kızıl Meydan'da Bir Uçak*, Bozkurt'un elimizde bulunan öncelikli ürünüdür. Yazar, oğlu Orkun Bozkurt'un sağlık sıkıntıları nedeniyle SSCB'ye gider ve burada tanıklık ettiği hadiseleri, bu yapıtında gezi notları biçiminde bir araya getirerek kitaplaştırır. 1990'da bazı nedenlerden dolayı aktif siyasete "kısmen" veda eden sanatçı, Kıbrıs Türkü'nün yaşadıklarını gelecek kuşaklara aktarmak ülküsüyle yeni bir yola koyulur ve bu minvalde tahkiyeli yapıtlar kaleme alır. 1991'de yayımlanan *Yusufoçuklar Oldu mu?*, yazarın ilk romanıdır. 1995'te *Mangal*, 2003'te *Bir Gün Belki*, 2005'te *Bir Gecede* ve 2016'da *Kaza* isimli romanları; bu silsileyi takip eder. Bu ürünlerin ortak özelliği, Kıbrıs'ta yaşanan vakalara ışık tutmasıdır. Ayrıca romanlar, birçok dile çevrilip/aktarılıp okurlara sunulur. Sanatçı, romanın yanı sıra öykü türünde de eser vücuda getirir. 2006 yılında yayımlanan *Bücür ile Gölge*, bu türde var olan tek ürünüdür. Yirmi üç küçük anlatıdan oluşan bu yapıtta yer alan hikâyeler, çeşitli dergi ve gazetelerde kendisine yer bulur. Ayrıca *Bücür ile Gölge*'deki birçok anlatı, gerek müstakil gerekse kitap hâlinde çeşitli dillere çevrilir/aktarılır. Buna ek olarak *Keçi Can Derdinde* adlı hikâyesi, öykü kitabında yer almamakla birlikte gazetelerde yayımlanır.

İsmail Bozkurt'un edebiyatın farklı türlerinde kaleme aldığı diğer yapıtları da değerlidir. Gazete ve dergilerde yer alan kültür-sanat yazılarının bir araya getirilmesiyle 2001'de deneme türünde neşredilen *Puşkin'in Ağacı*, Bozkurt'un sanat anlayışını yansıtmaları hasebiyle önem arz etmektedir. Aynı türde olan bir diğer eser *Kıbrıs Türk Halkı'nın Siyaset Kurumu Üzerine Deneme*'dir. Burada yazar, uzmanlık alanını tecrübeleriyle harmanlayarak KKTC'de var olmuş, olan ve olabilecek olayları; objektif bir politik anlayış dâhilinde dile getirir. Sanatçının deneme türünde yazdığı eserlerinde, Montaigne'in etkisinden söz edilebilir.

İsmail Bozkurt'un ikinci bir gezi kitabı daha mevcuttur. 2011 yılında Ankara merkezli bir projede yer alan yazar, *Evliya Çelebi'nin İzinde Kuzey Kıbrıs Seyahatnamesi*'ni kaleme alır. KKTC ile alakalı en ayrıntılı seyahatname olan bu yapıt, içinde barındırdığı bilgilerden dolayı önemlidir. Ayrıca Fedora Arnaut ile beraber yayına hazırladıkları *Yeniboğaziçi Halk Kültürü* adlı eserse folklorik anlamda yılların birikiminin kayda geçirilmesi açısından önemiyet teşkil etmektedir.

Son olarak yazarın beş cilt şeklinde planladığı anılarının ilk iki cildi, yakın tarihlerde yayımlanır. *Beştulum'dan Zirköy'e* ilk cilttir, çocukluk ve gençlik yıllarını kapsamaktadır. *Zirköy'den Mermertepe'ye* ise sanatçının mücahitlik hatıralarına yer verdiği izlenimlerinden müteşekkildir. Yazar, üçüncü ve dördüncü cildini siyaset senelerine ayırmayı planlar. Son ciltte ise edebiyat ve sanatla ilgili anılarını yazmayı tasarlamaktadır.

Görüldüğü üzere İsmail Bozkurt, birçok türde yapıt kaleme alır. Ayrıca onlarca editörlüğünü yaptığı eser mevcuttur. Bununla beraber televizyon programlarına katılan Bozkurt; konferans, sempozyum ve panellerde bulunur. Burada konuşmalar yapar, bildiriler sunar ve makaleler kaleme alır. Bu da onun çok yönlü bir edebî hüviyete sahip olduğunu, aldığı ödülleri hak ettiğini; üretme, düşünme ve eleştirme potansiyelini üst düzeyde kullandığını kanıtlar niteliktedir.

Merak edilen bir hususa şudur: Siyasette farklı görevlerde bulunan ve sorumluluklar üstlenen birisinin, edebiyat dünyasına girerken herhangi bir çekincesi olmuş mudur? Ayrıca sanatının ilk yıllarında çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmış mıdır? Bu sorulara İsmail Bozkurt, şu şekilde yanıt verir:

Pek sorun yaşamadım. Daha doğrusu küçük bir toplum oluşumuzdan kaynaklanan sorunları, ben de yaşadım ama kolay aştım. Adada kitap basmak, büyük problem. Yayınevi geleneği yoktu o zamanlar. Günümüzde bazı yayınevleri doğdu. Ayrıca sponsorluk yapan kuruluşlar da var. Bir yayınevi ya da sponsor bulan yazar, şanslıdır. Bulamayan yazar ise kitabın finansmanını, basımını, dağıtımını, tanıtımını, ticarî boyutunu kendisi yapar KKTC'de. Ben, şanslı yazarlardanım. Hemen hemen tüm kitaplarımı, yayınevleri bastığı için bu sıkıntıları yaşamadım.⁵⁴

Yazar, kaleminin kalitesinden ve çevresinin geniş oluşundan ötürü sanatının ilk senelerinde bir problemle karşılaşmaz.

Kısacası İsmail Bozkurt'un küçük yaşlarda başlayan edebiyat sevgisi, savaş ortamında yaşananlarla harmanlanarak kendisinde ana izlek hâlini alır ve bu sirayet neticesinde günümüzde ulaşılamayan tiyatro ürününü kaleme almasını sağlar. Ardından romanlarını art

⁵⁴ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 16 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

arda yayımlayan Bozkurt; bunun dışında gezi yazısı, öykü, deneme ve anı gibi birçok türde yapıtlar ortaya koyar. Ayrıca bilimsel nitelikli yazılar kaleme alan sanatçı, Kıbrıs Türk edebiyatının önemli isimlerinden biri olarak edebiyat dünyasındaki yerini alır.

2.3. Yazış Tarzı

İsmail Bozkurt, kaleme aldığı ilk yazılarından itibaren kendisine ait bir çizgi belirler. Kıbrıs Türk edebiyatında bu akımın aksakalı durumuna gelir. KKTC'nin tarihî serüvenini hayatıyla harmanlayarak yazan Bozkurt, bütün eserlerinde bir giz olarak kalmayı ister. Bu yöntemle bir kahramana evrilen sanatçı, yaşamında karşılaştığı durumları farklı türlerde ortaya koyduğu yapıtlarla ölümsüzleştirmeyi ülkü edinir.

Sanatçı, yazmak için masaya oturduğunda kendisinden geçen ve saatlerce hiç ara vermeden kalemını elinden bırakmayan bir tarza sahiptir. Bunun için aradığı tek husus, zihin berraklığı ve yoğunlaşmayı başarabilmesidir.

Kaleme aldığı bütün eserlerini farklı ortamlarda vücuda getiren Bozkurt, yazmak için herhangi bir şart ortaya koymaz yahut mekânsal bağlamda bir koşul öne sürmez. Konuyla bağlantılı olarak yazar, şunları dile getirir:

Ben, yazmak için masaya oturduğumda neredeyse kendimden geçer ve saatlerce hiç kalkmadan yazabilirim. Elbette ki yoğunlaşmak önemli. İlk romanım *Yusufçuklar Oldu mu?*'yu, eşimle Abant kıyısında geçirdiğim bir tatilde yazdım. Tabii daha sonra üzerinde çalışmayı sürdürdüm. 1990'da seçimi kaybetmenin ertesinde bir de trafik kazası geçirdim ve Ankara'da tedavi gördüm. Tedaviden sonra da bir ay kadar Ankara'da kaldım. Çocuklarım, orada okuyordu ve onlara bir ev tutmuştum. *Mangal*'ı, o süreçte yazdım. *Bir Gün Belki*'yi, odama kapanarak 15 günde tamamladım. *Bir Gecede*, uzunca bir zamanda ortaya çıktı. Son romanım *Kaza*'yı, 2004'te yazmaya başladım ama 2016'da bitirdim.⁵⁵

Görüldüğü üzere Bozkurt için yer, zaman gibi unsurlardan öte “yoğunlaşabilmek” önemlidir.

Sanatçının yazarken dikkat ettiği diğer bir unsur, otokontrol mekanizmasıdır. Çünkü İsmail Bozkurt için etik ve tutarlı olmak, erdemlerin başında gelmektedir. Kendisini sansürleyen bir yapısı bulunmamasına karşın kişilerin haysiyetine uzanacak noktaları, eserinden çıkarmaktadır. Yazar bunu, “sansür” olarak görmemekle beraber “kendisine yol çizmek” biçiminde tanımlar. Sonuç olarak Bozkurt, kendi hassas bakışını yazarken de göz ardı etmez.

⁵⁵ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 15 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

Yazar, bir eseri sonlandırdığında onu birkaç kez okumaktadır. Ardından demlemeye bırakmayı yeğler, aradan biraz süre geçtikten sonra yeniden defalarca eleştirel bir bakışla okur. Bu işlemlerden sonra edebî zevkine güvendiği birilerine okutur ve onların söylemlerini dikkate alarak kendisinin de uygun gördüğü yerleri, düzeltme yoluna gitmektedir. Her okumanın yeni bir şeyler ekleme, çıkarma veya düzeltme anlamına geldiğinin altını çizen Bozkurt; bu bakımdan bir noktada eserini neticelendirir ve son aşama olan matbaa işlerine odaklanır. Sanatçı bunları gerçekleştirirken ise en büyük ve realist yergiyi, kendisinin kendisine yaptığını belirtmektedir.

Özetle Bozkurt'un yazma merhalesinde önemsedığı ögeler; yoğunlaşabilmek, bireylerin haysiyetlerine/hassasiyetlerine zarar vermemek ve basım aşamasına gelene kadar geçen zaman içerisinde eksik gördüğü yerleri tamamlama üzerinedir.

2.4. Yazarlığı Algılayışı

İsmail Bozkurt'un yazarlık tanımı, sanat anlayışı dâhilinde teşekkül eder. Dolayısıyla millî yaklaşımları önceleyen, bununla beraber yerel ile evrenseli yakalayan bir özellik kapsamında değerlendirilir:

Benim anlayışıma göre yazarlık; her şeyden önce mensubu olunan toplumu, yaşadığı çevre ve coğrafyayı, içinde bulunulan ve ona kişiliğini veren kültürel ortamı, yaşadığı tarihsel süreci anlatmaktır. Kısacası, önce öz benliğini yazıya geçirmektir. Bunu vücuda getiren birey, “yazar”dır. Yani önce yerel olmalı; evrenselliği, yerelliğinden kaynaklanmalıdır. Yerel olmayanın, evrensel olmadığı kanısındayım. Yine bana göre yazar, bu söylediklerimi gerçekçi bir şekilde yansıtmalıdır. Bunu söylerken başka edebî akımları yadsımıyorum. Yazar, gerçekçi bir kimliğe sahip olmayabilir. Toplumcu gerçekçi, romantik, postmodern ya da başka bir akımı benimsemiş de olabilir. Önemli olan o akımla bile öz benliğinden sapmamasıdır. Yazdığı türü, değişik biçimde de kullanabilir yazar. Örnek olarak romancı; tarihî, fantastik, polisiye, aşk gibi farklı tarzlarda romanlar yazabilir. En önemli ölçütüm, öz benliğin ürünlere yansımasıdır ve doğal olarak da yazdıklarıyla toplumsal belleği beslemelidir de yazar.⁵⁶

Buradan anlaşılacağı üzere Bozkurt, yazar ile içinde yaşadığı toplumu özdeşleştirir. Ayrıca sanatçı, yazarın yerellikten uzaklaşmaması şartını ortaya koyar ve gerçekçiliği elinden bırakmayan kişi olarak yazarı tanımlar. Çünkü evrenselliğe giden yolun, bu hususlardan geçtiğine inanır. Tarihe ışık tutan bir aydın özelliğinin bu tarz insanlarda bulunması gerektiğini vurgulayan İsmail Bozkurt, özünden sapmayan insanların “yazar” olarak addedilebileceğinin altını çizer.

⁵⁶ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 16 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

Sanatçı, kaleme alınan yazınsal yapıtların değişik tarzlarda ve türlerde olabileceğini dile getirir. Söz gelimi bir yazar; tarihî, sosyal, psikolojik, otobiyografik romanlar kaleme alabilir. Bozkurt'un en önemli kıstası, öz benliğin ürünlere yansımasıdır. Doğal olarak da yazılanlarla toplumsal belleğe katkı sağlanacak; böylece sanatçı tarafından oluşturulan ürünler, zengin bir zemine oturtularak millet hafızasına katkıda bulunacaktır. Özetle İsmail Bozkurt'un yazarlık anlayışı, millî değerler çerçevesinde gelişir ve topluma sağladığı yararları ölçülür.

2.5. Edebî Akımlarla Bağlantısı

İsmail Bozkurt'un sanat anlayışı, “realizm” zemininde değerlendirilmelidir: “Evet, ben realist; yani gerçekçiyim. Bana göre sanatta realizm, insanın; ‘Öyle şey olmaz.’ diyemeyeceği hakikati ortaya çıkarmasıdır.”⁵⁷ Bozkurt'un eserlerine bakıldığında bu söyleminde haklı olduğu saptamasına ulaşılır.

Berna Moran, “ayna” benzetmesinin gerçekçi yapıtları yansıttığını söyler. Bununla beraber Stendhal'ın ortaya koyduğu “Yol boyunca gezdirilen bir aynadır roman” düşüncesi, yazarın ürünlerine adapte edilebilir.⁵⁸ Realizmin özeti olarak kabul edilebilecek bu sav, sanatçının romanları başta olmak üzere tüm eserlerinde kendisini hissettiren bir mahiyettir:

Ben, “sanat için sanat” anlayışını benimsemem. Sanat, yalnız sanat yapmak için yapılmaz ve yapılmamalı. Yazarlar/şairler vardır, sanki uzayda yaşar ve fil dişi kuleden bakarlar. Ülkesini, milletini yazmaz veya sadece ideolojik saplantılarına uygun şeyleri yazarlar. Yazarlar/şairler vardır; milletin, ülkesinin her şeyini kaleme alırlar. İlk kategoridekiler çok güçlü edebî bir dil de kullanmış olsalar benim için ikinci kategoride bulunanlar yeğdir. Ben; oldukça yalın, kolay okunur, yerine göre ülkemde kullanılan ağzın da abartılı olmadan eserlerimde yer aldığı bir dil kullanmaya çalışırım.⁵⁹

Yazarın bu düşüncelerinden hareketle sanatı belli bir ülkü adına yaptığı söylenebilir. Ayrıca Bozkurt, sanatı milleti için yapmayanları eleştirmektedir. Onları, uzayda yaşamakla ve herkesi küçümseyerek kendini büyük görmekle suçlamaktadır. Edebî yönü iyi olan yazarlar, eğer vatan ve millet hassasiyetlerine kulak tıkamışlarsa İsmail Bozkurt için önem taşımayan kalemler arasındadır. Onun bu keskin çıkışı, yaşamına dikkat edildiğinde anlaşılmaktadır. Doğumundan 1974'e kadar yaşanan mücadeleler, küçük yaşta şahit oldukları, savaşım içinde direkt olarak yer alması; onun yazınsal perspektifinin içini doldurmasını sağlar. Bunlara tanık

⁵⁷ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 16 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

⁵⁸ Moran, 2010: 18.

⁵⁹ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 26 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli.

olan birisinin bilinçaltında var olan konuları gerçekçi bir anlayışla eserlerine yansıtması, gayet olağandır.

Realizmin temel unsurlarından sayılabilecek tasvir ve gözlem, İsmail Bozkurt'un yapıtlarında sıkça başvurduğu yöntemlerdendir. Yazarın gözlemleri, zaman zaman tahkiyeli eserlerinde farklı fonksiyonlar üstlenmektedir. Bazen bu gözlemlerini günü gününe kaydeden sanatçı; "gerçeğin ta kendisi" olarak tanımladığı bu malzemeleri, ürünlerine aktarır. Bu da Bozkurt'u, gerçekçiliğin tarihçisi konumuna ulaştırır. Aynı zamanda İsmail Bozkurt, 1974 sonrası KKTC'nin kuruluş sürecine dikkat çekmekte ve günümüze kadar uzanan zaman diliminde meydana gelen değişikliklere yeni bir pencere açarak sorgulamalara yönelmektedir. Bu eğilimler; yazarların kendisini, çevresini ve insanın toplumda edindiği konumunu araştırmayı zorunlu kılar. Sınıfsal çatışmalar ve siyasî haksızlıklar karşısında insanın duruşunu irdeleyen sanatçı, bu doğrultuda da realizmin kapısını aralamaktadır.

Bozkurt, edebiyat hayatına farklı yazarları ve şairleri okuyarak başlar. Okuduğu ilk eserlerin realist özellikler taşıması, onun bu akımı benimsemesinde etkilidir.

Sanatçının tahkiyeli yapıtlarının tamamı, gerçek hayatlardan uyarlanır. Yaşamının çeşitli kesitlerini, kurgu ögesiyle birleştirerek yeni bir döngü meydana getirir. Yazarın hayatta karşılaştığı zorluklar, unutulacak türden değildir. Dolayısıyla sanat ülküsü, yaşananları aktarmak üzerine kuruludur. Bu sebeple Bozkurt, fil dişi kulenin sanatçısı olmaz. Bu perspektif; Abdullah Ziya Kozanoğlu, Hüseyin Nihâl Atsız ve Mustafa Necati Sepetçioğlu gibi isimleri anımsatan bir düşünce zincirinin eklentisi olarak kabul edilebilir.

İsmail Bozkurt, gerçekçidir ama yazarken realist olma kaygısı gütmmez. Onun sanata bakışı ve geçmişi, bu akımın tabiatına yazarı sürükler.

Kısacası Bozkurt'un realist özellikleri irdelenirken Kıbrıs Türklerinin tarihî serüveni, göz ardı edilmemelidir. Ayrıca sanatçının özel yaşamında karşılaştıkları, psikanalitik manada onu gerçekçi olmaya iter. Kendisinin ve milletin realitelerini ürünlerine yansıtan İsmail Bozkurt, Kıbrıs Türk yazınında realist bir kalem olarak değerlendirilebilir.

2.6. Beslendiği Kaynaklar, Edebiyat Dünyasıyla Tanışması, Etkilendiği İsim ve Eserler

Bir sanatçının yazarlık yolunda başka kalem ya da eserlerin tesiri altında kalması, yadsınamaz bir realitedir. Çünkü her yeni isim, kendisinden önceki sanatçı/sanatçıların üzerine edebî hüviyetini inşa eder. Bu merhaleden sonra yavaş yavaş özgünlüğü yakalayarak özünü bulur. İsmail Bozkurt da bu etkilenme sürecini yaşar ama o, sıradan öykünmeden farklı olarak bu tesiri, bir malzeme gibi kullanır ve bu sayede ortaya koyduğu yapıtlarını, zenginleştirme zeminine yönelir. Dinlediklerinden ve okuduklarından temel edebiyat

iskeletini meydana getiren yazar; bu yetisini geliştirir, işler ve kendisine has hususiyetlerle harmanlayarak yeniden biçimlendirir.

Kitap okuma tutkusu küçük yaşlarda beliren Bozkurt; konu, içerik gibi özelliklere bakmaksızın eline geçen her yazılı metni okur. Böylece edebî kimliğini, geniş bir yelpaze üzerine oturtur. Yazarın gerek fikrî gerekse tahkiyeli ürünlerine göz gezdirildiğinde bu zenginlik fark edilecektir.

İsmail Bozkurt'un kişisel ve yazın alanındaki gelişiminde emeği olan ilk kişi, dedesi Hasan Bey'dir. Bilge bir şahsiyet olan Hasan Bey, köyde uzun seneler muhtarlık görevini yürütür. Onun naklettiği Nasrettin Hoca fıkraları, yazarca günümüzde dahi anımsanmaktadır. Ayrıca dedesinin söylediği özlü sözler, İsmail Bozkurt'u hayata hazırlayan bir başka unsur olarak kabul edilebilir. Sanatçı, okumayı öğrendikten sonra Hasan Bey'in makamının karşısında yer alan lokaldeki kitapları okuyarak yeni birikimler edinir.

Bozkurt'un edebî yönünün oluşmasında rol oynayan bir diğer isimse annesidir. Emine Hanım, çocuklarına kısa masallar anlatır. Bu anlatılar, daha çok Emine Hanım'ın hayal dünyasında var olan kurgulardan oluşmakta; bir annenin çocukları için çektiği sıkıntılardan ve katlandığı zorluklardan meydana gelmektedir. Babası Hüseyin Bey ise az konuşan bir insan olmasına rağmen işten fırsat bulduğu zamanlarda kendisiyle ilgilenirken tekerlemeler söyler ve yazara çeşitli bilmeceler sorar.

Sanatçının edebî yapısının oluşmasında katkısı olan bir başka isim, Mehmet amcasıdır. Mehmet Bey, başına gelenleri ve köyde anlatılan gizemli hadiseleri hikâyeleştirerek Bozkurt'a aktarır. Bu kısa ibretlik öyküler, kimi zaman şahsının gizli polis olduğu dönemlerde EOKA terörüne karşı yaşadıklarını çerçevelemektedir. Bunun yanı sıra komşuları Şerife Nine, masal bilgisi kuvvetli bir kişidir. İsmail Bozkurt, o günleri şöyle yâd etmektedir:

Bir de komşumuz, Şerife Nene vardı. Yoksul bir kadındı. Sokak kapımızın tam karşısında tek odalı bir evde yaşırdı. Sık sık evimize gelir, her geldiğinde annem ona kahve yapar, kahvenin yanında bir dilim ekmek, bazen ekmekle birlikte katık (genellikle zeytin) verirdi. Ekmeği ve eğer verilmişse katığı yemez, kucağına yerleştirerek evine götürürdü. Annem, onun evlerden topladığı ekmek ve katıkla yaşadığını söylerdi. Şerife Nene'nin, çok sonraları farkına vardığım bir özelliği vardı: Masal anlatmak. Kışları, mahalleli yani evimizin çevresinde oturan kadınlarla çocuklar, bir eve toplanıp birlikte vakit geçirirlerdi. Sanırım annem, babamın olmadığı geceler (herhalde birkaç gün süren araba yolculuğuna çıktığında) bizi de oralara götürürdü. Ateş yakılan mangalın çevresinde kümelenir, Şerife Nene'nin anlattığı masalları hayran hayran dinlerdik. Bazı masalların günümüzün dizi filmleri gibi gecelerce uzadığı olurdu. Bu biçimde onlarca, belki daha fazla masal dinledim ama bu masalların hazine değerinde olduğunun farkına uzun yıllar sonra vardım. Ne yazık ki bugün bu masalların hiçbirini

anımsamıyorum. Bazen kendi kendime keşke o bilinçte olsaydım da o masalları kaydedebilseydim diyorum.⁶⁰

Görüldüğü üzere İsmail Bozkurt'un yetiştiği ortam, halk anlatılarına ilgi duyan ve bunları gelecek kuşaklara nakleden bir mecraya dayanmaktadır.

Bozkurt'un ilkokul seneleri, kitapsız geçer. İngiliz Sömürge Yönetimi, Rumların 1931'de ayaklanması sebebiyle Türkiye'den ve Yunanistan'dan kitap getirilmesini yasaklar. Dersler, sözlü bir şekilde işlenir ve öğrenciler de anlatılanları defterlerine not ederler. Bu süreçte öğretmeni Kemalettin Bey, talebelerinden bazılarını bir gün evine götürür ve Bozkurt da ilk kez burada küçük bir kütüphaneye tanışır. Yazar, o günlere anılarında yer verir:

Öğretmenimiz Kemalettin Bey, bir gün benim de aralarında olduğum birkaç kişiyi evine götürdü. Kaç kişiydik, niçin evine götürmüştü bizi anımsamıyorum. Buna karşın bir şey bugünkü gibi belleğimde: Evinde, o günkü koşullara göre bana çok büyük görünen kitap dolusu bir kitaplık vardı. O kadar çok kitabı, ilk kez bir arada görüyordum. Kemalettin Bey, o gün bize bir kitap (ya da albüm) gösterdi: “50 Büyük Türk” (yahut onun gibi bir şey). “Büyük adamlar” olduğunu, o gün öğrendim. Çok ilgimi çeken bir şey de ellinci Türk büyüğüydü: “Mehmetçik.” Bildiğimiz Mehmetçik. Gözümün önüne dev gibi bir asker geldi. Onun bir simge olduğunu anlamam, kuşkusuz yıllar aldı. Kemalettin Bey’e o gün söylediğim bir sözü hiç unutmadım: “Ben de büyük adam olmak istiyorum.” Karşılık olarak “Neden olmasın?” gibi bir şeyler söyledi öğretmenim.⁶¹

Yazar, henüz ilkokul beşinci sınıftayken babası otobüsçülüğe başlar ve bu iş için “İbrahim” adında bir akrabalarını, yardımcı olarak işe alır. Bir gün İsmail Bozkurt'un “Ural Dayı” olarak hitap ettiği birisinin babasının yardımcısı İbrahim Bey’e, o günün parasıyla, iki şilin vererek roman sipariş etmesine kulak misafiri olur. Sanatçı, bu durumdan etkilenir ve duydukları, kendisinin ilgisini çeker. Çünkü “roman” sözcüğüyle ilk kez tanışan Bozkurt, bu kelimenin ne olduğu konusunda meraklanır. Otobüsün dönüş saatinde orada bulunup Ural Bey’e iki kitap getirildiğini gören yazar, iki şilin para biriktirerek İbrahim Bey’in yanına gider ve kendisinden “roman” almasını rica eder. O da *Çocuklara Altın Masallar* ile Mahmut Esat Karakurt'un *Vahşi Bir Kız Sevdim*⁶² adlı kitabını getirir.⁶³ İki yapıtı da kısa sürede okuyan

⁶⁰Bozkurt, 2018: 230-231.

⁶¹Bozkurt, 2018: 234.

⁶²Bu eser, yazarca hâlâ hatırlanmaktadır. Bunun en mühim nedeni, yapıtın kahramanlarından birinin subay olmasıdır. Bozkurt, küçük yaşlarda subay olmayı arzular fakat bu isteği, çeşitli nedenlerden dolayı gerçekleşmez. Bu mesleği seçmek istemesinde ve okuma güdüsünün artmasında mezkûr ürünün etkisi, yadsınamaz bir realitedir.

⁶³Yazarın anımsamasına göre bu olay, 1950-1952 yılları arasında yaşanır.

Bozkurt'un eline, Reşat Nuri Güntekin'in *Çalıkuşu* isimli romanı geçer ve sanatçı, bunu da okur.⁶⁴

1950'li yılların başında köylerinde var olan iletişim araçlarından radyo, Bozkurt'u etkileyen bir başka unsurdur. Burada dinledikleriyle edebî kimliğine yenilikler katan yazar, okumayı ilerlettikten sonra gazetelere merak sarar ve özellikle *İstiklâl* gazetesinin birçok nüshasını tedarik eder. Burada okuyarak edindiği bilgiler, millî ve kültürel manada ürünlerine yansır. Bozkurt; *Leyla ile Mecnun*, *Tahir ile Zühre*, *Battal Gazi*, *Köroğlu* gibi çok sayıda halk hikâyesini okur. Çocukluk ve gençlik yıllarında halk anlatıları yanında köy meydanında geleneksel Türk tiyatrosu dâhilinde oyunlar izleyen sanatçıda tiyatro sevgisi, böylelikle oluşur. Bu oyunlar, genellikle millî temalı olup dönemin çocuklarını derinden etkiler.

Aynı yıllarda Nevzat Karagil'in İstanbul'da neşrettiği *Yeşilada* dergisine abone olan yazar, harçlığının bir kısmını buraya ayırır. Burada yer alan bütün yazıları defalarca okuyan sanatçı, öğrencisi olduğu okullarda eline geçen kitapları okumaktan geri durmaz.

Bozkurt, oyuncaksız bir çocukluk geçirir. Kendi oyuncağını kendisinin yaptığını belirten yazar, eğer bunu başaramazsa arkadaşlarıyla bir araya geldiğini aktarır. Bu birlikteliklerindeyse birbirlerine hikâyeler anlattıklarını dile getiren İsmail Bozkurt, bu aktivitelerden fazlasıyla etkilenir.

Sanatçının millî bir kimlik sahibi olmasında ilkokul öğretmeni Talat Yurdakul, son derece etkilidir. Yurdakul'un İngiliz Sömürge Yönetimi dâhilindeki bu topraklarda İngiliz Ulusal Marşı'nı okutmaması ve ara ara gizlice de olsa Türk bayrağını sınıfta çıkararak öpmesi, öptürmesi; İsmail Bozkurt'un milliyetçi yapısının teşekkülünde önem arz eder. Eserlerine ve siyasetine yansıyan bu özelliklerin temeli, anlatılan süreçlere dayanır. Ortaokulda ise Talat Öğretmen'in yerini, Necdet Bey alır ve kendisine şiirler okutarak yeni yönelimler kazanmasına vesile olur. Bununla birlikte 1955'te yaşanan olaylar, mahalleli arasında destanî şekillerde ve çeşitli varyantlarda yayılır. Dönemin çocukları, bu tahkiyeleri içlerinde büyüterek benlik kazanımlarını gerçekleştirirler. Bozkurt'un eserlerinde var olan milliliğin nedeni, bu kaynaklardan beslenmesidir. Lise yıllarındaysa bu boşluğu, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni Yusuf Ziya Beyzadoğlu doldurur. Kendisine, Cevat Fehmi Başkut'un *Makine* adlı oyununda rol verir ve oluşturduğu halk müziği korosuna Bozkurt'u alarak sanata olan bakışını genişletmesini sağlar. Ayrıca Beyzadoğlu, Namık Kemal ve eserlerini kendisine tavsiye ederek millî yapısına katkı sağlar. Bunun dışında lise yıllarında Öğretmen Maşuk Atsu

⁶⁴ Bozkurt, 2018: 235-236. Filiz Besim ve Zeynel Beksaç da bu konuya değinir ama onlar, İsmail Bozkurt'un romanla tanışmasını sağlayan şahıslardan olan ve yazarın "dayı" olarak hitap ettiği kişinin adını, "Vural" şeklinde aktarırlar. Sanatçıyla yapılan sohbette, bu soru kendisine özellikle sorulmuş ve o kişinin adının "Ural" olduğu Bozkurt tarafından teyit edilmiştir. Adı geçen eserler için bk. (Besim, 2011: 149-150; Beksaç, 2014: 7)

da Türkçü değerler hakkında İsmail Bey ve arkadaşlarına bilgiler vererek milliyetçi kimliğine yeni bir boyut kazandırır.

Üniversite yıllarındaysa halk müziğine ilgi duyan yazar, bağlama kursuna kaydolur. Türkü, mani gibi halk edebiyatı ürünlerine yakınlık hissetmesi ve eserlerinde folklorik öğelere yer vermesi; bu eğilimin bir yansıması şeklinde ifade edilebilir. Kıbrıs'ta kütüphane ve kaynak olanakları sınırlıyken üniversite yıllarında Ankara'da zengin kitap ortamını son derece verimli kullanan İsmail Bozkurt, bilimsel ve edebî nitelikli birçok yapıtı burada okur. Özellikle Ulus'ta seyyar kitapçıları gezerek eserlere göz atan sanatçı, maddî imkânlarının ölçüsünde ürünler satın alır.⁶⁵ Bununla beraber yine Ankara'da, Münir Nurettin Selçuk gibi önemli isimlerin konserlerine giderek sanatsal seyrini sürdürür. *Mücahit* gazetesinin çok yönlülüğünün sebebi, sanatın her alanına dair bilgisinin bulunmasındandır.

Yazınsal hayatının oluşmasında kimlerin etkisi olduğu sorusuna İsmail Bozkurt, şu şekilde yanıt verir:

Tek ya da birkaç yazar adı söyleyemem. Dönemin neredeyse tüm Türk yazarlarını, birçok yabancı kalemini okudum. Anlatmaya çalıştığım süreçte görüldüğü gibi okumak ve yazmak, bende bir tutku idi. Ayrım yapmadan hangi yazarın eseri elime geçtiyse onu okudum. İlk uzun soluklu eserim olan *Her Şey Vatan İçin*'de, Kıbrıslı Türk yazar Hikmet Afif Mapolar'dan esinlenmişim açıkçası. Roman yazmaya başladığımda öyle bir etkilenme yoktu. Tamamıyla benim. Kıbrıs'ı anlatan bir roman yazmak istedim. Bunu başardığımı sanıyorum. *Yusufoçuklar Oldu mu?*, öyle bir romandır.⁶⁶

Yukarıda aktarıldığı gibi Bozkurt'un kalemini etkileyen isimlerin başında, Hikmet Afif Mapolar gelmektedir. O, Mapolar'ın Kıbrıs Türk edebiyatı yazarları ve eserleri üzerinde silinmeyecek izler bıraktığının altını çizer ve başta tiyatro sahası olmak üzere birçok kulvarda kendisine tesir ettiği için "Etkilendiğim Mapolar" başlıklı bir yazı kaleme alır.⁶⁷

Bozkurt, etkilenme meselesini bir merhale gibi kullanır ve sonuç itibarıyla kendisine has bir sanat anlayışı ortaya koyar. Montaigne'in *Denemeler*, Dostoyevski'nin *Suç ve Ceza*, Reşat Nuri Güntekin'in *Çalıkuşu*, Nâzım Hikmet Ran'ın *Kurtuluş Savaşı Destanı*, Ömer Seyfettin ve Sait Faik Abasıyanık'ın bazı öyküleri; Namık Kemal, Ahmet Mithat Efendi, Ziya Gökalp, Gaspıralı İsmail, Hüseyin Nihâl Atsız, Feridun Fazıl Tülbentçi, Abdullah Ziya Kozanoğlu, Mustafa Necati Sepetçioğlu, Hikmet Afif Mapolar, Özker Yaşın, Cengiz

⁶⁵ İsmail Bozkurt'un "Devrim Sokak, No: 9, Lârnaka"daki evinde 8 Temmuz 1974 yılına kadar okuduğu kitaplardan teşekkül eden kütüphanesi, birçok resmî belgesi ve kurduğu matbaası; zorunlu göçten dolayı orada bırakılmıştır.

⁶⁶ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 15 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

⁶⁷ Bozkurt, 2001: 137-139.

Aytmatov ve Cengiz Dağcı'nın birçok eseri; sanatçının etkilendiği kalemlerden ve yapıtlardandır.⁶⁸

Özetle Bozkurt, ailesinin ve çevresinin anlattığı geleneksel Türk anlatılarıyla büyür. Okul çağına geldiğinde öğretmenlerinden etkilenir; okumayı öğrendikten sonraysa eline geçen her kitaba kafa yormaya çalışır. Türk ve dünya edebiyatlarından çeşitli eserler okuyan İsmail Bozkurt, sanatının ilk eseri olan *Her Şey Vatan İçin*'de Mapolar'ın tesiri altındadır. Sonraki süreçlerde ise bu öykünme, merhaleye dönüşür ve zaman içerisinde kendi sanatsal kimliğini kazanarak birçok yazarı ve eseri etkileyecek konuma evrilir.

2.7. İlk Yazıları

İsmail Bozkurt'un yazın hayatı, ilk gençlik yıllarına dayanmaktadır. *Namık Kemal Lisesi Dergisi*'nde çıkan üç yazı, bu kategoride değerlendirilebilir.

Sanatçının birinci yazısı, yukarıda adı geçen yayın organının 1956'nın Nisan ayında çıkan sayısında yer alır. “Şehir Kütüphanesi” başlığını taşıyan bu yazı, kütüphanelerin işlevleri üzerine olmakla beraber okumanın insana sağladığı faydaları konu alır.

İsmail Bozkurt'un diğer yazısı, 1957 yılının Nisan ayında yayımlanan “Mehmet Emin Yurdakul”dur. Bu yazısında Yurdakul'la alakalı bilgiler veren yazar, sanatçıyı çeşitli yönleriyle inceler.

Bozkurt'un ilk yazıları olarak nitelendirilen üçüncü ve son yazısına, mezkûr derginin 1958 yılının Nisan ayında neşredilen nüshasında rastlanır. “Bir Derdimiz” adını taşıyan bu yazıdaysa sanatçı, gençlik sorunları hakkındaki düşüncelerini somutlaştırır.

Bunlara ek olarak İsmail Bozkurt, lise yıllarında yaptığı bir söyleşiyi neşretme olanağı bulur. Kore'de, Türk askeri olarak savaşmaya giden Mehmet Koreli'yle Yusuf Ziya Beyzadoğlu aracılığıyla sohbet ederek bunları yazıya döker. Yazar, savaşa katılan biriyle beraber olmaktan dolayı son derece heyecanlı olduğunu ve bu söyleşiyi o şevkle kaleme aldığını belirtir.

2.8. Gazetecilik Anlayışı

Gazete, dünya toplumlarının bilinçlenmesinde rol oynayan önemli bir iletişim aracıdır. Bununla birlikte edebiyatın, gelişme ve evrilme süreçlerine katkı sağlayan bir sanatsal ortam merkezi olarak değerlendirilebilir. Özellikle Tanzimat edebiyatının, bu tür genelinde yayıldığını söylemek mümkündür. Kısacası günümüz yazınının gerek Türkiye'de gerekse dünyada oluşum, gelişim ve genişlemesinde gazeteler önemli fonksiyonlar üstlenir.

⁶⁸ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 26 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli.

Teknolojinin kısıtlı olduğu dönemlerde insanlara ulaşmanın ve onları eğitmenin bir gereci olan gazete hususunda Kıbrıs Türkleri, Anadolu'yu takip eder. *Saded* ile başlayan *Kokonoz*, *Akbaba*, *Söz*, *Davul* ve *İstiklâl* gibi gazetelerle süregelen Kıbrıs Türk gazeteciliği; günümüzde de nitelik ve nicelik bağlamında olumlu manada evrilen bir görüntü çizmektedir. Gelişen teknoloji neticesinde, üst düzey yayın faaliyetleri ortaya konmaktadır. Kıbrıs Türk gazeteciliği adına emek sarf eden birçok isim bulunmaktadır. Bu kişilerin başında gelen Bozkurt, gazete alanında mühim işlere imza atar.

İsmail Bozkurt'un gazeteyle tanışması ve gazeteye ilgi duyması, Hasan dedesi sayesinde. Hasan Bey, ilkokul yıllarının başında okumayı iyice söken torunundan etraflarında toplanan ahaliye gazete okumasını rica eder. Çevresindeki kalabalığa gazete okuyan sanatçının, bu vesileyle edebiyata olan ilgisi artar.

Gazete okudukça bundan haz alan yazar, aynı yıllarda Mehmet amcasının oğlu İsmail'in Lefkoşa'da çıkan *İstiklâl*'de çalışması sebebiyle kendisinden gazete yollamasını ister ve Bozkurt'un okuma sevdasını bilen İsmail de onu kırmayarak onlarca nüshayı şahsına gönderir. Sanatçı, okumayı seven yapısının yanında yavaş yavaş içinde yazma isteği uyanan bir kimseye dönüşür. Yazarlık serüvenine lise yıllarında çeşitli köşelerde kaleme aldığı yazılarla başlayan Bozkurt'un edebî hüviyetinin oluşmasında, gazetenin önemi göz ardı edilemez. Üniversite senelerinde gazetelerde yazmaya devam eden İsmail Bozkurt, resmî gazeteci kimliğine de sahiptir.⁶⁹ Yazarın gazete ögesini bu denli önemseme sebebi, mücadele yıllarında Müslüman Kıbrıs Türkü'ne daha kolay ve tez zamanda ulaşmak; onlara gündemle ilgili bilgiler aktarmaktır. Böylece kamuoyu gücü oluşturulması amaçlanır ve Kıbrıs Türkü'nün tek bir tefekkür altında bir araya getirilmesi sağlanabilir. Bozkurt, bunu gerçekleştirebilmek için savaşım yıllarında *Mücahit* adlı bir gazete çıkarır. Çünkü dönem ve teknolojik gelişmeler göz önüne alındığında sanatçıya göre insanlara seslenebilmenin en basit yolu, gazeteden geçmektedir.

2.8.1. Kıbrıs Türkü'nün Var Oluşuna Şahit Bir Gazete: *Mücahit*

Bozkurt, lise ve üniversite senelerinde bir matbaa kurmak ve gazete çıkarmak arzusundadır. Özellikle 21 Aralık 1963 tarihinden sonra meydana gelen gelişmeler, onun halka ulaşmasını zorunlu kılar.⁷⁰ Fakat savaş ortamının yayılması ve saldırıların giderek artması, sanatçının bu hayalini ertelemesine sebep olur. 29 Şubat 1964'te, köyü saldırıya

⁶⁹ İsmail Bozkurt'un 10.09.1963 tarihli "Basın Kartı", "Ek 1-Belgeler ve Fotoğraflar" kısmında yer almaktadır.

⁷⁰ İsmail Bozkurt, Boğaziçi Direnişi'nin ve Cengiz Topel Olayı'nın *Mücahit*'e nasıl yansıdığına ilişkin çeşitli bilgiler aktarır. Ayrıntılı bilgi için bk. (Bozkurt, 2011b: 71-86)

uğrar. 23 Nisan 1964 tarihindeyse daha büyük kuvvetlerle Kıbrıs Türkü'nün üzerine gelinir ve Kıbrıs Türkleri; bunlara karşı beş gün mücadele eder, direnir. Bu başarılı savunmadan sonra İsmail Bozkurt, bölgenin tek komutanı olur ve 1964-1966 yılları arasında bu görevini ifa eder. Mücahit komutanlığı yaptığı Geçitkale'de çeşitli başarılarla imza atan Bozkurt'un buradaki en önemli çalışması, teksir makinesiyle çıkardığı ve haftalık yayımlanan *Mücahit* adlı gazetedir.

Mücahit'in gün yüzüne çıkmasını sağlayan ve hakkında ilk değerlendirmelerde bulunan araştırmacılar, Suna Atun ve Bülent Fevzioğlu'dur. Onlar bu gazeteyi, "Direniş yıllarında ortaya konan önemli bir çaba ve özveri olarak" tanımlamaktadır.⁷¹ Arslan Bayır ise bu gazetenin, insanlar arasındaki ilişki kopukluğunu gidererek halka millî mücadele bilinci aşıladığının altını çizer.⁷² Sayın Bayır'ın ortaya koyduğu bu sav, son derece yerindedir. Çünkü dönem itibarıyla iletişimsizlik, büyük sıkıntılar doğurmaktadır. Bununla birlikte 21 Aralık sonrası Lefkoşa'da kurulan Bayrak Radyosu, dar bir çevreye seslenmektedir. Türk bölgeleri arasında telefon bağlantısının bulunmaması ve telsizle görüşmenin belirli merkezler arasında sınırlı olması da insanları başka arayışlara iter. *Mücahit*, en kırsal kesimde yaşayan insana dahi ulaşma ülküsüyle ortaya çıkmış haftalık bir gazetedir. İçinde bulunulan zor koşullarda halkın moralini yüksek tutmak, gazetenin bir başka hedefidir.

Mücahit, 1964-1966 yılları arasında, Bozkurt'un komutanlık süresi kapsamında yayımlanır.⁷³ Altmış sayısı neşredilen bu yayın organının, günümüzde iki ilâ yirmi altıncı sayısına ulaşılabilir.⁷⁴ Yani yirmi beş sayı, arşivlerdeki yerini alır. Gazete sayılarının tam bir set hâlinde bulunamama sebebi, 1974'te yaşanan göç olayıdır. Kimi yazılarında İsmail Bozkurt, "MÜCAHİT" imzasıyla başyazı nitelikli yazılar kaleme alır. Bazı yazılarınıysa isimsiz yayımlar, bazılarında "B.K." (BozKurt) kısaltmasını kullanır. Bunun sebebi, kardeşi İbrahim'in "İ.B." kısaltmasını yazılarının sonuna eklemesindendir. Kardeşinin ve kendisinin adının aynı harfle başlamasından ötürü İsmail Bozkurt, "İ.B." kısaltmasını tercih etmez ve karışıklık bu şekilde giderilir.⁷⁵ Yayın organı içerisinde, gazete sahibi veya gazeteyi çıkaranlara ait kesin bilgiler yoktur. Kimi yazılar, isimsiz yayımlanır. Kimi yazıların sonunda,

⁷¹ Atun ve Fevzioğlu, 2009: 390.

⁷² Bayır, 2014: 254.

⁷³ *Mücahit*'in ilk sayısı, 14 Ağustos 1964 tarihli'dir.

⁷⁴ Suna Atun, TMT yıllarını yansıtan gazete kupürleri hakkında bir çalışma yapar ve bunu, "Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi ve Bu Mücadelede TMT'nin Yeri" adlı sempozyumda sunar. Burada yer verdiği gazetelerden biri de *Mücahit*'tir. Ayrıntılı bilgi için bk. (Atun, 2009a: 87-94)

⁷⁵ Altmış sayı yayımlanan *Mücahit*'te, yazarlar bazen yazılarının sonunda farklı kısaltma/simge/sembol/takma adlar kullanır. Kimi zamansa bu simgeleri değiştirme yoluna giderler. Yukarıdaki bilgileri kendisiyle gerçekleştirdiğimiz bir söyleşide aktaran sanatçı, bunların dışında kullandığı isim ya da sembollere ilişkin hatıralarında farklı açıklamalarda bulunur: "Kardeşim İbrahim Bozkurt da İ.H.B. simgesiyle yazdığından ben K.B. simgesini kullanıyordum. K.B. simgesi, gelecekteki eşim Rahme Bozkurt'un ikimiz arasındaki yazışmalarda kullandığı simgeydi. Kara Biber'in kısaltılmışıydı. *Mücahit*'te bu simgeyi ikimiz de kullandık. Bu simgeli şiirler Rahme'nin, yazılar benimdi." (Bozkurt, 2017: 271)

“MÜCAHİT” imzası mevcuttur. Bazı yazılardaysa iki harften oluşan kısaltmalar kullanılır. Bunun sebebi, Kıbrıs Türkü’nün vermiş olduğu mücadelenin benimsendiği gibi bu gazetenin de tüm halk tarafından sahiplenilmesini sağlamaktır. Eğer sayfalarda, gazetenin sahibi ya da yayımcılarına dair net bilgiler yer alsa bu dava kişisel algılanabilir ve halk nezdinde bireysel karşılanabilir. Bu nedenle gazete sahibi ve yazarlara ait bazı bilgiler, birlikteliğin perçinlenmesi adına saklanır. Kıbrıs Türk millî davası, bu şekilde halka indirgenmeye çalışılır.⁷⁶ Gazete adı olan “MÜCAHİT”in hemen altında büyük harflerle “MÜCAHİT, KIBRIS TÜRKÜ’NÜN BEKÇİSİDİR” notu göze çarpmaktadır ki bu, gazetenin mahiyetini özetler. Gazete isminin hemen sağında, “Kıbrıs Türkü! Muhtaç olduğun kuvvet, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.” ifadesi bulunur. Bu cümleler, gazetenin mottosu olarak kabul edilebilir. “MÜCAHİT”in sol tarafındaysa tarih ve gazetenin kaçınıcı sayısı olduğu bilgilerine yer verilir. Bazı nüshalarında, “Dizilip basıldığı yer Geçitkale” gibi ek bilgilere rastlanır. Gazete başlığı ile diğer tüm başlıklar, mumlu kâğıt üzerine şablon kullanılarak elle; yazılar, daktiloyla kaleme alınır.

Mücahit, dört ilâ altı sayfa basılır. Bölge haberleri yanında Kıbrıs geneli, Türkiye ve dünya haberlerine yer veren bu yayın organı; edebî manada köşe yazısı, sohbet, karikatür, şiir⁷⁷ ve bulmacaları içinde barındıran zengin bir mündericata sahiptir. Bunun yanı sıra arka sayfa, spor kısmı olarak tertip edilir. Bu tasarıdan anlaşılacağı üzere *Mücahit*, çok yönlü içeriği ve disiplinlerarası yaklaşımıyla öncü bir yayın organı olarak değerlendirilebilir.

Bölgede kısa sürede beklenen, aranan, zevkle okunan ve insanlar arasındaki iletişimi sağlayan bu gazete; toplumdaki beraberliği güçlendiren bir görev üstlenir ve millî bir ivmenin oluşmasına zemin hazırlar. Ayrıca *Mücahit*, bölgede edebiyat ortamının şekillenmesinde birçok edebî türe ev sahipliği yapar.⁷⁸

İsmail Bozkurt, *Mücahit*’ten sonra da gazete çıkarıp piyasaya sürmeyi ister. 1970 yılında aktif politikaya dâhil olan Bozkurt, milletvekili olunca küçük bir matbaa kurar. Göç hadisesinden ötürü matbaası orada kalır. Kuzey Kıbrıs’a geldikten sonra bu hususta çeşitli çabaları olsa da ekonomik durumu buna el vermez.⁷⁹

2.8.2. Yazdığı Gazeteler

Sanatçı, gazete çıkarma arzusundadır ve bu amaçla teksir makinesiyle *Mücahit*’i ortaya koyar. Daha sonra matbaa kuran yazar, göç nedeniyle yeniden gazete çıkarma hayalini

⁷⁶ Sayın Bozkurt’un bu yaklaşımı, 1911 yılında yayımlanan “Yeni Lisan” makalesiyle benzerlik göstermektedir.

⁷⁷ *Mücahit*’in üçüncü sayfası, şiirlere ayrılır. Bu sayfada, Kıbrıs dışından gelen manzumelere de yer verilir. O günün koşullarını kavramak ve insanların duygusunu anlamak için bu sayfaların taranması yeterli olacaktır.

⁷⁸ Gazetenin bir sayısı, en az yüz nüsha basılarak o günün şartlarında on beş mil fiyatla satılır.

⁷⁹ *Mücahit*’le ilgili ayrıntılı bilgi için bk. (Bozkurt, 2010: 137-157; Bozkurt, 2017: 268-285)

gerçekleştiremez. Kuzey Kıbrıs'a geldikten sonra ise maddî olanakları bulunmayan Bozkurt, çeşitli gazetelerde yazarak bu isteğini bir nebze de olsa giderir.

Sanatçı; *Volkan, Bozkurt, Halkın Sesi, Nacak, Mücahit, Kurtuluş, Ortam, Ortam Sanat Eki, Kıbrıs Postası, Vatan* gibi birçok gazetede yazılar kaleme almıştır.

2.9. Dergicilik Anlayışı

Kıbrıs Türk edebiyatında gazeteciliğin seyrettiği yol, dergiler için de benzer şekildedir. *Embros, Çardak* gibi yayın organlarıyla başlayan Kıbrıs Türk dergiciliği; günümüze doğru gelindikçe önemli merhaleler kaydeder. Bugüne bakıldığında çok sayıda derginin, Kıbrıs Türk yazınında yer aldığı görülmektedir.⁸⁰ Dergiciliğin KKTC'de bu denli önem kazanmasına katkı sağlayan isimlerden birisi de İsmail Bozkurt'tur. Yazarın gazetecilikle ilgili fikirleri, bir başka yayın organı olan dergiciliğe daha fazla yansır.

Sanatçının dergiyle tanışması, çocukluk yıllarına rastlar. Aylık olarak yayımlanan ve Nevzat Karagil'in İstanbul'da çıkardığı *Yeşilada*, Bozkurt'un edebiyata ilgi duymasında önemli rol oynar. Basıldıktan sonra İsmail Bozkurt'un eğitim gördüğü okula ulaşan *Yeşilada*'ya abone olan yazar, harçlığının neredeyse tamamını bu amaçla kullanır.

Faal olarak Bozkurt'un dergilerde yazı kaleme alması, lise yıllarına tekabül etmektedir. *Mağusa Namık Lisesi Dergisi* adıyla ve yıllık olarak ortaya konan bu yayın organı, sanatçının ilk yazılarına yer verdiği dergilerin başında gelmektedir. Bu yönüyle önem arz eden mezkûr dergi, yazarın edebiyatçı kimliğinin dışa vurumunda önemli bir işlev üstlenir.

Yazara göre dergicilik, özellikle küçük toplumlarda edebiyatı tek başına besleyen bir unsur olarak görülmektedir. Günümüzde internetin etkinliğinden dolayı bu durumun tartışmalı bir hâl aldığını dile getiren sanatçı; edebiyata yeni başlayanlar için dergiciliği, "kurtarıcı" olarak addetmektedir. Bununla beraber Bozkurt, Kıbrıs Türk edebiyatının doğuşunu, dergiciliğe bağlamaktadır. En az gazetecilik kadar dergiciliğe de eğilen yazar; *Turnalar* ve *Kıbrıs Araştırmaları Dergisi*'ni çıkararak özelde bu alana, genelde Türk dünyası edebiyatına büyük hizmetlerde bulunur.

2.9.1. Turnalar

KIBATEK'in yayın organı olan *Turnalar*; İsmail Bozkurt'un 1998'de kurmuş olduğu dil, edebiyat ve çeviri dergisidir. Üç ayda bir yayımlanan derginin genel yayın yönetmenliğini

⁸⁰ Kıbrıs Türk dergiciliğiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bk. (Aydın, 2012: 159-172)

ellinci sayısından sonra “genç” olarak tabir ettiği arkadaşlarına bırakan Bozkurt; derginin ortaya çıkış sürecini ve tarihî seyrini, şu şekilde anlatmaktadır:

Biri, “Acaba edebiyatla ilgili ortak bir dergi çıkaramaz mıyız?” dedi. Tartıştık, herkes hemfikir bunda. Öyle bir şey çıkaralım ki farklı olsun. Nasıl farklı? Her sayısı değişik bir ülkede yayımlansın. Altı ayda bir çıkarmayı düşündük bunu ilk önce. Zaman içinde üç aya düşürmeyi tasarladık. Adını, “Turnalar” olarak kararlaştırdık. “Turnalar” dememizin sebebi de turna, göçmen bir kuştur biliyorsunuz; birçok ülkeyi bağlar âdeti, öyle bir çağrışım oluşturdu. Bu arada dört kişilik bir izleme grubu oluşturalım denildi. Bu dört kişi izlesin, gelecek sempozyumlar için çalışmalar yapsın, dergiyle ilgilensin. Böyle bir çalışma grubu kuruldu, benim eş güdümümde. Derginin ilk sayısını çıkardık. 1998’in Ekim ayında ise ikinci sempozyumu, İzmir’de yaptık. *Turnalar*’ın ikinci sayısı da İzmir’de çıktı. Ama derginin her sayısını değişik bir ülkede çıkarma düşüncesi, pek gerçekçi olmadı ve yürümedi. Bir sayısı sadece İzmir’de çıktıktan sonra tekrar KKTC’ye döndü ve yıllarca burada yayımlandı. Kısacası *Turnalar*, uzun süre adada yayımlanmış olup bir süreden beri Ankara’da yayımlanmaktadır. *Turnalar*’ın her sayısında 15-20 ülkeden bilim adamı, yazar ve şairlerin eserlerine yer verilmekte ve dergi (sınırlı sayıda da olsa), 30 ülkeye dağıtılmaktadır. 50’nci sayıya kadar *Turnalar*’ın genel yayın yönetmenliğini ben yürüttüm. Sonra devrettim.⁸¹

Özetle bu dergi, Türk dünyasıyla KKTC arasında ilişki ve iletişim kurma başarısını göstererek yazarın bilgi ve tecrübelerini buraya aktarmasını sağlar. Derginin ilk ortaya çıkış aşamasında birkaç sayısı, KKTC dışında basılır. Genel olarak sayıların adada yayımlandığı söylenebilir. Şu anda ise *Turnalar*, Ankara’da neşredilmektedir. Uluslararası hakemli ve akademik bir dergi olan *Turnalar*’a, yukarıda belirtildiği üzere isim verilme serüveni oldukça ilginçtir. Göçmen bir kuş olan turnanın tüm Türk ülkelerini gezdiği, birbirlerine haber götürdüğü ve onları birleştirdiği düşünülerek dergiye bu ad uygun görülür. *Turnalar*, Türk dünyasına yönelik olarak çıkarılır.

Dergi vesilesiyle Kıbrıs Türk edebiyatı, geniş bir coğrafyada kendisini tanııtma fırsatı bulur. Bu kapsamda KKTC’li sanatçı ve akademisyenlere, uluslararası bir platform sunulur. Sonuç olarak Kıbrıs Türk sanatçılarının eserleri, farklı ülkelerdeki raflarda yerlerini alır.

Kısacası *Turnalar*, gerek İsmail Bozkurt’un sanat hayatında gerek Kıbrıs Türk edebiyatında gerekse Türk dünyası yazınında önemli bir fonksiyona sahiptir. Günümüzde etkinliklerini sürdüren bu dergi, kurulduğu misyon dâhilinde yoluna devam etmektedir.

2.9.2. Kıbrıs Araştırmaları Dergisi

1995-2002 yılları arasında kurucusu ve başkanı olduğu Kıbrıs Araştırmaları Merkezi, yazarın aktif siyasetten ayrıldıktan sonra edebî hayatı açısından dönüm noktası şeklinde

⁸¹ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 15 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

addedilebilir. Kendisini edebiyata adama kararının somut adımı olan bu merkez, sanatçının yazın alanında yapmak istediklerini yaşamına aktarması anlamında yepyeni bir pencere açarak Bozkurt'a farklı bir rota çizer. Bu vesileyle bilimsel araştırmalarına ağırlık veren yazar, birçok eseri burada yayına hazırlar. Hatta *Puşkin'in Ağacı* adlı yapıtını, çalışma arkadaşlarının emekleri neticesinde burada görev yaparken ortaya koyar.

İlk defa çok sayıda ve farklı ülkelerden bilim insanının katılımlarıyla gerçekleştirilen Kıbrıs Araştırmaları Kongresi, bu topraklarda gerçekleştirilir. Bu bağlamda KAM'ın yayın organı olan *Kıbrıs Araştırmaları Dergisi (Journal for Cyprus Studies)*'ni neşreden Bozkurt, 1995-1999 yılları arasında bu derginin genel yayın yönetmenliğini yürütür. Yazarın bu gayretleri göstermesinin belli sebepleri vardır. İlk olarak uluslararası alanda KKTC'nin sesini duyurabilmeyi kendisine ölkü edinen sanatçı, bunun yanı sıra Kıbrıs Türk edebiyatı ve kültürü hakkında çalışmalar yaparak ülkesine katkı sağlamayı ister. Bu amaçla İsmail Bozkurt tarafından birçok etkinlik düzenlenir ve yayınlar ortaya konur. Kıbrıs Türkü bu sayede, Türk dünyasına açılma fırsatı yakalar ve kendisini ifade edecek bir ortam bulur.⁸²

Bütün bu çalışmaların somut meyvesi olarak karşımıza çıkan *Kıbrıs Araştırmaları Dergisi*, uluslararası hakemli bir dergi statüsünde varlığını devam ettirmektedir. Bozkurt döneminde üç ayda bir yayımlanan *Kıbrıs Araştırmaları Dergisi*, günümüzde yılda iki sayı çıkarmaktadır.

Kısacası Bozkurt, kurucusu olduğu iki dergiyle de millî davasını sürdürmektedir. Böylelikle Kıbrıs Türk yazını, dünyaya açmayı başarmıştır.

2.10. Ansiklopedicilik Anlayışı

İsmail Bozkurt'un ansiklopedicilik hakkındaki fikirleri, farklı eserlerinde yer alır. Ansiklopediyi “toplumların millet olma yolundaki önemli bir aracı” olarak gören Bozkurt, yığınları millete dönüştüren unsurların başında ortak bilinç ve belleği saymaktadır. Edebiyat başta olmak üzere tüm alanlarda kolektif hafızanın bulunduğunu belirten sanatçı, ansiklopediyi bu minvalde değerlendirmektedir. Yazara göre ansiklopedi, toplumsal belleğin teşekkülünde etkilidir. Eldeki verileri, yazılı ve toplu şekilde insanlara ulaştıran önemli bir kaynaktır. Bu yüzden toplumlar, millileşme sürecinde ansiklopediyi kasıtlı bir biçimde kullanırlar. Sanatçı, ansiklopedinin teknoloji çağında yaşansa da milletler açısından sembolleşmiş birincil kaynak olduğu kanaatindedir. Bu sebeple KKTC'de söz konusu hususa

⁸² Tahir Kahhar, *Kıbrıs Araştırmaları Dergisi*'nin Türk dünyasıyla Kıbrıs Türkü'nü kaynaştıran bir işlev üstlendiğini beyan eder. Ayrıca bu yayın organının, adada yaşananları dünyaya yayarak Kıbrıs Türkleri adına kamuoyu oluşturduğuna dikkat çeker. Ayrıntılı bilgi için bk. (Kahhar, 2014: 145-158)

eğiliminin şart olduğunu söyleyen yazar, bakanlığı döneminde mevzu ile ilgili çaba harcamakla beraber günümüzde de çeşitli çalışmaları vücuda getirebilmek gayretiyle emekler sarf etmeyi sürdürmektedir. Bir milletin mevcudiyetinin simgesi olarak gördüğü ansiklopediyi, ulusal varlık ülküsü için elzem olarak nitelendirmektedir.

2.10.1. İsmail Bozkurt'un Hülyası: Kıbrıs Türk Edebiyatı Araştırma ve Tanıtma Projesi

Bozkurt, Kıbrıs Türklerine ve gelecek kuşaklara katkı sağlamayı amaç edinen ve bu doğrultuda çalışmalara imza atan bir hüviyettir. Daha önce değinildiği üzere yazara göre bir toplumun millî bir ansiklopediye sahip olması, ulusal varlık açısından sembolik bazı anlamlar taşımaktadır. Bu gayeyle birçok girişimde bulunan yazar, “Kıbrıs Türk Edebiyatı Araştırma ve Tanıtma Projesi” kapsamında bu rüyasını gerçekleştirmek üzere çalışmalar yapmaktadır. “Kıbrıs Türk Edebiyat Tarihi”nin yazımı yanında “Kıbrıs Türk Edebiyatı ve Edebiyatçıları Sempozyumu” düzenlenmesi, “Kıbrıs Türk Edebiyat Antolojisi” ile “Kıbrıs Türk Edebiyatında İsimler Sözlüğü” hazırlanıp neşredilmesi hedeflenmektedir. Yine bu proje kapsamında, “Üçüncü Uluslararası KIBATEK Kıbrıs Türk Edebiyatı ve Edebiyatçıları Sempozyumu” gerçekleştirilir.⁸³ Burada 67 bildiri sunulmakla birlikte iki ciltlik kaynak bir yapıt ortaya konur. Kitaplaşan bildiriler, geniş bir yelpaze oluşturmaktadır. Türkiye ve KKTC’nin yanı sıra Azerbaycan, Bulgaristan, Gagavuzya, İran, Kazakistan, Özbekistan, Polonya ve Rusya’dan gelen katılımcılar; önemli bilgiler paylaşmışlardır.

İsmail Bozkurt, süregelen projenin hangi aşamada olduğuna ilişkin şu bilgileri aktarır:

Kıbrıs Türk Edebiyatı ve Edebiyatçıları Sempozyum Bildiriler Kitabı’ndan sonra şimdi de “Kıbrıs Türk Edebiyatı Araştırma ve Tanıtma Projesi”nin ana ürünü, “Kıbrıs Türk Edebiyat Tarihi”nin yazım aşamasındayız. Ciltler hâlinde yayın dünyamıza ve Kıbrıs Türkü’nün toplumsal belleğine kazandırılacak olan “Kıbrıs Türk Edebiyat Tarihi”, yazınsal türler bağlamında (şiir, roman, öykü, tiyatro, gezi, deneme) ele alındı ve olabildiğince geniş bir kadro, madde yazarı olarak katkıda bulundu. Bu çalışma, bir “Kıbrıs Türk Edebiyat Tarihi”dir ama başka bir açıdan “Kıbrıs Türk Edebiyatı” bağlamında bugüne kadar yapılmamış, geniş kapsamlı bir “Kıbrıs Türk Edebiyatı Envanteri” çalışmasıdır.⁸⁴

Sonuç itibarıyla Bozkurt, ansiklopedinin milletler için önemli bir sembol olduğunu dile getirmektedir. Deneme, seyahatname, anı, öykü, roman gibi birbirinden farklı türlerde yapıtlar kaleme alan sanatçı, bunun yanı sıra Kıbrıs Türk edebiyatı ve tarihi açısından ehemmiyet teşkil eden bu çalışmada mühim bir rol oynar. Geniş yazar kadrosuyla millî bir

⁸³ Bu sempozyum, 5-6 Mart 2018 tarihinde Lefkoşa’da düzenlenir.

⁸⁴ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 27 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli.

ansiklopedi vücuda getirebilmek ülküsüyle çalışmalarını sürdürmektedir. Projede sona yaklaşmakla beraber yayımlanacak bu eser, birincil kaynak niteliği taşımaktadır.

2.11. İsmail Bozkurt'un Şiire Dair Düşünceleri

Sanatçının şiirle tanışması, ilkökul sıralarındadır. Yazar, dönemin özelliklerinden ötürü hamasî manzumelerin ağırlıkta olduğu bir şiir zevkine sahiptir. Sesinin gür ve içinin vatan sevgisiyle dolu olmasından ötürü İsmail Bozkurt, şiir okutulmak için öğretmenlerince uygun bulunur. Dolayısıyla yazarın şiirle ilk etkileşimi, bu yıllara dayanır. Daha sonraki senelerde *Mücahit*'i yayımlayan Bozkurt, burada bir sayfayı şiir kısmı şeklinde tasarlar. Bu yaklaşım, onun şiire ne denli önem verdiğini gözler önüne sermektedir. Ortaya koyduğu diğer neşriyatlarda da bu türe sıkça yer verdiği görülür.

Sanatçının, şiir alanında eseri yoktur. Nesirle başladığı edebiyat serüvenine, aynı yolda devam eder. İsmail Bozkurt, edebiyat bilgisi sağlam ve donanımı yeterli olsa bile şiirin edebî yönü ve kıymeti hakkında konuşmaz. Çünkü Bozkurt'a göre şiir, kolay bir tür değildir ve hakkını vererek uğraşılması gereken geniş bir kulvardır. Bunun yanı sıra şiir, toplum belleğinin oluşmasında ehemmiyet arz eder. Bu sebeple yazarın başında bulunduğu gazetelerde ve dergilerde, şiirlere yer verilmektedir. Böylece şiir; günün şartlarına not düşen ve gelecek kuşaklara yaşananları aktaran, duyguları ileriki süreçlere sürükleyen, dönemin sosyal özellikleri hakkında bilgi veren poetik bir vasıta olarak nitelendirilir. Dolayısıyla şiire, nesre yüklediği misyon perspektifinden yaklaşır.

İsmail Bozkurt, Kıbrıs Türk edebiyatının şiir ağırlıklı olduğu gerçeğinin farkındadır. Özellikle mücadele sürecinde halka her manada daha kolay ulaşıldığı için şiirin tercih edildiğinin altını çizer. Bununla birlikte yazar, şiirin tahkiyeli ürünlere göre hacimce kısıtlı olmasının da bu türe başvurulmasının ana sebebi olduğunu düşünür. Ayrıca KKTC insanının yaşadıklarının duygu yüklü olaylardan ibaret olduğunu anımsatan Bozkurt, bu sebeple şiire gösterilen ilginin doğallığını sözlerine ekler.

Bozkurt, şiir yazmasa bile KKTC genelinde türle alakalı çeşitli etkinlikler düzenler. Şiir geceleri ve şöenleri, bunların başında gelmektedir. Bununla birlikte şiir kültürüne sahip olan İsmail Bozkurt, konuya siyaset üstü bir yaklaşımla bakmaktadır. Hüseyin Nihâl Atsız'ın *Yolların Sonu*, Nâzım Hikmet'in *Kuvâyi Milliye*, Necip Fazıl Kısakürek'in *Kaldırımlar* adlı eserlerini çok beğendiğini dile getiren yazar; Orhan Veli'nin "Garip"liğinden ve İsmet Özel'in derinliğinden etkilendiğini aktarır. Ayrıca Köroğlu, Karacaoğlu gibi değerleri önemseyen yazar, Yunus Emre gibi tasavvufun önde gelen isimlerini okur. KKTC'de ise Özker Yaşın ve

Osman Türkay'ın, şiir alanında önemli başarılar elde ettiğini ve bu kalemleri beğendiğini belirtir.

Özetle Bozkurt, şiir türünde eser vermese de şiirden anlayan bir donanımı haizdir. KKTC genelinde alanla ilgili faal olmakla beraber ülkede şiirin gelişmesi adına önemli işlere imza atmaktadır.

2.12. İsmail Bozkurt'a Sanat Yolunu Açan Eser: *Kıbrıs'a Selam*

Yazar, bakanlığı döneminde birçok ilke imza atar. Bu bağlamda ilk kez bir grup sanatçı, Bozkurt'un davetiyle KKTC'ye gelir. Sanatçı, bu ziyaret sürecinde bir de kitap fuarı düzenler. Gelen ekipte Ali Uğur, Muzaffer Buyrukçu, Rifat Ilgaz, Bekir Yıldız, Oktay Akbal, Atilla Özkırımlı gibi birçok edip yer almaktadır. Bu isimler, KKTC'de yaptıkları gezileri kitaplaştırmak ister ve Cem Yayınevi sahibi Ali Uğur da bu yapıtı basmayı kabul eder. KKTC'ye fuar amaçlı gelen bu isimler, adayı çok sever ve Türkiye'ye dönüşlerinde anı-gezi formunda bir eser ortaya koyarlar: *Kıbrıs'a Selam*. Bu durum, İsmail Bozkurt'u son derece memnun eder. Daha sonraki yıllarda Muzaffer Buyrukçu ve Oktay Akbal, bu seyahati işleyen müstakil yapıtlar vücuda getirir.

Bu gezinin yazar için ayrı bir önemi mevcuttur. Bunun sebebi, şu şekilde açıklanabilir: Sanatçı, KKTC'ye gelen ekiple dostluğunu iletir. 1987'de oğlu Orkun Bozkurt'un tedavisi için gittiği Moskova'dan dönüşünde orada gördüklerini, *Ortam*'da yayımlamaya başlar. Gelen ekipten birkaçı, bu yazıları çok beğendiğini dile getirir. Bekir Yıldız, gazetede yer alan bu yazıların kitaplaştırılması gerektiğini söyleyince yayınevi sahibi Ali Uğur, bunu destekler ve Bozkurt'un edebiyat dünyasına adım attığı ilk eseri *Kızıl Meydan'da Bir Uçak* neşredilir.

Özetle yazar, KKTC'de yapılan bir fuar aracılığıyla dostluklar kurar. Zamanla bu arkadaşlıkları ilerler. KKTC, yukarıda adı geçen kalemlere *Kıbrıs'a Selam* ile konu olur. Ayrıca bu isimler, ada ile ilgili farklı ürünler de meydana getirir. İsmail Bozkurt'un ilk yapıtı *Kızıl Meydan'da Bir Uçak*, bu gelişmeler ışığında ortaya çıkar.

2.13. İsmail Bozkurt'un Folklore Bakışı ve Büyük Katkısı: *Yeniboğaziçi Halk Kültürü*

Halk bilgisi, halk bilimi, halkiyat olarak bilinen folklor; bir milletin mâzi ile âti arasında kurduğu bağda önemli işlevlere sahiptir. Çünkü folklor; en küçük yerleşim birimleri dâhil olmak üzere halka ilişkin her türlü ögeyi araştıran, bu bilgiyi irdeleyen ve inceleyen bilim dalıdır.⁸⁵ Böylece bahsedilen o topluluğa ilişkin gelenekler, gün yüzüne çıkartılır ve çeşitli fikirler ortaya konarak kültürel unsurlara dair izlenimler yansıtılır. Dolayısıyla folklor,

⁸⁵ Ekici, 2000: 6.

sosyal bir etkileşimdir. Folklor ürünleri, gelişigüzel meydana gelmiş varsıllar değildir. Bir milletin geçmişten geleceğe yürüdüğü yolun örf, âdet ve tarih gibi çeşitli kültürel kodları hakkında bilgiler aktarır. Kısacası folklor, harsî ve toplumsal mahiyetin teşekkülü biçiminde temellendirilebilir.

Kıbrıs Adası, birçok medeniyetin varlık gösterdiği bir coğrafyadadır. Bundan ötürü zengin ve çeşitli kültürel birikimlerle bir çeşni oluşturmaktadır. Ülke, kendi içerisinde de farklı kültürel seyre sahiptir. Kıbrıs Türklüğü ile ilgili birçok lokal saha çalışması yapılmaktadır. Bunlar, zaman zaman bir araya getirilerek zengin bir kaynak hâline dönüştürülür. Konuya katkı sağlayanlardan birisi de İsmail Bozkurt'tur.

Bozkurt, öykü ve romanları başta olmak üzere bütün yapıtlarında halk kültürü unsurlarına yer verir. Bu durumun temel sebebi, yazarın doğup büyüdüğü çevredir. Geleneksel, kırsal bir ortamda ve yoğun halk kültürü tesiriyle büyüyen sanatçının kişilik oluşumunda ve hayata yaklaşımında bu zenginliklerin etkisi görülür. Çünkü toplumsal belleğin mühim bir kısmı, halk kültürü unsurlarından meydana gelir. Millî kimliğin ve aidiyetin kaynağının folklorla dayandığını belirten İsmail Bozkurt, bu nedenle halk kültürüne özel bir ilgi hisseder. Konuyla ilgili bilimsel çalışmalarda bulunur. Yazar, Kıbrıs Türkü'nün zorlu süreçlere rağmen direnme gücünün temelinde Türklüğün yer aldığını ve Türk ırkının harcında sağlam halk öğelerinin olduğunu dile getirir. Doğal olarak bu harsî tutum, Bozkurt'un sanatına sirayet eder.

İsmail Bozkurt'a göre Kıbrıs'ta, varsıl bir halk edebiyatı mevcuttur. Var olan kaynakların önemli olduğunu ama bu çok kültürlü yapıyı anlatmakta yetersiz kalındığını belirtir.⁸⁶ Bu nedenle KKTC genelinden Yeniboğaziçi özeline indirgeyerek ilgili halk edebiyatı yapıtının vücuda gelmesine, Fedora Arnaut ile birlikte öncülük eder.

Yeniboğaziçi Halk Kültürü adını taşıyan bu kitap, DAÜ dâhilinde bulunan “Kıbrıs Türk Halk Kültürünü Araştırma Kulübü” üyesi öğrencilerinin buraya dair müstakil çalışmalarının bir araya getirilmesinden teşekkül eder. Bozkurt ve Arnaut; atasözü, deyim, halk hikâyeleri, inanış, sözlü ürün, gelenek ve görenek gibi başlıklar altında adı anılan yere ilişkin çeşitli bilgiler barındıran bu yapıtın meydana gelmesinde etkin bir rol üstlenirler. *Yeniboğaziçi Halk Kültürü*, Kıbrıs Türk kültürüne lokal de olsa katkı sağlamaktadır.

Bozkurt'a göre Kıbrıs, yakın tarihinde yoğun savaflara ve göçlere sahne olmuş; bu da adanın çok katmanlı yapısının tezahürü şeklinde kültürüne sirayet etmiştir. Bu önemli harsî yerleşim yerlerinden biri ve kitabın aslî inceleme mekânı olan Yeniboğaziçi, İsmail

⁸⁶ Bozkurt, 2009c: 33-35.

Bozkurt'un köyüdür.⁸⁷ Sanatçı, Boğaziçi ile alakalı inceleme evvelinde bazı sayısal verileri ve bilgileri paylaşarak araştırmanın sağlıklı olmasını sağlar. Coğrafi, demografik ve kültürel hususları aktaran yazar; Boğaziçi köyünün halk bilimi açısından zengin bir yer olduğunun altını çizmekte ve araştırmacılar için burasının, laboratuvar niteliğinde bir mekân olduğu fikrini vurgulamaktadır.

Yazar, 1974 öncesinde ve sonrasında yaşanan göçler neticesinde yapılan yerleşmelerin halk araştırmacıları tarafından itina ile tahlil edilmesi gerektiğine dikkat çeker. Burada hayat sürenlerin köklerinin, önemle irdelenmesi şartını dile getirir.

İsmail Bozkurt'un, gerek kurmaca gerekse bilimsel eserlerinde Boğaziçi'nin yerel birikimlerine yer verilirken kaynak kişi olduğu unutulmamalıdır:

Bu çalışmanın yazarı olarak Boğaziçi (Aytoto) doğumlu (1940) olduğumu, 1974'ten beri Yeniboğaziçi'nde oturduğumu, bu bakımdan Boğaziçi ve Yeniboğaziçi ile ilgili bilgiler konusunda "kaynak kişi" niteliğinde olduğumu vurgulamak istiyorum. Verilen bilgilerin birçoğu, kaynak kişi niteliğimden kaynaklanmaktadır.⁸⁸

Sonuç olarak İsmail Bozkurt, halk bilimini önemser; konuyla ilgili çalışmalar yapar ve araştırmaları destekler. Ayrıca tahkiyeli eserlerine, halk zenginliklerini taşır.

2.14. İsmail Bozkurt'un Yayına Hazırladığı (Editörlüğünü Yaptığı) Eserler

1. Birinci Uluslararası Kıbrıs ve Balkanlar Türk Edebiyatları Sempozyumu (1998), (Ayşen Dağlı ve M. Kansu ile birlikte).
2. Birinci Uluslararası Kıbrıs ve Balkanlar Türk Edebiyatları Sempozyumu Şiir Gecesi (1998), (Ayşen Dağlı ve M. Kansu ile birlikte).
3. Second International Congress for Cyprus Studies Volume 1a Papers Presented in English, Cyprus Issue-History (1999), (Edited with Hüseyin Ateşin and M. Kansu).
4. Second International Congress for Cyprus Studies Volume 1b Papers Presented in English, Economics & Miscellaneous (1999), Edited with Hüseyin Ateşin and M. Kansu).
5. İkinci Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi Cilt II, Türkçe Bildiriler, Tarih-Kıbrıs Sorunu (1999), (Hüseyin Ateşin ve M. Kansu ile birlikte).
6. İkinci Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi Cilt III, Türkçe Bildiriler, Edebiyat-Sanat (1999), (Hüseyin Ateşin ve M. Kansu ile birlikte).

⁸⁷ Bozkurt ve Arnaut, 2006: 1.

⁸⁸ Bozkurt ve Arnaut, 2006: 4.

7. İkinci Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi Cilt IV, Türkçe Bildiriler, Halkbilim -Çeşitli Konular (1999), (Hüseyin Ateşin ve M. Kansu ile birlikte).
8. İz Bırakan Kıbrıslı Türkler I. Sempozyumu: Niyazi Berkes (1999).
9. Üçüncü Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi/Proceedings of the Third International Congress for Cyprus Studies, Cilt/Volume: I, Tarih/History (2000).
10. Üçüncü Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi/Proceedings of the Third International Congress for Cyprus Studies, Cilt/Volume: II, Dil ve Edebiyat/Linguistics&Literature (2000).
11. Üçüncü Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi/Proceedings of the Third International Congress for Cyprus Studies, Cilt/Volume: III, Kıbrıs Sorunu ve Turizm/Cyprus Issue & Tourism (2000).
12. Üçüncü Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi/Proceedings of the Third International Congress for Cyprus Studies, Cilt/Volume: IV, Halkbilim ve Çeşitli Konular/Folklore&Miscellaneous (2000).
13. IV. Uluslararası Gagauz Halk Kültürü Sempozyumu (2001), (Fedora Arnaut ile birlikte).
14. KIBATEK Süreci (2002), (Bülent Fevzioğlu ile birlikte).
15. KIBATEK Edebiyat Sempozyum (Kafiye Yinanç ve Metin Turan ile birlikte).
16. KIBATEK-YDÜ XI. Uluslararası Edebiyat Şöleni-Bildiriler (2005), (Ali Nesim ve Şevket Öznur ile birlikte).
17. Yeniboğaziçi Halk Kültürü (2006), (Fedora Arnaut ile birlikte).
18. Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi ve Bu Mücadelede TMT'nin Yeri, Cilt I, Bildiriler (2008), (Ali Nesim ile birlikte), Lefkoşa.
19. Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi ve Bu Mücadelede TMT'nin Yeri, Cilt II, Sunumlar (2008), (Ali Nesim ile birlikte), Lefkoşa.
20. Kıbrıs Türk Var Oluş Savaşımının Edebiyata Yansıması (2010), (Cemal Bayak ile birlikte), Lefkoşa.
21. Sağlık ve Edebiyat (2012), Lefkoşa.
22. Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi ve Bu Mücadelede TMT'nin Yeri, Cilt I, Bildiriler/Sunumlar (2014), Lefkoşa.
23. Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi ve Bu Mücadelede TMT'nin Yeri, Cilt II, Bildiriler/Sunumlar (2014), Lefkoşa.
24. Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi ve Bu Mücadelede TMT'nin Yeri, Cilt III, Bildiriler/Sunumlar (2014), Lefkoşa.

25. Üçüncü Uluslararası KIBATEK Kıbrıs Türk Edebiyatı ve Edebiyatçıları Sempozyumu Bildirileri, Cilt I-II, (2018), (Nihal Ağan SOLAK ve Hüseyin EZİLMEZ ile birlikte), KKTC.

2.15. İsmail Bozkurt'un Aldığı Ödüller

Yazar, ulusal ve uluslararası birçok alanda ödüle layık görülür. Bu ödüller arasında KKTC'nin en eski ve saygın ödülü olan “Necati Özkan Vakfı Edebiyat Ödülü”nün üç defa sahibi olur.⁸⁹ Bunun yanı sıra İsmail Bozkurt; “Türk Dünyasına Hizmet Ödülü”, “Türk Halk Kültürüne Hizmet Ödülü”, “Balkanlar Türk Kültürüne Hizmet Ödülü”, “Süleyman Brina Balkanlar Türk Kültürü Hizmet Ödülü”, “Doğu Akdeniz Üniversitesi Vefa Ödülü” gibi birçok ödülün sahibidir. Ayrıca Makedonya'nın “Struga Belediyesi Onur Beratı” ve Romanya'nın “Doğu-Batı Akademisi Onur Beratı”, şahsına takdim edilir. Bununla birlikte o; Ali Diploması Üniversitesi (Bakü), Vektor Uluslararası İlim Merkezi (Bakü), Asya Üniversitesi (Bakü) tarafından üç kez fahri doktora unvanı ile onurlandırılır.

On altı ülkeden otuz beş edebiyat dergisinin genel yayın yönetmeninin oluşturduğu “Türk Dünyası Edebiyat Dergileri Kongresi” tarafından oy birliğiyle “2014 Yılı Türk Dünyası Edebiyat Adamı” seçilir. Sanatçı, konuyla ilgili şunları paylaşır:

Elbette ki büyük onur duydum. Bu yalnız bana verilen bir ödül değildi. Şahsımla beraber Kıbrıs Türklerine de verilen bir ödüldü. Ödül, Türk dünyasından yaklaşık 35 edebiyat dergisinin genel yayın yönetmenleri tarafından oy birliği ile alınan karar gereği bana verilmişti. Bu da ödülün değerini yükseltiyor.⁹⁰

Bu ödül, İsmail Bozkurt'un yükümlülüklerini fazlasıyla çoğaltır ve çalışmalarının artmasına vesile olur. Aynı zamanda sanatçı, Kıbrıs Türkü neferlerinden bir kalemin bu başarıya ulaşmasından ötürü son derece mutlu olduğunu vurgular. İmza attığı bu başarıyı, Kıbrıs Türklüğüne adadığını belirtir.

Sanatçıya bu ödüllerin dışında onlarca takdir, teşekkür ve onur belgeleri takdim edilmiştir.

⁸⁹ 1992'de *Yusufluklar Oldu mu?*, 1995'te *Mangal* ve 2000'de DAÜ bünyesinde yer alan KAM'daki çalışmalarından dolayı bu ödül şahsına verilir.

⁹⁰ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 15 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSMAİL BOZKURT'UN ESERLERİ

Deneme

3.1. Deneme ve Kıbrıs Türk Edebiyatında Bu Türün Kısaca Tarihî Gelişimi Üzerine

Herhangi bir konu veya sorun üzerine yazarın kesin sonuçlara ulaşmadan, şahsî görüşlerini ve düşüncelerini ortaya koyduğu subjektif yazılara deneme denir. Nesrin Mengi ise denemeyi, “Birey ya da toplum yaşamının bilimsel ya da güncel bir konusu üzerine anlaşılması kolay, ancak sanat ve bilgi düzeyi bakımından derinlikli, düşünce boyutuyla olduğu kadar duygu ve estetik yönden de doyurucu, bilinçli bir öznellikle kaleme alınmış bir edebiyat türü”⁹¹ şeklinde tarif etmektedir. Çok geniş yelpazeye sahip olan deneme; insanı ve toplumu ilgilendiren her hususu, konu olarak işleme özelliğine sahiptir. Bu tür, kurmaca özellikler taşıyabildiği gibi aynı zamanda realiteye uygun tarzda kaleme alındığı için ara bölge türü özelliği kazanmaktadır. “Herkesin tanık olabildiği, yaşayabildiği, paylaşabildiği konuları üslûp bağlamında özgün ve bireysel bir kimlik kazandırmak yoluyla da edebileştirebilir.”⁹²

Kıbrıs Türk edebiyatında deneme, Türkiye’de bu türün gelişimiyle yakın bir yazın seyri içerisinde evreler kaydeder. İlk olarak Ahmet Raik Çağlar’ın *Eski Şeyler* adlı ürünü, bu türün önde gelen eserlerinden biri olarak addedilebilir. 1930’lu ve 1940’lı yıllar, deneme türünde Kıbrıs Türk edebiyatı bağlamında verimsiz bir dönemdir. 1950’lerden itibaren yeni kitapların ortaya konmasıyla bu türde gelişim devam eder. Vergi Bedevi’nin *Günler Geçerken*, Hizber Hikmetağalar’ın ve Cevdet Çağdaş’ın nesir türündeki bazı eserleri; deneme kapsamında ele alınacak özellikler içerir.

Günümüze yaklaştıkça bu türde verilen yapıtların sayısı artar. Mehmet Kansu’nun *Bir Çılgık Kaç Renge Parçalanır*, Kim Söyleyecek Ölü Olmadığımı; Nevzat Yalçın’ın *Üçgen* ve Ali Nesim’in *Yaşamın Güzelliklerini Keşfedin* gibi ürünleriyle karşılaşılır. Çalışmanın konusu olan İsmail Bozkurt da deneme türünde adından söz ettirecek eserler vücuda getirir.

Sonuç olarak Kıbrıs Türk edebiyatı, deneme alanında Türk yazını takip etmiştir. Fakat ülke edebiyatında bu türde yeterli sayıda eser/ler meydana getirilememiştir. Gün geçtikçe bu türün ileri taşındığı söylenebilir.

⁹¹ Mengi, 2005: 353.

⁹² Mengi, 2005: 354.

3.1.1. İsmail Bozkurt'un Deneme Anlayışı

Bozkurt, edebî metinler bağlamındaki çalışmalarının yanında araştırma nitelikli bilimsel ve akademik eserler de kaleme alır. Kitaplaşmamış bildirilerinin ve makalelerinin sayısı, yüzden fazladır fakat bu tip çalışmalardan ziyade sanatsal türlerde ürünler vermeyi yeğlemektedir:

Her şeyden önce aynı ebatla bilimsel çalışmaya ayrılacak süre, aynı konuyu edebî türde yazmak için gerekmez. Yani zamandan kazanıyorsunuz. Ayrıca yazınsal ürünlerin, özellikle “roman tadı”nda olmayı başaran sanatsal ürünlerin, bilimsel eserlerden daha çok ve rahat okunduğunu biliyorum. Buna göre de kalemime yön veriyorum.⁹³

Yazar, farklı nesir türlerinde yapıtlar kaleme almıştır ve almaya devam etmektedir. Denemeyi, diğer düzyazı türlerinden farklı şekilde yorumlayan sanatçı; *Kıbrıs Türk Halkı'nın Siyaset Kurumu Üzerine Deneme* isimli eserinin ön sözünde bu türle alakalı olarak Emin Özdemir'in düşüncelerinden faydalanır. “Bilimsel bir asık suratlılığa bürünmeyen ağırbaşlı bir yazı türüdür.” tanımlamasından hareketle deneme türünü Bozkurt, kendisine yakın bir yazınsal alan olarak addeder. Yine aynı ön sözün devamında Özdemir'in düşüncelerinden istifade eden yazar, onun “Özgürce seçilen bir konuda gelişen, düşünsel boyutlar içeren, bir konuşma havası içinde biçimlenen, genellikle orta uzunlukta bir düzyazı biçimidir.” tarifinden yola çıkarak kendi deneme anlayışını somut bir şekilde dile getirir:

Bir insanın özgürce seçtiği bir konuda duygu, düşünce ve görüşlerini paylaşmak amacıyla; paylaşımcı, içtenlikli bir biçimle (üslupla) ve kendi kendisiyle konuşma havası içinde ya da biriyle konuşur gibi yazılan, kanıtlama kaygısı taşımayan, temel anlamda insan doğallığına dayanan yazı.

İsmail Bozkurt, ortaya koyduğu bu tanımla deneme türünün alanını genişletir. “Denemenin piri, en büyük ustası” kabul ettiği Montaigne'nin *Denemeler* adlı eserinden türe dair bilgiler aktarır:

“Eğer mümkün olsaydı karşınıza anadan doğma çıkardım.” der ve bu düşünceden sonra, “Bu kitapta size asla bir şey kanıtlama savım yoktur. Elimden geldiğince size beni anlattım. Bana hak vermenizi ya da yargılamanızı istemiyorum.”⁹⁴

⁹³ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 17 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

⁹⁴ Bozkurt, 2015: 10. Ayrıca sanatçı burada, türe dair farklı isimlerden çeşitli alıntılar yaparak denemeye ilgili görüşlerini detaylandırır.

Buradan hareketle yazarın deneme anlayışının, Montaigne'nin bu tür hakkındaki fikirlerinin etrafında geliştiği söylenebilir. Dolayısıyla deneme sahasında kaleme aldığı eserlerinde, Montaigne'nin tesiri büyüktür.

Sanatçıya göre deneme, sadece bilimsellikten meydana gelmez. Ayrıca Bozkurt bu türün, kişisel görüşleri içermesinden ve sanatçının gönlünce yazma istidadından ötürü yazarların lehine bir mahiyet taşıdığını ve bundan yararlanıcı bir kazanım elde ettiklerini belirtir. Okura “benleştirme” kaygısı gütmeyen yazmanın zevk verici bir durum olduğuna inanan İsmail Bozkurt, sistematik bir düşünceyle kısıtlanmamanın da kalemine olumlu katkı yaptığının altını çizerek bu tür adına yeni bir “ben” ülkesi hayalini ortaya koyar.

Bozkurt, denemenin bilimsellik gerektirmeden öğretici fonksiyonunun olmasına dikkat çeker. Bilimselliğin asık yüzünü bir kenara bırakarak denemelerini yazıya döken sanatçı; konu sınırlamasının bu türde olmamasını, deneme adına fırsat olarak gördüğünü belirtir. Bu türde var olan kitaplarında edebiyattan sanata, kültürden uygarlığa, askerlikten politikaya, hukuktan siyasete; kısacası birçok konuya yer verir ve bu savını uygulamaya koyar. Bu da yazarın, denemede “okazyon” olarak gördüğü geniş konu tasarımı özelliğini kullanmayı ihmal etmediğinin ispatıdır. Yazar, deneme bağlamında iki eser vücuda getirir.

3.1.2. İsmail Bozkurt'un Deneme Türündeki Eserleri

3.1.2.1. *Puşkin'in Ağacı*⁹⁵

Eser; bir ön söz, “Konuşma” bölümü, seksen deneme, “Bitirirken” kısmı ve İsmail Bozkurt'un kısa bir öz geçmişinden oluşur. *Puşkin'in Ağacı*, Zeytin Yayınları tarafından neşredilir. Toplam, 285 sayfadır. Ön sözün sonuna yazar, “Ekim-2000” olarak not düşer. Buradan eserin, 2000 yılının Ekim ayında basım aşamasına geldiği söylenebilir ama 2001 senesinin Mart ayında yayımlandığı, kitabın künyesinden anlaşılmaktadır. Yapıtın başka bir basımı, şu an için yapılmamıştır. Ürünle alakalı müstakil bir çalışma, henüz mevcut değildir. Sanatçı; deneme türünde ortaya koyduğu bu eserle farklı konulardaki fikirlerini, okurlarına beyan etme fırsatı yakalar. Bu kitap; yazarın sosyal duruşunu, düşünce yapısını, yaşama bakışını, eserlerini etkileyen önemli ipuçlarını saptamak adına ehemmiyet arz eder. İsmail Bozkurt bu yapıtı, “Kültür, sanat, edebiyat ve tiyatro alanlarındaki duyarlılığımı yansıtan bir eser”⁹⁶ şeklinde tanımlar. *Puşkin'in Ağacı*, yazarın kitaplaştırma düşüncesi olmadan kaleme

⁹⁵ *Puşkin'in Ağacı*'nda yer alan seksen denemenin altmış sekizi *Ortam*'da, altısı *Ortam Sanat Eki*'nde, üçü *Pygmalion*'da, ikisi *Kültür*'de ve biri de *Yeni Boğaziçi Doğanşpor 50. Yıl Dergisi*'ndedir. Kitap, müstakil olarak kaleme alınan ve farklı yayın organlarında neşredilen bu yazıların bir araya getirilmesinden müteşekkildir.

⁹⁶ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine bir söyleşi, 17 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

aldığı farklı konuları içerisinde barındıran müstakil yazılardan teşekkül eder. Siyasetin, başta yazın olmak üzere diğer alanlara etkisi irdelenir.

Puşkin'in Ağacı'nın henüz ön sözünde yazmayı bir tutku olarak addeden Bozkurt, politik hayata dâhil olmasıyla beraber bu sevdasından uzaklaşmak zorunda kaldığını dile getirir.⁹⁷ Sanatçı, siyasette yer almasıyla beraber yazmaktan uzaklaşmadığını ama bu yazım faaliyetlerinin edebiyatın kapsamı içerisinde olmadığını belirtir. Siyasette bulunduğu yıllarda politik yazılar kaleme aldığını dile getiren İsmail Bozkurt, yazma tutkusundan zorunlu olarak uzaklaşmak durumunda kalır. Bu süre zarfında mecliste, yasa ve karar metni yazımlarında etkin görevler üstlenir. Yapılan iki anayasaya da önemli destekleri olan Bozkurt, bu nedenle siyasette ilk yazılı kanunları hazırlayan “Hammurabi” ile özdeşleştirilir. Bunun yanı sıra siyaset içerisinde tüzük ve yönetmelik gibi metinlere katkı sağlar. Kısacası siyaset, yazarın edebiyat ürünü ortaya koymasını engellese bile başka alanlarda çok sayıda yazılı belge kaleme almasında pay sahibidir. Bunları yazması, üretme eğiliminin olmasından ve yazına olan ilgisinden kaynaklanmaktadır. Dolaylı olarak yazarın siyaset hayatında da edebî etkinin had safhada olduğunun saptanması olasıdır. Ön sözün devamında, *Kızıl Meydan'da Bir Uçak* isimli gezi notlarını ve *Yusufoçuklar Oldu mu?* romanını, politikadaki son yıllarında kaleme aldığını sözlerine ekler.

İsmail Bozkurt, aktif siyasî hayatını sonlandırarak hayalini kurduğu okuma ve yazma gayesine ulaştığını söyler. Kendisiyle yapılan sohbette de siyasete veda etmesiyle beraber üretkenliğinin çoğaldığının altını çizer. Var olan yapıt ve yayına hazırladığı onlarca kitaptan sadece ikisini, politika yıllarında ortaya koyduğunu hatırlatır. Yani siyasî yaşamını neticelendirmesiyle beraber yazdığı eserlerin sayısında artış olduğunu beyan eder.⁹⁸ Ayrıca yazma gayesi, sanatçının çocukluğundan beri istediği hayat tarzının bir parçasıdır. Bozkurt'un, yazacakları ve anlatacakları mevcuttur. Bu arzuyla hayat tecrübesinin bir araya gelmesi sonucunda yazarın aktarma gereksinimini dışa vurması, gayet tabiidir. KKTC'li sanatçının, Doğu Akdeniz Üniversitesi bünyesinde bulunan Kıbrıs Araştırmaları Merkezini (KAM) kurmasıyla beraber yaşam rotası tamamen değişir. İsmail Bozkurt, bu süreçte yeni eserler kaleme alır. Aynı zamanda yazarın romanları, bu süre zarfında yeni baskılar yapar ve buna ilave olarak yapıtları, farklı dillere çevrilerek/aktarılarak değişik ülkelerde yayımlanır.

1940'tan bugüne değin hayatının verdiği deneyim, bu tecrübelerin yansıması olarak ortaya çıkan gazete ve dergilerde yer alan yüzlerce yazıya, sunduğu bildirilere, romanlara, gezdiği ülkelerde karşılaştıklarından oluşan gezi notlarına sirayet eder. Etrafı, gazete ve

⁹⁷ Bozkurt, 2001: 9-11.

⁹⁸ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 17 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

dergilerde yayımlanan deneme şeklindeki yazılarının kitaplaşması gerektiğini şahsına iletince o da bu söylemlere kayıtsız kalmaz ve *Puşkin'in Ağacı*, bu bağlamdaki çalışmaların ilk somut meyvesi olarak ortaya çıkar.

Birçok bireyin desteğiyle yazarın gazete ve dergilerde yayımlanan yazıları taranır, tespit edilir; bunlar bir araya getirilerek yeniden düzenlenir. Yine İsmail Bozkurt'un ön sözde belirttiği üzere toplanan ve toplanacak yazılarının, üç kitapta yer alması planlanır. İlk kitap, *Puşkin'in Ağacı*'dir. Bozkurt'la yapılan sohbette de denemelerini kitaplaştırma kararı verdiğinde üç müstakil eser oluşturacak malzemenin varlığından bahseder. Tiyatro, edebiyat, kültür ve sanat konularını; *Puşkin'in Ağacı*'nda bir araya getirir. Geriye kalan yazılarını da iki kitapta birleştirmeyi düşünen sanatçı; demokrasi, insan hakları ve hukuk konularını başka bir yapıtta toplamayı hedefler. Son kitabın kapsamı ise çevre ve doğa konuları dâhilinde tasarlanır. İsmail Bozkurt, bunlara fırsat bulamadığını belirterek günümüze değin yeni yazılarının biriktiğini ve imkân dâhilinde bunları da kitaplaştırabileceğini sözlerine ekler.⁹⁹

Kitabın adının birçok kişi tarafından yadırgandığını belirten Bozkurt, bu nedenle sert eleştirilerle karşı karşıya kalır. Yazar, manevî boyutta saldırılara maruz kaldığını ama bu tenkitlere sabırla tek tek yanıt verdiğini vurgular. Ön sözün devamında, ürüne bu adın verilmemesi durumunda isim tercihinin “Direniş Simgesi Orkestra” olacağını dile getirir. Düşünülen iki adın da sanata olan duyarlılığını ve sanatın kitleleri harekete geçirme hususunu, güzel bir tarzda yansıttığını aktarır:

“*Puşkin'in Ağacı*”; aslında çok da önemli görülmeyen, *Puşkin*'in altında sevgilisine şiirler yazdığı bir ağaca insanların sahip çıkışını ama devletin de başka bir devletle ilişkilerinin bozulmasını göze alarak halkın tepkisini anlayışla karşılamasını, bu arada bir şairin anısına sahip çıkılmasını örnekler. “Direniş Simgesi Orkestra”; kuşatma altındaki bir halkın direnme azmini, sanatla simgeleştirir. Kitap adı olarak “*Puşkin'in Ağacı*”, sanki daha akılda kalıcı. O yüzden tercihim, bu yönde oldu.¹⁰⁰

İsmail Bozkurt; Rus sanatçı *Puşkin*'in bir zamanlar altında oturup şiir yazdığı ağacın koruma altına alınmasını ve halkın da bu ağacı sahiplenmesini, takdire şayan bir hadise olarak yorumlar. Bundan dolayı yapıtının adı, *Puşkin'in Ağacı* olur. Yazıların sonunda, yayımlanan gazete ve dergiler belirtilirken kaleme alınan tarihler de not düşülür. Bu toplamalar bir araya getirilirken sadece dil bilgisel eksiklikler giderilir. Ayrıca yazıların özüne hiç dokunulmadığı, hassaten vurgulanır.

⁹⁹ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 17 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

¹⁰⁰ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 17 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

Puşkin'in Ağacı'nda yer alan yazılar, 1979-1998 yılları arasını kapsar. Eser, tahlil edilirken konularına göre sınıflandırılmış; alt başlıklar şeklinde toplanan yazılar, kronolojik olarak sıralanmış ama birbiriyle direkt bağlantı kurulan yazılar, hiçbir ayırım gözetilmeksizin art arda değerlendirilmiştir.

3.1.2.1.1. Konuşma

Yapıt, Bozkurt'un 1 Şubat 1983 tarihinde "I. Kültür-Sanat Danışma Kurulu"nda yaptığı konuşma ile başlar. "Konuşma" adını taşıyan bu bölümde kültür ve sanat gibi kavramların içi, yazar tarafından doldurulmaktadır.¹⁰¹ Bu terimler tanımlanırken Picasso, Jack Lang gibi isimlerden faydalanılır ve İsmail Bozkurt'un, "Kültür ve sanat, ne değildir ki?" sözde sorusuyla aslında bu kavramların ne kadar geniş mahiyette olduğu ve bir millet adına ne derece ehemmiyet teşkil ettiği ortaya konur. 1983 senesinde gerçekleştirilen bu konuşma, yazarın ileride üstleneceği bakanlık görevinde kullanacağı metodun izlerinin ve daha sonraki yıllarda yazın hayatında kaleme alacağı kitaplarında nasıl bir edebî kişiliğe bürüneceğinin ilk emareleri olarak kabul edilebilir.

Sanatçının kültürel düşünceleri, Jack Lang ile yakınlık göstermektedir. Onlara göre çalışma hakkı, sağlık hakkı nasıl mevcutsa kültürel ve sanatsal haklar da aynı oranda olmalıdır. Ayrıca adı geçen isimler, bu hakların insan hakları statüsünde kabul görmesi gerektiğine inanmaktadırlar.

"Bozkurt, KKTC'de nasıl bir kültürel ve sanatsal çehrenin olmasını istemektedir?" sorusunun cevabına, bu bölümde ulaşılır. Yazar; bu suali yanıtlamadan evvel İngiltere, Fransa, Hollanda, Japonya, İsveç gibi gelişmiş dünya ülkelerinde söz konusu yapının nasıl bir mekanizmaya sahip olduğunu örnekleriyle açıklar. Aynı zamanda yapılan söyleşide sanatçı, bu konuyu detaylandırma gereksinimi duyar:

Devletin; sanatın ve sanatçının önünü açtığı, sanatı ve sanatçısını desteklediği, koruduğu, özendirdiği ve ödüllendirdiği bir ortam hayal etmekteyim. Çarpık yapılanmanın değil; sokakların, binaların sanatsal estetikle ön plana çıktığı ve caddelerin, sanatçıların heykelleriyle değerlendirildiği; sanatsal altyapının sınırsız olanaklar verdiği kentleri, beldeleri olan bir ülke... Sanatsal eserlerin değer bulup kapışıldığı, nitelikli her sanatsal yapıta evrensellik olanağı veren bir ülke... İnsanlarının çok okuduğu, en çok da kendi yazarlarına sahip çıktığı; Kıbrıslı Türk yazarların eserlerinin dünyada yankı bulduğu, çok okunduğu bir ülke... Daha çok sayabilirim ama önemli olan öz budur ve ben, bu özü dile getirebildiğimi düşünüyorum.¹⁰²

¹⁰¹ Bozkurt, 2001: 12-17.

¹⁰² İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 17 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

Gerçekleştirilen bu konuşma, tarihi itibarıyla önemlidir çünkü KKTC'nin kuruluş merhalesinin her kademesinde yer alan İsmail Bozkurt'un bu fikirleri; bugünü anlamak, yorumlamak ve sanatçının düşüncelerini konumlandırmak adına önem taşımaktadır.

Ona göre kültür ve sanat politikalarında ideolojilerin etkili olmaması, aksine düşünce özgürlükleriyle kurulu bir ortamın inşa edilmesi gereklidir. Bununla beraber 1983'te yapılan bu konuşma, yeni doğacak olan KKTC'nin kültürel teşekkülünde merkezde olacak fikirler zincirinin zeminini oluşturmaktadır. Birkaç sene sonra bu fikirlerin sahibi olan Bozkurt, Turizm ve Kültür Bakanı olarak önemli bir misyon üstlenecek ve yeni yükümlülüklerin altına imza atacaktır. Bu, tesadüf olarak değerlendirilmemelidir. Tam tersine ileride yaşanacak birçok siyasî ve içtimaî değişikliklerin habercisi olarak addedilmesi, daha yerinde bir saptama olacaktır.

Sanatçı, fikirlerini ortaya koyarken bunların sadece söylemde kalmaması gerektiğini vurgular. Bakanlığı döneminde yapmış olduğu sayısız yenilik, KKTC'de "ilklerin bakanı" olarak anılmasını sağlar. "Sanat Kurumu" açılmasını, elzem olarak addeder ve bu kurumun yönetimini, siyasetten uzak sanatçıların üstlenmesi gerektiğini belirtir; ideoloji ve sanat ayrımının gerekli olduğunu vurgular. Bunun sebebi ise sanatı, siyasetin güdümünden uzak tutma çabasıdır.

KKTC'ye uygulanan ambargo, günümüzde sürmektedir ve güncelliğini koruyan bir meseledir. Bu, KKTC'nin dünya sahnesinde olmasını engellemektedir. Bozkurt'a göre var olan hâl, başta ekonomi ve spor olmak üzere birçok alanda menfî bir vaziyet oluşturmaktadır. Yazar, kültüre ve sanata kısıtlama getirilemeyeceği kanısındadır. Dolayısıyla sanat alanında kaliteli ve donanımlı isimlerle ve yankı uyandıracak eserlerle Kıbrıs Türkü'nün sesi olabilme ihtimalinin peşinden gidilmesi gerektiğine değinir.

Özetle İsmail Bozkurt, sanatın ve kültürün bir ülke için ne manaya geldiğinin şuurundadır. Öncelikle Türk kimliği, ardından siyasî konumu ve yazın hayatında üstlendiği fonksiyon adına bu kavramların farkındalığının ayırımına vararak bunu, hayatının işlerliğine adapte etmektedir.

3.1.2.1.2. *Puşkin'in Ağacı*'nda Yer Alan Denemeler Üzerine Bir İnceleme

3.1.2.1.2.1. Dernekçiliğe Dair Düşünceleri

İsmail Bozkurt, dernekçilikle ilgili fikirlerini iki yazıyla aktarır.

Puşkin'in Ağacı eserinde konuyla ilgili karşımıza çıkan ilk yazı, “Dernekçilikte 50 Yıl”dır.¹⁰³ Bu fikirleri ilk olarak 1983 senesinde, *Yeni Boğaziçi Doğanspor 50. Yıl Dergisi*’nde yayımlanır. İçinde ihtiva ettiği bilgilerden dolayı Kıbrıs Türkleri açısından mühimdir. Yeni Boğaziçi Doğanspor özelinde bilgiler verilirken Kıbrıs Türkleri adına önemli saptamalarda bulunulur. 1974 Barış Harekâtı sonrasında Güney Kıbrıs’ta kalan Lârnaka ilçesinin Boğaziçi köyünden Kuzey Kıbrıs’ın Gazimağusa ilçesine bağlı Yeniboğaziçi köyüne göç sırasında resmî evrakların getirilememesi durumuna değinen yazar, dernekle ilgili bilgi ve belgelere bu yüzden ulaşamadığını aktarır. Aslında o dönem yapılan göç nedeniyle gerek şahısların gerekse kurumların birçok kayıtlı bilgi ve belgelerine, şu an ulaşamamaktadır. Bozkurt’la ilgili birçok resmî nüsha, bu nedenle mevcut değildir. İsmail Bozkurt, Yeni Boğaziçi Doğanspor’un örnek bir dernek olduğunu dile getirerek bu kulübün yalnız spor temelinde icraatlara imza atmadığını söyler; sanatsal, kültürel ve sosyal alanlarda da etkin olduğunu satırlarına taşır. Kulübün savaş yıllarında var oluş mücadelesinde önemli görevler üstlendiğini belirten yazar, bu sebeplerden ötürü adı geçen bu kulübü değerli gördüğünü sözlerine ekler.

25 Haziran 1993’te dernekçiliğe dair yeni tezlerini, *Ortam* gazetesinde “Kültür-Sanat ve Dernekler” başlığıyla yayımlar.¹⁰⁴ Konuyla alakalı ikinci ve son beyanı olan bu yazısında derneklerin kültür bağlamında önemli fonksiyonlar üstlendiğine inandığını belirten yazar; sanatın, dernekleşmeyle olan ilintisini bir defa daha gözler önüne serer. Devletin derneklere katkısını yetersiz gören Bozkurt, bu kuruluşların sınırlı olanaklara rağmen iyi işler çıkardığını vurgular. Zorluklara binaen özel derneklerin, bu konudaki boşluğu gidermeye çalıştığını sözlerine ilave eder. “Çocuk Kulübü”, “Kıbrıs Sanat Derneği” gibi kuruluşların; Kıbrıs Türkleri adına yararlı işlere imza attığını belirtir. Bu konudaki boşluğun devletçe doldurulmasını temenni eden sanatçı, derneklere verilen her türlü maddî ve manevî katkının artmasını diler.

Sonuç olarak İsmail Bozkurt’un dernekçilik algısı, devletin ve milletin işini kolaylaştırıcı bir işlevle özdeşir. Yazara göre bu kurumlar, sadece sanatla ilgili varlıklarını sürdüren bir mekanizma değildir. Sanat dışında kültürel, sosyal ve siyasal platformlarda da dinamizme sahiptirler. Ayrıca Bozkurt, Kıbrıs Türkü’nün yıllar boyunca süren savaşımında derneklerin önemli payının bulunduğunu aktarır. Bununla beraber KKTC’de derneklerle ilgili birçok alanda boşluğun olduğunu belirten sanatçı, bu eksikliklerin devlet tarafından giderilmesini çözüm olarak sunmaktadır. Kısacası maddi ve manevi olarak devletçe ve

¹⁰³ Bozkurt, 2001: 21-23.

¹⁰⁴ Bozkurt, 2001: 151-152.

milletçe bu kuruluşların yanında yer alınmasını isteyen yazar, şahsının da bu konuya eğildiğini özellikle dile getirir. Çünkü sanatçıya göre dernekler, önemli kuruluşların başında gelmektedir.

3.1.2.1.2.2. Ansiklopediciliğe Dair Düşünceleri

İsmail Bozkurt'un değindiği diğer bir konu, ansiklopedinin bir millet için taşıdığı önem ve değeridir.

İlk olarak *Ortam* gazetesinin 11 Ocak 1988 tarihli nüshasında “Kıbrıs Ansiklopedisine Duyulan Gereksinme” adlı yazısıyla Bozkurt, kültürel bir ihtiyacı ortaya koymaktadır.¹⁰⁵ Bugün için teknolojinin sağladığı kolaylıklarla ansiklopedilere duyulan gereksinim, minimuma iner. Hatta bu kaynaklara, internet vasıtasıyla da ulaşılabilir. Fakat yazının kaleme alındığı tarihte, ansiklopedik kaynaklar rağbet görür niteliktedir. Bozkurt’a göre ansiklopedi konusunda KKTC’de, büyük bir boşluk vardır ve bu ihtiyaç, devlet eliyle ortadan kaldırılmalıdır. O, bakanlığı döneminde konuyla ilgili birçok çalışma ortaya koyar ama içinde bulunduğu hükümetin kısa ömürlü olması nedeniyle bu tasarı tamamlanamaz ve kurulan sonraki hükümetler, bu konuya eğilmezler. Kıbrıs Rum Kesimi bile 12 ciltlik bir ansiklopedi vücuda getirir. Bu durum, İsmail Bozkurt’u ziyadesiyle üzer. Sonuç olarak bu satırların kaleme alındığı tarihte ansiklopedi, bir millet için önem taşımakla beraber ihtiyaç hâlinde başvurulacak birincil kaynaktır. Yazar, devlet desteğiyle KKTC’nin de en tez vakitte bir ansiklopediye kavuşma arzusunu beyan eder.

Uzun yıllar boyunca millî bir ansiklopedinin yazılması gerektiğine defalarca değinen, bununla ilgili yazılar kaleme alan ve bu hususu sohbetlerinde dile getiren Bozkurt; 22 Ekim 1992 tarihinde *Ortam*’da yazdığı “Kıbrıs Türk Ansiklopedisi” adlı yazısında, ilgili konuyu yeniden gündeme taşır.¹⁰⁶ Daha önceki yazılarında belirttiği üzere ansiklopedi meselesini o; millî bir vazife, sembol ve mecburiyet olarak görmektedir. Bakanlık süresince de mevzu ile bizzat ilgilenir. Bu konunun yeniden alevlenme sebebi, Bener Hakkı Hakeri’nin yapmış olduğu ansiklopedi çalışmasıdır. Hakeri’nin bireysel çalışmaları ve gayretleri sonucunda *Kıbrıs Türk Ansiklopedisi*’ni ortaya koyması, İsmail Bozkurt’u mutlu eder ve gururlandırır. O; kişisel emeklerle gerçekleştirilen bu çalışmanın bir aşama olduğuna, kolektif bir çabayla çok daha üst düzeyde yeni ürünler kaleme alınabileceğine inanmaktadır. Bununla birlikte yapılan çalışmaların, devlet tarafından desteklenmesini gerekli görmektedir. Özetle İsmail Bozkurt, Hakeri’nin bu çalışmasını takdir eder ve bunun, Kıbrıs Türkü için ilham kaynağı olmasını

¹⁰⁵ Bozkurt, 2001: 41-43.

¹⁰⁶ Bozkurt, 2001: 140-142.

diler. Düşüncelerinin gerçekleşmesi için devlet-toplum-aydın birlikteliğine gereksinimin zorunlu olduğunu vurgular.

Bu iki yazısında sanatçı, ansiklopedinin millî bir değer olduğunu ve bu tarz birincil kaynakların vatandaşlar nezdinde ihtiyaç duyulacak özelliğe sahip eserler arasında kabul edildiğini beyan etmektedir.¹⁰⁷

3.1.2.1.2.3. Hayatına Dair Kaleme Aldığı Yazılarındaki Düşünceleri

Yazar, denemelerini kaleme alırken yaşamının bazı kesitlerinden esinlenir. Başından geçen olaylardan ilham alarak bunları kalemine konu etmesi, son derece doğaldır ve kısacası bu sayede *Puşkin'in Ağacı*, daha zengin bir yelpazeye kavuşur. Ayrıca yapıtın, sanatçıdan ve onun hayatından bağımsız olmayacağını ortaya koyar.

İsmail Bozkurt, kendisinde ayrı bir yeri olan ve uzun seneler İngiltere’de hayat mücadelesi vermiş; ona ablalık etmiş amcasının kızı Emine Hanım’ın vefat haberi üzerine hissettiklerini, 27 Temmuz 1993 tarihli *Ortam* gazetesine “Emine Abla” ismiyle taşır.¹⁰⁸ Yazar, bu ölümün kendisini derinden sarstığını belirtir. Öğrencilik yıllarında İngiltere’ye çalışmaya giden sanatçının Emine ablasından her zaman destek görmesi; ablalık hatta annelik şefkatiyle Bozkurt’a yaklaşımı, aralarında oluşan gönül bağının tezahürü olarak değerlendirilebilir. Onun hayatının bir romana konu olabileceğini savunan Bozkurt, İngiltere’ye yerleşen birinci kuşak Kıbrıslı Türklerin hayat macerası ile Emine ablasının yaşam serüveninin aynı paydada buluştuğunu dile getirir. Almanya’ya yerleşen Türkler, yaşadıklarıyla nasıl ki romanlarda yer bulmuşsa İngiltere’ye göç eden ve birçok meşakkate göğüs geren Kıbrıs Türklerinin de eserlere konu olabileceğini düşünmektedir:

İngiltere’ye yerleşen Kıbrıs Türkleri, henüz romanlarda yer almamakta. Orada, Almanya örneğinde olduğu gibi roman yazan da olmadı. Oysa İngiltere’deki Kıbrıs Türkleri, önemli bir olay olarak görülmeli. Toplum belleğinde yer etmeli. Benim eserlerimde de bu yok ya da çok az var. Benim İngiltere ve oradaki Türklerle yoğun ilişkilerim, gözlemlerim oldu. Belki ileride bu konudaki birikimlerimi ve gözlemlerimi yansıtırım.¹⁰⁹

Kısacası o, Emine abla gibi birçok insanın hayatına tanık olur ve bu yaşananların gelecek kuşaklara aktarılmasını, bir nevi zorunluluk olarak kabul eder. Çünkü yaşananlar, Bozkurt’a göre gerçeğin ta kendisidir ve Kıbrıs Türk edebiyatında bu konular işlenmelidir.

¹⁰⁷ Yazar, uzun yıllardır hayalini kurduğu millî ansiklopedi çalışmasında sona yaklaşmaktadır. Bu başyapıt, geniş bir akademik kadro ile kaleme alınmakta olup yakın tarihte ortaya konacaktır.

¹⁰⁸ Bozkurt, 2001: 153-155.

¹⁰⁹ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 17 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

Yerginin mahiyetine dokunan “Eleştiri” adlı yazı, sanatçının bir diğer düşünce ürünüdür.¹¹⁰ İsmail Bozkurt tarafından 10 Ekim 1997’de, *Ortam*’da kaleme alınır. Yazar, gelişmenin şartı olarak tanımladığı eleştirinin günümüzde bağcıyı dövmekten ibaret hâle getirildiğinden dem vurmakta ve bu yüzden milletçe ileri gidilemediğinden duyduğu şikâyeti aktarma gereksinimi içerisinde girmektedir. Özellikle politika dâhilinde yapıcı eleştirilerden yoksun bir siyasal kültüre sahip bir dünya algısından söz eden Bozkurt, ilgili konuyu sanat ve edebiyat alanına indirgeyerek Kıbrıs Türk yazınında nasıl bir yergi mekanizmasının bulunduğunu ortaya koyma gayreti gösterir. O, eleştirinin karalama olmadığını ve bunun yapılmasının bir kültüre dayandığını savunmaktadır. Buna ek olarak art niyet ile eleştirinin farklı kavramları karşıladığının altını çizip yazar, eleştirinin temel taşının yıkıcılıktan uzak durarak yapıcılığa yönelik olması gerektiğini beyan eder.

İsmail Bozkurt, “ ‘İzlanda Balıkçısı’ ve ‘Rönesans’ ” adlı yazısında ise iki müstakil olayı, mizahî bir dille konu edinir.¹¹¹ *Ortam* gazetesinin 24 Ekim 1995 tarihli nüshasında yayımlanan yazısında sanatçı, bir arkadaşının yanlış bilgilere sahip olmasına rağmen edebî konularda ahkâm kesmesine ironik bir dille yaklaşır. Ayrıca bazı siyasetçilerin sözcük dağarcığının kısıtlı olmasına değinen yazar, kelimeleri hatalı kullanmalarından ötürü düştükleri trajikomik vaziyetten duyduğu üzüntüsünü sözlerine ekler. Özetle Bozkurt, emin olunmayan durumlarda suskunluğun altın olduğunu hatırlatmak ister.

Yazarın bu başlık içerisinde değerlendirebilecek son yazısı, “*Ortam*’la Birlikte On Yedi Yıl”dır.¹¹² Bu yazı, 26 Aralık 1997 tarihinde *Ortam*’da yayımlanır. KKTC tarihine ve yazının kaleme alındığı seneye bakıldığında bir yayın organı için on yedi yılın uzun süreyi kapsadığını aktaran Bozkurt, basının Kıbrıs Türk yaşamına birçok katkı sağladığını anlatır. Gazetenin KKTC’nin dünü, bugünü ve yarınları için önemini vurgulayan İsmail Bozkurt; milletin sesi olan basın ve yayın organlarının ne manaya geldiğine dair düşüncelerini beyan etmektedir.

Bozkurt’un hayatı, denemelerine sirayet eder. İlk olarak akrabası Emine Hanım’ın vefatından duyduğu burukluğu dile getiren sanatçı, bu üzücü haberdan yola çıkarak onun hayat hikâyesinden kıssalarla çeşitli saptamalara imza atar. “Abla” olarak tanımladığı Emine Hanım’ın özelinde İngiltere’ye göç eden Kıbrıs Türklerinin mücadelelerinin yazın alanına taşınabileceği genellemesine varılır. Diğer yazısında yerginin nasıl olması gerektiğini açıklayan yazar, yıkıcı bir yaklaşımın eleştiri olmadığını altını çizer. Başka bir yazısında,

¹¹⁰ Bozkurt, 2001: 235-237. Ayrıca bu yazı, başka bir yayın organında daha neşredilir. Ayrıntılı bilgi için bk. (Bozkurt, 2009d: 22)

¹¹¹ Bozkurt, 2001: 210-212.

¹¹² Bozkurt, 2001: 245-246.

insanların kendini farklı göstermek adına düştüğü gülünç durumları konu edinir. Dördüncü ve son yazısıysa *Ortam* gazetesinde geçirdiği on yedi yılın muhasebesini kapsamaktadır. Ayrıca sanatçı, yayın organlarının bir millet için ne manaya geldiğini gözler önüne sermektedir. Sonuç olarak *Puşkin'in Ağacı*'nın ortaya çıkışında, yazarın yaşamından direkt izler mevcuttur.

3.1.2.1.2.4. Sanat Eserlerinin Önemine Dair Düşünceleri

İsmail Bozkurt, sanat eserlerinin önemine binaen farklı görüşler aktarır ve bu düşüncelerini, çeşitli tezlerle güçlendirmeye çalışır.

Bozkurt'un 1986'da kaleme aldığı ilk yazısı "Sanat Ürünlerini Gün Işığına Çıkarmak", *Kültür* dergisinin ikinci sayısında yer almaktadır.¹¹³ Yazara göre sanat yapıtı, kitlelere ulaştığı ölçüde kıymetlidir çünkü ancak bu sayede insanların yararlarına sunulabilir. Bunu da sanat eserlerinin pazarlanmasıyla ilişkilendirir. İsmail Bozkurt, devletlerin bu konularda sanatçının yanında yer almasını ve üzerlerine düşen hukukî prosedürleri yerine getirmesini; kısacası, sanatla uğraşan kişilere destek olmasını istemektedir. O; çeşitli teşviklerin, özendirici önlemlerin, vergi bağlamında doğrudan veya dolaylı devlet katkısının sanatçının işini kolaylaştıracağına inanmaktadır. Yazar, sanatsal anlamda yukarıda bahsedilen eksikliklerin KKTC'de de bulunduğunu belirtir ve hastalığın tedavisi için reçeteyi sunar. Sanatçıya göre bu güçlüklerin en fazla yazın dünyasında var olduğunu söylemek, hata olmayacaktır. Bununla beraber zorlukların KKTC yazarlarının üretkenliğini azalttığının farkında olan Bozkurt, Kıbrıs Türkü'nün dünyada tanınması adına önemli bir fırsat olan edebiyat faaliyetlerinin önünün açılması taraftarıdır. Ayrıca sanatçı, dünya siyasetinde yer edinmelerinin ön koşulu olarak sanatsal ve kültürel çıkarma yapılmasının elzem olduğunu sözlerine ekler. İsmail Bozkurt'a göre çekmecede kilitli bir kitabın vatana, millete ve insanlığa hiçbir katkısı yoktur. Bu sebeple yazar, ürünlerin insanlarla buluşturulması gerektiğini beyan eder. O, KKTC yetkili organlarının kültürel aktivitelere ve sanata maddî anlamda daha fazla destek vermesi gerektiğini aktarır. Ayrıca yazar, Kıbrıs Türkü için dünya sahnesine aralanan kapının kültür ve sanattan geçtiğine; böylece dünya yazınında önemli işlere imza atılacağına dair inancını dile getirir.

KKTC koşullarında kitap basmanın zorluğuna değinen "Gün Işığına Çıkabilen ve Çıkamayan Yapıtlar" adlı İsmail Bozkurt imzalı yazı, 16 Eylül 1988'de *Ortam Sanat Eki*'nde yayımlanır.¹¹⁴ Bu yazı, sanatçının bir önceki yazısıyla benzer nitelikler taşımaktadır. Nevzat Yalçın'ın gün yüzüne çıkabilen eseri *En Güzel En Uzak*'ı okuyan yazar, yapıtta kendinden

¹¹³ Bozkurt, 2001: 28-30.

¹¹⁴ Bozkurt, 2001: 86-88.

bazı emarelere rastlar. O, yazıyı kaleme aldığı tarihte altı ürün okuduğunu belirtir ve KKTC sanatçılarına ait bu eserlerin yarısının, Türkiye’de basıldığını sözlerine ekler. Bozkurt, adada basım ve yayın icraatlarının sınırlı oluşundan yakınmaktadır. Yapıtını tamamlayan birçok sanatçı, karşılaştıkları güçlüklerden dolayı ürünlerini okurlarıyla buluşturamamaktadır. Bu meşakkatleri aşmak için devletin ön açıcı olmasını şart koşan yazar, düşüncelerini izah eder. Kıbrıs Türkü olmasına rağmen kitaplarını İngilizce yayımlayan Osman Türkay’ın bazı çevrelerce sert eleştirilere maruz kaldığını söyleyen İsmail Bozkurt; onun KKTC hudutları içerisinde kalması durumunda Nobel’e aday gösterilebilecek eserlere imza atamayacağını, atsa bile bu kimliğin sıkıntılarının peşini bırakmayacağını aktarmaktadır. Bu söylemlerine ek olarak Türkay’ın, ambargoların kurbanı olmasının kaçınılmazlığından bahsetmektedir. KKTC’nin dünya sahnesinde tanınmamasının getirdiği olumsuzlukların her alanda hissedildiği de hatırlatılır. Sonuç olarak yazar, Kıbrıs Türkleri içerisinde sanata eğilimli bireylerin varlığından emindir. Bu kişilerin devletçe desteklenmesi yanında kültüre ve sanata ilişkin özendirici reformlar hazırlanması, Bozkurt’a göre koşuldur.

Sanatçının kitaplardan alınan vergileri konu edindiği yazısı “Kitaba Vergi”, 14 Aralık 1987’de *Ortam* gazetesinde yayımlanır.¹¹⁵ Burada Bozkurt, kültürün somut belgesi olarak tanımladığı kitabın gelişmiş ülkelerde ne manaya geldiğini anlatır. Daha güzel ve değerli eserlerin raflarda yerini alabilmesi için devletlerin çeşitli politikalar üretmesini şart koşan yazar, kültürün ancak bu sayede çağdaş bir görünüme kavuşacağı kanaatinde. Devletlerin yapacağı en önemli kültürel yatırımın, kitaba ait her türlü verginin kaldırılması ekseninden geçtiğini dile getiren İsmail Bozkurt, aksi takdirde kültürel gelişmişlikten yoksun kalınarak halkın sanat düzeyinin aşağı çekileceği gerçeğinden bahseder. Özetle kültüre, okumaya ve yazmaya istidadı bulunan toplumların her daim kazanacağından emin olduğunu söyleyen sanatçı; bunu sağlayamayan devletlerin, ilerleyen yıllarda sözü edilen durumların eksikliğini görmelerinin kaçınılmaz olduğunu vurgular ve KKTC’de de bu konuya önem verilmesi gerektiğini dile getirir.

KKTC’de kitap basım faaliyetlerindeki zorlukları konu alan “Ülkemizde Kitap Yayımlama Çıkamaz ve Yazarlarımız” başlıklı yazı, 8 Haziran 1988 tarihinde *Ortam Sanat Eki*’nde neşredilir.¹¹⁶ Sanatçı, bir gazetede Atilla Özkırmımlı’nın meseleye temas etmesi üzerine onun yazdıklarını KKTC’ye uyarlayarak oluşan çehreyi gözler önüne sermek amacıyla bu mevzuya değinir. Atilla Bey’in yazıyı kaleme aldığı tarih koşullarında Türkiye’deki yayıncılık faaliyetlerinin meşakkati, teferruatıyla çizilir. Bir kitap basımının dudak uçuklatan maddi

¹¹⁵ Bozkurt, 2001: 38-40.

¹¹⁶ Bozkurt, 2001: 51-53.

külfetini köşesine taşırken Bozkurt da Kıbrıs Türklerinin yayıncılık adına nelerle karşılaştığını, hangi zorluklara göğüs gerdiğini aktarma gereği hisseder. KKTC’de kitap basmanın Türkiye’den daha g    olduğunu, burada yayınevi sayısının az olmasından ötürü işin ticarî yönünün had safhada önemsendiğini satırlarına aktaran İsmail Bozkurt; devletin, kültür ve sanata ilişkin desteğinin sadece anayasada ve sözde kaldığını söylemektedir. O, buna ilave olarak şu hususun altını çizer: Siyasî otorite, kitap basımıyla ilgili öncü bir fonksiyon üstlenirse bu işin altından kolayca kalkılabilir. İşin en azından mal  cihetinin devletçe karşılanması gerektiğine inanan yazar, yayıncılığın gelişmesi için özerk bir kültür ve sanat kurumu meydana getirilmesinin zorunlu olduğunu sözlerine ekler. Bu mekanizmaya bütçe sağlanmasını, çözüm noktasında ilgililere önerir. Eksikliklerin düzeltilmesinin, sanatçıların ortak paydada buluşmaları neticesinde giderileceğine inancını her defasında belirtir. Sanatçıların bir topluluk oluşturamamasını, bu sorunların   z lemeyişinin özünde yatan temel problem olarak nitelendirmektedir:

KKTC’de sivil toplum, çok iyi örgütlenmiştir. Hemen her alanda, sivil toplum mevcuttur ve toplum yaşamında etkilidir. Başka var mı bilmiyorum ama bu konuda en örgütsüz topluluk, sanatçı kesimidir. Daha doğrusu, sanatçı örgütlenmeleri vardır ama bölük pörçük ve etkisizdir. Kısır ideolojik ve politik saplantılarla mevcut örgütler, “kastlaşmış” gibidir. Birbirlerinden haz etmezler ve birbirleriyle ilişki kurmazlar.¹¹⁷

Birliğin sağlanması durumunda başarının daha çabuk yakalanacağını savunan İsmail Bozkurt, bu olaylara bütünleştirici ve millî bir perspektifle daha fazla kafa yorulması gerektiğinden bahsetmektedir:

KKTC’de çok sayıda sivil toplum kuruluşu olduğunu, hemen hemen her kulvarda örgütler oluştuğunu söylemek olasıdır. Buna karşın “harmanlara sığmayan” edebiyatçıların, sanatçıların, aydınların, bilim insanlarının sivil toplum örgütlenmesi ise sıfır dolaylarındadır ve doğal olarak etkisizdir. Maalesef yazarlarda, şairlerde ve genel anlamda sanatçılarda büyük oranda ideolojik saplantılar var ve bu durum; yazarın, şairin ve sanatçının niteliğine değil de siyasal görüşüne, ideolojisine göre baktırır. Böyle olunca hiç bitmeyen bir “şair kim, yazar kim, sanatçı kim?” tartışması devam eder ve bir çatı altında g   durumuna gelinmesine mani olur. Bir dönem istek üzerine ve birleştirici rol oynamak için “Sanatçı ve Yazarlar Birliği”ne başkan oldum. Herkesi tek çatı altında toplama çalışması yaptım. Yukarıda belirttiğim bitmez tükenmez tartışma dolayısıyla bunu gerçekleştiremedim ve bıraktım.¹¹⁸

¹¹⁷ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 17 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

¹¹⁸ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 15 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

Sanatçının çeşitli istatistiklerle devir arasında bağ kurduğu “Çağ Atlamak ya da Çağı Yakalamak”, 28 Şubat 1989 tarihinde *Ortam*’da yer alır.¹¹⁹ Bozkurt burada, Türkiye’de beş buçuk yıllık dönemin kitap ve yayıncılık politikasına ilişkin bilançoyu, okurlarıyla paylaşır. Müslüman ve Türk dünyasının en gelişmiş ülkesi olan Türkiye için basılan kitap sayısını azımsayan yazar, KKTC’de de durumun Türkiye’dekinden farklı olmadığını belirtir. O, eldeki verilere bakılarak iki ülkenin de bu konuda daha ayrıntılı düşünmesini ister. Özetle sanatçı, basılan kitap sayısı ile çağı yakalama oranını özdeşleştirir. Rol-model olarak Türkiye’de bu faaliyetlerin artması gerektiğini beyan eder ve KKTC’de basılan kitap sayısının, bu doğrultuda çoğalması gerektiğini sözlerine ekler.

Yazarın bir başka işlediği konuya sanatsal ürünlere karşı tutumunu ortaya koyduğu, 11 Eylül 1992 tarihli yazısıdır. “Sanatsal Ürünlere Saygısızlık” adıyla *Ortam*’da yer alan bu yazıya göre Fikret Demirağ’ın şiirlerinin orijinal yapısının, devlet kurumlarınca tahrif ve deforme edilmesine değinilir.¹²⁰ İsmail Bozkurt bu durumu, sanata ve şaire karşı saygısızlık olarak addetmektedir. Yapılan bu hatanın telafi edilmesi gerektiğini vurgulayan yazar, sanata ve sanatçıya karşı daha yapıcı bir tutum sergilenmesi arzusunu aktarır.

25 Ekim 1994’te *Ortam*’da yayımlanan “Okka İş Kitap”, KKTC’de dönemsel eserlere verilen ehemmiyetin istenildiği ölçüde olmamasından dolayı İsmail Bozkurt tarafından kaleme alınır.¹²¹ Bu yazıda sanatçı, 1974 Barış Harekâtı sonrasında Türk tarafında kalan Rumca ürünlerin, açık artırmaya sunulmasına tepki gösterir. Ona göre kitabın farklı bir dilde hatta mücadele içinde olunan bir halka ait olması bile ürüne duyulan saygıyı ortadan kaldırmamalıdır. Yazar bu yapıtların; yaşananları başka bir gözden analiz etmeye yardımcı olduğunu ve ilerisi adına şekillenecek perspektifin, alınacak önlemlerin, bürünülecek siyasî yaklaşımların portresinin meydana getirilmesi için önem taşıdığını arz etmektedir. İsmail Bozkurt, bu ürünlerin satışına sıcak bakmamakla beraber devlete ait başka bir kütüphanede eldeki kitapların muhafaza edilebileceğini söyler. Bu sağlanamazsa Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Millî Kütüphanesinde ya da herhangi bir devlet kütüphanesinde özel bir kısım vücuda getirilerek saklanması doğru olduğunu belirtmektedir. En kötü ihtimalle bu eserlerin KKTC Millî Arşiv ve Araştırma Dairesine verilmesi gerektiğini vurgulayan sanatçı, kitabın ehemmiyetini okurlarına aktarmaktadır.

Kısacası İsmail Bozkurt, yazılarının hemen hemen hepsinde belirli tezler öne sürer. İlk olarak bir yapıtın kitlelerle buluştuğu ölçüde değerli olduğunun altını çizerek. Bu yüzden kaleme

¹¹⁹ Bozkurt, 2001: 89-91.

¹²⁰ Bozkurt, 2001: 135-136.

¹²¹ Bozkurt, 2001: 174-176.

alınan eserlerin basılmasını ve insanlara ulaşmasını şart koşar. Adada var olan basım ve yayın faaliyetlerinin eksikliklerini bilen yazar, bunların giderilmesi gerektiğini söyler. Ortaya koyduğu bu düşünceleri, Atilla Özkırmı'nın ölçütleriyle tekrardan kıyaslar ve KKTC'de konuyla ilgili değişmesi gereken yönlerin röntgenini çeker. Bozkurt'un konuyu bu kadar önemli addetmesi, kitap sayısı ile çağdaşlaşma arasında ilişki kurmasındandır. Çünkü bir milletin sanat düzeyi, bu kıstasla belirlenebilir. Ayrıca eserlerin hiçbir kişi veya kurum tarafından özünün değiştirilmemesi gerektiğini savunan sanatçı, bunu yapanların etik davranmadığını sözlerine ekler. Son olarak tarihî dönemler hakkında bilgi veren ürünlerin önemine değinen sanatçı, hangi koşullarda olunursa olunsun bu eserlerin muhafaza edilmesi gerektiğine inanmaktadır. Bütün bunların gerçekleşmesini devletin konuyla ilgili icraatları perspektifinde irdeleyen yazar, fikirlerini satırlarında açıkça ifade eder.

3.1.2.1.2.5. Tiyatro ve Bazı Tiyatro Eserlerine Dair Düşünceleri

Bu başlık altında İsmail Bozkurt'un dokuz değerlendirmesi bulunmaktadır. Bunlardan yedisi, çeşitli tiyatro eserleri hakkındadır. Kalan iki yazısında sanatçı, tiyatroyla ilgili düşüncelerini ortaya koyar.

Konuyla ilgili *Puşkin'in Ağacı*'nda yer alan ilk değerlendirme, "Yaşasın Tiyatro" adını taşır.¹²² 7 Şubat 1979'da İsmail Bozkurt'un *Ortam*'da kaleme aldığı bu yazı, Lefkoşa Belediye Tiyatrosunda *Tanrılar ve Kurbanlar* adlı oyunu izlemesi neticesinde kafasında canlanan bazı tasavvurları konu edinmesinden müteşekkildir. Bu oyun, onu yıllar öncesine götürür ve Ankara'daki öğrencilik günlerinde seyrettiği *Kral Oidipus*'u anımsatır. Bu iki oyun arasında bağlantılar kuran yazar; Kıbrıs'ta oynanan *Tanrılar ve Kurbanlar*'ı, son derece başarılı bulur. Yapıtın, Ankara ve İstanbul gibi şehirlerde oynanması gerektiğini ifade eder. Sanatçı bunun sebebini, Kıbrıs Türkü'nün kültür düzeyinin görülmesi adına bir nevi zorunluluk olarak açıklar. Tiyatroyu, kültürün önemli bir uzvu olarak gören Bozkurt; Lefkoşa Belediye Tiyatrosunun emeklerini satırlarına taşıyarak başarılarını ölümsüzleştirmek ister.

Bir başka yazı, sanatçının 2 Mart 1993'te *Ortam*'da yer verdiği "İnsan Olan İnsan" adındadır.¹²³ Bu yazı, Lefkoşa Belediye Tiyatrosu tarafından sergilenen ve aynı ismi taşıyan ürün hakkında çeşitli değerlendirmeler içermektedir. Bozkurt bu eserin, dünya ve Türk edebiyatında iyi bilinen beş ayrı oyunun bir sentezi olduğunu dile getirir. Barındırdığı bu özelliklerden ötürü farklı bir kategoriye dâhil ettiği bu yapıtı, ilginç ve başarılı bulduğunu sözlerine ekler. Aiskhylos'un *Prometheus*, Sophokles'in *Antigone*, Nâzım Hikmet'in *Ferhat*

¹²² Bozkurt, 2001: 18-20.

¹²³ Bozkurt, 2001: 149-150.

ile *Şirin*, Erhan Gökçü'nün *Şeyh Bedrettin* yapıtlarının özünü ve Fikret Demirağ'ın ön ve ara oyunları ile bütünleşen bir çeşni ile yapıtın meydana getirildiğini aktarır. Prometheus'un ateşiyle aydınlanan âdemoğlunun, Antigone'nin onur ve sevgisiyle yücelen kişinin, Ferhat'ın aşkı ve suyu arayışıyla toplumsallaşan bireyin, Bruno'nun bilimin ışığıyla çağın karanlığını parçalayan beşerin, Bedrettin'in adalet için kötülüğü yok eden insanın ve hepsiyle *İnsan Olan İnsan*'ın anlatılarak büyük bir işe imza atıldığını düşünmektedir. Yazar, birçok izleği içinde barındıran bu oyunun KKTC için önemini belirtir ve Yaşar Ersoy yönetmenliğinde ortaya konan bu ekip çalışmasından duyduğu memnuniyeti dile getirir.

Turgut Özakman'ın eseriyle aynı adı taşıyan ve Lefkoşa Belediye Tiyatrosunda sahnelenen oyun üzerine kaleme alınan “Resimli Osmanlı Tarihi” adlı yazı, aslında bu yapıtın bir muhasebesi şeklindedir.¹²⁴ Osmanlı Devleti'nin yıkılış sürecinden 1960 öncesi Türkiye'de yaşanan olaylara değinilen bu üründe, tarihin tekerrürden ibaret olduğu vurgulanır. Bu oyundan hareketle tarihin, kişiler ve toplumlar için alınacak derslerle dolu olduğunun altı çizilmektedir. Bu yönüyle Bozkurt, sahnelenen oyunu beğendiğini aktarır ve eserden aldığı hazzı, okurlarıyla paylaşır.

Güney Afrikalı yazar Athol Fugard'ın *Sarı Sabır Çiçeklerinden Bir Ders* adlı tiyatro yapıtını izledikten sonra kendisinde oluşan izlenimleri aktaran İsmail Bozkurt, 15 Kasım 1994 tarihli *Ortam* gazetesinde “Sarısabır Çiçekleri” ismiyle fikirlerini ve hislerini ortaya koyan bir yazı kaleme alır.¹²⁵ Oyunda beyaz ırktan bir çiftle siyahî arkadaşları arasında yaşanan bir insanlık dramına yer verildiğini belirten sanatçı, oyunun yönetmeni Alparslan Uzun'un sözlerini sayfasına aktarır:

Aynı soydan gelen “Sarısabır Çiçeği”nin değişik türleri en çorak, en olumsuz ortamda nasıl yaşayabilme becerisini gösterebiliyorlarsa; aynı coğrafyada, aynı dünyada yaşayan insanlar da renkleri, milliyetleri ne olursa olsun acılar yaşamadan ve yaşatmadan, ezen ya da ezilen durumunda kalmadan, insanca bir düzen kurup da yaşanılır bir dünyada yaşayamazlar mı?¹²⁶

Oyundan hareketle KKTC'de farklı sınıfsal ayrılıkların meydana getirilerek toplumsal ve sosyal sıkıntıların ortaya çıkarılma girişimlerini tenkit eden Bozkurt, insanca bir dünyada yaşama arzusunu dile getirir.

¹²⁴ Bozkurt, 2001: 156-157.

¹²⁵ Bozkurt, 2001: 177-179.

¹²⁶ Bozkurt, 2001: 177-178.

6 Aralık 1994 tarihli *Ortam*'da kaleme alınan “Ölüm ve Kız” isimli yazı, aynı adla Lefkoşa Belediye Tiyatrosunca sahnelenen bir tiyatro oyunudur.¹²⁷ Sanatçı; yapıtta sorulan birçok sorunun günün sosyal, siyasal ve ekonomik yapısını sorgulamak adına isabetli olduğunu söylemektedir. Bunun yanı sıra KKTC’de tiyatroya verilen değerin, beklenenin çok altında olduğunu sözlerine ekler. “Futbol seyircisinden daha fazla sayıda tiyatro izleyicisine ulaşma” hedefini slogan hâline getiren Bozkurt, bunun gerçekleşmemesi durumunda Kıbrıs Türk kültürünün geriye gideceğini öngörmektedir. Yazar, bu konuda itinalı bir çalışmanın yapılması gerektiğinden bahseder.

Bozkurt’un Lefkoşa Belediye Tiyatrosunda seyrettiği başka bir oyunun ardından kaleme aldığı “Maymun Davası ve Düşündürdükleri”, 23 Ocak 1998’de *Ortam* gazetesinde yayımlanır.¹²⁸ Bozkurt’a göre bu oyun, skolastik Orta Çağ fikriyle insanın düşünme hakkının çatışması üzerinedir. Ayrıca bu eserde, eğitim sistemini kontrol altına almak isteyen ve dini sömüren siyasetçilerle fikir üretenlerin mücadelesinin anlatıldığı vurgulanmaktadır. Bu ürünü çok başarılı bulduğunu belirten Bozkurt, *Maymun Davası* adlı eserin çok derin anlamlar taşıdığını sözlerine ekler.

Sanatçı, *Ortam Sanat Eki*’nde 16 Eylül 1988’de yazdığı “Cephede Piknik” ile bir eleştirisini dile getirmektedir.¹²⁹ *Cephede Piknik*, İtalyan yazar Fernarido Arrabal tarafından kaleme alınan ve dünyanın birçok ülkesinde sahnelenen bir oyundur. İsmail Bozkurt, bu oyunu önceden seyrederek. Özetle yapıt, savaşın kötü taraflarını ortaya koyan ve barışın güzelliklerini anlatan bir temaya sahiptir. Bu eser, Türkiye’den gelen tiyatro öğrencileri tarafından KKTC’de seyirciyle buluşturulmak istenir ve Cüneyt Gökçer yönetiminde çeşitli aşamaların ardından oyun için gerekli hazırlıklara başlanır. Bozkurt’un yazısına göre bu gösterinin, KKTC’de çeşitli siyasî düşüncelere rant sağlayacağı endişesiyle iptal edilmesi istenir ve netice itibarıyla oyun sahnelenmez. Duruma üzülen yazar, hadiseye sessiz kalan Kıbrıs Türklerini ve KKTC medyasını tepki göstermeye çağırır. Sanatın, ideolojilerin çok üstünde bir vakıa olduğunu anımsatır.

27 Mart 1992 tarihinde *Ortam* gazetesinde Dünya Tiyatrolar Günü’ne binaen Bozkurt tarafından kaleme alınan “Tiyatro”, konusu itibarıyla daha önce değinilen mevzulardan birisidir.¹³⁰ Önceki yazılarında tiyatroyla alakalı neler düşündüğü saptanılabilecek sanatçı; KKTC’deki tiyatro kültürünü, bu yazısında işleme olanağı bulur. Tiyatro konusunun sadece belirli günlerde dillendirilmesini ve gündem oluşturmamasını yeren İsmail Bozkurt, özel

¹²⁷ Bozkurt, 2001: 183-185.

¹²⁸ Bozkurt, 2001: 247-249.

¹²⁹ Bozkurt, 2001: 66-68.

¹³⁰ Bozkurt, 2001: 126-128.

tiyatronun gelişimine katkı sağlayacak adımların atılması durumunda bu alanda ülke adına yol alınabileceğinden bahseder. Yaşadığı bir vakayla yazısına anısal bir mahiyet yükleyen sanatçı, kaleme aldığı ve ilk yapıtı olarak nitelendirilebilecek tiyatro eserine ilişkin bazı açıklamalarda bulunur. Bu yapıtın nüshalarına bugün ulaşamadığı bilgisi verilir. Kıbrıs'ta yaşananlara değinen bu oyunu tüm zorluklara rağmen sahneleyen Bozkurt, vaziyetten duyduğu memnuniyeti okurlarıyla paylaşır. Çocukluk senelerinde yazar, köylerindeki sanat istidadının müsamerelerle ve halk oyunları ile benimsetildiğini anımsatır. Günümüzde de öğrencilerin sanata sıcak bakmasını sağlayacak girişimlerde bulunulması taraftarıdır. Özellikle müfredatın hazırlanması sürecinde sanata ilişkin adımların atılması gerektiğini ortaya koyar. Sonuç olarak her türlü baskıdan uzak bir sanat politikasıyla çağdaş bir tiyatro anlayışına ulaşılabilirliğinin mümkün olduğunu vurgulayan yazar, biraz çabayla bunların gerçekleşeceğine inandığını dile getirir.

28 Mart 1997 tarihli *Ortam*'da yer alan "Sanat ve Tiyatro", İsmail Bozkurt'un konu kapsamındaki son yazısıdır.¹³¹ Bu yazısında Bozkurt, daha önce de değindiği sanat hakkındaki yaklaşımlarını yeniden gündeme taşıma gereği hisseder. Ona göre sanat faaliyetleri, bir milletin önemli birikimlerinden teşekkül eder. Kıbrıs Türkü'nün geleceği adına bu unsurun önemi ifade edilir.

Özetle İsmail Bozkurt; *Cephede Piknik*, *İnsan Olan İnsan*, *Ölüm ve Kız* gibi yedi oyunun kendisinde uyandırdığı izlenimlere yer verir ve çeşitli analizlerle farklı neticelere ulaşır. Değerlendirme sürecinde tiyatroya dair fikirlerini, oyunlarla iç içe aktarır. Son iki yazısında tiyatroyla ilgili paylaştığı düşüncelerini, daha açıklayıcı bir perspektifle anlatmaya çalışır. Bunu yaparken farklı pencerelerden yaklaşmak için çaba sarf eder. O, tiyatronun bir millet için ne kadar ehemmiyet teşkil ettiğinin bilincindedir. Tiyatronun, siyaset üstü bir konumda olması gerektiğini vurgular. Bu yüzden tiyatro, politikanın güdümünden uzak tutulmalıdır. Ayrıca sanatçının kaleme aldığı ilk eseri, tiyatro türündedir. 1974 sonrası yapılan göçlerden ötürü bu ürüne, günümüzde ulaşamamaktadır. Bozkurt, tiyatronun halkı eğitecek bir alan olduğuna değinir; gerek devlete bağlı gerekse özel kurum ve kuruluşlarla bu türün ileri taşınması için çaba sarf edilmesini ister.

3.1.2.1.2.6. Kitap Fuarları, Sanat Müzeleri, Kitabevleri, Sinema Festivalleri, Opera ve Kurultaylara Dair Düşünceleri

İsmail Bozkurt, yukarıda belirtilen konularla ilgili çeşitli tasavvurlarda bulunur ve bunlar hakkındaki fikirlerini, birçok yazıyla dile getirir.

¹³¹ Bozkurt, 2001: 213-215.

İlk olarak Aralık 1987’de *Ortam* gazetesinde yayımlanan “Bir Kitap Fuarının Ardından” isimli yazı, sanatçının çeşitli düşüncelerini kavramak adına önem arz eder.¹³² Yazar, kitaplara meraklı bir kişidir. O, okumayı ve yazmayı en büyük tutkusu olarak gördüğünü çeşitli mecralarda defalarca vurgular. Bu yüzden kitap fuarları, her zaman dikkatini çekmiştir. Ankara, İstanbul gibi vilayetlerde düzenlenen kitap fuarlarına katılma fırsatı bulan Bozkurt, bu tarz fuarları; “kitap, edebiyat ve sanatla dolu yoğun kültür olayları” şeklinde tanımlamaktadır. İsmail Bozkurt, Atilla Özkırmı ve Ali Uğur’un davetiyle 5-15 Kasım 1987’de Tepebaşı’nda düzenlenen ve TÜYAP kapsamında gerçekleştirilen “VI. Uluslararası İstanbul Kitap Fuarı”na katılır. İlk olarak yazarın gözüne çarpan, fuarın eskiye binaen daha elverişli koşullarda yapıldığıdır. Fuara, 103 yayınevinin 20 binin üzerinde kitapla katıldığını dile getiren yazar; KKTC’nin bu tür sosyal ve kültürel platformlarda yer almamasından kaynaklanan üzüntüsüne de sayfalarında yer verir. Bunun nedenlerini ve sonuçlarını, yazısına aktarır. Bakanlığı döneminde ülkesini tanıtmak amacıyla bir kitap fuarında stant açılmasını sağlayan Bozkurt; bunun devamının gelmemesini, büyük eksiklik olarak değerlendirir. Kitap fuarları, okurla sanatçı arasında doğrudan iletişim sağlar. Dolayısıyla İsmail Bozkurt tarafından bu tarz fuarlar, son derece faydalıdır. Ayrıca yeni yayınlar hakkında okura bilgi verilebilecek bir ortamın olması ve kitaplara daha ucuz ulaşılma imkânı sağlanması hasebiyle bu tarz sosyal faaliyetler mühimsenir. Bununla beraber farklı ülkelerin kalemlerini tanıyarak o milletlerin edebiyatları hakkında bilgi edinilebileceği, İsmail Bozkurt’un satırlarında yer alır. Sonuç itibarıyla sanatçı, tüm bu sebepler dâhilinde kitap fuarlarının ulusal ve uluslararası alanlardaki önemini gözler önüne sererek KKTC’nin de bu arenalarda temsil edilmesi gerektiğini vurgular.

Atilla Özkırmı ve Ali Uğur’un ricası üzerine İstanbul’a gelerek burada yaşadıklarını dile getirdiği ve konu dâhilindeki “İstanbul Günleri” başlıklı ikinci yazısı, yukarıda aktarılan düşüncelerin devamı niteliğindedir. Sanatçının bu fikirleri, 9 Aralık 1987 tarihli *Ortam* gazetesinde yayımlanır.¹³³ Bir önceki yazısının konusu olan fuar ziyareti, bu kapsam içerisinde yer alır. “İstanbul Günleri”nin odak noktası, TÜYAP’ın düzenlemiş olduğu “VI. Kitap Fuarı”dır.¹³⁴ Bozkurt; Atilla Özkırmı, Ali Uğur, Bekir Yıldız, Ferruh Doğan, Muzaffer Buyrukçu, Salâh Bırsel ve Oktay Akbal gibi isimlerle unutulmayacak saatler geçirdiğini anlatır. Zikredilen bu isimlerden birkaçıyla İstanbul Boğazı’nda bir gezinti yapan sanatçı; doğal güzellikler eşliğinde sıcak bir muhabbetin verdiği hazzı, okurlarıyla paylaşır. Bununla

¹³² Bozkurt, 2001: 31-34.

¹³³ Bozkurt, 2001: 35-37.

¹³⁴ Bir önceki değerlendirme, Bozkurt’un konu hakkındaki düşüncelerini kapsamaktadır. Bu sebeple ilgili yazıda, sanatçının üzerinde durduğu diğer konular ele alınmıştır.

birlikte adı geçen kişilerle beraber yaptığı geziler ve ettiği sohbetler hakkında bilgi veren İsmail Bozkurt, *Kıbrıs'a Selam* adlı eserin vücuda gelme sürecini hatırlatır. Bu kitap, sanatçı için memnuniyet verici bir durum ve övünç kaynağıdır. KKTC'ye dönmeden Kile Sanat Galerisi yönetmeni ve akrabası Kaya Şimşek'i de ziyaret eden yazar, sergiyi gezerek kendisinde uyanan izlenimleri söze döker. Kısacası o, İstanbul'da geçirdiği beş günü sayfalarına taşır ve bu anların verdiği mutluluğu yazmayı yeğler. Dostluğun ve sohbetin dile getirildiği bu satırlar vesilesiyle yaşananlar somutlaştırılır.

21 Kasım 1997 tarihinde *Ortam* gazetesinde yer alan bir diğer yazısında Bozkurt, önceden değindiği kitap fuarları konusuna yeniden yer verme gereği duyar. “TÜYAP Kitap Fuarı ve Tanıtma Bilinci” başlığını taşıyan bu yazıda sanatçı, fuarlara KKTC olarak katılım sağlanmasının ülkenin uluslararası alanda tanınmasına ve tanıtılmasına katkı sağlayacağı fikrindedir.¹³⁵ Bu tarz fuarlarda Kıbrıs Türkü'nün yazın hayatını milletiyle beraber fark ettirmek amaçlı adımların, gerek KKTC'li sanatçılar gerekse devlet eliyle atılması zorunluluğunu sözlerine ekler. Onun ülküsü, Kıbrıs Türkü'nün dünyadaki varlığını gösterebilmek; kültürel ve sanatsal manada var olma nişanesini, kamuoyuna duyurmaktır.

10 Nisan 1992 tarihli *Ortam*'da yer alan “Çağdaş Sanat Müzesi”, yazarın kaleme aldığı bir başka yazısıdır.¹³⁶ Bakanlığı döneminde bu konuyla yakından alakadar olan Bozkurt, kültür işlerinin devlet nezdinde saygınlık ve öncelik kazanması gerektiğini söyler. Bununla birlikte KKTC'nin bir sanat müzesine ihtiyaç duyduğunu, defaatle tekrarlamaktadır.

Lefkoşa'ya çağdaş bir tiyatro ve sanat müzesi kazandırma girişimlerine kayıtsız kalmayan İsmail Bozkurt; ilgili konuyu, 24 Ekim 1997 tarihinde *Ortam* gazetesinde “Sevindirici İki Girişim” isimli yazısında irdeler.¹³⁷ Var olan iki girişimin tez zamanda tamamlanacağına inanan sanatçı, bu durumun Kıbrıs Türk kültürüne katkılar sağlayacağını belirtir. İlk olarak Lefkoşa Belediye Tiyatrosu hususuna değinen Bozkurt, siyaset üstü bir yaklaşımla olumlu sonuca ulaşılabileceğini vurgulamaktadır. İkinci olarak ise Çağdaş Sanat Müzesinin hizmete girmesi için gösterilen gayretlerden bahseden ve bazı noktalara göndermelerde bulunan yazar; netice itibarıyla KKTC'nin eksik yönlerinden biri olan kültür ve sanat alanlarında önemli adımların atıldığını söyler. Bu iki girişimin, yeni gelişmeleri beraberinde getireceği kanaatindedir.

Kitabevleriyle ilgili yaklaşımlarını sayfalarına taşıyan Bozkurt, *Ortam*'ın 16 Haziran 1992 tarihli nüshasında “Kapanan Kitabevleri” başlığı kapsamında mevzuyla alakalı

¹³⁵ Bozkurt, 2001: 242-244.

¹³⁶ Bozkurt, 2001: 129-131.

¹³⁷ Bozkurt, 2001: 240-241.

düşüncelerini ortaya koyar.¹³⁸ Neriman Cahit'in bir köşe yazısından yola çıkan yazar, KKTC'de kapanan kitabevlerinin aslında burada okumayan bir toplumun yansıması olduğu fikrini dile getirir. Kültür ve sanatın önemli bir uzvu olan kitabevlerini, medeniyetin bir göstergesi olarak telakki eden sanatçı; kitabı, kültür ve sanatın ana ögesi olarak görür. Gerek kişilerin gerekse devlet kurumlarının kitabevlerini koruyucu tedbirler alması, Bozkurt'a göre elzemdir.

KKTC'deki sinema faaliyetlerine binaen İsmail Bozkurt'un düşüncelerini içinde barındıran "Sinema Festivali ve Düşündürdükleri", 16 Mayıs 1997 tarihinde *Ortam* gazetesinde neşredilir.¹³⁹ Ülkede tiyatroya ilginin yetersiz olduğunun altını çizen yazar, Meral-Tekin Birinci Vakfı tarafından sinema sanatına bir ivme kazandırılması için türlü yeniliklerin ve etkinliklerin yapıldığını ve bu sayede alanla ilgili farklı bir çehrenin oluşmasına ortam hazırlandığını beyan eder. Çalışmalar neticesinde gerçekleştirilen festivalden ötürü mutluluğunu dile getiren Bozkurt, festivalin ödül töreninde yaptığı konuşmayla hislerini ifade eder. Kıbrıs Türklerinin sanatsal alanlarda başarıyı yakalayabilecek bir birikime sahip olduğunu dile getiren sanatçı, uygulanan ambargonun sanat vesilesiyle aşılabileceğini ve devletin bu hususta öncü bir rol üstlenerek tez vakitte sonuca ulaşılacağını sözlerine ekler. Bu sağlandığı takdirde bazı çalışmaların devlet ve millet birlikteliğiyle gerçekleşeceğini söyleyen yazar, başarının ancak bu sayede yakalanacağına olan inancını ortaya koyar. Kıbrıs Türklerinden genç yönetmen Derviş Zaim'in *Tabutta Röveşata* adlı filmiyle açılan festivalin büyük getirisi olacağını belirten İsmail Bozkurt, kararlı adımlarla yeni başarıların geleceğinden emin olduğunu vurgular.

Sanatçının iki farklı konuyu analiz etme fırsatı bulduğu "Opera Günleri ve Tekerlekli Sandalye ile Basketbol", 6 Haziran 1997 tarihli *Ortam* gazetesinde yer alır.¹⁴⁰ TÜRKSOY'un düzenlediği "Opera Günleri"ni çok beğendiğini aktaran yazar, bu etkinliklerin sürdürülmesi gerektiğini söyler. Ayrıca İsmail Bozkurt, KKTC'de opera kültürünün oluşması için girişimlerde bulunulması gerektiğine inanmaktadır. Bozkurt'un değindiği diğer konuya tekerlekli sandalyeyle basketbol oynayan bireylere yöneliktir. Bu alanda KKTC'nin faal bir görünüme kavuştuğunu belirten sanatçı, durumun gelecek için önemli bir umut kaynağı olduğunu yineler. Düzenlenen bu uluslararası müsabaka ve kampanyalarla Kıbrıs Türkü'nün konuya olan duyarlılığının artacağını dile getiren İsmail Bozkurt, bununla birlikte sanat ve spor aracılığıyla KKTC'ye uygulanan ambargonun kalkma ihtimalini yeniden hatırlatma

¹³⁸ Bozkurt, 2001: 132-134.

¹³⁹ Bozkurt, 2001: 219-222.

¹⁴⁰ Bozkurt, 2001: 223-225.

gereği duyar. Bu doğrultuda emek veren Ortopedik Özürlüler Derneği ve Özürlüler Spor Federasyonu Başkanı Mustafa Çelik'in büyük emeklerine değinen yazar, bu hassasiyetin bütün dünya insanlarınca gösterilmesi gerektiğine olan inancını ortaya koyar.

Türk dünyasına dair düşüncelerinin görüldüğü “Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı” isimli yazı, 23 Aralık 1994 tarihinde *Ortam* gazetesinde neşredilir.¹⁴¹ Ankara’da gerçekleştirilen bu kurultayda sanatçı, tanıklık ettiği durumları okurlarıyla paylaşma ihtiyacı hisseder. Kurultaya katılan önemli kalemlerden bazılarına dikkat çeken Bozkurt, Kırgız edebiyatı yazarlarından Cengiz Aytmatov’a ve Kıbrıs Türk edebiyatı şairlerinden Osman Türkay’a ayrı bir parantez açar. Özellikle Aytmatov’un konuşmalarından etkilendiğini söyleyen yazar; onun, “Türk dünyası, ortak bir dil anlayışına sahip olmalı” tezinin önemini altını çizer. Bu sayede Türk topraklarında yenileşmenin sağlanacağı fikrinde Aytmatov’la ortak paydada buluştuklarını sözlerine ekleyen Bozkurt; bu düşüncelerin, yaşamda vücut bulmasını temenni etmektedir.

1 Ağustos 1997’de *Ortam*’da kaleme alınan “İzmir’de Bir Kültür ve Sanat Şöleni” adlı yazısında ise yazar, Karşıyaka Belediyesi ile *BAY Dergisi*’nin ortaklaşa düzenlediği II. Uluslararası Balkanlar Türk Kültür-Sanat Şöleni’ne dair fikirlerini aktarır.¹⁴² Şölene; Harid Fedai ve Neriman Cahit ile birlikte katılan sanatçı, burada bir de bildiri sunar. Türkiye dışında yaşayan Türklerin karşılaştıkları zorluklara değinilen konuşmalarda, yurt dışında yaşayan soydaşlarımızın hislerinin edebî eksene aktarılması gerektiği vurgulanır. Ancak bunların somutlaşması hâlinde realiteyi üst düzeye çıkaran bir anlayışla duygudaşlığın sağlanacağı, katılımcılar tarafından paylaşılır. Böylece sanatın gücü ve manası ortaya konarak gözler önüne serilir.

“Uzaklarda Bir Konferans” adıyla 19 Eylül 1997’de *Ortam* gazetesinde rastlanan yazısındaysa İsmail Bozkurt, aynı yıl Karakalpak Cumhuriyeti başkenti Nukus’ta düzenlenen I. Uluslararası Nukus Folklor Araştırmaları Konferansı’na dair görüşlerini açıklar.¹⁴³ Harid Fedai ve Mustafa Gökçeoğlu ile beraber KKTC’yi temsilen konferansa katılan yazar, burada bir bildiri sunar. Bu konferansın, Türk dünyasını birleştirmesi ve folklor a ait önemli gelişmelere ışık tutması hasebiyle ehemmiyet teşkil ettiği vurgulanır. Nukus’taki bu birlikteliğin, kendi öz kültür ve tarihlerine sahip çıkmaları açısından Karakalpaklar için mühim bir gelişme olduğu belirtilir. KKTC adına da bu kıssanın, ibretlik bir durum olduğuna dikkat çekilir.

¹⁴¹ Bozkurt, 2001: 189-191.

¹⁴² Bozkurt, 2001: 226-228.

¹⁴³ Bozkurt, 2001: 232-234.

İsmail Bozkurt'un müstakil biçimde kaleme aldığı ve farklı konuları içeren “Dört Büyük Olay”, *Ortam*'ın 13 Mart 1998 tarihli nüshasında yayımlanır.¹⁴⁴ Bu hadiselerden ilki, Kıbrıs Türk Kalkınma Platformu Forumu'dur. Burada yazar; Türkiye ve KKTC yetkililerinin, Kıbrıs hakkında kararlı bir politika göttüklerini saptar. İkinci mevzu ise “I. Kültür ve Sanat Kurultayı”dır. KKTC adına önemsedığı bu kurultaya birçok mühim ismin teşrif ettiğini kaydeden Bozkurt, bu adımın bir başlangıç olduğuna inanır. Sanatçının üzerinde durduğu üçüncü husus, “I. Kıbrıs ve Balkanlar Türk Edebiyatları Sempozyumu”dur. Kendisinin de emek verdiği bu bilgi şöleninin hedefi, Türk dünyasında meydana gelecek sıcak ilişkilerin sağlanmasıdır. Dördüncü ve son konu, Özker Yaşın'ın, “I. Kültür ve Sanat Kurultayı”na katılmak için ata toprağı olan KKTC'ye gelmesidir. O, Özker Yaşın gibi isimlere KKTC'nin ihtiyacı olduğunu belirtir. Kısacası bu vakaların Kıbrıs Türk kültür ve sanatına katkı sağlayacağını aktaran İsmail Bozkurt; KKTC'yi ileri taşımak için bu merhalelerin yaşanması gerektiğinin altını çizmektedir.

Bozkurt'un değindiğı ilk husus, kitap fuarlarının mahiyeti üzerinedir. Bu tarz mekânların yoğun iletişim ortamları olduğunu belirten yazar, kitap fuarlarının önemini izah eder. KKTC'nin de fuarlarda yer alması için bakanlık döneminde emek verdiğine değinen sanatçı, bu mecraların ülkenin tanıtılması açısından mühim alanlar olduğunu vurgular. Bunların gerçekleşmesi için devlet ve millet desteğinin önemini belirten yazar, aydınların bu konuda özel gayretler göstermesi gerektiğini söyler. Ayrıca İsmail Bozkurt; sanatçıların bu konularda öncü olmasını, olayların özünün kavranması açısından kıymetli görmektedir. Yazarın üzerinde durduğu bir başka konu, sanat müzeleriyle ilgilidir. Devletin, sanat müzesi gibi sosyal ve kültürel yatırımlara öncelik tanımasını gerekli görür. Ancak bu sayede Kıbrıs Türkü'nün hak ettiğı kültürel seviyeye ulaşacağına dikkat çeker. Bozkurt'un kaleme aldığı diğer bir durum, kitabevleri hakkındadır. KKTC'de kapanan kitabevlerinden duyduğu üzüntüyü dile getiren sanatçı; bunun, okumayan bir toplumun göstergesi olduğunu ifade etmektedir. Kitap okumayla medeniyetin orantılı olduğunu sözlerine ekleyen yazar; devlet kurumlarının, kitabevlerini koruyucu adımlar atmasını istemektedir. Sanatçının önemsedığı diğer bir mevzu ise sinema festivalleridir. Halkın tiyatroya ilgisinin yeterli olmadığını söylerken en azından sinemaya olan merakın artması gerektiğini belirtir. Sinemayla alakalı çeşitli etkinliklerin bu alana olan çekiciliğı artıracığına inanan İsmail Bozkurt, devletin de taşın altına elini koyması şartını bir kez daha ifade eder. Opera, KKTC'de gelişimini sürdüren bir alan olarak göze çarpar. Yazar da bu konuda duyduğu memnuniyeti dile getirir. Ülkede

¹⁴⁴ Bozkurt, 2001: 250-253.

yapılan etkinliklerin, millete olan katkısını aktarır ve bu tür aktivitelerin, sürdürülmesi gerektiğini sözlerine ekler. İsmail Bozkurt'un değindiği son konu, katıldığı kurultaylara yöneliktir. Bu tür toplantıların, soydaşlarımızın bir araya gelmesi nedeniyle önemli olduğunu belirtir. Farklı Türk toplumlarının kültürlerinin sergilenmesi adına da mutluluk verici olduğunu sözlerine ekler. Ayrıca böyle aktivitelerde iletişim ortamının oluştuğunu belirten yazar, bu sayede Cengiz Aytmatov gibi bir değerle tanıştığını ve bundan duyduğu sevinci kaleme alır. Aytmatov'la ortak düşüncelerde buluştuklarını belirten Bozkurt, KKTC'de düzenlenen "I. Kültür ve Sanat Kurultayı"ndaysa Özker Yaşın'la bir araya geldiklerini ve Yaşın'ı ata topraklarında gördüğü için mutluluk duyduğunu aktarır.

3.1.2.1.2.7. Bazı Sanatçı ve Eserlere Dair Düşünceleri

İsmail Bozkurt, bu başlık altında KKTC'den üç ve Türkiye'den bir isimle alakalı fikirlerini beyan eder. Bununla beraber KKTC'den yedi farklı eserin yanı sıra çeşitli ülkelere mensup dört yapıta ait eleştirilerini ortaya koyar.

Bozkurt'un kaleme aldığı birinci yazı, KKTC kökenli "Niyazi Berkes"tir.¹⁴⁵ İlk olarak 30 Aralık 1988 tarihli *Ortam* gazetesinde okurla buluşan bu yazı, adından anlaşılacağı üzere Niyazi Berkes'e ilişkin izlenimlerden müteşekkildir. Sanatçı, Berkes'in adını birçok defa işitir. Onun Kıbrıslı bir Türk olması, yazarın Niyazi Bey ile tanışma isteğini çoğaltır. Aracılar vasıtasıyla kendisiyle iletişim kurmayı dener ama bu arzusu gerçekleşmez. 20 Aralık 1988'de bir gazetede, Niyazi Berkes'in vefat haberini görür ve bu yazıyı kaleme almaya karar verir. Berkes'i konu edinmesinin nedeni, Kıbrıslı Türklerin kendi öz değerlerini tanımasını sağlamaktır.

Yazarın KKTC'li Hikmet Afif Mapolar'ın vefatını sayfasına taşıdığı "Mapolar'ı da Yitirdik" isimli yazısı, 7 Mart 1989 tarihli *Ortam*'da yer alır.¹⁴⁶ Mapolar'ın çağını yakalayan sayılı KKTC romancılarından biri olduğunu vurgulayan İsmail Bozkurt, vefatının Kıbrıs Türklüğü adına büyük kayıp olduğunu belirtir. Aralarındaki dostluk sebebiyle ebedi ayrılığının, sanatçıda bir boşluk oluşturduğu açıktır. Bakanlığı döneminde Hikmet Afif'le ortak işlere imza atmaları, kültür-sanat konularında ortak düşüncelere sahip olmaları ve bu fikirler çerçevesinde beraber hareket etmeleri, kendilerini Kıbrıs Türklüğüne adanmaları; onların birlikteliğini yorumlamak için yeterli olacaktır. Mapolar'ın Kıbrıs Türk edebiyatı adına yaptıklarının hafızalardaki yerinden bahseden İsmail Bozkurt; harcanan bütün emeklerin ve yakalanan başarıların tezahürü olarak merhumun "Kültür ve Sanat Hizmet

¹⁴⁵ Bozkurt, 2001: 73-75.

¹⁴⁶ Bozkurt, 2001: 96-98.

Ödülü”ne layık görülmesini, mutlulukla ve tabii karşılar. Çeşitli mecralarda da bunu dillendirir. Sanatçı, bunları satırlarına dökerken üzüldüğü bir hususu okurlarıyla paylaşır. Hikmet Afif Mapolar’ın basılmamış birçok kitabı mevcuttur. Yayın olanakları, KKTC’de kısıtlıdır ve Mapolar’ın bu vaziyetten derin üzüntü duyduğunu bilmektedir. Romancının ölümüyle derin yasa boğulan Bozkurt, bu vefatın kültürel manada devletin sorumluluklarını hatırlamasına vesile olmasını dilemektedir. Ayrıca hayattayken yeteri kadar göremediği değerın ahirete intikali sonrasında en azından kitaplarının toplu bir şekilde basılmasıyla verilebileceğini, seçenekler arasında sunmaktadır.

Mapolar’ın vefatından birkaç sene sonra, 22 Eylül 1992’de, *Ortam*’da yer alan ve İsmail Bozkurt’un onu yâd etmek için kaleme aldığı “Mapolar’ı Anarken”; bir önceki yazıyı tamamlar mahiyettedir.¹⁴⁷ Bu değerlendirme, Kıbrıs Türk edebiyatında Mapolar’ın yerini anlamak için Bozkurt’un penceresinden yapılan analizleri içermesi bakımından ehemmiyet teşkil etmektedir. Mapolar’ın vefatı üzerine düşüncelerini birçok kulvarda dile getiren ve köşesine taşıyan sanatçı; onu, Kıbrıs Türklüğüne katkılarıyla anmaktadır. Ayrıca Hikmet Afif Mapolar’ı, Kıbrıs Türk edebiyatında önemli işlere imza atması ve kıymetli eserler bırakması nedeniyle farklı bir kefedede değerlendirmektedir. Kıbrıs Türk edebiyatında “romancı” sıfatıyla nitelendirilebilecek ender kişilerden biri olarak Mapolar’ı gösteren İsmail Bozkurt, sanatçının kendisinde uyandırdığı olumlu izlenimlerden bahsetmektedir. İyi bir edip ve sıkı bir dost şeklinde tanımladığı Hikmet Afif’in verdiği eserlerle ölümsüzlüğünü vurgulayan yazar; onu yaşatmak, hatıralarını canlı tutabilmek ve gelecek nesillere ürünlerinin ulaşmasını sağlamak için her kesimin özveriyle çalışması ve görev üstlenmesi gerektiğini belirtmektedir.

İsmail Bozkurt’un kalemine ilham olan ve *Ortam* gazetesinde yer alan 14 Nisan 1989 tarihli yazısı, Kıbrıs Türklerinden Osman Türkay ile ilgilidir. “Osman Türkay” adını taşıyan bu yazıda daha önceki sayfalarda onunla alakalı değindiği hususları, müstakil olarak kaleme alır.¹⁴⁸ Türkay’ı, “Kıbrıslı bir Türk” ve “Kıbrıs’ın simgesi” olarak tarif eden yazar; onun Nobel’e aday gösterilmesini, büyük bir başarı olarak kabul etmektedir. Osman Bey’in, İngiltere’de yaşayan ve İngilizce yazan bir sanatçı olduğuna değinen Bozkurt; onun uluslararası alanda birçok ödüle sahip olduğunu anımsatır. Türkay’ın “Dünya Kültür ve Sanatlar Akademisi Uluslararası Yürütme Kurulu Başkanlığı”nı bir müddet yürüttüğünü hatırlatan İsmail Bozkurt, onun eserlerinin birçok dile çevrildiğini/çevrileceğini sözlerine ekler. Yazar, KKTC’li Osman Türkay’ın bütün ambargolara rağmen bu kadar yükselbilmesinin tesadüfle açıklanamayacağını belirtir. Defalarca yinelediği “kültür ve sanat

¹⁴⁷ Bozkurt, 2001: 137-139.

¹⁴⁸ Bozkurt, 2001: 103-105.

alanında kısıtlamaların hüküm süremeyeceği” tezini, bir kez daha dillendirir. KKTC’nin dünya ülkelerince tanınması için faydalanabilecekleri en önemli reklam aracının kültür, sanat ve sanatçı olduğunu söyler. Kısacası adı anılan unsurlar, evrenseldir. Bu sebeple var olan realiteyi idrak edebilmek için zihniyetin değişmesi, İsmail Bozkurt’a göre elzemdir.

Bozkurt’un diğer yazısı, Türkiye’den bir sanatçıya yer verdiği 6 Şubat 1995 tarihli *Ortam*’da yayımlanan “Yaşar Kemal’i Cezalandırmak” başlığını taşımaktadır.¹⁴⁹ Bu yazıya göre İsmail Bozkurt, Yaşar Kemal’in politik düşüncelerine katılmadığının altını çizer. Kemal’in, fikirlerini ortaya koyabileceğini ama bunların, toplum nezdinde bir karşılığının olmadığını/olmayacağını belirtir.

Sanatçı, Kıbrıs Türkü yazarlarının eserlerini de kalemine taşır. 25 Ocak 1988 tarihli *Ortam* gazetesinde ortaya konulan “Kıbrıs’ta Vuruşanlar” isimli yazı, Özker Yaşın’la ilgilidir.¹⁵⁰ Yaşın’ın *Kıbrıs’ta Vuruşanlar* adlı romanı, TRT’de dizi formuna adapte edilir. Dizi yayınlanmadan önce abartılır ve halkın bu diziden beklentisi, doğal olarak artar. Dizi televizyonda oynamaya başlayınca birçok gerçeğin, senaryo bağlamında değiştirildiği anlaşılır. Kısacası, romanın aslına sadık kalınmaz. Konuyla ilgili hedef tahtasına, Özker Yaşın oturtulur. Bozkurt durumu, bu şekilde özetlerken yaşananların arka planına ve aslına dikkat çeker. Ona göre hadisenin en masumu, Yaşın’dır. Çünkü insanlar, romanı okumadan sadece film üzerinden Özker Bey’i eleştirmektedir. Filmle romanın mukayesesini yapabilmek için ürünün okunmasının gerekli olduğunu belirten Bozkurt, hakikate sadece bu yolla ulaşılabilirliğini söylemektedir. O, filmde var olan sahnelerin eserde bulunmadığının ve senaristin, romanın esasına bağlı kalmadığının farkındadır. Yani İsmail Bozkurt, Özker Yaşın’ın yanında yer alır. Sanatçının onu desteklemesinin en önemli nedeni, Kıbrıs Türkü’nün tarihine şahitlik eden yapıtlar üretmesidir. Yaşın, tarihî gerçekleri gelecek kuşakların anlaması adına tahkiyeli formda eserler ortaya koyarak Kıbrıs Türkü’ne fayda sağlamaya çalışır. Bu sebeple Bozkurt, onu yerenlerin karşısında durur. Ayrıca sanatçı; Kıbrıs Türklerinin acı günlerine tanıklık eden bireylerin, yaşanmış hadiseleri anlatacak dönemsel ürünler kaleme almamasından yakınmaktadır. O, KKTC’yi kültürel manada çoraklaştıran ve kısırlaştıran zihniyeti eleştirmektedir. Sonuç itibarıyla ona göre Yaşın, Kıbrıs Türk edebiyatında ayrı bir yere sahiptir ve dönemin gerçeklerini yazacak Özker Yaşın gibi nice kalemşörlere, Kıbrıs Türkü’nün ebediyeti adına gereksinim vardır. Eleştirinin herkese yapılabileceğini ama araştırmadan yapılan tenkidin hiç kimseye katkı sağlamayacağını, bu yazısıyla temellendirir.

¹⁴⁹ Bozkurt, 2001: 195-197.

¹⁵⁰ Bozkurt, 2001: 44-47.

İsmail Bozkurt, Özker Yaşın'ın bir başka eserini daha irdeler. Bu yazı, “Yakın Tarihimize Işık Tutan Yeni Bir Dev Yapıt” adını taşır.¹⁵¹ Yazarın konuyla alakalı görüşleri, 28 Kasım 1998 tarihli *Ortam* gazetesinde yayımlanır. Bozkurt; *Nevzat ve Ben* isimli bu eseri, “dev yapıt” şeklinde niteler ve kitapla ilgili teknik bilgilere yer verir. Ayrıca yapıtla ilgili çeşitli değerlendirmelerde bulunan sanatçı, bu ürünün Kıbrıs Türklüğüne önemli katkılar sağlayacağına inanır.

4 Kasım 1988 ve 17 Mart 1989 tarihlerinde *Ortam* gazetesinde kaleme alınan “Aynı Yolu Yürüyenler Farklı Yerlere Varamazlar-I”¹⁵² ve “Aynı Yolu Yürüyenler Farklı Yerlere Varamazlar-II”¹⁵³ başlıklı yazılar, önem teşkil etmektedir. Bu iki yazı, birbirini tamamlar mahiyettedir. Aslında bu isimler, Arif Hasan Tahsin'in kitabının adıdır. Bozkurt, bu eseri sayfasına taşıyarak ürün hakkındaki fikirlerini somutlaştırır. *Aynı Yolu Yürüyenler Farklı Yerlere Varamazlar I ve II* 'nin büyük bir kısmı, Arif Hasan Tahsin'in *Söz* gazetesinde yer alan yazılarının teşekkülünden ibarettir. Zikredilen bu eseri İsmail Bozkurt, belirli hatıralar çerçevesinde Kıbrıs Türkü'nün yakın geçmişini irdelemesi ve çeşitli düşünceler ortaya koyması sebebiyle önemsedğini belirtir. Aynı zamanda bu yapıtın, Kıbrıs Türk edebiyatında ve tarihinde var olan boşluğu doldurması adına birçok kaleme öncü olduğu aktarılır. Sanatçı bu yapıtı, “nevi şahsına münhasır” olarak tanımlamaktadır. O, geleceğin tarihçileri ve araştırmacıları için günün realitesine tanık olan yazarların, malzeme bırakması gerektiği kanaatindedir. Çünkü bu kişiler, tarihin şahitleridir. Bu yüzden İsmail Bozkurt; Kıbrıs Türklerinin mâzisinde söz sahibi olan bireylerin anılarını kaleme almalarını, gelecek adına mühimsemektedir. Bununla birlikte yazar, eserde şahsıyla ilgili anlatılan bazı hadiselerin ise gerçeğe uyuşmadığını ifade eder. Kısacası o; eksiklikleriyle ve hatalarıyla piyasaya çıkan bu kitabı, yeni çıkacak yapıtların kıvılcımı olarak addetmekte ve Kıbrıs Türk edebiyatının nice değerli kitaplara gereksinimi olduğunu anımsatmaktadır.

İsmail Bozkurt'un ilk romanıyla aynı ismi taşıyan “Yusufçuklar Oldu mu?”, yazarın sanata ve romana dair görüşlerini saptamak adına önemli ipuçlarını içinde barındıran bir yazıdır.¹⁵⁴ Yazı, 9 Ağustos 1991 tarihli *Ortam*'da yer alır. İlk romanı hakkında çeşitli bilgiler paylaşan ve kısa bir öz değerlendirme yapan sanatçı, roman türünü neden tercih ettiğini açıklar. Bu türün tarihe tanıklık eden bir mahiyette olduğunun altını çizen yazar, Kıbrıs Türkü'nün yaşadıklarının gelecek kuşaklara aktarılması açısından bu tarz eserlerin önemli bir kaynak olduğunun altını çizer. *Yusufçuklar Oldu mu?* ile adada yaşananlara dikkat çektiğini

¹⁵¹ Bozkurt, 2001: 254-256.

¹⁵² Bozkurt, 2001: 69-72.

¹⁵³ Bozkurt, 2001: 99-102.

¹⁵⁴ Bozkurt, 2001: 112-115.

ve bunları ölümsüzleştirdiğini düşünür. Bununla birlikte daha geniş bir yaklaşım sergileyerek insanların kıyaslama yetisini harekete geçirme isteğinden söz eder. KKTC’de “romansızlığın” giderilmesi babında bu eserin bir aşama olduğunu belirterek yeni yapıtlar kaleme alacağını dile getirir. Son olarak romana neden bu ismi uygun gördüğünü Umberto Eco’nun *Gülün Adı* adlı kitabından yola çıkarak anlatan Bozkurt, aldığı olumlu eleştiriler üzerine duyduğu mutluluğu kalemine aktarır.

Rum tarafında yaşayan Kıbrıslı Türk akademisyen Niyazi Kızılyürek’in *Bütün Kıbrıs* adlı eserinin dünya kamuoyundan aldığı tepkilere binaen köşesine taşıdığı yazısı “Kitap Yok Etmek”, 15 Eylül 1995’te *Ortam* gazetesinde kaleme alınır.¹⁵⁵ Bu eserin Rumlarca tepkiyle karşılanmasının nedenini Kızılyürek’in Türk olmasına dayandıran İsmail Bozkurt, soydaşı Niyazi Bey’e gösterilen bu reaksiyondan rahatsız olduğunu dile getirir ve bu konuda onun yanında yer aldığını söyler. Niyazi Kızılyürek’in Türk olması; dolayısıyla Türk perspektifini ürününe taşıması, yazara göre gayet doğaldır. Ayrıca sanatçı, *Bütün Kıbrıs* adlı eserin Rumlarca imha edilmek istenmesini yadırgamaktadır. Bu düşüncenin “Orta Çağ” zihniyetinden farklı olmadığını vurgulayan Bozkurt, kültüre ve sanata bu şekilde yaklaşılmasının bilimle bağdaşmayacağını sözlerine ekler.

Bergil’in eseriyle aynı adı taşıyan “Doğu Akdeniz’de Bir Uygarlık Gemisi” isimli yazı, *Ortam* gazetesinin 29 Eylül 1995 tarihli nüshasında kendisine yer bulur.¹⁵⁶ Kıbrıs üzerine yazılan eserlerin nitelik ve nicelik yönlerine değinen İsmail Bozkurt, Mehmet Suat Bergil’in bu yapıtını önemseydiğini belirtir. Sanatçı, bugünü kavramak için düne bakmanın elzem olduğunu sözlerine ekleyerek mühim olarak addettiği Kıbrıs Türk davasına dair Türkçe kaleme alınan ürünlerin sayıca az olmasına dikkat çeker. İngiltere’de basılan *Kıbrıs Bibliyografyası* adında bir yapıta rastladığına ve burada Kıbrıs’ı konu alan bine yakın İngilizce eserin varlığına değinen Bozkurt, Kıbrıs’la ilgili Türkçe ürünlerin az oluşundan bahseder ve bu sebeple Mehmet Suat’ın kitabının önemini vurgular.

Kıbrıs Türklerinden Nevzat Yalçın’ın “Batı-Türkiye-Kıbrıs” hattından ötürü *Üçgen* adını verdiği eserine ilişkin İsmail Bozkurt tarafından 25 Nisan 1997 tarihli *Ortam*’da bir değerlendirme yazısı kaleme alınır.¹⁵⁷ “Nevzat Yalçın’ın Üçgeni” ismini taşıyan yazıda, bu yapıtın Kıbrıs Türk edebiyatında mühim bir yere sahip olduğu belirtilir. Eserle ilgili çeşitli bilgiler veren yazar, deneme türünde kaleme alınan bu kitabın ülke edebiyatındaki birçok boşluğu dolduracağına inanmaktadır.

¹⁵⁵ Bozkurt, 2001: 204-206.

¹⁵⁶ Bozkurt, 2001: 207-209.

¹⁵⁷ Bozkurt, 2001: 216-218.

“Geçmişî Aydınlatma”, Bozkurt’un bir başka yazısıdır.¹⁵⁸ 14 Ekim 1997’de *Ortam* gazetesinde yayımlanan bu yazıda İsmail Bozkurt, Kıbrıs Türkü’nün geçmişine ve hüviyetine yönelik yayınların 1990’lı yıllarda arttığını vurgular. Bunu yeterli görmeyen sanatçı; genelde Kıbrıs, özelde Kıbrıs Türkleri için bilinenlerin ve ortaya konulanların buz dağının görünen kısmından ibaret olduğunu aktarır. 1997’de kaleme alınan *Necati Özkan* isimli ürünün tarihî belge niteliği taşıdığını ifade eden yazar, bu kitabın ortaya çıkmasında katkısı olduğunu sözlerine ekleyerek duyduğu kıvancı dile getirir.

9 Ocak 1993’te ilk olarak *Ortam* gazetesinde yayımlanan “Acı Limonlar”, Kıbrıs tarihi hakkında bilgiler barındırması sebebiyle Bozkurt tarafından kaleme alınan yazıyla aynı ismi taşıyan bir eser analizidir.¹⁵⁹ Lawrence Durell’in yanlı bir tarih anlayışıyla yazdığı bu eser hakkındaki fikirlerini açıklayan sanatçı, 1953-1956 senelerini anlatan hiçbir Kıbrıs romanı bulunmadığının altını çizer. Ayrıca İsmail Bozkurt bu eserin; Rum perspektifiyle oluşturulduğunu, bunu Lawrence’in de kabul ettiğini, bilgi ve düşünce manasında büyük sakatlıklar taşıdığını hassaten vurgular. Yazar, bu yılları anlatan eser kısırlığından yakınmaktadır. Objektif bir tarih yaklaşımından uzak olan bu yapıtın, Türk düşmanlarının fikirlerini idrak edebilmek ve planlarını bozabilmek için okunmak zorunda olduğu belirtilir. Türk düşmanı bir İngiliz’in gözünden Kıbrıs’a bakışını saptamak ve buradan çıkarılacak derslerle geleceğin rotasını belirlemek adına bu ürünün önem arz ettiği aktarılır. Tarihin o karanlık dönemlerini yansıtacak eserlerin Türk bakış açısıyla üretilmesinin kesinlikle zorunlu olduğu dile getirilir. Kısacası Bozkurt; *Acı Limonlar*’ın öznel ve sakat fikirlerden teşekkül ettiğine, Kıbrıs Türklüğüne ilişkin hatalı bilgileri içinde barındırdığına, objektif bir kaynak olmadığına değinmekle beraber sözü edilen devirle alakalı sağlıklı eserler üretilmediğine dair açıklamalarda bulunur. Onun tavsiyesi, 1953-1956 yıllarını kapsayan ve Müslüman Kıbrıs Türkü’nün penceresinden ilgili dönemi anlatan yapıtların tez vakitte ortaya konmasıdır. Aynı zamanda Durell’in eserinin, Haçlı güruhunun Kıbrıs’ta yaşananlara bakışını anlamak açısından önemli olduğunu söylemekte ve bu perspektiften çeşitli dersler çıkarılarak geleceğe yönelik atılan her adımda bu yanlı tutumun göz ardı edilmemesini istemektedir. Durel’in kitabında anlattıklarının, safsatadan meydana geldiğinin ve tarih bilimiyle alakası olmadığının altı çizilir.

Bozkurt, uluslararası yazın eserlerine hâkim bir kimsedir. Bu sebeple beynelmilel pek çok yapıt kendisince okunmuş, irdelenmiş ve kalemine ilham olmuştur.

¹⁵⁸ Bozkurt, 2001: 238-239.

¹⁵⁹ Bozkurt, 2001: 143-145.

İsmail Bozkurt tarafından kaleme alınan ve Salman Rüştü'nün eseriyle aynı adı taşıyan “Şeytan Ayetleri”, bu alanda değerlendirilebilecek ilk yazıdır.¹⁶⁰ 4 Mart 1989 tarihinde, *Ortam* gazetesinde neşredilir. Kitabın yazarına İran'ın dinî lideri Ayetullah Humeyni'nin ölüm fetvası vermesini doğru bulmadığını belirten sanatçı, Hint asıllı İngiliz bir sanatçı olan Rüştü'nün başka bir ülke tarafından adil bir şekilde yargılanmadan idama mahkûm edilmesini yadırgar. Humeyni'nin siyasî kazanımlara yönelik bir çıkış gerçekleştirmek amaçlı böyle bir girişimde bulunduğunu düşünen Bozkurt, insan haklarıyla verilen kararın aynı paydada buluşmadığını söyler. Bununla beraber Salman Rüştü'nün eserinde inanca saygı noktasında eksikliklerin ve hataların var olduğunu belirten yazar, bir kişinin adaletli bir biçimde yargılanmadan cezaya çarptırılmasını abes karşılamaktadır. Sonuç olarak İsmail Bozkurt, inançların ve duyguların bireylerin manevî kıymetlerine zarar vermeyecek şekilde eserlere yansması şartını vurgular. Bununla beraber kaleme alınan bir üründen ötürü insanların cezaya çarptırılmadan evvel hukuk kapsamında yargılanmasının gerektiğini de dile getirir.

Bozkurt tarafından konu edilen, KKTC dışı şeklinde değerlendirilebilecek ve Kemal Tahir'in eseriyle aynı adı taşıyan “Yorgun Savaşçı”; 16 Şubat 1993 tarihli *Ortam* gazetesinde yayımlanır.¹⁶¹ Yazının başlığından tahmin edileceği üzere sanatçı, Kemal Tahir'in romanına ve bu eserin TRT ekranlarında diziye aktarımından sonraki sürecine ilişkin fikirlerini izah eder. Yazarın anlattıklarına göre 12 Eylül zihniyeti, gerek yapıtı gerekse diziyi sakıncalı ve zararlı bularak yasaklar. Hatta romanın yakıldığı ve dizi görsellerine ait her türlü gerecin imha edildiği aktarılır. İsmail Bozkurt, yapıta karşı takınılan bu tavrı eleştirir; bu hataya düşenlerin unutulup gideceğinden emindir ama Kemal Tahir'in ve eseri *Yorgun Savaşçı*'nın baki kalacağına inanır. Özetle o; sanatın her zorluğa meydan okuyacağını, her türlü engellemelere rağmen hiçbir ögeye boyun eğmeyeceğini ve ilelebet hüküm sürecektir en önemli kültür unsurunun sanat olduğunu/olacağını vurgular.

Bu alanda ele alınabilecek bir diğer kitapsa Betty Mahmudi'ye aittir. Mahmudi'nin eseriyle aynı ismi taşıyan “Kızım Olmadan Asla” adlı İsmail Bozkurt yazısı, 11 Mart 1994'te *Ortam* gazetesinde kendisine yer bulur.¹⁶² *Kızım Olmadan Asla*, sanatçı tarafından “belgesel nitelikli roman” olarak tanımlanmaktadır. Bozkurt'a göre bu yapıtta, İranlı bir doktorla evlenen iki çocuklu dul bir Amerikalı kadın anlatılır. Bunların İran'a yerleşmesi sonucunda ülkede uygulanan şeriat hükümlerinin kadına ağır gelmesi, Mahmudi'nin ürününün ana

¹⁶⁰ Bozkurt, 2001: 92-95.

¹⁶¹ Bozkurt, 2001: 146-148.

¹⁶² Bozkurt, 2001: 160-161.

iskeletini oluşturur. Giderek sertleşen kurallara dayanamayan Amerikalı kadının çocuğunu alarak zorlu bir yolculuk evresinden sonra ülkesine dönmesiyle kitabın neticelendiğini belirten yazar, eserdeki bu olaydan etkilendiğini söyler ve yapıtı okurken farklı duygulara gebe kaldığını okurlarıyla paylaşır. Bunun nedeni, Kıbrıs'ta mücadele yıllarını ve sonrasında güneyden kuzeye doğru gerçekleştirilen göçlerde yaşadıklarını hatırlamasıdır. Eser, İsmail Bozkurt'un gözünde mâziyi canlandırır. Bu yapıtın, en olumsuz koşullarda bile nasıl çıkış yolu bulunabileceğini göstermesi bakımından önemli olduğu vurgulanır.

Yazarın bu alanda köşesine taşıdığı son değerlendirme, Muzaffer Buyrukçu'nun eserine yöneliktir. "Buyrukçu'nun Telefon Konuşmaları" adlı yazısı, aslında bir yapıtın içeriğine yönelik tanıtım formundadır.¹⁶³ 15 Ağustos 1997 tarihli *Ortam* gazetesinde yer alan yazıda, telefonun yaşamın ayrılmaz bir parçası hâline geldiğini ve ileriki süreçte insan hayatının daha da vazgeçilmezi olacağını düşündüğünü belirtir. Sanatçı, bu gerecin öznelleştirilerek Muzaffer Buyrukçu'nun *Telefon Konuşmaları* isimli öykü kitabına ilham kaynağı olduğunu aktarır. Hayatın her mecrasında etkin olarak kullanılan telefonun Buyrukçu'nun eserinde farklı işlevlere büründüğü söyleyen Bozkurt, ürünün tarafınca ilgi çekici bulunduğunu ve okunması gerektiğini dile getirir.

Özetle İsmail Bozkurt, ilk olarak KKTC'ye mâl olmuş isimler hakkındaki fikirlerini açıklar. O, Kıbrıs Türklerinden Niyazi Berkes'le tanışmayı çok ister ama bu düşüncesi gerçekleşmez. Berkes'in vefatı üzerineyse Bozkurt, onu KKTC'nin öz değeri olarak tanımladığı bir yazı kaleme alır. Ele aldığı diğer bir isimse Kıbrıs Türk edebiyatında derin izler bırakan Hikmet Afif Mapolar'dır. Hikmet Afif'i, "çağı yakalayan sanatçı" olarak niteleyen yazar; vefatıyla Kıbrıs Türk yazınının büyük bir çınardan mahrum kaldığını söyler. Ayrıca Mapolar'ı yaşatmak için devlet desteğiyle yapıtlarının basılmasını önerir. İsmail Bozkurt'un Kıbrıs Türklerinden değindiği son kişiye Osman Türkay'dır. Bozkurt, Türkay'ın Nobel'e aday gösterilişinden kazandığı diğer başarılarla uzanan edebiyat serüveninin tesadüf olarak görülmesinin yanlış olduğu vurgular. Bununla beraber sanatçı, Türk yazınında Türkay'ın farklı bir yere konumlandırılması gerektiğini beyan eder.

İsmail Bozkurt, KKTC dışından sadece Yaşar Kemal'e dair bir yazı kaleme alır. Kemal'e karşı bazı eleştirilerde bulunan yazar, verilecek beyanatların belli hudutlar dâhilinde olması koşulunu sözlerine ekleyerek sanatçıların bazı konularda daha dikkatli ve hassas davranması gerektiğini vurgular.

¹⁶³ Bozkurt, 2001: 229-231.

Bozkurt, Kıbrıs Türk edebiyatının karakteristik hususiyetlerini gösteren birkaç yapıtla ilgili düşüncelerini paylaşır. Bunlardan ilki Özker Yaşın'ın *Kıbrıs'ta Vuruşanlar* adlı eseridir. Sanatçı, bu kitabın önemli bir döneme ışık tuttuğunu belirtir. Bununla beraber diziyeye aktarılırken aslına sadık kalınmamasından kaynaklanan sorunları satırlarına taşır. Ayrıca Yaşın'ın bir diğer yapıtı olan *Nevzat ve Ben* ile ilgili teknik bilgiler verir. İsmail Bozkurt, Arif Hasan Tahsin'in birbirinin devamı olan iki yapıtına *Puşkin'in Ağacı*'nda değinir. Gazete yazılarının bir araya getirilmesiyle meydana gelen bu eserler silsilesi, Kıbrıs Türklerinin tarihine ait bilgileri içinde muhafaza etmesi hasebiyle Bozkurt tarafından önemsenir. Sanatçı, kendisine ait olan *Yusufluklar Oldu mu?* adlı romanına ilişkin çeşitli bilgiler paylaşır. Yazarın kayda değer gördüğü *Bütün Kıbrıs* ise Niyazi Kızılyürek'indir. Rum kesiminde yaşayan Kıbrıslı bir Türk'ün yazdığı bu kitaptan ötürü yaşadıkları, İsmail Bozkurt tarafından farklı değerlendirmelere tabi tutulur. Bozkurt'a göre dün, bugün ve gelecek adına emareler taşıdığına inandığı *Doğu Akdeniz'de Bir Uygarlık Gemisi* adlı eser, Kıbrıs'a has özellikler barındırması yönüyle tarihe ve edebiyata katkı sağlar. Sanatçının değerlendirdiği bir diğer yapıt, Nevzat Yalçın'ın *Üçgen* adlı kitabıdır. Yalçın'ın; Batı, Türkiye ve Kıbrıs ekseninin manasını bir üçgenle kavramsallaştırdığını söyleyen İsmail Bozkurt, farklı bakış açılarıyla ürüne yaklaşır. Bununla birlikte yazar, *Necati Özkan* adlı yapıtın tarihî nitelikte bir belge olduğunu belirtir. Sanatçının üzerinde durduğu ve Kıbrıs'ı konu edinen son eser ise bir İngiliz olan Lawrence Durrell'indir. Yazar bu ürünün, objektif tarih algısından uzak bir anlayışla kaleme alındığını ve bilgi manasında büyük sakatlıklar taşıdığını ifade etmektedir.

Sanatçı, Kıbrıs dışındaki edebiyatları da takip eder ve buradaki bazı yazarları konu edinen satırlar kaleme alır. İlk olarak *Şeytan Ayetleri* isimli yapıtla ilgili düşüncelerini dile getiren Bozkurt, kitaba verilen bazı tepkilerin çeşitli devletlerce siyasî amaçlı olduğunun altını çizer. Değindiği başka bir yapıtsa Kemal Tahir'in *Yorgun Savaşçı* isimli romanıdır. Burada da edebiyatın siyasete kurban edildiğini söyleyen yazar, sanatın gücüne dikkat çekmektedir. Kaleme aldığı diğer yazısında ise İsmail Bozkurt, *Kızım Olmadan Asla* adlı yapıtın kendisinde büyük etki uyandırdığını aktarırken zorluklara rağmen hayata tutunmanın şifrelerini bu kitapla özdeşleştirdiğini vurgular. Günümüzde de telefonun mahiyetine uygun düşecek bir değerlendirmeye Bozkurt'un yazısına ilham olan Buyrukçu'ya ait *Telefon Konuşmaları* adlı eser, yazarın son analiz ettiği kitaptır. Teknolojinin insan yaşamına tesiri ve bunun edebiyata yansımaları olarak gösterilen bu yapıt, yazarın son derece ilgisini çeker.

Sonuç olarak İsmail Bozkurt, gerek KKTC'ye ait gerekse KKTC dışından farklı sanatçıları ve eserleri köşesine taşır. Hepsinin öne çıkan özellikleriyle birlikte kendi yorumlarını ilintileyerek fikirlerini ortaya koyar.

3.1.2.1.2.8. Anayasa, Siyaset, Kültür, Tarih, Sanat Yaklaşımları ve Bunların Birbirleriyle Olan Etkileşimlerine Dair Düşünceleri

Bu başlık altında; anayasa ve politikanın, kültür ve sanatı ne şekilde etkilediğinin gösterilmesi hedeflenir.

İsmail Bozkurt'un bu konuda kaleme aldığı ilk yazı, *Kültür* dergisinin birinci sayısında yayımlanır. 1986'da dile getirilen bu fikirler, "KKTC Anayasası ve Kültür Sanat" başlığını taşımaktadır.¹⁶⁴ Yazar, kurucu devletin yasalarının şekillenmesinde etkin bir rol üstlenir. Kültür ve sanat konularına bizzat ayrı bir parantez açarak bu mevzuyu önceliğini ve mühimsediğini gösterir. Bakanlığı süresince birçok ilke imza atarak bu düşüncelerini somutlaştırır. Onun burada anlatmak istediği husus, KKTC'nin anayasal bağlamda sanata ve kültüre geniş çaplı yer verdiğidir. Hatta dünyada bunun örneğine az rastlandığına, birçok alanda ambargo uygulansa bile kültür ve sanatın bu sınırları aşabilecek yegâne kudret olduğuna değinir. Bu sayede Kıbrıs Türklerinin evrensel anlamda dünyada yeniden konumlandırılabilceğini vurgulamaktadır. Özetle ona göre sanat, sınırlamaları yıkacaktır. Bu yüzden KKTC'nin, sanat konusunun üzerine itinayla eğilmesini önerir.

12 Temmuz 1988, 16 Temmuz 1988 ve 19 Temmuz 1988 tarihlerinde *Ortam* gazetesinde yer alan ve sırasıyla "Yasadışı ve Çağdışı Bir Yönerge", "Kültür-Sanatı Denetlemek" ve "Düşünceye Gem Vurmak" başlıklarını taşıyan yazılar; birbirinin devamı mahiyetindedir.¹⁶⁵ Ekseriyetle bunlar, siyasî konular kapsamında değerlendirilebilir. Bozkurt burada, bahsedilen dönem içerisinde tutulan tutanaklar ve çıkarılan yönergeler üzerine fikirlerini ortaya koyar. Bu bağlamda, yönergelerin hazırlanmasından hak ve özgürlüklere kadar farklı meselelere ilişkin ideal bir portre resmetmeye çalışır. Ona göre var olan bu yasal argümanlar, çağa uygun ve adapte edilebilir bir mantıkla hazırlanmalıdır. Devamında ise sanat ve kültür öğelerinin, hür bir ortamda gelişeceğine olan inancını yansıtır. Yasalar aracılığıyla gidilecek kısıtlamaların, büyük bir kayba yol açacağını sözlerine ekler. Konuyla ilgili son yazısındaysa güdümlü bir sanat algısının, düşünceye vurulan gemden ibaret olduğu ifade edilir. Özetle yazar, kültür ve sanat mefhumlarının engellemelerden ve kısıtlamalardan uzak iki unsur olduğunu dile getirir.

Bozkurt'un bütçe ile sanat ilişkisini ele aldığı ve 19 Ocak 1989 tarihinde *Ortam Sanat Eki*'nde yayımlanan "Bütçede Kültür ve Sanatın Yeri" başlıklı yazısı, önem arz eder.¹⁶⁶ KKTC kanunlarının kültür ve sanat bağlamında dünya devletleriyle kıyaslandığında çok

¹⁶⁴ Bozkurt, 2001: 24-27.

¹⁶⁵ Bozkurt, 2001: 56-58, 59-62, 63-65.

¹⁶⁶ Bozkurt, 2001: 76-82.

olumlu bir yere konumlandırılabilceğini belirten İsmail Bozkurt, bu yasaların uygulamaya ne derece yansıdığını sorgular. Çağdaş devletlerin kültür ve sanata verdikleri kıymeti uygulamalarıyla değerlendiren yazar, bu dünya devletlerinde var olan anlayışlardan bahseder:

1. Devletin kendi kuruluşlarıyla doğrudan sanat ve kültür hizmeti vermesi,
2. Devletin sanatçı ya da sanat kuruluşlarına karşılıksız parasal destekte bulunması,
3. Vergi gibi bağışıklık ve kolaylıklar yoluyla kültür ve sanata katkı sağlaması.

KKTC’de anayasal manada bu kadar yol alınmışken uygulamada karşılaşılan realite, ona göre umutların körelmesine sebeptir. 1989 Bütçesi’ni, söylediklerine dayanak olarak göstermektedir. Sonuç itibarıyla sanat ve kültürün devlet eli olmadan belli bir seviyeye kadar yükselebileceğini dile getiren Bozkurt, KKTC politik yaklaşımının bu bağlamda yeni adımlar atmasını arzular ve vatandaşların gayretleriyle edinilen ülkülere varılacağını belirtir.

Yazarın *Ortam Sanat Eki*’nde yer alan bir başka yazısı, “Kültür-Sanat Sorunlarımıza Genel Bir Bakış” adıyla neşredilir.¹⁶⁷ Kimlik arayışı içinde olan Kıbrıs Türkülerinin bu hüviyeti bulma yolundaki en önemli unsurunun kültür ve sanat olduğunu her platformda vurgulayan sanatçı, millet olarak dünyada var olma esasının bu iki ögeden geçtiğini dile getirir. O, mevcut yasalarla reeldeki uygulamaların örtüşmediğini söyler. Ayrıca bu unsurları, aynı paydada birleştirmeyi öncelemektedir. Kısacası kültür ve sanatın, Kıbrıs Türkü için yaşamsal bir değer taşıdığının altı çizilir.

Sanat ile kültürün ana katmanlarının demokrasiyle ilişkilendirildiği ve 24 Ocak 1992’de *Ortam* gazetesinde yayımlanan “Demokratikleşme ve Kültür-Sanat” adlı yazı, bu üç unsurun iç içe geçtiği yapısal bir özelliكتedir.¹⁶⁸ Düşünce hürriyetinin olmadığı yerlerde demokrasiden söz edilemeyeceğini belirten Bozkurt, bu tarz toplumların kültürel dünyasının darlığından bahseder. Bununla beraber yazar, devletlerin sanat politikalarının o ülkenin demokrasi ölçütü olduğuna inanır. “Sanat” denilen olguyu, sıradan bir düşünce olayı şeklinde kabul etmez. İsmail Bozkurt’a göre bu kavram, meydana getirme işidir ve dolayısıyla terimin, belli kalıplara hapsedilmemesi şarttır. Sonuç olarak Bozkurt; sanatçıyı güdüm altına alan ve ona resmî ideolojiyle baskı yapan bir devletin, demokrasinin mantığıyla çeliştiğini belirtir.

Güney Kıbrıs’ta gündemi meşgul eden tartışmalar üzerine “Kıbrıs Yunan Değildir” başlıklı yazısını köşesine taşıyan İsmail Bozkurt, 20 Aralık 1994 tarihli *Ortam* gazetesinde konuya ilişkin açıklamalarda bulunur.¹⁶⁹ Bu yazının ortaya konmasının ana nedeni, Kıbrıs Rum Üniversitesi Türkoloji Bölümü öğrencisi Mihalis Hacı Kırı’nun kaleme aldığı bir

¹⁶⁷ Bozkurt, 2001: 83-85.

¹⁶⁸ Bozkurt, 2001: 116-118.

¹⁶⁹ Bozkurt, 2001: 186-188.

yazıdır. Bozkurt da Kiru'nun bu yazısının ismini, kendi yazısının başlığına vererek dikkat çekmeyi ve kamuoyu oluşturmaya çalışır. Mihalis Hacı'nın fikirleri, Rumlarca tepkiyle karşılanır. Bu düşüncelerin Kıbrıslı bir Rum tarafından dile getirilmesi, dünya medyasında gündeme oturur. Yazar, Kiru'nun Rum basınınca linç edildiğini hatırlatarak dünya devletleri tarafından özgür ülkelerden biri olarak gösterilen Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nin gerçek kimliğinin bu olayın izdüşümünde ayyuka çıktığını belirtmektedir. Bununla beraber sanatçı, Rum halkının tepkisine bakarak Kıbrıs'ı Yunan zannedenlerin içinde bulundukları acziyetin farkında olmadıklarını ve Kıbrıs'ın hiçbir zaman Rumlaşmadığını/Rumlaşmayacağını sözlerine ekler. Bu perspektifin Kıbrıs hususunda çözümü zorlaştırdığını vurgulayan yazar, Müslüman Kıbrıs Türklerinin bu adanın şah damarı olduğunu hassaten hatırlatır.

Sanatçının bir diğer yazısı, 3 Ocak 1995'te *Ortam*'da yayımlanan "Rum Toplumunda Aydın Duyarlılığı ya da Duyarsızlığı"dır.¹⁷⁰ Yazının kaleme alındığı o tarihte KKTC'de yaşanan elektrik sorununa halkın ve yöneticilerin bakış açılarından esinlenerek analizler yapan İsmail Bozkurt, bu elektrik kesintisinin sebeplerinin Güney Kıbrıs Rum Yönetimi kaynaklı olduğunu belirtir. Duruma tepki gösteren duyarlı aydınlar ve sessiz kalan duyarsız aydıncıklar sınıflaması yaparak aydın yükümlülüklerinin neler gerektirdiğini anımsatır. Sonuç itibarıyla o, kamuoyunda evrensel aydın duyarlılığının farkındalığını ortaya koymayı amaçlar.

9 Mayıs 1995 tarihli *Ortam*'da yer alan "BRT Olayı", İsmail Bozkurt'un bir başka yazısıdır.¹⁷¹ Kanal, Yaşar Ersoy'un sunduğu programı yayından kaldırır. Bunun üzerine Bozkurt, eleştirel bir bakışla olaya yaklaşır. Yaşanan bu vakayla beraber BRT'nin mekanizmalarındaki eksikliklerini dillendiren sanatçı, özel bir hadiseden yola çıkarak genel saptamalara ulaşır ve ortaya koyduğu çeşitli teşhisleri, okurlarıyla paylaşır. Özetle Kıbrıs Türklüğü için televizyonculuğun önemini sözlerine ekleyen yazar, demokratik yayıncılığın vazgeçilmezliğini vurgular ve ideolojik bir perspektifle medyaya yaklaşımın hatalara gebe bir anlayış doğuracağını altını çizer. Kısacası Bozkurt; siyasetin, sanata ve kültüre kolaylaştırıcı bir faktör olması gerektiğini aktarmaktadır.

Yazar, kültür ve sanat unsurlarının dinamik bir mekanizmaya sahip olduğunu belirtir ve bunların birbiriyle ilişkisini analiz ettiği çeşitli yazılar kaleme alır. İsmail Bozkurt'un konuyla alakalı değerlendirilebilecek ilk yazısı, 12 Şubat 1988 tarihli *Ortam*'da yayımlanan "Kültür-Sanatın Önemi"dır.¹⁷² Bu yazı, sanatçının ilgili konuda daha evvel söylediklerinin ve yazdıklarının bir muhasebesi şeklinde görülebilir. Osman Türkay'ın Nobel'e aday gösterilişi

¹⁷⁰ Bozkurt, 2001: 192-194.

¹⁷¹ Bozkurt, 2001: 202-203.

¹⁷² Bozkurt, 2001: 48-50.

ve Rüya Taner'in Budapeşte'de verdiği resital, bu minvalde izah edilmektedir. Yazar, bu alanda bakanlık yapmış bir Kıbrıs Türkü'dür. Dolayısıyla Türkay ve Taner'in başarılarından ötürü büyük mutluluk yaşar. Ona göre bu icraatlar, Kıbrıs Türklüğü adına büyük bir muvaffakiyettir. Ayrıca kültür ve sanatın tüm hudutları aştığını bir kez daha yineleyen sanatçı; evrensel anlamda bir milletin tanınmasını ve var olmasını, bu iki unsura bağlamaktadır. Bozkurt, adı geçen sanatçılar gibi nice insanlarla bu ambargonun kaldırılacağını düşünmektedir. Yazara göre ancak uluslararası etkinliklerde yer alan ülke sanatçıları vesilesiyle Kıbrıs Türklerinin dünya sahnesinde sesi duyurulabilecektir. Bunun sağlanması için devlet desteği koşulunu anımsatır. Özetle kültür ve sanatın bir çölü yeşertecek kudreti içinde barındırdığının farkında olan İsmail Bozkurt, Kıbrıs Türklerinin bu konuda daha çok çalışma yapması gerektiğini vurgular.

Bozkurt'un 14 Haziran 1988'de *Ortam* gazetesinde kaleme aldığı "Kuzey Kıbrıs'ta Piyano Üretmek" isimli yazısı, son derece ilgi çekicidir.¹⁷³ Ahmet Okan'ın bir yazısında KKTC'de piyano üretildiğini okuyan İsmail Bozkurt, bu gerçeğin iç yüzünü öğrenmek ister. Çünkü bu başarı, onun için mutluluk ve övünç kaynağıdır. Yazar, "Coppelia" olarak adlandırılan yerel piyanonun, Öğün Erdal tarafından ortaya konduğu bilgisine ulaşır. Piyanonun üretilme öyküsünü irdeleyen sanatçı, Kıbrıs Türkü'nün adını duyurabilmek için bir fırsat yakalandığını ve KKTC'yi tanıtmak için bu başarının iyi değerlendirilmesi gerektiğini sözlerine ekler. Yazara göre böylesi karmaşık ve gelişmiş bir müzik aletini meydana getirmek, dünya kültür ve sanat kamuoyu için önemlidir. Sağlanan bu başarının sürmesini dileyen Bozkurt, devletin elinden gelen destekle üretenlerin yanında olması gerektiğini belirtir.

Kitaba adını veren "Puşkin'in Ağacı", yazarın dikkatini çeken bir gazete haberinin tezahürü sonucunda ortaya çıkar.¹⁷⁴ İlk olarak bu yazı, 16 Haziran 1989'da *Ortam Sanat Eki*'nde neşredilir. Sanatçı, gazete okurken rastladığı ilginç bir olay üzerine şahsına ait fikirleri kapsayan bir değerlendirme ortaya koyar. Kaleme alınanlara göre Türkiye, Moskova'daki büyükelçilik binasının yetersiz olması sebebiyle daha geniş kapasiteli yeni bir yapı inşa etmek ister fakat Rus halkı, bu duruma itiraz eder. Rusların bu vaziyete razı olmama sebebi, enteresandır. Çünkü söz konusu binaların yapılacağı arsanın ortasında, ünlü Rus ozanı Puşkin'in altında oturup şiir yazdığı bir ağaç mevcuttur ve halk, bu ağacın kesilmemesi taraftarıdır. Çünkü onlar, Puşkin'in bu hatırasının bir çeşit "anıt" niteliği taşıdığını söyler. Bu yüzden devletlerine baskı yaparlar. Rus yetkililerin geri adım atması sağlanır ve herkesi

¹⁷³ Bozkurt, 2001: 54-55.

¹⁷⁴ Bozkurt, 2001: 106-111.

memnun edecek bir noktada buluşulur. Netice itibarıyla Türkiye’ye başka bir arazi tahsis edilerek sorun çözülür. Bozkurt, bu satırları yazarken kültür ve sanat adına duyduğu heyecanı gizlemez. Rus halkının sanata olan duyarlılığını ve devletlerinin halkın taleplerine kulak tıkamamasını, örnek bir hadise olarak aktarmaktadır. Bu hadiseden yola çıkarak KKTC’de var olan duruma sözü getiren yazar, anayasada kültürle alakalı birçok kanunun bulunduğunu belirterek uygulamadaki aksaklıkların bilincinde olduğunu anımsatır. Kıbrıs Türklüğüne ait sayısız önemli yapının varlığını kalemine taşıyan yazar, devletçe ve milletçe bunlara sahip çıkılması gerektiğini söyler. Bu işlerin lafla değil, faaliyetle somut bir hâl alacağından bahseder. Yaşananların etkisinde kalan sanatçı, bu örnek olaya dikkat çeker ve hatırdan kalmasını sağlamak amacıyla “Puşkin’in Ağacı”nı, kitabına isim olarak verir.

“Puşkin’in Ağacı”nda sıradan birey ve aydınların, sosyal ve kültürel vakalara bakışını analiz eden Bozkurt; bu olayın bir benzerinin KKTC’de yaşanması üzerine fikirlerini, 1994 senesinde *Pygmalion*’ın beşinci sayısında yer alan “Aydın Duyarlılığı” adlı yazıda aktarır.¹⁷⁵ “Köşklüçiftlik” ev ve bahçesinin yıkılışından dolayı üzüntüsünü dile getiren yazar, bu hadiseye sessiz kalan her kesimden insanın içinde bulunduğu vaziyetten ötürü hissettiği burukluğu sözlerine ekler. O, bu tür mevzularda Kıbrıs Türklerinin tek bir güç olmasını temenni etmekle birlikte sosyal ve kültürel hassasiyetlere sahip bir yarın hayalini dillendirir.

İsmail Bozkurt, sanatla alakalı bir başka durumu da 11 Şubat 1992 tarihli *Ortam* gazetesine taşır. “Devlet Senfoni Orkestra ve Korosu Konserlerinin Ardından” isimli bu yazı, sanatçının çeşitli düşüncelerini yeniden gündeme getirmesi bakımından önemlidir.¹⁷⁶ Verilen konseri beğendiğini dile getiren yazar, bu fırsatların kültür kurumlarının geleceği adına artmasını ister. Çünkü kültür ve sanat konularında, devletin sorumluluklarının bulunduğunu belirtmekte ve bunun hükümetlerce siyasî mecralara yansması gerektiğini ortaya koymaktadır. Kısacası Bozkurt, kültür ve sanatın devletleri tanıtan yanının farkındadır ve bu sebeple KKTC’de bu iki alana eğilimin artmasını gerekli görmektedir.

Necati Cumalı’dan yaptığı alıntılarla başladığı “Sanat ve Tanıtma” adlı yazı, 10 Mart 1992 tarihli *Ortam* gazetesinde yayımlanır.¹⁷⁷ Cumalı’nın sözlerinden yola çıkarak kültür ve sanatın yayılma kudretine dikkat çeken yazar; ABD ve Türkiye gibi ülkelerin, kendi kalemlerini dünyaya tanıtmak için seferber olduklarından bahseder. Özelde edebiyatın, genelde ise sanatın; pasaport, vize, hudut, dağ, tepe, yasak, silah gibi ruhsal yahut tinsel hiçbir engel tanımadan cihanı dolaşabilme ve etkileme özelliğinin farkındadır. Bununla beraber

¹⁷⁵ Bozkurt, 2001: 170-171.

¹⁷⁶ Bozkurt, 2001: 119-121.

¹⁷⁷ Bozkurt, 2001: 122-125.

yazar; iletişim çağı olan 21. asırda bir dış dinamik olarak dünya kamuoyunun, içte ve dışta göz ardı edilemeyecek boyutlara ulaştığını dillendirir. Bu bakımdan devletlerin ve milletlerin, kendilerini tanıtmaya ve dünya insanlarını tesir altına alma yarışı dâhilinde oldukları aktarılır ve bu gayeyle kullandıkları en iyi aracın kültür ve sanat olduğu anımsatılır. İsmail Bozkurt, birçok gelişmiş ülkenin bu konuda kendisini güncelleyerek sanatsal hususiyetlerini başka ülkelerin vatandaşlarına anlatma hedefinde olmalarıyla bu kavramların ne denli önemsendiğini belirtir. Dünyada söz sahibi ülkelerin tanınma temennisiyle ilintili bir şekilde verdikleri emekleri örnekleyen Kıbrıslı Türk sanatçı, sınırlamalarla boğuşan KKTC'ninse bu konuda fazla bir çalışma yapmadığını söyler. Siyasal tanınma bir tarafa, kültürel alanlarda da Kıbrıs Türkü'nün bu konuya çözüm üretememesinden ya da üretmek istememesinden yakını. Bu durumun, devlet ve millet birlikteliğiyle çözülebileceğinin altını çizen İsmail Bozkurt; Osman Türkay, Mustafa Gökçeoğlu gibi kültür insanlarının resmî makamlarca desteklenmesinin şart olduğunu vurgular. Sanat ve kültürün tanıtılmasının, Kıbrıs Türklerine her alanda katkı sağlayacağından emindir.

Bozkurt'un diğer yazısı, "Godot'yu Beklemek Olmaz"dır.¹⁷⁸ Yazı, *Pygmalion*'ın 1994 yılında çıkan dördüncü sayısında yer alır. Kültür ve sanatın "mutluluk hakkı" olarak görülmesi gerektiğini dillendiren yazar, bu alanlarda KKTC'de beklenen gelişmelerin yaşanmaması üzerine hissettiği üzüntüleri köşesine taşır. "Godot" misalinden hareketle Kıbrıs Türk kültüründe yaşanacak gelişmeler adına Godot'yu beklemenin anlamsızlığından bahseden Bozkurt, yeni fikirler üretip gayretler sarf ederek ortaya eser koymanın daha yerinde bir hareket olduğu kanısına varır. Çünkü ona göre belki de Godot, Kıbrıs Türklerinin içinde saklıdır.

Sanatçının "20 Temmuz Şenlikleri" adlı bir başka yazısıysa 26 Temmuz 1994 tarihli *Ortam*'da kaleme alınır.¹⁷⁹ Yazar, 20 Temmuz Barış ve Özgürlük Bayramı kutlamalarında yerel zenginliklere yeterince kıymet verilmemesi üzerine hissettiği duyguları konu edinir. KKTC'nin dünyaca tanınabilmesi için öncelikle ülke yöneticilerince yerel değerlere sahip çıkılması gerektiği dile getirilir. Kıbrıs Türkü'nün, kendisine ait kültürel ve sanatsal zenginliklerinin olduğunu anımsamasını ister. Aynı konu, İsmail Bozkurt'un 18 Kasım 1994 tarihinde *Ortam*'da yayımlanan "Kendi Sanatçısını Dışlayan Devlet" yazısında da işlenir.¹⁸⁰ Burada da sanatçı, mahallî unsurlara sahip çıkılması gerektiğini vurgular.

¹⁷⁸ Bozkurt, 2001: 158-159.

¹⁷⁹ Bozkurt, 2001: 165-166.

¹⁸⁰ Bozkurt, 2001: 180-182.

İsmail Bozkurt'un KKTC'deki yayıncılık faaliyetlerini değerlendirdiği ve 5 Ağustos 1994'te *Ortam* gazetesinde yer alan “Çöl Ortamında Açan Çiçekler”, ortaya konan analizler bakımından önem teşkil etmektedir.¹⁸¹ Yazının yayımlandığı tarih itibarıyla Bozkurt, KKTC'deki kültür ve sanat hayatının çöle benzediğini söyler. 1994 senesinde yazın alanında yeni eserlerin raflarda yerini almasıyla bu kuraklığın az da olsa giderildiğini belirterek mutluluğunu dile getiren İsmail Bozkurt, bu girişimleri gelecek adına bir umut olarak addeder. Bununla beraber yazar, konuyla alakalı en önemli işin devlete düştüğünü hatırlatmaktadır. O; gerekli yasal düzenlemelerle, sanatçıları özendirecek etkinliklerle ve edebiyat eserlerini çoğaltacak desteklerle gelecek adına en mühim ve verimli yatırımın yapılacağına inanmaktadır.

İsmail Bozkurt'un sanatçıların ödüllendirilmesine dair hususiyetleri kendi düşüncelerine binaen ortaya koyduğu “Sanatı Ödüllendirme” başlığını taşıyan yazısı, 2 Eylül 1994 tarihli *Ortam*'da yayımlanır.¹⁸² Sanatçıların ödüllendirilmesini, kültür yaşamının ayrılmaz bir parçası olarak görür. Ona göre bu ödüller, beğeniyi ifade şekli ya da bir nevi pekiştireçtir. KKTC'nin kanun manasında kültürel çehresinin zengin olduğunun ama bunların uygulama anlamında zayıf kaldığının altını çizen yazar; ödüllendirme konusunda özel kuruluşların, devlet kuruluşlarından daha aktif ve önde olduğunu belirtir. Bununla birlikte devletin bu yönelimlere eğilmesinin zorunluluğundan bahsedilir. Bu sayede kültür ve edebiyatın daha ileri taşınacağından şüphesi olmadığını vurgular.

14 Temmuz 1995 tarihinde *Ortam* gazetesinde yer alan “Direniş Simgesi Orkestra”, Bosna'da yaşananlara yazarın başka bir açıdan yaklaşması sonucu ortaya konur.¹⁸³ Bu yazı, İsmail Bozkurt'ta önemli bir yere sahiptir. Kitabın ön sözünde belirttiği üzere eserin adının “Puşkin'in Ağacı” olmaması durumunda tercihini “Direniş Simgesi Orkestra”dan yana kullanacağını ve bu adın, bir nevi kitabın da simgesi hâline geleceğine inandığını aktarır. Bosna'da yaşananlardan ötürü üzüntüsünü dile getiren sanatçı; 1923'te kurulan “Saraybosna Filarmoni Orkestrası”nın bu mücadelede sayısız kayıp verdiğini fakat buna rağmen çalışmalarına devam ederek o zorlu süreçte halka moral, umut, yaşama sevinci, mutluluk gibi manevî değerleri hatırlatmasından etkilendiğini belirtir. Ölümün karşısına hayatı diken bu topluluğun, sanatın bir ulusa neler verebileceğini yansıttığını sözlerine ekler. Bu hadiseden yola çıkarak yaşananları Kıbrıs Türklerine adapte eder ve çeşitli çıkarımlara ulaşır. Saraybosna Direnişi'nde sanatın önemini yeniden gören ve buna inanan yazar, Kıbrıs

¹⁸¹ Bozkurt, 2001: 167-169.

¹⁸² Bozkurt, 2001: 172-173.

¹⁸³ Bozkurt, 2001: 198-199.

Türklerinin tez zamanda sanatın kıymetinin ve gücünün farkına varması gerektiğini söyler. Kıbrıs Türklerinin mücadele yıllarının önemli tanıklarından İsmail Bozkurt'un bu düşüncesi, tecrübesinin bir yansımasıdır.

“Sanat Buluşmaları”, Bozkurt'un bu konudaki son düşünce yazısıdır.¹⁸⁴ 1995 yılında *Pygmalion*'ın altıncı sayısında yer alır. Burada Bozkurt, KKTC'de düzenlenen sosyal etkinliklerin bir değerlendirmesini yapar. KKTC'li sanatçıların bir araya getirilmesinin önemli bir iş olduğuna değinen yazar, bu beraberlik neticesinde ortaya çıkan faydalı işlere değinir. Bu tarz millî sanat organizasyonlarının gerek sanatçılara gerekse Kıbrıs Türklerine yararını dile getiren Bozkurt, dayanışmanın artmasıyla daha güzel işlere imza atılacağı kanısındadır.

Bu yazılardan ulaşılabilecek ortak düşünce, kültür ve sanatın bir millet adına ne denli mühim olduğudur ve bu realite, İsmail Bozkurt tarafından hayat tecrübesiyle sentezlenerek aktarılır.

Bozkurt, kültür ve sanat unsurları kadar tarihe de önem verir ve bu konuda fikrî yazılar kaleme alır.

Ortam gazetesinde yer alan 22 Mart 1994 tarihli nüshada, tarih bilinci işlenir. “Tarihimizi Bilmek” başlığını taşıyan bu yazıda sanatçı, KKTC tarihiyle ilgili düşüncelerini ortaya koyar.¹⁸⁵ Tarihsel realitenin çarpıtılmaması gerektiğinin altını çizen yazar, objektif bir tarih anlayışının kural olarak benimsenmesi gerektiğini dile getirir. O, gelecek kuşaklara sağlıklı bir tarih anlayışı ve bilgisi bırakmayı diler. Bunu gerçekleştirebilmek için geçmişte yaşanan olaylara tanıklık eden şahıslardan, henüz hayattalarken, istifade edilmesi gerektiği kanaatindedir. Ayrıca Kıbrıs Türk tarihini içeren öykü, roman, tiyatro, film gibi birbirinden farklı türlerde geçmiş hadiselerin vücut bulması gerektiğine inanan İsmail Bozkurt; mâzinin gelecek nesillere sağlıklı bir tarih anlayışıyla bırakılması için bu konudaki çalışmaların itinayla yapılması gerektiğini söylemektedir. Kısacası tarih, bir milletin vazgeçilmez temel taşı şeklinde addedilir.

Sonuç olarak yazar, kültür ve sanatın önemine değinir ve bu unsurların anayasal bağlamda korunmasının, ülkeyi manevî anlamda daha ileriye götüreceğini savunur. Dinamizmin bu şekilde çalışması durumunda sanatsal üretimin artacağına inanan Bozkurt, devletin de sanatsal yaklaşımlara destek olması gerektiğini belirtir. Aydınları sorumluluk almaya davet eden yazar, uluslararası alanda söz sahibi olunmasının kültürel ve sanatsal faaliyetlerden geçtiğini beyan eder. Çünkü sanatçı, KKTC'nin tanınmasında bu temelin

¹⁸⁴ Bozkurt, 2001: 200-201.

¹⁸⁵ Bozkurt, 2001: 162-164.

önemli olduğunu aktarır. Aynı zamanda tarihin göz ardı edilmemesi gerektiğini söyleyen İsmail Bozkurt, mâzisini bilmeyen bir milletin geleceğini inşa edemeyeceğinin altını çizer.

3.1.2.1.3. Bitirirken

Son bölüm olan “Bitirirken”de birkaç söz söylemek isteyen sanatçı; kültür ve sanatın KKTC için önemli işlevlere sahip olduğunu, bunun en önemli katkısının tanınma hususunda olacağını vurgular.¹⁸⁶ Ülkesinde sanatın hak ettiği değeri görebilmesi için büyük bir savaşım içine dâhil olan yazar, gelinen noktadan dolayı tatminkâr olmadığını dile getirir. Ayrıca kişisel çabalarla bir yere kadar yürünebileceğinin altını çizen İsmail Bozkurt, devletin maddî ve manevî bağlamda büyük destekler sağlaması gerektiğini belirtir. Yazarın bu çalışmalarına kayıtsız kalmayan devlet yetkilileri, kendisinden bir yasa taslağı hazırlamasını ister. Bozkurt bu bölümde, konuya ilişkin bazı bilgiler aktarır. İngiltere’de “Arts Council” adında önemli bir sanat kurumu olduğunu söyleyen yazar, sistemin olumlu taraflarını anlatsa da bu perspektifi KKTC’ye uydurmanın zor olacağına ve bu sebeple daha özgün bir kanunsal yapının oluşması gerektiğine inanır. Hiçbir ülkede benzeri olmayan bir “Sanat Kurumu Yasa Taslağı” kaleme alan sanatçı, bunu 1999 senesinde ilgili bakanlığa iletir. Bazı sebeplerden dolayı yazarın hazırladığı taslağın üzerinde oynandığını ve taslağa yeni bir form kazandırılarak kabul edildiğini üzümlere beyan eder.

3.1.2.1.4. *Puşkin’in Ağacı’na Dair Bir Değerlendirme*

Puşkin’in Ağacı, İsmail Bozkurt’un sanat ve kültür konularına ilişkin düşüncelerini aktardığı yapıtıdır. Yazarın farklı hususlara dair yaklaşımları, bu eserin esas iskeletini oluşturur. “Konuşma” bölümünde sanatçı, kültürle ilgili fikirlerini açıklar. Birçok kişinin perspektifiyle kendi idrakini karşılaştıran Bozkurt, sanat ve kültürün bütün kısıtlamaları yıkacağından söz eder. Dernekçilikle ilgili mütalaalarını gördüğümüz iki yazısında Bozkurt, bu tür kuruluşların bir ülke için ne denli önemli olduğuna değinir. Sanatçının yazılarını etkileyen bir başka faktör, hayatıdır. Bozkurt’un yaşamından bazı kesitler, okurlarıyla paylaşılır. Bununla beraber yazar, sanat anlayışının içeriğine yönelik açıklamalarda bulunur. Bazı sanatçılar hakkında farklı bilgiler veren, kimi eserlerle alakalı yorumlar yapan Bozkurt; bunlarla ilgili çeşitli eleştiriler de ortaya koyar.

İsmail Bozkurt, gerek KKTC içinden gerekse farklı ülkelerden birkaç tiyatro yapıtıyla ilgili izlenimlerini paylaşır ve bunu gerçekleştirirken tiyatroya dair sanatsal düşüncelerini temellendirir. Sanatçı, kültür düzeyi üst seviyede birisidir. O; kitap fuarları, sanat müzeleri,

¹⁸⁶ Bozkurt, 2001: 257-278.

kitabevleri, sinema festivalleri, operaları ve kurultayları konu edinerek bunların sanattaki yerini belirler. Son olarak Bozkurt, anayasa ve politikanın sanata yansımalarını ele alır ve bu öğelerin kültür, tarih ve sanat ile olan ilişkisini masaya yatırır.

Eser, seksen denemeden meydana geldiği için türün birçok çeşidini içinde barındırır. Paylaşılma gayesi taşıyan yazıların varlığı, düşüncenin yoğun olmaması, öğreticilik eğiliminden uzak bir anlayış güdülmesi, kendi kişisel beğenisi doğrultusunda hayal süzgecinden geçirilerek içe dönük bir tavır takınılması sebebiyle kimi yazılarında saf (klasik) deneme türüne başvurur. Bazı yazılarındaysa bir konuyu ele alırken iyi ya da kötü yanlarını, subjektif bir tarzda öne çıkarır. Bu, eleştirel denemeden istifade ettiğini kanıtlamaktadır. Geçmişte yaşanan olayları öznel formda ifade etmesi, tarihî denemeden; kişilerin çeşitli hususlarını betimlemesi, portresel denemeden; bir kişinin vefatı üzerine satırlar kaleme alması, nekrolojik denemeden ve aktüel hayattaki hadiseleri *Puşkin'in Ağacı*'na taşımasıyla da güncel denemeden yararlandığını gösterir. Bunu yaparken de eleştirel, mizahî, paylaşımcı ve yer yer kanıtlayıcı anlatım tutumlarına başvurur.¹⁸⁷

Kısacası İsmail Bozkurt, kültür ve sanatın izdüşümünde çeşitli fikirlerini ortaya koyar. Kıbrıs Türklerinin bu alanlarda hak ettiği yerlere gelebilmesi için hadiseleri, farklı yönleriyle ele alır ve bu amaçla deneme türünün zenginliklerinden yararlanarak bu sahaya olumlu katkılar sağlar.

3.1.2.2. *Kıbrıs Türk Halkı'nın Siyaset Kurumu Üzerine Deneme*

İsmail Bozkurt'un deneme türünde kaleme aldığı ikinci ve son eseri, *Kıbrıs Türk Halkı'nın Siyaset Kurumu Üzerine Deneme* ismini taşımaktadır. Ön sözden anlaşılacağı üzere yapıt, 25 Kasım 2014 tarihi itibarıyla sonlanarak 2015'in Ocak ayında Zeytin Yayınları tarafından neşredilir.¹⁸⁸ Yazar, kitabın 2013 sonunda basıma hazır duruma gelmesini tasarlar fakat bir yakını kaybetmesi ve oğlu Orkun Bozkurt'un uzun süren rahatsızlık sürecinden dolayı bu zaman zarfının uzadığını aktarır. Ürün, 215 sayfadan meydana gelmektedir. Eserin, şu ana kadar tek basımı yapılmıştır. Kitabın kaleme alınma sebebi, şu şekilde açıklanır:

Değişik ortamlarda Kıbrıs Türklerinin siyaset kurumu üzerine sunumlarım olmuştu, olmaya da devam etmektedir. Ayrıca çok sayıda konuşmam ve yazım vardı bu konuda. Bunları genişletip kitaplaştırmayı düşündüm. Üstelik siyaset konusunda; birikimim, bilgilerim, gözlemlerim, deneyimlerim, yaşadıklarım vardı. Karar verince çalışmaya başladım ve kitabı kaleme aldım.¹⁸⁹

¹⁸⁷ Deneme çeşitleri ve denemede anlatım tutumları hakkında ayrıntılı bilgi için bk. (Mengi, 2005: 353-368)

¹⁸⁸ Bozkurt, 2015: 9-14.

¹⁸⁹ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 17 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

Yazarın KKTC’de var olan siyasî-konjonktürel yapıyla ilgili düşüncelerinden teşekkül eden bu yapıt, Kıbrıs Türklerinin var oluş mücadelesinden bu yana geçirmiş olduğu politik evrelerin somutlaştırılması hasebiyle önemlidir. Bununla beraber sanatçının Kıbrıs’ın ilk “Mülkiye mezunlarından” olması, gençlik yıllarından itibaren siyasetin içinde bulunması, politikada çeşitli görevler üstlenmesi de esere bilimsel bir yön kazandırmaktadır. Aynı zamanda İsmail Bozkurt’un TMT içerisinde yer alması, KKTC’nin kurulma merhalesinden bu yana içinde bulunduğu dinamizmin müşahitlerinden biri olması yönüyle de yapıt; adadaki politik, içtimaî ve tarihsel perspektifin anlaşılması adına önem taşımaktadır. Günü geldiğinde siyaseti kendi arzusuyla bırakması ve bu tecrübelerini somutlaştırmak adına söz konusu kitabı kaleme alması, Kıbrıs Türk tarihi ve siyaseti açısından oldukça mühim bir hadisedir. Sanatçı, nesir çeşidi olarak deneme formunda kaleme aldığı bu eserde; bilimsel bir dilden öte doğal, akıcı, sohbet havasında bir anlatım benimser.

Akay Cemal bu kitabın, büyük emekler sonucunda oluştuğuna dikkat çeker ve üniversitelerde okutulacak seviyede yazılardan meydana geldiğini beyan eder. Ayrıca Kıbrıs’ta olup bitenleri öğrenebilmek, bundan sonrasını değerlendirebilmek için bu eserin Kıbrıs Türk toplumuna faydalı olacağı kanısındadır.¹⁹⁰ Ahmet Tolgay ise bu yapıtın, günceli anlamak ve anlamlandırmak adına okunmasını gerekli gördüğünü belirtir. Kıbrıs Türklerinin toplumsal manada yapılacak yenilikler için bu kitaptaki bilgilerden yararlanması, Tolgay’a göre şarttır.¹⁹¹

Bozkurt bu eserinde, kısa adı “EkoAvrasya” olan “Avrasya Ekonomik İlişkiler Derneği”nin 2013 yılında Türkiye’nin başkenti Ankara’da “Kuzey Kıbrıs’ta Geleceğin Planlanması Çalıştayı” düzenlediğini anımsatır. Burada yazar, “KKTC’nin Siyasal Yapısı, Çıkmazları ve Çözüm Önerileri” konulu bir sunum yaptığını belirtir. Sanatçı tarafından benzer bir konuşma, 23 Kasım 2013 tarihinde “III. Dünya Kıbrıs Türkleri Kongresi”nde gerçekleştirilir. Bozkurt bu sunumunda “50 Yıllık Deneyim Işığında Kıbrıs Türklerinin Siyasal Yapılanması” konusunu işlediğini, yine yapıtının ön sözünde dile getirir.¹⁹² *Kıbrıs Türk Halkı’nın Siyaset Kurumu Üzerine Deneme*, yazarın bu iki sunumunun genişletilmiş ve geliştirilmiş şekli olarak tanımlanabilir. Kıbrıs Türklerinin siyaset kurumu, üniversitelerin akademik gündeminde olmalıdır. Çünkü o; KKTC’de siyasetin, var oluş ve yok oluş bağlamında tek erk olduğunun altını çizer.

¹⁹⁰ <http://arsiv.kibrisgazetesi.com/?p=661335> (erişim tarihi: 19.07.2017).

¹⁹¹ <http://arsiv.kibrisgazetesi.com/?p=617012> (erişim tarihi: 19.07.2017).

¹⁹² Bozkurt, 2015: 9.

Kitap, altı bölümden müteşekkildir. Eserin birinci bölümünü giriş olarak kullanan Bozkurt, adanın 1571’de Osmanlı İmparatorluğu’na dâhil olmasıyla ortaya çıkan gelişmeleri değerlendirir.¹⁹³ “Şimdilerde, Kıbrıs Türklerinin en azından bir kısmında var olan ‘Bizi gözden çıkarırlar mı?’ kaygısının/sendromunun esas kaynağı, bana göre bilinçaltındaki 1878’de yaşanmış olan ‘gözden çıkarma’ olayıdır.”¹⁹⁴

Kitabın ikinci bölümü, “İngiliz Sömürgeciler, Enosis Karabasanı ve Kıbrıs Türkleri” başlıklı konularını kapsamaktadır.¹⁹⁵ Yazar, Erzurum ve Sivas’tan evvel Lefkoşa’da toplanan kongreye dair bilgilere bu kısımda yer verir. Bölümün ana başlıkları, şu şekildedir: İngiliz Sömürgecilerin Uyguladığı Politikalar, Kıbrıs Türklerinin Üç Eksenli Savaşımı ve Sömürgecilerle Kıbrıs Türklerinin Sömürge Dönemi Siyasal Yapılanmaları. Ayrıca bu başlıklar, kendi içerisinde alt başlıklara indirgenerek kapsamlı bir incelemeye tabi tutulur.

Üçüncü bölümse “Kıbrıs Türklerinde Devletleşme” temel başlığını taşımaktadır.¹⁹⁶ Bu kısımda kronolojik olarak kurulan siyasî partilerden ve KKTC’de yapılan seçimlerden söz edilir.

Dördüncü bölümde, “KKTC Siyaset Kurumu’nun Yapısal Sorunları” ismi altında bazı sıkıntılar ele alınır.¹⁹⁷ Bu husus, çeşitli sınıflamalarla alt başlıklar hâlinde daha küçük parçalara ayrılır ve meseleye farklı perspektiflerden yazarca yaklaşılır. Kısım; “Sorun Çözemeyen, Kendisi Sorun Olan Bir Kurum: Kıbrıs Türk Siyaset Kurumu”, “Siyaset Kurumu’nun Büyük Açmazı: Çok Seçim Bölgesi”, “Demokrasi/Demokratikleşme Sorunu”, “Hassas Dengelere Dayalı Parlamenter Sistem” gibi konulardan meydana gelmektedir. Bununla beraber kitaba ismini veren bölüm, burada yer almaktadır. Yazar, “Kıbrıs Türk Siyaset Kurumu”nu sorun çözemeyen, aksine kendisi problem olan bir mekanizmaya benzetmektedir.

Beşinci bölüm, “Siyaset Kurumundaki Yapısal Sorunların Kaynağı” başlığı altında irdelenir.¹⁹⁸ Kıbrıs Türklerinin üç eksenli duruşuna yer veren sanatçı, bunları; “İngiliz Sömürge Yönetimine Karşı Direnme”, “Enosisi Engelleme” ve “Türkiye İçin Çalışma” olarak aktarır.

Altıncı ve son bölümde, yazarın fikirlerinin özet mahiyetinde bir araya getirildiği görülür.¹⁹⁹ “Sonuç Olarak” adlandırılan bu kısımda, daha önceki bölümlerin muhasebesi

¹⁹³ Bozkurt, 2015: 15-18.

¹⁹⁴ Bozkurt, 2015: 17.

¹⁹⁵ Bozkurt, 2015: 19-49.

¹⁹⁶ Bozkurt, 2015: 51-74.

¹⁹⁷ Bozkurt, 2015: 75-161.

¹⁹⁸ Bozkurt, 2015: 163-204.

¹⁹⁹ Bozkurt, 2015: 205-210.

yapılır. Kıbrıs Türklerinin kurtuluş reçetesinin çalışmaktan geçtiğini vurgulayan İsmail Bozkurt, devlet-millet birlikteliğiyle birçok konunun çözüme kavuşacağını aktarır. Yanlış ve çıkarıcı siyasî yaklaşımlardan uzaklaşıldığı takdirde Kıbrıs Türkü'nün feraha çıkacağı günlere ulaşacağını dile getirir.

Dikkat çekici diğer bir nokta, kitabın arka kapağında yer alan Antik Çağ filozoflarından Aristoteles ve geçen yüzyılın düşünürlerinden Jean Rostand'dan yapılan iki alıntıdır. Aristoteles'in "Sevdiklerinizle siyaset yapmayınız. Zira; siyaset dostlukları zedeler. Siyasetçiler yollarına devam ederken siz dostlarınızı yitirdiğinizle kalırsınız." deyişi ile politikanın nifak tohumları eken tehlikeli yanına dikkat çekilir. Rostand'ın "Bir gün atomun enerjisini serbest bırakacağız. Gezegenler arası yolculuklar gerçekleştireceğiz. Ömrü uzatıp tüberküloz ve kanseri tedavi edeceğiz ama en düşük seviyeli kişiler tarafından yönetilmiş olmanın sırrını asla çözemeyeceğiz." söylemiyle ise İsmail Bozkurt, farklı fikirleri sorgulama ve sorgulatma amacı güder.

Bozkurt'un bu sözleri tercih etme sebebi, aslında kitapta verilmek istenen düşüncelerin ana izleklerini oluşturur. Aynı zamanda bu alıntılar, yazarın siyasî hüviyetinin anlamlandırılması için fikir vermektedir. Bununla birlikte Aristoteles'ten Rostand'a, Rostand'dan ise yarınlara uzanacak siyaset kurumunun kimi hastalıklı yapısının kısa bir portresi çizilir.

3.1.2.2.1. Kıbrıs Türk Halkı'nın Siyaset Kurumu Üzerine Deneme'ye Dair Bir Değerlendirme

İsmail Bozkurt'un lisans öğrenimi, politika üzerinedir. Ayrıca KKTC'de aktif siyaset içerisinde uzun yıllar bulunur. Kendi yaşamını, iş tecrübelerini ve uzmanlık alanını bu eserine taşıyarak meslekî deneme türünde bir yapıt ortaya koyar. Eser, doğrudan siyasetle ilgilidir. Tarihiyle, uygulamalarıyla, başarısızlıklarıyla; kısacası her yönüyle politika irdelenir.

Özetle bu kitabın yazılış serüveni ve amacı, ön sözde belirtilir. Ürün, KKTC'yle ilgili geçmişten günümüze kadar yaşanan bütün değişimleri ve devinimleri gözler önüne serer. Bunun yanı sıra Bozkurt'un uzmanlık alanı olan politikayla alakalı bir mevzu olması da kitabı, bilimsel bir kisveye büründürmektedir. Altı bölümden meydana gelen bu yapıtın ilk bölümünde, Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'ı fethettiği tarih olan 1571'den 1878'e kadar yaşananlar ele alınır. İkinci bölümde, Kıbrıs Türklerinin üç eksene indirgenen bazı yaklaşımlarının yanında yazarın çeşitli fikirleri ortaya konmaktadır. Üçüncü bölümde, Kıbrıs'ta var olan partilere ve gerçekleştirilen siyasî seçimlere değinilir. Dördüncü bölümde, siyaset kurumunun yapısal sorunları ele alınır. Beşinci kısımda da bu sorunun kaynağına

inilmeye çalışılır. Son kısımdaysa bütün düşüncelerini kısaca toparlayarak aktaran İsmail Bozkurt; kendi bilgisi, tecrübesi ve eğitimi çerçevesinde sorunlara çözümler bulmaya gayret eder.

Bu kitabıyla Bozkurt, politika ve politikacılara ilişkin güncel düşüncelerin bir kez daha sorgulanmasını sağlar. Osmanlı tarihinden başlayarak yakın politik geçmişe kadar siyaset kurumunu irdeler. Tarihsel bilgi ve araştırma verileriyle desteklenen bu kitapta; sömürge yönetimi uygulamaları hakkında analizler, Kıbrıslı Türklerde ilk siyasal yapılanma aşamaları, ilk devletleşme gayretleri ve kurulan Kıbrıs Türk yönetimleri ele alınmaktadır. Ayrıca yapıtta, siyaset kurumunun yapısal problemlerine geniş olarak yer verilmektedir.

Seyahatname

3.2. Seyahatname ve Kıbrıs Türk Edebiyatında Bu Türün Kısaca Tarihî Gelişimi Üzerine

“Bir gezginin gezip gördüğü yerler ve şeylere ait yazdığı kitap”²⁰⁰, “İlk çağlardan bu yana insanoğlunun yeni yerleri görüp tanıma ihtiyacını karşılayan edebi ve tarihi özellik taşıyan metinlere seyahatname ya da gezi yazıları denilmektedir.”²⁰¹ O hâlde en basit tanımıyla seyahatname, gezilip görülen yerler üzerine kaleme alınan yazılardır. Burada hayatlarını sürdüren insanların, yaşam şekli ve kültürü hakkında bilgiler aktarılır. Konusu geçen mekânınsa doğal güzellikleri, tarihî geçmişi ve coğrafi özelliklerinin sanatsal bir biçimde yazıya dökülmesidir. Gezi yazısı, gözlem ve incelemelerin yerinde yapılması nedeniyle önemli değerlendirmeleri içinde barındıran bir tür olarak addedilebilir. Seyahate çıkmayı bir iş hâline getiren kişilere ise gezgin (seyyah) adı verilir.

Kıbrıs Türk edebiyatında ilk gezi eseri, Ahmet Gazioğlu’nun Türkiye izlenimlerini dile getirdiği *Anavatan’daki Bir Geziden Notlar*’dır. Bu ürün, 1952 senesinde ortaya konur. 1960’larda ise Kutlu Adalı’nın *Dağarcık* isimli eseriyle karşılaşılır. İleriki yıllarda Sabahattin İsmail ve Neriman Cahit’in bu türdeki eserleri, okuyuculara sunulur.

Türk edebiyatında “Kıbrıs” konulu gezi kitaplarına rastlamak mümkündür. Hasane Ilgaz, Namık Görgünay, Hasan Âli Yücel, Şemsi Belli, Salâh Birsell-Oktay Akbal-Ferruh Doğan-Muzaffer Buyrukçu-Atilla Özkırımlı-Bekir Yıldız, Turgut Yücel, Hüseyin Rahmi Güler gibi yazarlar; Kıbrıs gezilerini kitaplaştırarak “küçük Kıbrıs seyahatnameleri” kaleme alırlar.

Kıbrıs Türk edebiyatında bu türün gelişimine destek veren isimlerin başında, “Kıbrıs’ın Evliya Çelebisi” unvanıyla ülke edebiyatında konumlandırılacak önemli bir kalem olan İsmail Bozkurt anılmaktadır. Bu alanda ilk ürününü *Kızıl Meydan’da Bir Uçak*’la veren yazar, *Evliya Çelebi’nin İzinde Kuzey Kıbrıs Seyahatnamesi* ile KKTC’de bu türün çağ atlamasına katkı sağlayan isimlerden biri olarak kabul edilebilir. Çünkü bu yapıt, KKTC hakkında ayrıntılı bilgiler içeren gezi türündeki ilk ürün olma özelliğine sahiptir.

3.2.1. İsmail Bozkurt’un Seyahatname Anlayışı

Bozkurt’a göre insan, sadece beşerî tarihin başlamasından önce değil; tarih evvelinde de sürekli hareket hâlinindedir. Çünkü kişi, bir çeşit ihtiyaç ve merak duygusuyla birlikte yeni coğrafyalar arayışındadır. Bundan mütevellit sanatçı, yazının keşfedilmesiyle beraber gezi

²⁰⁰ Özön, 2000: 694.

²⁰¹ Maden, 2008: 148.

türünde edebî metinlerin kaleme alınmaya başladığının altını çizmektedir. Ayrıca Türk edebiyatında diğer nesir türlerine göre seyahatnamenin, çok daha eskiye dayandığını ve Avrupa kökenli olmadığını beyan eder:

Tanzimat’la başlayan Batılılaşma kapsamında edebiyat da yer alırken seyahatname, sanki yeniden keşfedilmiş ve zamanla bir edebî tür olarak anılmaya başlamış; bu arada “gezi”, “gezi notu”, “gezi yazısı” şeklinde de dile getirilmiştir. Hiç kuşkusuz, bir anlatı türüdür seyahatname. Anının bir türü olarak da nitelendirilebilir ama anı değildir. Gezilip görülen yeni coğrafyaların, o coğrafyalarda yaşayan insanların, o insanların yaşayışının/yaşam biçiminin; gezilip görülen yerlerle ilgili her şeyin yazıya dökülmesidir seyahatname. Olağan dışıları/olağanüstüleri yakalayabilmek ve onları yazıya dökmek mühimdir ve seyahatname türünün en çok vurgulanan özelliğidir ama seyahatname tek başına bu değildir. Önemli olan, onu okuyan insanın “Ben bunu biliyorum.” dese de farklı bir anlatımla, edebî bir dille anlatılmasıdır seyahatname.²⁰²

İsmail Bozkurt’un KKTC’de bu türün gelişimi hakkında bazı farklı yaklaşımları bulunmakla beraber temel, yönlendirici kalem ve eserlere hassaten değindiği görülmektedir. Bu ürünleri ve yazarları, tür açısından değerlendirirken “kavşak eserler” olarak tanımlar. Bozkurt, Kıbrıs Türk edebiyatında gezi türünün istenildiği ölçüde olmadığını üzümlere vurgular. Aynı zamanda KKTC’de gezi yazısının, gazete merkezli bir evrime gebe bırakıldığını sözlerine ekler. Seyahatnameyi, yavaş yavaş gazete köşelerinden müstakil bir yapıya doğru sıyrılan ve doğal olarak da gelişim kaydeden bir tür olarak görür. Gezi yazısı kaleme alırken hiç kimsenin tesiri altında kalmadığı, özellikle belirtilir:

Bu tür, bizim edebiyatımızda istenildiği seviyede değil maalesef! Kıbrıs Türk edebiyatında gezi/seyahatname türü, daha çok gazetelerde görülür. İlk gezi yazısını saptamak, kolay değildir. Kitaplaşmış seyahatnameler çok az olup yayımlanan ilk gezi kitabı, Ahmet Gazioğlu’nun 1952’de kaleme aldığı *Anavatan Notları* adlı yapıtıdır. 1963’te Kutlu Adalı, *Dağarcık*’ı yayımladı. Ardından benim yazdığım *Kızıl Meydan’da Bir Uçak*, 1987 yılında neşredildi. Gezi türünde yazılan dördüncü kitap, Neriman Cahit’in *Yoluna Buyruk* isimli eseridir. Eserde yayım tarihi yoktur ancak yanlış hatırlamıyorsam 1990’ların sonunda yayımlandı. Kitapta; Türkiye, Makedonya, İngiltere, Güney Kıbrıs ve yurt içi gezilerinden izlenimler yer almaktadır. Sabahattin İsmail’in 2001 tarihini taşıyan gezi notları kitabı, *Bir Uçtan Bir Uca* adındadır. Eserde; yurt içi, Türkiye, Londra, SSCB, ABD, Makedonya, Almanya, Finlandiya gezilerinden izlenimler bulunur. Bir de *Evliya Çelebi’nin İzinde Kuzey Kıbrıs Seyahatnamesi* vardır. Bu türde yazarken etkilendiğim ya da örnek aldığım bir yazar olduğunu söyleyemem.²⁰³

²⁰² İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine bir söyleşi, 26 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli.

²⁰³ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine bir söyleşi, 26 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli.

İsmail Bozkurt'un Kıbrıs Türk edebiyatında iki kült gezi yazısı kaleme alması, onun bazı isimlerce "KKTC'nin Evliya Çelebisi" olarak anılmasını sağlar. Bozkurt bu durumu, şöyle değerlendirmektedir:

Evliya Çelebi'nin gezdiği coğrafyalardan çok daha fazlasını gezdiğimi sanıyorum. Bu bakımdan gezme anlamında, "KKTC'nin Evliya Çelebisi" olabilirim ama bunları kaleme alma söz konusu olduğunda Evliya Çelebi'den çok gerilerdeyim. O, gezdiği her yeri yazdı. Ben, maalesef yazamadım. Elbette ki yazmak isterim ama kısmet olur mu, bilemem.²⁰⁴

İsmail Bozkurt'un gezi türünde vücuda getirdiği iki eseri de incelendiğinde SSCB seyahatini, "gezi notları" olarak isimlendirirken KKTC ile ilgili kitabını, "seyahatname" olarak tanımlaması dikkat çekicidir. Bu, türün adlandırılması ve içeriğiyle alakasının ortaya konması sebebiyle önem arz eder:

"Seyahatname", "gezi", "gezi notu" veya "gezi yazısı"; aslında aynı şeylerdir. Önceleri "seyahatname" deniyordu, sonra diğerleri çıktı. Ben, genelde Türkçe olan kelimeleri/kavramları kullanmayı yeğlerim. İlk eserim olan *Kızıl Meydan'da Bir Uçak*'ta, "gezi notu" terimini kullandım. Aslında izlenimlerime önce *Ortam* gazetesinde yer vermiştim. Kitaplaştırmak da öyle tercih ettim. Yani kelime anlamıyla "gezi notu" biçiminde yazıp yayımladım. KKTC'ye ilişkin kaleme aldığım eseri, "seyahatname" olarak niteledim. Sebebi, Evliya Çelebi'nin anısıyla bağlantılıydı ve seyahatname, onunla özdeşleşmişti.²⁰⁵

Yazar, bu tür için birden çok terim kullansa da ortaya koyduğu iki eserinde de farklı özelliklerle karşılaşılır. *Kızıl Meydan'da Bir Uçak*, yazarın günlüklerinden ve notlarından müteşekkildir. Bu yüzden "gezi notu" olarak adlandırılması doğaldır. *Evliya Çelebi'nin İzinde Kuzey Kıbrıs Seyahatnamesi*'nde ise türün bütün özelliklerinin kullanılmasından ötürü farklı bir terminolojiden yararlandığı söylenebilir. *Kızıl Meydan'da Bir Uçak*'ın en önemli yanı, yazarın ilk ürünü olmasıdır. Bu yapıt, gelecek eserlerin ilk kıvılcımıdır.

Sanatçı, seyahatname yazarken nesnel kalmanın imkânsız olduğuna değinir. Özellikle kendi topraklarını anlatan bir yazarın, bu konuda başarılı olamayacağı kanısındadır. Fakat taraf olmanın yanlış bilgiler aktarmak anlamına gelmediğini dile getiren yazar, bu türde kaleme aldığı eserlerinde konuyla ilgili olumsuz bir eleştiriyle karşılaşmadığını vurgular:

"Gezi" ya da "seyahatname", kanaatimce nesnel olmaz. Hele ki kendi topraklarınızı kaleme alıyorsanız, bunu hiç başaramazsınız. Zaten daha önce de söylediğim gibi anının bir türü olarak da nitelendirilebilir. Kendinizi anlatırsınız ve doğal olarak da duygu ve düşünceleriniz yansır. Ama elbette ki yazdıklarınızın

²⁰⁴ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine bir söyleşi, 26 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli.

²⁰⁵ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine bir söyleşi, 26 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli.

güvenilir olması, kaynak niteliği kazanması için bilgiler verirken nesnelliğe dikkat etmek önemlidir. O konuda kesinlikle nesnelliğe dikkat ettim. Nitekim şu ana kadar bu hususta bana eleştiri gelmedi. Bazı hatalar var elbette. Sonunda insanız, mükemmel olamayız. Hatalarımı bana anımsatanlar da oldu. İkinci baskı olursa bu eksiklikleri gidereceğim.²⁰⁶

Sonuç itibarıyla İsmail Bozkurt; seyahatname türünü önemseyen, bu türde eserler veren, tecrübeli bir isimdir. Kendisi bu birikimlerini, insanlarla buluşturmak isteğiyle iki yapıt ortaya koyar. Bu türün gelecek nesiller adına önemli fonksiyonlar üstleneceğine inanan yazar; “seyahatname”, “gezi”, “gezi notu” yahut “gezi yazısı” gibi adlandırmaları birbirinin yerine kullanır. Son olarak gezi yazılarının nesnel olamayacağını ama bilgiler aktarılırken güvenilirliğin göz ardı edilmemesi gerektiğinin altını çizer.

3.2.2. İsmail Bozkurt’un Seyahatname Türündeki Eserleri

3.2.2.1. *Kızıl Meydan’da Bir Uçak*

Bu yapıt, İsmail Bozkurt’un ilk eseridir. Sanatçının bu kitabı, ilk olması hasebiyle yazarlık hayatında farklı bir konumu haizdir. “Yazmak, güzel bir duygudur ama yazdıklarınızın kitap olarak somutlaşması, bambaşka bir his. Bir evlâdınız olmuş gibidir. Yazarın ilk kitabı, ‘ilk göz ağrısı’dır bir bakıma. İlk kitabımı, bu duyguyla anabilirim.”²⁰⁷ *Kızıl Meydan’da Bir Uçak*; yazar, eşi ve oğlu Orkun Bozkurt’un 9 Mayıs 1987 ilâ 19 Haziran 1987 tarihlerinde Moskova’da geçirdikleri günleri kapsamaktadır. Sanatçı, orada gördüklerini günlüklerine nakleder ve döndüğünde bir kısmını *Ortam*’da yayımlar. Hemen ardından daha bütüncül yaklaşarak müstakil bir çalışma hâline dönüştürür. Yazar, konuyla ilgili bazı fikirlerini dile getirir:

Bazen “Keşke en başından bu eseri, kitap şeklinde düşünüp öyle kaleme alsaydım.” dediğim oluyor. Daha geniş ve kapsamlı olurdu. Arada resimler de kullanabilirdim. O süreçte, günlük de tuttum. O günlükleri de yayımlayabilirdim. Nitekim anılarımda bunlar da yer alacak. Kısaca söylemek gerekirse pişman değilim. O, benim ilk kitabımdır. Bu bakımdan özel bir yeri vardır.²⁰⁸

Yapıt, 1987 yılının Kasım ayında, Cem Yayınevi tarafından neşredilir. Başka bir basımı, şu an için yapılmamıştır. Eserle ilgili müstakil bir çalışma, mevcut değildir.²⁰⁹ Yüz

²⁰⁶ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine bir söyleşi, 26 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli.

²⁰⁷ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine bir söyleşi, 26 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli.

²⁰⁸ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine bir söyleşi, 26 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli.

²⁰⁹ Eserle ilgili Suna ATUN’un *Kıbrıs Türk Edebiyatı* adlı yapıtında, kısa bir bilgi aktarılır. Ayrıntılı bilgi için bk. (Atun, 2009b: 126) Ayrıca *Kıbrıs Türk Edebiyatı II. Kitap*’ta, adı geçen ürüne rastlanır. Ayrıntılı bilgi için bk. (Kabataş vd., 2007: 153)

sayfadan meydana gelen bu kitap, sunuş kısmı dâhil olmak üzere yirmi yedi bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler, aşağıda yer almaktadır:

1. Sunuş
2. Moskova Güzel Bir Kent
3. Sovyet İnsanı ile İlgili Gözlemler
4. Kremlin
5. Kızıl Meydan'da Bir Uçak
6. Lenin Üzerine
7. Nâzım Hikmet'in Evinde
8. SSCB'de Yazar Olmak
9. Sovyet Sistemi Üzerine
10. Sistem ve Bünyedeki Bazı Rahatsızlıklar
11. SSCB Sendikacılığı
12. Bir Fabrikada
13. SSCB Sisteminde Konut
14. Serbest Pazarlar
15. Beriyoska
16. Sağlık Hizmeti ve Bir Hastane
17. Sovyet Kadını
18. Alkolizm
19. Din ve Gelenekler
20. Moskova'nın Gezilecek, Görülecek Yeri Çok
21. Sanat ve Çiçekle Kutlanan Zafer Bayramı ve Barış Özlemi
22. Dostluk Evinde
23. Moskova'da Şoven Olmak
24. Moskova'da Bir Kıbrıslı Türk
25. SSCB'deki Türk Asıllılar
26. Dil Sorunu

Sanatçının SSCB'ye gitmesi ve burada yaşadıklarını kaleme almasından meydana gelen bu yapıt, Bozkurt tarafından “gezi notları” olarak nitelendirilir. Kitabın arka kapağında, Atilla Özkırımlı'nın kısa bir değerlendirmesi mevcuttur:

Bu kitapta İsmail Bozkurt, oğlunun hastalığı dolayısıyla gittiği Sovyetler Birliği'ndeki gözlemlerini, izlenimlerini anlatıyor. Büyük sözler etmeden, olabildiğince nesnel bir tutumla... *Kızıl Meydan'da Bir*

Uçak, anlatımındaki yalınlık ve konulara, olaylara, insanlara yaklaşımındaki içtenlikle bir solukta okunmasının yanı sıra ilginç saptamalar ve değerlendirmeler de içeren bir kitap.

Eser, 1987'nin SSCB'sine binaen kaleme alınır. Bu sebeple SSCB yıllarının devlet ve siyasî yapısı, tarihî şartları, demografik hususları, perspektif özellikleri göz önüne alınarak çeşitli saptama ve yorumlara ulaşmak; *Kızıl Meydan'da Bir Uçak*'ı anlamak ve kavramak adına daha faydalı bilgilere sahip olunmasını sağlayacaktır. Özetle bu yapıt, 1987 SSCB'sine İsmail Bozkurt'un penceresinden bakılması adına önem teşkil etmekle birlikte gezilip görülen yerlere ilişkin çeşitli fikirlerin ortaya konması şeklinde meydana gelir.

Sanatçının bu kitabında birçok alt başlık bulunmasına rağmen o, “Kızıl Meydan'da Bir Uçak”ı tercih ederek ürününe isim olarak vermeyi yeğler. Bu hususa Bozkurt, şu şekilde açıklık getirir:

Kızıl Meydan, o dönemde Moskova'nın merkeziydi. Bir gün o civardan araba ile geçerken Kızıl Meydan'da bir uçak gördük. “Bunun orada ne işi olabilir?” diye merak ettik. Daha önce Kızıl Meydan'a bir gidişimizde film çekiliyordu. “Belki uçak da film içindir.” diye tahmin yürüttük. Meğer 19 yaşındaki bir Alman genci, bir iddia üzerine spor uçağı ile tüm Rusya'yı boydan boya aşarak Kızıl Meydan'a inmiş. Olay, Rusya'da ve tüm dünyada büyük ses getirdi. Hem tarihî bir olayı çağrıştırması hem de ilginç bir kitap olacağı düşüncesi ile “Kızıl Meydan'da Bir Uçak”, ilk kitabımın da adı oldu.²¹⁰

Yazar henüz sunuş kısmında, SSCB Lefkoşa Büyükelçiliğinin sağladığı olanakla Moskova'da kırk gün geçirdiğini belirtir.²¹¹ Bu ülkeye gitme sebebinin on beş yaşındaki oğlu Orkun Bozkurt'un yürüme sıkıntısından ötürü sağlık durumunun incelenmesi olarak açıklayan sanatçı, bu zorunlu seyahati yazıya dökme gereksinimi duyar:

Oğlum Orkun'un, doğuştan ortopedik sıkıntıları söz konusu. Türkiye'de, İngiltere'de uzun süreli tedaviler gördü ve ölümcül ameliyatlar geçirdi. Nereden ya da kimden ve ne zaman duydum, bilmiyorum ama SSCB'de, Profesör Yumaşev adlı ünlü bir doktordan ve onun kliniğinden söz ediliyordu. Sovyet Büyükelçisi ile bir görüşmemizde, resmî görüşmemiz bittikten sonra, ondan, Profesör Yumaşev'le ilgili bilgi rica ettim. Sayın Büyükelçi, bir süre sonra gelerek bilgi verdi. Ayrıca hükümeti adına beni, Orkun'u ve eşimi Moskova'ya davet etti. SSCB'de sağlığın zaten parasız olduğunu ve Orkun'un sağlığı ile ilgili her şeyin yapılacağını da ilettiler. Aslında Moskova'ya gitme konusunda ikircikli idim. Eşim de öyle idi. Sonunda Orkun'un iyiliği için gitmenin kaçınılmaz olduğu sonucuna ulaştık. Gitmezsek sonradan vicdan azabından kurtulamazdık ve son pişmanlık fayda

²¹⁰ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine bir söyleşi, 26 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli. 1968 doğumlu Mathias Rust, 1986 yılında amatör pilot ehliyetini alır. Cessna 172 B tipi bir uçakla Uetersen'den kalkar ve İzlanda'ya geçer. Akabinde Norveç ve Finlandiya üzerinden 28 Mayıs 1987 tarihinde Kızıl Meydan'a iner. Mathias Rust adlı Alman pilot, bu olaydan sonra dünya gündemine oturur.

²¹¹ Bozkurt, 1987: 5-6.

etmeyecekti. Eşim Rahme ve oğlum Orkun’la birlikte büyük oğlumuz Günay ile kızımız İdil’i Faize teyzeme bırakıp Ankara’ya, orada birkaç gün geçirdikten sonra da 9 Mayıs 1987’de Moskova’ya gittik. Orada 19 Haziran 1987’ye kadar 40 gün geçirdik. Bu süre zarfında birçok gözlemim, tanıklıklarım, yaşanmışlıklarım oldu. SSCB’de, Gorbaçov’la başlayan yeni sürecin başlarıydı o dönem. İzlenimlerimi, paylaşmak istedim ve dönüşümde bunları, gezi notları olarak *Ortam* gazetesinde yayımlamaya başladım.²¹²

Burada Bozkurt, oğlunun sağlık sorunlarının çözümü için gerekli adımları attığını dile getirir. Bunun dışında boş vakitlerinde ülkeyi daha yakından tanımak için bazı görüşmeler gerçekleştirir, incelemelerde bulunur. Gözlem ve kent içi gezilerle çeşitli izlenimlere ulaşır. Eserin yazıldığı tarih itibarıyla KKTC’li aktif bir politikacı olması, onun SSCB’yle ilgili ortaya koyduğu savların farklılığını sezdirmekte ve konu ile ilgili yeni bir pencere açmaktadır. Bu satırları yazma nedenini KKTC’ye döndükten sonra muhatap olduğu sorulara dayandıran yazar, şu ifadelere yer verir:

Bu kitapla, Moskova’da gördüklerimi, işittiklerimi ve öğrendiklerimi sizlere aktarmaya çalışacağım. Bunu yaparken bilgiçlik taslamaya, hele hele ansiklopedik bilgiler vermeye niyetim yok. SSCB’yi yüceltmeyi veya yerin dibine batırmayı da amaçlamıyorum. Tek amacım, gözlem ve izlenimlerimi kendimden bir şey katmamaya çalışarak anlatmaktır. Yeri geldikçe elbette kendi görüşlerimi, yorumlarımı satır aralarına yerleştireceğim. Ama genelde kendi görüşlerimi kendime saklamak, yorum katmamak, Sovyet sistemini ve Sovyet insanını görebildiğim kadarı ve biçimiyle anlatmak ilkem olacaktır.²¹³

İsmail Bozkurt, izleyeceği metot ve yaklaşımı kısaca izah eder. Atilla Özkırımlı’nın ifade ettiği üzere sanatçı, olabildiğince nesnel bir tutumla yaşadıklarını kendi hayat süzgecinden geçirerek kitabına yansıtır. Bununla beraber yazar, kendi zihninde oluşan SSCB idrakini, toplumdaki SSCB algısıyla mukayese ederek farklı neticelere ulaştığını söyler.

Bozkurt tarafından Moskova, “Plânlı ve disiplinli bir biçimde gelişen; yeşil, düzenli, temiz ve güzel bir kent.”²¹⁴ şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tariflerle beraber okurların kafasında burasının canlandırılabilmesi adına çeşitli tasvirlerle somutlaştırıldığı görülür:

Moskova’nın içinden akan Moskova Irmağı, başka ırmaklarla olan bağlantıları ile en yakın denizden yüzlerce kilometre uzaklıktaki Moskova kentini, “beş denize açılan liman” durumuna sokmuş. Boyutlar

²¹² İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine bir söyleşi, 26 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli.

²¹³ Bozkurt, 1987: 6.

²¹⁴ Bozkurt, 1987: 7.

hep büyük. Caddelerin, parkların, her şeyin görkemli bir görünümü var. İnsan, büyük boyutlu bir mekânda kaybolmuş duygusuna kapılıyor. Sonra kenti yavaş yavaş tanımaya başlıyorsunuz.²¹⁵

İsmail Bozkurt, bu betimlemeleri yaparken yer yer sayısal argümanlarla şehrin fizikî özelliklerine dair bilgiler verir:

Moskova Sovyeti (Belediyesi) yetkililerinden biri ile konuşuyoruz. Yeşil alanların kent alanına oranını soruyorum. Kentin %60'ı yeşil alan. Yetkili, açıklama gereğini duyuyor: Parklar gibi asıl yeşil alanlar kentin %30'unu oluşturuyor; ancak yapılaşma dışında bırakılan diğer alanlarla birlikte bu oran %60'a çıkıyor.²¹⁶

Sanatçının değindiği bir başka konu ise Rusların tarihî eserlere verdikleri değerdir. Bu tez, dayanaklara yaslandırılır: “Bir yetkili, Moskova’da on iki bölgenin korunma altına alındığını, bu bölgelerdeki yapılaşma için ciddi ve kesin kurallar uygulandığını söyledi. Moskova kentindeki tarihi yapılar için yürürlükteki beş yıllık plânda öngörülen ödenek iki milyar ruble.”²¹⁷ Bu cümleler, tarihî yapılara ne denli önem verildiğini anlatırken aynı zamanda bir tasarı dâhilinde hareket edildiğini gözler önüne sermektedir.

Çeşitli alanlardaki önemli isimlerle herhangi bir yerde karşılaşılmasının mümkün olduğunu söyleyen yazar, Rus halkının geçmişinde yer alan birçok olay ve kişinin sembolik manada yaşatılması adına anıtlştırıldığını belirtir:

Geniş parklar, caddeler ve meydanlar, kentin her yanını dolduruyor. Hemen her park, cadde ve meydanda bir anıt var. Tarihe mal olan her olay anıtlandırılmış. Rusya’ya ve SSCB’ye hizmet etmiş her kişi ölümsüzleştirilmiş. Adım başında ünlü yazarların, ozanların, sanatçıların, bilim adamlarının, devlet adamlarının heykellerine rastlıyorsunuz. En hoşuma giden yönlerinden bir tanesi de yazarların, ozanların, sanatçıların, bilim adamlarının baştaçı edilmesi. Cadde adları, park adları ve kültür-sanat yapıları adları içinde tanıdık olanlar çok.²¹⁸

Bozkurt’u etkileyen diğer bir konu, Moskova’da bulunan metrolardır. Bir arkadaşının konuyla ilgili dikkat çekici söylemleri üzerine yazar, bu mekânlarda çeşitli incelemelerde bulunarak bazı saptamalara varır. Metroların, içinde kültür barındıran bir merkez görüntüsü verdiğinin ve bu çehreden çok etkilendiğinin altını çizer:

²¹⁵ Bozkurt, 1987: 7.

²¹⁶ Bozkurt, 1987: 7.

²¹⁷ Bozkurt, 1987: 8.

²¹⁸ Bozkurt, 1987: 8.

Sayın Vera Feonova'nın özellikle Moskova metrosu için söylediklerine katılmamak mümkün değil. Moskova metrosu, gerçekten görülmeye değer. Her istasyonu bambaşka güzellikte. Müze mi desem, sanat galerisi mi desem bilmiyorum. O kadar güzel ve ilgi çekici. Buram buram estetik ve sanat kokuyor.²¹⁹

Başta *Puşkin'in Ağacı* olmak üzere birçok eserinde ve yazısında İsmail Bozkurt, kültür ve sanata dair fikirlerini anlatır. Ayrıca bu unsurların bir millet nezdinde ne denli önemli olduğunu, kendi düşünceleriyle beyan eder. Zihnindeki bu fikirlerle gezdiği SSCB'yi kıyaslar ve kafasında oluşan ideal sanat ülkesine göre burasını, kendi kıstasları kapsamında konumlandırır: “Moskova derken, unutulmayacak bir konu da kültür-sanat kurumlarıdır. Müzeler, sanat galerileri, konser salonları, tiyatro, opera, balo gibi sanatların halka sunulduğu kurumlar; her türlü spor tesisleri; kentin her yanını kaplamış.”²²⁰ Özetle Bozkurt, Moskova dâhilinde SSCB geneline ilişkin bazı söylemlerde bulunur. Buranın fizikî çehresiyle alakalı bilgiler aktarır ve farklı sayısal verilerle bu mekânın çeşitli özelliklerini kaleme alır. Bununla birlikte sanat ve kültür hakkında SSCB'nin yaklaşımını değerlendirir; cadde ve sokaklarda bu öğelerin izlerini yakalayarak okurlarına sunar.

Sanatçı, Sovyet insanı ile ilgili çeşitli gözlemlerini yansıtır. İklimiyle insanı arasında bağlantı kurulduğu söylenen ve bu sebeple dünyaca soğuk bir millet olduğuna inanılan Ruslarla ilgili farklı fikirlere sahiptir. Aslında bunun realiteyi yansıtmadığını aktaran yazar, böyle bir imajın suni bir söylemden ibaret olduğu kanaatindedir:

Ruslar, genellikle soğuk, yabanıl, kaba, yabancılarla konuşmayan insanlar olarak bilinir. Daha doğrusu böyle bir imaj yaratılmıştır. Şimdi gözlemlerime dayanarak rahatça konuşabilirim: Bu imaj, yanlıştır ve Rusları, doğru anlatmamaktadır. Moskova'da geçirdiğim kırk beş günün önemli bir bölümü hastane oda ve koridorlarında geçti. Çok sayıda Sovyet yurttaşı ile tanıştım. Türk asıllılarla doğrudan doğruya, diğerleriyle çevirmen aracılığı ile konuştum. Sorular sordum. Gözlemlerde bulundum. Kısa sürede sıcak ilişkiler, yaşam boyu sürecek dostluklar kurdum. Bu doğrultuda ilişkiler dışında otelde, lokantada, yolda, çarşıda, pazarda ve özel olarak yerinde incelemeler yaptığım çeşitli kuruluşlarda, pek çok kişi ile konuşmak, görüşmeler yapmak olanağını da buldum. Sonuçta Ruslar dâhil, çeşitli uluslardan Sovyet yurttaşlarının, genel olarak insancıl, sevecen, dost canlısı olduğunu gördüm. Tanıştığımız bir kişiyle dost olmak için, dakikalar yeterli idi.²²¹

İsmail Bozkurt, bu saptamalar dışında SSCB insanına ait karakteristik bulgular ortaya koyar. O, Rus halkının dünyada yaşananları yakından takip ettiğini; metro, otobüs gibi genel

²¹⁹ Bozkurt, 1987: 8.

²²⁰ Bozkurt, 1987: 8.

²²¹ Bozkurt, 1987: 10.

yerlerde bile sürekli okuyan kalabalıklara rastladığını dile getirir. Bununla birlikte kitapçılarda uzun kuyruklarla karşılaştığını ve kitap satışlarının üst seviyede olduğunu söyler. Ayrıca tiyatro, opera, bale gibi sanatsal faaliyetlere ilginin yoğunluğundan dolayı bu tarz kültürel mekânlarda yer bulmanın zorluğundan bahseder.²²²

Kısacası yazar, Rusların kültür ve sanata olan eğilimlerini söze döker. Hayatın her alanında bu iki unsurun harmanlaştırılarak yaşam felsefesi durumuna getirildiğini belirten sanatçı, kendi gördüklerine binaen bu satırları kaleme alır.

Bozkurt'un değindiği bir başka konuya Kremlin'le alakalıdır. Yazara göre burası, SSCB'nin simgesidir. "Kremlin" kelimesinin Batı iletişim araçlarınca insanlarda olumsuz algı oluşturduğunun altını çizen sanatçı, gördükleri neticesinde bu yargıdan uzaklaşır. "Oysaki Kremlin'in hiç de korkunç bir görünümü yok. Tarihsel yapıları, çağdaş kongre sarayı, meydanları, geniş yeşil alanları ile sevimli bir yer."²²³ Ayrıca İsmail Bozkurt, "Kremlin" kelimesinin "kale, hisar" anlamlarına geldiğini sözlerine ekler. Bununla beraber SSCB'nin farklı kentlerinde "Kremlin"ler olduğunu söyleyen yazar, sembolleşen bu yerlerin milyonlarca turist tarafından ziyaret edildiğini anımsatır. Ünlü "Kremlin Kongre Sarayı"nda ulusal ya da uluslararası toplantılar yapıldığını aktaran Bozkurt; resmî toplantıların olmadığı vakitlerde salonun, halkın hizmetine sunulduğunu ve burasının, kültürel etkinliklere açık bir ortama dönüştürüldüğünü belirtir.

Sanatçı, Kremlin'le ilgili farklı bir duruma yer verir. Kremlin çevresinde kargaların sayıca fazlalığına ve bunların bazı zamanlarda sıkıntı meydana getirdiklerine değinen yazar, bu kuş türünün burada bulunma nedenini çeşitli kaynaklardan bilgiler alarak şu şekilde açıklar:

Karga, Moskova'da rastlanılan bir kuş. Caddelerde, meydanlarda, parklarda hatta özel otel önlerinde salına salına geziyorlar. Kimse onları rahatsız etmiyor, dönüp bakmıyor bile. Üstelik epeyce besili görünümleri var. İyi beslendikleri besbelli. Kremlin de kargaların özgürce yaşadıkları yerlerden biri. Bol yeşillik, ağaçlar, onlara bu olanağı veriyor. Son dönemde Kremlin'deki karga nüfusu epeyce çoğalınca yöneticiler buna çare aramışlar ve bulmuşlar. Karga yalnızca şahinden korktuğu için, şahin sesini banda aldırılmışlar. Sonra bunu yüksek tonda kullanarak kargaları Kremlin dışına göçe zorlamışlar. Bir gün Kremlin'in hemen dışında, geniş yeşil alanın yanından araba ile geçiyorduk. Yeşil alanda olağanın çok üstünde bir karga sürüsü vardı. Kent içinde böylesine kalabalık bir karga sürüsü ilgimi çekmişti. Çevirmenime sordum, o da sürücüye. Sürücü yukarıda söylediklerimi anlattı ve bunların Kremlin'den şahin sesleri ile sürülen kargalar olduğunu söyledi. Bunu söylerken ciddi bir görünümü vardı. Ancak son olarak söylediği sözler hala kulaklarımda: "Kargalar mezarlıkları çok sever.

²²² Bozkurt, 1987: 11.

²²³ Bozkurt, 1987: 13.

Kremlin'in bir bölümü de mezarlık sayılır (Lenin Mozolesi arkasında devrim önderlerinin gömülü olduğu yeri kastediyor.). Bu bakımdan Kremlin'de ne önlem alınırsa alınsın Kremlin'de kargalar eksik olmayacak.²²⁴

Moskova'nın simgesi hâline gelen Kremlin'in hemen bitişiğindeki Kızıl Meydan'a dair bilgiler veren İsmail Bozkurt; buraya ait geçmişte yaşanan bir olayı, "enteresan" olarak tanımlar. Kitabının ismini, bu vakadan esinlenerek verdiğini anlatır. SSCB'nin iki önemli töreninin bu alanda kutlandığını belirten yazar; burasının, devrimin önemli bir uzvu olarak görüldüğü tespitinde bulunur. Bunun yanı sıra meydanda yaşanan bir hadisenin ilginçliğinden bahseder:

İşte bu ünlü meydan, geçen mayıs ayında beklenmedik bir olaya sahne oldu. Bir Alman delikanlısı, arkadaşları ile giriştiği iddiayı kazanmak amacıyla spor uçağına atladı ve Fin-Sovyet sınırından SSCB'ye girip uçağını Moskova'ya, Moskova'nın göbeğindeki Kızıl Meydan'a indirdi. Tüm SSCB savunma sistemlerini aşarak. Olayın sonrasını herkes biliyor. Yer yerinden oynamış, dünya bu olayın yankıları ile çalkalanmış ve SSCB'deki pek çok üst görevli yerinden olmuş.²²⁵

İlgili vakanın, Rus halkınca çok nüktedan bir tarzda aktarıldığını belirten Bozkurt; Rusların bu yaklaşımından dolayı şaşkınlığını gizleyemez. Bununla beraber olaydan hareketle halk tarafından anlatılan fıkralardan daha çok etkilendiğini dile getirir. Ayrıca Rusların soğukkanlı tavırlarına, bu şekilde şahit olur.

İsmail Bozkurt'un dikkatini çeken bir diğer husus, Rus halkının Lenin'le ilgili fikirleridir:

SSCB için Lenin, çok daha büyük önem taşır; çünkü Lenin SSCB'nin kurucusudur. Bugün de SSCB'nin her karış toprağında izi vardır. Lenin anıtları büyük kentlerin meydanlarını süsler; büyük caddeler, büyük meydanlar Lenin adını taşır. Ülkenin en büyük kentlerinden birinin adı Leningard, yani Lenin kentidir. SSCB'nin ulusal kütüphanesi olan Lenin Kütüphanesi, yüz milyonlara varan kitap sayısı ile Moskova'nın göbeğinde bir sanat şaheseridir. Lenin'in anısı, taptaze olarak yaşatılır. Kremlin'in hemen dışındaki Ünlü Lenin Müzesinde, doğduğu günden öldüğü güne kadar tüm yaptıkları sergilenir. Sinema salonlarında ona ait filmler gösterilir. Lenin'in mozolesi de Kızıl Meydan'dadır. Mozoleyi her gün binlerce insan ziyaret edip Lenin'in anısı önünde saygı duruşunda bulunur.²²⁶

Kısacası yazar, Rus halkının Lenin'e gösterdiği değer ve verdiği önemin üst seviyede olduğunu saptar.

²²⁴ Bozkurt, 1987: 15.

²²⁵ Bozkurt, 1987: 16-17.

²²⁶ Bozkurt, 1987: 19-20.

İsmail Bozkurt'un değindiği bir başka isimse Nâzım Hikmet'tir. Yaşamının bir bölümünü SSCB'de geçiren Hikmet'in, orada vefat ettiğini hatırlatır. Yolu düşen Türklerin Hikmet'in eşi Vera Tulyakova'yı ziyarette bulunduklarını aktaran sanatçı, Vera Hanım'ın "Türkler evimize gelmese dünyamız kararacak." söyleminin altını çizer. Kendileri de Vera'nın konuğu olarak evine gider ve hanenin, küçük bir müzeyi andırdığını sözlerine ekler. Ayrıca sıcak bir ilgiyle karşılandıklarını belirten yazar; bu misafirperverliğin, Türk bir eşe sahip olunmasından kaynaklandığını Vera Hanım'ın ağzından duyduğunu aktarır. İsmail Bozkurt'un dikkat kesildiği en önemli konu, Nâzım'la Stalin arasındaki ilişkidir.²²⁷

Vera'nın üzerinde durduğu bir konu da Nâzım'ın Stalin'le olan ilişkileri idi. Nâzım'ın Stalin'i sürekli olarak eleştirdiğini anlattı. O yıllarda Stalin kendisine karşı olanları, şu ya da bu yolla yok ediyordu. Nâzım da o tehlikeyi yaşamış. Ancak dünya çapındaki ünü ve özellikle sosyalist dünyadaki etkinliği, Stalin'i hareket geçmekten alıkoymuş. Stalin'in ölümü, Nâzım'a rahat bir nefes aldırılmış. "Eğer Stalin bir süre daha yaşasaydı, herhâlde Nâzım elinden kurtulamazdı. Korkunç bir dönemdi o." demekten kendini alamadı Vera.²²⁸

Nâzım'ın kabrini ziyaret etmek isteyen İsmail Bozkurt, mezarının bulunduğu Novodeviçi dolaylarına birkaç kez bu fikirle gider ama ziyaret saatleri dışına ve mezarlığın temizlenme zamanına denk geldiği için kabristana giremez.²²⁹ Özetle söylemek gerekirse yazar, Nâzım Hikmet'in eşi Vera Hanım'la temasa geçer ve evine misafir olur. Ayrıca Hikmet'in mezarına gitmek ister ama çeşitli sebeplerden dolayı bu düşüncesi gerçekleşmez. Bununla beraber Vera'nın anlattıklarını, objektif bir biçimde okurlarına sunar.

Puşkin'in Ağacı'nda değerlendirilen yazarlık konusu, *Kızıl Meydan'da Bir Uçak* kapsamında SSCB'ye indirgenir ve burada, ilgili hususun nasıl işlediğine ilişkin bazı bilgilerle karşılaşılır. SSCB'de müelliflerin çeşitli kuruluşlarda bir araya geldiği ve sosyal olarak çok etkin olduğu, yazar tarafından saptanır. "SSCB Yazarlar Birliği, güçlü bir kuruluş. Kendi yetkililerinden birinin yaptığı tanıma göre 'devlet içinde devlet' gibi. Dokuz binin üzerinde üyesi var. Ayrıca her cumhuriyette, birer Yazarlar Birliği kurulmuş."²³⁰

İsmail Bozkurt, edebiyata ilgi duyduğu için farklı ülkelerde bu mekanizmanın nasıl bir dinamizmde bulunduğunu araştırır. Bu gezisindeyse SSCB'de var olan ilgili kuruluşun, yazın takımına neler sağladığını yerinde görme olanağı bulur. Vera Feonova ve Kim Selikov ile konuya dair sohbetler gerçekleştirir. " 'SSCB'de insan, yazar olmalı.' Bu söz Vera

²²⁷ Bozkurt, 1987: 21-22.

²²⁸ Bozkurt, 1987: 23.

²²⁹ Bozkurt, 1987: 23.

²³⁰ Bozkurt, 1987: 25.

Feonova'ya ait. İnsan bu ülkede yazara verilen önemi ve ona tanınan olanakları görünce imreniyor ve bu sözün doğruluğunu anlıyor.”²³¹

SSCB'nin sistemi gereği herkesin çalışmak zorunda olduğunu belirten Bozkurt, yazarların bundan muaf tutulduğuna atıf yapar. Ayrıca yazarlar için özel bir fon oluşturulduğuna değinir ve maddî anlamda bu vesileyle yazarların giderlerinin karşılandığına dikkat çeker. Bununla beraber Yazarlar Birliğine ait hastanelerin bulunduğunu ve onlara, eser yazabilmeleri için doğa koşullarında ortamlar sunulduğunu belirtir. Sanatçı, buraya üye olmanın kolay bir hadise olmadığını sözlerine ekler:

Kişiye bu denli olanaklar sağlayan Yazarlar Birliği üyeliğini elde etmek, oldukça zor. Kişi, üyelik başvurusunda bulunmak için iki, üç kitap yazmış ve iyi eleştiri almış olmalıdır. Yalnızca yazın türünde yazan yazarlar, ozanlar, çevirmenler, usta gazeteci ve yazarlar başvuruda bulunabiliyor. Üyelğe alınan usta gazeteci yazarlar çok az. Böylelerinin gerçekten yazınsal bir değer kazanması ve usta kalemi olması gerek. Gazetecilerin ayrı birliği var, onlar yazar sayılmıyor. Üyelik başvurusunun incelenmesi ve karar aşamasına gelmesi epeyce incelemelerden, yollardan geçiyor. Bazen yıllar da alıyormuş. “Yazar, Yazarlar Birliği üyeliği için gençliğinde başvurur, dede olunca üye olur.” deyimi, bu durumu anlatmak için yaratılmış.²³²

İsmail Bozkurt, sayısal verilerden yararlanır. Yazarlar Birliğinin; SSCB’de konuşulan yetmiş sekiz dilde yayın yaptığını, iki yayınevinin bulunduğunu ve yüz otuz altı dergi dâhilinde bunu vücuda getirdiğini aktarır.²³³

Yazar, bu kuruluşun maddî kaynakları hakkında bilgiler verir. Birliğin doğrudan SSCB’den herhangi bir ödenek almadığını belirten Bozkurt, 1922’den beri ülkedeki tüm kitap satışlarından yüzde on pay alındığını ve bunun direkt birliğe aktarıldığını vurgular. Bununla beraber telif hakları konusunda yazar ve şairlerin lehine kuralların varlığından bahseden İsmail Bozkurt, genç ve gelecek vadeden sanatçı adaylarına destek olunduğunu beyan eder. SSCB Yazarlar Birliğinin bir başka fonksiyonununsa dünya edebiyatlarını takip etmek ve çeşitli dillerden çeviriler yaparak bunları SSCB vatandaşlarına ulaştırmak olduğunu söyleyen Bozkurt, bu çeviri eserlerin telifiyle ilgili uluslararası bağlamda Cenevre ve Bern Antlaşmaları hükümlerine uyulduğu bilgisini paylaşır.²³⁴

Sanatçının dikkatini çeken hususlardan bir diğeryse yazar ve şairlerin, ülke yaşamında etkin olmasıdır. Birliğe üye olan ve aynı zamanda milletvekilliği yapan kişi sayısının

²³¹ Bozkurt, 1987: 26.

²³² Bozkurt, 1987: 27.

²³³ Bozkurt, 1987: 27.

²³⁴ Bozkurt, 1987: 27-30.

fazlalığından bahseden İsmail Bozkurt, Yazarlar Birliğinin bazı hususlarda ağırlığını koyarak siyasî konularda değişiklik yapılmasını sağladıklarına şahit olur:

Sibirya akarsularını Orta Asya'ya akıtma düşüncesi, uzun süre SSCB'de tartışıldı. Hatta bazı tasarımlarımız da geliştirildi. Bazı bilim adamları ve yazarlar, buna karşı çıktılar. Tartışma genişledi. Yazarlar Birliğinin 8. Kongresi'ne konu oldu ve karşı çıkıldı. Bu karşı çıkış, en azından şimdilik tasarımı durdurdu. İkinci örnek de şu: Napolyon'un bozgunla sona eren Moskova Seferi için bir "Zafer Anıtı" yapılması konusu var. Hatta temel döküldü bile. Yazarlar Birliğinin 8. Kongresi'nde buna da karşı çıkıldı. Temelin dökülmüş olması, işlerin durdurulmasını engellemedi.²³⁵

Bozkurt'a göre Yazarlar Birliği, "devlet içinde devlet" şeklinde tanımlanabilir. Bu kuruluştaki yer alan üyelerin, geniş haklara sahip olduğu belirtilir. Bununla beraber Gorbaçov'un yeniden düzenleme politikasıyla yazarlar adına daha özgür bir zeminin oluştuğunu dile getiren sanatçı; Cengiz Aytmatov ve Vasili Belov gibi kalemlerin, eserlerini daha rahat şekilde yazdıklarını söyler. Hâl böyle olsa dahi durumdan memnun olmayan kişi sayısının, azımsanmayacak ölçüde olduğunu aktarır.

Sanatçı, SSCB ile ilgili çeşitli saptamalar yaparken ülkenin sistemi üzerine fikirler paylaşır. Buradaki sosyalizm egemenliğinin, üretim araçlarının devlet bünyesinde bulunduğu, özel girişimin olmadığı tüm dünyaca bilindiğini kaleme alan yazar; insan ihtiyaçlarının devletçe karşılandığını belirtir. Ayrıca işçilerin, öğretmenlerden ve doktorlardan bile daha fazla ücret aldığını vurgular. Bununla beraber Bozkurt, yeni arayışlara yönelen toplulukların varlığının gözle görülür derecede hissedildiğini tespit eder. Yazar, Gorbaçov'un reformlarının bu nedenle insanlar arasında merakla beklendiğini dile getirir.²³⁶

Her sistem gibi SSCB sistemi de hem bünyesinde bazı rahatsızlıklar taşımakta hem de bazı yerlerinden delinebilmektedir. Gorbaçov'un şu sıralarda uygulamaya çalıştığı "açıklık" ve "yeniden düzenleme" politikaları, bu rahatsızlık ve delinmeleri önlemek amacıyla ve bir gereksinimin sonucu ortaya çıkmıştır.²³⁷

Kısacası İsmail Bozkurt, SSCB'deki sistemden ötürü memnun olan insan sayısı kadar hoşnutsuzluğunu aktaran kalabalıkların olduğunu ve Gorbaçov'un, iki kesime seslenecek reformlarla farklı düşünceleri ortak paydada buluşturmaya çalıştığını beyan eder.

²³⁵ Bozkurt, 1987: 30.

²³⁶ Bozkurt, 1987: 32-34.

²³⁷ Bozkurt, 1987: 35.

Sanatçı, gerek konuşmalarında gerekse yazılı ürünlerinde dernekçilik ve sendikacılık ile ilgili fikirlerini birçok defa dile getirmiştir. Konuya ilgisi neticesinde, SSCB’de bu mekanizmaların nasıl işlediğiyle ilgili araştırmalar yapar ve bunları kitabında değerlendirir:

Sendikacıların her yerde söyledikleri şu: Parti-sendika, devlet-sendika ilişkisinde ast-üst ve buyruk veren-buyruk alan ilişkisi yok; eşit koşullarda ilişki var. Zaten bir noktada parti ile sendika bütünleşir. Kural değil ama sendikaların önde gelen yöneticileri genellikle partili oluyor. Gorbacov döneminde sendikaların daha da güçlendikleri ve daha da güçlenecekleri özellikle vurgulanıyor. Fabrika veya diğer üretim birimi başkan veya müdürlerinin, çalışanların oyları ile, yani seçimle belirlenmesi yönündeki gelişmeler, söylenenleri doğruluyor.²³⁸

Yazar, bu söylenenleri uygulamada görmek amacıyla fabrikalara gider. Oradaki yetkililerle ve çalışanlarla musahabede bulunur:

İşletme çapındaki bir sendikanın başkanı, Evgeniya İvanova adında bir hanım. Sendikanın yetkilileri ile ilgili olarak, “Fabrika yönetimi, sendikanın onayını almadan hiçbir karar alamaz.” diyor. “Aslında onay diye bir şey yok. Bizimle danışmada bulunulması yeterli. Ancak uygulamada, evet demediğimiz hiçbir şey üzerinde ısrar edilmiyor.” diye eklemek gerektiğini de duyuyor.²³⁹

Ayrıca sanatçı, hastane ortamında bulunmasından dolayı oradaki görevlilerle de bu konuları masaya yatırma fırsatı yakalar. Kısacası Bozkurt, ilgili hususları yerinde gözlemler ve çeşitli sonuçlara varır.

İsmail Bozkurt’un SSCB’de dikkatini çeken başka bir konu, sovhoz ve kolhozlardır. Bunlar, Ekim Devrimi’nden sonra ortaya çıkan kuruluşlar olarak bilinmektedir. Tarım sanayisi ve üretim kooperatifleri şeklindedir. “SSCB’de tarım çiftlikleri iki çeşittir: Doğrudan doğruya devlete ait sovhozlar ile çalışanların kooperatifleşerek çalıştırdıkları kolhozlar.”²⁴⁰ Yazar, bu yapılanmanın her kentte olduğunu belirtir ve burada gerçekleştirilen üretimle kentte yaşayan nüfusun ihtiyaçlarının karşılandığını beyan eder. Bu şekilde bir sistem yakalandığının ve herkesin bu döngüde pay sahibi olduğunun altını çizer.

Bozkurt, SSCB’de konut ihtiyacının nasıl giderildiği hakkında bazı bilgilere ulaşır. SSCB’de konut temininin bir kamu hizmeti olduğunu, devletin her vatandaşına konut sağlamakta yükümlüğünün bulunduğunu ama isteyen bireylerin özel mülkiyet edinmelerinde herhangi bir sakınca görülmediğini söyler. Ayrıca devletin sağladığı imkânları tercih

²³⁸ Bozkurt, 1987: 40.

²³⁹ Bozkurt, 1987: 45.

²⁴⁰ Bozkurt, 1987: 47.

edenlerin sayıca fazlalığından söz eden yazar, kentlerde özel mülkiyet tercihinin minimum düzeyde olduğunu vurgular.²⁴¹

Yazar, üretimin yanında serbest pazarlar konusuna da yer verir ve verilerle bu konuya açıklık getirir:

SSCB’de tarım alanında küçük çaplı kişisel çiftliklere izin var. Bu gibi çiftlikler özellikle et, süt, yumurta üretiminde önemli yer tutuyorlar. İstatistikî bilgilere göre kişisel küçük tarım işletmeleri, SSCB’deki et, süt, yumurta üretiminin yaklaşık üçte birini sağlıyorlar. Bu gibi işletmeleri desteklemek, Gorbaçov’un yeniden düzenleme programından önce de Sovyet Devleti’nin politikası idi. Şimdi daha çok destekleniyor.²⁴²

Kısacası Bozkurt, devletin tarım ekonomisinde temel unsur olduğunu; bunun yanı sıra özel girişimlerin de pazarlara yansıdığını aktarır.

Yazar, SSCB’de karşılaştığı ve ilgisini çeken “Beriyoska”lar hakkında bilgiler verir:

Ülkeye soktuğunuz döviz, ister döviz olarak ister rubleye çevirerek kullanabilirsiniz. Ancak tüm paranızı rubleye çevirmemek yararınıza; çünkü bazı şeyler için döviz ödemekle yükümlüsünüz. Örneğin ben, bir aylık olan uçak biletimin süresini dövizle ödedim. Ruble kabul etmiyorlardı. Bu zorunlu durumların dışında, cebinizde döviz bulundurmanın başka bir yararı da var: “Beriyoska” denilen dövizle satış yapılan yerlerden alışveriş yapmak.²⁴³

SSCB’de “Beriyoska”, “dövizle satış yapılan yer” anlamına gelir. Tatil için buraya gelen turistlerin yollarının buradan geçme ihtimalinin yüksek olduğuna ama Sovyet vatandaşlarının buradan hizmet alamadığına, *Kızıl Meydan’da Bir Uçak*’ta yer verilir.

Sanatçının üzerinde durduğu en mühim konu, SSCB’deki sağlık hizmetleridir. Oğlunun rahatsızlığı sebebiyle gittiği SSCB’de, özellikle bu konuya eğilmesi tabiidir. Oğlu Orkun Bozkurt, Moskova’daki ünlü bir hastanede otuz güne yakın bir süre tedavi görür. Bu nedenle yazarın sağlık alanıyla ilgili gözlemleri, daha realisttir.

İsmail Bozkurt’un bu hususla alakalı belirttiği ilk durum, SSCB’de sağlık hizmetlerinin ücretsiz olmasıdır. O; apoleti, statüsü ne olursa olsun hiçbir yetkiliye (doktor, hemşire...) veya hastaneye tek kuruş ödenmediğinin altını çizerek. Yerli ya da yabancıların buraya tedavi için geldiklerinde tek kapık ödemediğinden ülkelerine döndüğüne şahit olan Bozkurt, kendilerinden de KKTC’ye dönerlerken hiçbir ücret alınmadığını söyler. Ayrıca hekimlerin ve

²⁴¹ Bozkurt, 1987: 50.

²⁴² Bozkurt, 1987: 53.

²⁴³ Bozkurt, 1987: 56.

hemşirelerin ilgilerinden memnun kaldıklarını belirten sanatçı, hastane ortamına dair olumlu izlenimler edinir:

Hastanede çok içten bir hava vardı. Geniş bir aile gibi idi. Yeni gelenlerde ilk günler biraz yabancılık görülürdü. Ancak birkaç gün içinde bu yabancılık kalkar, ailenin bir parçası olunurdu. Birçok ulustan insan vardı. Hem SSCB'deki uluslardan hem de birçok Avrupa, Asya, Afrika uluslarından insanlar vardı. Bu insan topluluğunun karmaşıklığı, aile sıcaklığının doğmasına, dostluğa, kaynaşmaya engel olmazdı. Kimse kimseyi ırkından veya başka nedenlerden dolayı hor görmezdi. Herkes birbiri ile konuşur; güler oynar; dalga geçer; fıkra anlatır; dertleşir; söyleşirdi. Kısacası hastalar, yakınları, personel ve hekimler içten ve barışçıl bir ilişki içinde idi. Kavga, gürültü yoktu. Bu durum gerek hastaların gerek yakınlarının moralini olumlu yönde etkiliyordu. Oğlum ve biz de bu havaya girdik, herkesle dost olduk. En önemlisi, oğlum hastanede hep yüksek moralle yattı. Sanırım bu, bir hastanede en gerekli hususlardan biridir.²⁴⁴

Özetle Bozkurt, sağlık hizmetlerinin SSCB'de ücretsiz olduğunu ve çalışanların hastalara sevecen bir tavırla yaklaştığını aktarır.

İsmail Bozkurt, SSCB'de halkla iç içe vakit geçirir ve sosyal hayatta kadınların, faal bir rol üstlendiğini belirtir. Oğlunun tedavi gördüğü hastanedeki bölüm sorumlusunun, Moskova Belediyesinde görüşme yaptığı kişinin, incelemelerde bulunduğu bir fabrika ve bir sovhozun sendika başkanlarının, çevirmenlerinin bayan olduğunu dile getirmekle birlikte kadınlara toplumsal hayatta önem verildiğini vurgular:

Kısaca söylemek gerekirse Sovyet kadınlarının eşitliği yalnızca kuramsal değildir; uygulamada da geçerlidir. Bu eşitlik çalışma hakkı içinde geçerlidir ve kadınların ekonomik bağımsızlıklarını sağlamaktadır. Böyle olunca gerçek anlamda bağımsız davranabilmekte, toplumun gerçekten eşit bireyleri olarak yaşamlarını sürdürebilmektedirler.²⁴⁵

SSCB'de kadınların sosyal yaşamda etkin olduğunun altını çizer yazar; bayanların kendi ayakları üzerinde durmalarının devletçe sağlandığını, okurlarıyla paylaşır.

Bozkurt'un SSCB'de sorun olarak addettiği konuların başında, alkolizm gelmektedir. Gorbaçov'un bu problemin çözümü adına çeşitli önlemler aldığını söyleyen sanatçı, tüm tedbirlere rağmen alkolizm oranının azalmadığını beyan eder. Hastanede bile insanların alkol tükettiğine şahit olan yazar, mevzu ile ilgili bir fıkraya yer verir:

²⁴⁴ Bozkurt, 1987: 60-61.

²⁴⁵ Bozkurt, 1987: 63.

Bir turist grubu kenti dolaşırken uzunca bir kuyruğa rastlar. Tiryakiler satışın başlamasını beklemektedirler. Rus rehber, “Ne kuyruğu?” diye sorarlar. Rehber bir an şaşırır. “Vodka kuyruğudur.” demek içinden gelmez. O an aklına gelen ilk yanıtı verir: “Devlet sınavlarına giriş kuyruğu!” Ama kuyruktakilerin bir kısmının elleri titremektedir. Rehber yeniden sorulur: “Ya bu titreme ne oluyor?” Rehber bir kez doğru yanıt vermemiştir. Önceki yanıtına uygun, yeni yanıt verir: “Efendim, sınav saati yaklaştı da, heyecanlanıyorlar!”²⁴⁶

Yazar, Rus halkının içkiyi sevdiğini ve yönetimin bu konuya çözüm üretmekte çok zorlanacağını dile getirir.

İsmail Bozkurt, SSCB insanının geleneklerini ve dine bakışını ne şekilde hayatlarına yansıttıklarını merak eder. Bu konularda devletin, nasıl bir rolle halkın yanında olduğunu araştırır:

SSCB dönüşünde pek çok kişinin bana sorduğu gibi ben de Moskova’da pek çok kişiye dinle ilgili sorular sordum. Kimisi dine inandığını söyledi kimi inanmadığını. Dine saygı duyanlar da vardı, dinle dalga geçenler de. Yalnız son zamanlarda dine yönelişte bir hızlanma olduğu, gençler arasında bile bu yönde eğilimler olduğu söyleniyor. Bir dostum, “Gençler dinin törensel yanlarını beğeniyorlar. Yani bir eğlence gibi bakıyorlar bu törenlere.” demek suretiyle konuya yine eleştirel bir bakış açısı getirdi. Bu konuda söyleyebileceklerim şudur: Din ve gelenekler, SSCB’de etkili değildir. Özellikle devlet işlerinde yerleri yoktur. Ancak halk arasında, görece etkisi vardır.²⁴⁷

İsmail Bozkurt’a göre Moskova; halkına geniş kültür, sanat, spor ve eğlence olanakları sunan bir kenttir. Bunun yanı sıra sinemaların, tarihî yapıların, hayvanat bahçelerinin her gün onlarca kişiyi ağırladığına değinen sanatçı; kısa vaktite ve zorunlu olarak gerçekleştirdiği bu seyahatinde fazla gezme fırsatı bulamadığını satırlarına taşır. “Kısacası Moskova tanındıkça sevilen ve derinliğine girildikçe görülecek-gezilecek yeni yeni yerler keşfedilen; tarih, estetik, sanat, güzellik, bilim dolu bir kent.”²⁴⁸ Yazar, VDNH denilen sanayi sergilerinin Moskova’ya gelenlerce ziyaret edilen bir yer olduğunu aktarır. Bu sergilerin bir başka işlevinin eğitimle ortak paydada birleştiğinin altını çizen Bozkurt, ülke içerisinde bulunan farklı milletlerin burada kendisine has kültürel unsurlarını ortaya koyma imkânı bulduğunu söyler. Sergi ile aynı bölgede bulunan ünlü Cosmos (Uzay) Anıtı, yazarın ilgisini çeken bir başka yerdir. Bu mekânda uzay çalışmalarında emeği geçen bilim insanlarının heykel ve büstlerinin yer aldığını belirten İsmail Bozkurt, Lenin Caddesi üzerinde uzaya çıkan ilk insanı temsilen Gagarin Anıtı’nın bulunduğunu söyleyerek Gagarin’le alakalı ezberleri bozan bir bilgi

²⁴⁶ Bozkurt, 1987: 66.

²⁴⁷ Bozkurt, 1987: 68, 70.

²⁴⁸ Bozkurt, 1987: 71.

paylaşır: “Gagarin’i, ‘Deneme uçuşu yaparken kaza yaptı ve öldü.’ diye biliriz. Resmî açıklamalar öyle! Oysa Gagarin, arkadaşları ile birlikte uçakla avlanırken kaza yapmış ve ölmüş!”²⁴⁹ Kısacası Bozkurt’a göre Moskova, boş vakitlerin değerlendirilebileceği olanaklara sahiptir.

Orada kaldığı kısa süre zarfında sanatçı, SSCB’nin Zafer Bayramı’nın nasıl kutlandığını izleme fırsatı bulur:

9 Mayıs, SSCB’nin Zafer Bayramı. İkinci Dünya Savaşı’nda, Hitler Almanyasının dize getirildiği gün. Daha SSCB’ye gitmeden, bunun SSCB’nin en büyük bayramlarından biri olduğunu, dolayısıyla o günlerde Moskova’da bulunup bu bayramı görmekle şanslı olacağımı söylemişlerdi. Bu bayramın kutlanışını görmek, benim için gerçekten ilginç olmuştur. Çünkü militer bir bayram kutlanışı göreceğimi sanmıştım. Başka türlü bir Zafer Bayramı düşünemiyordum. Oysa tam tersi bir kutlama gördüm. Bayramın açılışını SSCB Kültür Bakanı yaptı. Her şeyden önce bu, bana çok ilginç geldi. Herhâlde dünyaya da bir mesaj veriliyordu. SSCB’nin son dönemde başlattığı silahsızlanma ve barış kampanyasına yeni ve küçük bir halka ekleniyordu. Kutlamalar, birkaç gün sürdü. Hiçbir törende tek bir asker, tek bir silah yoktu. Çiçek, sevgi, sanat gösterileri, savaşın kötülüğünü sergileme, barış isteği, eğlence tüm kutlamalarda ve kutlamaların tüm aşamalarında egemendi. Bana öyle geliyor ki “barış” ve “savaşız bir dünya” Sovyet halkının tutkusu. Konuştuğum tüm Sovyet yurttaşlarında, savaş korkusu olmayacak bir dünya için içten bir özlem olduğu izlenimini edindim. Kimse bana savaştan söz etmedi. Barış, silahsızlanma sürekli konuşulan konular...²⁵⁰

İsmail Bozkurt burada, SSCB yönetimi ve insanının savaş hakkındaki düşüncelerine yer verir. Barış odaklı siyasî girişimlerin vatandaşlar tarafından memnuniyetle karşılandığını aktaran Bozkurt, savaşız bir dünyaya duyulan özlem neticesinde bugünlere geldiği üzerinde durur.

Yazar, SSCB’nin dış ülkelerle ilişkilerinin seyri için kurulan “Dostluk Evleri”ne giderek buradaki ortamı görür. SSCB’nin, yüz yirmi ülkeyle karşılıklı kurduğu bu tarz derneklerden bahseder. Bozkurt, kuruluşun Avrupa birimine gittiğini lakin burada Türkiye’yle alakalı herhangi bir mekanizmanın bulunmadığını belirtir. Onu hayrete düşüren bir diğer olaysa “Yunanistan-Kıbrıs Masası”nın, orada beraber yer almasıdır. Sanatçı, bu duruma kızsa ve üzülse bile bir realite olduğunun farkındadır. Çünkü onların ortak noktasının, din olduğunu bilmektedir. Buna rağmen İsmail Bozkurt; “Kıbrıs Masası”na giderek Kıbrıs Türklerinin haklarını sonuna kadar savunduğunu, hararetli tartışmalarda bulunduğunu ve onların bu

²⁴⁹ Bozkurt, 1987: 73.

²⁵⁰ Bozkurt, 1987: 74-75.

konuya bakış açılarını değiştirmeleri gerektiğini söyler.²⁵¹ “Karşılık olarak bana, SSCB’nin resmî politikasını anlattılar. Bunun dışına çıkılamayacağını duyurdular ve güneydeki Kıbrıs-SSCB Dostluk Derneği ile ilişki kurmamızı, yani hiç olmayacak bir şeyi önerdiler.”²⁵² Özetle Bozkurt; SSCB’nin KKTC ile ilgili düşüncelerini reel bulmadığını, sundukları çözüm önerilerinin gerçekte bağdaşmadığını ve Kıbrıs Türklerinin her platformda arkasında duracağını gözler önüne serer.

Yazar, SSCB’ye çeşitli sebeplerle giden ya da yerleşen Kıbrıslı Türklerle irtibata geçer. Buradan hareketle ortaya koyduğu saptamalar, ehemmiyet teşkil etmektedir. SSCB’nin “Kıbrıs Meselesi”ne bakışının sorunlu olduğunu dile getiren Bozkurt, var olan yaklaşımların burada yaşayan Kıbrıs Türklerini şoven olmaya zorladığını belirtir.²⁵³ Kıbrıs Rumlarının Moskova’da etkili olduğunu söyleyen yazar, bu durumun Kıbrıs Türklerine olan perspektifi değiştirdiğini sözlerine ekler. SSCB’nin Kıbrıs’a tek yönlü bakışı ve olaylara hâkim olmayışı, burada yaşayan Türklerin tepkisine gebe bir hâl alır. “Burada, Moskova’da, Rumların ve Yunanlıların davranışları karşısında biz Kıbrıslı Türkler şoven olmak zorunda bırakılıyoruz. İnsan ister istemez içgüdüsel bir tepki ile şoven olmaktan kurtulamıyor.”²⁵⁴ İsmail Bozkurt, SSCB’de “Kıbrıs Meselesi”ne bakışın ne denli subjektif olduğuna dikkatleri çeker ve Kıbrıs Türklerinin Moskova’daki dik duruşunu aktarır.

Yazar, Moskova’da başından geçen bir olayın kendisini üzdüğünü belirtir. Bozkurt, KKTC’nin Güzelyurt ilçesinden Moskova’ya gelen bir soydaşından haberdar olur ve onu bulmak için çaba harcar. Sonunda Mehmet Osman Yılmazoğlu isimli Kıbrıs Türkü’nü, Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçiliği yardımıyla bulur. Yılmazoğlu, adale rahatsızlığından dolayı tekerlekli sandalye kullanmaktadır. Birçok ülkeye tedavi amaçlı gitmişse de son umut olarak SSCB’yi tercih eder. Sanatçı, Mehmet Osman Bey’i hemen ziyarete gider ve sağlık durumu hakkında bilgi alır. KKTC’de vekillik ve bakanlık yapan birisinin yakın ilgisi, Yılmazoğlu’nu mutlu eder. Tedavi için tek başına Moskova’ya geldiğini ama iyileşme sürecinin gerçekleşmemesi sebebiyle adaya döneceğini söyleyen Mehmet Bey’in hikâyesini

²⁵¹ Bozkurt, 1987: 78-79.

²⁵² Bozkurt, 1987: 80.

²⁵³ 26 Nisan 2018’de Luxor Garden Hotel’de gerçekleştirilen sohbette İsmail Bozkurt, şovenlik hakkında çeşitli açıklamalarda bulunur: “Ne yazık ki kavramlar, herkes için aynı anlama gelmiyor. Nesnellikten uzak subjektif unsurlar, anlamı başkalaştırabiliyor. Özellikle hassas konularda, bu daha da geçerli bir durumu ortaya çıkarıyor. Milliyetçilik de bunlardan biri. Bundan dolayıdır ki ‘milliyetçiyim’ diyebilirim. Ben, millî değerlere bağlıyım. Bütün yaşamımda da bu değerleri, ‘ölümüne’ savundum. Başka bir deyişle gün geldi bu değerler için ölümü göze aldım. Ama bununla beraber insanlığımdan ve demokrasiğimden hiç şaşmadım. O korkunç savaş yıllarında bile komutanlığını yaptığım bölgede, demokratik bir yapı oluşturabilme olanaklarını zorladım fakat başaramadım. Gerçekçi değildi zaten bu düşüncem. Savaş döneminde, devletin buharlaştığı ve askerî bir yapının denetimde olduğu bir ortamda gerçekçi olamazdım. Savaş ortamında şoven kimliğine büründüğüm de oldu kuşkusuz ama sürekli olmadı bu durum.”

²⁵⁴ Bozkurt, 1987: 83.

son derece duygusal bulan yazar, KKTC'ye döndüğünde onun vefat ettiğini öğrenir. “Mehmet’in öyküsü, Moskova gezimin içinde, içimi buruklukla dolduran, ibret verici bir öykü, unutulmaz bir acı anı olarak kalacaktır.”²⁵⁵ Buradan hareketle İsmail Bozkurt, olayın kendisinde büyük bir travma oluşturduğunu ve onun tek başına verdiği bu mücadeleyi takdir ettiğini dile getirir.

Sanatçının değindiği bir başka konuya SSCB’de yaşayan Türk kökenli insanlar hakkındadır. Hastanede, otelde, lokantada, sokakta, pazarda; kısacası ülkenin her yerinde Türk asıllı bireylerle karşılaşır ve soydaşlarıyla hasbihâller eder. Bozkurt’un bu konuyla ilgili üzüldüğü bir hadise mevcuttur. Sanatçı, Türk kökenli insanların birbirlerini anlayamadığını ve tercüman vesilesiyle ilişki kurabildiklerini söyler ve bu durumdan yakınır. Bununla beraber yazar, Türkiye’de sanat icra eden müzisyenlerin kasetlerinin burada çok tutulduğunu belirtir. Eserlerinde sürekli üzerinde durduğu konu olan sanatın sınır tanımazlığına, bu örneği kanıt olarak gösterir. Çünkü söz konusu kasetlerin, resmî yollardan SSCB’ye girmesinin mümkün olmadığına altını çizer. Ayrıca burada yaşayan Türklerin, geleneklerine sıkı sıkıya bağlı olduğuna dikkat çeker.²⁵⁶

İsmail Bozkurt’un değindiği son husus, SSCB’deki dil sorunudur. İngilizcenin orada etkin bir lisan olmadığı ve bu yüzden tercümanlara ihtiyaç hissedildiği bilgisi verilir.

3.2.2.1.1. *Kızıl Meydan’da Bir Uçak’a Dair Bir Değerlendirme*

İsmail Bozkurt’un yazın yaşamındaki ilk eseri olan *Kızıl Meydan’da Bir Uçak*, oğlunun rahatsızlığı sebebiyle gittiği SSCB’de karşılaştıklarından hareketle teşekkül eder.²⁵⁷ Yazarın “gezi notları” şeklinde nitelediği bu kitap, Ruslara ait birçok konuyla ilgili bilgiler içermektedir. Bozkurt, orada geçirdiği kısa süre zarfında gördüklerini, yaşadıklarını, tanık olduklarını yapıtına aktarır. Böylece eser, zengin bir zemine oturtulur. Moskova’da gezilecek yerler hakkındaki düşüncelerini dile getirir. Kremlin’le alakalı ilginç bilgiler verir. Kızıl Meydan’a ait çeşitli saptamalarda bulunan yazar, kitabının ismine vesile olan uçak hadisesini konu edinir. Lenin, Stalin gibi Rus devlet yetkilileriyle ilgili düşüncelerini açıklar. Ayrıca Nâzım Hikmet’e değinen İsmail Bozkurt, SSCB’de yazarlığın nasıl algılandığını anlatır. Sovyet sistemi üzerine çeşitli fikirler ortaya koyan Bozkurt, ülkede yaşanan alkol sorununun çözümünün zor olduğu kanaatini dillendirir. Halkın dinî değerlerden ve geleneklerden uzak olduğu tespitinde bulunan yazar, burada yaşayan Türk asıllı insanların manevî kıymetlerine

²⁵⁵ Bozkurt, 1987: 87.

²⁵⁶ Bozkurt, 1987: 88-92.

²⁵⁷ Bu gezi notlarının bir araya getirilerek kitaplaşmasında ve Bozkurt’un edebî hayata dâhil olmasında en büyük pay sahibi, Bekir Yıldız’dır.

son derece bağlı olduğunu söyler. Bununla beraber Türk kökenli insanların, dilsel manada birbirini anlayamadığını ve bu durumdan üzüntü duyduğunu sözlerine ekler. SSCB'nin KKTC'ye ve adada yaşananlara yaklaşımından dolayı hoşnutsuzluğunu belirten sanatçı, Kıbrıslı Türklerin şoven olma durumuna getirildiğinden dem vurur. Misafir oldukları kısa zaman içerisinde her şeye rağmen güzel anlar yaşadığını, oğluyla ilgilenildiğini ve hoş günler geçirdiğini aktarır.

3.2.2.2. *Evliya Çelebi'nin İzinde Kuzey Kıbrıs Seyahatnamesi*

İsmail Bozkurt'un *Kızıl Meydan'da Bir Uçak* isimli gezi notlarının ardından bu türde kaleme aldığı son eseri *Evliya Çelebi'nin İzinde Kuzey Kıbrıs Seyahatnamesi*, 2011 yılında Bengü Yayınları tarafından neşredilir. 756 sayfadan oluşan bu kitap, KKTC'yi konu alan önemli yapıtların başında gelmektedir. Babahan Muhammed Şerif bu ürünün, “Kuzey Kıbrıs Ansiklopedisi” niteliğinde olduğunu belirtir.²⁵⁸ Eserin “Takdim” kısmında dönemin Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay'ın kısa bir açıklaması bulunmaktadır. Burada Günay, eserin sebeb-i telifi hakkında çeşitli bilgiler vermektedir:

2011 yılı, Evliyâ Çelebi'nin doğumunun 400. yıl dönümüdür. Birleşmiş Milletler Bilim, Eğitim ve Kültür Kuruluşu UNESCO, Bakanlığımızın girişimleriyle, anma ve kutlamalar listesinde 2011 yılını Evliyâ Çelebi'nin doğumunun 400. Yıldönümü olarak ilan etmiştir. Bakanlık olarak Evliyâ Çelebi ve ölümsüz eseri Seyahatname'yi, yurt içinde ve yurt dışında geniş kitlelere tanıtmak için yıl boyunca çeşitli etkinlikler gerçekleştiriyoruz. Bunlardan birisi de “Evliyâ Çelebi'nin İzinde” adıyla yürütülen projedir. Bu proje ile günümüz yazarları, Evliyâ Çelebi'nin gezdiği coğrafyayı kendi üsluplarıyla tekrar kaleme almaktadırlar. Elinizde bulunan eser, bu kapsamda yapılmış çalışmalarından birisidir.²⁵⁹

Yapıtın ön sözünde İsmail Bozkurt, eserin yazılma hikâyesine dair bilgiler aktarır:

Yakup Deliömeroğlu ile Ali Akbaş, Ankara'daki bir otel lobisinde bana projeyi anlatıp “Kıbrıs Seyahatnamesi”ni yazma önerisinde bulundukları güne kadar, aklımda böyle bir şey yoktu. Proje, 1611'de doğan Evliya Çelebi'nin 400'üncü doğum yılı olan 2011'de, 50 değişik yazarın 50 değişik ülkenin seyahatnamesini yazmasını içeriyordu. Ben tereddüt ettim ama onlar ısrar etti. Reddedemedim. Aslında yaşamım, böyle bir seyahatname için “biçilmiş kaftan”dı. Ücra bir köyünde doğduğum Kıbrıs'ı, yaşamım süresince dolaşıp durmuştum ve sevdalısı olduğum bu yavru yurdun hemen hemen her yönü üzerinde çalışmış ve kafa patlatmıştım. Dahası bir yazar olarak edebiyatın “gezi türünü” çok

²⁵⁸ Şerif, 2014: 18.

²⁵⁹ Bozkurt, 2011a: 26. Seyahatname türüyle özdeşleşen Evliya Çelebi, “gezi yazısının babası” şeklinde anılır. *Seyahatname*, hâlâ güncelliğini koruyan üst düzey bir yapıttır. Evliya Çelebi, Kıbrıs'ı hiç görmemiş olsa bile eserinin kimi yerlerinde bu adadan söz eder. Bunun sebebi olarak Oğuz Karakartal, “Evliya Çelebi'nin babası Derviş Mehmed Zilli'nin Kıbrıs'ın 1571'deki fethine katılan askerlerden biri olması” biçiminde bir açıklamada bulunur. Ayrıntılı bilgi için bk. (Karakartal, 2014: 47)

seviyordum ve bu türde bir kitabım, onlarca yazım yayımlanmıştı. İşe “Kıbrıs Seyahatnamesi” diye başlamıştım ama kısa sürede bunun çok da kolay olmadığını, hele var olan zaman sınırlamasının buna olanak bırakmadığını görerek işi “Kuzey Kıbrıs Seyahatnamesi”ne dönüştürdüm. Ona “Sence Evliya Çelebi bu çağda yaşamış olsaydı ‘Seyahatname’sine tüm Kıbrıs’ı alabilir miydi?” diye sorunca birlikte “Alamazdı.” Sonucuna vardık. Çünkü herkes bilir ki Çelebi, günümüzde Kuzey Kıbrıs’a gelse, Güney Kıbrıs’a geçemeyecek, Rumlar T.C. pasaportuna bakıp ona “dur” diyeceklerdi.²⁶⁰

Burada, hatırı sayılır kişilerin konuyla ilgili yazara teklifte bulunduğu ve Bozkurt’un da bu isteği geri çevirmediği aktarılır. Bununla beraber sanatçının yaşam serüveni incelendiğinde bu tasarıda olma arzusunun arttığının söylenilmesi mümkün olacaktır. Ayrıca çok sevdiği bu vatan topraklarının eserine taşınması, yazarı mutlu eder. Bozkurt, “Kıbrıs Seyahatnamesi” adı altında adayı bir bütün olarak kaleme almak istese de zamanının kısıtlı olmasından ve politik sebeplerden dolayı içeriği, “Kuzey Kıbrıs Seyahatnamesi” şeklinde daraltır ve buna da ironik bir açıklama getirir.²⁶¹

İsmail Bozkurt, eseri yazarken azamî derecede bilgi kirliliğiyle karşılaştığını ve birçok resmî makamın kendisine yeteri kadar yardımcı olmadığını beyan eder. Özellikle köy adları hususunda büyük sıkıntılar yaşayan yazar, çevresinin desteğiyle yapıtına görseller ekleyerek ürününü zenginleştirir.²⁶²

Sürecin kısa oluşu, Bozkurt’un belini bükse bile konuyla ilgili bilgileri toplar ve eseri vücuda getirir. Harid Fedai, Ali Nesim, Bener Hakkı Hakeri, Tuncer Bağışkan, Zekâi Altan, Ahmet Tolgay, Osman Erciyas, Halil Sadrazam, Nuran Kekeç, Hasan Kahvecioğlu, Günay Bozkurt gibi isimlerin yapıtlarından ve deneyimlerinden yararlandığının altını çizen İsmail Bozkurt; bu kitabın yalnız bir ansiklopedi niteliği taşımadığını, kendi yaşam tecrübelerinin ve analizlerinin bir değerlendirmesi şeklinde de görülmesi gerektiğini vurgular.²⁶³ En önemli husus, KKTC’nin; orada doğan, büyüyen ve Kıbrıs Türklüğü için her türlü meşakkate göğüs geren bir mücahit tarafından müstakil bir biçimde gezi alanında yazılmasıdır. Kısacası kitabın kaleme alınmasından evvel KKTC’ye yönelik bu türde yeterli ürün ortaya konmaz ve ayrıntılı bilgiler verilmez. Bu sebeple yapıt, türü içerisinde değerlendirilen mühim eserlerin başında gelir.

Kitap, KKTC’nin yakından tanıtılması adına önemlidir. Kıbrıs Türklerinin tarihî dönemlerine yer verilen bu yapıtta, çeşitli kültürel unsurlara rastlamak mümkündür ve bunları

²⁶⁰ Bozkurt, 2011a: 27.

²⁶¹ Bozkurt, yapılan teklifi olumlu yanıtlamasından hemen sonra eseri yazmaya başlar ve yaklaşık 1,5 senede bu yapıtı tamamlar.

²⁶² Bozkurt, 2011a: 28.

²⁶³ Bozkurt, 2011a: 29.

anlamak için arketipine kadar inildiği görülür. Örf, âdet, gelenek, görenek, yemek sahasındaki zenginlikler, tarihî unsurlar ve doğal güzellikler gibi birçok alanda ülkeyle ilgili bilgilerle karşılaşmaktadır. Ayrıca İsmail Bozkurt'un hayatına ilişkin ehemmiyet teşkil eden konular, kitapta mevcuttur. Ürünle alakalı bir yazı söz konusudur. İlgili değerlendirmede Karakartal bu yapıtı, Kıbrıs Türk edebiyatında öncü ve çığır açıcı bir eser olarak tanımlamaktadır. Bunun en önemli sebebi, Kıbrıs Türk edebiyatının gezi alanındaki yetersizliğidir. Bu yönüyle yazarın ilgili alandaki yapıtı, Kıbrıs yazınındaki boşluğu gidermesi ve seyahatname türünde eser kaleme alacaklara özendirici etki yapması nedeniyle mühimdir:

Akdeniz ve adalar coğrafyası, gezginlerin ve yazarların daima ilgisini çekmiştir. Akdeniz ve adalarına inmeyen Avrupalı yazarlar yok gibidir. Öte yandan Marco Polo'nun Doğu dünyası gezileri Doğu'nun pek çok bilgi ve ürününü Batı'ya taşımıştır. Osmanlı-Türk dünyasında XVII. Yüzyılda Evliya Çelebi'nin yaptığı gezileri ve hacimli seyahatnamesi, Türk kültür ve edebiyatında *Orkun Yazıtları*, *Divanu Lügat'it Türk*, *Muhakemü'l-Lugateyn*, *Kâmûs-ı Türkî*, *Nutuk* gibi bir millete bağlı olmanın, onu geleceğe taşımanın bilinciyle nasıl kazanmış-yazılmış eserlerse, İsmail Bozkurt'un *Evliya Çelebi'nin İzinde Kuzey Kıbrıs Seyahatnamesi* de aynı türden bir eserdir, belgedir. Vezir Tonyukuk, Kaşgarlı Mahmut, Ali Şir Nevayi, Evliya Çelebi, Şemsattin Sami ve Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü harekete geçiren dürtü, his neyse, İsmail Bozkurt'a da *Kuzey Kıbrıs Seyahatnamesi*'ni yazdıran güç odur. Bu ise yaşadığı ülkenin, mensub olduğu milletin toprağını, kültürünü, tarihini, mimarisini kısacası “milli varlığı”nı, bundan beş yüz yıl sonraki kuşaklara taşımak-aktarmak ve onları haberdar etmek misyonu yani vatanseverliktir. Türklük bilinci ve aydın sorumluluğudur.²⁶⁴

Yukarıdaki bilgilere göre gezi yazıları, evrensel bir niteliğe sahiptir. Farklı milletlerin sanatçıları tarafından çeşitli ülkelerle alakalı yazılar kaleme alınır. Doğu-Batı etkileşimi, bu sayede ivme kazanır ve bu birikimlerin karşılıklı tanınmasına vesile olunur. Vezir Tonyukuk, Kaşgarlı Mahmut, Ali Şir Nevayi, Evliya Çelebi, Şemsattin Sami ve Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün yukarıda adı anılan eserleri kaleme alma sebeplerinin vatan sevgisi olduğunun altını çizen Karakartal; İsmail Bozkurt'un yapıtını da bu bağlamda değerlendirir ve gelecek kuşaklara taşıma arzusunu sözlerine ekler.

Oğuz Karakartal eserin, “neoklasik” özelliklere sahip olduğunu söyler. Kültürel sentezlemeyi ve devamlılığı sağladığı için bu yapıtı, Yahya Kemal'le ilişkilendirir.²⁶⁵ Kanaatimizce yapılan analiz yerindedir. Konuya, şu şekilde açıklık getirilebilir: *Seyahatname*, klasik bir yapıttır. Yıllar geçse bile değerinden hiçbir şey kaybetmez ve türünde emsal olarak kabul edilir, edilecektir. Böyle bir eserden öykünerek yeni bir ürün ortaya konması ise

²⁶⁴ Karakartal, 2014: 46.

²⁶⁵ Karakartal, 2014: 46-47.

neoklasisizm olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla İsmail Bozkurt, bu eseriyle neoklasik bir seyahatname vücuda getirir.

Evliya Çelebi'nin İzinde Kuzey Kıbrıs Seyahatnamesi, kendi içerisinde yedi ana bölüme ayrılır. Yazar bu yedi bölümü, yine dâhilinde kısımlara indirgeyerek daha kapsamlı incelemelere girişir.

Eserin birinci bölümü (Giriş), “ ‘İlk’, ‘Tek’ ve ‘Özel’ Yolculuklarım” adıyla kaleme alınır.²⁶⁶ Burada yazarın, küçük yaşta gezi serüvenine başladığı görülmektedir. Bozkurt, çocukluk yıllarında doğduğu Boğaziçi’nden babasıyla beraber katır arabasıyla Lârnaka’ya yaptığı ilk yolculuğun kendisinde uyandırdığı izlenimleri ve bilinçaltındaki emareleri satırlarına aktarır. Kapalı mekân insanının, köyden çıkmasından ötürü duyduğu heyecanı ve sevinci söze döker. Bozkurt’un çocukluk senelerinde seyahat etmek, zor bir iştir. Bu ilk yolculuğun verdiği sevinç, yazara yeni seyahatlerin kapısını aralar ve bu ürünün meydana gelmesini mümkün kılar. Birinci bölüm, yedi alt başlık altında incelenir. Burada; ilk yolculuğunun katır arabasıyla gerçekleştiğine, anımsadığı ilk otobüs yolculuğuna, gezi amaçlı ilk yolculuğuna, yabancı askerî araçla yaptığı maceralı seyahatine, zor şartlarda olması sebebiyle “kelle koltukta” şeklinde tanımladığı yolculuğuna, askerî helikopterle gerçekleştirilen yolculuğuna ve son olarak da hafızasında yer eden bazı gezilerine dair bilgiler aktarır. Bu kısımda, yazarın hayatıyla ilgili önemli kesitler bulunmaktadır.

İkinci bölüm, “Lefkoşa İlçesi”dir.²⁶⁷ Yazar bu bölümü, kendi içerisinde beş ana kısma ayırır ve bunları, yine küçük parçalara bölerek aktarmayı tercih eder. Böylelikle daha fazla detaya yer verme fırsatı bulur. İlk olarak “Benim Şehrim” dediği Lefkoşa’nın kendisinde uyandırdıklarına değinen yazar, KKTC’nin başkentine ilişkin çeşitli bilimsel argümanlara başvurur ve sayısal verilerden faydalanır. Demografik özellikleri, eğitim ve sağlık hizmetleri, ulaşım ve trafik koşulları, siyasal hayatı, spor ve sosyal yaşamla ilgili düşüncelerini aktarır. Şehrin isminin nereden geldiği, asırlar öncesinden günümüze kadar tesiri altında kaldığı medeniyetler, gezilecek mekânlar, insan ve tarihî yapılarına dair ilginç izlenimler kaleme alınır. Bozkurt, Lefkoşa dâhilinde Gönyeli, Alayköy, Değirmenlik ve Akıncılar gibi yerleşim birimlerine yer vererek çeşitli özelliklerini gün yüzüne çıkarır.

Üçüncü bölüm ise “Gazimağusa”dır.²⁶⁸ Burası, İsmail Bozkurt için ayrı bir önem arz etmektedir. Yaşamının önemli bir bölümü, burada ve dâhilindeki yerleşim birimlerinde geçer. Bu kısımda, Güney Kıbrıs’tan Kuzey Kıbrıs’a göç ettikten sonra yaşadıkları hakkında önemli

²⁶⁶ Bozkurt, 2011a: 32-48.

²⁶⁷ Bozkurt, 2011a: 50-235.

²⁶⁸ Bozkurt, 2011a: 237-454.

bilgilere rastlanır. Ayrıca Kıbrıs Türkü'nün var oluş mücadelesinde sanatçı, bu topraklarda TMT adına önemli icraatlarda bulunur. Gazimağusa ile alakalı coğrafi konum bilgileri veren Bozkurt; eğitim, sağlık gibi birçok konuyu masaya yatırır ve daha derin incelemek amacıyla on bir alt başlık altında önemli bilgiler aktarır. Gazimağusa'da DAÜ'nün kurulmasıyla yeni bir çehre meydana geldiğini söyleyen Bozkurt, limanının da hayatî öneme sahip olduğunu vurgular. Tarihî bağlamda KKTC'nin önemli uzvunun Gazimağusa ile oluştuğunu belirten sanatçı, Osmanlı Devleti'nin mimarî manada burayı derinden etkilediğini belirtir. Bununla beraber Gazimağusa'da var olmuş bütün medeniyetlerin mimarî özelliklerini yansıtan eserlerin buradaki mevcudiyetinden bahseder. Namık Kemal'in Gazimağusa ile özdeşleştiğini belirten yazar, SAMTAY ve KIBATEK gibi oluşumların şehre ayrı bir kültürel birikim sunduğunu dile getirir. Diğer yerleşim yerlerinde olduğu gibi Gazimağusa'da bulunan şehitliklerle alakalı bilgiler verilir. Gazimağusa içerisinde değerlendirilen Yeniboğaziçi, Bozkurt'ta ayrı bir öneme sahiptir. Çünkü sanatçının hayatının önemli bir kısmı, burada geçer. İsmail Bozkurt'un Boğaziçi'nde kurduğu TMT, yine bu başlık altında kaleme alınır. Geçitkale, Tatlısu, Serdarlı, Beyarmudu, İnönü, Akdoğan, Vadili, Paşaköy ve Pile; çeşitli yönleriyle irdelenir.

Bozkurt'un değindiği diğer bir yerleşim yeri, "Girne"dir.²⁶⁹ Girne'nin tarihi hakkında bilgiler veren İsmail Bozkurt, buradaki farklı mimarî yapıların varlığından söz etmektedir. Girne'de önemli müzelerin bulunduğu altını çizen yazar, bugüne burasının turizm açısından KKTC ekonomisine katkı yaptığını söyler. Kurulan üniversitelerle ekonomik ivmenin arttığını aktaran sanatçı, buranın kıymetlerinden Osman Türkay'a hassaten değinir ve Girne'ye bağlı yerleşim birimlerinden "Ozanköy" isminin, Türkay'dan dolayı verildiğinden bahseder. Tarihî Girne Limanı, Girne Kalesi, Batık Gemi Müzesi gibi zenginliklerden söz eden Bozkurt, Millî Arşivin burada bulunduğunu belirtir. Çatalköy, Esentepe, Alsancak, Lapta ve Dikmen'i bu kategoride ele alan yazar; adı geçen bu mekânlarla ilgili bilgiler verir.

Beşinci bölüm olan "Güzelyurt"²⁷⁰, Lefke ve Erenköy'ü kapsayacak biçimde yazıya aktarılır. Gerek tarımsal gerekse tarihî anlamda KKTC'nin gözde şehirlerinden biri olarak tanımlanan Güzelyurt, Baf bölgesinden Oğuz Yorgancıoğlu gibi bir değere sahiptir. Ayrıca Bekir Kara'nın eserlerine bu topraklarda yaşanan vakaların yansıdığını söyleyen Bozkurt, TMT'nin burada büyük mücadeleler verdiğine değinir. Lefke'yi ise Gemikonağı ile özdeşleştiren yazar; burada bulunan LAÜ'nün, bölgenin ekonomik ve kültürel gelişimine katkı sağlayan kurumlardan biri durumuna geldiğini vurgular. Portakal bahçeleriyle örülü bu

²⁶⁹ Bozkurt, 2011a: 455-553.

²⁷⁰ Bozkurt, 2011a: 555-734.

coğrafyayı doğanın insanla buluştuğu bir mekân olarak niteleyen sanatçı, Harid Fedai gibi mühim bir ismin bu topraklardan beslenerek entelektüel bir kimliğe ulaştığından söz eder. Ayrıca Erenköy'deki mücadeleye ayrı bir parantez açan Bozkurt, Müslüman Kıbrıs Türklüğü adına verilen savaşıma değinir. Ceviz ve portakal festivalleriyle KKTC'nin gözdelerinden saydığı bu bölgenin; Soli Antik Kenti, Roma Tiyatrosu, Lefke evleri, Verigo üzümü, Cengiz Topel Anıtı, Erenköy Şehitliği ve Dillirga gibi gezilip görülecek birçok yerinden söz eder. Son olarak Yeşilirmak Sınır Kapısı'nın burada bulunduğunu ve Yeşilirmak'ın Fikret Demirağ ile edebiyata tezahür ettiğini sözlerine ekler.

Altıncı bölüm, "İskele"yi içermektedir.²⁷¹ Bu başlık altında Büyükkonuk, Mehmetçik, Yenierenköy, Dipkarpaz gibi bazı yerleşim yerlerine değinen yazar; çeşitli yönleriyle bu bölgeleri eserine taşır. İskele'nin coğrafi konumu, ekonomik hususiyetleri, sosyal durumu ve tarihi hakkında kısa bilgiler aktarır. Bu başlık altında Lârnaka'ya da yer veren İsmail Bozkurt, burada yaşanan direnişin öyküsünü anlatır. Ayrıca bölgenin Hala Sultan Tekkesi ile manevî bir hüviyete büründüğünün altını çizen Bozkurt, birçok söylencenin burada kuşaktan kuşağa yayıldığını belirtir. Büyükkonuk'unsa kendisinde farklı manalara geldiğini vurgulayan sanatçı; tarihî sokak çeşmeleri, Kral Mezarı, kemerli evleri ve harnıp (harnup) ambarları gibi farklı kültürel unsurlarının olduğunu dile getirir. Altın kumsalı ve eşeğiyle dünyada tanınan Dipkarpaz'ın önemli turistik yerlerden biri olduğunu vurgulayan İsmail Bozkurt, Klides ve Ronnas ile bu bölgenin çok zengin coğrafi özelliklere sahip olduğunu beyan eder.

Bozkurt'un seyahatnamesinde yedinci ve son bölüm, "Son Değirmeler" adındadır.²⁷² Bitiş bölümü, bütün kitabın toplayıcı kısmı olarak görülebilir. Kıbrıs'ın coğrafi konumu, stratejik özellikleri, adının nereden geldiği ve burada tarihsel süreç dâhilinde neler yaşandığı anlatılmaktadır. Bununla beraber Osmanlı Devleti öncesi ve sonrası Kıbrıs hakkında bilgiler barındıran bu kısımda, var olma mücadelesi ve sonrasına dair çeşitli detaylar verilir. Ayrıca "Kıbrıs Sorunu"na yer veren sanatçı, genel hatlarıyla adanın doğal güzelliklerini satırlarına taşır. Sonuç itibarıyla İsmail Bozkurt, KKTC'nin varlığını bu türde kaleme aldığı eserine yansıtır.

3.2.2.2.1. *Evliya Çelebi'nin İzinde Kuzey Kıbrıs Seyahatnamesi'ne Dair Bir Değerlendirme*

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin girişimleri neticesinde UNESCO, 2011 senesini "Evliya Çelebi'nin Doğumunun 400. Yıl Dönümü" olarak belirler. Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde bu bağlamda çeşitli kültürel projeler planlanır. Evliya

²⁷¹ Bozkurt, 2011a: 628-734.

²⁷² Bozkurt, 2011a: 735-756.

Çelebi ve eseri *Seyahatname*'yi dünyaya tanıtmak için yürütülen tasarıtlardan birisi, “Evliya Çelebi'nin İzinde” adını taşır. Amaç, Evliya Çelebi'nin yıllar önce ortaya koyduğu eserinin bir benzerinin, birbirinden farklı ülkelerde bulunan yazarlarca tekrar ortaya konmasını sağlamaktır. İsmail Bozkurt'a, KKTC'yi konu etmesi teklifinde bulunulur ve yazar da bunu kabul eder. Var olan bu yapıt, projenin bir parçasıdır. Bozkurt, bu türü çok sevdiğini belirtir ve kitabın yazımı için adayla ilgili araştırmalar yapar. Yer yer ansiklopedik bilgilerle zengin bir zemine dayandırılan bu ürün, yazarın hayatıyla harmanlanır. Doğumundan bugüne dek ada topraklarında bulunan ve burası için emek veren yazar, Kuzey Kıbrıs'ta ayak basmadık toprak bırakmaz. Dolayısıyla sanatçı, böyle bir eseri yazmak için son derece uygun bir şahsiyettir.

Yedi kısımda irdedeği mekânların özelliklerini anlatan Bozkurt, ilk olarak çocukluğundan günümüze kadar yaptığı ve hafızasında derin izler bırakan yolculukları yazıya döker. Bu bölümde hayatından kesitlerle seyahatlerini sentezleyen sanatçı, birçok bilinmeyi aydınlatır.

İkinci kısım “Lefkoşa” ilçesine ayrılır. KKTC'nin başkenti olan Lefkoşa'nın çeşitli özellikleri dile getirilir. Üçüncü bölümde “Gazimağusa”, dördüncü bölümde “Girne”, beşincisinde Güzeyurt ve altıncı kısımdaysa İskele; alt başlıklara ayrılarak incelenir.

Burada yapılan değerlendirmelerden hareketle İsmail Bozkurt; adı anılan bu yerleşim birimlerinin coğrafi konumları, isimlerinin kökenleri, yerel yönetimleri, ekonomileri, tarımsal özellikleri, demografik yapıları, kültürel unsurları, tarihleri, doğal güzellikleri ve mimarileri hakkında açıklayıcı ve yer yer betimleyici bilgiler vermektedir. Bununla birlikte KKTC ile ilgili yazılan kitaplardan yararlanan sanatçı, eserine bilimsel bir hava katar. Böylece yapıt, ansiklopedik bir hüviyete bürünür. Ayrıca Kıbrıs Türkü'nün verdiği var oluş mücadelesini yaşayan, bunu her ilçe ve daha küçük yerleşim yerlerine indirgeyerek aktaran yazar; ülkede bulunan şehitlikleri kitabına aktarır.

Yedinci ve son bölümdeyse sanatçı, genel bir değerlendirme yaparak tarih içinde Kıbrıs'ın nasıl bir seyir izlediğini anlatır. Adada söz sahibi olan birçok medeniyet hakkında bilgiler veren Bozkurt; günümüzde güncelliğini hâlâ sürdüren “Kıbrıs Meselesi”ne kadar bu tarihî yolu, kronolojik bağlamda irdeler. Doğal olarak çeşitli analizlerde bulunur, sorgular ve değerlendirir.

Oğuz Karakartal'a göre bu eser, Kıbrıs Türk yazınına birçok yenilik getirir. Karakartal bu hususları, dört maddede özetler:

1. İsmail Bozkurt Kıbrıs Türk gezi edebiyatında bir ilke imza atmıştır. Yazarın *Evliya Çelebi'nin İzinde Kuzey Kıbrıs Seyahatnamesi* kendisinin daha önce kaleme aldığı bir gezi kitabıyla birlikte Kıbrıs Türk edebiyatında gezi türünün ilk büyük, öncü eseridir.
2. İsmail Bozkurt'un *Evliya Çelebi'nin Kuzey Kıbrıs Seyahatnamesi* Evliya Çelebi'den örneklik ve ilham alması sebebiyle gelenekten beslenen modern bir neo-klâsik gezi kitabıdır.
3. İsmail Bozkurt'un *Kuzey Kıbrıs Seyahatnamesi*, 1974'ten sonra adanın kuzeyini vatan edinen Kıbrıs Türklerinin ve Kuzey Kıbrıs'ın XX. yüzyıl sonu ile XXII. yüzyıl başlarındaki tarihi, coğrafyası, toponomisi, ekonomik, sosyal ve kültürel durumu, mimarisi, demoğrafik hali başta olmak üzere pek çok konuda "rehberimsi bir manuel-el kitabı", geniş bir "Kuzey Kıbrıs konulu almanak" ve "rakamlarla konuşan bir envanter"dir.
4. İsmail Bozkurt'un *Evliya Çelebi'nin İzinde Kuzey Kıbrıs Seyahatnamesi* bir Kıbrıs Türk aydınının yurt sevgisi ve Türklük bilinciyle adadaki Türk varlığının mevcudiyetini kanıtlayan ve bunu gelecek kuşaklara, yüzyıllara taşıyan bir armağandır.²⁷³

Özetle İsmail Bozkurt, KKTC'yi birçok yönüyle ele alır. Gerek tecrübelerini gerekse araştırmalarını bu kitapta toplayarak Kıbrıs Türk edebiyatında az sayıda verilen gezi türündeki bu eserle "başyapıt" olarak nitelendirilebilecek bir ürün meydana getirir. Bu yapıtı kaleme alırken defalarca karış karış gezdiği KKTC toprakları hakkında yeni bilgiler edinir ve bunları, kayıt altına alır. Evliya Çeleb'nin asırlar önce yaptığını günümüze taşıyarak neoklasik bir hava yakalar, gelecek nesillere KKTC'yi anlatan müstakil bir eser bırakır. Bu anlayışın sebebi, Bozkurt'un kendisine ülkü edindiği Kıbrıs Türklüğü mefkûresinden ve vatan aşkından kaynaklanmaktadır.²⁷⁴

²⁷³ Karakartal, 2014: 48.

²⁷⁴ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine 26 Nisan 2018'de Luxor Garden Hotel'de yapılan söyleşide; ilgili esere dair şu bilgiler verilir: "*Evliya Çelebi'nin İzinde Kuzey Kıbrıs Seyahatnamesi*'nin nasıl gündeme geldiğini anlattım. Başlangıçta çok da istekli olmamama karşın bu işte bulunmamın sebebi; ülkeme ve milletime sevdalı oluşumdur. Ayrıca efsanevî mücadelemizi anlatma fırsatı, bu tasarıda yer almamı sağlayan en önemli etkidir. Bu yapıtın; gelecek kuşaklara 2011 KKTC'sini yansıtan, güvenilir ve önemli bir kaynak olduğunu düşünüyorum."

Anı (Hatıra)

3.3. Anı ve Kıbrıs Türk Edebiyatında Bu Türün Kısaca Tarihî Gelişimi Üzerine

Anı, bir kimsenin kendi yaşamını; bununla beraber kendi devrinde tanık olduğu veya duyduğu olayları anlattığı yazılardır.²⁷⁵ Bir başka deyişle edebiyatta hatıra, bir kimsenin kendi başından geçen yahut şahit olduğu vaka ya da vakıaları; gözlem, izlenim ve bilgilere dayanarak kimi zaman bireysel hislerini dâhil ettiği yazı türüdür.²⁷⁶ Özetle anı, insanın kendisiyle bir çeşit muhasebesi, şahsını bir başkasına ifade etmesi veya anlatmasıdır.²⁷⁷

Türk tarihi ve yazını, anı türünden faydalanmaktadır.²⁷⁸ Bunun nedeni, hatıranın geçmişte yaşananlara ışık tutmasından kaynaklanmaktadır. Kıbrıs Türk edebiyatında da durum benzerdir. Türk edebiyatında var olan anı türü kadar köklü bir yazın kültürüne sahip olunmasa bile bu türde verilen belli başlı ürünlerden söz edilebilir. Özellikle mücadele yıllarında yaşananlar, Kıbrıs Türk anı kitaplarında yer almaktadır. Bu yapıtların genellikle dönemine tanıklık eden ve bizzat savaşımın içinde bulunan kalemlerce yazıldığı dikkatlerden kaçmamaktadır.

Anılar, tarihe yardımcı bir mahiyettedir.²⁷⁹ Ayrıca milletlerin tarihî ortaklıklarının kayda geçirilmesini sağlar ve bireylerde aidiyet duygusu oluşumuna vesile olur. Bunun yanı sıra millî kimlik ile ortak hafıza arasında sıkı bir bağ vardır. Bu sürecin tamamlanması için geçmiş ve gelecek beraberliğine önem verilmektedir. Böylece millî hüviyetin meydana gelmesindeki dinamiklerin ivme kazanması sağlanır. Çünkü günü biçimlendirmek için geçmişe bakmak elzemdir. Dolayısıyla KKTC’de anı türü, bu yaklaşıma uygun bir seyirde rotasını belirler.

Kıbrıs Türk edebiyatının özellikle son döneminde, hatıraya eğilim artar. Yazınsal anlamda kısıtlı bir zenginliğe sahip bu yapıtlar, bir dönemi aydınlatması nedeniyle ehemmiyet teşkil etmektedir. Nevzat Yalçın’ın *En Eski-En Uzak*, Rauf Denктаş’ın *Karkot Deresi* ve *Rauf Denктаş’ın Hatıraları* (on iki cilt), Özker Yaşın’ın *Nevzat ve Ben I-II-III*, Hüseyin Laptalı’nın *Erenköy Sürüngeni I-II*, Arslan Mengüç’ün *Anılarda Erenköy*, Rüstem Köken’in *64 Kuşağı Bir Kıbrıslının Anıları*, Güral Özkaya’nın *Kasaba Baf ve Hatırlayabildiklerim*, Mehmet Albayrak’ın *Bir Erenköy Mücahidinin Anıları*; bu türde verilen önemli eserlerdendir. Ayrıca Çağla Konuoğlu’nun *Anılarla Kıbrıs’ta Yaşam, 30 Yıl Güneyde* ve *Anılarla Kıbrıs’ta Yaşam, 30 Yıl Kuzeyde* adlı iki ciltten oluşan yapıtı; Kıbrıs Türk yazınında mühimdir. 2017 ve

²⁷⁵ Kudret, 2003: 309.

²⁷⁶ Özkırımlı, 1982: 111.

²⁷⁷ Altınova, 2003: 7.

²⁷⁸ Türk edebiyatında anı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. (Olgun, 1972: 403-427)

²⁷⁹ Özön, 1934: 624.

2018’de, bu türde kaleme aldığı eserleriyle Bozkurt da Kıbrıs Türk tarih ve edebiyatına değer katar.

Sonuç olarak KKTC’de bu türde var olan ürünler, genel itibarıyla mâziye ışık tutmakta ve bu sebeple tarihî belge olarak kabul edilmektedir. Hatıralar, geçmişte yaşananların geleceğe nakledilmesinde büyük paya sahiptir. Kıbrıs Türk edebiyatında anı, gelişimini sürdürmeye devam etmektedir.

3.3.1. İsmail Bozkurt’un Anı Anlayışı

Bozkurt’a göre anı, yazınsal bir tür olarak yaşanmışlıkları edebiyata taşıyan önemli bir vasıta. Hatıra türünde yapıt kaleme alırken gözlem ve tanıklıkların kapsamı genişlettiği unutulmamalıdır.

Yazar, hatıraların toplumsal belleğe katkısından söz eder. Hafızanın oluşmasında ve beslenmesinde anıların tesirinin had safhada olduğuna inanmaktadır. Tarih yazımında birincil kaynak olarak anının mahiyetine değinen İsmail Bozkurt, bu türün mâziyi aydınlatması fonksiyonunu da dile getirir.

İsmail Bozkurt’a göre anı yazımındaki en büyük sorun, nesnellikten uzaklaşılmasıdır. Çünkü Bozkurt, kimi yazarların realitelerden ve gözlemlerden öte birilerini övmek veya yermek için bu türe başvurduğunu; böylece toplumsal tarihe katkı yerine kişisel bir yapıt kaleme aldıklarını dile getirmektedir. Ayrıca sanatçıya göre yaşananları değiştirmek ve sansür yoluna gitmek, tarihi farklılaştırması hasebiyle objektif yapıt yazımından uzaklaşmaktır. Bazı yazarların yaşadıklarının çok üstünde hadiseleri yansıtmaları, sanatçıya göre bu türün bir başka açmazıdır. Özellikle KKTC’de bu durumun, salgın bir hastalığa dönüştüğüne dikkat çekilir. Bir başka sıkıntıysa kişilerin, kendi hayatından kesitlere yer vereceği yerde Kıbrıs’ı yahut TMT’yi anlatarak eseri başka bir içeriğe kaydırma hatasına düştüğüdür. Bu sebeple Bozkurt, piyasadaki anı türündeki eserlere ihtiyatlı yaklaşılması gerektiği fikrini gündeme taşır.

Sanatçı; yazmış ve yazmakta olduğu anılarında hiçbir kişi, düşünce ve ideolojiyi hedef almamakla beraber kendisini veya başkalarını yüceltme, kahramanlaştırma ya da yermeye gayesinde değildir. Hatırladığı hiçbir durumu saklamayan ve kendisine öz denetim yahut sansür uygulamayan yazar, başından geçenleri olduğu gibi aktarma amacındadır.

İsmail Bozkurt’un hatıra türünde ürünler kaleme almasının en önemli sebebi, anlatabileceklerinin fazla oluşudur. Tahkiyeli eserlerinde de anılarından yararlanan yazarın bu eğiliminin altında, tanıklık ettiği dönemin unutulmaz vakalara gebe olması yatmaktadır.

Her hatıra kitabının toplumsal belleğe katkı yaptığına inanan Bozkurt, geçmişte zorlu süreçlerden geçen Kıbrıs Türklerinin mâziyi unutmaması adına bir işlev üstlendiğini belirtir. Birçok kişinin bu hususta yapıt üretmesi gerektiğini, her mecrada dile getirmektedir.

Yazar, geçmişe ilişkin en küçük kâğıt parçasını bile saklamaktadır. Dolayısıyla varsıl bir arşive sahiptir. Kimi zaman günlükler yazarak notlar kaleme almaktadır. Siyasî hüviyeti sayesinde geçmiş tarihli gazetelere ve parlamento tutanaklarına kolay ulaşabilme imkânı mevcuttur. Yazarın karşılaştığı olumsuz durumların başında, 1974'te Kuzey'e yapılan zorunlu göçten ötürü temel bilgi ve belgelerin orada bırakılması; bunlara bir daha ulaşılabilmesi gelmektedir. Var olan hâl, anılarının yazımını menfî yönde etkiler. Bu nedenle hatıralarında belgelerden çok belleğine güvenen Bozkurt, vakalara şahitlik eden bireylerin kapısını çalar. Yaşadıklarını kaleme alırken bazen güldüğünü bazen de hüznlendiğini söyleyen sanatçı, Kıbrıs Türk edebiyatına hatıra sahasında katkı sağlayanlardandır.

İsmail Bozkurt'a göre Türk yazınında anı, istenilen seviyede değildir. Çünkü Türk milletinin tarihî anlamda çok zengin bir geçmişe sahip olduğunu anımsatmakla birlikte hatıra türüne eğiliminin aynı oranda olmadığını düşünmektedir. Kıbrıs Türk edebiyatında ise vaziyet, biraz daha farklı yorumlanır. Ona göre son yıllarda birçok hatıra kitabı vücuda getirilmekte, bu da nitelik ve niceliği çoğaltmaktadır. Bundan ötürü memnun olduğunu sözlerine ekleyen yazar, Kıbrıs Türk yazınında bu türe ilişkin genel sıkıntıların var olduğunu altını çizer. Sanatçının kaleme aldığı hatıraların Kıbrıs Türk tarih ve edebiyatına istikamet tayin edeceğine inanan Bozkurt, bu tecrübelerinden yararlanılması ve bunlardan dersler çıkartılarak ileri bakılması gerektiğini belirtmektedir.

Özetle İsmail Bozkurt, anı türünü mühimsemektedir. Bir milletin mâzisine ait bilgilerin geleceğe yön vereceğine inanan sanatçı, Türk dünyası edebiyatlarında hatıra türüne ayrı bir önem verilmesi gerektiğini söyler. Yazdıklarıyla birçok alanı etkileyeceğini belirterek Kıbrıs Türk tarihine katkı yapmayı, milletine karşı bir nevi sorumluluk şeklinde addeder.

3.3.2. İsmail Bozkurt'un Anı Türündeki Eserleri

3.3.2.1. *Beştulum'dan Zirköy'e*

(Bir Kıbrıs Çocukluğu ve İlk Gençliği/1940-1963)

İsmail Bozkurt'un beş cilt olarak planladığı anılarının "1940-1963" yılları arasını kapsayan bu ilk cilt, "Mart, 2018'de Türkiye İş Bankası Yayınları tarafından neşredilir. 484 sayfadan müteşekkil bu yapıtta, sanatçının çocukluk ve ilk gençlik seneleri anlatılır.

Kitabın adı, içeriğin özeti mahiyetinde olup bir nevi simgesel mana taşımaktadır. Beştulum, yazarın tahkiyeli eserlerinde sık sık karşılaşılan bir yerdir. Çocukluğunun sembolü

olan bu dere, Bozkurt'un köyü Boğaziçi'nin ortasından geçmektedir. Zirköy ise TMT'nin emaresidir. Ankara yakınlarında bulunan Zirköy, TMT'nin askerî eğitim verdiği özel bir mekândır.

Beştulum'dan Zirköy'e; ön söz ve yedi bölümden meydana gelir. Yine bu kısımlar, kendi dâhilinde alt başlıklara indirgenerek ayrıntılandırılır. Yapıtta, dipnotlara başvurulur ve ürün, İsmail Bozkurt'un yaşamına bir şekilde dokunan herkese ithaf edilir. Bu eserinde sanatçı, nakledilen zamam dilimine ait fotoğraflara yer verir. Böylece kitabın gerçekçi yanı, üst seviyelere taşınır ve eserin, dönemini yansıtan ruhu ortaya konur. Ayrıca Bozkurt, yardımcı kaynak ve kişileri de yapıtına ekleyerek ürünün objektifliğini sağlamayı amaçlar. İlgili eserde karşılaşılan yedi bölüm, şu şekildedir:

- 1.Aile Çevrem (Soykütüğüm Yerine)
- 2.Çocukluğumun Geçtiği Doğal, Toplumsal ve Kültürel Çevre: “Orda Bir Köy Var Uzakta”
- 3.Kişiliğim Oluşurken (İlk Kişisel Anılar)
- 4.Köyümün Dışında Dünya Var(mış) (Ortaokul Yılları, 1952-1955)
- 5.Artık Liseliyim (Mağusa'da Geçen Lise Yıllarım, 1955-1958)
- 6.Ankara, Ankara, Güzel Ankara (Artık Üniversiteliyim, 1958-1962)
- 7.Esmeyen Kavak Yellerim (Üniversite Sonrası, 1962-1963)

Beştulum'dan Zirköy'e, 2018'in Şubat ayında Yeniboğaziçi'nde tamamlanır. Yapıtın hedef ve kapsamı, ön sözde belirtilir ve yine bu kısımda, kitabın kaleme alınma sebebi izah edilir. Ayrıca burada, Kıbrıs tarihine ilişkin bilgiler verilir ve yazarın doğum yılı olan 1940'taki koşullar anlatılır. Böylece sanatçının dünyaya geldiği günlere dair var olan ortam, çok yönlü irdelenir.

“Hayata, sömürge çocuğu olarak başladım.” diyen İsmail Bozkurt, çocukluğundaki ortamın emperyalizmin güdümünde olduğunu dile getirmektedir.²⁸⁰ O süreçte, birçok konunun farkında olmayan yazar, yaşı ilerledikçe gerçekleri görmeye başlar. Özellikle adanın İngiliz Sömürge Yönetimi bünyesinde olduğu dönemlere dair farklı realiteleri aktaran Bozkurt, hikâye ve romanlarına yansıttığı “Hasan Bulliler” vakasına değinir; kolektif şuurlatının oluşmasının nedenlerini ve aşamalarını anlatır:

Kıbrıs Türk halkının vicdanını yaralayan İngiliz Sömürge Yönetimi'ne karşı duyulan kızgınlığın ve gösterilen direncin simgesi olduğuna inandığım söylemler vardır. Ayrıca İngiliz Sömürge Yönetimi'nin ilk yıllarında ortaya çıkan ve özde yasa dışı bir eşkıyalıktan başka bir şey olmayan Hasan Bulliler

²⁸⁰ Bozkurt, 2018: xi.

olayının destanlaştırılarak bir tür özgürlük savaşına dönüştürülmesini ve Hasan Bullileri'in "halk kahramanı" mertebesine yükseltilmesini, direniş göstergesi olarak görmek mümkündür. Benzer bir direnme unsurunu, süreç içinde başka destanlarda da görmekteyiz.²⁸¹

İsmail Bozkurt, adanın İngiliz yönetimindeyken Müslüman Kıbrıs Türkü'nün millî kimliklerinin silinmesi ve halkın mankurtlaştırılması için girişimlerde bulunduğunu beyan eder. Fakat Mustafa Kemal etkisi, adada hissedilir seviyededir. Bu sebeple İngilizlerin yapmak istedikleri, gerçekleşmez. Akabinde, "ana vatancılık" ve "Atatürkçülük" akımlarının varlığı belirginleşir ve var oluş savaşımı, bu minvalde kendisini gösterir. Bozkurt, doğumu öncesi ve sonrası hakkında çeşitli bilgiler aktararak adanın reel zeminini yansıtır ve kendisinin doğduğu, büyüdüğü, bulunduğu yerleşim yerinin analizlerini yapar:

24 Şubat 1940'ta, tipik özellikleri olan Güney Kıbrıs'ın Lârnaka ilçesine bağlı, Türk-Rum karma nüfuslu Boğaziçi/Aytatro köyünde dünyaya geldiğimde, Kıbrıs'ın ahvali böyleydi. Sıkıyönetim, İkinci Dünya Savaşı ve ağır ekonomik durum sürüyordu. Bu arada sömürgeciler, Türkiye ve Yunanistan'la "bağdaşıklık" ilişkilerini olumlu yönde etkileyeceği hesabıyla sıkıyönetim uygulamalarını gevşeterek 1941 Ekimi'nde siyasal faaliyetlere izin vermiş; koşut olarak Kıbrıs Rumları, Enosis'i gerçekleştirmek amacıyla harekete geçerken Kıbrıs Türkleri, bunu engellemek için örgütlenme çabasına girmişlerdi.²⁸²

Sanatçı, yaşı ilerledikçe Kıbrıs'ta yaşananların ayrımına varmakta ve bilinçlenmesiyle birlikte artan millî değerlerini savunmak ülküsüyle aktif roller üstlenmektedir:

İlk eğitimimi köy ilkokulunda alırken olup bitenden habersiz bir köylü çocuğuydum ama ilkokulun son yıllarında, Lârnaka Türk Ortaokulu'nda, Mağusa Namık Kemal Lisesi'nde ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde eğitim alırken ahval hakkında epeyce bilinçlenmiş, dahası yavaş yavaş sürecin içinde yer almaya başlamıştım.²⁸³

Bozkurt'un çocukluk ve ilk gençlik yılları, Kıbrıs'ta çatışmaların yaşandığı sürece rastlar. Üniversite yılları ise 27 Mayıs'ın yaşandığı senelere tekabül eder. Öğrencilik yıllarında Kıbrıs Türkleri için Ankara'da çalışmalarına devam eden yazar, 1963 sonrasında ise aktif şekilde TMT içerisinde yer alır. 1964-1967 yılları arasında Geçitkale'de görev yapar ve sonrasında siyasete dâhil olur. Toplumdaki "vatandaş bilinçsizliği" ve "belleksizleşme"den ötürü anılarını ölümsüzleştirmeyi kendisine hedef edindiğini, yine ön sözde vurgulamaktadır.

²⁸¹ Bozkurt, 2018: xv.

²⁸² Bozkurt, 2018: xxi.

²⁸³ Bozkurt, 2018: xxiii.

İlk bölümde sanatçı, doğduğu günle ilgili büyüklerinden duyduklarını aktarır. Yıllar sonra bu dinlediklerini kaleme alan yazar; anne, baba, kardeş ve akrabalarına ilişkin bilgiler verir. Özellikle babasına dair söylemleri, *Bir Gün Belki*'deki Hüseyin ile örtüşmektedir:

Babam, sert bir Osmanlı erkeğiydi. Evde bize sevgisini göstermezdi. Çocuklarına sevgisini göstermenin güçsüzlük sayıldığı bir geleneğin temsilcisiydi. Oysa ev dışında sevilip sayılan, gülyüzlü, sevecen, herkesle iyi geçinen, mert, doğru, dürüst, yürekli, sözünün eri bir kişiliğe sahipti. Dürüstlükte, saygınlıkta, güvenilirlikte üstüne yoktu. Yürekli ve korkusuz biriydi. Yalnızca köyde değil, çevrede de sevilen sayılan ve çekinilen bir kişiliği vardı. Sorunu olup da ona başvuran ve sonuç alamayan kimse yoktu. Eli açıklığı da ünlüydü.²⁸⁴

İsmail Bozkurt, ailesinin soyağacını oluşturmamıştır. Konu ile ilgili bildikleri; duyduklarından, kendisine anlatılanlardan ve basit araştırmalarından ibarettir. Yazar, buradan bir çıkarıma ulaşır. Sanatçı, 1571'de adanın Osmanlı İmparatorluğu himayesine geçtiğini; Kıbrıs Türklerinin, bu gelişme neticesinde adaya geldiklerini belirtir. Baba tarafı, aslen Aydınlıdır ve onların, Anadolu'dan göç ettiklerine değinir. Annesinin ise Boğaziçili olduğundan bahseder. Sülalesinin kimi bireyleri, dünyanın farklı ülkelerine yerleşir. Türkiye, İngiltere, Amerika ve Avustralya; göç edilen başlıca yerler olarak belirtilir.

İsmail Bozkurt, kişiliğinin şekillenmesinde en büyük tesirin Hasan dedesine ait olduğunun altını çizer. Köyde uzun yıllar muhtarlık yapan Hasan Bey, Bozkurt'un bilinçaltında bulunan birçok olayda başroldedir.

Kitabın ikinci kısmı, Boğaziçi'ne ayrılır. Burasını doğal bir yer olarak tanımlayan Bozkurt, tahkiyeli eserlerinde de Boğaziçi'ne özel bir misyon yükler. Ahmet Kutsi Tecer'in *Orda Bir Köy Var Uzakta* adlı şiirine yer vererek buraya dair bazı mesajlar aktarmak ister. Bunlardan en önemlisi, taşradan kente bakış ve dünden bugüne yaklaşımdır. Tarihte ve İsmail Bozkurt'un öykü ve romanlarında Boğaziçi, bu minvalde değerlendirilir. Ücra ve taşra olarak görülen Boğaziçi; merkezden kopmuşluğu, terk edilmişliği, kendi hâline bırakılmışlığı simgeler. Burası, köy halkının bireysel çabalarla bir şeyler yapmaya çalıştığı ve mücadele sırasında kendi göbeklerini kesen “yakındaki uzakları” sembolize eder. Çaresizliğin ve göçün simgesi olan bu yer, Bozkurt'un şuuraltını şekillendirecek bir hususiyete sahiptir. Çünkü Boğaziçi, “orda bir köy”dür. Dolayısıyla bu köy, artık herkesin değil; İsmail Bozkurt'un anılarının bir durağıdır. Şu anda Güney Kıbrıs sınırlarında kalan Boğaziçi, yazarın babasının kabristanının orada bulunması hasebiyle farklı anlamlara bürünür. Bir nevi mâzisinin gömülü olduğu bir mekân hüviyetindedir. Bu enkazın bir kısmını da içinde taşıyan sanatçı, burada

²⁸⁴ Bozkurt, 2018: 7.

yoksul bir hayat geçirir: “Doğal, kırsal ve yoksul denebilecek bir yaşam vardı evimizde. Elbiseler, büyükten küçüğe doğru geçerdi. Ben en büyük olduğum için her zaman yeni elbise giyerdim. Anımsadığım kadarıyla ilk ayakkabımı, okula başlayınca giymiştim. Köyde herkes öyleydi.”²⁸⁵

Boğaziçi için yaşamsal ehemmiyeti olan ve yazarın çocukluk anılarının esas mekânlarından Beştulum Deresi, farklı bir öneme sahiptir. Köyün hayat damarı olan bu dere, Bozkurt’un küçüklükten günümüze aktardığı bir simgedir. Freud başta olmak üzere birçok araştırmacının belirttiği gibi bireyin kişilik gelişiminde özellikle ilk altı yıl, temeli oluşturur ve kritik evredir. Toplamda ise on sekiz yıl, bu altı yılın üzerine inşa edilen bir yapı misalidir. İleriki yaşamın biçimlenmesinde; yer, dönem, ortam, çevre ve kişiler etkin rol oynar.²⁸⁶ Bozkurt için Boğaziçi ve dâhilindeki Beştulum Deresi, bu doğrultuda değerlendirilebilir. Hikâye ve romanlarında buralardan sıkça bahsetmesi, anı ve seyahatname gibi ürünlerine adı geçen yerleri taşıması; bu tespiti kanıtlar niteliktedir.

Beştulum Deresi’nin Akdeniz’e ulaştığı düzlüğe kadar uzanan yeşil alan, İsmail Bozkurt’a doğa ile iç içe olmayı anımsatır. Çünkü bu vadi, sanatçının köyüne geldiğinde ilk fırsatta ziyaret ettiği yerlerdendir. Burada geçmişini bulan Bozkurt, 1974’e dek bu yerlere fonksiyonel bir anlam yükler. Yıllar sonra kapıların açılmasıyla, 2004’te, vadiyi yeniden seyretme olanağı bulur ama bu sefer, korkarak ve ürkek bir şekilde burasını izler: “Sonunda bir şeyi anladım: O köy, o vadi artık bizim değil. Uzakta olduğundan değil; düpedüz artık bize yabancılaştığından ya da biz ona yabancılaştığımızdan.”²⁸⁷

Kısacası Boğaziçi ve bu mekân dâhilindeki diğer yerler; bir nevi Kıbrıs Türkü’ne yabancılaştırılır. Ayrıca köyle ilgili tarihî ve demografik bilgiler paylaşılır. Bununla beraber köyde yaşayanların bakış açılarına, dillerine, kültürel değerlerine ve manevî yaklaşımlarına ilişkin açıklamalarda bulunulur. Rumlarla bir arada yaşamının nasıl bir duygu olduğunu aktaran Bozkurt, çatışmalar başlamadan önce barışçıl ve huzurlu bir sosyal çehreden söz eder. Bu dönemde de ikili yönetim yapısının varlığını vurgulayan sanatçı, herkesin dinî inançlarını istediği gibi yerine getirebildiği bir ortam portresi çizer ve hiç kimsenin, bir başkasını bu konuda yargılamadığı bir tablo resmeder. Yönetimde var olan ayrım, spor müsabakalarında da kendisini hissettirir. 1955 yılı ile birlikte bu kopukluk, insanları bir gerilime sürükler ve EOKA ile birlikte ötekileşen bireylerin varlığı hususu ortaya çıkar.

²⁸⁵ Bozkurt, 2018: 38-39.

²⁸⁶ Bireyin psikolojik gelişiminde, farklı görüşler vardır. Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. (Selçuk, 2000; Yörükoğlu, 2002; Yavuzer, 2005)

²⁸⁷ Bozkurt, 2018: 56.

İsmail Bozkurt'un *Andrianu* adıyla kaleme aldığı öyküsü, anılarında ayrıntılı bir biçimde ve tüm realitesiyle yer alır. Boğaziçi'nde muhallebi satan Andrianu'dan tatlı almak, yazarın çocukluk yıllarının unutulmazlarından. EOKA'nın köyde terörist eylemlerde bulunması üzerine buradaki gerilim, doruğa çıkar. Oluşan bu kaotik ortam, kişilerin sosyal hayatlarına da yansır. Çeşitli söylentilerin yayılması üzerine Andrianu'dan alışveriş kesilir. Bir gün köyü terk eden Andrianu'dan bir daha haber alınamaz. Bozkurt da çocukluğunda yaşadığı bu olayı, hâlâ detaylarıyla anımsamaktadır.

Sanatçının hafızasında yer eden bir diğer husus, imece ve dayanışmadır. İnsanların doğum, ölüm, düğün, bayram gibi özel günlerde bir araya gelerek birbirlerinin noksanlıklarını giderdiği bir yerleşim yerinde yaşadığını ve bu sosyal çevrenin güzelliklerini unutmadığını belirtmektedir. Ayrıca yerel özelliklerin zenginliklerinden bahseden yazar, çatışma ortamıyla beraber bütün güzelliklerin geri planda kaldığını vurgular. Bayramların ise Kıbrıs Türklerince her daim kutlandığının altı çizilmektedir. Dinî ve millî bayramların yanı sıra Mart Dokuzu'na ayrı bir parantez açan Bozkurt, bu özel güne romanlarında yer verir. Bununla birlikte köydeki harnup ve zeytin toplama süreçleri, pulya ve cikla avcılıkları; bunların halka sağladığı maddî kazançlar da anılarına taşınır. Sanatçının bu kısımda değindiği başka bir konu, Kıbrıs Türklerinin yaşamının realitelerinden biri hâline dönüşen "göç" kavramıdır. Bu olgunun köydeki nüfus yapısını nasıl etkilediği, üzerinde durulan mevzulardandır. Buna ek olarak köydeki yasa dışı olaylar ve cinayetler, yazarın hatırladığı kadarıyla paylaşılır.

Kitabın üçüncü kısmı, sanatçının bilinçaltının en çok etkilendiği bölümdür. İlk şahsî anılarını içinde barındıran bu bölüm, ilk altı yılın hafızasının şekillenmesinde etkilidir. Yazar; yıllar önce yaşadığı Boğaziçi'ni, teferruatlarıyla hâlâ anımsamaktadır. Buna rağmen yaklaşık son kırk yıldır yaşadığı Yeniboğaziçi'ne, bu denli hâkim değildir. Bu da dünyaya geldiği ve güzel hatıralar biriktirdiği Boğaziçi'ni, çocukluğunu, ilk gençlik yıllarını içselleştirmesinden kaynaklanır:

Boğaziçi/Aytotro'da 12 yaşıma kadar yaşadım. 1974'e kadar oraya sık sık gittiğim de göz önüne alınırsa, 34 yıl köyde bulunduğumu söyleyebilirim. Bu anıları kaleme alırken 75 yaşımı aşmış durumdayım. Belleğim elbette ki epeyce yıpranmış olmalı. Yine de gözümü kapatıp köyümü düşlediğim zaman tek tek her sokağı, her evi birçok evin en ince ayrıntısına kadar içini dışını; her evde kimlerin yaşadığını, nerede nasıl bir ağaç olduğunu, kısaca taşını toprağını, insanını anımsıyorum. Buna karşın 1974'ten sonra 40 yıldır yaşadığım Yeniboğaziçi, öyle değil.²⁸⁸

²⁸⁸ Bozkurt, 2018: 191.

Anne ve babası kadar yakın akrabalarının da Bozkurt'un kişisel gelişiminde payı olduğunu aktarılır. Ayrıca okul yıllarının kendisine yeni değerler kattığının altını çizer. Onlarla alakalı detaylar paylaşan yazar, bu döneme ilişkin önemli bilgiler verir.

Millî hüviyetinin oluşmasında Atatürk etkisinin had safhada olduğunu vurgulayan İsmail Bozkurt; İngilizlerin adayı yönettiği süreçte bile adada vatansever Türk öğretmenlerin bulunduğunu ve onların elinde ülke sevdalısı bir birey olarak yetiştiğini dile getirir.

Küçük yaşlardan itibaren büyüklerinden masallar dinlediğini söyleyen Bozkurt; anne, baba ve Hasan dedesinin bu manada kendisine kattıklarının, edebî gelişiminde etkili olduğunun farkındadır. İlerleyen yaşlarda radyo ve gazete ile tanışan yazar, bu birikimlerini belleğine kazır ve yapıtlarına taşır. Köylerinde dernekçiliğin önemine değinen sanatçı, burada tiyatroyu ayrı bir yerde konumlandırarak köyün sosyal faaliyetlere bakışını analiz eder. Akabinde futbola merak sarar ve günümüzde de süren bu merakının, küçüklükten kalma olduğunu belirtir. Yaz tatillerinde babası tarafından farklı ustaların yanına çırak olarak verilir. Hüseyin Bey'in buradaki maksadı, oğlunun çeşitli mesleklerde çalışarak bilgi edinmesini ve böylece donanımlı bir kişi olmasını sağlamaktır.

Siyasal alanda fikir edinimi ve hayata bakışı, adada yaşananlarla paralel olarak gelişir. Aile fertlerinin perspektifi, Kıbrıs'ta yaşanan olaylar, okuduğu ve etkilendiği isimler; yazarın, sanat ve politik anlayışının esasını oluşturmaktadır:

Bütün bunlar yan yana koyulduğunda, sonraki yıllarda ben de ulusalcılığı besleyen ve siyasete ilgi duymama neden olan ortam anlaşılabilir. Elbette ki bunlarla okuduğum sayısız kitabı da eklemek gerekir. Özellikle ulusalcılık bağlamında beni etkileyen Feridun Fazıl Tülbentçi, Abdullah Ziya Kozanoğlu, Nihâl Atsız gibi yazarların tarihi romanlarını da bu vesileyle belirtmiş olayım.²⁸⁹

Dördüncü bölümde Bozkurt, ilk kez köy dışına çıkarak yeni yerler görmesine binaen içine büründüğü hissiyatı kaleme alır. Ortaokulu, parasız yatılı okumak için çabalar ama bu arzusu gerçekleşmeyince Lârnaka Türk Ortaokuluna devam eder. Burada başarılı bir öğrenim hayatı geçirdiğini dile getiren yazar, o günlere ilişkin ilginç bilgiler vermektedir. Okul arkadaşlarıyla anılarını, onların akıbetlerini ve savaşın insanların yaşamına nasıl olumsuz yansıdığını örneklerle gözler önüne serer. Lârnaka'da okul dışında sinema, gezi gibi aktivitelere katıldığını söyleyen İsmail Bozkurt; bu durumların kişiliğini varsıl hâle getirdiğini beyan eder. Sanatçının en büyük hayali, Türk askeri olmaktır. Fakat o senelerde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmadığı gerekçesiyle bu isteği, olumsuz bir şekilde neticelenir.

²⁸⁹ Bozkurt, 2018: 264.

Beşinci bölümde İsmail Bozkurt, köyü dışında var olan dünyaya adapte olduğunu; farklı yerleri tanımanın, onun düşünce potasında yeni ufuklar açtığını ve yeni fikirleri beraberinde getirdiğini sözlerine ekler. 1955-1958 yılları arasında başlayan bu serüven, sanatçının lise yıllarına tekabül etmektedir.

Mağusa Namık Kemal Lisesine kaydolun Bozkurt, EOKA'nın yaşamı terörize etmesinden ötürü insanların sıkıntılı günler geçirdiğini söyler. Lise süresince buraya alışır ve 1974 sonrasında Mağusa dâhilinde bir yerleşim birimine göç ederek burayı temsil eden bir siyasetçi olur. Bu yıllarda sanatçının kişilik ve düşünce dünyasının gelişiminde, Edebiyat Öğretmeni Yusuf Ziya Beyzadoğlu etkilidir. Burada İsmail Bozkurt; tiyatro, müzik, spor, tarih gibi alanlarda kendisine yeni değerler katar. Edebiyat münazaralarında aktif görevler alır ve bu etkinliklerde, “Eski Şiir” savunuculuğu yapar. İlk yazılarını bu dönemde kaleme alan yazar, Özker Yaşın'la bu senelerde tanışır. Yine lisedeyken TMT içerisinde önemli vazifelerde bulunur; 27-28 Ocak 1958'deki olayları, bizzat yaşar. Ayrıca köy adlarının Türkçeleştirilmesi için önerilerde bulunan Bozkurt, “Boğaziçi” isminin verilmesine öncülük eder ve TMT'nin burada yapılanmasına katkı sağlar.

Altıncı bölüm, üniversite senelerini kapsayan Ankara yıllarıdır. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesini kazanan İsmail Bozkurt; buradaki yakınlarının, öğrenim yaşamını kolaylaştırdığından bahseder. Sosyal manada aktif dört yıl geçiren yazar, siyasete bu senelerde ısınır. Yine bu süreçte, Zirköy'de askerî eğitim alır ve 27 Mayıs'a tanıklık eder.

Üniversiteden sonra adaya dönen Bozkurt, hayat mücadelesine girer. Lefkoşa'da, yeni bir yaşama başlar. Belediyeler Müfettişliği yapar ve ardından yeni yükümlülükler üstlenir. TMT ile bağını kuvvetlendiren sanatçı, bir yandan işini devam ettirirken bir taraftan da özel hayatını düzene koyabilmek için gayretler gösterir.

Sonuç itibarıyla insan yaşamının teşekkülünde ehemmiyet arz eden bebeklik-çocukluk-ilk gençlik yılları, kişinin ileriki hayatı için bir emaredir. Yazar, savaşın hüküm sürdüğü adada bu unutulmaz yılları tarihî realiteleriyle yaşar. Bu süreçte dahi başarılarla dolu bir öğrencidir. Ayrıca kendisini geliştirerek donanımlı bir hâle gelir. TMT'ye dâhil olur ve elinden gelen tüm fedakârlıkları göstererek millî hassasiyetlerini, mücadelesine yansıtır. Özetle İsmail Bozkurt, çocukluğunun gölgesinde bir hayat yaşamaktadır.

3.3.2.2. Zirköy'den Mermertepe'ye

(Kıbrıs'ta Direniş ve Mücahitlik Yılları/1 Nisan 1955-1968 Baharı)

İsmail Bozkurt'un beş cilt olarak tasarladığı yaşanmışlıklarının “1 Nisan 1955-1968 Baharı”nı kapsayan bu ikinci cilt, “Ekim, 2017”de Türkiye İş Bankası Yayınları tarafından

İstanbul’da basılır. 656 sayfadan meydana gelen eser, yazarın “Direniş ve Mücahitlik Yılları”nı kapsamaktadır.²⁹⁰

Eserin adı, mündericatin özeti mahiyetinde olup bir nevi simge özelliği taşır. Zirköy; Ankara’nın 30 km kuzeybatısında, Sincan’a 5 km uzaklıktaki Yeniköy Mahallesi’ndedir. 1959 yılında bu yerleşim birimi, köy olarak kayıtlarda yer almaktadır. TMT mensubu Bozkurt’un askerî eğitim aldığı bu tarihî mekân, onun direnişçi tarafını sembolize eder. Mermertepe ise Geçitkale/Köfünye-Boğaziçi/Aytotro arasında bulunur. Adı geçen yer, sanatçının TMT dâhilinde komutanlık yaptığı mekânın ismidir. Bundan dolayı Mermertepe, yazarın mücahitlik simgesi olarak addedilebilir. Burası, 15 Kasım 1967’de büyük bir saldırıya maruz kalır. Dolayısıyla Mermertepe, yaşanan o saldırıyı anımsatır. Ayrıca bu tarihî kitap, İsmail Bozkurt’un 21 Aralık 1963’ten sonra mücahitlik yılları kapsamında karşılaştığı olayları tüm gerekçeleriyle anlatması açısından ehemmiyet teşkil etmektedir. Çünkü Mermertepe, Kıbrıs Türklerince tarihin yeniden şekillendiği yerdir. Bir başka ifadeyle Zirköy yeraltının, Mermertepe ise yerüstünün sembolüdür.

Yapıt; bir ön söz, sunuş ve altı bölümden müteşekkildir. Yine bu kısımlar, kendi içerisinde alt başlıklara indirgenerek daha ayrıntılı incelemelere tabi tutulur. Sonunda yer alan eklerdeyse çeşitli bilgi ve belgelere yer verilir.

Yazar, *Zirköy’den Mermertepe’ye* adlı eserinde fotoğraflara yer verir. Böylece yapıtını, daha reel ve dönemini yansıtan bir zemine oturtmayı başarır. Eserde, dipnotlarla karşılaşılır. Bu yapıt, şehit ve gazilere ithaf edilmiştir. Ürünün oluşum aşamasında, bilgilerin doğruluğunu teyit etmek amacıyla kaynak kişi ve kitaplara başvurulduğunun altı çizilir.

Eserle ilgili ilk değerlendirme, tarafıma aittir. Bu çalışmada, İsmail Bozkurt’un TMT’ye katılma sürecinden 1968’de sivil yaşama dönüncüye kadarki dönemi değerlendirilir. Bu yapıtın, tarihe ışık tutan özelliğine dikkat çekilmekle beraber sanatçının tahkiyeli eserlerinde ne denli anılarından yararlandığı saptanır.²⁹¹ Ürünle ilgili Işıl Altun ve Zafer Demir’in, ortak bir çalışması vardır. Altun ve Demir bu yapıtı, Joseph Campbell’ın *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* adlı kitabından yola çıkarak analiz ederler.²⁹² Aslında her bireyin hayatı, bir nevi kendini gerçekleştirme serüvenidir. İsmail Bozkurt’un bu eseri ya da diğer yapıtlarının monomit merhaleleri dâhilinde değerlendirilmesi, kişinin kendini gerçekleştirme miti kapsamında okunabilir. Yaşadığı topluma aidiyet bilinci ve sosyal çevreye

²⁹⁰ İsmail Bozkurt’un kaleme aldığı *Evliya Çelebi’nin İzinde Kuzey Kıbrıs Seyahatnamesi* adlı eserin okunması, coğrafi anlamda anıların anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. Ayrıca TMT ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. (Keser, 2007; Bozkurt, 2009e: 547-565)

²⁹¹ Mutlu, 2018: 75-78.

²⁹² Altun ve Demir, 2018: 45-55.

uyumu, şuuraltı ile ilintilendirilerek farklı yorumlamaları beraberinde getirir. Bu kuramsal bağ, Bozkurt'un kurmaca eserleri başta olmak üzere birçok eserine uygulanabilir.²⁹³

İlgili eser, altı kısımdan oluşmakla birlikte bu bölümler, aşağıda yer almaktadır:

- 1.Yeraltından Yerüstüne (1 Nisan 1955-20 Aralık 1963)
- 2.Köyüm Diye Çıktım Yola (27-29 Şubat 1964)
- 3.Geçitkale/Köfünye Kovan Heyeti Üyeliğim ve Kovanbeyliği Dönemim (1 Mart 1964-Kasım 1967)
- 4.Türk Ordusu'ndan Üç Komutan: Günay Bey, Çetin, Deniz Bey (Nisan 1966-15 Kasım 1967)
5. 15 Kasım 1967 ve Sonrası
6. 15 Kasım 1967 Saldırısı İçin Yazılanlar

İsmail Bozkurt bu eserini, 2017 yılının Eylül ayında, Yeniboğaziçi'nde tamamlar. Ön sözde, ürünün amaç ve kapsamını belirler; yapıtın neden kaleme alındığını anlatır. “Kovanbeyi” olarak TMT’de görev yapan sanatçının, bu kitabı kaleme almasında Kıbrıs Türklerinde görülen “belleksizleşme”nin ve “millî kimlik bunalımı”nın etkili olduğunu vurgular. Sanatçı, Kıbrıs Türklerindeki toplumsal hafızanın zayıfladığına dikkat çekmektedir:

Toplamlar da tıpkı insanlar gibi bellek yitimi yaşadıklarında kimliklerinden çok şey kaybederler. Ne yazık ki Kıbrıs Türk halkı da ciddi boyutta “belleksizleşmiş” ya da “toplumsal bellek yitimi”ne uğramıştır. Bunun doğal sonucu olarak da “kimlik bunalımı”, “bilinç bulanıklığı” ve “yurttaşlık bilincinin olmaması”; sonu gelmez, gereksiz ve anlamsız kimlik tartışmaları yaşamaktadır.²⁹⁴

İsmail Bozkurt yine ön sözde, önemli bir başka noktanın altını çizer. “Toplumsal hafıza kaybı”ndan ötürü TMT’ye saldırıların arttığını söyler. Ona göre TMT üyesi bireylerin günümüzdeki suskunlukları, kötü niyetli kişilerin işlerini kolaylaştırmaktadır.

Bozkurt, herhangi bir toplumsal yapılanmada binlerce kişinin görev aldığına ve buna binaen herkesin aynı sorumluluğa ve hassasiyete sahip olmadığına değinir. Bu durumun TMT dâhilinde de gerçekliğini muhafaza ettiğini düşünen yazar; gücünü kötüye kullanan, yanlışlar yapan, kuralları çiğneyen şahısların her yerde olduğu gibi burada da var olabileceğini dile getirmekten sakınmaz. Fakat bu bireylerin yapı içerisinde bulunmasının, örgütselliğin gizliliği açısından bir nevi avantaj olduğunu da belirtmeden geçmez.

²⁹³ Özetle ilgili kuramda var olan, geçmişten günümüze kaleme alınan eserlerdeki yapısal iskeletin benzerliğidir. Ayrıntılı bilgi için bk. (Campbell, 2010)

²⁹⁴ Bozkurt, 2017: xi-xii.

Yazar, TMT dâhilinde bu tarz insan sayısının nadir olduğunu; asıl çoğunluğun vatanperver ve namuslu kişilerden meydana geldiğini sözlerine ekler. Bu yüzden karşılaşılan bazı sıkıntıların tüm teşkilâta fatura edilmemesi, tarafınca tekrarlanır. Aksi hâlde yazara göre yaşanan durumlar, TMT ve üyelerine haksızlık yapıldığının ispatı niteliğindedir.

İngiliz Sömürge Yönetimi, EOKA terörünün başlaması ile beraber sert önlemlere başvurur. Bunlardan biri, silah bulundurmanın cezası olarak idamı öngören yasanın çıkarılması şeklindedir. TMT üyeleri, hiçbir tehlikeden korkmayarak “kelle koltukta” bir yaşam sürer ve İsmail Bozkurt bu durumu, ara ara hatırlatır. Yani bu anımsatma, mücahitlerin vatanlarını canlarından öte tuttuğunu unutturmama amaçlıdır. Birçok fedakârlık yaparak hayatlarından feragat eden bu kişiler, sanatçı tarafından “isimsiz kahraman” biçiminde nitelendirilmektedir.

Bozkurt, anısal türde bir yapıt kaleme almasını; tarihî, edebî ve toplumsal manada yaşananların unutulmaması adına ileriye bir aktarım olarak görmektedir. Ayrıca bizzat döneme şahitlik etmesi, olaylara daha realist yaklaşmasını sağlamakta ve böylece kolektif hafızaya daha çok katkı yapmaktadır.

Yazarın anılarında üzerinde durulması gereken temel nokta, objektif perspektifin benimsenmesidir. Sanatçı, hatıralarını kaleme alırken ideolojik ve sosyolojik bir ayrım gözetmez. Bununla beraber hiçbir şahsı yüceltmez ya da gereksiz sebeplerle tenkit etmez.

Eserle ilgili bir başka husus, 20 Temmuz 1974 öncesi dönemle ilgili belgelerin az sayıda olmasıdır. Bunun nedeni, Güney Kıbrıs’tan Kuzey Kıbrıs’a yapılan göçtür. Yazarın tüm bilgi, belge, fotoğraf ve özel eşyaları; Lârnaka’da kalır. Bundan dolayı Bozkurt; belgeleri değil, belleğini önceleyerek ve ona güvenerek bu türde yazmaya karar verir.

Sanatçının beş cilt şeklinde planladığı anılarının bu cildinde yer alan en mühim vaka, Türkiye ile Yunanistan’ı savaşın eşiğine getiren 15 Kasım 1967’de yaşanan olağanüstü durumdur. Bu tarihte Geçitkale ve Boğaziçi’ne yapılan hain saldırılar, birçok kişinin kalemine konu olmuştur/olacaktır. Yazar, anılarının bu cildini kaleme alırken hassaten üç kitaptan faydalandığını belirtir ve bu yapıtlara ilişkin temel bilgilere yer verir. Özellikle Türkiye Cumhuriyeti Lefkoşa Büyükelçisi Ercüment Yavuzalp’ın “Geçitkale-Boğaziçi” hakkında fikirlerini ortaya koyduğu ürün, mühim bilgiler içerir. Sanatçı da bu yapıttan faydalandığını beyan eder.²⁹⁵ Bu eser dışında Michael Harbottle ve Spiros Papageorgiou isimli kişilerin, konuyla ilgili kaynak kitaplarının bulunduğu ve bu üç eserde de hataların bulunması yanında faydalı bilgilerin yer aldığı dile getirilir. Böylece birden çok kaynak ve bakış açısını

²⁹⁵ Ayrıntılı bilgi için bk. (Yavuzalp, 1993: 29-30)

değerlendiren yazar, yer yer bunlardan yararlanarak anılarını beynelmilel bir zeminde zenginleştirme olanağı yakalar.

Sunuş kısmında Bozkurt, Kıbrıs Sorunu'nun özü ve temeline dair kendi fikirlerini ortaya koyar. Adada var olan problemin kaynağını, burasının Müslüman Osmanlı Devleti egemenliğine geçmesine bağlar. Çünkü İngilizler, yaşanan bu gelişmeyi sindiremez. Sonraki süreçte “Enosis” hayaline kapılan Yunan ve Rumlar için bu ada, özel bir mana kazanır. Bu anlam, Kıbrıs'ta yaşanacak gerilimin sebebidir.

İsmail Bozkurt, Kıbrıs'ın İngiliz yönetimine geçmesinin tarihî seyrine dikkat çeker. Yazara göre 1191 yılında İngilizlerin sahip oldukları bu adayı savaş ganimeti olarak satmalarıyla başlayan süreç, 1878'de (sözde kiracı olarak) buraya el koymalarıyla farklı bir yöne evrilir. 1924'te imzalanan Lozan Antlaşması'yla da işlerini sağlamlaştıran İngilizler, bu sahiplenmeyi hukukileştirir.²⁹⁶

Bozkurt'a göre Kıbrıs Türkleri, Kurtuluş Savaşı yıllarında Türkiye'ye bağlanmayı ister. Aynı isteği 1974 Barış Harekâtı'nda da dile getiren Müslüman Kıbrıs Türkleri, yine bu arzusuna kavuşamaz.

İsmail Bozkurt'a göre TMT'nin oluşumundaki ana faktör, 1952'de kurulan EOKA'dır. 1 Nisan 1955'te silahlı terör eylemlerine başlayan EOKA'ya karşı Kıbrıs Türkü de kendisini koruma güdüsüyle birleşerek askerî mekanizmasına ve dinamizmine ivme kazandırır. KITEMB (Kıbrıs Türk Mukavemet Birliği), VOLKAN (Var Olmak Lazımsa Kan Akıtmamak Niye), Kara Çete, 9 Eylül (Cephesi) gibi Türk direniş grupları ortaya çıkar. Yazar göre bu gruplar, Kuvayımilliye ruhuna sahiptir. 1955-1957 yılları arasında gönüllü ve vatanperver kişilerden teşekkül eden bu yapılar, bireysel ve toplumsal bir direniş gerçekleştirir. Rumlar, EOKA aracılığıyla adada var olan barış ortamını bozar; İngilizler dahi bu durumdan rahatsızlık duymaya başlar ve yerel güvenlik kuvvetleri oluştururlar. Türklerin askerî anlamda bu teşkilatlanmanın içinde yer aldığını belirten sanatçı, böylece adada kutuplaşmanın arttığı bilgisini verir. Ayrıca EOKA'nın, Türklere karşı düşmanca tutumunun bu şekilde daha çok kamçılandığına dikkat çekilir.

1957'nin Kasım ayında terör eylemlerine hız veren EOKA, Kıbrıs Türk toplumu için büyük tehdit oluşturur. Bu duruma çare arayan Kıbrıs Türklerinin öz dinamiklerinden oluştuğu vurgulanan ve 26 Kasım 1957'de ilk bildirisiyle ortaya çıktığı belirtilen TMT ile bir merkezden askerî kontrol sağlanır. Ayrıca TMT'nin; Rauf Denktaş, Burhan Nalbantoğlu ve Kemal Tanrısever tarafından kurulduğu hatırlatılmaktadır.

²⁹⁶ Bozkurt, 2017: xxiii.

Bozkurt, TMT'nin ikinci dönemi olarak 1 Ağustos 1958'den 20 Aralık 1963'e kadar yaşanan dönemi göstermektedir. Bu zaman diliminde ana vatandan TSK mensubu Yarbay Ali Rıza Vuruşkan'ın gizli bir kimlikle adaya gelip TMT'yi yönetmesi, İsmail Bozkurt'a göre askerî manada profesyonelliğin önemsendiğine işarettir. Kur'an-ı Kerim, bayrak ve silah üzerine yemin edildiğini belirten sanatçı; böylece TMT üyesi olunduğunu ve teşkilat yapılanmasında yer alınabileceğini aktarır. Yazar bu bölümde, TMT Andı'na özellikle yer verir:

Kıbrıs Türkünün yaşayış ve hürriyetine, canına, malına ve her türlü anane ve mukaddesatına, her nereden ve kimden olursa olsun vaki olacak tecavüzlere karşı koymak için kendimi Türk Milletine adadım. Ölüm dahi olsa verilen her vazifeyi yapacağım. Bildiğim, gördüğüm, işittiğim ve bana emanet edilen her şeyi, canımdan aziz bilip, sonuna kadar muhafaza edeceğim. Gördüklerimi, işittiklerimi, hissettiklerimi ve bana emanet edilenleri, hiç kimseye ifşa etmeyeceğim. İfşaatın bir ihanet sayılacağını ve cezasının ölüm olacağını biliyorum. Yukarıda sıralanan hususları harfiyen tatbik edeceğime, şerefim, namusum ve bütün mukaddesatım üzerine söz verir ant içerim.²⁹⁷

21 Aralık 1963'e kadar TMT'nin kendisini olumlu bir şekilde kamufle ettiğini belirten Bozkurt, bu tarih itibarıyla yerüstüne çıkarak mücadele sürecinde önemli işlere imza attığını beyan eder. 4 Ocak 1964 ve sonrasında TMT emrinde yeni güçler oluşturularak yarı askerî silahlı direniş örgütü olma yolunda dönüştürüldüğünü dile getiren sanatçı; devletsizlikten kaynaklanan boşlukların, TMT ile fiilen doldurulduğunu sözlerine ekler. Böylece Müslüman Kıbrıs Türkü'nün ihtiyaçlarının giderilmesinde TMT'nin aktif bir rol üstlendiği belirtilir.

1963-1970 yılları arasında Mücahit Teşkilâtı adıyla anıldığı hatırlatılan TMT, yapılan çalışmaların ardından 23 Mayıs 1970 ve 5 Ekim 1970 tarihlerinde *Resmî Gazete*'de yayımlanarak “Kıbrıs Türk Silahlı Kuvvetleri” adını alır. Yazar, bu kanuna göre Kıbrıs Türkü'nün iki yıl süreli zorunlu askerlik yükümlülüğünden bahseder. Son aşamada ise İsmail Bozkurt; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası gereği olarak TMT'nin, “Kıbrıs Türk Güvenlik Kuvvetleri”ne dönüştüğü bilgisini verir. Bu da günümüzde, devletin “Silahlı Kuvvetleri” şeklinde bilinmektedir. Ayrıca yazar; TMT'nin, Kıbrıs Türklerince kurulduğunu söyler. Türkiye'nin bu sürece dâhil olup TMT'yi desteklediğine ve mühim katkılar sağladığına değinir.

Özetle TMT, 1878 yılında adanın İngilizlere verilmesiyle başlayan ve Kıbrıs Türkü'nün yaşadığı olumsuzluklar karşısındaki doğal tepkileri neticesinde bir araya gelen vatansever Müslüman Kıbrıs Türkü'nün meydana getirdiği bir mekanizma olarak tanımlanır.

²⁹⁷ Bozkurt, 2017: xxxi.

Yazar; Enosis'e karşı silahlı direniş topluluğu olan TMT'nin, 1957'den 1964'e kadar ortaya koyduğu savaşımından ötürü önemli işler gerçekleştirdiğine dikkat çeker. Bu yönüyle Kuvayimilliyeye ile benzer özellikleri olduğunu belirten Bozkurt, politik manada TMT'nin başarılı bir yaklaşım sergilediğini söyler. Bununla birlikte TMT; Kıbrıs Türkü'nün can, mal ve namusuna sahip çıkmakta ve Enosis'i engelleyerek tarihin seyrini değiştirmektedir.

Yazar, günümüzde TMT'nin kuruluş yıl dönümü olarak 1 Ağustos'un simgesel bir mana taşıdığını söyler. Dönemin tanıklarından Bozkurt, TMT'nin kuruluşunun gerçek tarihinin 26 Kasım 1957 olduğunu beyan eder. Çünkü bu tarihte TMT, ilk bildirisini ortaya koyar.

Eserin ilk kısmı, “Yeraltından Yerüstüne” adını taşımakla beraber 1 Nisan 1955-20 Aralık 1963 tarihleri arasını kapsamaktadır.²⁹⁸ Bölüm, kendi içinde alt başlıklarda incelenir ve böylece ayrıntıya inilerek tasnif edilir. Altı alt bölüm başlığı ile karşılaşılmaktadır:

1. Tatbikat Değil Hakikat (20-21 Aralık 1963 Gecesi)
2. Yeraltında Dünya Var (1 Nisan 1955'ten 20 Aralık 1963'e)
3. 21 Aralık 1963
4. Çağlayan Direnişi (22-24 Aralık 1963)
5. Surlar ve Girne Kapısı'nda (25 Aralık 1964'ün İlk Saatleri ve Ocak Ortası)
6. Tanti'nin Hamamı'nda (Ocak Ortası-27 Şubat 1964)

Yazar bu bölümde, ilginç bilgilere yer verir. Avukat Güner Çakın'ın, Bozkurt'un kapı zilini çalmasıyla başlayan süreç; yeni vakalara ve başlangıçlara gebe bir hâlin habercisi şeklinde değerlendirilebilir. Ayrıca İsmail Bozkurt ve kardeşi Hasan Bozkurt'un, aynı evde yaşamalarına rağmen birbirlerinin TMT üyesi olduklarını bilmemesi, teşkilatlanmanın son derece gizli bir şekilde gerçekleştiğini gözler önüne sermektedir. Akritas Planı'nın yavaş yavaş dillendirildiği tarihlerde Kıbrıs Türkleri, itina ile hareket etmeye gayret gösterirler.

Sanatçı bu bölümde şuurlatında var olan çeşitli duyguları, dışarı yansıtma eğilimi içerisinde ve gençliğinin bastırılmış bazı hislerine, günümüzde tercüman olma yoluna gider.

1 Nisan 1955 tarihinde henüz 15 yaşında olan yazar, belleğinden silinmeyecek hadiselerle maruz bırakılır. Enosis'i gerçekleştirmek amacıyla EOKA mensuplarının silahlı eylemlere başladığının altını çizen Bozkurt, toplumda var olan huzursuzlukların insanlara sirayet ettiğini aktararak çocuk yaşta içinde bulunduğu ruh durumuna ilişkin şunları kaydeder:

²⁹⁸ Bozkurt, 2017: 3-61.

On beş yaşında, ortaokul üçüncü (son) sınıf öğrencisiydim. Yaşanan tedirginlik, kaygı, heyecan, korku, ürküntü ve telâşi bugün gibi anımsıyorum. Silahların kişisel nedenlerle kullanıldığını ve İngiliz Sömürge Yönetimi'nin bu konuda acımasız olduğunu bilen toplum, tam bir travma yaşadı. O günü capcanlı anımsamam, bu travmadan benim de ne denli etkilendiğimi gösterir.²⁹⁹

Henüz oyun çağındaki gençlerin toplumda meydana gelen bu düşmanca tutumlara ve ötekileştirmelere şahit olması, bütün Kıbrıs Türklerini etkilediği gibi yazarı da tesiri altına alır. Okuluna gitmek için evinden yola çıkan sanatçı, Rum mahallelerinden geçerken zaman zaman sataşmalara maruz kalır ve paniğe kapılır. Sınırlı olanaklar arasında tek eğlenceleri olan sinemaya bile korkularından ötürü gidemeyen Kıbrıs Türkleri, toplumdan soyutlanmaya ve dışlanmaya zorlanır. EOKA zihniyeti, ayrılık tohumları ekmekte ve savaş çıkırtkanlığı yaparak Türklere karşı olumsuz yaklaşımlarda bulunmaktadır. Sonuç olarak yukarıda aktarılan birçok neden, yazarın millî hislerinin temelini oluşmasında etkin bir işlev üstlenir ve siyasete dâhil olmasına vesile olur.

Lise yıllarında Rum politikalarını hicvetmek ülküsüyle sokağa çıkan Bozkurt, Kıbrıs Türkleri adına çabalamayı sürdürür. Arkadaşlarının şehit olduğunu gören yazarın belleğinde kalanlar ve unutulmayacak hadiseler şeklinde addedilenler, yaşadığı travmatik hâlin nedenlerindendir. Bu kısımda TMT'ye giriş öyküsünü, şu şekilde anlatmaktadır:

1957 sonlarında fisıltı hâlinde çevrede TMT adı dolaşmaya başlamıştı. Nasıl oldu anımsamıyorum, 1957 sonlarında ya da 1958 başlarında kendimi TMT içinde buldum. TMT'ye girmek, bende büyük bir mutluluk, heyecan ve sorumluluk yaratmıştı. Sınıf arkadaşımız Altay'ın (Akarı) liderliğinde bir hücredeydik. Orada ben, Selçuk Saltuk, Fevzi Çakmak vardık. Belki adlarını anımsayamadığım başka arkadaşlar da vardı.³⁰⁰

Sanatçının, TMT'ye girdiği ilk zamanlarda üstlendiği vazifeleriyle ilgili şunlar aktarılır:

TMT'de bulunduğum dönemde bana verilen ilk görev, bildiri dağıtmaktı ve verilen görevi soru sormadan yerine getiriyordum. Kaldığım ev, avluya açılan odalardan oluşuyordu ve odalardan biri bana ayrıldığı için anahtarı bendeydi. Bildiri dağıtmanın yanında TMT için yerine getirdiğim en önemli görev, bana teslim edilen bazı ilkel silahları, odamda, yatağımın altında korumaktı. Köylerden adamlar gelip bana saptanmış parolayı söyler ve ben de parolayı söyleyen kişilere yatağımın altında bulunan silahlardan teslim ederdim.³⁰¹

²⁹⁹ Bozkurt, 2017: 9.

³⁰⁰ Bozkurt, 2017: 11-12.

³⁰¹ Bozkurt, 2017: 12.

Görüldüğü gibi yazar, çocukluk ve ilk gençlik yıllarında Kıbrıs Türklüğü için “kelle koltukta” görevler üstlenir ve bunlarda başarılı olur. Önce Sakarya Mahallesi’nde önemli işlere imza atan Bozkurt, ardından ise köyünde TMT yapılanması için girişimlerde bulunarak kritik vazifelerde yer alır.

İsmail Bozkurt, 1958’de üniversite eğitimi için Ankara’ya gider. Bu dönemde dahi ada ve TMT ile bağlantısını kesmez. Zirköy’de askerî eğitim alan birinci grubun içinde bulunan sanatçı, ilk olarak haberleşmeyle alakalı gizli görevlere uygun görülür. Sonraki süreçlerde de mühim işler yapan Bozkurt, Lefkoşa’ya döndüğündeysen çalışmasını sürdürür. “Sarı Petek”e bağlanan yazar, 21 Aralık 1963’ün arifesinde yeni yükümlülükler üstlenir.

21 Aralık 1963’te yanındaki mücahitlerle “Yardımseverler Derneği” olarak kullanılan taş binaya yerleşen İsmail Bozkurt, 22 Aralık’taki silahlı direnişte aktif rol oynar. Bu olaylar sonucunda TMT’nin yeraltından yerüstüne çıkma zemini, kendiliğinden oluşur. Bundan sonra yaşanan süreç, Kıbrıs Türkü adına meşakkatli olsa da yeni bir sayfa olarak değerlendirilebilir.

25 Aralık 1964 günü, Nazif Borman ve Kemal Öztürk’le beraber Bozkurt; sahipsiz ve savunmasız kalan Girne Kapısı ve çevresinin denetimini sağlar. Bu süreçte Türkiye’den destek gördüklerini belirten yazar, ana vatanın gücünü arkalarında hissetmelerinin kendilerinde büyük bir mutluluk ve güven duygusu oluşturduğunu sözlerine ekler.

Adada artan gerilim üzerine İngiliz Tümgeneral Peter Young, cebinden çıkardığı yeşil bir kalemle haritanın üzerinde iki bölgeyi birbirinden ayıran hattı çizer. “Yeşil Hat” adındaki bu çizgi, yazar tarafından fizikî ayrılığın somut bir göstergesi şeklinde ifade edilir. 25 Aralık 1963 günü “Bayrak Radyosu”nun kurulduğunu aktaran ve o dönemde bu girişimin psikolojik anlamda mücahitlere olumlu katkılar sağladığını belirten sanatçı, harp zenginlerinin mücadele süresince nasıl ortada dolaştıklarını dile getirir. Yaşanan bu vakalar esnasında ailesinden ve sevdiği Rahme Hanım’dan haber alamayan yazar, var olan bu sıkıntılı durum üzerine telaşlanır.

Bozkurt, 1964 yılının Ocak ortasından 27 Şubat 1964’e kadar “Tanti’nin Hamamı” olarak bilinen yerde görev yapar. Burada önemli işlere imza atan İsmail Bozkurt, var olan belirsizlikler ve Boğaziçi’ne saldırılması haberi üzerine köyüne dönmeyi düşünür. Ailesinden haber alamamakla beraber bu telaşı, artık kaygı verici bir boyuta evrilir ve düşüncelerini netleştirmeye karar verir. Arkadaşları Nazif ve Kemal, onu sakinleştirmeyi başarır.

Kitabın ikinci bölümü, “Köyüme Diye Çıktım Yola” adını taşımakta olup 27-29 Şubat 1964 tarih aralığını kapsamakta ve bu süreç, iki gün temelinde ortaya konmaktadır.³⁰² Bu

³⁰² Bozkurt, 2017: 65-109.

esasta, başka tarihlerde yaşanan gerçeklere de yer verilir. Bölüm, kendi içinde alt başlıklara ayrılır. Bunlar, şu şekildedir:

1. Köyüme Gidişim
2. Köyüm Boğaziçi/Aytotro'nun Direniş Öyküsü (21 Aralık 1963-27 Şubat 1964)
3. Ver Elini Geçitkale/Köfünye, Oradan Lârnaka (28 Şubat 1964)
4. Lârnaka'da TMT Yetkilisi Olarak Karşıma Öğretmenlerim Çıktı (28 Şubat 1964)

Sanatçı, köyünden ve ailesinden haber alamayınca oraya gitmeyi ısrarla ister ve üstlerine bu özel durumu iletir. Üst makamlar, Bozkurt'un güvenli bir şekilde köyüne ulaşabilmesi için çeşitli önlemler alır. Onu, İngiliz askerî aracıyla köyüne göndererek emniyetini bir nebze de olsa sağlamaya uğraş verirlir. Büyük meşakkatler sonucunda köyüne varan yazar; bu yolculuğu, hayatının en tehlikeli ve ilginç seyahatlerinden biri olarak değerlendirir. Boğaziçi'ne gelen Bozkurt; artık burada kalacağını ve köyünde görev alacağını, tanıdıklarına bildirir ve babasının da TMT içinde görevli olduğunu öğrenir.

İsmail Bozkurt, Boğaziçi'nin direniş öyküsünü aktarırken 1958 yılının Haziran ayında liseyi bitirdiğini ve burada, ilk direniş grubunu örgütlediğini anlatır. Aynı zamanda babası Hüseyin Bozkurt ve Öğretmen Ertuğrul Mehmet Salih'in, TMT'nin yeryüzüne çıkmasıyla aktif görevler aldığını vurgular. Ayrıca İsmail Bozkurt'un kayınpederi Ali Bey'in de teşkilatın öncü şahıslardan biri olduğu aktarılır ve tüm bu isimlerin, düzenin sağlanmasında önemli fonksiyonlar üstlendiği belirtilir.

Köyde cephane ve gıda sıkıntılarının hissedildiğini dile getiren sanatçı, civar yerleşim birimlerinde yaşayan Türklerin buraya göç ettiklerini söyler. Böylece sorumluluklarının daha da arttığının altını çizer. Türklere ait bölgelerle iletişimlerinin kesildiğini, kısacası ellerinde bulunan imkânlarla gayrete devam ettiklerini aktarır.

Yazar; Çoban Osman'ın, Ditsiro'yu öldürmesiyle Türklerin cesaretini sembolize eder ve yürekli duruşunu ortaya koyar.³⁰³ İsmail Bozkurt; Boğaziçi'ne birkaç saldırı yapıldığını, şehit verdiklerini ve *Mücahit*'te bunların yer aldığını sözlerine ekler.

Sanatçı; 28 Şubat 1964'te Geçitkale'ye, oradan Lârnaka'ya giderek elinden geleni yaptığını belirtir. Bozkurt, Lârnaka'da TMT yetkilileri olarak öğretmenleriyle karşılaşır. Bu kutlu mücadelede onlarla bir arada bulunmaktan dolayı onur ve gurur duyar. Necdet Bey tarafından "ETİ" kod adıyla Geçitkale'de görevlendirilen İsmail Bozkurt, öğle vakitlerinde buraya ulaşarak görevine başlar.

³⁰³ Reel hayatta yaşanan bu olay, *Bir Gün Belki* isimli romana sirayet eder. Buradan hareketle sanatçının anılarında değindiği birçok hadisenin, tahkiyeli eserlerine yansıdığı söylenebilir.

Üçüncü bölüm, 1 Mart 1964'ten 1967 senesinin Kasım ayına kadarki süreci kapsamakla beraber “Geçitkale/Köfünye Kovan Heyeti Üyeligim ve Kovanbeyliği Dönemim” adını taşır.³⁰⁴ Bu kısmın alt başlıkları, şu şekildedir:

1. 21 Aralık 1963 Sonrasında Geçitkale/Köfünye
2. Lârnaka-Geçitkale/Köfünye-Boğaziçi/Köfünye Hattı (27 Şubat 1964)
3. Geçitkale/Köfünye'deki İlk Günler
4. İlk İşim Olabildiğince Örgütlenmek (1 Mart-22 Nisan 1964)
5. Boğaziçi/Aytotro'ya Üçüncü Saldırı (23-27 Nisan 1964)
6. Ateşkes ve Sonrası
7. Tam Yetkili Kovanbeyi Oluyorum
8. 21 Aralık 1963'ten Sonraki Durum
9. Geçitkale Kovanının İnsan Kaynağı
10. Gelir Kaynakları ve Kural Yaratmak Adına Savaş Ortamında Demokrasi Düşü
11. Silah Durumu
12. İstihbarat (Bilgi Toplama)
13. Kitlemel İletişim Konusu
14. Sağlık
15. Eğitim
16. Kültürel ve Sosyal Yaşam
17. Rum Yönetimince Yasaklanmış Stratejik Madde Alımları
18. Üniformalı Askerliğe Doğru (Bölge Eğitim Merkezi-BEM)
19. Beni Geçitkale/Köfünye'den “Kaçirtma”, “Yok Etme” ve “Devirme” Girişimleri
20. Lârnaka'da Askerî Eğitim
21. 1966'da Durum

İsmail Bozkurt bu bölümde, Lefkara Türklerinin Geçitkale'ye göçünün hikâyesini anlatmaktadır. Konudan etkilenen yazar; *Bir Gecede* adlı romanını, bu olaylar çerçevesinde kaleme alır.

Civarda yaşayan Türkler, Boğaziçi'ne göç eder ve burası, bölgenin cephesi konumuna gelir. Boğaziçi, 15 Şubat 1964'ten 15 Kasım 1967'ye kadar dört kez saldırıya uğrar.

Lârnaka-Geçitkale/Köfünye-Boğaziçi/Köfünye hattı, 27 Şubat 1964'te oluşturulur. Bozkurt, köyü ile buranın bağlantısının nasıl sağlanacağını düşünür. Mermertepe'nin stratejik konumunun iki mekâna yakınlığından faydalanarak en güvenli yolu kullanmanın önemli

³⁰⁴ Bozkurt, 2017: 112-370.

olduğu ayırımına varır. Burasının denetim altında tutulması, birçok mecranın güvenli bölge olmasını sağlayacaktır. Ardından yazar, Geçitkale'ye geçerek zorlu bir göreve müdahil olur. Yöre halkı tarafından sevilir ve sahiplenilir. Bu arada aile bireylerinden babası ile kardeşleri Hasan, İbrahim ve Özkan'ın mücahit olarak görev aldığını belirtir.

İsmail Bozkurt, 1 Mart 1964-22 Nisan 1964 tarihleri arasında Geçitkale'de önemli işlere imza atar. Burada karargâh oluşturarak örgütlenmeyi sağlar. İletişim amacıyla karargâhla mevziler arasında telefon bağlantısı kurmayı başarır. Ayrıca Rumların telefonlarını dinler ve çeşitli bilgileri toplayarak istihbarat adına mühim işlere imza atar.

Sanatçı, 22 Nisan 1964 gecesi Rumların saldırıya geçtiğini; beş gün ve beş gece süren bu zorlu sürecin 27 Nisan 1964'te son bulduğunu ve buradaki savunmayla büyük bir başarı elde edildiğini belirtir.³⁰⁵

1964'ün Haziran ayında Bozkurt, "Kovanbeyi" olarak Geçitkale'ye görevlendirilir. Böylelikle genç yaşında daha büyük vazifeler ve sorumluluklar üstlenir. Burada sanatçının ilk işi, yeniden yapılanmak olur. 2350 insanın güvenliğini sağlayarak onların temel ihtiyaçlarını karşılar. Yerel de olsa *Mücahit* adlı gazeteyle birçok bilgiyi, bu yayın organında paylaşır. Dolayısıyla bu neşriyat, bir nevi iletişim aracı olarak kullanılır. Yazar bu tarihî mekânda; eğitim, sağlık, kültür, iletişim gibi konulara özellikle eğilir ve mücadele sürecinde yapılabildiği kadar toplumsal hususlara da pozitif bir hava katar.

Yazar, 9 Mart 1965'e kadar üniformalı askerî birliğin kurulması ve BEM (Bölge Eğitim Merkezi)'in var olması için büyük emekler sarf eder. Kampın açılış törenini, 9 Mart 1965'te gerçekleştiren İsmail Bozkurt'un bu tarihi seçmesinde özel bir durum söz konusudur. Bu tarihin "Mart Dokuzu" olarak bilinen ve Kıbrıslı Türklere özgü yerel bahar bayramına denk getirilmesi, bilinçli şekilde alınan bir karardır. Bozkurt, bu zorlu süreçte ölümle tehdit edilir ama pes etmeyi hiç düşünmez. İçeriden ve dışarıdan yapılan bu baskıları, ciddiye almadan yoluna bakar. Çünkü o, Müslüman Kıbrıs Türkü'nün bekasını öncelemektedir.

Dördüncü bölüm; "Türk Ordusu'ndan Üç Komutan: Günay Bey, Çetin, Deniz Bey" adını taşımakta olup 1966'nın Nisan ayından 15 Kasım 1967'ye akan bir süreci kapsar.³⁰⁶ Kısımın alt başlıkları ise şöyledir:

1. Günay Bey'in Gelişi
2. Evleniyorum
3. Günay Bey'in Vurulma Olayı (15 Kasım 1966)

³⁰⁵ Yapılan saldırıların, "Kurban Bayramı" ve "Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı"na denk gelen zaman diliminde yaşandığı unutulmamalıdır.

³⁰⁶ Bozkurt, 2017: 372-506.

4. Günay Bey'in Vurulması Sonrası
5. Bir Çılgının Emrinde
6. Çetin'in Çılgınlıkları Beni Çileden Çıkardı
7. Çetin'in Dövme Olayları
8. Yaşamımın En Zor Günlerinden Biri: Çetin'in Babamı Cezalandırması
9. Çılgınlığın Ötesinde Saçma Sapan İşler
10. Türkçe Otobüs Tabelalarından Doğan Gerginlik
11. BM Barış Gücü ile Sürtüşme
12. Peşi Peşine Patlayan Tuzak Bombalar (Alaminyo Olayları)
13. Oğlum Oluyor (6 Temmuz 1967)
14. Arif Felek, Ardından Yeni Komutan Geldi

Yazar, Türk Ordusu mensubu Günay Bey'in adaya gelmesiyle Geçitkale'de komutanlık görevinin ona verildiğini ve şahsının, onun yardımcısı olarak vazifeye devam ettiğini söyler. Bu duruma ilk önceleri üzülse bile Günay Bey'in samimiyetine inanması ve asıl ülkülerinin vatan olması sebebiyle ileriye odaklandığını vurgular.

Bozkurt bu süreçte, Rahme Hanım ile evlenmeyi düşünür. Ancak ada içerisinde yaşanan sıkıntılar, bireysel sorunları da beraberinde getirir. Dolayısıyla maddî durumlarının olumsuz etkilenmesinden ötürü bu kararını sürekli erteler. Hayatında ilk kez oynadığı İngiliz lotosundan para kazanır; evlenmek için şartların olgunlaştığını düşünür. Uzun hazırlıklardan sonra Bozkurt, Öğretmen Rahme Hanım ile 4 Eylül 1966'da dünyaevine girer. Sanatçının bu bölümde değindiği bir başka olaysa Günay Bey'in vurulması ve sonrasındır. Hadiseyle ilgili ayrıntılı bilgiler veren yazar, "Çılgın" olarak tarif ettiği Çetin Komutan ile yaşanan durumları aktarır. Günay Bey'in öldürülmesi ve ardından onun yerine çok farklı karaktere sahip Çetin Bey'in gelmesi süreci resmedilir. Çetin Bey ile Bozkurt arasında zaman zaman meydana gelen uyuşmazlıklar, çeşitli rahatsızlıklar oluşturur. Hatta Bozkurt'un babasına bile olumsuz yaklaşımlarda bulunur ve babasını cezalandırır. Hüseyin Bey, bu duruma içerlenir ve kısa bir süre sonra vefat eder. Çetin Bey, gerek mücahitlerle gerekse halkla uyuşamaz ve sürtüşmeler ışığında bir süreç devam eder. Farklı hobilerinin olması, Çetin'in bir başka olumsuz yanı olarak gösterilir. İsmail Bozkurt, kimi zaman BM Barış Gücü ile de olumsuzluklar yaşandığını kaleme alır. Bu zorlu koşullarda Çetin'in takıntılı ve hatalı tutumlarından rahatsız olduğunu hassaten yineler.

Sanatçı, eğitimdeyken eşinin sancılandığı haberini alır ve 6 Temmuz 1967 tarihinde oğlu dünyaya gelir. Komutanına duyduğu sevgiden dolayı merhumdan esinlenerek adını "Günay" koyar. Oğlunun doğumundan sonra Bozkurt'un hayata bakışı farklılaşır. Çetin

Bey'in köylerinde bulunması, yazarın buradan ayrılmayı düşünmesine ve daha sağlıklı, yeni bir hayat kurmayı istemesine neden olur. Kısa süre sonra Çetin'in geri çekildiği haberini alarak rahatlar ve eski, huzurlu ortamına kavuşur. Onun yerine gelen Arif Felek ile uyumlu şekilde çalışmalarını sürdürür.

İsmail Bozkurt, yaşananların Turgut Özakman'ın *Çılgın Türkler Kıbrıs* adlı eserine yansıdığını ve bu yapıtın kendisinde hayal kırıklığı oluşturduğunu söylemektedir. Çünkü Mehmet Yüzbaşı ve Çetin'in efsaneleştirildiğini ama bu kişilerin aslında orada yazılanlarla alakalarının olmadığını, dönemin bir tanığı olarak gündeme taşımaktadır.³⁰⁷

Beşinci bölüm, "15 Kasım 1967 ve Sonrası" ismini taşımaktadır.³⁰⁸ Bu bölümün alt başlıkları, şu şekildedir:

1. Türkiye'yi ve Yunanistan'ı Savaşın Eşiğine Getiren Yol
2. Büyük Saldırıdan İki Gün Önce (13 Kasım 1967)
3. Grivas'ın "Kafalarınızı Koparırım" Mesajı
4. Benim İçin İntihar Etmek Teslim Olmaktan Yeğdi
5. Kimsenin Ruhu Duymadan Alaniçi/Klavva'ya Girdik (16 Kasım 1967'nin İlk Saatleri)
6. Bir Diplomat Raporu

Yazar burada, "Büyük Saldırı"ya giden sürecin temel nedenlerini aktarır. Boğaziçi yolu özelinde başlayan anlaşmazlık durumu, Bozkurt tarafından ileriki günlerde meydana gelecek olumsuzlukların ana nedeni olarak gösterilir ve Barış Harekâtı'nın tohumlarının böylece atıldığı vurgulanır. İsmail Bozkurt, Özakman'ın bu hususla alakalı çeşitli konuları yapıtına taşıdığına ve kitabındaki eksikliklerin bu yönde de var olduğuna dikkat çekerek mücadele yıllarında aktif rol oynayan bir mücahit olarak doğruları ortaya koymayı ülkü edindiğinden bahseder. Sanatçı; Boğaziçi'nde meydana gelen çatışmaları analiz ederek burada yaşananları, objektif bir tutumla gözler önüne serer.

Durum o kadar vahim bir hâl almıştır ki yazar, silahında kalan son kurşunu kafasına sıkarak Rumlara esir olmamayı düşünür. Çünkü ona göre ölmek, Rum'a teslim olmaktan yeğdir. Mücahit Bozkurt, bunu gerçekleştirmeye kendini hazırlarken şehit düştüğünü sandığı dostu Turgut ile karşılaşır ve yeni planlar üzerinde mutabık kalırlar.³⁰⁹ Oradan uzaklaşarak en yakın Türk köyüne ulaşp yaşananları duyurmayı gerekli görürler. Böylece Türkiye'den

³⁰⁷ İsmail Bozkurt'un dile getirdiği ilgili eser ve bölüm için bk. (Özakman, 2006: 246-248)

³⁰⁸ Bozkurt, 2017: 509-608.

³⁰⁹ Anılarında önemli yer tutan ve Bozkurt'un "can borcum var" dediği Turgut, *Bir Gecede* adlı romanın aslı şahıslarındandır. Aynı zamanda Turgut Sami, *Yusufoğulları Oldu mu?*'da yardımcı ve *Bir Gün Belki*'de ise dekoratif şahıs olarak karşımıza çıkmaktadır.

destek gelecek ve orada yaşayan halkın kurtulması sağlanacaktır. 16 Kasım 1967’de Alaniçi’ne varan Bozkurt ve Turgut, oradaki Kıbrıs Türklerine yaşananlar hakkında malumat verir ve ada genelinde meydana gelen hadiseler hakkında onlardan bilgiler alır. Çatışmanın iki gün sonrasında yirmi dört şehit verdiklerini öğrenen İsmail Bozkurt, durumun vahametini ortaya koyar. Bu vaziyete üzülen sanatçı, şehitler hakkında da çeşitli bilgiler paylaşır.

Altıncı ve son bölümse “15 Kasım 1967 Saldırısı İçin Yazılanlar” adını taşır.³¹⁰ Karşılaşılan alt başlıklarsa şu şekildedir:

1. 15 Kasım 1967 Saldırısı’nın Görünür Kaynağı: Boğaziçi/Aytotro Yolu
2. Mücahitliğe Nokta Koyarken
3. Yaşamımda Onurla Taşıdığım Unvan: Geçitkale/Köfünye Komutanı
4. 15 Kasım 1967’nin Yansımaları ve Politik Yaşamımın Başlaması

15 Kasım 1967’de yaşananlar hakkında farklı yorumlarla karşılaşılır. Bozkurt, son kısımda ilgili değerlendirmelere yer verir ve bunlara ilişkin kendi düşüncelerini aktarır.

Yazar, intihar eşiğine geldiği 15 Kasım 1967’de yirmi dört şehit verilmesi üzerine şahsının da yükümlülük hissi ile Geçitkale’de görev yapmak istemez. Bunun akabinde askerî vazifesi, sivil şekle dönüştürülür ve Lârnaka’daki İcra Heyeti bünyesinde çalışmaya başlar. 1968 yılının Mayıs ayında Denktaş’ın desteğiyle, Lefkoşa’ya, eski görevine döner. Ayrıca sanatçı bu bölümde “Lefkoşa Belediye Başkanlığı” hususunu, arka planında yaşananlarla beraber reel biçimde anlatır. Yine bu zaman diliminde başına gelen bazı üzücü gelişmeler, İsmail Bozkurt’u derinden sarsar. Bunların en başında, 1969 yılında babasını kaybetmesi gösterilebilir. Böylece yazarın ailevî sorumlulukları, evin en büyük erkek çocuğu olması hasebiyle artar.

İsmail Bozkurt bu dönemi, “Yaşamımda Onurla Taşıdığım Unvan: Geçitkale/Köfünye Komutanı” şeklinde özetlemektedir. Kelle koltukta bir yaşam süren yazar, kendisini öldürecek bir ruh hâline bürünür. Fakat vatan sevdasından ötürü çalışmalarını sürdürür. Aldığı tüm görevlerde elinden gelenin fazlasını yapmaya çalışır. Devamında Bozkurt, Kıbrıs Türklüğüne faydalı olabilmek için siyasete girer.

Bir ön söz, sunuş, altı bölüm ve eklerden oluşan bu yapıt; İsmail Bozkurt’un hayatının bir kesitini kapsamaktadır. Bu süreç aktarılırken dönemin olayları, gözler önüne serilir. Ön söz ve sunuşta 1191’den itibaren Kıbrıs tarihine yer veren yazar, 1878’den Lozan’a ve Barış Harekâtı’na giden sürecin röntgenini çekmeyi başarır. Altı bölümdeyse TMT’nin kuruluş aşamasına, kendisinin bu askerî yapıya nasıl dâhil olduğuna, teşkilat içindeki olumlu ve

³¹⁰ Bozkurt, 2017: 567-608.

olumsuz durumlara ilişkin bilgilerle karşılaşılır. Ardından “Mücahit Komutanlığı” süreci ve 15 Kasım 1967’de meydana gelen saldırının gelişimi, dönemin bir tanığı olarak Bozkurt tarafından dile getirilir. Diğer bölümlerde de adaya çok yönlü yaklaşılarak yaşananların yorumlanmasına yer verilir. Ekler kısmı, önemli bilgi ve belgeleri içinde barındırmaktadır.

Özetle Bozkurt; “1 Nisan 1955-1968 Baharı” kapsamında yaşanan, şahsını ve Kıbrıs Türklüğünü yakından ilgilendiren hususları konu edinir. TMT’ye dâhil olduğu andan son güne kadar vatanı için büyük fedakârlıklar gösterir. Bu nedenle gördüğü, duyduğu, bildiği ne varsa eserine taşır. Burada anlattıklarını tahkiyeli eserlerine yansıtan sanatçı; 20 Temmuz 1974 Barış Harekâtı’na uzanan sürecin ilk kıvılcımlarını, neden-sonuç münasebeti içerisinde ortaya koyar. Altı kısımdan oluşan bu eserde, TMT merkeze alınarak döneme ışık tutulur. TMT’nin nasıl ve hangi sebeplerle ortaya çıktığı, “Enosis” denilen Rum düşüncesinin nasıl sonlandırıldığı anlatılır. Ayrıca Kıbrıslı Türklerin nasıl bir tarihî süreç yaşadığı, etraflıca tahlil edilir. Geçmişe ilişkin kişisel not ve belge niteliğindeki bilgilerin yer aldığı bu kitap, mâziye ayna tutması ve tarihe yön vermesi hasebiyle ehemmiyet teşkil etmektedir.

3.3.3. İsmail Bozkurt’un Anı Türündeki Eserlerine Dair Bir Değerlendirme

Sanatçının, *Beştulum’dan Zirköy’e* ve *Zirköy’den Mermertepe’ye* olmak üzere hatıra türünde yayımlanmış iki yapıtı mevcuttur. Bununla birlikte politika yıllarını kapsayan ve iki cilt şeklinde tasarlanan anılarının yanında sanat-edebiyat hatıralarından meydana gelen ve tek cilt olarak yazımına devam edilen kitap çalışmalarıyla birlikte toplamda beş cildi kapsayan eserler silsilesinin ortaya konması hedeflenmektedir.

Bozkurt, topluma mâl olmuş bir isimdir. Aydın, sanatçı, mücahit, araştırmacı gibi birçok sıfatı bulunan İsmail Bozkurt; yazdığı anılarında geçmişten günümüze bilinmeyenlere değinir. Kıbrıs’ın var oluş mücadelesinde aktif rol alan ve KKTC’nin kuruluş sürecine bizzat emek veren yazar, belli bir hayatın içinden gelir. Karma demografik yapıya sahip bir yerleşim biriminde dünyaya gözlerini açan, halk anlatılarıyla büyüyen, başarılı bir öğrenci olan Bozkurt; 1955 sonrasında maviliklerden siyaha evrilen bir ortamda hayatını sürdürmek zorunda kalır. Gördükleri ve yaşadıkları, millî kimliğinin oluşmasında etkilidir. Siyasî yaşamı da bu çerçevede şekillenen sanatçı, anı türündeki eserleriyle bir nevi tarih kitabı örneği ortaya koyar. Birçok olayın arka planına ışık tutan, geçmişte yaşananlardan geleceğe doğru hareket edilmesi için çaba harcayan Bozkurt; belleksizleşmenin önüne geçmek ve yeni nesillere atalarının verdiği çetin mücadeleleri nakletmek için bu türde ürünler kaleme almayı yeğlediğini, her platformda dile getirmektedir. Bununla birlikte tahkiyeli eserlerinde hayatından büyük oranda etkilendiği sezilen yazar, mâzide yaşanan bütün olayları çeşitli

yönleriyle ele alır. Bunlara yer verirken de kendi özel yaşamıyla ilgili bilgiler aktarır. Kişilik ve bakış açısı oluşumunun temelleri hakkında açıklamalarda bulunur.

Kısacası bu eserler zinciri ile Bozkurt'un ülküsü, gelecek kuşaklara geçmişte yaşananları aktarmak ve onların hafızasından bu gerçeklerin silinmesini engellemektir. Ayrıca yazarın çocukluktan günümüze kadar geçirdiği süreçlerle ruh hâli arasında bağlantı kurularak bunların yapıtlarına nasıl sirayet ettiği saptanabilir. Bununla beraber hatıralarıyla tahkiyelerinde karşılaşılan birçok vakanın benzer oluşu, dikkat çeken diğer özelliklerdendir.

3.3.4. İsmail Bozkurt'un Yazım Aşamasındaki Anıları Üzerine

İsmail Bozkurt; anı türünde kaleme aldığı eserlerini, beş cilt dâhilinde vücuda getirmeyi planlamaktadır. Bunlardan ilk iki cildi, yayımlanmıştır. Kalan üç ciltse tamamlanma aşamasında olup birbirine yakın süreçlerde neşredilecektir. Bu ciltlerin adları ve tarih aralıkları, özetle şu şekildedir:

1. Mermertepe'den Sarayönü'ne (Politika Yılları/1968-1983)
2. Sarayönü'nden Sarayeşiği'ne (Dorukta Politika Yılları/1983-1990)
3. Sarayeşiği'nden “...” (Sanat ve Kültür Yılları)³¹¹

İsmail Bozkurt'un hatıralarının üçüncü cildi, “Mermertepe'den Sarayönü”ne adını taşıyacaktır. “Mermertepe”, yazarın komutanlık görevini üstlendiği yerdir. 15 Kasım 1967'de meydana gelen saldırıyı anımsatması hasebiyle bu isim uygun görülmektedir. “Sarayönü” ise Lefkoşa'nın merkezinde bulunan bir alandır. Yeni adı “Atatürk Meydanı” olan bu mekân, siyasetin simgesidir. Bu ciltte yazar, 1968-1983 yılları arasında içinde bulunduğu aktif politika senelerini, tüm gerçekliğiyle anlatacaktır.

Anılarının dördüncü cildi, “Sarayönü'nden Sarayeşiği”ne ismindedir. Bozkurt'un “Sarayeşiği” metaforundan kastettiği, “KKTC Cumhurbaşkanlığı”dır. Bu eşik, İsmail Bozkurt'un siyasete vedasına neden olur.

Sanatçının kaleme aldığı hatıralarının beşinci ve son cildi, sanat ve kültür konuları dâhilindedir. Bu cildin adı, henüz kesin olarak belirlenmemiştir.

Özetle Bozkurt; 1940'tan günümüze değin yaşadıklarını ve karşılaştıklarını, beş ciltte toplar. Doğumu, ailesi, eğitim hayatı, TMT seneleri, siyaset yılları, özel yaşamı ve sanat hayatına dair kesin bilgilerin var olduğu bu eserler silsilesi; birincil kaynak niteliğindedir. Ayrıca Kıbrıs Türk tarihi hakkında önemli bilgiler, İsmail Bozkurt'un anılarında mevcuttur.

³¹¹ Sanat ve edebiyat anılarını kapsayan eserin ismi, henüz kesinleşmemiştir.

Tiyatro

3.4. Tiyatro ve Kıbrıs Türk Edebiyatında Bu Türün Kısaca Tarihî Gelişimi Üzerine

Antik Yunan’da doğarak dünyaya yayılan ve ülke edebiyatlarında çeşitli evreler neticesinde gelişim kaydederek bugünkü görünümüne kavuşan tiyatro, yazın alanının vazgeçilmez türlerinden biri hâline gelir. Özellikle Batı’da XV. yüzyıldan sonra komedi, dram gibi birçok formda karşımıza çıkan bu tür, edebiyat akımlarının etkisiyle farklı özelliklere bürünerek çeşitli kazanımlara ulaşır. Türk edebiyatında ise durum, Tanzimat yazınına kadar geleneksel Türk tiyatrosunun güdümünde devam eder ve modern bir görünüme kavuşana dek bu etki sürer.³¹² Yenileşme dönemiyle beraber Türk edebiyatı, çeşitli türlerle tanışır; eskinin tesiri ve yeninin farklılığını harmanlayarak sentez bir görünüm yakalar. Sonuç itibarıyla tiyatro, günümüzdeki hâline kavuşur.

Kıbrıs Türk edebiyatı, diğer yazın türlerinde olduğu gibi tiyatrodaki da Anadolu’yu takiptir. 1571’de fethedilen Kıbrıs’a, iskân politikası gereği Osmanlı topraklarından aileler yerleştirilir. Bu topluluklar, Anadolu’dan göç ederlerken kültürel birikimlerini de adaya taşırlar. O yıllarda revaçta olan “Karagöz, Meddah, Köy Seyirlik Oyunları, Kukla, Orta Oyunu”; böylelikle Kıbrıs’a getirilir.³¹³

Modern tiyatronun Kıbrıs’taki varlığı, Namık Kemal’in burada bulunduğu sürgün senelerine rastlamaktadır. Kıbrıs’ın ilk Türkçe tiyatro oyunu, Namık Kemal’in rehberliğinde Mağusalı Hasan Nefi tarafından kaleme alınan *Felâket*’tir. Bu eser, İstanbul’da yayımlanır. Ahmet Tevfik Efendi’nin 1895’te basılan *Hicran-ı Ebedî* isimli üç perdelik millî dramı, Kıbrıs’ta basılan ilk tiyatro yapıtı olarak kabul edilmektedir. Bu süreçte başta gazete olmak üzere farklı yayın organlarında, çeşitli tiyatroların neşredildiği görülmektedir. Tevfik Efendi’nin *Kokonoz*’da yazdığı *Bir Fasl-ı Komedya*, bir başka tiyatro eseridir. Yine *Akbaba*’da Leon Şişmanyen imzalı *Namus İntikamı Yahut Dilenci*, tamamlanmamış olsa bile Kıbrıs Türk tiyatrosu adına önemli bir ürün şeklinde addedilir. Kaytaz-zâde Mehmed Nâzım’ın *Safâ Yahut Netîce-i İbtîlâ* (1908) ile yine Ahmed Tevfik Efendi’nin kayıtlarda olmasına rağmen günümüzde bulunamayan *Belâ-yı İstibdad* (1909) adlı oyunları, Kıbrıs’ta yazılan ilk tiyatro yapıtlarındandır. Kıbrıs Türk edebiyatında Batılı manada sahnelenen ilk oyun da Namık Kemal’in *Vatan yahut Silistre* adlı yapıtıdır. 26 Ocak 1908’de oynanan bu eser, Kıbrıs Türklerini piyes yazma konusunda heveslendirir ve onların vatanseverlik duygularını kamçılar. Bununla beraber Anadolu’da yaşanan Kurtuluş Savaşı’na destek vermek için oyunlar kaleme alınır. Fadıl Niyazi Korkut’un *Balkan’da Alkan* ve *Yavuklunun Mendili*, bu

³¹² Türk edebiyatında tiyatroyla ilgili ayrıntılı bilgi için bk. (Karaburgu, 2012a: 11-23)

³¹³ Kıbrıs Türk edebiyatında tiyatroyla ilgili ayrıntılı bilgi için bk. (Ersoy, 1998; Cihangir, 2013; Onuş, 2016)

ülkü ile ortaya konur ve birçok kez sahnelenir. Buradan elde edilen gelir, Anadolu'ya gönderilir. Cumhuriyetin ilan edilmesiyle Kıbrıs-Türkiye arasındaki kültür ilişkilerinde, bir canlanma görülür. Kıbrıs Türk tiyatrosunun gelişiminde, özellikle Türkiye'den gelen operet toplulukları ve tiyatro gruplarının büyük bir tesiri olur. Kıbrıs Türkü, çok geçmeden bu toplulukların etkisine girer. 1920'lerin sonu ile 1930'ların başlarında bu tarz, Kıbrıs Türk tiyatrosuna taşınır. İşte burada, Kıbrıs Türk tiyatrosunun gelişimine katkıda bulunan Nâzım Ali İleri'nin kaleme aldığı *Zehirli Çiçek* (1929), *Gülzar* (1929), *Feride'nin Aşkı veya Bir Aşkın Masalı* (1930), *Kadın Zengin Olursa* (1930), *Metres Belâsı* (1931), *Yahudi'nin Davası* (1931) ve *Otel Tercümanı* (1932) isimli eserler; pek çok kez sahnelenmesine rağmen yine maddî olanaksızlıklar nedeniyle basılamaz. Türkiye'nin tanınmış edebiyat tarihçisi ve yazarlarından İsmail Hikmet Ertaylan da bu edebî hareketliliği sürdürür. *Efenin Düğünü* (1933) ile *Korsanın Gözdesi* (1933) adlı yapıtları, Lefkoşa'da basılır.³¹⁴ 1930'lardan sonra karşılaşılan bir başka ürünse Sami Tuna'nın *Çobanın Yavuklusu*'dur. 1930'ların sonlarına doğru Hikmet Afif Mapolar'ın tiyatro eserleri görülmektedir. *Duman*, *Meşale*, *Mucize*, *Altın Şehir*; Hikmet Afif'in o dönem kapsamındaki oyunlarıdır.

1940'lardan sonra Osman Talat Alkan'ın kaleme aldığı *Yüksel* ve Kemal Müderrisoğlu'nun yazdığı *Gençliğin Vahşiliği* adlı yapıtlar, edebî manada önemli sayılabilecek bir niteliğe sahiptir. 1950'lerden sonraysa Özker Yaşın, *Bayraktar Türküsü* isimli manzum piyesiyle millî duygulara ivme kazandıracak bir ürün ortaya koyar. Sonrasında Mehmet Şinasi Tekman'ın *Haydan Gelen Huya Gider* ve Sedat Törel'in *Kahire'nin Bir Arap Lokantasında* adlı oyunlarına rastlanır.

1960'lardan sonraysa genel olarak millî içerikli oyunlar kaleme alınır. Çünkü hayatın tezahürü, sanata bu biçimde yansır. Var oluş mücadelesi ve çekilen acılar, dönemin tiyatrosunda görülen en önemli izleklerin başında gelmektedir. Numan Ali Levent'in *Kıbrıs'ta Türklüğü İçin Direnenler* ve *Hücredekiler* adlarını taşıyan oyunları, bu dönemin karakteristik yapılarını taşır. Yine aynı temada Kutlu Adalı, *Köprü* ve *Şago* ile ulusal bir duruş sergiler. Oğuz Yorgancıoğlu'nun *Okulda*, Bener Hakkı Hakeri'nin *Ayrılanlar* isimli eserleri; millî konular dışında yazılsa dahi Kıbrıs Türk tiyatrosu adına önemli işlevler üstlenir.

1970'li yıllarda var olma savaşımı sürmektedir. Dolayısıyla bu tema, tiyatro eserlerine sirayetini sürdürür. Üner Ulutuğ'un *Kuzeyden Gelen Kartal*, *Her Şey Bu Vatan İçin*, *Bu Destan Bizimdir*, *Onlar İçimizde Yaşadıkça*, *Ana*; Ahmet Tolgay'ın *Bayrak Gibi*, *Melek Değilmiş Komşularımız*; Ali Nesim'in *Baraj Tepe*; Bekir Kara'nın *Üzgü*, *Emellerin Uğraşı*,

³¹⁴ Onuş, 2016: 432.

Tutsaklar; Hilmi Özen'in *Dava Kavramı* ve Özden Selenge'nin *Fatma Çavuş* adlı ürünleri de dönemini yansıtan hamasî içerikli oyunlardandır.

80'li yıllardan sonra Sami Alhun, Filiz Naldöven, Sabahattin İsmail, Özker Yaşın, Özden Selenge gibi kalemler; bu türde eserler vücuda getirir. 2000'li yıllara yaklaşıldığıdaysa Osman Türkay'ın *Piramit Üçlüsü* ve *Ölümsüzlük Acısı* isimli oyunları ile karşılaşılır. Günümüzdeyse Orkun Bozkurt'un mizahî tiyatro eserleri, modernist içerikli olarak tanımlanabilir. Orkun Bozkurt ve Aysan Özcezarlı'nın beraber yazdıkları *Tekerlek İzleri*, 2014 yılında yayımlanır. Bununla beraber Orkun Bozkurt, 2016'da Cem Aykut ve yine Aysan Özcezarlı ile birlikte *Karatahta* adlı yapıtı kaleme alır.

Bugüne dek edebiyat kitaplarında yer almayan bir tiyatro yapıtı olan *Her Şey Vatan İçin*, İsmail Bozkurt'un gün yüzüne çıkmayan oyunudur. Bu çalışma ile Bozkurt'un bilinmeyen tiyatro yapıtının kaynaklarda yer alması hedeflenmektedir. Eser, her ne kadar elimize ulaşmasa bile Kıbrıs Türk yazını adına önem teşkil etmekte ve yazarın bilinmeyen bir yanını ortaya koymaktadır. Ayrıca dönemin özelliklerinin bu oyuna yansması, ürünü önemli kılar.

3.4.1. İsmail Bozkurt'un Tiyatro Anlayışı

İsmail Bozkurt, küçük yaşlardan itibaren okumaya ilgilidir. Bu okuma hevesi, yazma isteğini doğurur. Çocukluğu ve gençliği, Boğaziçi köyünde geçer. Adı geçen bu muhit, kendisinde tiyatro açısından derin izler bırakacak olaylara sahne olur. Hatta liseyi bitirirken tiyatro eğitimi almayı düşünür. Yılda birkaç defa, özellikle millî bayramlarda, burada oyunların sahnelenışı; Bozkurt'un unutamadığı anılarındanır:

Geniş ve çevrili avlusu olan evlerden birinde, avlunun bir ucuna sahne kurulur; kulüpten, kahvehane ve evlerden sandalye taşınıp sahnenin karşısına dizilirdi. Tiyatroya gidenler oturacakları sandalyeleri evlerinden götürürlerdi. Ağırlıklı olarak ve genellikle ulusal nitelikli; vatan, bayrak, askerlik sevgisi; Mehmetçiğin kahramanlığı ve Türk Kurtuluş Savaşı, Mustafa Kemal Atatürk ve devrimleri konulu oyunlar oynanırdı ve daha çok Kıbrıslı yazarların oyunlarına yönelim olmuştu. Kadın karakterleri genellikle erkekler canlandırırdı. Mehmet amcamın oğlu İsmail, birçok oyunda kız rollerine çıkmıştı. Çocuk aklımla bunu yadırgardım; onun nişanlısı rolündeki Vedat Abdurrahmanzade'ye hayranlık duyar ve ona öykünürdüm. Ayrıca ulusal oyunun yanında muhakkak bir de komedi oynanırdı. Komedi, yazılı bir oyun olduğu gibi bazı köylülerin doğaçlama oyunları da olabilirdi. Yeni yetmelik ve ilk gençlik yıllarımdan (1955 sonrası) başlayarak uzun yaz tatillerinde ben de köyün tiyatro geleneğinde söz sahibi olmaya başladım.³¹⁵

³¹⁵ Bozkurt, 2018: 241-242.

Bu dönemde İsmail Bozkurt, hem yönetmenlik yapmakta hem de oyunlarda rol almaktadır. Namık Kemal'in *Vatan yahut Silistre* adlı oyununu sahneler ve burada İslâm Bey'i canlandırır. Lise yıllarında senede bir kez oyun ortaya koymaktadırlar. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni Yusuf Ziya Beyzadoğlu, bu yıllarda Cevat Fehmi Başkut'un *Makine* adlı eserinde Bozkurt'a rol verir. Bu oyun, adanın birçok bölgesinde sahnelenir. Yazarın böyle bir ortamda tiyatroya ilgi duyması, gayet doğaldır. Bunun yanı sıra atalarından gördüğü geleneksel Türk tiyatrosunun tesiri, bu sevginin perçinlenmesinde etkilidir.³¹⁶ Konservatuvara giderek tiyatro okuyamaz fakat üniversite yıllarında Ankara'da bulunan akrabaları Kolat ailesi vesilesiyle tiyatroya doyar. Kolat ailesi, tiyatro sevdalıdır ve Ankara'da oynanan hiçbir oyunu kaçırmamaktadırlar. İsmail Bozkurt'taki tiyatro sevgisi, akrabalarının sevdasıyla birleşince Ankara yılları Bozkurt için "tiyatro seneleri" olarak tabir edilebilir.³¹⁷

Genel olarak Bozkurt'un sanatla alakalı olarak düşündüklerinin tiyatro özeline indirgenmesi, onun bu türe bakışını inşa eder. Yazar; tiyatronun koordineli bir şekilde sunulduğunu, bu yüzden gösterimde birlikte hareket etmenin önemli olduğunu vurgular. Bununla beraber insanlara yakın mesafede oynanmasından ötürü duygu paylaşımının had safhada olmasını, onlara ayna tutması nedeniyle önemser. Tiyatroyu, hayatla iç içe olması sebebiyle kültürün önemli uzuvlarından biri olarak kabul eder. Ona göre tiyatro, bir ülkenin gelişmişlik seviyesini gösteren bir özelliktedir. Bunun sebebi, tiyatronun eğitimsel işlevinden kaynaklanmaktadır. Okullarda alanla alakalı derslerin verilmesini bu realiteye bağlayan İsmail Bozkurt, siyaset üstü bir tiyatro anlayışının varlığını arzular. Çünkü sanatçı; bu türün gelişimini ve ülkesindeki ederini, milleti adına mühimsemektedir.

İsmail Bozkurt, bakanlık yaptığı dönemde "Futbol seyircisinden daha fazla sayıda tiyatro izleyicisi" idealini ortaya koyar. Ancak bu sayede KKTC'de tiyatronun hak ettiği değeri göreceğini vurgular. Çünkü Bozkurt, bir ülkenin refah düzeyinin bu şekilde artacağını düşünmekte ve böylelikle dünyaya seslerinin duyurulabileceğinin altını çizmektedir. Bunun gerçekleşmesi için devletin kendi bünyesinde çeşitli sorumluluklar üstlenmesi koşulunu dile getiren yazar, aynı zamanda özel tiyatrolara verilen desteğin üst seviyelere çıkarılması gerektiği fikrindedir.

İsmail Bozkurt'un gün yüzüne çıkmayan *Her Şey Vatan İçin* adlı bir tiyatro oyunu mevcuttur. Bu türe ilgi duysa ve yazmak istese de bir daha bu alanda yapıt kaleme almaz. Bunun sebebini, politika yıllarındaki yoğunluğundan ötürü zamanının olmamasına ve siyaseti bıraktıktan sonra romana öncelik vermesine bağlar.

³¹⁶ Bu tesir, yazarın tahkiyeli eserlerinde sık sık araya girmesiyle edebî hüviyetinin bir parçası hâline dönüşür.

³¹⁷ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine bir söyleşi, 15 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

Özetle Bozkurt, küçük yaşlardan itibaren tiyatroya eğilimli bir çevrede büyür ve bazı oyunlarda çeşitli roller üstlenir. Yazar, tiyatroya her daim sempati duymuştur. Bu türün, bir ülkenin geleceği için aydınlatıcı bir yazınsal kimliğe sahip olduğunun altını çizer.

3.4.2. İsmail Bozkurt'un Dilinden Kısaca Kıbrıs Türk Tiyatro Tarihi

Sanatçı, Kıbrıs Türkü'nün "ilginç" bir tiyatro geçmişine ve geleneğine sahip olduğunu söylemektedir. Kıbrıs Türk tiyatrosunun ilk oyununun tartışmalı bir konu olduğunu aktaran yazar, bütün bu belirsizliklere rağmen 19. yüzyıl sonlarına doğru çeşitli tiyatro denemelerinin varlığından söz etmektedir. Bunun yanı sıra Bozkurt, Batılı manada sahnelenen ilk oyunun ise Namık Kemal'e ait *Vatan yahut Silistre* olduğunu vurgular. Ayrıca Kıbrıs Türklerinin o dönemde birçok piyes seyretme fırsatı bulduğunun altını çizer:

Vatan yahut Silistre; 26 Ocak 1908 günü, Mağusa'da oynanır. Bu tiyatro oyunu, Lefkoşa'dan trenle gelen ve aralarında milletvekillerinin de bulunduğu kalabalık bir grubun katılımıyla adada bir ilk olarak sahnelenir. Oyun, öncesi ve sonrasında gösterilerin yapılmasını sağlar. Oyunun seçilmesi, sahnelenmesi, oyun günü ve gecesinde yaşananlar; aynı oyunun 1 Nisan 1873'te İstanbul Gedikpaşa'da ortaya konduğunda meydana gelen ve Namık Kemal'in Mağusa'ya sürgüne gönderilmesiyle sonlanan duruma benzetilebilir. Oyun o kadar etkilidir ki başka bir grup tarafından Lefkoşa'da da sahnelenir. Bununla da sınırlı kalınmaz; Namık Kemal'in *Gülnehal*'i de sahnelenir ve o da büyük ilgi görür. Ayrıca 6 Mart 1909 tarihinde Lârnaka'da, Tahsin Nahid ile Ruhsan Nevvare'nin *Jön Türk* adlı oyunu sergilenir. *Vatan yahut Silistre*, Türk Kurtuluş Savaşı'nda da bir fonksiyon üstlenir. Birçok teşkilat, Anadolu'daki Kuvayimillîye'ye yardım toplamak gayesiyle art arda oyunlar sahneler. 1920-1922 yılları arasında bu amaçla saptanabilen, sahnelenen çok sayıda oyun arasında da *Vatan yahut Silistre*, *Akif Bey* ve *Gülnehal* vardır ve bunlar, öncü özelliktedir.³¹⁸

İsmail Bozkurt'un değindiği gibi Kıbrıs Türk tiyatrosu, halk nezdinde büyük ilgi görür. Kurtuluş Savaşı'na destek amaçlı seksene yakın oyunun sahnelenip elde edilen maddî bütçenin Anadolu'ya yollandığı, yazar tarafından aktarılır. Nâzım Ali İleri'nin yedi, Hikmet Afif Mapolar'ın dört oyun kaleme aldığını söyleyen sanatçı; bu isimlerin dışında başka kalemlerin varlığından da bahseder. Günümüzdeyse oğlu Orkun Bozkurt'un iki oyun yazdığına ve bu ürünlerin "modernist çerçevede" değerlendirilebileceğine dikkat çeker.

İsmail Bozkurt'ta derin izler bırakan ve KKTC tiyatrosunun seyrine tesir edecek yılların 1940'ların sonları olduğunu aktaran yazar, bu tiyatro sevgisinin çocukluğuna

³¹⁸ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 26 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli. Ayrıca bu sohbette yazar, tiyatro konusuna ilişkin özel paylaşımlarda bulunur. Özetle Kıbrıs Türk tiyatrosunun gereğince anlaşılabilmesi için adadaki tarihî seyrin dikkatlice incelenmesi zorunluluğu dile getirilir.

dayandığını belirtir. Günümüzün önemli addedilen birçok Kıbrıs Türk tiyatro eserinin, o günlerde kaleme alındığı dile getirilir:

Köyümde, tiyatro sevgisi ve geleneği vardı. Çocukluğumun ve ilk gençliğimin Boğaziçi'nde, 1940'lı yılların ikinci yarısında bende derin izler bırakan hatta liseyi bitirirken tiyatro eğitimi alma hevesimi körükleyen bir tiyatro geleneği vardı. Yılda birkaç defa, özellikle milli bayramlarda, oyunlar sahnelenirdi. Özellikle o zamanlar Muzaffer Gökmen adıyla yazıp da Kıbrıs Türk edebiyatında romancılığı, öykücülüğü ve oyun yazarlığı ile derin izler bırakan Hikmet Afif Mapolar'ın *Duman*, *Meşale*, *Mucize* ve *Altın Şehir* gibi oyunlarını sayabilirim. 1955 sonrasında başlayarak uzun yaz tatillerinde ben de köyün tiyatro geleneğinde etkili oldum. Sahnelediğim oyunlar arasında Namık Kemal'den *Vatan yahut Silistre*, Mapolar'dan *Meşale* ve *Mucize*, Ulutuğ'dan *Ana* adlı oyunları sayılabilir. Bir de benim yazdığım *Her Şey Vatan İçin*, bu kapsamdadır. *Ana* oyununda “ana” rolünü oynaması için Latife Asildağ'a ricada bulunmuştum. Latife abla, tiyatro ve kulübün kurucularından Mulla Yusuf'un kızıydı. Bu oyunları çevre köylerden de gelen çok sayıda kişinin coşku ile izlediğini, çok iyi anımsıyorum.³¹⁹

Bütün bu düşüncelere rağmen Bozkurt, Kıbrıs Türk tiyatrosunun doyurucu düzeyde olmadığını belirtir. Yazara göre bu tür, 1920'lerde ve 1930'larda tercih edilir; 1940'lardan sonra ise belli bir seviyeye ulaşır. Sanatçıların romana yönelmesiyle beraber tiyatro, arka plana itilir. İsmail Bozkurt, bunun doğal sonucu olarak da bu türün gelişmediğini sözlerine ekler.

3.4.3. İsmail Bozkurt'un Tiyatro Türündeki Eseri: *Her Şey Vatan İçin*

Sanatçının tiyatro türünde kaleme aldığı tek yapıtı mevcuttur: *Her Şey Vatan İçin*.

Her Şey Vatan İçin, İsmail Bozkurt'un yazarlık serüvenine adım attığı eser olarak kabul edilebilir. Bozkurt lise yıllarında, okul dergilerinde ve bazı gazetelerde yazılar kaleme alır. Ortaokulu bitirdiği 1955 yazında, Vasiliko'ya ırgat olarak çalışmaya gider. İkinci işçilik dönemini; 1956 yazında, lise birinci sınıfın yaz tatilinde, İngilizlerin askerî üssü Dikelya'da çaycı olarak ifa eder. Yazarın çaycılık yaptığı yer, İngilizlerin tutukladıkları EOKA mensuplarını entegre etmek için kurdukları “Pile Kampı” denilen bir mekândadır. Sanatçının buradaki işi, İngiliz askerlerine öğle saatleri dışında gün boyu çay yapmak ve dağıtmaktır. Yazar için burasının özel bir hususiyeti vardır. İlk uzun soluklu yazarlık serüveni, burada başlar. Boş vakit olarak değerlendirdiği öğle saatlerinde, bir oyun kaleme almaya karar verir. Kâğıt niyetine eline geçen bütün gereçleri, bu eseri yazmak için kullanır ve sonucunda üç perdelik bir tiyatro yapıtı ortaya koyar: *Her Şey Vatan İçin*.

³¹⁹ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 26 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli.

1 Nisan 1955'te EOKA'nın silahlı eylemlere başlamasıyla birlikte Kıbrıs Türklerinde olduğu gibi İsmail Bozkurt'ta da millî duygular doruğa çıkar. Yazar bu oyunu, o günün havasına ve koşullarına uygun olarak ulusal duyguların yeniden canlanmasını ülkü edinerek satırlarına döker. Çalıştığı ortamın, bu yapıtı kaleme alması için feyiz verici bir özelliği vardır. Çünkü İngilizlerin ve Rumların, Türklere bakışına tanık olan İsmail Bozkurt'un böyle bir ruh hâliyle milliyetçi tasavvurda ürün yazması ve Kıbrıs Türkü'nü harekete geçirmek istemesi, gayet doğaldır.

Üç perdelik bu oyunun ilk iki perdesi, Türkiye'yi ve Kurtuluş Savaşı'nı konu edinir. Üçüncü perdede, 1 Nisan 1955'te Kıbrıs'ta başlayan EOKA terörüne karşı Türklerin örgütlenerek direnişe geçmeleri anlatılmaktadır. Yapıt, genel itibarıyla Anadolu direnişiyle adada yaşananlar arasında benzerlik kurularak özdeşleştirilir.

Bozkurt, ürünü yazmakla kalmaz; köy gençlerini organize ederek yapıtın sahnelenmesi için çaba gösterir. İsmail Bozkurt, hem oyunun yazarı hem yönetmeni hem de başrol oyuncusudur. Uzun emekler sonucunda yapıt, oynanacak duruma getirilir.

Oyunun sahneleneceği süreçte İngilizlerin acımasız kurallarının egemen olduğunu anımsatan Bozkurt, Kıbrıs'ta EOKA terörünün artması sebebiyle İngilizlerin daha sert ve katı kurallar uyguladığının altını çizer. Bu bağlamda oyunun sahneye konabilmesi için sanatçı tarafından komiserliğe (kaymakamlık) yazılı başvuru yapılır ve oynanacak eserin tam metnini ilgili kuruma verme zorunluluğu yerine getirilir. Oyunun üçüncü perdesinin Kıbrıs'ta yaşanan vakaları hatırlatmasından ve sömürgeciliği yermesinden dolayı onaylanmama ihtimali yüksektir. Dolayısıyla oyunun ilk iki perdesi, yetkili makamlara verilir ama son kısmı saklanır. Sahnelenmesini planladıkları gün, Kâni dayısının geniş avlusunda imece usulüyle ortam hazırlanır. Beklenenin çok üstünde bir izleyici kitlesi, oyunu seyretmeye gelir. Çevre köylerden de yüksek sayıda katılım olur ve bu durum, yazarı çok mutlu eder. Alkışlarla perde açılır ve bütün oyuncular, heyecanla rolüne odaklanır. Milliyetçilik duygularının yüksek tonda yaşandığı o günlerde oyuncular ve izleyiciler, bu hissi bir kez daha birlikte tadarlar. İlk iki perde coşku, beğeni ve alkışlarla tamamlanır. İsmail Bozkurt ve arkadaşları, üçüncü perdenin hazırlıklarını yaparken sahne gerisini polis basar:

Meğer İngiliz yönetimi, bizim gizli üçüncü perdemizle ilgili bilgi almış ve adamlarını, oyunu izlemeye göndermişti. “İzniniz bu kadardı, devam edemezsiniz.” dediler. Bu gibi durumlarda hep yaptığım gibi direnmeye çalıştım ve oyunu oynayacağımızı söyledim. “Seni tutuklarız.” dediler. Delikanlılığım tavan yapmıştı. “Oyunu bitirelim, sonra tutuklayın.” dedim. Sahne gerisinde bu tartışma yaşanırken seyirci, heyecanla sahnenin açılmasını bekliyor; alkışlar, çığlıklar, ısıklar birbirine karışıyordu. Gergin bir ortam oluşmuştu. Kalabalık, yapılan müdahaleden haberi olsaydı büyük olaylar çıkabilirdi. Köyün ileri

gelenleri, bu arada babam, Hasan dedem, Ali Ağam, Mehmet amcam yanımıza gelip duruma el koydular ve bizi yatıştırmaya çalıştılar. Köy büyüklerine, hele hele babama, amcama karşı çıkmak olacak iş değildi. Büyük üzüntü ve moral çöküntüsüyle “metazori” üçüncü perdeyi oynayamadık. Doğal olarak kalabalık da gerilmişti. Kışkırtma ve provokasyon, büyük ve olumsuz sonuçlar doğurabilirdi. Bereket ki olmadı. Köyün büyükleri, olayı iyi yönettiler. Uzunca süren alkışlar, çığlıklar, ısıklardan sonra kalabalık dağıldı.³²⁰

Yazarın 1974 öncesinde var olan belgelerine ve adı geçen tiyatro oyununa, günümüzde ulaşamamaktadır: “1974 Barış Harekâtı sonrası Güney Kıbrıs’ta kalan Lârnaka ilçesinin Boğaziçi köyünden Kuzey Kıbrıs’ın Gazimağusa ilçesine bağlı Yeniboğaziçi köyüne göç edilirken hiçbir belge veya kayıt getirme olanağı bulunamamış.”³²¹ Yapılan zorunlu göç, oyun dâhil birçok belgeye ve bilgiye günümüzde ulaşamamasına sebep olur.

İsmail Bozkurt’la yapılan bir röportajda, ilk eseri olan *Her Şey Vatan İçin* adlı oyunu yazarken Kıbrıslı yazar Hikmet Afif Mapolar’dan etkilendiğini açıkça ifade eder.³²²

Sonuç olarak İsmail Bozkurt’un bugün ulaşılmasa bile tiyatro türünde bir eseri vardır. Yazar, bu yapıtı sahneler. Millî duygulara seslenen bir içeriğe sahip olan ürün, Bozkurt’un yazın hayatındaki ilk yapıtı olması nedeniyle ehemmiyet arz etmektedir. Bu tiyatro oyunu, sanatçının Türkiye sevdası ve Kıbrıs Türklerine olan aşkının bir nevi tezahürü şeklinde değerlendirilebilir.

³²⁰ Bozkurt, 2018: 230-231.

³²¹ Bozkurt, 2001: 21. Ayrıca İsmail Bozkurt bu konuya, 26 Nisan 2018’de Luxor Garden Hotel’de yapılan söyleşide de açıklık getirir: “Çok sayıda belgem ve kitaplarım vardı. Bir kısmı Lârnaka’daki evimdeydi. Diğer kısmı da köyümde, babamın evindeydi. 1974’te Kuzey’e göç, her şeyi geride bıraktırdı bizlere. 1988’de Güney Kıbrıs’a olaylı bir geçişim olmuştu birkaç arkadaşla beraber. Lârnaka’daki evime de gitmiştim ama evde oturan kişiler, o gün orada yoktu. Buna karşın o eve komşu bir Rum, bizim evde oturan kişinin bana ait birçok şeyi koruduğunu söyleyince çok heyecanlandım ve bizimle dolaşan Rum milletvekilinden ilgilenmesi ricasında bulundum. Rum milletvekili, gerçekten ilgilendi ve evde olanları paket yapıp Birleşmiş Milletler kanalıyla bana gönderdi. Bazı belgeler ve resimler vardı pakette. Ama esas arşivim, yoktu maalesef! Aynı gezide köyüme, babamın evine de gitmiştim ama ev, tam takırdı.”

³²² İsmail Bozkurt ile hayati, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 15 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

Hikâye (Öykü)

3.5. Hikâye ve Kıbrıs Türk Edebiyatında Bu Türün Kısaca Tarihî Gelişimi Üzerine

Hikâye; “anlatma, roman, masal, olmuş bir hâdise” anlamlarına gelmektedir.³²³ Bedia Koçakoğlu bu kelimeyi, Arapça “hakeve” köküne dayandırmakta ve bunun; “taklit etmek, bir metnin kopyasını çıkarmak” manalarına geldiğini beyan etmektedir. Koçakoğlu, buradan hareketle kavrama geniş bir yorum getirir. “Bir gerçeğin taklidini, kopyasını yazılı ve sözlü olarak nakletmek” şeklinde tanımlanan hikâye, günümüze yaklaşıldıkça modern bir edebî form kazanarak “öykü”ye dönüşür. Bu kavram ilk defa Nurullah Ataç tarafından “öykünme” anlamında, 15.01.1949 tarihli *Ulus* gazetesinde kullanılır. “Hikâye” ve “öykü” terimleri, anlam olarak birbirlerini tam manasıyla karşılamasalar da günümüzde birbirlerinin yerine kullanılmakta ve muadili olarak görülmektedir.³²⁴ Oğuzhan Karaburgu bu türün, sözlü gelenekle başlayan çizgiden destanlara kadar uzanan bir seyir izlediğine ve uzun bir gelişim evresine tabi tutularak günümüz modern yapısına kavuştuğuna dikkat çekmektedir.³²⁵

Kıbrıs Türk yazınında öykü, ana vatana yakın bir edebî seyir izler ve bu edebiyata dair kaleme alınan ilk hikâyelerin, 1890’lı yıllarda ortaya çıktığı görülür.³²⁶ Harid Fedai, Kıbrıs Türk edebiyatında ilk hikâyenin ne zaman yazıldığına ilişkin eski gazete ve dergileri tarar fakat kesin bir bilgiye ulaşamadığını belirtir.³²⁷ Bununla beraber Fedai, Kıbrıs Türk edebiyatında ilk öykünün Ahmet Tevfik Efendi tarafından kaleme alındığını ve *Bir Manzarâ-î Dilgûşa* adını taşıdığını aktarır.³²⁸ Ahmet Tevfik Efendi’nin saptanabilen bu ilk öyküsünden yaklaşık üç ay sonra Ahmet Nuri Mudirzâde tarafından 1908’de, *Gülünç İbret-amiz Hikâyeler* isimli bir tercüme kitapçık yayımlanır. 1930’lu yıllara kadar gazete ve dergi sayfalarında rastlanılan birkaç öykü dışında basılan herhangi bir hikâye yapıtıyla karşılaşılammaktadır. 1943’te Hikmet Afif Mapolar’ın uzun öykü niteliğinde değerlendirilen *Toprak Aşkı* adlı eseri yayımlanır. Yine aynı yıl *Çığ* dergisinde Mapolar, Semih Sait Umar ve Reşat Kâzım Işınay’ın müstakil anlatıları görülmektedir. 1950’li yıllarda neşredilen *Çardak* dergisiyle Kıbrıs Türk öykücülüğü, yeni ve farklı bir merhaleye girer. Çünkü bu yayın organı, öykü yazarlarına fırsat tanıyan bir platform fonksiyonundadır. 1953-1959 seneleri arasında Argun Korkut, Numan Ali Levent, Samet Mart ve Hikmet Afif’in hikâye kitapları neşredilir.

1 Nisan 1955 sonrası Kıbrıs Türklerinin yaşadığı zorlu süreç, doğal olarak öykülere sirayet eder ve konu itibarıyla yerliliğe dönüş yaşanır. Numan Ali Levent’in *Bir Gelin*

³²³ Develioğlu, 2000: 369.

³²⁴ Koçakoğlu, 2009: 15-16.

³²⁵ Karaburgu, 2001: 1.

³²⁶ Yeniasır, 2005: 330.

³²⁷ Atun ve Fevzioğlu, 2004: XV.

³²⁸ Yılmaz ve Okumuş, 1996: 34-35.

Aranıyor ve *Kanlı Noel*, Konur Alp'ın *Kıbrıs Anemonları*, Eşref Çetinel'in *Küçük Dünya*, Kâmil Özay'ın *Bir Kişi* ve Yaşar İsmailoğlu'nun kaleme aldığı *İntihar Mangası*; dönemin önemli yazar ve eserlerindendir. 2000'lere değin Kıbrıs Türk edebiyatında Çetin Kasapoğlu, Mustafa Gökçeoğlu, Sabahattin İsmail, Salih Öztoprak, Bekir Kara, Özden Selenge, Ali Nesim, Oğuz Yorgancıoğlu, Nilgün Güney, Ulus Irkad, Mehmet Kansu, Özben Aksoy ve Kutlu Adalı gibi sanatçıların ürünleriyle bu türde büyük yol alınır.

2000'lerden sonra Osman Güvenir ve Bener Hakkı Hakeri, Kıbrıs Türk öykücülüğüne önemli katkılar sunar. Son dönem sanatçılarından olan ve modernist yapıda hikâyeler kaleme alan Orkun Bozkurt, mizahî öykülerle Kıbrıs Türk edebiyatına yeni bir soluk getirir. *İnsan mı, Maymun mu?* ve *Balo Bitti* gibi eserleriyle Kıbrıs Türk yazınında kendisinden söz ettirir.

Özetle Kıbrıs Türk edebiyatında hikâye türü, Türkiye ile senkronik bir çizgide ilerler ve gelişim gösterir. İsmail Bozkurt, 2006 yılında yayımladığı *Bücür ile Gölge* isimli eseriyle hayata ilişkin çeşitli bakış açılarını ortaya koyar.

3.5.1. İsmail Bozkurt'un Hikâye Anlayışı

Sanatçı, lise senelerinde ilk yazarlık tecrübelerini bu türle denemek ister. Geçen süre zarfında ise öykü kaleme almayı düşünmez. Çünkü roman türünde eserler üretmeyi, kendisine daha uygun bulur. Bunun nedenini romanın hikâyeden daha ayrıntılı ve uzun soluklu olmasına bağlayan yazar, yoğunluğu daha geniş bir perspektife yaymayı tercih etmektedir. Ayrıca kişi, zaman, mekân ve vaka bakımından detaylara inilmesi açısından romanın sanatçıya kolaylık sağladığı kanaatindedir. Bu da öyküye göre romana daha fazla eğiliminin var olma sebeplerini doğurur. Bozkurt, bu minvalde düşünerek yapıtlar ortaya koyar. Geçen süre zarfında gezi, deneme, roman gibi farklı çeşitlerde ürünler kaleme alan sanatçı; 1990 sonrasında edebiyata tam manasıyla adapte olur ve öykü yazma arzusunu, şahsında hisseder. Akabinde *Stella* isimli hikâyesini kaleme alır ve *Turnalar*'da yayımlar. Tepki ve eleştirilerin olumlu olmasından ötürü İsmail Bozkurt, bu türde bir kitap vücuda getirmeyi amaçlar. 1999-2004 yılları arasında toplam yirmi üç öykü yazan Bozkurt, 2006 yılında bunları bir araya getirerek *Bücür ile Gölge* adıyla kitaplaştırır. Bu ürün, sanatçının öykü türünde kaleme aldığı tek yapıtıdır. İsmail Bozkurt, 2004'te *Sabır* isimli anlatısını yazar ve uzun süre bu türde, suskunluk evresi geçirir. 2014 yılında *Vatan*'da yayımlanan *Keçi Can Derdinde* ile bu sessizliğini bozar ve bir daha öykü türünde yazmaz. Buradan anlaşılacağı gibi Bozkurt'un toplamda yirmi dört öyküsü mevcuttur.

Yazarın öykü anlayışı, sanata bakışının güdümündedir. Bununla beraber İsmail Bozkurt'un anlatıları, otobiyografik-anısal hususiyetler taşımaktadır. İsmail Bozkurt'un bu

türde en önemli malzemesi ise doğal olarak yaşanmışlıkları, tanıklıkları ve gözlemleridir. Dolayısıyla sanatçı, günlük hayattan beslendiklerini öykülerine taşır ve Kıbrıs Türklerinin tarihî, toplumsal, ekonomik, siyasî manada geçirdiği evreleri; sanatsal bir forma dönüştürerek hikâyeleştirir. Cemil Meriç, kişilik ile hafıza arasındaki bağa dikkat çeker.³²⁹ İsmail Bozkurt da mâzi-hâl-âti münasebetini, kişiliği ve belleğiyle sentezleyerek öyküler vücuda getirir.

Yazarın hikâyelerinde dikkat çeken bir diğer konu, öykülerindeki ana kahramanlarına ad vermeyişidir. Bu nedenle isimsiz kahraman ya da kahraman anlatıcı şeklinde anılan bu öykü şahısları, farklı yorumlamalara kapı aralamaktadır:

1. Kahramanlarına ad vermeyerek okurla bütünleşmelerini kolaylaştırmak,
2. Empati yapılabilmesini sağlamak,
3. Adada var olan gelecek belirsizliklerine ve siyasî müphemiyetlere, kahramanlarına isim vermeyerek gönderme yapmak ve iki vaziyet arasında ilişki kurarak Kıbrıs'taki durumu vurgulamak.

Bozkurt'un hikâyeleri, birbirine benzer ve birbirini tamamlar niteliktedir. Fakat yazar, hayatını esas alarak ortaya koyduğu kurguya farklı yorumlamalar getirerek anlatılarını zengin bir zemine oturtur. Özellikle sanatçının kullandığı farklı kelimelerin oluşturduğu çeşitlilik ve halk diliyle argonun vücuda getirdiği heterojen dil, onun üslubuna ayrı bir renk katar. Zaman zaman diyaloglarda yabancı kökenli kişilerin konuşturulurken ağız özelliklerini sürdürmesi, onun gözlemci tarafını ve gerçekçi sanat idrakine mensup oluşunu gösterir niteliktedir.

Sanatçının yazmaktan en keyif aldığı tür, romandır. Bu nedenle roman, her daim hikâyeyi gölgeler ve yazarın bu türde velûd olmasının önüne geçer. Fakat son dönemde yazar, kafasında var olan roman taslaklarını uzun hikâye tarzına dönüştürebileceğinin ipuçlarını vermektedir:

Kafamda çok sayıda roman taslağı var ve büyük olasılıkla bunları yazamayacağım. Bu durumda roman olarak düşündüğüm bazı konuları, uzun öyküye çevirebilirim. Bu yönde bir eğilimim söz konusu. Ayrıca romanla yazamayacaklarımı, niçin öykü olarak kaleme almayayım? Buna göre adımlar atmak gerek gibi.³³⁰

Bozkurt, dergilerin eski dönemlerde öykülere müstakil bağlamda daha fazla yer verdiğini beyan etmektedir. Bu yaklaşımın öyküde pozitif bir tesir meydana getirdiğini vurgulayan sanatçı, günümüzde dergilerin hikâyeye bakışının minimuma indiğini ve yayın

³²⁹ Meriç, 1998: 310.

³³⁰ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 26 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli.

organlarında kendisine az yer bulmasından ötürü bu türün cazibesinin azaldığını belirtir. Özellikle Kıbrıs Türk edebiyatındaki durumu, bu çizgide özetlemektedir.

İsmail Bozkurt'un anlatıları derinlemesine incelendiğinde Maupassant, Çehov, Ömer Seyfettin, Sait Faik Abasıyanık gibi kalemlerin etkisinden bahsedilebilir. Kendisiyle yapılan söyleşilerde sanatçı, küçük yaşlardan itibaren yukarıda adı geçen yazarları okuduğundan ve bilinçaltında bunların tesirinin var olabileceğinin doğallığından bahseder.

Yazara göre öykü, romanı ortaya çıkaran ve gelişimine katkı sunan bir fonksiyondadır. Bundan ötürü yazın alanının önemli bir türüdür. Türk dünyası edebiyatlarının bu türde zengin bir mâziye sahip olduğunu aktaran Bozkurt, öykünün yaslandığı varsıl geçmişten söz etmektedir. Ona göre gerek Doğu gerek Batı ve gerekse geleneksel (yerel) Anadolu anlatıları, öykünün günümüzdeki formuna kavuşmasında önemli bir işleve sahiptir ve bu zenginliğin temellendirilmesinde, Doğu-Batı-Anadolu sentezinin rol oynadığı kanaatindedir. Sanatçının hikâyeye bakışı, diğer türlere bakışından farklı olmamakla beraber edebiyat perspektifinin öyküye indirgenmiş hâlidir. Dolayısıyla İsmail Bozkurt, burada da realist bir hüviyettir ve milletini, ülkesini, kültürünü, ülkülerini kalemine taşır. Yazarın öykülerini, “anısal-gözlemsel hikâye” kavramlarıyla da tanımlamak olasıdır. Ayrıca sanatçı için anlatı, öykü ve hikâye terimleri; aynı manaya gelmektedir.

Bozkurt'un anlatıları; genel olarak Kıbrıs'ın 1950'li yıllarının sosyal, siyasal, maddî ve manevî durumlarından günümüze ulaşan ada röntgeni gibidir ve bu öyküler, bir nevi devrin tanıklığıdır. Buradan hareketle İsmail Bozkurt'un bu türde kaleme aldığı ürünleri, “çağ hikâyeleri” şeklinde değerlendirilebilir.

Sanatçının kurguyu aktarırken taraflı oluşu, yer yer anlatıyı keserek bilgiler paylaşması, yorumlarda bulunması hatta öğütler vererek okura kılavuzluk yapması; Ahmet Mithat Efendi'yi akıllara getirmektedir. Bozkurt; yerellik-gerçeklik fikrini, oldukça başarılı bir biçimde kullanır. Ayrıca hikâyelerinde sanatçı; konu, yer, kişi çeşitliliğine ve farklılığına başvurarak anlatılarına karnavaleks bir kimlik kazandırır.³³¹

Kısacası İsmail Bozkurt, reel hayatta rastladığı bireysel ve sosyal sıkıntıları yerme yoluna giderek itibarî âleme taşır. Bu toplumsal hicivleri, sözünü emanet ettiği kişilere söyleterek sanatın sosyal mahiyetinden beslenir. Yani yazar, gerçekle kurgu bağıını ilişkilendirmeyi başarır. Ayrıca kahramanlarına isim vermeyerek onları belirsizleştirme, silikleştirme yoluna gitmeyi tercih eder. Böylece herkes kendinden bir şeyler bulacak ve ortaklıklar oluşturarak duygudaşlığı sağlayacaktır.

³³¹ Ayrıntılı bilgi için bk. (Bahtin, 2014)

3.5.2. İsmail Bozkurt'un Hikâye Türündeki Tek Kitabı: *Bücür ile Gölge*

İçerisinde yirmi üç öykü bulunan bu yapıt, 2006 yılının Ocak ayında Zeytin Yayınları tarafından yayımlanır. 127 sayfadan meydana gelen eser; *İnsanlık* ismiyle Elçin İskenderzade ve Oktay Hacımusalı tarafından 2006 senesinde Azerbaycan Türkçesine, 2011 yılında ise Babahan Muhammed Şerif tarafından Özbek Türkçesine çevrilerek/aktarılarak yayımlanır. Bununla beraber müstakil bazı öyküleri de farklı şivelerde ve dillerde neşredilir.

Yazarın *Bücür ile Gölge*'deki öyküleri, 2004 yılında tamamlansa da basımının 2006'ya kadar uzaması, yayımlanırken karşılaşılan bazı aksaklıklardan dolayıdır. Ayrıca Bozkurt, bu kitaba isim verme süreciyle ilgili şu bilgileri paylaşır:

Bücür, evde beslediğimiz köpeğimiz; Gölge, kedimizdi. Ailemizin fertleri gibiydiler ve özellikle Orkun için çok anlamlıydılar. Sonuçta bir isim konacaktı. Genellikle de öykü kitaplarına, bir öykünün adı verilir. Ben de “Bücür ile Gölge” adından yana tercih hakkımı kullandım. Ayrıca kedi ile köpek arasındaki ilişki, öyküde çok farklıydı. Buna da gönderme yapmak istedim.³³²

Bozkurt bu hikâyeye, dolayısıyla da kitabın adına simgesel bir anlam yükler. Bu durum, adada var olan şartlar dâhilinde değerlendirilmelidir.

3.5.3. İsmail Bozkurt'un Hikâyelerinde Ortak Yapı

Bu kısım, İsmail Bozkurt'un *Bücür ile Gölge* adlı kitabında bir araya getirilen yirmi üç hikâyesinin ve müstakil olarak *Vatan*'da yayımlanan *Keçi Can Derdinde* isimli anlatısının yapıca tahlilinden müteşekkildir. Bölümde ele alınacak hikâyelerin adları şunlardır: *Stella*, *İnternetim*, *Muska*, *Kutsal Mülkiyet Hakkı*, *Ömercik*, *Deli Dumrul ya da Tadımcıbaşı*, *Andrianu*, *İnsanlık*, *Bücür ile Gölge*, *Bir Kadın Bir Erkek*, *Kuzu Tüccarları*, *Her Gün Gazete Alınır mı?*, *Etik*, *Kentte Orman Yasası*, *Ayıp*, *Karayılan*, *Dünyanın Sekizinci Harikası*, *Makedonya Aşkları*, *Hacıpavlo'nun Okulu* ve *Rüzgâra Çare*, *Almanya'daki Yabancılar*, *Haciz*, *İngiliz Kuralcılığı*, *Sabır* ve *Keçi Can Derdinde*.

Hikâyeciliğe 1999 yılında *Turnalar*'da yayımlanan *Stella* isimli anlatısıyla başlayan yazar, ilerleyen süreçlerde müstakil olarak öyküler kaleme alır. Bunları çeşitli dergilerde neşreden Bozkurt, yazdığı hikâyeleri bir araya getirir ve yeni anlatılarla türe dair öykü sayısını çoğaltarak *Bücür ile Gölge* adıyla kitaplaştırır. Bu eserde sanatçı, yirmi üç hikâyeye yer verir. Bunun yanı sıra yapıtının yayımlanmasından sonra türle alakalı çalışmalarını sürdüren Bozkurt, 2014'te *Keçi Can Derdinde*'yi vücuda getirir ve bu anlatısını, 2016 senesinde yayımlar. Özetle İsmail Bozkurt'un yirmi dört öyküsü mevcuttur.

³³² İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 26 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli.

İsmail Bozkurt'un hikâyeleri dikkatle incelendiğinde romanlarıyla benzer özellikler taşıdığı söylenebilir. Gerek konu gerek tema gerek zaman ve gerekse mekânsal hususiyetler neticesinde bu iki farklı türde kaleme aldığı ürünleri arasında münasebetler kurulabilir. Bu yakınlık, çok doğaldır. Bozkurt'un öykülerine genel manada değinen araştırmacılardan ilki olan Babahan Muhammed Şerif, hikâye ve romanlarındaki yapısal benzerliği vurgular. Onun öykülerinin, kişisel ve sosyal anlamda önemli bilgiler barındırdığını belirtir.³³³ Yine aynı minvalde değerlendirmelerde bulunan Gülnaze Sattarova ise Bozkurt'un öykülerinin vatan, hürriyet gibi konular dâhilinde kaleme alındığını ve bununla beraber toplumlarda görülen siyasî, maddî ve toplumsal sıkıntılara değindiğini savunur.³³⁴

Sanatçının öyküleri, Kıbrıs Türk edebiyatında bu türün gelişim sürecine rastlaması hasebiyle mühimdir. Ayrıca bu anlatılar; Kıbrıs Türklerinin sosyal, kültürel ve tarihî bilgilerini içinde barındırması nedeniyle birçok sorunun teşhisi açısından aydınlatıcı bir fonksiyon üstlenir.

Yazarın hikâyelerinin genelinde betimleyici, yansıtmacı ve sorgulayıcı yaklaşım bir arada bulunur. Bozkurt'un sanat yaşamı boyunca ayrılmadığı ve eser verdiği bütün edebî türlerde bir leitmotiv gibi yinelediği "hayata ve beşere karşı olumsuz şartlarda bile takındığı olumlu tavır", dikkat çekicidir. Bu perspektif, tüm öykülerinde "şefkat, merhamet, müsamaha, iyilik..." gibi manevî hisleri beraberinde getirir. Toplumun kolektif psikolojisini analiz ve müşahade ederek onu yönlendirmeye değil, idrak edebilmeye çalışan bir yazar olarak karşımıza çıkmaktadır. Öykülerinde meydana getirdiği karakter ve tipleri bu doğrultuda yorumlamaya çalışan yazar, çeşitli meşakkatlerle mağdur olan ve savaştan maddî/manevî manada menfî etkilenen Kıbrıs Türkü'nün yaşadığı süreci ve bunların insanlara yansımalarını çözümlemeye gayret eder. Bununla birlikte toplumdaki ahlakî, ekonomik ve ruhsal yıkımları konu edinerek ülkenin var oluşundan günümüze kadar geçirdiği evrelerde insanların yaklaşımlarının içeriğini değerlendirir. Bunu gerçekleştirirken determinist bir anlayışla sebep-sonuç ilişkisi dâhilinde bir bakış açısı güder. Dolayısıyla yukarıda belirtilen anlayışların genel bir sonucu olarak İsmail Bozkurt, kahraman profili oluşturur ve bunlara, çeşitli anlam ve misyonlar yükler. Sanatçının hikâyelerinde vaka unsurunun nitelikleri, birkaç bakımdan çeşitlilik arz etmektedir.

Hikâyelerin büyük bir kısmına, olaya hazırlık olarak addedilebilecek bir bölümle başlandığı görülmektedir. Bunlar:

1. Açıklama cümleleriyle öyküye başlanır,

³³³ Şerif, 2014: 17.

³³⁴ Sattarova, 2016: 271-272.

2. Kişi, mekân ya da zaman tasviriyle öyküye başlanır,
3. Vakanın işlendiği zamandaki durum hakkında bilgi verilerek öyküye başlanır,
4. Gösterme cümleleriyle öyküye başlanır.

Yukarıda maddeler şeklinde sıralanan hususiyetler, bir hikâyenin başlama kısmına dair bilgilerden oluşmaktadır. Bu giriş kısımları, ya bir cümle ya da bir paragraftan meydana gelmektedir.

İlk olarak Bozkurt'un hikâyelerinin giriş kısmında karşılaşılan özellik, açıklama cümlelerinin varlığıdır. Böylece sanatçı, öyküye başlamadan evvel bu tarz cümlelerle yapıyı sağlam bir zemine oturtturarak çeşitli bilgilerin aktarılmasının altyapısını tesis etmektedir. Yazar, toplam on hikâyesinin girişinde açıklama cümlelerinden yararlanır. Bu da anlatılarının %41.7'sine tekabül etmektedir.

Önce eşini kaybeden ve daha sonra savaşın neticesi olarak Güney'den Kuzey'e göç etmek zorunda kalan isimsiz kahramanın babasının manen çöküşünü dile getiren *Muska* adlı öykü, şu paragrafla başlar:

Annem, son gününe kadar babamın her şeyi ile ilgilendi. Deyim yerinde ise ona çocuk gibi baktı. Yemeğini, kahvesini yaptı; çamaşırını yıkadı; söküğünü dikti. Hasta olduğunda hasta bakıcısı, üzüntülü durumlarında moral hocası oldu. Güney'de her şeylerini bırakıp Kuzey'e göçtükten sonra son dönemlerinde yanımda olsunlar diye Maraş'ın açılan bölgesine yerleştirilmişlerdi. Benim ısrarımla elbette! (*Muska, Bücür ile Gölge*, s. 17)

İsimsiz kahraman ve ailesinin tapulu arazilerinin sit alanına dönüştürülmesi, mülk sahiplerinin yasa ve resmî prosedürler etrafında haklarını arama yoluna girişmesi ve netice itibarıyla eleştirel hâllerden meydana gelen *Kutsal Mülkiyet Hakkı* ise şu şekilde bir açıklama paragrafıyla başlar. Bu da bir nevi ön bilgi biçiminde değerlendirilebilir:

Anneme, Güney Kıbrıs'taki taşınmaz mallarına karşılık olarak 23 dönüm toprak tahsisi yapılmıştı. Güney Kıbrıs'tan Kuzey'e göç edenlere ya da orada taşınmaz malları olanlara, Güney'de bıraktıkları tutarında eş değerde taşınmaz mal verme işlemleri başlayınca annemin Güney'deki taşınmazlarının değerlendirilmesi sonucu saptanan puanları, bu 23 dönümü almak için yetersiz kaldı. Beş kardeş, eşlerimizin puanlarını da katarak bu tarlanın ortak tapusunu ancak alabildik. Bunu yaparken kentin gelişme alanının hemen dışındaki bu tarlanın değer kazanacağını düşünüyorduk. (*K.M.H., Bücür ile Gölge*, s. 21)

İsmail Bozkurt; öykülerinin birçoğuna şahıs, zaman ve mekân tasvirini/tanıtımını içeren bir paragraf ile başlar. Sanatçı, toplam yedi hikâyesine bu fonksiyonel cümlelerle giriş

yapar. Bu da oransal anlamda, %29.2'ye denk gelmektedir. Aşağıda örnek olarak verilen *Bücür ile Gölge*'de kişi tasviriyle, *Kentte Orman Yasası*'nda mekân tasviriyle ve *Ayıp*'ta da zaman tasviriyle başlandığı tespit edilir:

Çocukların ısrarı üzerine eve köpek almaya karar vermiştik. Çok geçmeden bir dostumuz, kaniş cinsi küçücük bir köpek yavrusu getirdi bize. Uzun tüyleri, fıldır fıldır gözleri, kısacık bacakları vardı. Baş ve sırtı kapkara, ayakları ile boynunu çevreleyen bir halka apaktı. Çocuklar, minik görüntüsüne uygun olarak adını Bücür koydular. (*B.İ.G., Bücür ile Gölge*, s. 47)

Abla kardeş, ikisi de üniversite öğrencisi idiler. Kent merkezi olmasına karşın yoğun trafiği olmayan dingin bir mahallede kiraladıkları evde oturuyorlardı. Zemin katında bir daire olan evin arka balkonu, blok apartmanlar arasındaki ağaçlı, yeşil bir alana açılıyordu. (*K.O.Y., Bücür ile Gölge*, s. 76)

Bir yaz günü! Ankara'nın Kızılay semtindeki caddelerden birinin kaldırımında ilerliyorum. Saat yaklaşık on iki gibi. Cadde çok da kalabalık değil! Kaldırım üzerinde rahatça yürünebiliyor. Güneş tepemde! Elimde, kitap dolu ağırca bir çanta var. Soluklanmak için iş hanının girişindeki kalın gölgeye sığıyorum. (*Ayıp, Bücür ile Gölge*, s. 79)

Yukarıda görüldüğü üzere Bozkurt; kimi zaman kişi, zaman ve mekân unsurlarını ayrı ayrı aktarır. Bazı durumlarda ise bu öğeleri bir arada kullanarak zengin bir betimleme içerisine girmeyi yeğler.

Vakanın işlendiği dönemdeki durumun aktararak başlandığı hikâyelerde, uzun paragraflara başvurulduğu saptanır. Bu paragraf, okuru öyküdeki olaylara hazırlama amacına hizmet etmektedir. Dikkat edildiğinde de hikâyelerin %20.8'i, bu doğrultuda bir paragrafla başlar:

Köy köy, mahalle mahalle, ev ev dolaşarak seçim kampanyası sürdürüyorduk. O günün son durağı, Beşparmak Dağları eteğindeki bir köydü. Köye akşam saatlerinde vardık. Hemen düzen kuruldu ve peş peşe nutuklar atılmaya başlandı. Konuşmacılardan biri de bendim. Bana düşen görev, partinin seçim bildirgesinde, köy ve köylü için öngörülenleri anlatmak; köylü için iyi parti olduğumuza seçmenleri inandırmaktı. (*H.P., Bücür ile Gölge*, s. 98)

Sanatçı, iki hikâyesinin giriş paragrafını ise gösterme metoduna başvurarak oluşturur. Bunun da niceliksel değeri, %8.3'tür:

“Bu iletişim çağında, benden istediğiniz iş mi yani? Önümüzdeki pazartesi günü burada çıkan Rumca gazeteleri okursak istediğimizi öğrenmiş oluruz.” diyerek bana verilmek istenen göreve karşı çıkmaya çalıştım. “Bu başka” diye yanıtladı başkan. “Bu özel bir toplantı. Adamın konuşacakları çok önemli. Ne diyeceğini bilmeliyiz. Gazeteler tümünü yazmayabilir.” (*Stella, Bücür ile Gölge*, s. 5)

İsmail Bozkurt'un hikâyelerini sonlandırma şekline bakıldığında sekiz farklı bitirme tarzıyla karşılaşılmaktadır:

1. Bir sonuç paragrafıyla bitirilir,
2. Gösterme tekniği ile bitirilir,
3. İroni ile bitirilir,
4. Psikolojik tahlil ile bitirilir,
5. Tasvir ile bitirilir,
6. Anlık bir söz ya da olaydan hareket ile geçmişteki hadiselerin zihinde canlandırılmasıyla bitirilir,
7. Sözde soru ile bitirilir,
8. Vakanın tamamlandığı zamandaki durum anlatılarak bitirilir.

Öykülerin on biri, bir sonuç paragrafıyla neticelenir. Bu sonuç paragrafı, bazen bir cümle bazen de uzun birkaç cümleden meydana gelir. Bu sayı, oran olarak %45.8'e karşılık gelmektedir. Sanatçı, bazı anlatılarında ise cereyan eden olayın nasıl bir sona vardığını kısa bir cümleyle ifade etmeyi tercih eder. Bu kısa cümle, öykünün bitiş cümlesidir.

İsimsiz kahramanın Ali adlı arkadaşını ziyarete gitmesi ve orada yaşadıklarını anlatması üzerine kurulan *Almanya'daki Yabancılar*, aktarılan doğrultuda cümlelerle tamamlanması hasebiyle bu minvaldeki öykülere örnek teşkil etmektedir:

Şimdi, gezinin üstünden epeyce zaman geçtikten sonra da çetleşmelerimizde, e-maileşmelerimizde, telefon konuşmalarımızda, "Almanya'daki yabancılardan ne haber?" diye sormadan edemiyorum Ali'ye. Anlayacağınız, Alman bürokratları bana "yabancı" olarak Şengen Vizesi vermek için anamdan emdiğim sütü burnumdan getirmişlerdi ama ülkelerinde asıl kendilerinin yabancı olduklarının ayrımında değillerdi. (A.Y., *Bücür ile Gölge*, s. 105)

Sanatçı, dört öyküsünü sonlandırırken ise gösterme tekniğini kullanır. Böylece ortaya koymak istediklerini, kahramanın söylemlerine ve hareketlerine gizleyerek sanatsal bir form yakalamayı amaçlar. Bahsedilen yaklaşım, hikâyelere tiyatral bir işlev yüklemektedir. Bu da oran itibarıyla 16.6'ya eşittir:

"Galiba haklısın abi!" diyor bu arada. "Bana ne herkesin yaptığından? Evde bekleyenler var ve ben bugün daha şimdi seninle siftah ettim. Ekmek parası benim esas derdim. Bana ne herkesten yahu? Mahallenin muhtarlığını yapmak bana mı düştü?" (Ayıp, *Bücür ile Gölge*, s. 81)

Bozkurt, dört öyküsünün son paragrafında ise ironiye başvurur. Dört öykü, oransal olarak 16.6'ya denk gelmektedir. Yazar, olayın seyrine yer verdikten sonra işin iç yüzünü mizahî şekilde tamamlamak ve böylelikle ortaya bir eleştiri koymak adına bu yola başvurur:

Arkamdaki koltuğa rastgele etikçi profesör oturmuştu. Yanında da gençlerden biri vardı. Kırk beş dakikalık yol boyunca gencin kafasını ütileyip durdu etikçi profesör. Genç muhatabına etiğin önemini, bu arada her şeyin nasıl en güzelini ve en doğrusunu yapmakta olduğunu anlattı yine! (*Etik, Bücür ile Gölge*, s. 75)

İsmail Bozkurt, beş öyküsünde ise sonuç paragrafını farklı özelliklerde vücuda getirir. Bunlar; “psikolojik tahlil ile bitirilmesi”, “tasvir ile bitirilmesi”, “anlık bir söz ya da olaydan hareketle geçmişteki hadiselerin zihinde canlandırılmasıyla bitirilmesi”, “sözde soru ile bitirilmesi”, “vakanın tamamlandığı zamandaki durum anlatılarak bitirilmesi” şeklinde tanımlanabilir. Bu beş hususiyetten birini içinde barındıran hikâyelerin oransal değeri ise %4.2'ye toplam oranı, %21'e tekabül etmektedir:

Yüzünden, teyzenin iç dünyasını anlamağa çalıştım. Renk vermemeye çalışıyordu. Kıpırtısız olarak epeyce durduktan sonra üzüntülü olduğu zamanlarda yaptığı gibi sağ elini ağzına götürdü. İşaret parmağını yalan gibi yaptı. Çenesi titremeğe başladı. Sonra gözyaşları süzüldü yanağından. Derinden ama sessizce, ortalığı velveleye vermeden ağladı, ağladı, ağladı... Kendi hüznümü, üzüntümü, burukluğumu, bozulmuşluğumu unutarak teselli edecek bir şeyler söylemek geçti içimden. Onu teselli edecek söz bulamadım. (*İnsanlık, Bücür ile Gölge*, s. 46)

Bembeyaz karların üstünde iki kanlı parçaya bölünmüş kedi yavrusunu gördü. Aç köpekler, kentin ortasında orman kurallarını işleterek kediyi kendilerine yem yapmışlardı. Çok bakamadı. Ağlamağa başladı. Elleri ile yüzünü kapattı ve eve doğru koştu. (*K.O.Y., Bücür ile Gölge*, s. 78)

Herkes görkemli doğanın, tadına doyumaz güzelliğine dalmıştı. Belki de herkes bir şey düşünüyordu. Bense gözüm doğallığın güzelliğinde aşk denen sözcüğü, kadın-erkek ilişkilerini, Marika'yı, Osman'ı, Osman'a vurulan Makedon kızını, Eleni'yi, Mustafa'yı; insanüstü bir varlık olarak gördüğüm Atatürk'ün insan hâlini, “Manastır'ın ortasında var bir havuz” diye mırıldanırken Eleni'yi düşlemesini düşündüm. (*M.A., Bücür ile Gölge*, s. 96-97)

Onun da ötesinde dedemin olayında anlattığım gibi zeytin ağacı yetiştirmek, özverili bir işti. Dedem, o zeytin ağaçlarını ekerken ve onların tutması, kök salması için millerce yol yürüyerek eşeğin sırtında su taşırken büyük olasılıkla o fidanların ağaç olup meyve vereceğini göremeyeceğini biliyordu. Kısacası, Kıbrıs'ta zeytin varken “sabır”ın simgesi olarak “bambu”yu göstermek olacak iş mi? (*Sabır, Bücür ile Gölge*, s. 122)

Neden sonra orada tek başıma dikili durduğumun ayırımına vardım. Bir süre düşle gerçek arasında gidip geldim. Sonra bana verilen görevi anımsadım. Geri dönüp yürümeye başladım. (*Stella, Bücür ile Gölge*, s. 10)

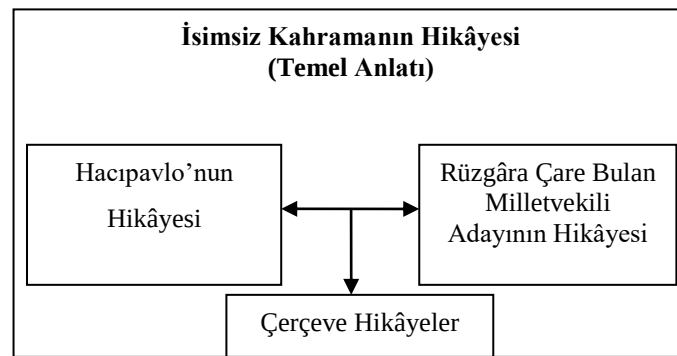
İsmail Bozkurt'un öykülerinde, iki çeşit vaka tipiyle karşılaşılır:

1. Tek bir vakadan oluşan hikâyeler,
2. Birbirinin içinde bulunan iki veya üç vakadan (çerçeve-iç vaka) oluşan hikâyeler.

Tek bir vakadan oluşan anlatılar, kusursuz denebilecek bir yapıya ve kurguya sahiptir. İsmail Bozkurt, gözlemlediği ve deneyim şekline dönüştürdüğü birikimlerini, vermek istediği iletiye göre ayıklayarak öyküleştirebilir. Sağlam bir olay zeminine oturtulan hikâyelerin tüm uzuvları, ayrı ayrı tasarlanır; bütünü meydana getiren parçalar, hassasiyetle işlenir. Statik başlayan olaylar zinciri, gelişme bölümünde merhale merhale yükselen entrik öge durumuna evrilir. Sonuç bölümünde ise doyuma ulaşılır.

Tek bir vakadan oluşan öyküler, bir kişi ya da birkaç dominant şahıs çevresinde toplanır. *Ömercik*, *Andrianu*, *İnsanlık*, *Bücür ile Gölge*, *Keçi Can Derrinde...* bu tarz hikâyelerdendir.

İç içe vakalardan oluşan öyküleriye bir çerçeve hikâye ve içerisinde aktarılan iki veya üç farklı anlatıdan teşekkül eder. Çerçeve vaka, iç vakanın ortaya konmasına yardımcı olmak için kaleme alınır. İç vakalarsa mâzide yaşanan bir tecrübe veya anının nakledilmesinden meydana gelir. *Muska*, *Hacıpavlo'nun Okulu ve Rüzgâra Çare...* bu tarz hikâyelere örnek olarak verilebilir. Örneğin; *Hacıpavlo'nun Okulu ve Rüzgâra Çare* adlı hikâyede dikkat çeken en önemli nokta, bir vakanın içine iki tahkiyenin yerleştirilmesidir. Bu durumda kısa anlatılar, temel öyküyü çerçeveler. Böylece iç içe geçmiş hadiselerden yararlanılır.³³⁵ İsimsiz kahramanın öyküsüne; Hacıpavlo ve rüzgâra çare bulduğunu iddia eden milletvekili adayının hikâyeleri, çerçeve mahiyetinde dâhil edilir.

Şekil 3.1 İsmail Bozkurt'un Hikâyelerinde Çerçeve Anlatı Örneği

Kısacası vaka, bir diğerinin içine yerleştirilerek çerçeve yoluna gidilir. Bu çerçeve hikâyeler, geçmişte yaşandığı söylenen anlatılardan oluşur. Yani mazide yaşanan ve yerelde bilinen bir tahkiye, öyküye taşınarak metinlerarası bir mahiyet kazandırılır. Çünkü

³³⁵ Aktaş, 2000: 74.

metinlerarasılık; yazılı yapıtlarla sınırlı olmayan, metin olarak değerlendirilebilecek görsel ve işitsel diğer ürünleri inceleyen bir metottur. Bundan ötürü farklı sanat ve edebiyat alanlarında üretilen pek çok kültürel ürün arasında çeşitli ilişkiler bulunabilmektedir.³³⁶ Halk arasında kulaktan kulağa yayılan, olmuş ya da olması muhtemel vakalar da bunlardan birisidir. Böylece metin olarak okunan herhangi bir tahkiyenin içerisinde yer alan farklı etkilenmeler, açığa çıkarılır. Burada da geçmişte yaşanan ve halk arasında verbal olarak canlı tutulan yaşanmışlıkların, ileriye aktarılaraq metinlerarası bir hüviyet kazandığı söylenebilir.

İsmail Bozkurt, vakaların ortaya konuluşunda farklı tekniklerden yararlanır. Usta bir roman yazarı olan Bozkurt, romanlarında tatbik ettiği tekniklere öykülerinde de yer verir. Bazı hikâyelerinde çağrışım vesilesiyle geriye dönüş tekniğine başvurur. Bazılarında ise hâl-mâzi-hâl sıralaması izlenir. *Stella*, *İnternetim*, *Karayılan*... bu tarz öykülerine örnektir.

Kısacası yazar, öykülerini vücuda getirirken çeşitli çağrışımlardan yola çıkarak geriye dönüş tekniğinden faydalanır. Bununla beraber kimi anlatılarının, çerçeve özellikler barındırdığı göze çarpmaktadır. Ayrıca hikâyelerinin, başlangıç ve bitirilme şekilleri gruplandırıldığında çeşitli başlıklar altında tasnif edilebilir. Özetle yazar, yapısal olarak öykülerinde benzer yaklaşımlar sergiler. Bu sanatsal hususiyetler, İsmail Bozkurt'un romanlarında da karşılaşılan karakteristik özelliklerdir.

3.5.4. İsmail Bozkurt'un Hikâyelerinin Tematik İncelemesi

Eserde yer alan merkez düşünce ve konunun özü, temayı oluşturur.

Burada tematik analizleri yapılan hikâyelerden bazıları, konularının çok cepheli olmasından ötürü birden fazla başlık altında incelemeye dâhil edilir. Bu da İsmail Bozkurt'un öykülerinin zengin bir tematik zemin üzerine oturtulmasından kaynaklanmaktadır.³³⁷

3.5.4.1. Bireyi Merkeze Alan Hikâyelerde Tema

3.5.4.1.1. Aşk

İsmail Bozkurt'un hikâyelerinde aşk, sıkça değinilen bir husustur. Hayata sevgi merkezli bakan yazarın öykülerinde, bu konuya yoğunlaşıldığı görülmektedir.

Stella; ilk gençlik yıllarından beri birbirini seven Türk genci ve Rum kızının, dönemin şartlarından dolayı birlikte olamayışlarını konu edinir. Aradan seneler geçer. Gizli bir görev

³³⁶ Hança, 2015: 116.

³³⁷ Nezire Taşpolatova, İsmail Bozkurt'un başta öyküleri olmak üzere bazı eserlerinin Özbekçeye tercüme edildiğini belirtir. Tahir Kahhar ve Babahan Muhammed Şerif çevirilerinin, Özbek yazınına kattığı değerlerden söz eder. Özbek basınındaki *Aile ve Cemiyet*, *Muštum (Yumruk)*, *Marifet* gibi yayın organlarında Bozkurt ve yapıtlarının yer aldığına değinen Taşpolatova; sanatçının ürünlerinin, eğitim açısından önemini vurgular. Ayrıntılı bilgi için bk. (Taşpolatova, 2009: 303-304)

için Kıbrıs'tan Londra'ya gelen Rum din görevlisinin konuşmalarını kaydedecek isimsiz kahraman; Rumların, Türklere karşı kinini görünce fark edilme korkusu yaşar. Tam bu sırada seneler önceki aşkı Stella ile karşılaşan kahraman anlatıcı; ilk önce onun, kendisini ele vereceğini sanarak telaşlanır. Fakat kısa süre sonra Stella'nın hâlâ kendisine aşkla baktığını, şahsını ifşa etmeyeceğini anlayarak rahatlar. Papazın söylemlerini tamamlamasıyla isimsiz kahraman vazifesini ifa etmiş olur ve ikisi de yıllar evvel ayrıldıkları yoldan hayatlarına devam ederler.

Dünyanın Sekizinci Harikası; aşkı metaforize eden bir gencin, isimsiz kahraman aracılığı ile bu kavramın içini doldurmaya çalışmasını anlatır. Emanetçi olarak bir kitapçada bekleyen isimsiz kahraman, buraya gelen iki gencin farklı istekleriyle karşılaşır. Gençlerden birinin kahraman anlatıcıdan ilk ricası, kartların üzerine aşkını dile getiren sözcükler yazmasıdır. Başta durumu idrak edemeyen isimsiz kahraman, çocukların iyi niyetinden şüphelenmediği için istenilenleri yapar. Gencin, Özlem adındaki sevgilisini dünyanın sekizinci harikası olarak addetmesine şaşırان kahraman, ona aşk ile ilgili sıra dışı sualler yönelterek konuya dair çeşitli açıklamalarda bulunur.

Kıbrıs Türklerinden isimsiz kahraman ve Mehmet'in, Makedonyalı arkadaşları Recep ile Ali'nin yanlarına giderek orada anlatılan hikâyelerin ve dinledikleri şarkıların çağrışımı aracılığıyla aşkın mahiyetine değinen *Makedonya Aşkları*; sevginin farklı yönlerine dikkat çeker. İlk olarak bir müzik topluluğunun seslendirdiği şarkıların aşkla bağlantısını kurarak bunlara farklı yorumlar getiren dört arkadaş, ardından Atatürk Müzesine giderler. Burada, Mustafa Kemal'in gençlik aşkı olan Eleni ile arasında geçenleri öğrenirler. Ailelerinin rıza göstermeyişlerinden ötürü bir araya gelemeyen Mustafa ve Eleni'nin hikâyeleri, gençleri çok etkiler. İki günlük bu seyahatle isimsiz kahraman ve Mehmet, aşkın ne manaya geldiğini bestelerle ve geçmişteki bazı yaşanmışlıklarla daha iyi kavrar.

Özetle İsmail Bozkurt'un öykülerinde aşk, hassaten üç anlatısında kendisini göstermektedir. *Stella*'da mücadele sürecinden dolayı var olan sosyal ortamda imkânsızlığa doğru evrilen aşk, *Dünyanın Sekizinci Harikası* ve *Makedonya Aşkları*'nda cevabını bulan bir arayış biçiminde dikkatlere sunulur. Bu anlatılarda aşk kavramının içi doldurulur ve aşkın, gerçekle kurmaca bağlamında tarifi yapılır.

3.5.4.1.2. Ölüm

Ölüm, tarih boyunca karşısında çaresiz kalınan bir mukadderattır. Bozkurt tarafından ölüm, maddî hayatın sonlanması şeklinde addedilmektedir. O, genç yaşında babasız kalır. Savaşın seneleri içerisinde birçok Kıbrıs Türkü'nün şahadetine tanık olur ve sonraki

süreçlerde de ölüm gibi bir realiteyle defalarca karşılaşır. Dolayısıyla bu konu, İsmail Bozkurt'un eserlerinde kendisine yer bulmakta ve anlatılarına sirayet etmektedir. Fakat ölüm mevzuu, genellikle onun öykülerinin esas iskeletini tek başına meydana getirmez. Ayrıca bu hikâyelerde, ölümün tasavvufî yanından ziyade ardında bıraktıklarında oluşturduğu psikolojik etki üzerinde durulur. Bununla beraber öyküler dâhilinde asıl anlatılan temanın yanında bu hususa da değinilir.

Muska, ölüm temasının işlendiği ilk tahkiyedir. İsimsiz kahramanın babası, yalnızdır. Eşinin vefatı sonrası psikolojik anlamda kendini kimsesiz hisseder. İçine kapanan ve yüzü hiç gülmeyen anlatıcının babası, manevî bir boşluğa sürüklenir.

Ölüm konusunu işleyen bir diğer anlatı ise *Ömercik*'tir. Rum Mahallesi'nde uzun yıllar bir doktorla yaşayan Ömercik, mücadele sürecinde Kıbrıs Türkleri için mühim işlere imza atar. Yaşının ilerlemesinden ve adadaki sosyal durumlardan dolayı Türk topraklarına döner. Burada kendisine yeni bir düzen kuran Ömercik, bir gece rahatsızlanır ve hastaneye kaldırılır. Onu merak eden köylü, ilgili makamı arar ve Ömercik'in öldüğü bilgisi, kendilerine verilir. Kimsesi bulunmayan Ömercik için köylü, cenaze hazırlıkları yapar lakin gelen köy otobüsünden Ömercik, sağlıklı bir şekilde iner. Köy ahalisi, duruma şaşırır. Kısa süre sonra Ömercik, kalbine yenik düşer ve cenazesi, köylü tarafından kaldırılır.

Birbirine zıt iki canlının öyküsü olan *Bücür ile Gölge*'de ise ölüm hadisesinin evlerinde besledikleri kedi ve köpeğin başına gelmesi, sahiplerinin duyguları üzerinden aktarılır. Aynı evde yaşayan Bücür ile Gölge, önceleri birbirleriyle anlaşamazlar. Kısa süre sonra dost olmayı başarırlar. Evin kedisi olan Gölge, bir gün ortadan kaybolur ve bir daha geri dönmez. Tüm sevgisini köpekleri Bücür'e veren aile, ani bir fren sesiyle irkilir. Bücür'e araba çarptığını ve onun öldüğünü görürler.

Ölüm süjesinin işlendiği son anlatı, *Keçi Can Derdinde*'dir. Hastane ortamında geçen bu vakada, ölümle pençeleşen yakınlarının durumunu bir yana bırakarak onun malını paylaşma derdine düşen kişilerin yaklaşımları aktarılır. Bu şahıslar arasında çıkan anlaşmazlıkların resmedildiği diyaloglar silsilesi sonucunda dört kişinin fikir ve perspektifi, ayrı ayrı açık edilir.

Kısacası ölüm teması, sanatçının dört hikâyesinde saptanır. *Muska*'da eşinin vefatıyla yalnızlık hissine hapsolan kahramanın babası için ölüm, bir başına kalmasına neden olan yazgıdır. *Ömercik*'te ise ölüm; Kıbrıs Türklüğü adına gayretler gösteren bir şahsiyetin, yaşarken ve vefatı sonrasında kimsesizliğini gözler önüne seren bir hadisedir. *Bücür ile Gölge*'deyse bu kavram, sevdiği bir varlıktan kopmak şekline dönüştürülerek yansıtılır. *Keçi Can Derdinde* anlatısında da bu konu, arkasında kalanlara açılan zenginlik kapısı şeklinde

yorumlanır ve bu bağlamda düşünenlere karşı bir nevi eleştiri formundadır. Özetle Bozkurt, oluşturduğu karakterlerin pencerelerinden değişik açılardan bakılmasını sağlayarak değerlendirmelere açık bir tematik yaklaşım sergiler.

3.5.4.1.3. Hayvanlara Yaklaşım

İsmail Bozkurt'un hikâyelerinin gerek kişi gerek olay gerekse tematik unsurlarında, hayvanlara karşı tutum ve yaklaşımlara yer verilir. Onun öykülerinde hayvanlar; kedi, köpek ve yılan özelinde aktarılır. Anlatılara çoklu okumalarla bakıldığında hem kişileştirilen hem de karakterize edilen bir dönüştürüm sergilendiği görülmektedir.

Yazarın konuyla ilgili ilk tahkiyesi, *Bücür ile Gölge*'dir. Burada birbirine zıtlığı ile bilinen kedi ve köpeğin kısa sürede dost oluşu anlatılır. Aynı çatı altında yaşayan Bücür, Gölge ve ev ahalisinin mutlu aile tablosu resmedilir. Hane bireylerinin onlara yaklaşımı, kıymet veriş, yardımsever ve merhametli davranmaları vurgulanır; hayvanlarla insanlar arasındaki duygudaşlık, ön plana çıkarılır.

Kentte Orman Yasası adlı öyküde ise yukarıdaki hikâyenin tersi bir yaklaşımla kaleme alınan bir anlatı söz konusudur. Abla, kardeş ve mahallelinin sokak kedilerini beslemesi; özellikle bir anne kedi ve onun yavrusunu sahiplenişleri anlatılır. Fakat bir kış gecesi, yavru kedinin köpeklerce parçalanmasıyla hikâye sonlanır. Sanatçı burada, doğa yasalarına uygun bir perspektif yeğler.

Bir yılan üzerinden hayvanların genel özelliği olan içgüdü ve savunma mekanizmalarıyla hareket etmelerini yansıtmak amacıyla ele alınan *Karayılan*'da, zor durumda kalan yılanın kendisini korumak için insanlara saldırabileceği dile getirilir. Onları sıkıntıya sokan durumların ve tutumların yine insanlardan kaynaklandığı, hayvanların bir can taşıdığı unutulmaması gerektiği vurgulanır.³³⁸

Özetle Bozkurt, *Bücür ile Gölge*'de sevgiyle yaklaşılacak kedi ve köpektan dostça dönüt alındığını; *Kentte Orman Yasası*'nda ise doğa kanunlarının işlerliğini ve *Karayılan*'da da köşeye sıkışan bir hayvanın savunma mekanizmalarını devreye sokarak karşıdakine zarar

³³⁸ Bu öyküden çıkarılacak en önemli husus, özellikle çocukluk yıllarında yaşananların bellekte saklanması ve basit bir çağrışımla ileriki süreçte hatırlanabilmesidir. Küçük yaşlarda insanı derinden etkileyen durumların sonraki süreçlerde unutulma olasılığı, çok güçtür. Birçok yazar, bellekte hiçbir izin kaybolmadığını, yalnız kendilerini ortaya çıkarabilecek ipuçlarına gereksinim duyduklarını belirtmektedir. (Kaynar, 2014: 16) Bununla beraber her bireyin, kendi mâzisine dair deneyimlerinin var olduğu unutulmamalıdır. (Schacter, 2010: 59) Hikâyedeki durum, bu yaklaşımla açıklanabilir. Ayrıca öyküde, bütün canlıların bir savunma mekanizmasına sahip olduğu vurgulanır. Zor durumlarda, karşıdakine zarar verebilecek içgüdüsel hareketlerde bulunulabilir. Bu da canlıların tabiatında görülen doğal bir sistemdir. Özetle bu anlatı, hem aslı şekliyle hem de temsili biçimiyle anlaşılıp yorumlanmaya müsaittir. Bu da hikâyenin, edebî metin olma özelliğinden kaynaklanmaktadır.

verebileceğini belirtir. Ama bunların ötesinde hayvanlara sevgi, merhamet ve hoşgörüyle yaklaşılması gerektiği üzerinde durulur.

3.5.4.1.4. Kadın ve Cinsellik

“Kadın ve Cinsellik”, İsmail Bozkurt’un öykülerinin sadece üçünde karşılaşılan bir izlek özelliğindedir. Sanatçı bu anlatılarında, kadına bakışı konu edinir ve onları cinsel obje ötesinde görmeyen fikrî yapıları tenkit eder.

İlk olarak *Bir Kadın Bir Erkek* adlı hikâyede karşılaşılan bu tema ve konu, duruma farklı yönleriyle yaklaşılması nedeniyle çeşitli perspektifler sunmaktadır. Sanatçı, güzel bir bayanla onun yanına yakıştıramadığı bir adam arasındaki muhtemel yakınlıkların neler olabileceği hakkında görüşler beyan eder. Bayanın denize girmesi ve denizden çıkması anında adamın takındığı tavırlar, kadın ve cinsellik hususlarına bakışını ortaya koyar. Kadının denizde açılması, adamın tutumundan uzaklaşmasıyla özdeşleştirilir.

Ayıp’ta ise yaşlı ayakkabı boyacısının kızdığı durum, caddede yürüyen gençlerin topluluk içindeki uygunsuz hareketleridir. Bu hâl, eleştirel bir tutumla dikkatlere sunulur:

Delikanlının sol eli kızın çıplak belini iyice sarmış, öylece yürüyorlar. Tam önümden geçerlerken delikanlı uzanıp kızı dudaklarından öpüyor. Bir anlık bir öpücük değil bu! Kıza iyice yumuluyor delikanlı! Boyacının önünden geçerlerken oğlan hâlâ daha kıza yumulmuşluğunu sürdürüyor. O durumda tekvücut gibi ilerliyorlar. (...) “Görmedin mi abi? Gözümüzün önünde sokak içinde öpüşüyorlar. Herif kızcağızı yiyecekti nerede ise! Bari onu kaldırıma yatırıp... Tövbe!... Tövbe!...” Tam o sırada önünden geçmekte olan birilerini işaret etti: “Şunlara bak yahu! Şunlara bak!” (*Ayıp, Bücür ile Gölge*, s. 80, 81)

İsimsiz kahraman ve Mehmet arasındaki gerilimden yola çıkılarak kadına bakışı dile getiren *Makedonya Aşkları*, iki farklı görüşün mukayesesi bağlamında önemlidir. Sanatçı, tema vesilesiyle kadına bedel biçen Mehmet ve onunla aynı fikirdeki zihniyetlere karşı isimsiz kahramanın düşüncelerini ortaya koyar.

Kısacası Bozkurt, üç hikâyesinde de kadına bir eşya muamelesi gösteren kişileri yerer ve onların cinsel kimliğinden başka bir statüsü olmadığını düşünenlere karşı içine düştükleri hâli resmeder.

3.5.4.1.5. Bireyi Merkeze Alan Hikâyelerde Diğer Temalar

Deli Dumrul ya da Tadımcıbaşı isimli hikâyede, kimi insanların görgüden mahrum kalmışlığı dile getirilir. Hiçbir organizasyona davet edilmeyen ama bu birlikteliklerin bilgisini

bir şekilde öğrenerek toplantılara iştirak eden ve Yusuf Bey tarafından fark edilen isimsiz kahraman, karnını doyurmak için katılımlarda bulunduğunu itiraf eder ve olay neticelenir.³³⁹

Benzer husus, *Etik* anlatısında da işlenir. Sözleriyle davranışları birbiriyle uyuşmayan etikçi profesörün tutarsızlığı aktarılır. Bir sempozyuma katılan isimsiz kahramanın dikkatini, sürekli kendisini öven bir profesör çeker. Sempozyum ücretini akşam yemeği haricinde yatıran isimsiz kahraman, lobide otururken etikçi profesörle karşılaşır. Etikçi profesör, yemek ücretini kendisinin de yatırmadığını ve bu ödemenin yapılmadan da türlü bahanelerle yemek yenilebileceğini kahraman anlatıcıya iletmesiyle iş başka bir hâl alır. İsimsiz kahramanın böyle bir girişime tenezzül etmeyeceğini kendisine söylemesiyle ideal olan resmedilir.

Bu iki anlatıda görgü kaidelerinden yoksun bireylerden yola çıkılarak olması gereken taraflar yansıtılır. *Deli Dumrul* ya da *Tadımcıbaşı* adlı öyküde davetli olmamasına karşın yemek yeme dürtüsüyle hareket eden kahramanın, toplum kurallarından uzak oluşuna değinilir. *Etik*'te ise statüsü artan ama aynı doğrultuda insanî kıymetleri gelişmeyen bir profesörün sözleri ve davranışları arasındaki tezatlık neticesinde görgü kurallarına aykırı eylemleri anlatılır.

Bozkurt'un hikâyelerinde görülen bir diğer tema, özlem üzerine kurgulanır. Bu özlem, mâziye duyulan bir hissin tezahürüdür. İlk olarak *Andrianu* öyküsünde karşılaşılan bu husus, EOKA terörü sebebiyle iki milletten oluşan yerleşim yerinde meydana gelen ayrışmadan kaynaklanır.³⁴⁰ Türkler tarafından sevilen Rum kökenli muhallebi satıcısı Andrianu'nun, artan gerilim ve Türklerin ona karşı değişen bakışları üzerine mahalleden ayrılması dile getirilir. İsimsiz kahramanın çocukluk senelerinde vücut bulan bu vaka, savaşım öncesi var olan dostluk ve kardeşlik sürecine duyduğu özlem temelinde yansıtılır. Değişen sosyal mecranın zemininde EOKA zulmünün bulunduğu şuuru, anlatının başından sonuna kadar hissettirilir.

Diğer bir hikâye olan *İnsanlık*'ta ise özlem; geçmiş yıllara, mekâna ve ortama karşı duyulur. Konu, Lefkoşa'daki akrabalarının yanına giden teyzenin adadaki savaş hâlinde ötürü Güney'deki evine bir daha dönememesi etrafında şekillenir. Yıllar sonra sınır kapıları açılır ve teyze; ev, mahalle ve mâzisini görünce gözyaşlarını tutamaz.

³³⁹ Bu öyküde yazar, "Deli Dumrul"a bir telmihte bulunur. Hatta anlatının adında bile bu ismi kullanır. Var olan bu hâl, kolektif bilinç dışının ortak kültürel değerlerinden beslenen ve imgelerin saklı olduğu bir hazine şeklinde yorumlanabilir. Özellikle ırksal imgeler; kişilerin, atalarına ait bazı özelliklerini ortaya koyar. Ayrıca bu imgelerle bireylerin, dünyaya karşı reaksiyon gösterme eğilimlerinin teşekkülündeki gizil güçlerin varlığı izah edilir. (Hall ve Nordby, 2016: 38) Karşılaşılan bir durum, toplumsal şuuraltında yer alan "Dede Korkut arketipi" ile açıklanır. Romanlarında yazar aynı kullanımı, "Hasan Bulli Kardeşler" ile yapmaktadır.

³⁴⁰ Bu öykü, Bozkurt'un çocukluk yıllarında yaşadığı ve hâlâ net bir şekilde anımsadığı bir vakanın kurgusallaştırılmasından müteşekkildir. İlgili anı için bk. (Bozkurt, 2018: 88-90)

Özetle iki anlatıda da EOKA'nın zulmü neticesinde meydana gelen savaş sebebiyle bozulan sosyal düzene dair bilgiler verilirken geçmişteki yaşantıya ve barış içinde sürdürülen hayata duyulan özlem vurgulanır.³⁴¹

Sanatçının değindiği bir diğer temaysa gurbettir. *Almanya'daki Yabancılar* adlı hikâyede işlenen bu konu; isimsiz kahramanın, Almanya'da yaşayan Türk arkadaşı Ali'nin yanına gitmesiyle başlar. Trenin lokanta kısmında kahvaltı yapan iki arkadaşın siparişleri, istenildiği şekilde gelmez. Ali, buna sinirlenir ve garsonu, azarlamak ister. Yanlarına gelen garsona niçin istediklerinin tam manasıyla getirilmediğini sorduklarında kendisinin de bir Türk olduğunu ve bu sebeple bayat gıdaları soydaşlarına ikram edemeyeceğini beyan etmesiyle durum anlaşılır. Anlatıda gurbet, başka bir ülkede rastladığı soydaşına gösterilen iyi niyetle olaya sirayet eder ve birbirlerini kollayıcı bir şekilde kendisini gösterir.

Sosyal ortamdan uzaklaşma, sanatçının tahkiyelerine taşıdığı bir başka temadır. *İnternetim*'de, teknolojik unsurların bireyleri toplumdan soyutladığı ve yalnız bıraktığı gözler önüne serilir. Bilgisayar ve internet, isimsiz kahramanın hayatında öyle bir yere evrilir ki bu öğelerin bozulmasıyla kahraman anlatıcının onarım çabası üst seviyeye taşınır ve arıza giderilinceye, internetine kavuşuncaya dek kendini rahat hissedemez.

Haciz tahkiyesinde, dürüstlüğe karşı dolandırıcılık mevzuu işlenir. Birbirinin zıttı bu iki kavram, aynı öyküde bir araya getirilerek sunulur. Bir müteahhitte anlaşılan isimsiz kahramanın yasal işlemlerde problem yaşaması üzerine ona karşı kendisini mahcup hissetmesi, büyük zorluklara rağmen sorunu ivedilikle çözerek yükümlülüğünü yerine getirmesi anlatılır. Müteahhitse isimsiz kahramanın bu iyi niyeti karşısında tam tersi bir davranış sergiler. Anlaşmalarının aksi yönünde hareket ederek isimsiz kahramanın beklentilerini karşılamaz. Sonuç itibarıyla kahraman dolandırılır. Ayrıca isimsiz kahramanın kefil olduğu arkadaşı da kendisini kandırarak borcunu onun üzerine yıkar.

Diğer bireysel temalar dâhilindeki son husus, vefasızlık üzerinedir. Mücadele yıllarında Kıbrıs Türkleri için mühim işler üstlenen *Ömercik*, Türk topraklarına yerleştikten sonra hak ettiği değeri göremez. Reel hayatta da bu tarz kişilerin bir prototipi olan *Ömercik*,

³⁴¹ İsmail Bozkurt'un *İnsanlık, Andrianu, Ömercik, Karayılan* gibi bazı hikâyeleri; çocukluğundan izler taşımaktadır. Dolayısıyla anı-hikâye özelliğindedir. Seneler önce yaşanan olayların yıllar sonra hatırlanması ve kalemine yansması, onun bilinçaltında var olan geçmişinin izidir. Jung'a göre kişi, genellikle mâzinin mahpusudur ve yazar, buralarda gezinip durur. Yani sanatçı, geçmişini beraberinde taşımakta ve bunları, ilham kaynağı olarak kullanmaktadır. (Jung, 2006: 216, 294) Ayrıca geçmiş, bellekte yalın durumda değildir. Mâzinin, anı hâline gelebilmesi için dile getirilmesi elzemdir. Bir vakayı yaşamak ya da olaya maruz kalmakla onu dile getirmek arasında büyük fark vardır. İşte, yaşananlar ve dile getirilenler arasındaki bu fark, "hatıra" olarak tabir edilen bellek yanılsamalarını ortaya çıkarır. Anı, yaşanan geçmişle dile getirilenler arasında bir fark vardır. Böylece anı, hatırlananlardan öte kaybedilenlerdir. (Huyssen, 1999: 92) Yazar da elinden kayıp gidenleri, bir çocuğun bakışıyla yansıtmaktadır. Bu da sanatçının, eskiye ilişkin unutmadığı ve tesirinde kaldığı büyük hadiselerin tezahürü olarak bütün eserlerinde hissedilirken yukarıda adı geçen öykülerine doğrudan yansır.

kenara bırakılmışlığın simgesi olarak addedilebilir. *Andrianu* adlı anlatıdaysa uzun yıllar Türklerle olumlu ilişkiler kuran ve Rumlardan çok Türklerle vakit geçiren bir muhallebi satıcısının yaşadıkları dile getirilir. İki toplum arasındaki çatışmalar sebebiyle *Andrianu*'ya bakışın bir anda değişmesi, onunla var olan sosyal münasebetin aniden kesilerek mahallelerinden ayrılması için çaba harcanması da vefasızlık kapsamında değerlendirilebilir.

Sonuç olarak Bozkurt; aşk, hayvanlara karşı tutum, ölüm, özlem, asosyallik, gurbet, dürüstlük, kadın ve cinsellik, vefasızlık temalarını merkeze alarak birbirleriyle ilintili ve iç içe geçmiş konuları öykülerine taşır.

3.5.4.2. Toplumu Merkeze Alan Hikâyelerde Tema

3.5.4.2.1. Millî Hassasiyet ve Vatan

İsmail Bozkurt'un öykülerinde millî hassasiyet, değinilen konulardandır. Gerek yazarın hayatı gerekse ada genelinde var olan mücadele hâli, kişisel ve toplumsal anlamda etkili bir duruş ortaya çıkarır. Yaşananlar ve görülenler, sebep ve sonuçları bağlamında sanatçının öykülerine yansır.

Bu hususta ele alınacak ilk öykü, *Stella*'dır. Verilen vazifeyi muhataralı bulması hasebiyle reddetmek isteyen ama ulusal hislerinin ağır basması nedeniyle görevi kabul eden isimsiz kahraman, kişisel düşüncelerini bir yana bırakır ve vatan fikrini önceleyerek hareket eder. Ayrıca isimsiz kahraman, yıllar evvel Rum kızı *Stella*'nın her şeyi bırakarak kendisine gelmesine aynı şekilde karşılık vermez. Çünkü kahraman anlatıcı, duygusal ve nefsi yaklaşımlarını öteler. Sonuç olarak yükümlülüğü gereği verilen görevi, başarıyla tamamlar.

Ömercik'te de benzer bir durum, söz konusudur. Rum Mahallesi'nde bir doktorun yanında çalışan *Ömercik*, 1974 öncesi yaşanan hadiselerde Kıbrıs Türklerine önemli yardımlarda bulunur. Kıbrıs Türklerinin, birlik ve beraberliğini mühimseyerek hareket eder. Millî hassasiyeti, onun bu davranışının ana sebebidir.

Stella ve *Ömercik* hikâyelerinde vatanın önemi ve Kıbrıs Türkü'nün bekası vurgulanarak millî bir duruştan söz edilir.

3.5.4.2.2. Resmî İşlerdeki Aksaklıklar ve İltimas

Yazarın kimi anlatılarında değindiği resmî işlerdeki aksaklıklar ve iltimas, eleştirel bir şekilde kaleme alınır.

İlk olarak *İnternetim*'de vurgulanan bu konu, resmî işlerdeki sıkıntılardan dolayı çaresiz kalan emekli bir bürokratin yaşadıklarıyla dile getirilir. Ev telefonu bozulan ve bu sebeple internete bağlanamayan isimsiz kahraman, yetkili birçok makama durumu bildirir ve

aylarca arızanın giderilmesi için gayret gösterir. Hiçbir girişiminden sonuç alamayan isimsiz kahraman, bakana bizzat ulaşarak ondan yardım ister ve aylardır giderilemeyen arıza, yarım saat içerisinde halledilir.

Kutsal Mülkiyet Hakkı'nda da benzer bir durum söz konusudur. İsimsiz kahraman ve ailesinin tapulu arazilerinin sit alanına çevrilmesiyle başlayan olaylar zinciri, ailenin resmî yollar dâhilinde çözüm aramaya devam etmesiyle sürer. Birçok devlet dairesinin kapısını çalan kahraman anlatıcı ve ailesi, hiçbir somut netice elde edemez. Ulaştığı üst makamlardaki kişiler, yaşanan haksızlığın farkında olmalarına rağmen hiçbir icraatta bulunmaz. Çünkü sit alanına binaen isimsiz kahramanın araştırarak karşılık olarak bulduğu arazi, kurum yetkilileri tarafından el altından öğrenilir ve yakınlarına peşkeş çekilir. Bu kısır döngü, defalarca tekrarlanır ama isimsiz kahraman, hak ettiğine ulaşamaz.

Haciz adlı öyküdeyse resmî işlerden ötürü mağdur olan isimsiz kahramanın karşılaştıkları aktarılır. Babadan kalan tarlasını parsellemek için bir müteahhitle anlaşılan kahraman, geçmişte arkadaşına kefil olmuştur. Onun da borcunu ödememesi sebebiyle devlet, ödenmeyen alacak nedeniyle isimsiz kahramanın tüm mallarını haczeder fakat durum, kahramana tebliğ edilmez. Müteahhitte yapacakları resmî işin prosedürlerini yerine getirirken durumu öğrenir ve borcu ödeyerek haczi kaldırır. Bu konuda uğraş verirken de birçok ilgili makamla diyalog kurar.

Yukarıdaki üç anlatıda da devlet kalemlerinde görülen sorunlar ve boşluklar dile getirilir; iltimas yoluyla çözüme ulaştırılan hadiseler eleştirilir.

3.5.4.2.3. Siyaset

İsmail Bozkurt, aktif politikada uzun yıllar yer almış; farklı olaylara tanık olmuş ve bu süre zarfında birçok realiteyi gözlemleme fırsatı yakalamıştır. Doğal olarak siyaset, sanatçının öykülerine sirayet etmiştir.

Konu dâhilinde karşılaşılan ilk öykü, *Kuzu Tüccarları*'dır. Bu anlatıda iki toy milletvekilinin kendilerini ispatlamak için gösterdikleri çaba ve bu aşamada içine düştükleri rezil hâl aktarılır. Vekillerden biri, partisinden tecrübeli bir arkadaşının kuzuları konu ettiği konuşmasına öykünür ve köylüye, benzer söylemlerde bulunur. Bunun üzerine köy halkı; genç milletvekillerini, kuzu tüccarı zanneder ve böylelikle durum, trajikomik bir yöne evrilir.

Hacıpavlo'nun Okulu ve Rüzgâra Çare'de, yukarıdaki hadiseye yakın bir durum söz konusudur. Seçim dönemi yerleşim yerlerini gezen ve seçim kampanyalarını yürüten vekil adaylarına “Hacıpavlo” ve “Rüzgâra Çare Bulan Vekil Adayı” çerçeve hikâyelerinin anlatılması üzerine oradaki politikacılardan isimsiz kahraman, ayakları yere basan bir

konuşma yapar. Onun bu yerinde konuşmasından dolayı parti yetkilileri kendisini uyarır. Çünkü onlar, konuşmalar dâhilinde gerçekleştirilemeyecek vaatlere yer verilmesini ister ama isimsiz kahraman, doğru bildiği yoldan dönmez. Çünkü halk; geçmişte yaşanan bu iki olayı, ona nakledenlerdir ve dolayısıyla seçmen, her şeyin farkındadır.

Bu iki hikâyede Bozkurt, bazı politikacıların vatandaşların menfaatlerinden öte kendilerini düşünmelerini ve siyaseti yalan sanatı olarak görmelerini eleştirmektedir.

3.5.4.2.4. Savaş

Bu husus, İsmail Bozkurt'un tahkiyeli yapıtlarında önemli bir realitedir. Yıllarca süren EOKA terörü ve doğal olarak ortaya çıkan savaş durumu, o süreci yaşayan Kıbrıs Türklerini psikolojik anlamda derinden etkiler ve yerinden, yurdundan eder. Bunlara şahit olan yazar; savaşın Kıbrıs Türklerinde açtığı yarayı, hassasiyetle öykülerine taşır.

Ömercik, savaş temasını işleyen ilk anlatıdır. Yıllarca karma demografik yapıda hayatlarını sürdüren iki millet, EOKA'nın faşizan tutumlarından ötürü ayrışır. Dolayısıyla adada çatışma ve savaş ortamı oluşur. Uzun seneler bir Rum doktorun yanında çalışan ama yaşanan süreçten dolayı işini bırakarak Kuzey'e dönen *Ömercik*, kendisine yeni bir hayat kurmak zorunda kalır.

Andrianu'da ise bir Rum muhallebi satıcısının savaş koşullarından ötürü çok sevdiği Türklerle ilişkisinin olumsuz bir yöne evrilmesinden ötürü duyduğu üzüntü ortaya konur. *Andrianu*, Türklere yakınlık hisseden bir kişidir. Bu durumu kabullenemediği için de mahalleden ayrılır.

İnsanlık'ta da durum bu anlatılarla benzerdir. Tatil için Lefkoşa'ya gelen teyzenin, şiddetlenen mücadele ortamına binaen evine bir daha dönememesi anlatılır. Evi Güney'de kalan teyze; 2003 yılında karşılıklı geçişlerin serbest hâle gelmesi üzerine doğduğu, büyüdüğü mahalleye gider ve o anda içini, büyük hüznü kaplar.

Bozkurt; *Ömercik*, *Andrianu* ve *İnsanlık* anlatılarında savaşın Kıbrıs Türkleri açısından manasını sorgular. Yazara göre adada gerilen ve insanları ötekileştiren ortamın tek sebebi, EOKA terörüdür. Bundan dolayı insanlar, yurtlarını terk eder ve daha evvel birlikte yaşayan iki milletin arasına nifak tohumları ekilerek adanın huzuru bozulur. Ayrıca EOKA zihniyetinin Kıbrıs Türklerine düşmanca tavrı, kişilerin psikolojilerinde olumsuz bir etki meydana getirir.

3.5.4.2.5. Basın Hayatı

İsmail Bozkurt'un öykülerinde saptanan bir başka husus, yazılı basına ilişkin olup eleştiri mahiyeti taşımaktadır.

İlk olarak *Her Gün Gazete Alınır mı?* hikâyesinde yer verilen bu konu, mizahî bir durumdan ibarettir. Evine her gün gazete alan isimsiz kahramana yaşlı komşularının her gün aynı gazetelere para verip aynı sayfaları niçin okuduklarını sorması üzerine başlayan diyalog, kahramanın her gün güncellenen gazete içeriği hakkında bilgi aktarmak istemesiyle devam eder ama kadının anlamamakta ısrar etmesinden ötürü mesele ile ilgili açıklama yapmaktan vazgeçmesiyle süreç noktalır. İsimsiz kahraman, gazetelerin her gün güncellendiğinden habersiz olan yaşlı kadına içinden gülerken bir yandan da yazılı basının kendisini yenilememesinden dolayı ona hak vermektedir.

Sabır'da ise bir köşe yazısında yer alan fikirlerin dile getirilmesi esnasında, kanıtlama ve örnekleme yoluna gidilirken yerel zenginliklerden değil de uzak diyarların kültürel unsurlarından faydalanılması hicvedilir. Sabrın önemini bambu ağacına dayandıran köşe yazısına hayıflanarak isimsiz kahraman, Kıbrıs Türk kültüründe zeytin ağacının yetiştirilmesini bir anısıyla harmanlayarak sabrın en yerinde sembolizasyonu olduğunu vurgular.

Her Gün Gazete Alınır mı?'da cehaletin nasıl bir hâl aldığını gün yüzüne çıkaran yazar, yazılı basının kendisini tekrarlamaktan ileri gidemediğini ve bu sebeple sığ bir anlayışa mahkûm olduğunu belirtir. *Sabır* adlı öyküdeyse yerellikten uzak köşe yazılarını tenkit eden sanatçı, Kıbrıs Türklerinin kültürel zenginliğinin basın hayatına yansımaları gerektiğini aktarır.

3.5.4.2.6. Göç

Adadaki reel vakaların neticesi olarak karşılaşılan göç olgusu, insanların evlerinden uzaklaşarak yeni bir ortamda hayatlarını sürdürmek zorunda kalmasıyla sonuçlanır. EOKA zulmüyle başlayan hadiseler; Güney'de yaşayan Türklerin, Kuzey'e gitmesiyle yeni bir uyum sürecini beraberinde getirir. Kıbrıs'taki bazı Türkler, yurt dışına göç ederek yaşamlarını başka bir ülkede devam ettirme kararı alırlar.

İsmail Bozkurt, Güney'den Kuzey'e göçen bir aile bireyidir. Dolayısıyla onun hikâyelerine sirayet eden noktaların başında, bu husus gelmektedir. Güney'den Kuzey'e giden bireylerin adapte süreci, yaşadığı maddî ve manevî zorluklar, eski ortamlarına duydukları özlem gibi temalar; onun öykülerinde yer almaktadır. Ayrıca Almanya'ya göç eden Türklere dair fikirlerini de ortaya koyan bir anlatısı mevcuttur.

Göç konusunu yansıtan ilk öykü, *Muska*'dır. Güney'den Kuzey'e gelmek zorunda kalan isimsiz kahramanın babası, yeni hayatını hiç benimsemez. Güneydeki mallarına karşılık

Kuzey’de ederince mülk verilse dahi eski mutlu günlerine kavuşamaz. Öz toprağından koptuktan sonra yüzü hiç gülmez.

Kuzey’e akraba ziyaretine gelen ve bir daha adadaki gerilimden ötürü evine dönemeyen yaşlı teyzenin yaşadıklarına tercüman olan *İnsanlık* adlı hikâye, bir dramı konu edinir. Kendisine Kuzey’de uygun bir ev verilir ve ondan yeni bir yaşam kurması istenir. Yıllar sonra Güney’e yeniden giden yaşlı kadın, başına gelenleri hatırlar. Bir anda çocukluğunu, ailesini ve eski günlerini düşünerek ağlamaya başlar.³⁴²

Bir Türk ailenin Almanya’ya yerleşmesini konu alan *Almanya’daki Yabancılar*, diğer iki anlatıdan farklıdır. Burada Ali isimli arkadaşını Almanya’ya ziyarete giden kahraman, onun maddî refahını görür. Fakat Ali’nin bir yanı eksik kalır. Çünkü zengin bir Avrupa ülkesinin vatandaşı olmak, Ali’de aidiyet duygusu oluşturmaz. Kendisini her daim, yabancı hisseder.

Bozkurt; *Muska, İnsanlık ve Almanya’daki Yabancılar*’da göç temasına yer verir. İlk iki tahkiyesinde adadaki koşullardan dolayı ikamet ettikleri mekânı bırakarak Kuzey’de yeni bir hayata başlayan şahısların yaşamlarından bazı kesitler sunulur. Adapte süreçlerine, ekonomik durumlarına, mağduriyetlerine ve psikolojik hâllerine ilişkin izlenimlerine yer verilir. Kuzey’deki hayata alışamayan kişiler, yalnızlık hissine kapılarak pesimist bir hüviyete bürünür. Yeni yaşama alışabilenler ise mâziye özlem duymaktadır. Kısacası, iki hikâyenin aslî kişileri de göç öncesindeki yaşamlarından manen kopamazlar. *Almanya’daki Yabancılar*’da ise durum başkadır. İsmail Bozkurt, olumlu hayat şartlarına sahip olmalarına rağmen kendisini oraya ait hissedemeyen bir Türk ailenin manevî duygularını itibarî âleme taşır.

3.5.4.2.7. Maddî-Manevî Yaklaşımlar, Geçim Sıkıntısı ve Fakirlik

Bu tema, toplumun realitesini ortaya koymakla beraber sosyal ve ekonomik durumların hikâyeleştirilmesi şeklindedir.

İlk olarak *Ayıp* öyküsünde saptanan bu husus, ihtiyar bir ayakkabı boyacısı etrafında şekillenir. Türk ahlak yapısına uygun davranmayan gençlere bakışını ortaya koyan ve çevresindeki olumsuzlukları dile getiren boyacı, isimsiz kahramanın sözleri üzerine aniden bunları bir yana bırakarak esas savaşımlı olan yaşam ve ekmek kavgasına odaklanır. Çünkü onun tek tasası, çocuklarına rızık götürebilmektir.

³⁴² Bachelard, evlerin asla kaybolmayacağını ve daima bireylerin içinde yaşayacağını dile getirir. Özellikle çocukluk yıllarının geçtiği evlerin, insanın içinde yeniden yaşam bulmak için ısrarcı bir baskısının olduğunu aktarır. (Bachelard, 2017: 86) Aslında buradaki ev, bir semboldür. Evin yanı sıra çevre, ortam, anılar, nesneler ve kişiler; bu dört duvarı anlamlandıran ve haneye dönüştüren unsurlardır. Bundan dolayı bir yerden kopmak, insanın yaşı kaç olursa olsun kişiyi incitir. Buradaki öykü kahramanlarından teyzenin de üzüntüsü, bu sebepler çerçevesinde değerlendirilmelidir.

Keçi Can Derdinde ise ölüm döşeğindeki bir hastanın ardından yapılan mal kavgasını anlatır. Henüz ölmemiş birisine, vefat etmiş gözüyle bakılarak maddî yaşamlarının derdine düşen bir grup insanın para tartışması aktarılır. Hemen onların yanındaki masadaysa bir kahve bile alacak parası olmayan fakir birisinin, hastasını beklerken büründüğü maneviyata yer verilir. Böylece maddiyat ve maneviyatın, farklı kişilerce nasıl algılandığı sorgulanır.

Kısacası bu iki anlatıda Bozkurt, fakir kimselerin hayata tutunma gayretlerinin röntgenini çeker. Ayrıca maddiyata düşkün bireylerin gerçek çehrelerini ortaya koyar.

3.5.4.2.8. Toplumu Merkeze Alan Hikâyelerde Diğer Temalar

Bu başlık altında değinilecek ilk tema, fuhuş konusuna dairdir. *Bir Kadın Bir Erkek* isimli hikâyede erkeğin kadına bir nevi koruma gibi yaklaşması, kadının Doğu Avrupalı bir “Nataşa”ya benzetilmesi ve sürekli kaçmaya yeltenecekmiş gibi bir izlenimin verilmesi dikkat çekmektedir. Hikâyedeki senaryolardan birkaçı, bu realite üzerine kuruludur. Kadına yüklü bir senet imzalatılarak zorla çalıştırılması ve kadının, kendisini kurtarmayı düşünmesi aktarılır.

Bozkurt’un değindiği bir başka mevzuysa dindir. *Muska* hikâyesinde isimsiz kahramanın babası, zorunlu göçten ve eşini kaybedişinden ötürü yalnızlık içerisine girer. Geceleri uyuyamaz ve gaipten görüntülere muhatap kaldığını söyler. Oğlundan, hocaya giderek bir muska yazdırmasını ister. İsimsiz kahraman; dinde muskanın yeri olup olmadığını, kendi içinde sorgular. Bu esnada Turgut adlı arkadaşı, babası Fevzi’nin başından geçen benzer bir olayı anlatır. Fevzi dayının başına, yıllar evvel buna benzer bir hadise gelir. O da muskayı hocaya yazdırmak yerine kendisi yazarak şahsından isteyen amcasına verir. Amcası, kısa sürede iyileştiğini söyler. Buradan yola çıkan kahraman, aynı yolu izler ve muskayı kendisi yazarak babasına teslim eder. Babası da bu sayede artık uyuyabildiğini ve kendisine geceleri kimsenin “görünmediği”ni belirtir.³⁴³

³⁴³ Kişiler, psikolojik problemlerle karşılaştıklarında farklı çözüm yollarına yönelirler. Öyküde isimsiz kahramanın babasının ve Fevzi dayının amcasının ruhsal sıkıntılarının giderilmesi için muska istemesi, bunun göze çarpan bir örneğidir. Muskayı, isimsiz kahraman ve Fevzi dayının kendilerinin yazması dahi onları, manen ve madden ferahlatır. Bu durum, plasebonun manevî telkin durumuna örnektir. Plasebo, genel hekimlik anlayışında “deva” niyetine kullanılan bir şeyin öznel olarak olumlu tesirini ima eder. Bu kavramın esası, psikiyatrik rahatsızlıkların doğasında gizlidir. Psikiyatrik farmakolojik olmayan plaseboların, (telkin, ikna, güven, inanç) daha merkezî bir rol oynadığı aşikârdır. (Göka, 2002: 58) Buradan yola çıkılarak muskaya gereksinim duyan bireylerin, psikolojik rahatsızlıklarının olduğuna ulaşılabilir. Bu kişilerin mantığından hareketle ilacın hasta vücuduna etki etmesi gibi muskanın da ruhsal derlere derman olduğu düşüncesine inanılmaktadır. Bu sebeple isimsiz kahramanın babası ve Fevzi dayının amcasının iyileştiği hissine kapılması, olağan bir durumdur. Ayrıca bu yol, maddî kazanç şekline dönüştürülerek kişilerin manevî yanları suistimâl edilmekte ve günümüzde bir sektör hâlini almaktadır. Yazar, insanların manevî değerlerinin ticaret konusu yapılmasını yermektedir. İlgili hikâye için bk. (Bozkurt, 2006: 17-20)

Değinilen başka bir tema, gelenekten kopma ve dejenere olmadır. *Ayıp*'ta kılık kıyafetleri bakımından Avrupaî olmak adına Anadolu örf ve âdetlerine uymayacak biçimde giyinen, bununla birlikte toplum içinde İslâm ahlakına yakışmayacak hareketlerde bulunan gençler; ihtiyar ayakkabı boyacısı tarafından manevî değerlerden uzak davrandıkları için yadırganır.

İngiliz Kuralcılığı'nda ise disiplin teması işlenir. Bir konferansta sunum yapmak için Cambridge'e giden isimsiz kahraman, İngilizlerin; harfi harfine, saati saatine kaidelere uyduğunu ve bunun dışına kesinlikle çıkmadıklarını dile getirir. Bu nedenden mütevellit ilk başta mağdur olduğunu sanan ama asıl mağduriyetin, kuralsızlığın bulunduğu yerlerde görüldüğünü anlamasıyla tahkiye neticelenir.

Bu başlık altında değinilen son tema, tüketim toplumuna ilişkindir. *Keçi Can Derdinde* adlı hikâyede hasta oğlunun başında bekleyen bir baba olan isimsiz kahraman, kahve almak için kafeteryaya doğru ilerler. Kendisine sade bir Türk kahvesi alan kahraman; atılmalık plastik kap içinde kahvenin tadını bulamadığını, kahvenin toprak fincanda içilebilir olduğunu söyler. Bunu da küreselleşen dünyaya ve tüketim toplumunun bir çarkı olan insanoğluna bağlar.³⁴⁴

İsmail Bozkurt, bu başlık dâhilinde altı temaya açıklık getirir. Toplumda kanayan bir yara olan fuhuşa *Bir Kadın Bir Erkek* adlı öyküsüyle dikkat çeken Bozkurt; *Ayıp* anlatısında yozlaşan ve gelenekten kopan gençlerin, özenti sonucunda köksüzleşen mantalitelerini gözler önüne serer. *Muska*'da ise din konusunun, bazı kişilerce istismar edildiğine değinilir ve dinin doğru şekilde anlaşılması gerektiğinin altı çizilir. Kuralsızlığa alışan bir kişinin, başka bir yerde disiplinle karşılaşınca afallamasını dile getiren *İngiliz Kuralcılığı*'ndaysa ana sorunun zihniyet algısından kaynaklandığı üzerinde durulur. Disiplinin, toplumu dizayn eden bir mekanizma olduğu saptanır ve bunun, kendi ortamına da yansması gerektiği vurgulanarak sonuca bağlanır. *Keçi Can Derdinde* adlı öyküde dikkat çeken husussa tüketim mantığıyla küreselleşen ve insanı bu sistemin çarkı durumuna getiren dünyanın, hayatı negatif bir yönde etkilemesidir.

İsmail Bozkurt'un yirmi dört anlatısından meydana gelen hikâyeleri, tematik açıdan incelemeye tabi tutulmuş ve iki ana başlık altında tasnif edilmiştir. Sanatçının öyküleri, hacimce kısa olsa da yoğunluk bakımından zengindir. Anlatılara dikkat edildiğinde herhangi bir öykünün, tek bir temayla sınırlandırılmadığı anlaşılacaktır. Böylece yazarın öykülerinin,

³⁴⁴ “Atılmalık plastik kap içinde kahve içmeyi hiç sevmem. Kahve dediğin toprak fincanda içilir. Ama ne yapacaksın? Küreselleşmek, bir anlamda tüketmek demek!” söylemiyle Bozkurt, tüketimin olumsuz yanlarına dikkat çeker. Tüketim; etkin bir ilişki şekli, üzerinde tüm kültürel mekanizmaların kurulduğu sistemli bir etkinlik ve cevap biçimidir. (Baudrillard, 2013: 11)

tematik bağlamda çok katmanlı olduğu belirlenmiş ve ele alınırken bu farklı tarafları göz ardı edilmemiştir. Özetle bireysel ve toplumsal temaları işlediği hikâyelerinde İsmail Bozkurt, perspektifini geniş tutarak müstakil bir öykü dâhiline birden çok konu sığdırabilmiştir.

3.5.5. İsmail Bozkurt'un Hikâyelerinde Zaman

Zaman, kurgu temelli metinlerin ana öğelerinden birisidir. Hatta ne ölçüde ele alınırsa alınsın zaman, bu metinlerin vazgeçilmezi şeklinde nitelendirilebilir.³⁴⁵ Anlatıda kendisine yer verilen vakaların yaşandığı, olup bittiği dilimleri karşılayan bir terim olan zaman;³⁴⁶ var olmuş ve olan dönemlerle birlikte değerlendirildiğinde yeni yorumlara kapı aralar. Tahkiyelerde karşılaşılan her olay, bir zaman dilimi dâhilinde gerçekleşir. “Her romanda, bir saat vardır.”³⁴⁷ ve “Bir romanda zaman kavramını araştırmak; romancının metafizik kavramlarını, psikoloji anlayışını ve ustalığını araştırmak demektir.”³⁴⁸ Hakan Sazyek’e göre zaman mefhumu, romanın barındırdığı içeriğin başlangıç ve bitişi arasındaki kurmaca süreçtir. Bununla beraber hadiselerdeki toplumsal realitenin, sanatçının yaşadığı dönemi yansıttığının da altını çizer.³⁴⁹ Kısacası zaman, kurmaca eserin belkemiğidir.

Zaman ögesi, karşımıza üç boyutu ile çıkar:³⁵⁰

1. Maceranın kendi zamanı,
2. Yazıya geçirilme zamanı,
3. “Lecture” okuma zamanı.

Şerif Aktaş’ın örneklediği üzere³⁵¹ 1950’lerde cereyan eden bir hadisenin, anlatıcı tarafından 1970’te öğrenildiği ve 2000’de şimdiki zaman kipi kullanılarak aktarıldığı düşünülürse buradan macera zamanının 1950, yazıya geçirilme zamanının 2000 olduğuna ulaşılır. Okurun bu yapıtı eline alması ise okuma zamanını ifade eder. Bir metin, üç ayrı zaman halkası şeklinde okurun karşısına çıkar.

İsmail Bozkurt’un öyküleri, yazma ve meydana getirme zamanı bakımından 1950’lerden günümüze uzanan bir zaman dilimini içine alır. Yazarın hikâyelerinde tarihî zaman, 1950’li yıllardan 1974’e uzanır. Sonrasında da KKTC’nin kuruluşuyla takvim genişler ve evrenselleştirilmiş bir boyutta günümüze kadar süregelen bir minvalde ilerler.

Sanatçının öyküleri, vaka zamanı bakımından üç grupta incelenebilir:

³⁴⁵ Karaburgu, 2008: 367.

³⁴⁶ Çetin, 2013: 126.

³⁴⁷ Forster, 2016: 67.

³⁴⁸ Stevick, 1988: 231.

³⁴⁹ Sazyek, 2015: 109, 171.

³⁵⁰ Bourneur ve Quellet, 1989: 120.

³⁵¹ Aktaş, 2000: 116. Tahkiyeli eserlerde zaman unsuru ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. (Narlı, 2002: 91-106; Şengül, 2011: 428-435)

1. Kısa Vaka Zamanlı Hikâyeler
2. Orta Uzunluktaki Vaka Zamanlı Hikâyeler
3. Uzun Vaka Zamanlı Hikâyeler

Tablo 3.1 İsmail Bozkurt'un Hikâyelerinde Saptanan Vaka Zamanı Uzunluklarının Analizi

<u>K. V. Z. H.</u>	<u>O. U. V. Z. H.</u>	<u>U. V. Z. H.</u>
%29.17	%29.17	%41.66

Bozkurt'un öykülerinin %29.17'sinde, kısa vaka zamanına yer verilir. Bu oran, sayı olarak yediye denk gelmektedir. Kısa vaka zamanına sahip anlatılar, birkaç dakika ile bir gün arasında yaşanır. Başlar, gelişir ve tez vakitte neticelenir. Tahlilde bu tasnife tabi tutulan hikâyelerin genelinde, anlık bir olay ya da durum söz konusudur. Umumiyetle günlük yaşamda karşılaşılabilecek çarpıcı kesitler yansıtılır. Sanatçı, bu tür anlatılarında zaman-olay bağına yoğunlaşır ve kurgusunu, bu zemine monte eder. Yazarın kısa vaka zamanlı öyküleri şunlardır: *Bir Kadın Bir Erkek*, *Her Gün Gazete Alınır mı?*, *Ayıp*, *Karayılan*, *Dünyanın Sekizinci Harikası*, *Hacıpavlo'nun Okulu* ve *Rüzgâra Çare*, *Sabır*.

Bir Kadın Bir Erkek adlı hikâyede zaman, genel ifadelerle başlatılır. Bu vakit dilimi yaz mevsimi olup tahkiyenin devamında özele indirgenerek daraltılır ve kısa zaman aralığında kurgulanır. İsimsiz kahramanın deniz kenarına gelmesiyle başlayan süreç, ilgisini çeken kadını ve erkeği görmesiyle hızlanır. Kahramanın onlara ilişkin senaryolar üretmesiyle akan zaman, kadın ve erkeğin kumsaldan ayrılmasıyla sekteye uğrar ve kahramanın orayı terk etmesiyle noktalanır. *Her Gün Gazete Alınır mı?*'da ise zaman mefhumu, teyzenin akşam saatlerinde isimsiz kahramanın evine gelmesiyle başlar ve kahramanın oğlunun elindeki gazete yığınını görmesiyle gelişir. İsimsiz kahramanla teyze arasında yaşanan anlık sohbetle süreç neticeye kavuşur. *Ayıp*'taki hadiseyse bir yaz günü, öğle saatlerine rastlar. İsimsiz kahramanla ihtiyar ayakkabı boyacısının anlık bir durumdan bahsetmesi, zaman dilimini meydana getirir. Yazarın yine bir yaz gününü tercih ederek kurguladığı *Karayılan*'da ise isimsiz kahramanın yürürken karşısına çıkan yılanı görmesiyle başlayan anlık süreç, çağrışım yoluyla genişler ve bu şekilde akan vakitsel bir hüviyete bürünür. *Dünyanın Sekizinci Harikası* adlı öyküsündeyse durum, bir saate bile varmayan zaman aralığında gerçekleşir. Kitapçada emanetçi olarak bekleyen isimsiz kahramanla buraya gelen iki genç arasındaki diyaloglar üzerine oturtulan kurgu içi kısa zamandan söz edilebilir. *Hacıpavlo'nun Okulu* ve *Rüzgâra Çare*, günübirlik bir seçim gezisini konu alır. Doğal olarak yaşananlar, kısa zamanlıdır. *Sabır* adlı anlatıdaysa isimsiz kahramanın köşe yazısını görüp okumasıyla başlayan zamansal döngü, bu yazıya getirdiği eleştirel yaklaşım ve yorumlamalar neticesinde

sonlanır. Yukarıda dile getirildiği üzere İsmail Bozkurt'un öykülerinin yedisi, kısa vaka zamanlı hikâyelerden müteşekkildir.

Bozkurt'un öykülerinin %29.17'si, orta uzunluktaki vaka zamanlı hikâyeler dâhilinde değerlendirilebilir. Bu oran, sayı olarak yedidir. Orta uzunluktaki vaka zamanlı anlatılar, birkaç gün ile iki hafta arasında sürer. Kısa vaka zamanlı öykü ve orta uzunluktaki vaka zamanlı öykü, sayısal değerler bakımından birbirine eşittir. Yazar, sözü uzatmamak ve tahkiyenin olay yoğunluğunu dağıtmamak adına yer yer atlama ve özetleme tekniklerine başvurur. Bu tür vaka zamanına sahip olan öyküler şunlardır: *Stella*, *Muska*, *Etik*, *Makedonya Aşkları*, *Almanya'daki Yabancılar*, *İngiliz Kuralcılığı*, *Keçi Can Derdinde*.

Stella'da olay, kurumda gizli bir vazife için isimsiz kahramanın görevi üstlenmesi gerektiği fikrinin ortaya atılmasıyla başlar. Bu süreç, bir haftayı kapsamakta olup kahramanın görevi kabul etmesi ve tamamlamasıyla sonlanır. Yani bir yaz mevsiminin pazartesi günü başlar, pazar günü noktlanır. Dolayısıyla zaman, yukarıda belirtildiği gibi yaklaşık bir haftadır. *Muska*'da ise durum; babasının, isimsiz kahramandan muska istemesiyle başlar. Kahramanın, babasına kendisinin yazdığı muskayı vermesiyle süreç nihayete erer. Dört günlük bir periyodu kapsayan *Etik*, bir sempozyumun ilk günü ilâ son gününü kapsamaktadır. *Makedonya Aşkları*, iki günlük zaman dilimindeki seyahatten meydana gelir. *Almanya'daki Yabancılar*'da ise sekiz günlük bir takvim göze çarpar. *İngiliz Kuralcılığı*'nda da dört güne sığdırılan olaylar silsilesiyle karşılaşılır. Orta uzunluktaki vaka zamanlı son tahkiye, *Keçi Can Derdinde*'dir. Burada, günlerdir hasta yatan oğlunun başında bekleyen anne ve babanın gözlemleri mevcuttur. Genel zaman, orta uzunluktayken durumun yaşandığı vakit, kısa özellik gösterir. Özetle Bozkurt, yukarıda adı geçen yedi tahkiyede orta uzunluktaki vaka zamanlı anlatılara yer verir.

Uzun vaka zamanlı öykülerin sayısı on, oranıysa %41.66'dır. Bu tahkiyelerde sanatçı, olayları zorunlu bir biçimde uzatır. Zira olayın çözümlenmesi ve bir neticeye ulaşabilmesi için vakanın geliştirilmesi ve genişletilmesi elzemdir. Hadise genişletilirken yine sıçrama ve özetleme gibi çeşitli tekniklerden faydalanılır. Bu tür tahkiyelerde ise zaman, birkaç aydan ömür boyuna kadar uzar. Dolayısıyla geniş bir zaman dilimi söz konusudur. Sanatçının uzun vaka zamanlı öyküleri şunlardır: *İnternetim*, *Kutsal Mülkiyet Hakkı*, *Ömercik*, *Deli Dumrul ya da Tadımcıbaşı*, *Andrianu*, *İnsanlık*, *Bücür ile Gölge*, *Kuzu Tüccarları*, *Kentte Orman Yasası*, *Haciz*.

İnternetim anlatısı, isimsiz kahramanın ev telefonunun bozulmasıyla başlar ve onarımının tamamlanmasıyla süreç sona erer. Bu da yaklaşık üç aydır. *Kutsal Mülkiyet Hakkı*'nda ise zaman, kesin olarak belirtilmez. Var olan sezdirmelemlerle sürecin resmî

prosedürlerden ötürü yılları bulan bir karşılığa tekabül ettiği hissettirilir. Zaman unsuru, kasıtlı bir şekilde açık edilmez. Bunun nedeni, günümüzde de benzer sorunların varlığına dikkat çekerek sürece göndermelerde bulunmaktır. *Ömercik*'teyse ana hadise; onun, 1974 sonrası Kuzey'de yaşamasıyla başlar ve uzun yıllar devam eden bir gidişat seyrederek. *Ömercik*'in vefatıyla süreç sonlanır. *Deli Dumrul ya da Tadımcıbaşı* isimli öyküde Yusuf Bey, isimsiz kahramanla defalarca karşılaşır. Son karşılaşmada ise aralarında geçen konuşma, durumun aydınlanmasına vesile olur. Doğal olarak süreç, karşılaşmalardan dolayı vakit gerektirir. Bu zamansal özelliğe sahip bir başka hikâyeyse *Andrianu*'dur. Burada da Kıbrıs'ta yaşanan mücadele yıllarına denk gelen bir süreç, konuya dâhil edilir. *İnsanlık* ise Temmuz 1974 ile 2003 yılı arasını yansıtır. Seneleri kapsayan bu zaman ögesi, uzun vaka dilimini oluştururken yirmi günlük ana takvim resmedilir. *Bücür ile Gölge*'de de uzun bir zaman dilimi söz konusudur. Yavru olarak eve gelen Bücür'ün yaşlanması ve ölmesine kadar akan bir süreçten bahsedilebilir. *Kuzu Tüccarları*'nda genel seçimle başlayan süreç sonunda milletvekili olan ve kendisini göstermek isteyen iki gencin çabaları aktarılır. Bu da takvimin yayılarak genişlemesine sebebiyet verir. *Kentte Orman Yasası*, uzun vaka zamanlı bir başka öyküdür. Mevsim geçişleri, kedinin yavrulaması gibi zamana gereksinim hissedilen hususiyetleri içinde barındırmaktadır. Son olarak *Haciz* adlı öyküdeyse iki yılı aşmasına rağmen hâlâ devam eden bir süreçten söz edilir. Kısacası Bozkurt, toplam on hikâyesinde uzun vaka zamanlı hikâyeye yer verir.

Sanatçı; *Stella*, *Sabır*, *Karayılan* gibi bazı öykülerinde geriye dönüş tekniğini kullanır. Böylece ileri-geri sıçramalarla olay sürecinin farklılaştırıldığı saptanır. Bunun yanı sıra çerçeve ve iç vakalardan oluşan öykülerde, anlatma zamanı ile vaka zamanı ayrıdır. Burada çerçeve zaman kısa tutularak iç olaya geçilir. İç vakada geriye dönüş tekniğiyle uzunca bir aktarım yapılır. Bu, mâziye ait bir anı ya da deneyim olarak karşımıza çıkar ve *Muska*, *Deli Dumrul ya da Tadımcıbaşı*, *Makedonya Aşkları*, *Hacıpavlo'nun Okulu* ve *Rüzgâra Çare* gibi bazı hikâyelerinde görülür. Bununla birlikte İsmail Bozkurt'un öykülerinin tamamının sonunda yazma zamanı, not şeklinde eserin sonuna eklenir.

3.5.6. İsmail Bozkurt'un Hikâyelerinde Mekân

Öykü ve romanda “yaşanan olayların sahnesi”³⁵² konumundaki mekân, var olan kurgunun çerçevesini çizen bir mahiyettedir. Mekân, tahkiyeli eserlerde tek başına bir anlam ifade eder. Bunun yanı sıra diğer öğeleri tamamlayan, onların bütünleşmesini sağlayan bir

³⁵² Çetişli, 2004: 77.

özelliğe sahiptir.³⁵³ Olaylar zincirinde ifade edilen vakaların sahnesi durumundaki mekân, iki farklı şekilde betimlenir. İlki mimessise bağlı yapma ve meydana getirme biçimine uygun olarak dış dünyayı resim yöntemiyle yansıtan mekân, diğeryse “tecrit” esasına dayalı bir izlenimi sezdirecek tarzda karşılaşılan mekândır.³⁵⁴

İsmail Bozkurt’un anlatıları, birinci tarzda tasnife tabi tutulan yer ağırlıklıdır. Sanatçı mekân unsurunu, hadisenin vuku bulduğu bir sahne olarak addeder. Yer tasvirleri, çoğu zaman kısadır ve mekân, bazı anlatılarında sadece isim olarak geçer.

Yazarın hikâyelerinde, uzun uzun betimlenen yerlerle karşılaşılmaz. Onun öykülerinde mekân, olayların vuku bulduğu sahneden öteye geçmez. Hadise için tasvire uygun yerlerde dahi mekân anlatımlarının kısa kesildiği görülür:

Köy, 29 yıl önceki gibi güzeldi ve yemyeşildi. Köyü barındıran vadi, cennetten bir parça gibiydi yine! Köyün Rum Mahallesi gelişmiş; yeni yollar, yeni binalar yapılmıştı. Rastlantı mı ne, yeni yollar ve muhtarlık, posta, sağlık ocağı gibi kamu binaları Türk mallarının üzerine oturtulmuştu. (*İnsanlık, Bücür ile Gölge*, s. 46)

Okuldan çıkmış, eve gidiyordum. Toprak yoldan dereyatağına inecek, oradan karşı kıyadaki evime geçecektim. Yürüdüğüm toprak yolun sağında solunda evler ve bahçeler vardı. Elli-altmış metre kadar ilerimdeki topluluğu görünce hızlandım. (*K.Y., Bücür ile Gölge*, s. 82)

İnsanlık ve *Karayılan* adlı hikâyelerden alınan bu bölümlerde yazar, var olan tasviri genişletme imkânına sahipken öyle bir yola başvurmuyarak betimlemeyi kısa tutmayı tercih eder.

Sanatçının kimi anlatılarındaysa bir tiyatro eserinin dekor tasvirine benzeyen mekân betimlemelerine rastlanır. Buradaki tasvirler, birkaç sözcükle aktarılır ve detaylandırılmaz:

Kente yakın bir köye gidip kahveye oturdular. (*K.T., Bücür ile Gölge*, s. 64)

Akşam yemeği için fiş almadığımdan lobide oturup beklemeye başladım. (*Etik, Bücür ile Gölge*, s. 74)

Devir işlemleri için gün saptadık ve o gün erkenden Tapu Dairesi’ne gittik. (*Haciz, Bücür ile Gölge*, s. 106)

Kahvaltı ve yemekler kampüs içinde, yalnız gruplara hizmet veren bir lokantada veriliyor. (*İ.K., Bücür ile Gölge*, s. 117)

Sanatçının bazı tahkiyelerindeyse mekân-konu arasında bir bağa rastlanır. *İnsanlık* adlı anlatıda; 1974 yılının Temmuz ayı başlarına dek Güney Kıbrıs’ın karma bir köyünde odaların

³⁵³ Karaburgu, 2012b: 177.

³⁵⁴ Aktaş, 2000: 127. Tahkiyeli eserlerde mekân unsuru ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. (Sağlık, 2002: 130-163; Şengül, 2010: 528-538)

iç avluya açıldığı hanaylı bir evde yaşayan teyze, tatil için Lefkoşa'ya gider ve patlak veren savaştan dolayı bir daha hanesine dönemez. Burada; savaştan ötürü ortamına dönemeyen kişilerin simgesi olan teyze ile bu harbin yaşandığı topraklar olan Kıbrıs Adası, genel yer dâhilinde ve organik bir mekân-konu münasebeti kapsamında okunabilir. Benzer hâl, *Ömercik*'te de söz konusudur. Gerilen ada koşulları ve zorlaşan şartlar sebebiyle Kuzey'e yerleşmek mecburiyetinde kalan *Ömercik*'in hikâyesinde de mekân-konu ilişkisi, neden-sonuç zinciri etrafında birbirine bağlanabilir.

Bozkurt'un bazı öykülerindeyse mekân-insan arasında bir tamamlayıcılık vardır. Özellikle psikolojik tahlillerin akabinde ruh durumuna uygun olarak kişi ya da topluluğun travmatik hâlini ortaya koyan tutum ve davranışlarla mekân arasında ilgiler kurulmaya çalışılır. *Muska* anlatısında; 1974 yılında Güney'den Maraş'ın açılan bölgesine yerleştirilen isimsiz kahramanın babası, kısa bir süre sonra hanımını yitirir. Önce sosyal ortam olarak vakit geçirdiği kahvehaneden şahsını soyutlayan baba, sokağa çıkmaz olur. Kendisini, eve kapatır. İlk olarak toprağından, sonra da eşinden yoksun kalan baba için ev, sığınılacak veya hapsolunacak bir mahiyete bürünür. Psikolojik yaklaşım açısından bu hususiyetler, Yusuf Atılgan'ın *Anayurt Otel*i'ni anımsatmaktadır. *İnternetim*'deyse ev, teknolojinin bireyi hapsedtiği bir araç olarak değerlendirilebilir. *Stella* isimli öyküde de mekân-insan münasebeti sezilir. Londra'daki bir kiliseye konuşmaya gelen papazın ağzından çıkanlarla o mekânda bulunan insanların, Türklere karşı menfî bakışlarında benzerlik vardır. Kilise, din adamı ve yığın arasındaki ilişki; ortak paydada bir araya gelir.

Bücür ile Gölge'de aile fertlerinin Bücür için yaptığı küçük ev, şu şekilde resmedilir:

Yazın başlarında idik. Akşamları, yatma saatine kadar vaktimizi evin arkasında, bahçe ile iç içe olan verandamızda geçirmeye başladık. Bücür için verandanın bir köşesine şipşirin bir evcik oturtmuştuk. Tabanı, duvarları ve tavanı ahşap bir evcikti bu. Ahşabın üstünde, çinko çakılı dik bir çatısı vardı. Çatısı, kiremit rengine boyanmıştı. Bücür, evin içinde ya da dışında hep bizimle birlikte olurdu. Yatma zamanı ise evine girer, tabana serdiğimiz kaba kumaş üzerinde uyurdu. (*B.İ.G., Bücür ile Gölge*, s. 47-48)

Burada görüleceği üzere yazar, varlığın niteliğini göz önünde bulundurarak ev halkının mekânı meydana getirişi arasında bir ilgi kurar.

Sanatçının dört tahkiyesinin başlığı, mekânla ilişki içindedir. Böylece anlatılan olaylar zincirindeki yer, vakayı meydana getirecek özelliğe evrilir. *Kentte Orman Yasası* adlı hikâyede, yavru bir kedinin köpeklerce şehrin ortasında parçalanması aktarılır. *Makedonya Aşkları*'ndaysa hadisenin gerçekleştiği ana mekân, Makedonya hudutları dâhilindedir. Resne,

Manastır ve Struga; adı anılan temel yer içerisinde bulunan merkezlerden olup öyküde fonksiyonel hususiyetler üstlenmektedir. *Almanya'daki Yabancılar*'daysa iskelet mekân, Almanya'dır. Kahramanlar buradan birçok Avrupa ülkesine seyahat ederek yine temel yere dönerler. *İngiliz Kuralcılığı* ise başlıktan anlaşılacağı gibi İngiltere'de yaşanan bir olaydan teşekkül eder. Bu mekân dâhilinde daha küçük yerleşim yerleri, anlatıda söz konusu edilir.

Yazarın hikâyeleri, mekânsal bağlamda üç şekilde tasnife tabi tutulabilir: açık-geniş, kapalı-dar ve iki mekânsal fonksiyonu aynı hikâyede barındıran karma mekân. Bu özelliğe göre sanatçının öyküleri, şu şekilde şematize edilebilir:

<u>Açık-Geniş Mekân:</u> <i>Bir Kadın Bir Erkek,</i> <i>Ayıp,</i> <i>Karayılan,</i> <i>Sabır.</i>	<u>Kapalı-Dar Mekân:</u> <i>Deli Dumrul ya da Tadımcıbaşı,</i> <i>Kuzu Tüccarları,</i> <i>Her Gün Gazete Alınır mı?,</i> <i>Etik,</i> <i>Dünyanın Sekizinci Harikası,</i> <i>Keçi Can Derdinde.</i>	<u>Karma Mekân:</u> <i>Stella, İnternetim, Muska,</i> <i>Kutsal Mülkiyet Hakkı,</i> <i>Ömercik, Andrianu,</i> <i>İnsanlık, Bücür ile Gölge,</i> <i>Kentte Orman Yasası,</i> <i>Makedonya Aşkları,</i> <i>Hacıpavlo'nun Okulu ve Rüzgâra</i> <i>Çare,</i> <i>Almanya'daki Yabancılar,</i> <i>Haciz, İngiliz Kuralcılığı.</i>

Tablo 3.2 İsmail Bozkurt'un Hikâyelerinin Mekânsal Analizi

Buradan yola çıkarak değinilecek ilk mekânsal özellik, umumiyetle açık-geniş hususiyet gösteren yerlerin var olduğu anlatılardır. *Bir Kadın Bir Erkek*'te olayların yaşandığı tek yer, kumsal ve buranın civarlarıdır. *Ayıp*'ta ise merkez mekân, Kızılay'ın caddelerinden biri olup durum, burada cereyan eder. Açık-geniş mekânın söz konusu edildiği bir başka öykü, *Karayılan*'dır. Hem asıl öykü hem de çerçeve anlatıda vakanın yaşandığı yer, toprak yol etrafıdır. *Sabır*, açık-geniş mekânın müstakil olarak rastlandığı son anlatıdır. Burada da aktarılan tek yer, Voligari Vadisi'dir. Kısacası açık-geniş mekân, İsmail Bozkurt'un anlatılarında genel itibarıyla dört hikâyede esas alınır ve kurgu, bu açık-geniş yer dâhilinde ortaya konur.

Tahlil edilen diğer bir mekân çeşidi, kapalı-dar özellik gösteren hikâyelerdeki yerlerden oluşur. *Deli Dumrul ya da Tadımcıbaşı* adlı anlatıda mekânsal olarak sezdirilen tek yer, kokteylin yapıldığı mekândır. *Kuzu Tüccarları*'nda da durum, bundan pek farklı değildir. Milletvekillerinin köy sakinleriyle buluşmak için tercih ettikleri kahvehane, seçenle seçilenlerin bir araya geldiği kapalı-dar mekândır. *Her Gün Gazete Alınır mı?*'da ise yaşananların geçtiği tek nokta, isimsiz kahramanın evidir. *Etik*'te olaylar, beş yıldızlı lüks bir otelde yaşanırken; *Dünyanın Sekizinci Harikası* isimli öyküdeyse vakanın vücuda geldiği yer, kitapçıdır. Kapalı-dar yerin kullanıldığı son öykü, *Keçi Can Derdinde*'dir. Temel mekânı hastane olan bu öyküde kahraman, bazen esas yer dâhilinde farklı noktalara gider. Hastane kafeteryası ve koridoru, kapalı mekânı daha da daraltan bir hususiyet arz etmektedir. Bu

yönüyle anlatı, Peyami Safa'nın *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*'nu andırır. İsmail Bozkurt'un hikâyelerinde, kapalı-dar mekâna altı anlatıda rastlanır. Bu yerler temelinde öykü, kurguya adapte edilir.

Bozkurt, açık ve kapalı mekânın aynı anlatıda bulunduğu karma mekânlardan sıkça faydalanır. *Stella*, *İnternetim*, *Muska*, *Kutsal Mülkiyet Hakkı*, *Ömercik*, *Andrianu*, *İnsanlık*, *Bücür ile Gölge*, *Kentte Orman Yasası*, *Makedonya Aşkları*, *Hacıpavlo'nun Okulu* ve *Rüzgâra Çare*, *Almanya'daki Yabancılar*, *Haciz ve İngiliz Kuralcılığı*; karma mekânsal özelliktedir. Toplam on dört anlatı, bu tasnife tabidir.

Vakaların geçtiği şehir ve ülkeler incelendiğinde mekân olarak en çok tercih edilen yer, Kıbrıs Adası'dır. *Stella* ve *İngiliz Kuralcılığı*, İngiltere'de meydana gelen olaylar neticesinde şekillenir. *Almanya'daki Yabancılar*, Almanya başta olmak üzere Avrupa'daki birçok ülkenin gezilmesiyle farklı sınırlara taşınır. *Makedonya Aşkları* ise Makedonya'nın farklı yerleşim birimlerinde vücut bulur. *Ayıp* hikâyesinde genel mekân, Ankara'dır. Diğer anlatılarındaysa ülke bağlamında olayların yaşandığı esas yer, ekseriyetle Kıbrıs Adası şeklinde tespit edilir. Bu yönüyle Bozkurt'un öyküleri, uluslararası bir mecraya yayılır. Dolayısıyla yazarın kendi topraklarını aşan bir mekân anlayışı söz konusudur.³⁵⁵

Son olarak Bozkurt'un hikâyelerinde resmî kurumlar, mekân olarak kullanılır. *İnternetim* adlı anlatıda telefon arızasının giderilmesi için kapısı çalınan ilgili müdürün odası; *Haciz*'de Tapu Dairesi ve Kooperatif Müdürlüğü, buna örnek olarak gösterilebilir.

3.5.7. İsmail Bozkurt'un Hikâyelerinde Şahıs Kadrosu³⁵⁶

İtibarî yapıtlarda nakledilen veya değişik biçimlerde ifade edilen olayların meydana gelebilmesi için elzem olan insan veya insan kimliği verilmiş diğer varlık ya da kavramlar, şahıs kadrosu şeklinde tarif edilmektedir.³⁵⁷ Bir olayın meydana gelebilmesi için kişi veya kişilere ihtiyaç vardır. Bu sebeple anlatma esasına bağlı türlerde şahıs kadrosu, mühim bir hususiyet teşkil etmektedir. Kişilerin olmadığı bir itibarî üründen, vaka zincirinden bahsetmek mümkün olmayacaktır. Dolayısıyla kişi, tahkiyeli eserde anlatılan olayla ilişki içinde bulunan varlıkların bütününe verilen addır.

³⁵⁵ İsmail Bozkurt'un tahkiyeli eserlerinin geneli, başladığı yerde sonlanmaz. Ayrıca kimi öykülerinde, vakaların nerede geçtiğine ilişkin kesin bilgiler yoktur. Bazı sezdirilmelerden yola çıkılarak çeşitli saptamalarda bulunulabilir.

³⁵⁶ İsmail Bozkurt'un tahkiyeli eserlerinde karşılaşılan kahramanların çoğu, biraz İsmail Bozkurt'tur ama hiçbiri, tamamen İsmail Bozkurt değildir. Dolayısıyla eserlerinde karşılaşılan şahıslar, İsmail Bozkurt'un iç sesinin çok sesliliğidir.

³⁵⁷ Aktaş, 2000: 133.

3.5.7.1. Cinsiyet Faktörüne Göre Şahıs Kadrosu

İsmail Bozkurt'un öykülerine cinsiyet açısından bakıldığında erkeklerin, kadınlardan sayıca daha fazla olduğu görülür. Yirmi dört öykünün aslî ve yardımcı kişilerinin toplam sayısı, 89 olarak saptanır. Aslî şahısların sayısı 51, yüzdelik karşılığı ise %57.3'tür. Yardımcı şahıs sayısı ise 38'dir. Bunun yüzdelik değeri, %42.7'dir. Toplam kişi sayısı dâhilinde 71 erkeğe rastlanırken bunun yüzdelik karşılığı, %79.78'dir. Toplamdan geriye kalan 18 kişiye kadın olup yüzdelik değeri, %20.22'ye tekabül etmektedir. Bu sayısal veriler, aslî kişiler bazında irdelendiğinde 43 erkek ve 8 kadın tespit edilir. Bunların yüzdelik karşılığı ise %84.3 ve %15.7 olarak hesaplanır. Yardımcı kişi sayısıysa 38'dir. Bunların 28'i erkek, 10'u kadın şahıslardan oluşup yüzdelik değerleri, %73.7 ve %26.3'tür.

Gerek aslî gerekse yardımcı kişilerin birçoğunda, erkek ve kadın şahısların birlikte hikâyeye unsurunda tercih edildiği görülürken bazı öykülerde ise sadece erkek kahramanların varlığı söz konusudur. *Muska*, *Kutsal Mülkiyet Hakkı*, *Ömercik*, *Karayılan* ve *Sabır* gibi bazı anlatı kişilerinin tamamının erkek olması, bu doğrultuda değerlendirilmelidir. Bunun nedeni, Bozkurt'un öykülerinde seçtiği konulardan kaynaklanmaktadır. Kısacası hikâyelerindeki mesele, şahıs kadrosunun teşekkülünde mühim bir öğedir. Yukarıda adı anılan bazı öykülerde önem arz eden husus, genellikle yazarın anısal tahkiye şeklinde kaleme aldığı anlatılarında nicelik bağlamında erkek egemenliğinin söz konusu olması hasebiyledir. Aile, evlilik ya da toplumsal konularda ise kadının önemli bir yeri olduğu tespit edilir. *Stella*, *İnternetim*, *Andrianu*, *İnsanlık* gibi öyküler; bu minval kapsamındadır. Fakat yalnız kadını önceleyen ve kadın kahramanların merkezde yer aldığı bir hikâyeye rastlanılmaz. Hatıralarını ve gözlemlerini hikâyeleştirdiği için bu durum, sosyal ortam ve yaşanan yıllar ile alakalıdır. Ayrıca yazarın erkek oluşu da bu konuda başka bir etken olarak sunulabilir. Öykülerde erkekler gibi bütün yanlarıyla anlatılamayan kadın, doğal olarak ev içine sıkışır. Bununla beraber sanatçının, hemcinslerini daha iyi müşahade etmesi ve bunları etraflıca öykülerine yansıtması doğaldır. Ama karşı cins için bunu söylemek zordur.

Dekoratif kişilerde ise erkek-kadın sayısı birbirine yakın olup bunlar sadece bir dekorun tamamlanmasına yardım eden etkisiz kişilerden oluşmaktadır.

Sonuç itibarıyla Bozkurt'un öykü kişilerinde erkeklerin sayısının fazla oluşu ve kadınlara ise az yer verilmesi, bilinç dışı yapılan bir tercihten ibarettir. Ayrıca yukarıda belirtilen sayısal değerlerden yola çıkılarak yazarın yetişme ortamı hakkında çeşitli bilgilere varılabilir.

3.5.7.2. Yaş Faktörüne Göre Şahıs Kadrosu

İsmail Bozkurt'un hikâyeleri yaş unsuru öncelenerek değerlendirildiğinde ağırlıklı olarak ergen, genç ve genç yaşlılık dönemlerindeki kişilerden oluştuğu saptanır.³⁵⁸ Çok ileri yaşlılık dönemi olarak kabul edilen 85 yaş ve üstü şahıslara ise öykülerinde yer verilmemiştir. Sanatçının özellikle genç olarak addedilen 18-64 yaş arası bireylere sıkça başvurması, dikkat çekici bir husustur. Buradaki neden, konunun içeriği ve İsmail Bozkurt'un gözlemlediği çevredeki kişilerin niceliksel özellikleri ile ilgilidir.

Tablo 3.3 İsmail Bozkurt'un Hikâyelerinin Yaş Faktörüne Göre Şahıs Kadrosu Analizi

<u>Ergen</u> (0-17 Yaş)		<u>Genç</u> (18-64 Yaş)		<u>Genç Yaşlılık</u> (65-74 Yaş)		<u>İleri Yaşlılık</u> (75-84 Yaş)		<u>Çok İleri Yaşlılık</u> (85+)	
Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
10	%11.2	64	%71.9	12	%13.5	3	%3.4	-	-

Genç > Genç Yaşlılık > Ergen > İleri Yaşlılık

Sonuç itibarıyla Bozkurt, sosyal bir insan ve siyasetçi olmasından dolayı genç kapsamında değerlendirilen çevreyi analiz eder; bunu da öykülerine taşır. Sanatçı, yaşının ilerlemesiyle birlikte genç yaşlılık dönemindeki kişilere yer vermeye başlar. Bu tür şahıslar, yazarın son dönem hikâyelerinde tespit edilir. Genellikle ergenlik dönemindeki bireylere ise çocukluk anıları aktarılırken başvurulur. İleri yaşlılık dönemindeki kişilerse hikâyelerinde ender görülürken çok ileri yaşlı kimselerle karşılaşmaz. Dolayısıyla Bozkurt'un öykülerinde çevresel faktörlerin yanında yazarın hayata bakışı ve hatıraları, etkin bir rol oynar. Ayrıca sanatçının anlatıları kaleme aldığı sıradaki yaş unsuru da önem teşkil etmektedir.

3.5.7.3. Etnik Kökenlerine Göre Şahıs Kadrosu

İsmail Bozkurt'un hikâye kişilerindeki önemli bir ayrım, etnik kökenleri üzerine ortaya konulan analizlerden oluşur. Sanatçı, yıllarca iki toplumlu bir adanın sosyal şartlarında hayatını sürdürür ve KKTC'nin kurulmasından sonra ise gerek siyasî gerek sanatsal faaliyetler dâhilinde farklı etnik kökenden bireylerle bir arada bulunur. Doğal olarak bu yaşanmışlıklar, yazarın eserlerine tezahür etmektedir.

³⁵⁸ Yaş ayrımları, DSÖ'nün ortaya koyduğu 2017 yaklaşımları baz alınarak yapılmıştır. Buna göre 0-17 yaş arası ergen, 18-64 yaş arası genç, 65-74 yaş arası genç yaşlılık, 75-84 yaş arası ileri yaşlılık, 85 ve üstü ise çok ileri yaşlılık olarak kabul edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bk. <http://www.acibademhemsirelik.com/dergi/114/docs/ug2.pdf> (erişim tarihi: 23.04.2018).

Tablo 3.4 İsmail Bozkurt'un Hikâyelerinin Etnik Kökenlerine Göre Şahıs Kadrosu Analizi

<u>Türk</u>		<u>Rum</u>		<u>İngiliz</u>		<u>Makedon</u>		<u>Rus</u>		<u>Alman</u>		<u>Hint</u>	
Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
73	%82	9	%10	2	%2.2	2	%2.2	1	%1.2	1	%1.2	1	%1.2
<u>Türk Kökenli Hikâye Kişileri</u>						<u>Yabancı Kökenli Hikâye Kişileri</u>							
Sayı			Oran			Sayı				Oran			
73			%82			16				%18			

İsmail Bozkurt, etnik köken itibarıyla sayısal olarak en fazla Türklere yer verir. Bunun sebebi, kendisinin de Türk oluşudur. Yıllarca aynı ortamda bulundukları Rumları da anlatılarına taşır. Birlikte yaşadıkları sırada onların hâl, tutum ve davranışlarını değerlendirme fırsatı bulur ve edindiği bilgileri, öykülerine aktarır. Kıbrıs Türklerinin İngiltere'ye yerleşmeleri, onları yakından tanımasını sağlar. KKTC'de birçok Rus'un hayatını sürdürmesi ve yazarın bu ülkeye çeşitli nedenlerle gitmek zorunda kalması hatta adı geçen ülke ile alakalı gezi yazısı kaleme alması, doğal olarak kişi bağlamında öykülerine tesir eder. Çeşitli seyahatlerde Makedon, Alman ve Hint asıllı bireylerle etkileşim içerisinde bulunması; onların hikâyelerdeki varlığının başka bir sebebidir.

Kısacası Bozkurt, yaşadıklarını ve analiz ettiklerini kaleme alan bir yazar olması hasebiyle kişiler bazında bu durumu öykülerine yansıtır. Reel hayatın bir benzerini, hikâyelerinde vücuda getirir.

3.5.7.4. Meslek Faktörüne Göre Şahıs Kadrosu

İsmail Bozkurt'un hikâyelerinde meslekî bakımdan ev hanımı, memur, siyasetçi, öğrenci ve emeklilere sıkça yer verildiği görülür. Diğer kişilerin tasnifinde olduğu gibi anlatılarındaki bireylerin mesleksel varlığı, sanatçının gerçek hayatta temas kurduğu sosyal statülerden birkaçıdır.

Öykülerinde karşılaşılan meslekler ve bunların hangi anlatıda geçtikleri, aşağıdaki tabloda şematize edilir:

Tablo 3.5 İsmail Bozkurt'un Hikâyelerinin Meslek Faktörüne Göre Şahıs Kadrosu Analizi

<u>Meslekler</u>	<u>Bulunduğu Hikâye</u>
Papaz	Stella

Gazeteci	<i>Stella</i>
Ev Hanımı	<i>Stella, İnternetim, İnsanlık, Bücür ile Gölge, Her Gün Gazete Alınır mı?, Keçi Can Derdinde</i>
Emekli	<i>İnternetim, Makedonya Aşkları</i>
Siyasetçi (Bakan, Milletvekili...)	<i>İnternetim, Kuzu Tüccarları, Hacıpvlo'nun Okulu ve Rüzgâra Çare</i>
Çiftçi	<i>Muska</i>
Satıcı	<i>Muska</i>
Avukat	<i>Kutsal Mülkiyet Hakkı</i>
Memur	<i>Kutsal Mülkiyet Hakkı, Deli Dumrul ya da Tadımcıbaşı, Her Gün Gazete Alınır mı?, Haciz</i>
Doktor	<i>Ömercik</i>
Yardımcı	<i>Ömercik</i>
Bürokrat	<i>Deli Dumrul ya da Tadımcıbaşı</i>
Muhallebici	<i>Andrianu</i>
Hayat Kadını	<i>Bir Kadın Bir Erkek</i>
Koruma	<i>Bir Kadın Bir Erkek</i>
Araştırmacı	<i>Etik, İngiliz Kuralcılığı</i>
Akademisyen	<i>Etik</i>
Öğrenci	<i>Kentte Orman Yasası, Karayılan, Dünyanın Sekizinci Harikası</i>
Ayakkabı Boyacısı	<i>Ayıp</i>
Kitapçı	<i>Dünyanın Sekizinci Harikası</i>
Müze Görevlisi	<i>Makedonya Aşkları</i>
Garson	<i>Almanya'daki Yabancılar</i>
Müteahhit	<i>Haciz</i>

Yukarıda görüldüğü üzere meslekler içerisinde en çok ev hanımı, siyasetçi, memur ve öğrenciler tahkiyeye taşınır. Ev hanımlarını öykülerine taşımasındaki en büyük neden, yazarın

bu eserleri emeklilik sürecinde kaleme almasıdır. Uzun yıllar siyasetin içinde bulunması, bu meslek dalını hikâyelerine yansıtma ve orada gördüğü çarpıklıkları tenkit etme amaçlıdır. Resmî işlerini halledebilmek için memurlarla iletişim kuran Bozkurt, buradaki izlenimlerini gündeme getirmek için bu meslek dalına değinme gereksinimi hisseder. Son olarak ise kendisi de lisans mezunu olan ayrıca çocuklarının üniversite hayatlarında gözlemlediği öğrencilik yaşamına dair bazı hâlleri, kendi anılarıyla harmanlayarak bir çeşni şeklinde hikâyelerine aktardığı söylenebilir. Ayrıca Bozkurt'un *Bücür ile Gölge*, *Kentte Orman Yasası* ve *Karayılan* adlı anlatılarında hayvan kahramanlara rastlanır.

Kısacası Bozkurt'un öykü kişileri, yukarıda görüldüğü üzere genel olarak yirmi üç meslek dâhilinde toplanarak değerlendirmeye tabi tutulur. Ayrıca hikâyelerinde hayvanlara da fonksiyonel özellikler kazandırdığı görülür.

3.5.8. İsmail Bozkurt'un Hikâyelerinde Anlatıcı ve Bakış Açısı

Anlatıcı, tahkiyedeki olayı nakleden kişidir. Başka bir ifadeyle anlatının sesidir. Hikâye ve romanda bu unsur, yazarın sözünü emanet ettiği ya da kimliğine büründüğü kimse şeklinde tarif edilebilir.³⁵⁹ Todorov, anlatmaya bağlı tahkiyelerin esas öğelerinden birinin anlatıcı olduğunu ve bu unsur bulunmadan tahkiyenin meydana gelmeyeceğini aktarır.³⁶⁰ Bununla beraber bir hikâyeyi kimin anlattığı, neyin anlatıldığı ölçüsünde mühimdir. Bu iki ana yapı, tahkiyenin nasıl anlatıldığını belirler.³⁶¹ O hâlde anlatıcı, bir metin içinde "Gören ve konuşan kim?" sorularının cevabıdır.³⁶²

Tahkiye sanatı, yapısı itibarıyla olaya ve bunu dile getiren anlatıcıya dayanır. Öykü ve romanın diğer elemanları, bu iki temel unsura bağlı olarak önem ve kıymet teşkil eder. Özellikle anlatıcı, öncelikli bir hususiyete sahiptir. Vaka zinciri, onun etrafında kurgulanır. Anlatıcı olmadan tahkiyeyi ortaya koymak ve nakletmek, imkânsızdır. Çünkü anlatıcı; anlatmaya bağlı bir eserin, hem yapıcı hem de yansıtıcı temel taşıdır. Okur, anlatıcının naklettikleri vasıtasıyla hadiseye egemen olur ve diğer unsurları, onun ortaya koyduklarıyla tanır.

Bakış açısı ise olay örgüsünün anlatılış formunu yansıtır. Şerif Aktaş, bakış açısına ilişkin şunları kaydeder:

³⁵⁹ Kolcu, 2005: 23.

³⁶⁰ Todorov, 2008: 75.

³⁶¹ Singleton, 2001: 37-43.

³⁶² Sağlık, 2008: 299.

Anlatma esasına bağlı metinlerde vaka zincirlerinin ve bu zincirin meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman, şahıs kadrosu gibi unsurların kim tarafından görüldüğü, idrâk edildiği ve kim tarafından, kime nakledilmekte olduğu sorularına verilen cevaptan başka bir şey değildir.³⁶³

Hasan Boynukara anlatıcı çeşitlerini; “I. tekil şahıs (ben)” ve “III. tekil şahıs (o)”, diğer bir deyişle “Tanrısal anlatıcı” ve “yarı Tanrısal anlatıcı” olarak sınıflandırır. Anlatıcının bakış açısını ise “Tanrısal-anlatım yöntemi”, “gözlemci ben” veya “gözlemci anlatıcı”, “otobiyografik yöntem” veya “I. tekil şahıs anlatım” ve “yansıtıcı bilinç” olarak dörde ayırır.³⁶⁴ Mehmet Tekin’e göre anlatmaya dayalı ürünlerde; “I. tekil kişi (ben)”, “III. tekil kişi (o)”, “II. çoğul kişi (siz)” olarak üç anlatıcı çeşidi ve “Tanrısal bakış açısı”, “gözlemci figürün bakış açısı”, “tekil bakış açısı”, “çoğul bakış açısı” olmak üzere dört farklı bakış açısı vardır.³⁶⁵ Şerif Aktaş ise bakış açısı ve anlatıcı türlerini beraber değerlendirerek anlatmaya bağlı yapıtlarda “hâkim bakış açısı ve anlatıcı”, “kahraman anlatıcının bakış açısı”, “müşahit anlatıcıya ait bakış açısı” olarak üç grupta inceler.³⁶⁶

İsmail Bozkurt’un hikâyelerinde en fazla görülen anlatıcı türü, I. kişili anlatıcıdır. Bu tarz kullanımlarda yazar, kahraman bakış açısından faydalanır. *Stella*, *İnternetim*, *Kutsal Mülkiyet Hakkı*, *Bücür ile Gölge*, *Her Gün Gazete Alınır mı?*, *Dünyanın Sekizinci Harikası*, *Almanya’daki Yabancılar*, *Haciz*, *İngiliz Kuralcılığı*, *Sabır*, *Keçi Can Derdinde* anlatılarının bu özellikte anlatıcı ve bakış açısına sahip olduğu saptanır. Bu kullanımlarda fiil çekimi, kimi zaman tekil kimi zaman ise çoğul formdadır:

Gökgürültülü sağanak yağmurlardan sonra evdeki telefonum sustu. Durumu, cep telefonumla anında “arıza birimi”ne bildirdim. Emekli bir adamım. Bahçemdeki birkaç ağaçla çiçeklerimin bakımına ve daha çok hafta sonlarında çocuklarım ve torunlarımla geçirdiğim zaman dışında vaktimin çoğunu bilgisayar başında geçiriyorum. (*İnt.*, *Bücür ile Gölge*, s. 11)

Bunca yıllık gazete okuyuculuğum var. Artık haberlerin çoğunun sadece başlıklarını okur hale geldim. Başlık ilgimi çeken özgün bir konuya ait değilse, teğet geçerim. Televizyonda da epeyce haber programı izlerim zaten. Bu bakımdan gazetelerin, kendi ürettikleri belirli özgün haberler dışında, ekranlara gelen haberleri yansıttıklarını iyi bilirim. (*H.G.A.*, *Bücür ile Gölge*, s. 67)

Yazar, III. kişili anlatıcı dâhilinde ilahî ya da gözlemci bakış açısına ise sadece üç hikâyesinde başvurur: *Ömercik*, *Kuzu Tüccarları* ve *Kentte Orman Yasası*:

³⁶³ Aktaş, 2000: 78.

³⁶⁴ Boynukara, 1997: 115-121.

³⁶⁵ Tekin, 2016: 21-68.

³⁶⁶ Aktaş, 2000: 75-106.

Kentte Ömercik'in cenazesini bekleyenlerin gözleri faltaşı gibi açıldı birden! Ömercik, her zamanki gibi sakin, halim selim davranışları ile otobüsten indi, oradakileri selamladı ve evine doğru yürüdü. Ömercik'in, kendisi için mezar bile kazıldığını öğrenip öğrenmediği bilinmiyor, ama aradan çok geçmeden bu kez gerçekten yenildi kalbine. (*Ömercik, Bücür ile Gölge*, s. 30)

Ancak yaşça büyük milletvekili, durumda bir gariplik sezmişti. Sezmişti sezmesine de bunun ne olduğunu kestiremedi. Seçim kampanyası sırasında, bol bol resimli afişler ve broşürler dağıtmışlar; duvarları, ağaçları, becerebildikleri her yeri resimli afişleri ile donatmışlardı. Kaç kez gazetelerde resimleri, televizyonda görüntülerin yayınlanmıştı. Bu bakımdan kahveye girdiklerinde kendilerini tanıtmaya gereği duymamışlar; milletvekili olduklarına göre herkesin kendilerini tanıdığını varsamışlardı. Oysa kahvedekilerin kendilerini tanıyıp tanımadıklarından emin değildi. (*K.T., Bücür ile Gölge*, s. 65)

Daire kapısını, ardından apartman kapısını açıp dışarı fırladı. Saldırgan olabileceklerini hesaba katmadan ve korku gibi bir duyguya kapılmadan köpek sürüsüne doğru koştu. Önlem almayı da düşünmedi. Sürüye yaklaşıncı köpekler bir an duraksadı. El kol hareketleri yaparak ve bağırarak onları uzaklaştırmak istedi. Geri çekilerek saldırmaya hazır, durdular. (*K.O.Y., Bücür ile Gölge*, s. 78)

Sanatçının hikâyelerinde dikkat çeken en önemli husus, çerçeve anlatıların bulunduğu öykülerdeki anlatıcı ve bakış açılarıdır. Bu tarz anlatılarında Bozkurt, iki farklı bakış açısı ve anlatıcıya yer verir. Genellikle temel öyküde, I. kişili anlatıcı ve kahraman bakış açısına başvurulur. Çerçeve anlatılardaysa III. kişili anlatıcı ve ilahî ya da gözlemci bakış açısı kullanılır. *Muska, Deli Dumrul ya da Tadımcıbaşı, Bir Kadın Bir Erkek, Hacıpvlo'nun Okulu ve Rüzgâra Çare* gibi toplam on hikâyede bu özellik saptanır:

Unutmayacağımı anlatmaya çalıştım. Dertli, karamsar hâlimin sürdüğünü görünce güldü ve “Bak!” dedi, “Sana bir hikâyeye anlatayım.” Ve döndü, babasından duyduğu hikâyeyi bana anlattı: “Fevzi Dayı gençlik yıllarında, zaman zaman eşeğine zeytinyağı, zeytin, zivani, ya yükler; Mesarya köylerini dolaşıp bu ürünleri satardı. Birkaç gün sürerdi seferi...” (*Muska, Bücür ile Gölge*, s. 18-19)

Neden bilmem, kadın, Doğu Avrupa ülkelerinden bir Nataşa gibi geldi bana! Onunla ilgili bir senaryo oluştu hemen kafamda: Uzun ve yorucu mesaiden sonra çalıştığı gece kulübünden koruması olan ızbandut gibi adamın eşliğinde kalacağı eve götürülürken, uyumadan önce bir süre denize girmek için yalvar yakar olmuş; adam da razı olmuştu. (*B.K.B.E., Bücür ile Gölge*, s. 57)

Aslında çok bilinen bir öykü imiş ülkede. Oysa ben, ilk kez duyuyordum. Varlıklı mı varlıklı Hacıpvlo adlı Rum aday, lüks arabası ile Dillirga yöresindeki küçük köylerinden birine gitmiş. Çoşku ile karşılaşmış onu halk. Hoşsohbetten sonra adam almış elinde sazı eline, başlamış “Şunu yapacağım, bunu yapacağım.” diye nutuk atmağa. (*H.P., Bücür ile Gölge*, s. 98)

İsmail Bozkurt'un öykülerinde anlatıcı, bazı hikâyelerde tarafsızlığını yitirerek öznelliği benimser:

Yaşlı bir komşumuz var. İki odalı küçük bir evde tek başına yaşar. Bir oğlu, bir kızı var ama ikisi de annelerine seyrek gelirler. Kız, kendisini sosyete havalarına fazla kaptırdığından; oğlan ise karısı yüzünden! Bildiğiniz gelin kaynana ilişkisi işte. Oğlan umursamaz olunca annesine gelmesi bile gelinin insafına kalır. (H.G.A., *Bücür ile Gölge*, s. 68)

Arkadaşım! gülüşürüz hep! Gülüşürüz, gülüşürüz ama ülkemizdeki kuralsızlığı, daha doğrusu kuralların duruma ve kişiye göre uygulanmasını anımsadıkça İngiliz kuralcılığı hoşumuza gitmiyor değil. (İ.K., *Bücür ile Gölge*, s. 117)

Bozkurt'un anlatılarında üzerinde durulması gereken bir diğer nokta, kahraman anlatıcı aracılığıyla yazarın sık sık araya girerek bilgiler aktarmasıdır. Kimi zaman bu bilgiler, parantez içi biçimindedir. Tarafsızlığını yitirmesi ve gidişatı keserek bilgiler aktarması, Ahmet Mithat Efendi'yi anımsatmaktadır:

Çok hoşsohbet bir teyze. Türü tükenmişlerdendir. O kadar çok masal, efsane, mani, tekerleme bilir ki! Onu dinlemek çok hoşuma gider. Bayılırım. Bu arada bir kusuru var teyzenin. Elifi mertek sanır. Okuma yazması hiç yoktur. Gerçi güçlü belleği ve güzel konuşması ile bu ayıbını kapar ya! (H.G.A., *Bücür ile Gölge*, s. 68)

“Demesi yok. Sen hiç olmazsa insafli bir Hintli bulup sorununu çözdün. Ben ise iki saat bekledim, saat 14.00 (yani ö.s. 02.00) olsun diye!” (İ.K., *Bücür ile Gölge*, s. 116)

Kısacası İsmail Bozkurt'un öykülerinde genel olarak I. kişili anlatıcı ve kahraman bakış açısının kullanıldığı görülür. Yazar, bu hususiyetteki hikâyelerinde genellikle sözünü emanet ettiği kişi olarak kahraman anlatıcıyla bütünlük hâlinde. Bununla beraber III. kişili anlatıcı ve ilahî ya da gözlemci bakış açısına da yer veren Bozkurt, özellikle iç içe geçmiş hikâyelerinde yukarıda aktarılan iki anlatıcı ve iki bakış açısından da yararlanır. Bazı öykülerinde tarafsızlığını yitiren yazar, kimi hikâyelerinde de sık sık vakanın akışına dâhil olarak bilgiler aktarır.

Roman

3.6. Roman ve Kıbrıs Türk Edebiyatında Bu Türün Kısaca Tarihî Gelişimi Üzerine

Fransızca bir sözcük olan roman, köken itibarıyla Latince “romance” ifadesinden evrilir. Yüksek zekâ düzeyine seslenecek kadar zengin ve karmaşık bir edebî türdür. Aynı zamanda formalist tenkidin kavramlarıyla kültür tarihinin insana kazandırdığı görüş derinliğini birleştirecek kadar kendi içinde tutarlıdır. Bundan ötürü roman, canlılığını dâhilinde muhafaza eden bir mekanizmadır.³⁶⁷ Gürsel Aytaç’a göre ise roman, uzun bir nesir anlatı türüdür. Hayatın realitesinden beslenir ve buradan hareketle kurmaca bir dünyaya yansır. Bununla beraber anlatım teknikleriyle yoğrulan roman, organik bağ kapsamında meydana gelir.³⁶⁸ Şerif Aktaş romanın, bir nevi gerçek dünyadan itibarî âleme yol almak olduğu kanaatindedir.³⁶⁹ Nurullah Çetin’e göre bu edebî türün tanımı, “Romancının beş duyusu yoluyla doğrudan doğruya veya dolaylı olarak hayatında yankı bulmuş yaşantı, bilinç, zekâ, hayal, düşünce, duygu gibi öğeleri sanatsal bir bağlam içinde yeniden kurduğu yapay bir âlem” şeklindedir.³⁷⁰ Cemil Meriç ise romanı, edebiyat kültürünün ana damarlarından birisi olarak addetmekle beraber yarım asır dolaştığı hayal dünyası olarak görmektedir. Buna rağmen Meriç’e göre romanın tarifi, kesin hatlarıyla belli değildir. Ona göre yaşayan ve değişen bir hususiyette olan romanı sınırlamalara dâhil etmek, budalalıktır.³⁷¹ Yani romanın tanımının yapılamayacağını çünkü bir tarifinin olmadığını söylemektedir.³⁷² Kısacası araştırmacılar, bu türe ilişkin öznel düşüncelerini ortaya koymaktadırlar.

Romanın günümüzdeki hâle dönüşmesi, uzun süreç gerektirir. Benzer formlarda birbirinin devamı şeklinde süregelen bu türün tarihsel devinimini Oğuzhan Karaburgu, şu şekilde özetlemektedir:

Pek çok edebiyat bilimcisi romanın destandan türediğini söyler. Mit/mitos başta yer almasına rağmen kaynağın destana adreslenmesi bu türün biliniyor ve daha bir edebî mahiyete sahip olması ile alakalıdır. Bakıldığı zaman görülecektir ki destan sadece romana değil diğer pek çok edebî türe de kaynak olarak gösterilmektedir. Destanın bir ana tür olarak görülmesinin bir başka sebebi de sözlü geleneğin en güçlü temsil aracı olmasıdır. Mit/mitos’tan destana gelen çizgi romans ile birleşir. Romanın ortaya çıkışına katkıda bulunan önemli geleneklerden birisi de romanıdır. XII. Yüzyıl Fransa’sında gelişen ve efsanevî kahramanlar yerine, hayli stilize ve idealize edilmiş saray hayatını anlatan şövalye romanı, katı ama incelmış davranış kuralları üzerinde yükselir. Şövalye romanı da yerini aldığı destan gibi, çoklukla

³⁶⁷ Stevick, 1988: 1.

³⁶⁸ Aytaç, 2013: 244.

³⁶⁹ Aktaş, 2015: 17.

³⁷⁰ Çetin, 2013: 65.

³⁷¹ Meriç, 1998: 129, 132.

³⁷² Karaburgu, 2006: 187.

tabiat unsurları içerir. Bu özellik onu genel olarak modern romandan ayırır. Romanslar destandan devraldığı anonim ve manzum yapılarını zaman içerisinde değiştirir. Bu değişime, İspanya’da şövalye edebiyatının sona erişile ve burjuvanın teşekkülü de etkide bulunur ve “pícaro” romanslarının yazımı başlar. İtalya’da romansların “novella” olarak adlandırılması türün bugünkü kimliğine ve adına (novel) ulaşmasında etkili olmuştur.³⁷³

Buradan hareketle roman türünün, oldukça uzun ve geniş bir doğum merhalesi geçirdiği ve hâlâ tekâmül sürecini sürdürdüğü söylenebilir. Cervantes ile başlayan Rabelais, Stendhal, Balzac, Flaubert, Victor Hugo, Zola, Defoe, Swift, Dickens, Gogol, Dostoyevski ve Tolstoy gibi kalemle gelişim kaydeden roman; günümüz modern görünümüne kavuşur.

Kıbrıs Türk romanında durum, Türkiye’de yaşanan aşamalara yakın bir tarihî seyir izler. Burada roman türünde tefrika edilen ilk örnek, Muzaffereddin Galip’in kaleme aldığı *Bir Bakış*’tır. Kitap olarak yayımlanan ilk romansa Kaytazzâde Mehmet Nazım’a ait olan *Yadigâr-ı Muhabbet*’tir. Bu eserlerin yayım şekli ve vakti göz önüne alındığında adadaki roman cereyanının, Anadolu takibinde gelişim kaydettiği ortadadır.³⁷⁴ Ardından Mehmet Nazım’ın *Leyle-i Visâl* adını taşıyan ikinci romanını, M. Sadreddin’in *Saikâ-i Sevda* ve Konur Alp’in *Aşkına İthaf* isimli yapıtları takip eder. 1930’lardan sonraysa “Muzaffer Gökmen” takma adıyla ürünler kaleme alan Hikmet Afif Mapolar’ın eserleri, Kıbrıs Türk yazımına yeni bir soluk getirir: *Kahraman Kaplan*, *Son Damla*, *Diken Çiçeği*, *Son Çıldırış...* Bu eserler silsilesi, Kıbrıs Türk romanının belli bir düzeye gelmesinde önem teşkil eder. 1940’lı yıllarda İsmail Alptekin Karagözlü ve Rauf Denктаş’ın bu türdeki yapıtlarıyla karşılaşılır. Sonraki süreçlerde Argun Korkut, Özker Yaşın, Vergi Bedevi, Orbay Deliceirmek, Fikret Demirağ, Ali Rıza Aytaç, Ahmet Gazioğlu, Çetin Kasapoğlu, Numan Ali Levent, Sabahattin İsmail, Bekir Kara, Mehmet Yaşın, Bener Hakkı Hakeri, Özden Selenge, Neşe Yaşın gibi sanatçılarla günümüze kadar kemikleşmiş bir Kıbrıs Türk romanı vücuda getirilir. Kıbrıs Türk romanının gelişiminde rol oynayan ve 1990’lardan sonra verdiği yapıtlarla adından söz ettiren bir başka isimse İsmail Bozkurt’tur.

Kıbrıs Türk romanı, Milan Kundera’nın tezine uygun bir görünüme sahiptir. Kundera’ya göre roman; yaşam dünyasını ortaya koyan, gerçeklerin ve varlığın unutulmasını önleyen bir türdür.³⁷⁵ Emel Kefeli’ye göre Kıbrıs Türk romanının ana özelliği; adanın mâzisine tanıklık eden şahsî ve toplumsal hafızadan gelen yansımaları, yaşanmışlıkları

³⁷³ Karaburgu, 2009: 42.

³⁷⁴ Konu ile ilgili birçok eser mevcuttur. Ayrıntılı bilgi için bk. (Bozkurt, 1996: 211; Turan, 2000: 308 ve 2016: 3; Yeniasır, 2005: 332-335; Doğan, 2008: 261-262; Aylanç, 2017: 18) Ayrıca bu kaynaklar dâhilinde Kıbrıs Türk romanına dair detaylı bilgilere ulaşılabilir.

³⁷⁵ Kundera, 1989: 25-26.

arşivleyen zengin bir bellek olmasıdır. Dolayısıyla Kıbrıs Türkünün başından geçenleri geleceğe aktarmak adına bu tür, önemli bir vazife üstlenmektedir.³⁷⁶ Son yıllarda Türk edebiyatında ağırlığını hissettiren modern ve postmodern yönelimler, KKTC yazınında da kendisini göstermektedir.

Özetle 1890'lı senelerde başlayan Kıbrıs Türk romanının tarihî gelişimi, Anadolu'yla paralel bir şekilde ve çeşitli merhaleler dâhilinde günümüze ulaşır.

3.6.1. İsmail Bozkurt'un Roman Anlayışı³⁷⁷

Yazarın sanat anlayışının romandaki izdüşümü, onun bu türe bakışını ortaya koyar. Kıbrıs Türk romanına “yeni bir soluk getirme”yi amaçlayan Bozkurt, roman türünde ortaya koyduğu ürünlerle Kıbrıs Türkü'nün sanat algısının olumlu yönde değişmesini sağlar. Adada yaşayan Türklerin hayat ve millî mücadelesini renkli ve güçlü sanat araçlarıyla ifade etmek, İsmail Bozkurt'un üretkenliğinin zeminini oluşturur. Kıbrıs'ta geçen tarihî olaylar, Türklerin maddî ve manevî manada yaşadığı muhataralı süreç, zulme karşı boyun eğmeyişleri; yazarın kalemine farklı şekillerde yansır.

Roman kaleme almak, İsmail Bozkurt'un çocukluğundan beri hayalini kurduğu arzusudur. Çünkü ona göre insan yaşamlarını, ülkeleri, dünyada var olan evrensel hadiseleri ve duygusal konuları; bu türden daha iyi anlatan başka bir vasıta yoktur. Küçük yaşlardan beri roman okuyan Bozkurt, o günlerden itibaren roman yazma isteğini ve düşüncesini taşır. Fakat iş ve özel hayatı, bu fikrini hep ötelemek zorunda bırakır. Eğitim hayatı boyunca da roman üzerine çalışma olanağı bulamaz. Akabinde de savaşım içerisine dâhil olunca roman yazma tutkusunu, realiteye dönüştüremez. Sonrasında da yoğun geçen siyaset günleri, bu isteğini hayata aktarmasına mani olur. Zamanla bu yoğunluktan kurtulamayacağını anlayan yazar, her fırsat bulduğunda roman çalışmalarına odaklanır ve bu türde, beş eser vücuda getirir. Roman alanında eser vermesinin en mühim sebebi, ülke edebiyatında var olan “romansızlık sorunu”na öncülük ederek sanatçıları bu alana yönlendirmek ve bu sayede Kıbrıs Türklerinin yaşadıklarının ölümsüzleştirilerek kayda geçirilmesine katkı sağlamaktır. Yazar, günümüz Kıbrıs Türk romanına binaen şunları dile getirir:

Edebiyatımızda roman, olumlu bir şekilde gelişimini sürdürmektedir. Gün geçtikçe de daha donanımlı yazar ve eserlerle karşılaşmaktadır. Artık aklınıza gelen her konuda ve hemen hemen her roman

³⁷⁶ Kefeli, 2013: 125.

³⁷⁷ İsmail Bozkurt'a göre gerçek roman, kişinin şuurundadır lakin yazar, farkında olmadığını da yapıtına yansıtır. Dolayısıyla eser, bilinç ile bilinçaltının sentezinden teşekkül eder. Sanatçı, bilinçli bir şekilde geleceğe nakletme düşüncesiyle ürün oluştururken şuuraltının gölgesine sığınmaktan kurtulamaz.

türünde eserler üretmekte. Yakın zamanlara kadar Kıbrıs Türk edebiyatının, bir şiir edebiyatı olduğu söylenirdi. Artık öyle olmadığı düşüncesindeyim.³⁷⁸

Sanatın gelecek nesillere nakledilmesini önemseyen Bozkurt, Kıbrıs Türk yazınında roman niteliği taşıyabilecek yapıt sayısının az olduğu sıralarda yukarıda belirtildiği üzere “ön açıcı” bir işlev üstlenir. Edebiyatta neyin anlatıldığından öte nasıl ve niçin anlatıldığı; ayrıca bu aktarılanlardan anlam çıkartılarak durumu neticelendirmek önem teşkil etmektedir. Bu anlayış, milletin değerleriyle uyum gösterirse kolektif bir özelliğe bürünür. Dolayısıyla edebî eser; sadece sanatsal düzlemde ele alınmamalı, toplumsal tesire ve yazınsal ilerlemeye sunduğu fayda sonucuna göre konumlandırılmalıdır.

Sanatçıya göre roman, net bir şekilde tarif edilemez. Romanı tanımlamak, onu sınırlandırmak olacaktır. Fakat bu tür; başta tarih olmak üzere var olan toplumsal, politik, ekonomik hâl ile ilişkilidir. Bununla beraber İsmail Bozkurt’a göre günlük yaşam koşulları, romana ziyadesiyle taşınır. Başka bir anlatımla roman, “yaşamın ta kendisi”dir. Yazınsal etkinlik bir yana, bir ülkenin toplumsal ve harsî durumlarını yansıtır. Dolayısıyla yazarın sanat anlayışına göre roman; doğrudan yaşamı, insanı, toplumu, coğrafyayı, tarihi, kaderi ve kederi anlatmalıdır. Ayrıca bu unsurlardan tarihî sürecin hassaten önemine değinen Bozkurt, bununla beraber edebî olma, estetik, dil, yazın akımları gibi ögelerin de göz ardı edilmesini istemez. Yazar, “milletine Fransız kalan” bir sanatın da tarafı olmamak gerektiği fikrindedir.

İsmail Bozkurt’la yapılan sohbetlerde, roman anlayışında direkt olarak hiçbir yazardan etkilenme durumu olmadığından fakat küçük yaşlardan itibaren okuduğu bazı kalemlerin, farkında olarak veya olmayarak sanata bakışını etkilediğinden bahsetmektedir. Hikmet Afif Mapolar ve Özker Yaşın, bu minvalde değerlendirilebilecek isimlerden birkaçıdır. Tarihî roman bağlamında ve Bozkurt’un sanat mottosu ile aynı doğrultuda poetik duruşu olan Hüseyin Nihâl Atsız da onun romana bakışına tesir eden önemli yazarlardandır.³⁷⁹

İsmail Bozkurt’un romanlarını kavrayabilmek, hayatına dair bilgi sahibi olmakla mümkündür.³⁸⁰ Çünkü edebî eser, onu vücuda getiren yazarın yaşamıyla ve sosyal çevresiyle ilintilidir. Her insan gibi sanatçı da belli bir ailede doğmuş, irsiyedin karanlık dehlizlerinden

³⁷⁸ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 27 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli.

³⁷⁹ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 27 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli.

³⁸⁰ Flaubert, yazar ile eseri mukayese eder. Birincisi hakkında bildikleriyle ikincisini izah edebileceğine inanır. Bunun tersi ise eserden yazara doğru bakmaktır. (Uçman, 2014: 285) Bozkurt’un hayatına ilişkin bazı bilgiler, onun yapıtlarının anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. Bunun yanı sıra sanatçı hakkında bilgisi olmayan biri dahi onun öykü ve romanlarını okuyarak yaşamına ilişkin önemli bilgiler edinecektir. Çünkü yazar; tecrübe ve anılarını, tahkiyeleştirme yoluna gitmektedir. Dolayısıyla onun yapıtlarında, hem eserden yazara hem de yazardan esere okunabilecek bir zenginlik söz konusudur. Örneğin *Bir Gün Belki*’deki Eti, yazarın ta kendisidir. Anılarından yola çıkarak ya da sanatçı hakkında öz bilgiyle bu sonuca varılabilir. Bununla beraber hiçbir bilgi sahibi olunmadan sadece mezkûr romanı okuyarak da İsmail Bozkurt hakkında çeşitli bilgilere ulaşılabılır.

geçmiş, bir mahallede büyümüş, okullarda okumuş, geçimini temin için çeşitli görevlerde bulunmuş, sevilmiş, sevmiş, pek çok kişi tanımış, yaşamış ve bir biçimde hayatını sürdürmüştür. Dolayısıyla eserini meydana getirirken bunlardan yararlanacaktır. Fakat sayılan bu ögeler, yazarın da farkında olmadan ürünlerine taşıdığı malzemeye dönüşürler. Çeşitli kaynaklardan gelen bu birikim, sanatçının yapıtını yazarken içinde bulunduğu bilinç ve bilinç dışı kuvvetlerin etkisi altında kalarak birleşir. Yani eser, yapısına karışan malzemeyle örtüşse dahi yazarın hayal gücü de buna bir başka boyut kazandırır.³⁸¹ Bozkurt'un hayatı, zorluklar içerisinde geçer. Çocukluk ve gençlik yılları, Kıbrıs Türkü'nün var oluş mücadelesi kapsamında ortaya koyduğu çabalardan müteşekkildir ve bu durum; zamanla kendisini anlatma, paylaşma gereksinimini ortaya çıkarır. Fakat bir roman vücuda getirmek için niyet ve istek, yeterli değildir. Bu düşüncelerin poetik bir fikre dönüşmesi elzemdir. Böylece ürün, mana kazanacaktır. İsmail Bozkurt'un romanları bu çizgide değerlendirildiğinde romanın iki esas ögesi olan realite ve insan ruhunun buluştuğu saptanacaktır.³⁸²

Sanat, hevesle başlar. Bozkurt için durum, biraz farklıdır. O; edebiyata eğiliminin yanı sıra bu alanda var olmayı, bir çeşit vazife olarak addetmektedir. Çünkü Kıbrıs Türklerinin büyük acılar çektiğine şahitlik eder. Bunların yazına yansımamasından ve toplumsal belleğe yeterince aktarılmamasından ötürü bir tedirginlik yaşar. Geleceğe, tarihsel ve yazınsal manada kaynak/lar bırakabilmek arzusuyla yola çıkar. Coğrafyanın gözlem ve sorumluluğuyla tanıklıklarını ve sanat zevkini, ortak bir paydada buluşturur.

Yazar, tarihe uygun bir roman anlayışına sahiptir. İsmail Bozkurt'un bazı romanları, tarihî roman kapsamında kabul edilebilir. Fakat bazı araştırmacılara göre onun roman türünde kaleme aldığı tüm eserler, bu kapsam dâhilindedir. Bu, doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü tarihî roman, geçmişteki olaylardan ve kişilerden hareketle mâzinin anlatılmasıdır. Dolayısıyla *Bir Gün Belki* ve *Bir Gecede*, bu kategoride değerlendirilebilir. *Yusufoçuklar Oldu mu?*, *Mangal* ve *Kaza* adlı romanlar ise sadece tarihî realiteye dayanmaktadır. Yazarın yaşadığı zamana ait olan ve tarihin alanına daha sonra girecek süreçleri dile getiren romanlar içinse Batı'da "devir romanı", "çağ romanı" gibi terimler kullanılmaktadır. Sanatçının ilgili eserleri, bu çizgide değerlendirilmelidir. Devir romanları, yazarın tanık olduğu olayları yaşadığı günlerde ya da yakın vakitlerde kaleme alması ile şekillenir. Burada mühim olan nokta, sanatçının hadiseleri kurgudan öte şahit olduklarıyla dile getirmesi ve devrini

³⁸¹ Kaplan, 2000: 9-10.

³⁸² Bedia Koçakoğlu'na göre romanda, iki temel unsurla karşılaşılır. Bunlar, gerçeklik ve insan ruhudur. Ayrıntılı bilgi için bk. (Koçakoğlu, 2012: 27)

yansıtmadır.³⁸³ Ayrıca çağ romanları, nehir roman özelliği gösterebilir.³⁸⁴ Birsen Karaca da Bozkurt'un romanlarında var olan organik bağlardan ötürü bunları, nehir roman kapsamında değerlendirmektedir.³⁸⁵ Nitekim İsmail Bozkurt'un eserleri yan yana getirildiğinde 1950'li yıllardan günümüze uzanan bir zaman dilimini ele aldığı ortadadır. Ayrıca bazı romanları arasında, kişi ve mekân ortaklığı saptanır. Örneğin; *Bir Gecede*'nin aslî kişisi Turgut, *Yusuçuklar Oldu mu?*'nin yardımcı kişilerinden ve *Bir Gün Belki*'nin dekoratif şahıslarındandır. Zamansal manada da birbirinin devamı şeklinde akan romanlar silsilesiyle karşılaşılır. Özetle zaman, mekân ve kişi gibi unsurlarda örtüşen noktalar mevcuttur. Fakat bu benzerlikler, tam bir organik bağ oluşturmaz. Bundan mütevellit İsmail Bozkurt'un romanları; nehir roman, asıl adıyla bildungsroman, kategorisinde değildir. Nehir romanda bir karakter alınır ve onun gelişim evreleri aktarılır. Onun yaşam tarafından eğitilmesine, okur tanık olur ya da bir ailenin üç kuşağının büyüme çizgisi takip edilir. Buradan hareketle yazarın romanları, “seri roman” kapsamında değerlendirilmelidir. Çünkü seri roman; toplumun sadece bir kesimine, belli bir dönemine, bu süreçteki ilişkilere, aydınların durumuna, toplumun bakışına, siyasetin şekillenmesine odaklanır. Genellikle gelişim veya büyüme değil, tespit ve tahlil romanıdır. Tüm bu sebeplerden ötürü İsmail Bozkurt'un ilgili türdeki yapıtları, seri roman dâhilindedir. Yukarıdaki bilgileri göz önüne alarak Bozkurt'un bazı romanlarının tarihî roman kategorisinde yer aldığı söylenebilir. Bazı romanlarının ise sadece geçmiş olaylardan beslenen bir iskelete sahip olduğu saptanır. Ayrıca bu romanlar, seri roman şeklinde addedilir.

İngiliz düşünür Bacon; fonksiyonlarına göre insan zihninin bellek, imgelem ve fikir olmak üzere üç kısımdan oluştuğunu dile getirir. Hisse dayalı türlerden olan şiiri, imgelemin ürünü olarak yorumlarken roman, öykü, hatıra gibi edebî çeşitlerin belleksel hususiyetler taşıdığını aktarır.³⁸⁶ Sanatçının romanları, bu doğrultuda değerlendirilebilecek özellikte olup “anı-roman” bağlamında analize tabi tutulabilir. Hatta sanatçının öykü ve romanları dikkatle

³⁸³ Argunşah, 2016: 59.

³⁸⁴ Çetintaş, 2016: 97-98.

³⁸⁵ Karaca, 2018: 152.

³⁸⁶ Cebeci, 2013: 29. İsmail Bozkurt'un ürünleri göz önüne alındığında eski yaşantılarının travmasından kurtulamadığı söylenebilir. Ortaya koyduğu yapıt içeriklerinin bu çizgide olması, savımızı destekler mahiyettedir. Yapılan birçok araştırma neticesinde savaştan dönen askerlerin, ruhsal sıkıntılar yaşadığı saptanır. Daha önce psikolojik bir rahatsızlığı bulunmayan askerlerin, savaş sonrasında verdiği tepkilerde farklılıklar görülmekle beraber geçmişten kopamayan bir hayat sürdükleri anlaşılar. Bu durum, “travmatik nevroz” olarak tanımlanır. Bunun yanı sıra zor koşullarda savaşan ve silah arkadaşlarını kaybeden askerlerde, psikiyatrik belirtiler teşhis edilebilir. Savaş sonrasında askerlerin yaşadığı belirtilerin, fiziksel travmaya bağlı olduğu düşünülse bile nevroitik bir tablo içerisinde de değerlendirilebileceği unutulmamalıdır. Bu minvalde yapılan araştırmalar ve incelemeler neticesinde, “muharebe nevrozu” şeklinde yeni bir tanım ortaya konur. Savaşta zor durumlar yaşayan bireylerin, ruhsal sarsıntı geçirebileceği ve maruz kalınan çatışmaların şiddetiyle psikiyatrik bozukluğun oluşabileceği üzerinde durulur. Bu durumu yaşayan kişilerin travmatik anılara saplanması, söz konusu olabilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bk. (Kokurcan ve Özsoy, 2012: 19-24) Bozkurt'un yaşadıkları ve eserleri düşünüldüğünde yukarıda anlatılanlarla ilişkisi akıllara gelmektedir. Onun şahsını mâziye adamasının bir başka sebebi, hâlâ o günleri içinde yaşıyor olmasındandır.

tahlil edildiğinde hatıra türünde kaleme aldığı yapıtlarıyla çok sayıda benzerlik görülecektir. Bu durum, Bozkurt'un öykü ve romanlarına “anısal roman” özelliği kazandırır. Konu ile ilgili olarak İsmail Bozkurt, şu düşüncelerini aktarır:

Romanlarım büyük ölçüde yaşanmışlıklarım, tanıklıklarım, gözlemlerimden, saptamalarım, beslendi. Gerçekçi olmaya özen gösterdim. İstedim ki bu romanları okuyanların kafasında, bunların gerçek olduğu algısı meydana gelsin. Olay, zaman, mekân ve roman kişileri konusunda tereddütleri olmasın. Doğal olarak anılarım ile direkt örtüşen çok şey var. Romanlarımdan kesitlerin anılarımla örtüşmesini, bu çizgide değerlendirmek gerekir.³⁸⁷

Sanat değeri olsun yahut olmasın tüm romanlarda insan, aile ve sosyal değişimlerin varlığı söz konusudur. Son yüzyıllarda ortaya çıkan değişimlerin romanlarda yer bulması, gayet doğaldır. İçinde bulunulan çağda roman anlayışında meydana gelen varyasyonlar nedeniyle sosyal olayların, tarih içinde yer aldığı görülmektedir. Toplumsal değişimlerle birlikte güncel yorum ve değerlendirmeler, tarihsel bir boyut içine oturtulur. İyi bir tarihî roman yazarı, seçtiği zaman diliminin realitesini aynen yansıtmaya çalışır. Dolayısıyla tarihle roman arasında yakın bir etkileşimden bahsedilebilir. Mâzi, geçmişe; roman, sanata aittir. Bununla beraber roman, birçok alana temas etmektedir. Tarih, zamanın geçmişle alakalı bir bölümü olması nedeniyle romanla arasında organik bağ kurar.³⁸⁸ Buradan hareketle roman, disiplinlerarası bir hususiyet kazanır. Ayrıca roman, tarihî vakalara çeşitli biçimlerde yaklaşarak onun yorumlanması için yeni perspektifler geliştirilmesine katkı sağlar ve böylelikle okura yeni pencereler açılmasına yardımcı bir mahiyet üstlenir. Bu şekilde devirle ilgili birçok konu hakkında bilgiler elde edilir.

Bir milletin başına gelen olaylar, verdiği mücadeleler ve yaptığı savaşlar; bu koşullarda doğan, büyüyen kuşakları derinden etkiler. Bu milletin bazı neferlerinin sanatsal manada yetenekleri mevcuttur ki bu bireyler, şahit oldukları vakaları gelecek nesillere aktarmayı kendilerine bir mefkûre olarak addetmektedirler. İsmail Bozkurt'un ortaya koyduğu yapıtlar, bu hususiyetler dâhilinde değerlendirilebilir. Yazar; Kıbrıs Türkü'nün maruz kaldığı baskı, şiddet gibi insanlık dışı bazı hâlleri romanlarına aksettirir. Var olan bütün bu gerçekler, kurgu unsuruyla harmanlanarak yeni bir düzey yakalanır. Ürünlerinde görülen birçok karakter, mekân ve romanın diğer teknik unsurları da reel hayatla örtüşmektedir. Bu durum, Bozkurt'un realist hüviyetini ortaya koymakla beraber savunduğu fikirler yolunda önemli merhaleleri geride bıraktığını gösterir. Sanatçının tahkiyeli eserlerine dikkat edildiğinde bir

³⁸⁷ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 27 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli.

³⁸⁸ Yalçın, 2002: 19, 24, 251, 247.

milletin başına gelen olayların aktarıldığı anlaşılmakta ve Kıbrıs Türkü'nün, hayata tutunabilmek gayesiyle yaşadıkları dillendirilmektedir. İsmail Bozkurt'un kaleme aldığı kurgusal eserler yan yana getirilerek okunduğunda karşılaşılan çehre, Kıbrıs Türkü'nün 1950'lerden 2000'lere değin yaşadıklarının yazınsal bir mahiyette ve birbirini tamamlar nitelikte olan ürünlerden teşekkül ettiğidir. Bu, yukarıda açıklandığı üzere eserlerin seri roman özelliğinden kaynaklanır.

İsmail Bozkurt'un kurgusal eserlerinde yaşanmışlıklarla karşılaşılsa bile asıl başarısı, bu malzemelerin objektif bir yaklaşımla kullanılabilmesidir. Mevcut bu tutum, realizmin bir ilkesidir. Bununla birlikte yazarın romanları tasnif edildiğinde ilgili yapıtların, birbirini bütünleyen nitelikte olduğu ve adeta bir treni andırdığı görülecektir. Her vagona ayrı bir özerk yapı ve hayat vardır ama hepsini tek vücut olarak görmek de mümkündür. Çünkü kronolojik bağlamda 1950'lerden 2000'lere akan bir süreç söz konusudur. Hikâyeleri ise bu serilerin tamamlayıcısıdır. Ayrıca bu eserler, neden-sonuç ilişkisi içerisinde birbirine bağlanabilir. *Yusuçuklar Oldu mu?*; kaleme alınacak, anlatılacak olayların hazırlayıcısıdır. Sanatçının ilk romanı olan *Yusuçuklar Oldu mu?*; KKTC'de yaşanan hadiseleri, geriye dönüş tekniğiyle tarihsel bağlamda ele alarak diğer romanlarına kapı aralar. *Mangal*'da ise kişilerin özel hayatlarından hareketle ülkede meydana gelen vakalara dair çeşitli saptamalar yapılır. İsmail Bozkurt, *Bir Gün Belki* ve *Bir Gecede* adlı eserleri vasıtasıyla önceki romanlarında vuku bulan olayların özüne iner ve mâziye ilişkin verilmek istenenin zeminini inşa eder. Yazar; son romanı *Kaza*'yla da 2000'li yıllara ve bu zaman diliminde yaşanan politik, sosyal meselelere ilişkin eleştirilerde bulunur. Görüldüğü üzere Bozkurt'un romanları yan yana eklenince tek ve hacimli bir müstakil ürünün bölümleri gibi değerlendirilebilir. Bu eserler, döneme ışık tutmakla beraber romanların birbirinin devamı mahiyetinde fonksiyonel özellikte olduğunu gösterir. Bozkurt'un romanları, yazıldığı tarih ve konu itibarıyla reel yaşamdan alınarak Kıbrıs Türkü'nün farklı dönemlerini aydınlatır. Dolayısıyla bu romanlar silsilesi, sosyal bir boşluğu giderir mahiyettedir.

Bir romanda değişen tarihî gerçeklerin yaşandıkları süreci roman karakterleri üzerinden vermek, realist akımın en önemli özelliklerindendir. İsmail Bozkurt'un romanlarının gerçekçi tarafının ve gözlemsel işlevlerinin yanı sıra onun kurgusal eserlerinin mühim olma nedenini artıran en önemli nokta, anlattıklarının doğrudan tanığı olmasından kaynaklanmaktadır. Tarihsel ürün ortaya koyan birçok sanatçı, arşivlerden yola çıkarak kafasında canlananları tahkiyeye aktarırken Bozkurt, gördüklerini hayal süzgecinden geçirerek bir araya getirir.

Jules ve Edmond de Goncourt, “Tarihçiler geçmişin, romancılar hâlin hikâyecileridir.” düşüncesini ortaya koyar.³⁸⁹ Buradan hareketle realist romanlar, yaşananların aşama aşama tahkiyeye aksettirilmesidir. Vakaların gerçekleşmesindeki sosyal sebepler ortaya konarak tanıklık edilen hadiseler, olduğu gibi verilmeye çalışılır. Tarih yazarları mâziyi anlatırlarken romancılar, geçmişe sanatsal bir form kazandırarak yazarın hayal süzgecinin ve günün olaylarının etkisini de ürünlerine yansıtır.

Romana göre hikâye türünün hacmi küçüktür. İsmail Bozkurt’un öykülerinde genel manada insan değil, özel anlamda fert konu edilir. Var olan hikâye kahramanları, farklı dünyaların bireyleridir. Böylece kendisine özgü hususiyetlerle bütünleşen gerçek insan ile karşılaşılır. Hikâyelerindeki bu özellik, romanlarında daha geniş bir perspektifle sunulur. Öyküleri kısa olsa bile sağlam gözlem yeteneği ve anısal belleğinin bir tezahürü olarak başarılıdır. Bu anlatılarında reel bir yansıtma özelliği görülmekte ve “gerçek insan”a ulaşılmaktadır. Özetle Bozkurt, yaşam ve beşerin köşeli hâllerini aktarmayı hedefler. Bu vesileyle betimlenen insanların hayatlarını sürdürdüğü zaman, mekân, toplumsal yapı ve his dünyaları analiz edilir. Âdemoğlunun hayatını şekillendiren bu unsurlar, hikâyelerin de esasını teşkil eder. Böylece sanat, yaşamla bir araya gelir ve bu sebeple Bozkurt’un hayatından doğan zengin bir hikâye anlayışından bahsedilebilir. Ayrıca yazarın öykülerine dikkat edildiğinde bilinçaltının kendisini ele verdiğinden ve bilinmeyenlerin bir nevi ifşasını ortaya koyduğundan yola çıkılarak farklı okumalara müsait bir mekanizmanın izlerinden söz edilebilir. Romanları ise bunun, genişletilmiş ve detaylandırılmış şeklidir.

Ramazan Çiftlikçi, İsmail Bozkurt’un söylem ve fikirlerinden yola çıkar. Bu düşünceye göre onun romanı, yaşamının edebiyata yansımaları şeklindedir. Romanın tarihe tanıklığından ve sosyal bilimlere önemli kaynaklar sunmasından bahseden Çiftlikçi, Kıbrıs Türkü’nün yoğun bir tarihsel geçmişi olduğunu belirtir. Kıbrıs Türk edebiyatında romansızlığın giderilmesi için çeşitli girişimlerde bulunulduğunu kaydeden Ramazan Çiftlikçi, dünyanın KKTC’ye “borudan baktığını” hatırlatarak olaya “ulusal” mahiyette yaklaşıldığını belirtir. Ayrıca “insanî dramlar”ın unutulduğunun altını çizer. Bu sebeple İsmail Bozkurt’un var olan eksikliği gidermek adına roman vasıtasıyla yaşananların ne anlama geldiğini dünyaya anlatmaya çalıştığını, bunu da başardığını ifade etmektedir.³⁹⁰

İsmail Bozkurt’a göre yazmak, kolay bir hadise değildir. Ona göre teknik bilgisi ve hayat tecrübesi bulunmayan birinin roman yazması, sığ bir sanat anlayışı olarak değerlendirilir. Altı çizilen bu unsurları edebî potasında eriten İsmail Bozkurt, Kıbrıs’ta savaş

³⁸⁹ Kantemir, 1973: 140.

³⁹⁰ Çiftlikçi, 1998: 118.

öncesi ve sonrası vakaları satırlarına taşıyarak adeta tarihte yaşananları tahkiyelendirir. Bu yönüyle yazılan eserler, geçmişe ışık tutmakta ve geleceğe rehberlik edecek bir özellik göstermektedir.

Çağdaş Kıbrıs Türk romanında kahramanların statü ve rolleriyle sosyal hayatın kavranması arasındaki gerçeklik, bu yapıtların kaleme alındıkları ve neşredildikleri zaman diliminden günümüze taşınarak edebî bir eserin realiteye dayalı olması nedeniyle geçmişin anlaşılmasında önemli bir kaynaktır.³⁹¹ Bu bağlamda İsmail Bozkurt'un bazı romanları, incelemeye tabi tutulabilir. Ayrıca bu ürünlerin hayatsal ağırlıkları dolayısıyla tarihselliği yanında yaşanan günün hadiselerini aydınlatan bir perspektife sahip oldukları kanısına ulaşılabilir.

Devrin siyasî ve sosyal yapısının sanatçı vasıtasıyla eseri etkilediği, bilinen bir realitedir. Çünkü yazarın konu belirleme sürecinde, onu işleyişinde hatta kullandığı üsluba bağlı dilin sade veya karmaşık oluşunda; velhasıl sanat unsurlarının hemen hepsi üzerinde, sanatkârın yaşamakta olduğu cemiyetin türlü tesirleri kendini göstermektedir. Yazarın konuyu seçiş ve işleyiş, üslubunun etkisiyle dilin sade veya karmaşık oluşunda yahut sanatın tüm unsurları üzerinde sanatçının yaşadığı toplumun etkisi görülür.³⁹² Bu durum, İsmail Bozkurt'un romanları için de geçerlidir.

İsmail Bozkurt'a göre roman, zor bir yoldur. Dolayısıyla meşakkatli bir yazın türüdür. Birikim, teknik gibi donanımlar istemektedir. Bununla beraber romanı, “yaşamın en geniş biçimiyle yazına yansması” şeklinde görür. Ayrıca romanın, tarihe kaynaklık etmesiyle beraber sosyal bilimlere de temel oluşturduğunu vurgulamaktadır. Kıbrıs Türkleri, yakın geçmişte büyük badireler atlatır ve bu durum, toplumsal belleğe hapsedilir. Bunları yeni nesillere aktarmak ve Kıbrıs Türk edebiyatında “romansızlığı” gidermek ülküsüyle kaleme sarılır. Dünyanın adaya yüzeysel baktığını söyleyen Bozkurt, burada yaşanan insanî dramlara empati yoluyla yaklaşmadığını dile getirir. Bundan dolayı romanlarını, adada yaşanmış/yaşanan realitelerle zenginleştirerek dünya kamuoyunu bilgilendirme gayesini de taşımaktadır.

Bellek ile tarih, yakın ilişki içindedir. Bu sayede tanıklık ortaya çıkar ve mâziye dair bilgileri, ileriye nakletme fırsatı doğar. Şahitlik, sözeldir fakat kaleme alındığı andan itibaren arşiv olur ve böylece bir süreklilik arz eder.³⁹³ Bu tarihsel hafıza, kimi sanatçılar tarafından edebî türlere yansıtılır. Dolayısıyla bu türler içinde tarihle beraber yürüyen en önemli tür,

³⁹¹ Turan, 2000: 315.

³⁹² Topçu, 2001: 17.

³⁹³ Ricoeur, 2012: 40.

romandır. Yaşanmışlıkların itibarî âleme taşınmasıyla beraber bu hafıza, kolektif bir hâle dönüşür. Kıbrıs Türk romanına bakıldığında ise tarihî kaydeden bir bellek misali yaşanmışlıkları yansıtan eserlerle çok fazla karşılaşılmaktadır. Bu minvalde sanat anlayışına mensup ve bu çizgide ürünler ortaya koyan İsmail Bozkurt, Kıbrıs Türk edebiyatında roman türünün gelişimine katkı sağlamakla beraber toplumsal hafızanın sanata yansımaya öncülük eder. Yazar, konuya ilişkin şu düşüncelerini aktarır:

Tek başıma “romansızlığı” giderdiğimi söylemek, bencillik olur. Zaten artık roman kaleme alan birçok yazar var Kıbrıs Türk edebiyatında. Biz, Kıbrıs Türklüğüne birçok alanda olduğu gibi bu alanda da katkı sağlamak arzusuyla yola çıktık. Belleksizleşme konusuna gelince... Bu konuda yaptıklarımı abartmak istemem ama artık bu konuda duyarlı insanlar, toplum belleğini besleyen çok çeşitli çalışma ve yayınlar var. Bu da beni mutlu etmektedir.³⁹⁴

Mihrican Aylanç’a göre Bozkurt’un romanlarında, toplumsal gerçeklerle birlikte reel mekân ve kişilere yer verilir.³⁹⁵ Aylanç’ın makalesinden hareketle yazarın romanlarındaki kişilerin, tecrübeli ve yüksek algı özelliğine sahip olduğu söylenebilir. Bu sebeple toplumsal şuurla ilişkilendirilebilecek hareket ve davranışlarda bulunurlar. Bu da sosyal realiteye ulaşılmasına katkı sağlar. Var olan bu durum, sanatçının eserlerini zenginleştirir.

Mehmet Çevik, İsmail Bozkurt’un romanlarının folklor kuramlarından ideolojik teori temelinde okunabileceğini belirtir. Ayrıca Kıbrıs Türk kültürünün, Bozkurt’un romanlarında ayrıntılarıyla yer aldığını vurgular. Ona göre İsmail Bozkurt, folklorun ideolojik boyutunu ustaca kullanır ve okurun bilinçaltına seslenir.³⁹⁶ Böylece yazar, satır aralarında büyük bir titizlik ve ince bir kurguyla buz dağının görünmeyen tarafını işlevsel duruma getirir. Mercan Civan ise İsmail Bozkurt başta olmak üzere Kıbrıs Türk yazarlarının, Anadolu ve Rumeli kaynaklarını eserlerine taşıdıklarına değinir.³⁹⁷ Bu iki araştırmacının ortaya koyduğu düşünceler yanında tarafımca incelenen eserlerinde de yazarın, yerellik hususuna ayrıca değindiği saptanır. Bu durumun özü, İsmail Bozkurt’un mahallî özelliklere hassaten eğilmesindendir. Ayrıca bu özveri, eskiye duyulan özleminden kaynaklanmaktadır. Böylece kültürel özelliklerin gelecek kuşaklara nakli sağlanır. Bununla birlikte milletin yerel zenginlikleri, sanat vasıtasıyla uluslararası bir platforma taşınır. Söz konusu duruma yazar, şu şekilde açıklık getirir:

³⁹⁴ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 27 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli.

³⁹⁵ Aylanç, 2016a: 50.

³⁹⁶ Çevik, 2015: 207.

³⁹⁷ Civan, 2018: 143-149.

Eskiye duyulan ve bugünkünden daha insancıl, daha doğal, daha dürüst, daha özverili; sözün kısası, daha içten yaşantıya hissedilen özlem elbette var. Ayrıca çağdaşlaşmanın, daha doğrusu küreselleşmenin yok ettiği; bizi biz yapan kültürün, yaşam biçiminin en azından toplum belleğinde yeri olması gerektiğini düşünüyorum. Bunun yanı sıra Kıbrıs Türk kültürü, edebiyat sayesinde dünyada tanıtılmalı.³⁹⁸

İsmail Bozkurt, savaşta yaşanan olaylara dahi hümanist bir çerçevede yaklaşır. Acı veren, sert hadiseleri bile yumuşak bir tonda aktarır. Bunun en mühim sebebi, yazarın karakteri ve yaşama bakışıdır.

Bozkurt'un romanlarında TMT, önemli bir yer tutar. Kahramanlar vasıtasıyla teşkilatla ilgili önemli bilgiler paylaşılır. Böylece okurlarda yeni düşüncelerin oluşması sağlanır. Özellikle *Bir Gün Belki* ve *Bir Gecede*'de bu durum, açıkça ortaya konur. *Bir Gün Belki*'de, Mehmet'in ağzından TMT dile getirilir. *Bir Gecede* adlı eserde ise TMT'de petekbeyi olarak görev yapan Turgut'un perspektifinden teşkilatla alakalı bilgiler aktarılır. Bu türdeki diğer yapıtlarda da yer yer geçmişlerinden faydalanarak geriye dönüş tekniğiyle TMT hakkında bilgiler veren roman kişilerine rastlanır. Yazarın yapıtlarında, bu konunun işlenmesi gayet doğaldır. Çünkü yaşamının önemli bir kısmı, TMT bünyesinde mücadelelerle geçer.

Ona göre roman, vazgeçilmez bir tutkudur. İlk gençlik yıllarından itibaren sıkı bir roman okuyucusu olan sanatçı, zamanla yazma isteği duymaya başlar. Politika yılları, onun roman kaleme almasını ertlemesine sebep olsa da siyaset hayatına son verdiğinde kendisini başta roman olmak üzere yazın yaşamına adar. Bozkurt'a göre roman, hayatın sanattaki tezahürüdür. Yazar bu duruma, şu şekilde açıklık getirmektedir:

Roman, bana göre en geniş biçimiyle yaşamın yazına yansımasıdır. Bir ara Fransa'daki bir tartışmayı, olanaklarımca izlemeye çalıştım. "Fransa romanı geriliyor çünkü artık Fransa, romana yansımıyor." çerçevesinde idi bu tartışma. Genelde sanat, tarihin tanıklığını yapıyor ya! Özelde romanın, tarihe tanıklığı çok daha geniş boyutlu oluyor. Yalnız tarih için değil, sosyal bilimler için de roman kaynaktır. Örnek olarak sosyologlar, Charles Dickens'ın romanlarını inceleyerek o döneme ait birçok bilgi topluyor. Bu çerçevede "Bizde roman var mı?" ya da "Bizde roman var." demek, kolay değil. Bir tek rahmetli Mapolar, kendisini romana adamıştı. Epeyce roman yazmıştı. Onun dışında Özker Yaşın'ın, Fikret Demirağ'ın, Sabahattin İsmail'in, Ahmet Cemal Gazioğlu'nun ve daha başkalarının yazdıkları romanlar vardır ama genelde bu yazarlar, başka türlerde yapıtlar vermeyi yeğlemektedir. Romandaki bu boşluk, bu eksiklik beni hep üzmüş ve düşündürmüştür. Ben de bu kadar yoğun bir tarihsel geçmişi olan Kıbrıs Türklerinin "romansızlığına" bir katkıda bulunmak ve roman aracılığıyla yaşadıklarına, gördüklerime tanıklık etmek istedim.³⁹⁹

³⁹⁸ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 26 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli.

³⁹⁹ Bozkurt, 2001: 112-113.

Yazarın bir başka hedefi, Kıbrıs'ı ve Kıbrıs Türklerini daha geniş perspektifle anlatmaktır. Çünkü Kıbrıs, sadece “sorun” olarak gösterilmekte ve bu sebeple insanlarda olumsuz bir intiba uyandırmaktadır. Sanatçı, durumun sadece bununla sınırlı kalmaması gerektiğini söyler. Burada yaşayan Müslüman Kıbrıs Türklerinin de geçmişi, kültürü, ahlakî değerleri, savaşımı, dramı, ekonomik buhranları; özetle maddî ve manevî hususlarının bulunduğunu ama bu noktaların dünyaya anlatılamadığını dile getirmektedir. Bunları aktarmak için yeterli kamuoyu desteği alınamadığının altını çizen Bozkurt; kitle iletişim araçlarıyla başarılamayanı, edebiyatla aşmaya karar verir. Dolayısıyla romanı, bu minvalde etkin bir vasıta olarak kabul etmektedir. *Yusuşçuklar Oldu mu?* başta olmak üzere tahkiyeli ürünlerinin ülküsünü, bu çerçevede belirler. Özetle “yazar” kavramı, “dönemin kaynağı” şeklinde tarif edilmektedir. Onların tanıklıklarına gereksinim hissedildiğini ve bu yolda sanatı araç mahiyetinde kullanmaları gerektiğini belirtir. Tahir Kahhar'ın da belirttiğı üzere İsmail Bozkurt, edebî yeteneğini ve yaşamsal kabiliyetini sentezleyerek bu malzemelerden eserlerinde fazlasıyla beslenen yazınsal bir hüviyete sahiptir.⁴⁰⁰

Roman, hikâyenin genişletilmiş ve geliştirilmiş şeklidir. İnsanların maceralarını yansıtan, duygu ve tutkularını analiz eden, kurmaca ya da gerçek vakalara yaslanan, toplumla ilgili bilgiler ortaya koyan, anlatmaya bağı uzun bir edebî metindir. Bu tür, tarihsel şartlara bağlanabilmek yanında yazara deneysel ve determinist alan bırakan bir dinamizm inşa eder. Dolayısıyla Bozkurt'a göre roman, mâziye en sadık türdür.

İsmail Bozkurt'un romanları, otobiyografisiyle ilişkilendirilerek okumalara müsait olmakla beraber anı ışığında değerlendirmelere gebe bir hususiyet teşkil etmektedir. Razme Kumbarovski, sanatçının romanlarındaki üslubuna binaen şunları kaydeder:

Bu anlamlı ve ilginç yazar, kaleminin ucundaki efsanevi mavi mürekkep ile kahramanlarının iç dünyasını ve canlılığını, ele aldığı motifler ve konular ile o erişilmez uzaklığı, yalnızlığı ve Akdeniz ifadelerini, bir sergideki fotoğraf tabloları gibi çok iyi bir şekilde okuyuculara sergiliyor. Bozkurt, evrensel ruh, insanoğlunun var oluşu ve ölümü ile ilgili büyük bir yazar, entelektüel, erişilmez bilge, sihirbaz, gözlemci, büyücü, takipçi ve izleyicidir. İsmail Bozkurt'un canlı anatomisi ve romanlarında kullanmış olduğu kelime zenginliği, her zaman yeni bir sayfa açmaya yeterlidir. Yazar her zaman “Avrupa Hit Roman” dediğimiz piramidin zirvelerinde yer alabilir.⁴⁰¹

Onun romancılığını Işıl Altun, adada yaşananların arka planına ışık tutması hasebiyle önemsemekte ve bu gerçekliklerin edebiyat ile birleştirildiğine dikkat çekmektedir. Ona göre

⁴⁰⁰ Kahhar, 2009: 404.

⁴⁰¹ Kumbarovski, 2014: 51.

yazarın romanları, tarihin bir bilim olarak üstlenemediği misyonu edebiyata yükler. Altun’a göre Kıbrıs, yakın süreçte birçok realiteyle karşılaşır ve bu gerçekleri Bozkurt, bir aydın duyarlılığı ile tahkiyelendirir.⁴⁰²

Yazar, bireysel olanın yerine toplumsal olanı anlatır. Bundan mütevellit evrenselliğe kapı araladığı söylenebilir. Bireyden yola çıkarak toplumla alakalı konuları ele alan, “biz” anlayışının hükmettiği bir roman yaklaşımı benimser. Ayrıca Bozkurt’un roman şahıslarının, kahramanlaştırıldığı ve ülküselleştirildiği görülür.

Sanatçının hikâye ve romanlarında konu, yer, kişi çeşitlilik ve farklılıkları göze çarpar. Bu da esere, karnavaleks bir hüviyet yüklemektedir. Ayrıca İsmail Bozkurt’un romanlarında, tahkiye sürerken küçük öykü tarzı alt hikâyelere yer verilir. Buradaki amaç, bu alt anlatılarla temel anlatı arasında bağ kurmak ve verilmek istenen iletinin temellendirilerek aktarılmasını sağlamaktır.

İsmail Bozkurt, aynı anda farklı mekânlarda yaşanan olaylar arasında kesmeler vasıtasıyla bir kurgu oluşturur. Bu durum romanlarında, paralel işleme/çapraz kurgunun varlığını düşündürür. Paralel kurgu/çapraz kesme yaklaşımıyla eserdeki karşıtlıklar gün yüzüne çıkar ve bu kontrast, çeşitli yorumları beraberinde getirir. Meydana gelen olayların yansımaları, farklı pencerelerden aktarılır. Sanatçı, vakaları çift zincirli akış formunda ortaya koyar. Bu da Bozkurt’un realist oluşunun bir göstergesidir.

Yazarın romanları, yansıtmacı klasik özelliktedir. Olaylara, çevreye, mekâna, ortama ve kişilere ayna tutmakta; aynasına yansıyanları, reel boyutlarıyla ve somut gerçekliğe bağlı kalarak dile getirmektedir. Dolayısıyla nesnel hakikat önemsenir.

İsmail Bozkurt’a göre roman, millette faydalı olabilmektir. Bu yaklaşımın sebebi, sanatçının yaşamında aranmalıdır. Bununla birlikte yazarın eserlerini müstakil biçimde irdelemekten öte tüm yapıtlarını ilişkilendirerek okumak, adada yaşananlara ve Bozkurt’un hayatına ciddi manada kapı aralayacaktır. Bu durum, yazarın yaşamının göz önünde bulundurularak eserlerine yaklaşılmaması gerektiği fikrini doğurur. Bu perspektif, sanatçının tahkiyelerinde önemli bir tespittir. Çünkü yazar, eserlerinde hayatından belli kesitlere yer verir. Konuya dair Bozkurt, şu düşüncelerini paylaşır:

Her eserde, otobiyografik yansımalar olduğuna inanıyorum. Direkt olarak “Ben etkilenmedim.” dense bile bilinçaltında o etkiler muhakkak vardır. Elbette ki bende de var. Ayrıca az önce de belirttiğim gibi

⁴⁰² Altun, 2014: 29.

olabildiğince gerçekleri, tarihî gerçekleri, yazmaya çalışıyorum. Bir anlamda Kıbrıs Türklerinin yakın tarihini, romanla anlatıyorum.⁴⁰³

İsmail Bozkurt'un tahkiyeli eserlerinin birlikte düşünülerek bunlara bütüncül yaklaşılması, panoramatik okuma adına fayda sağlayacaktır. Bununla beraber yazarın eserlerinde otobiyografik özelliklerin had safhada olduğu saptanacaktır.⁴⁰⁴ Adada yaşanan göç, savaş ve ölümler; trajik ve travmatik bir kolektif bellek meydana getirir. Sanatçının eserleri, bu hususlara değinerek "tezli roman" şeklinde tanımlanacak kişisel hatıralarla bezenmiş çağ romanları ortaya çıkarmaktadır.

Sanatçının romanlarında dikkat çeken ve göz ardı edilmemesi gereken en önemli nokta, eser sonlarının kesin ve keskin olmayışıdır. Bu durumun, birkaç sebebi vardır. İlerleyen zamanlarda devamını yazma düşüncesi ve roman sonlarını okurların hayal gücüne bırakması, başlıca sebeplerdendir. Bunun yanı sıra İsmail Bozkurt, umut eden bir insandır. Tahkiyelerini, adada yaşanan olumsuzlara bakarak menfî bir sonla neticelendirmeyi istemez. Çünkü yazarın karakterinde, ümidini yitirmemek vardır. Bu yüzden romanlarını, kesin bir yargıya bağlamaz. Ayrıca bu türdeki yapıtlarını, adada var olan "belirsizliklere" göndermelerde bulunmak amacıyla keskin bir şekilde sonlandırmaz ve tahkiyeli ürünlerinin sonlarında müphemiyet bırakır.⁴⁰⁵ Yazar, roman yazma aşamalarına ilişkin şu notu düşer:

Roman yazmak için elime kalemi almadan önce konusu, karakterler, olay örgüsü gibi unsurlar; kafamda şekillenmiş olur. Bazı notlar da alırım ama yazmaya başlayınca bazen kişiler ve olaylar, beni başka bir yöne sürükler. Kafamda şekillenenler dışında yeni şeyler ortaya çıkar farkına varmadan. İlk düşündüğümle sonda ortaya çıkan bambaşka bile olabilir kimi zaman.⁴⁰⁶

İsmail Bozkurt'un romanlarında; adada meydana gelen sosyal, ekonomik, politik ve psikolojik değişimler resmedilir. Karınca toplumundan ağustos böceği sosyolojisine evrilen bir yığınlaşmanın röntgeni çekilir. *Bir Gecede* ve *Bir Gün Belki*'de karınca gibi çalışan bir toplum tasvir edilirken diğer romanlarında siyasetten nemalanan, torpil ve iltimasla işlerini yürüten, emek vermeden yemek sahibi olmaya çalışan; bu anlayıştan dolayı tembelleşen bir toplumsal üst yapı demografisiyle karşılaşılır. Yukarıda aktarılan fikirler örneklendirilirse *Bir Gün Belki*'deki Eti, Hüseyin ve Ertuğrul; *Bir Gecede*'deki Turgut gibi isimlerin toplumun

⁴⁰³ İsmail Bozkurt'un hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 27 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli.

⁴⁰⁴ *Bir Gün Belki*, genel itibarıyla Bozkurt'un romanları içerisinde otobiyografik özelliklerin had safhada olduğu en mühim yapıttır.

⁴⁰⁵ Yazarın roman sonlarını kesin ve keskin neticeyle bitirmeyişi, hikâyelerinde de görülen karakteristik bir özelliktir. Hikâye ve romanlarındaki bu yaklaşımın amacı ortaktır. Bu durum, geçmişten geleceğe tevarüs eden adadaki belirsizlikler neticesinde irdelenmelidir.

⁴⁰⁶ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 16 Ağustos 2017, ByOtell, İstanbul.

mimarları olduğu görülecektir. Bu dönemde var olan kişiler de mezkûr kahramanların, reel hayattaki karşılıklarıdır. Bu tarz bireyler, toplumda öncü olmakla beraber iş bölümünü sağlayan, mücadele döneminde dahi çalışmaktan geri durmayan, hak etmeden mülk sahibi olmak istemeyen ideal insanlardır. Olumsuz karakterler ise sayıca azdır. Fakat Bozkurt'un 1974 sonrasını anlattığı romanlarında karşılaşılan ve toplumda söz sahibi olan insanlar, idealden çok uzaktır. *Mangal*'daki Osman ve *Yusufoçuklar Oldu mu?*'daki Murat, bu durumu yansıtan şahıslardır.⁴⁰⁷ Hatta romanlarda var olan zihinsel çatışmalarda, menfi olanın toplumda söz sahibi olduğuna ve idealin azınlığa dönüştüğüne yer verilir. Ayrıca bunun sebepleri üzerinde durulur. Dolayısıyla eskiden karınca gibi çalışan insanlar, artık politikanın gölgesini kullanarak ve edebiyatını yaparak işlerini çözme yoluna giderler. KKTC'nin kurulmasında pay sahibi olan aslı kişilerse sessiz bir şekilde hayat mücadelesiyle baş başa bırakılır. İsmail Bozkurt da karınca benzetmesiyle toplumda değişen bu algıyı, kritik etmek ister.

Sonuç olarak yazar, Kıbrıs Türkü'nün geçmişten günümüze değin yaşadıklarını romanlarına taşır. Bunu yaparken yerelliği elinden bırakmamakla birlikte evrensellikten ayrılmaz. Mücadele sürecinde gerçekleşen olayların, toplumsal hafızada yer alması için romana başvurur. Anısal özellikler taşıyan, otobiyografik kesitlerle zenginleştirilen, realist tutumla kaleme alınan, tarih unsurunu merkezde tutan seri romanlar yazar. Bunlara bütüncül perspektifle yaklaşmak, bir milletin tarihî seyrini aydınlatmaktadır.

3.6.1.1. İsmail Bozkurt ve Kanon

Siyasetçi, yazar, araştırmacı, mücahit İsmail Bozkurt; KKTC'nin kuruluş yıllarında etkin rol oynar. Yeni bir ülkenin kuruluşuna şahitlik eden sanatçı, tahkiyeli eserlerine bakıldığında toplumun aksayan taraflarına dikkat çeker; mâzisini aydınlatır ve realiteler kapsamında bir geleceğe işaret eder. Bundan mütevellit İsmail Bozkurt, bir ulusun inşasına katkı sağlar. Sanatçıya göre özellikle Kıbrıs Türkü'nün savaşımında aktif yer alan aydınlar, diğer bireylere öncülük etmelidir. *Bir Gün Belki*'deki Eti, *Bir Gecede* adlı roman kahramanlarından Turgut Sami, *Yusufoçuklar Oldu mu?*'da yer alan Kemal, *Mangal*'daki Mustafa ve *Kaza*'daki Ayhan karakterleriyle bu idealizm ortaya konmaktadır. Bu şahıslar,

⁴⁰⁷ Dikkat edilmesi gereken bir başka noktaysa 1974 sonrasında göz ardı edilen insanlar, mücadele sürecinin kahramanlarıdır. Fakat gerçek olan ve sanatçının romanlarında yer alan analizde, savaştan kaçanların vatan edebiyatı yaparak işlerini yürüttüğü gerçeğidir. *Yusufoçuklar Oldu mu?*'daki Murat ve *Mangal*'daki Osman, bu doğrultuda değerlendirilebilir. Bir başka reel olaysa şudur ki savaştan kaçan bu insanlar, 1974'ten önce savaşta bizzat yer alan Burhan ve Mustafa'nın dayısından daha zengin ve makam sahibi kişiler hâline dönüşürler. Bu noktaya ulaşırlarken emekten çok politikayı kullanma eğilimine girerler. Bozkurt da bu tezatlığı, aktarma ve eleştirmeyi amaçlar.

millî şuurun ortaya çıkmasında ve dönem itibarıyla topluma yön vererek sosyal yapının şekillenmesinde etkin görevler üstlenir. Bu süreçte Kıbrıs Türkleri, düşüncelerine göre bu öncü olumlu kahramanların yanında ya da karşısında konumlanır. Dolayısıyla öykü ve romanlarında Bozkurt, bir milletin bakış açısının analizlerini yapar. Sanatçının bu tür eserlerinde olumsuz kişilerin üstesinden gelen idealize kahramanlar, yapıtların sonunda başarıya ulaşmakta ve özgürlüklerine kavuşmaktadır. Ayrıca bir milletin hürriyetine giden yol, detaylarıyla çizilmektedir. Bir ulusun meydana gelmesi, insanların yaşam biçimleri, hayatı yorumlamaları, ülkesinin içinde bulunduğu sürece kattığı değerler; “Kıbrıs Türklüğü” kavramının oluşma sürecine dair düşünceleri içerisinde barındırır. Millet olma şartı, Hippler’in de belirttiği üzere bütünleştirici bir ideoloji temelinde gerçekleşir.⁴⁰⁸

Edebiyat ürünlerinin arka planında, belli bir dünya görüşü vardır. Bunun yanı sıra kişisel fikirler kadar kolektif yaklaşımlar da mevcuttur. Dolayısıyla eser, ideolojik bir minvalde değerlendirilebilir. Bu nedenle sanatçı, sosyal ideolojiyi topluma aşlamak için tahkiyeli yapıtlardan yararlanmaktadır. Bu tarz eserler, bir propaganda vasıtasına dönüşürler.

Kıbrıs Türk edebiyatında geçmişten ilham alarak geleceğe ayna tutacak romanların varlığı söz konusudur. Bu doğrultuda edebiyat, toplumu yönlendiren bir fonksiyona bürünür. Yazarlar, buna katkı veren önemli unsurlardandır.⁴⁰⁹ Bozkurt’un sanat gayesi, mâzi-an-âti bağlamında bir algı oluşturmaktır. Sanatçı, idealize edilen kahramanların geçmişte olduğu üzere gelecekte de var olması gerektiği düşüncesini yapıtlarına taşır. İsmail Bozkurt; genel olarak romanlarında millî kıymetlerini ve kendi ulusal perspektifini, ideolojik pencereden topluma aktarır ve sosyal manada gerekli gördüğü bütünleştirici ideolojiyi yansıtmaya ölmüsüne ulaşarak “ulus inşası”na katkı sağlar. Böylece Kıbrıs Türkü’nün siyasî, içtimaî, malî ve epistemolojik yapısına ilişkin bir saptama ve yönlendirme söz konusu olur. Dolayısıyla İsmail Bozkurt’un kanon açısından değerlendirilmesi, bir milletin edebî belleği ile ilintilendirilmesi şeklindedir.⁴¹⁰

⁴⁰⁸ Ayrıntılı bilgi için bk. (Hippler, 2007)

⁴⁰⁹ Edebiyatta kanon, belli bir zihniyete sahip eser/yazarların, toplumca benimsenmesi sonucunda ortaya çıkan millet hafızasıdır. Böylece ülke edebiyatında, mâzi ile âti arasında ilişki kurulur. Kanon; geçmişten ilham alarak geleceğe örnek olmak, köprü kurmaktır. Bununla birlikte kanon mefhumu, Batı’da çeşitli anlamlara gelmektedir. Fakat KKTC’de toplumun kanon olarak gördüğü eser/yazarlar, Batı’daki kanon teriminin anlamlarıyla tam olarak örtüşmemektedir. Batı sanatındaki kanonun tüm manalarını içeren bir yapının Kıbrıs Türk edebiyatında eksiksiz bir şekilde meydana getirilememiş olması, burada kanonik yapının hiç olmadığı/olmayacağı fikrini ortaya çıkarmaz. Bu durum; Kıbrıs Türk edebiyatında da bazı özellikleriyle belirginleşen/kemikleşen ve ülkenin farklı alanlarını etkileyen yazar/eserlerin, kanona benzediği gerçeğini düşündürmektedir. Ayrıca KKTC’de okutulan yazar/eserler kapsamında, İsmail Bozkurt ve yapıtlarının olduğu da unutulmamalıdır. Dolayısıyla İsmail Bozkurt da bu minvalde değerlendirilmeye tabi tutulmuştur.

⁴¹⁰ “Edebiyatta Kanon” konusu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. (Tekelioğlu, 2003: 65-77; Belge, 2004: 54-59; Parla, 2004: 51-53; Çıkla, 2007: 47-68; Anar, 2013: 40-78)

Kısacası kanon; bir edebiyatta bütünü oluşturan, daha doğrusu bir ulus-ülke edebiyatında özerk yeri olan edebî ekol yahut yazar/eserlerdir. Kanon, “kural koyucu” ya da “ekol oluşturunca” şeklinde tarif edilebilir. Yazar, Kıbrıs Türk edebiyatı dâhilinde kanonik bir özellik taşımaktadır. Çünkü yazdığı romanlarla hem Kıbrıs Türk romancılık tarihini hem de ülke sosyolojisini etkiler. Bu nedenle Kıbrıs Türk edebiyatında oluşan “milliyetçi edebiyat kanonu”nda, İsmail Bozkurt’un etkisi önemlidir. Özellikle mücadele yıllarında “bağımsızlık-kurtuluş-kuruluş” düşüncesini yapılandırarak şekillendirir; “ulus” ve “kimlik” inşası sürecine katkı sağlar. Millî edebiyatın doğası gereği dil, biçim ve muhteva bağlamında bir birliktelik sağlayarak ön açıcı olur. Rumlara karşı verilen savaşımın günümüze tevarüs eden koşullarını sanatına taşıyan ve bunu, bireysel temalarla varsıl duruma eriştiren yazar; yeni bir oluşumun merhalelerini, gözler önüne serer.

3.6.2. İsmail Bozkurt’un Roman Türündeki Eserleri

3.6.2.1. *Yusuçuklar Oldu mu?*

3.6.2.1.1. Tanıtım

Yusuçuklar Oldu mu?, İsmail Bozkurt’un ilk romanıdır. Birinci basımı, 1991’de Cem Yayınevi tarafından yapılır. 1999 ve 2007 yıllarında yine aynı yayınevince basılan *Yusuçuklar Oldu mu?*, 2017’de Bengü Yayınları tarafından neşredilir. Makedonya *Birlik Gazetesi*’nde tefrika edilen bu roman; 2000’de Drita Karahasan tarafından Makedoncaya, yine aynı yıl İsmail Çavuşev tarafından Bulgarcaya, 2005 yılında Prof. Dr. Elçin İskenderzade ve Oktay Hacımusalı tarafından Azerbaycan Türkçesine ve 2016’da ise Oryal Yıldırım tarafından Sırpçaya çevrilerek/aktarılarak yayımlanır. Roman, 278 sayfadan meydana gelir. Eserin sonunda Kıbrıs Türklerine ait bazı terimlerin daha iyi anlaşılması için iki sayfalık sözlük, roman üzerine yazılan bazı değerlendirmeler ve sanatçının kısa öz geçmişine yer verilir. On üç kısımdan meydana gelen *Yusuçuklar Oldu mu?*, tematik açıdan evrensel bir özellik taşır. Aynı zamanda ada Türklüğüne ait yerel özellikleri yansıtmaları hasebiyle Kıbrıs Türklüğünün birçok zenginliği, yurt dışında tanıtılır. Dolayısıyla roman, genel ile özeli sentezinden oluşur.

Yusuçuklar Oldu mu?, 1987 yılının yaz ayında eşiyle Abant kıyısında geçirdiği tatilin sonunda genel hatlarıyla ortaya çıkan bir kitaptır. Sanatçı, iskeletini meydana getirdiği yapıtını geliştirerek yayım aşamasına geçer. 27 Aralık 1989 tarihinde nihaî şeklini alan roman, 1991’de basılır. Kısacası bu romanın yazım ve yayım merhaleleri, yaklaşık dört yıllık bir zaman dilimini kapsar.

KKTC’de “romansızlığı” giderme ve kamuoyu oluşturarak adada yaşanmış, yaşanan ya da yaşanabilecek durumları cihanşümul bir platforma taşıma gayesi güden yazar; Kıbrıs’taki olayların bir analizini yaparak bunları gelecek nesillere nakletmeyi yeğler. Bozkurt, politika yıllarının sonlarına doğru kaleme aldığı romanının ismine dair şu açıklamalarda bulunur:

Karşılaştığımız bazı sorular, romanın adı ile ilgili. Romanın adı, neden “Yusufçuklar Oldu mu?” diye soruluyor. Bu adın, romanın konusu ile pek ilgisi olmadığı söyleniyor. Kısaca anlatayım: Ünlü İtalyan romancı Umberto Eco’nun en tanınmış romanı, “Gülün Adı” ismini taşıyor. Romanın, adı ile hiçbir ilgisi yok. Bu konuda Umberto Eco ile yapılan bir söyleşi, beni çok etkiledi. Umberto Eco’ya soruyorlar: “Romanınızın ismi, niye *Gülün Adı*? Konu ile hiçbir ilgisi yok.” Yazarın yanıtı ilginç. Diyor ki: “Her insanın bir adı, bu adın bir anlamı var. Ama adı taşıyanın, ille de adla bir ilgisi (anlam bakımından) olması gerekmez ki. Önemli olan iletişimi sağlayacak bir adın olmasıdır. Roman için de böyledir. Romanın adı, ille de konusu ile ilgili olacak diye bir kural yok. Benim içimden öyle geldiği için romanın adını *Gülün Adı* koydum.” Umberto Eco’nun bu düşüncesi, beni etkiledi. Doğru ve yerinde bir düşünce olarak geldi bana. Romanımı yazdıktan sonra adını koyarken bu düşünce ile hareket ettim. Ad, Kıbrıs’la ilgili bir çağrışım yapsın istedim. *Yusufçuklar Oldu mu?* adı, bu bakımdan bana uygun geldi.⁴¹¹

Kıbrıs Türk ağzında “Yusufçuk” kelimesi, “mandalina” manasındadır. Yazar; Kıbrıs Türklerine ait özel bir kullanımı, romanına isim olarak uygun görür ve böylece sembolleştirme yoluna gider. Bozkurt, her ne kadar eser adı ile içerik arasında bir anlam aranmaması yönünde söylemlerde bulunmuşsa da kitabın ismine ilişkin farklı yorumlar getirilebilir. Kıbrıs Adası’nda Türkler, büyük badireler atlatır. Bazıları köyünü bırakıp güvenli yerlere göç eder, bazıları yurt dışına giderek yeni bir hayat kurar. Bunun yanı sıra insanlar, hayatlarını inşa ederlerken toplumsal sıkıntıların yanında kişisel bunalımların tesiri altına girer. Gerek bireysel gerekse toplumsal sıkıntılardan sonra gelen ferahlama, huzuru beraberinde getirir. Adada ve Kemal’in etrafında yusufçukların olgunlaşması ve buram buram tütmesi; mutluluğun, normalleşmenin, güzelliklerin emaresi olarak kabul edilebilir. Ayrıca Kemal; annesine, “Yusufçuklar oldu mu?” sorusunu yöneltir ve adayı kastederek bir mecaz yapar. Kemal, eşinden ayrılarak Kıbrıs’ı terk edecek ve Nilüfer’le yeni bir hayata başlayacaktır. Bu soru ve sonrasında etrafındaki mandalinaları görmesi, toprağına olan sevgisini hatırlamasını sağlayacaktır. Dolayısıyla “yusufçuk”, vatanın simgeleşmiş biçimidir. Bu tema, romandaki sonun şekillenmesinde belirleyici olur. Bununla beraber “yusufçuk”, Kemal’in çocukluk ve gençlik yıllarından izler taşımaktadır.

⁴¹¹ Bozkurt, 2001: 114.

İsmail Bozkurt, bu eserin roman türünde ilk ürünü olmasına ilişkin şunları kaydeder:

Ayrılcı edebî ürünüm ya da ürünlerim, yayımlanan/yayımlanacak anılarım olacaktır çünkü orada yaşadığım dönemlerin tanıklığını yapacak ve kendimi anlatacağım. Diğer eserlerime, daha doğrusu romanlarıma gelince: Ayrım yapmayı istemem ama *Yusuçuklar Oldu mu?*, ilk göz ağrım olarak gönlümde ayrı bir yer tutar.⁴¹²

Romanla ilgili önemli çalışmalar mevcuttur. Mihrican Aylanç *Kıbrıs Türk Romanında Göç* adlı doktora tezinde, *Yusuçuklar Oldu mu?*'dan bahseder. Burada, 1974 sonrasında ekonomik nedenlerden ötürü Londra'ya yerleşen ve oranın iş yaşamına uyum sağlayarak zengin olan gençler meselesine yer verildiğini aktarır. Bunu da Londra'ya giden Taner ile adada kalan Kemal karakterlerini kıyaslayarak dile getirir.⁴¹³ Bu romanın Kıbrıs Adası'nın bir dönemini yansıttığını vurgulayan Ali İhsan Kolcu, Kıbrıs Türk hayatından önemli kesitlerin esere taşındığını belirtir. Ayrıca sosyal ve siyasal anlamda değişime uğrayan kişilerle beraber yabancılaşma ve farklılaşma konularının ele alındığını sözlerine ekler.⁴¹⁴ Bilge Ercilasun ise bu romanı; bürokrasi, evlilik, aşk, bağlılık, vatan sevgisi gibi bireysel ve toplumsal konular çerçevesinde sunulan bir yapıt olarak değerlendirir.⁴¹⁵ Metin Turan, *Yusuçuklar Oldu mu?* başta olmak üzere Bozkurt'un diğer tahkiyeli yapıtlarının otobiyografik ağırlıkları dolayısıyla tarihsel anlamda günümüze ışık tutan yanını öne çıkarır. Bir başka çalışmasında Turan, 1974 sonrası adadaki politik hayatın kirliliğine ve roman kahramanlarının bu atmosfer içindeki davranışlarına dikkat çeker.⁴¹⁶ Hasan Mercan bu romanı, bir milletin kaderini yansıtmayı nedeniyle önemsemektedir.⁴¹⁷ Elçin İskenderzade ise Oktay Hacımusalı ile beraber bu ürünü, *Mandarinler Yetişti mi?* ismiyle Azerbaycan Türkçesine aktarırken romanın ön sözünde; siyasal, duygusal ve beşerî bağlamlarda teferruatlı bir analizinin yapılması gerektiğini vurgular. Bu yapıtın, Kıbrıs Türk romanı açısından bir merhale olduğunu aktaran Tamer Öncül, yazarın birçok açıdan yükümlülükler üstlendiğini söyler.⁴¹⁸ Ramazan Çiftlikçi, bu romanda kişisel dramların yanında toplumdaki travmaların ortaya konduğunu aktarır.⁴¹⁹ *Yusuçuklar Oldu mu?*'nın ada ve Kıbrıs Türk tarihine dair geniş bilgiler barındırdığını dile getiren İsmail Çavuşev, KKTC'nin kuruluşundan sonra oluşan ekonomik yapının kişilere yansımalarının verimli bir şekilde romana yerleştirildiği kanaatindedir. Ayrıca siyasete dair

⁴¹² İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 26 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli.

⁴¹³ Aylanç, 2011: 90, 216.

⁴¹⁴ Kolcu, 2012: 662.

⁴¹⁵ Ercilasun, 2004: 25.

⁴¹⁶ Turan, 2000: 315; 2004: 153-168.

⁴¹⁷ Mercan, 2000: 48.

⁴¹⁸ Öncül, 1992: 18.

⁴¹⁹ Çiftlikçi, 1998: 119-121.

önemli hususların altının çizildiğine dikkat çeker.⁴²⁰ Muzaffer Buyrukçu'ya göre bu roman, Kıbrıs Türk edebiyatının temellendirilmesi açısından önem teşkil etmekle beraber İstanbul Türkçesi ile kaleme alınması ve realiteleri farklı boyutlarıyla ortaya koyması bakımından önemlidir.⁴²¹ Bu eseri geleceğe bırakılan bir miras olarak addeden Kıvanç Buhara, Kıbrıs Türklerinin yaşadıklarının ölümsüzleştirildiğini sözlerine ekler.⁴²² Harid Fedai bu romanda, birçok tarihî gerçeğin yer aldığına değinir. Ayrıca Bozkurt'un, Kıbrıs coğrafyasını çarpıcı bir şekilde yansıttığını söyleyerek yerinde tahliller yaptığını belirtir. Bununla beraber yerli öğelerin romana başarılı bir şekilde taşındığını dile getirir.⁴²³ Emin Onuşa göre *Yusuŕçuklar Oldu mu?*, dönem itibarıyla büyük problem olan susuzluk konusuna yer vermesi dolayısıyla önem teşkil eder.⁴²⁴ Sevim Akten ise romanın temel kişisi olan Kemal'i, aydın dönemecindeki bir kişi olarak yorumlar ve bu karakteri, var oluş sorunu ekseninde ele alır.⁴²⁵ Birsen Karaca, bürokrat Kemal'in orta yaş bunalımının fark edilmesini sağlayan aşk öyküsü vasıtasıyla 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında KKTC'de yaşanan siyasî buhranların üzerinde durulduğunu aktarır.⁴²⁶ Buradan hareketle Kemal'in, kimliğini bulmak için çeşitli hadiseler içerisinde kendini sorguladığı ve bunun sonucunda hüviyetine ulaşma serüveninin anlatıldığı bilgisine ulaşılır. Dolayısıyla bu eserde bocalama evresi geçiren Kemal'in, toplum baskısına karşı verdiği reaksiyon ve savaşımlar konusu işlenir.

Sonuç olarak yukarıdaki fikirlerden yola çıkarak eserin kişisel ve sosyal manada birçok konuya değindiğine ulaşılır.

3.6.2.1.2. Yapı

3.6.2.1.2.1. Olay Örgüsü

Yusuŕçuklar Oldu mu?, kırklı yaşlardaki Kemal'in iç çatışmaları dâhilinde gelişen ve bunu, geçmiş-gelecek bağlamında ele alarak ada tarihine değinen olaylar silsilesiyle aktaran bir özellik göstermektedir. Bununla birlikte yapıt; Kıbrıs'taki sosyal, siyasal ve ekonomik alanlara ilişkin bir tenkidi içerisinde barındırmaktadır. Kemal'in hayatı, adada yaşananların bir tezahürüdür. Dolayısıyla bu karakter, gerçeklerin dile getirilmesinde yansıtıcı bir özellik göstermektedir. Kemal'in tercihleri, bilinçli bir aydının kararları şeklinde idealize edilebilir.

⁴²⁰ Çavuşev, 2000: 321.

⁴²¹ Buyrukçu, 2014: 45.

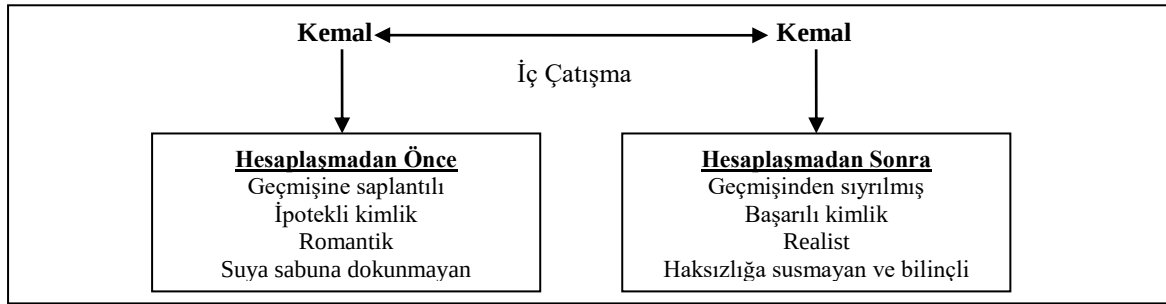
⁴²² Buhara, 1991: 15.

⁴²³ Fedai, 2002: 207. Harid Fedai, eserle ilgili olarak aynı minvalde başka yazılar da kaleme alır. Bu fikirlerini, "Ahmet Peykan" ismiyle *Ortam*'da, 7-17 Aralık 1993 tarihleri arasında ortaya koyduğu seri yazılarla aktarır.

⁴²⁴ Onuş, 2018: 260-261.

⁴²⁵ Akten, 2018: 275-279.

⁴²⁶ Karaca, 2015: 32. Eserle ilgili diğer çalışmalar için bk. (Aylanç, 2017: 253-254; Bektaş, 2012: 12-21; Pençe, 2006: 6-30)

Tablo 3.6 İsmail Bozkurt'un *Yusufçuklar Oldu mu?* Romanının Aslı Kişilerinden Kemal'in İç Çatışma Analizi

Romandaki metin halkaları, kısaca şu şekildedir:

1. Bakan tarafından Kemal'in müsteşarlık görevine son verilmesi ve aynı gün eşi Ayşe'nin evi terk ettiğini öğrenmesi,
2. Dertleşmek için Kemal ve Murat'ın Salamis Bay Otel'e gitmesi ve burada Kemal'in uzun yıllardır unutmadığı Nilüfer ile karşılaşması,
3. Kemal'in kanunsuz yollara başvurarak Ayşe'den boşanıp Nilüfer'le yeni bir hayat kurmak istemesi,
4. Çevresince dürüstlüğüyle bilinen Kemal'in bir iç hesaplaşma yaşaması,
5. Bu hesaplaşma neticesinde Nilüfer ile yeni bir yaşama adım atamayacağını idrak etmesi ve bunu ona anlatması,
6. Kemal'in, Ayşe ile barışması ve ülke davası için çalışmaya devam edeceğini söylemesi.

Genel itibarıyla verilen olay örgüsünün ayrıntıları ise şu şekildedir:

Kemal, arabasıyla Mağusa'ya doğru hızla yol alırken oğlunun yokluğunu hisseder. Bu burukluk, gün içinde yaşadığı olayları yeniden anımsamasına neden olur.

Kemal, çalıştığı bakanlıkta üst düzey ve başarılı bir müsteşardır. O gün bakan, aniden işine son verir. Kemal, bu durumu içine sindiremez. Mücadele senelerinde büyük fedakârlıklara imza atan Kemal'in maruz kaldığı bu muamele, gururuna fazlasıyla dokunur. Çalıştığı yeri, sinirle terk eder. Evine gelen Kemal, eşinin bir mektup bırakarak evden ayrıldığını anlar. Ayşe, Doğuş'u yanına alarak babasının evine gider. Kemal ise her zaman sığınılacak liman olarak gördüğü annesinin yanına doğru hareket eder ve bu sırada mâziye bir yolculuk yapar.

Kemal, Ayşe ile aşk evliliği yapmaz. Üniversite yıllarında Nilüfer adında bir kızı çok sever ama Erenköy'den dönünce bir daha onun izine rastlayamaz. Bu hadise, içinde bir yara olarak kalır. Babası, Kemal'in yaşça evlenme çağına geldiğini sürekli yineler; diğer aile fertleri de babasıyla benzer cümleler sarf etmeye başlar. Kemal, onların münasip gördüğü

birisiyle evlenmeye hazır olduğunu söyler. Nilüfer'i hiç unutamamasına rağmen aile baskısı neticesinde Ayşe ile evlenir. Bir kızları doğar ve adını “Yasemin” koyarlar. Üç yaşını henüz dolduran küçük Yasemin, 1974 Barış Harekâtı sırasında Rumlarca atılan bir havan mermisi sonucu şehit olur. Ailedeki erkek bireylerle beraber bu sırada cephede bulunan Kemal, Yasemin'in vefatından Ayşe'yi sorumlu tutar. Çünkü onun, Yasemin'i başıboş bıraktığını düşünmektedir. Sonraki süreçte de Ayşe'yi, hiç hoş görmez. Ayşe, ona evlendikleri ilk andan itibaren hep aşkla bakar. Kemal ise Ayşe'ye, her daim soğuk yaklaşır.

Aralarındaki münasebet, uzun yıllar bu şekilde sürer. Yasemin'in ölümünden sekiz yıl sonra bir oğulları olur ve adını Doğuş koyarlar. Toplumca sevilen ve kabul gören Kemal, bir de ev alır ama hayatlarındaki bu olumlu gelişmeler, ikili arasındaki buzları eritmeye yetmez. Annesi ile dertleşen ve olanları ona anlatan Kemal, Faize'nin bir anne şefkatiyle kendisine baktığını fark etmektedir.

Faize, geçmişte başlarına gelenleri aile bireyleri üzerinden tek tek hatırlar. 1963'te topraklarından göç etmelerini, 1964 Erenköy Direnişi'ni ve 15 Kasım 1967'de yaşanan olayları unutamaz. Yasemin'in vefatını aklından çıkaramayan Faize, Kemal'in Ayşe'ye karşı yanlış davranışlarda bulunduğu kanısındadır. Türkiye'nin, Barış Harekâtı ile kendilerini kurtardığını ve bu sayede her an ölüm korkusu duymadan yaşadıklarını dile getirir. Buna rağmen Geçitkale'ye “bir gece”de yaptıkları yolculuğu, hafızasından çıkaramaz. Kocasının genç yaşta ölmesinin nedenini öz toprağından ayrılmasına bağlayan Faize, Kuzey'de haklarının verilmemesinden ötürü eşinin manen çöktüğünü aktarır.

Kemal, ruhen bir karmaşanın içindedir. Akşam saatlerinde yakın arkadaşları Burhan ve Murat'la buluşarak sohbet ederler. Kemal, Ayşe ile olanları ve işten çıkarılması meselesini onlara anlatır. Murat ve Burhan, Ayşe konusunda Kemal'i suçlarlar. Nilüfer ile yaşadığı aşktan hâlâ kopamadığını ve bunun olumsuzluğunu eşine yansıttığını söylerler. Ayşe gibi iyi niyetli birisine bu denli sıkıntılar yaşatmasının hata olduğunu dile getirirler. Ayrıca Yasemin'in vefatında, Ayşe'nin suçu bulunmadığını sözlerine eklerler. İş konusunda ise Burhan, Kemal'in başına gelenlere şaşırır. Çünkü ülke için çalışanın iktidarcı sevilmediğini, işinde kalabilmek ve yükselbilmek adına partililik yapmanın elzem bir hâlâ dönüştüğünü ama Kemal'in bu tıynette biri olmadığı için işlerine gelmediğini, bu yüzden görevine son verildiğini vurgular. Murat ise ülkede işlerin partililikle yürüdüğünü ve Burhan ile Kemal'in zihniyetlerini değiştirerek günü kurtarma yolunda ilerlemesi gerektiğini, kendisinin de bu şekilde zenginleştiğini söylemesiyle tartışma büyür. Ülkede partililik o kadar yaygınlaşır ve zorunlu bir hâlâ gelir ki parti üyesi olmayan, işe alınmaz hatta parti mensubu olmayanların evine, telefon bağlanmaz ve devlet dairesine bir işi düşerse o işi

yapılmaz. Murat, ülke hakikatinin bu durumda olduğunu hatırlatır. Yemekleri bittikten sonra Murat, onları Salamis Bay’a davet eder. Burhan, onlara katılmaz. Murat’la beraber mekâna giden Kemal, orada yıllarca kendisinden haber alamadığı Nilüfer ile karşılaşır ve bu rastlantıya şaşırır. Uzun zamandır ulaşamadığı Nilüfer, artık karşısındadır:

Bu sırada hemen boşalmış olan masaya doğru yanlarından iki kişi geçti. Kemal, arkadan görüp baktı onlara. Sudan birkaç yudum içti. Fincanı ağzına götürüp kahveden ilk yudumu aldı ki biraz önce yandaki masaya doğru yürüyen ve tam karşısında oturan kadınla göz göze geldi. Gözleri, faltaşı gibi açıldı. Kadının gözleri de faltaşı gibi açılmıştı. Nilüfer’di o kadın! Kemal, başına balyoz yese bu denli sersemlemezdi. Düşünme yeteneğini yitirmişti. Düş görüyor sandı. Çevresine bakındı. Düş de değildi. Yaşıyordu, uyanıktı. Karşısındaki kadın da Nilüfer’di. Anımsadığı çocuksu genç kız yüzü, olgun bir kadın yüzü olarak karşısında idi. Kapkara iri gözleri, aynı gözlerdi. Yine çok güzeldi.⁴²⁷

Kemal, henüz lise yıllarındayken Nilüfer’le mektup arkadaşlığı kurar. Bu tanışıklık zamanla aşka dönüşür. İstanbul’da buluşurlar ve bir daha ayrılmayacaklarına dair yemin ederler. Kemal, adada çatışmalar başlayınca Ankara’dan gelerek TMT bünyesinde önemli görevlerde bulunur. Özellikle Erenköy’de yaşanan çarpışmalarda ön saflardadır. Bu zaman zarfında Nilüfer’in babası, Eskişehir’den İstanbul’a taşınma kararı alır. Netice itibarıyla ikisi de birbirinden haber alamaz. Nilüfer, babasının zorlamasıyla varsıl bir kişi olan Osman ile hayat kurar. Fakat kısa bir süre sonra trafik kazasında eşini kaybeder. Artık bütün miras, Nilüfer’indir. Nilüfer, işlerin başına geçer. O da evlilik yapmasına rağmen Kemal’i aklından çıkaramaz. Hatta Kemal’den bir iz bulabilmek umuduyla KKTC’ye tatile gelir. Ta ki o rastlantı gecesi, ikisi adına da bir kırılma anıdır.

Kemal, eşyalarını toplamak için evine gelir. Burada, kardeşi Mustafa ile görüşür. Sendikacılığı ile bilinen Mustafa; ağabeyinin görmek istemediği tüm realiteyi, bütün çıplaklığıyla gözler önüne serer. Kemal, bu gerçeklerin farkındadır ama içinden ona hak vermekten başka bir söylemde bulunmaz. Çünkü o anda Kemal, Ayşe’den boşanmanın ve Nilüfer’le nasıl görüşebileceğinin hesaplarını yapar. Zaman zaman ise oğlunu özler. Ayrıca iş hususunda yapılan haksızlığı, onuruna yediremediği için unutamamaktadır.

Kemal ve Nilüfer, karşılaştıkları günden beri birbirlerini düşünürler. İkisinde de yarım kalmış duygular vardır. Kemal, bir adım atar ve onu, otele görmeye gider. Nilüfer de onunla buluşmak, konuşmak niyetindedir. Bu görüşme, onlar için bir başlangıç olur. Nilüfer ve Kemal, iş yaşamları hakkında birbirlerini bilgilendirirler. Nilüfer holdinginden, Kemal ise işten çıkarıldığından bahseder. Vakit geceye varınca deniz kenarına inerler ve yılların özlemi,

⁴²⁷ Bozkurt, 2007: 48.

doğa yasalarına teslim olur. Lakin Kemal'e göre onun varlıklı oluşu, gururu adına menfi bir durumdur.

Ayşe, baba evinde Kemal'den haber bekler. Orada gergin ve huzursuzdur. Gerek annesi gerek babası gerekse diğerleri, olaylara Ayşe'nin penceresinden bakmaz. Dolayısıyla Ayşe'yi anlamak istemezler. Ayşe, yalnızdır ve anlaşılamamaktan yakınıır. Çevresi, erkek ne yaparsa yapsın kadının alttan alması gerektiği düşüncesindedir. O, Kemal tarafından sürekli dışlanmaktadır. Ondan hiç sevgi görmediğini anımsar. Yasemin'in yokluğundan sonra bu vaziyet iyice derinleşir ve Ayşe, evden ayrılmaktan başka çare bulamaz. Abisinden Kemal'in başka bir kadınla görüldüğü haberini alan Ayşe, adeta yıkılır. Hayattaki tek sırdaşı ve en çok sevdiği ağabeyi, 15 Kasım'da şehit düşmüştür. Özetle Doğuş'tan başka kimsesi yoktur.

Nilüfer ile gelecek planları yapan Kemal, Ayşe'den boşanmaya kararlıdır. Doğuş'u alarak İstanbul'a gidecek, orada Nilüfer'le evlenecek ve holdingin başına geçerek yeni bir yaşam kuracaktır. Boşanma konusunu basit yoldan çözmenin tek yöntemi vardır: Murat'tan yardım almak ve kendi kanunlarını uygulamasını istemek.

“Peki, peki!...Anladık. Otur da bir kahve iç.” Murat dışarıya seslendi. “Kızım, iki sade kahve söylesene bize!”

“Bak Murat! Kahve içeceğiz tamam. Ama bana akıl vermeye kalkma sakın. Yoksa seni bırakır, başka birine giderim,” diyerek oturdu Kemal.

“Anladık be yahu!”

“Anladıysan gerekeni yap. Benim Ayşe'den boşanmamı sağla. Doğuş da bende kalsın. Ayşe'ye nafaka vermeye hazırım.”

“Maşallah! İstediklerin nasıl ısmarlama! Sanki bakkaldan şeker, pirinç alacaksın!

“Ben anlamam. Sen avukatsın. Ünün her tarafa yayıldı. Üstelik ahbabların çok!”⁴²⁸

Ailesi, arkadaşları ve çevresi; bu evlilikteki tek problemin Kemal'de olduğunu her daim yineler. O ise bugüne değin hiçbir kararını kendisinin vermediğini, bundan ötürü kendi hayatını yaşayamadığını ve artık alacağı kararlarda kendi fikir süzgecinin egemen olması gerektiğini dile getirir. Ardından Lefkoşa'ya evine gelen Kemal, burada Ayşe'yi ve Doğuş'u görünce şaşırır. Çünkü evi terk eden Ayşe'nin geri gelmesini anlamlandıramaz, belki de gelmesini istemez. Doğuş, babasını görünce mutlu olur ve bir daha birlikteliklerinin bozulmamasını diler. Kemal ise kafasında planını kurmuştur ve bunu, Ayşe ile paylaşır. Ondan boşanacağını ve Doğuş'u ne pahasına olursa olsun alacağını söyler:

⁴²⁸ Bozkurt, 2007: 121.

“Seni boşamaya karar verdim. Bugün avukata gidip dava açtım. Yakında sana bildirecekler. İstersen bu işi anlaşılarak yapalım.”

Ayşe, başını kaldırdı: “Mademki öyle istiyorsun, öyle olsun.”

“Bir şey daha var.” dedi Kemal. “Doğuş bana kalacak.”

O ana kadar sessiz, dingin, süklüm püklüm duran Ayşe diklendi birden:

“Asla! Oğlumu bırakmam. Ne olursa olsun onu bırakmam. O benim yaşamdaki tek dayanağım. Tek amacım!”

Kemal’in korktuğu başına gelmişti. Sesini yükseltti: “Ben onu almasını bilirim.”

“Alamazsın!”

“Öyle bir alırım ki! Benim tanıdıklarım çok. Güçlüyüm. Sen kimi tanıyorsun ki!”

Ayşe bu konuda ödün vermeye hiç niyetli değildi: “Bu iş, tanıdıklarla mı olur? Ben anayım. Bu konudaki hakkımı sonuna kadar arayacağım. Asla teslim olmayacağım. Hem şunu da söyleyeyim. Mademki böyle yapıyorsun, boşanmaya, Doğuş’u benim almamı kabul edersen ‘evet’ diyeceğim. Başka türlü değil!..”

“Görürsün!” diye yeni bir gözdağı verdi Kemal.

“Bu konuda beni korkutamazsın ve yıldıramazsın Kemal!”

Ayşe bunu söylerden kararlı ve kavgacı bir tutuma girmişti. Yavrusunu savunan her dişi gibi onda korkudan iz kalmamıştı. Tersine yüreklenmişti. Kemal, söyleyecek söz bulamadı. Ayşe’yi, ilk kez böyle görüyordu.⁴²⁹

Sakin ve sabırlı bir karaktere sahip olan Ayşe, hayattaki tek varlığı şeklinde addettiği ve sıkı sıkı sarıldığı oğlu Doğuş’u vermeyeceğini en yüksek tonda haykırır. Kemal, Ayşe’nin bu keskin tavrı ve agresif yaklaşımını hayretler içinde izler. Bu arada evlerine gelen Yusuf, durumu öğrenir. Kemal’le konuşmak istese de artık o, kararını vermiştir. Ayşe, geldiği gibi ağabeyinin kamyonuna binerek babasının evine gitmek için yola koyulur. Doğuş ise babasının kendilerini bırakmamasını ister:

Kemal, onu kucakladı: “Annenle git yavrum. Benim bazı işlerim var. Sizinle gelemem.”

“Ne olursun baba, bırakma bizi. Yahut sen de gel bizimle.”

“Bugün olmaz.” Kemal böyle diyerek Doğuş kucığında, dışarıya doğru yürüdü. Doğuş ağlamaya, çırpınmaya başladı. O durumda dışarı çıktılar. Ayşe ile Yusuf da onları izledi. Dış kapıyı da geçip yola çıktılar. Yusuf’un kamyoneti duruyordu. Yusuf, arabaya bindi. Ayşe de yanına. Kemal, Doğuş’u Ayşe’nin kucağına vermek istiyor; Doğuş ise ona sarılmış yırtınıyordu: “Bırakma bizi baba!.. Bırakma!.. Gitme o kadınla!”

Kemal, donmuş kalmıştı. Ayşe ile Yusuf da öyle. Kemal, Ayşe’ye öfke ile baktı. Ayşe, “Ben söylemedim.” diyordu gözleriyle!.. Doğuş, annesi ile dayısının konuşmalarını dinlemiş olmalıydı. Kemal son bir hareketle Doğuş’u zorla kendisinden ayırıp Ayşe’ye uzattı. Kamyonet’in kapısını

⁴²⁹ Bozkurt, 2007: 130-131.

kapayıp ev doğru koştu. Doğuş'un çılgılığı, kulaklarında yankılanıyordu: "Bırakma bizi baba! Gitme o kadınla!.."430

Bu feryat, Kemal'i derinden etkiler; düşündürür ve duygusallaştırır. Tam o sırada ev telefonu çalar. Arayan, Londra'dan Taner'dir. Ağabeyinin iş durumunu öğrenir, işlerini büyüttüğünü belirtir ve kendisinin de yanında çalışması teklifinde bulunur. Bu durum, Kemal'i çok üzer ve gururuna dokunur. Çünkü yıllarca çalışmış, didinmiş, emek vermiş ama madden hiçbir şeyin sahibi olamamıştır. Şu anda kısmen işsiz olan Kemal, düzenin nasıl işlediğini ve etrafındaki insanların aniden nasıl zenginleştiğini sorgulamaya başlar. Taner'in de kısa sürede işlerini bu denli büyütmesine anlam veremez.

Kemal'in fevrî çıkışları, başta annesi olmak üzere çevresindekileri kırar. Kemal, bu yanlışının farkındadır ama içinde bulunduğu hâl, onu bu şekilde davranmaya itmektedir. Annesinin gönlünü almak için yanına gider. Nilüfer'le ilişkisini, en başından başlayarak ona anlatır ve Ayşe ile evlenme konusunda her daim isteksiz olduğunu, aile fertlerini üzmemek için bu evliliği kabul ettiğini anımsatır. Bundan sonra tek derdi, Doğuş'u almaktır. Annesi, oğlunun hata yaptığının şuurundadır. Kemal, Murat aracılığıyla bu işi çözecektir. Kanunsuz işlere karşı o güne kadar mücadele veren Kemal, bu adımından ötürü bir iç huzursuzluk yaşasa dahi istediğini almakta kararlı görünür. Annesinin evinde bahçeye çıkan Kemal, yusufçukların olup olmadığını merak eder ve çevresine baktığında adanın güzelliğiyle adeta yeniden tanışır. Annesi ile sohbete dalar ve o an Burhan, karşılarında belirir. Kemal, olanları ve yapacaklarını onunla paylaşır. Dürüstlüğüyle bildiği Kemal'i aslında hiç tanımadığını vurgulayan Burhan, rahatı için yasa dışı yollara başvuran ve Kıbrıs'ı terk ederek davasını unutanlar kervanına Kemal'in de dâhil olacağını altını çizer. Bu sözler, Kemal'e ağır gelir ve bunun üzerine düşünmeye başlar. Aşk ile davası arasında kalan Kemal, gelgitler yaşar. Artık Kemal'in içine düştüğü sevgi tılsımının büyüsü bozulur. Ayrıca adanın bu vaziyete gelişinde yaşanan tarihsel gelişmelere ve var olan zihniyet algısına ilişkin teferruatlı bilgiler aktarılır.

Kemal, geceleri uyuyamaz. Boşanmayı kafasına koysa bile Doğuş'un ve Ayşe'nin psikolojilerini düşünür. Burhan'ın söylemlerine hak verir. Ayrıca eski mücahitlerden Turgut'un dedikleri, aklından hiç çıkmaz. Nilüfer'in serveti, kendisini ürkütür. Adayı bırakıp gitmeyi, bir nevi kaçmak olarak değerlendirir. Düşündükçe bu durumun içine saplanıp kalır. Kendi kendine bir iç hesaplaşma yaşar. Çünkü o güne dek gösterdiği tutum ile şu anki bakış açısı, birbiriyle uyuşmamaktadır. Herkesin bildiği ve değer verdiği Kemal, bu değildir.

⁴³⁰ Bozkurt, 2007: 132-133.

Ve o gece, Kemal adına geçmiş ile geleceğin mücadelesini nihayete erdirme süreci başlar. Günlerdir bu realiteyi görmezden gelen ve kararlarını erteleyen Kemal, kafasını kurcalayan sorulardan kaçarak bu yüzleşmeyi gerçekleştirememiştir. O güne kadar kararlarını verirken kendisi pasif kalmıştır. Şimdiyse kararını, tek başına alacaktır. Saatlerce kendi kendine konuşur, düşünür. Ayşe ona hep iyi davranmış, bir dediğini iki etmemiştir. Saygıda kusuru olmamış ve hep sessiz kalmayı seçmiştir. İçinden Ayşe'nin yaşadığı travmaları bir bir düşünen Kemal; abisinin şehit oluşunu, kendi ayakları üzerinde durmak için çalışma isteğini ve buna izin vermeyişini, kızlarını kaybedişlerini anımsar. Buna rağmen Ayşe'nin ayakta kalması, onun güçlü bir kişiliğe sahip olduğunu gösterir mahiyettedir. Yıllarca ona soğuk ve ters davranmış, Yasemin'in vefatından ötürü onu sorumlu tutmuştur. Ayşe'yi tanımak ve sevmek için hiçbir gayreti olmamıştır. Hâlbuki Ayşe; kendini geliştiren, sürekli okuyan, sorgulayan bir bayandır. Kemal, senelerdir onu görmezden gelmiştir. “Ayşe'ye olanak tanındığı takdirde nasıl bir kimliğe sahip olurdu?” fikri, Kemal'i düşündürür. Ayrıca o güne kadar mücadele verdiği iltimas, yalan, partililik gibi olaylara boşanmak ve Doğuş'u almak adına kendisinin de karışmasını; kişiliğiyle bağdaştıramaz. Ailesinin, Burhan ve Turgut'un söyledikleri; sürekli kulağında çınlar. Bunlar, onun kararlarının netleşmesinde etkilidir. Kemal, artık huzurludur. Düşünceleri netleşir. Murat'a gidip ahlaksızlık temelinde kazanmasını istediği davasını geri çeker. Oradan Nilüfer'e giderek beraber olamayacaklarını sebepleriyle açıklar. Ailesine ve vatan davasına sarılması gerektiği bu süreçte, Nilüfer ile yapamayacağını anlar. Kemal, Nilüfer'in üzüleceğini bilse dahi bu duruma son noktayı koyar. Oradan Ayşe'nin yanına gider. Onu karşısında gören Ayşe şaşırır. Doğuş da babasının kendilerini bırakarak Nilüfer'le olma arzusunu hazmedemediği ve annesini üzdüğü için onu görmezden gelir. Kemal, hatalıdır. Nilüfer'le geçmişini, kendisiyle olan istemsiz evliliğini ve kızının vefatı üzerine ona karşı davranışlarının sebeplerini ayrıntılarıyla aktarır. Yanlışlarını kabul eder. Ayşe'den özür diler ve yepyeni bir hayat kurarak hem iyi bir eş hem iyi bir baba hem de bilinçli bir vatandaş olacağı sözünü verir. Artık politikada aktif olacak, emekliliğini isteyerek adadaki hukuksuzluğa karşı mücadele edecek ve Murat gibilerin karşısında duracaktır. Kemal, ailesiyle birlikte arabaya biner ve evine doğru yol alırken radyonun düğmesine dokunur.

3.6.2.1.2.2. Zaman

Sanatçı, eşiyle birlikte 1987 yılının yaz ayında Abant'a tatile gider ve orada bu eseri, genel hatlarıyla kaleme aldığını dile getirir. *Yusuşçuklar Oldu mu?*'nin sonunda yapıtın tamamlanma zamanı olarak “27 Aralık 1989” tarihi, not biçiminde düşünür. Dolayısıyla bu

ürünün yazılma süreci, yaklaşık iki buçuk yıldır. Olayların gerçekleşme ve anlatıcı tarafından aktarılma zamanı ise 1987'dir. Buna, "Beş yıl önce, kızlarının ölümünden sekiz yıl sonra, bir oğulları oldu." söyleminden ulaşılır.⁴³¹ Fakat olaylar, sadece 1987'de yaşananlarla sınırlı değildir. Geriye dönüşler ve ileriye sıçramalarla tarihsel düzenin bozulduğu bir anlatım yeğlenir. Bunun sebebi, geçmişteki olayların 1987'nin yaz mevsiminde yeniden gündeme gelmesidir.

Romanın kurgusu dâhilinde, birçok takvimsel bilgiye yer verilir. Kıbrıs Türklerini ilgilendiren ve tarihe mâl olan birçok hususa ilişkin göndermelerde bulunulur ya da devrin özelliklerini aksettirebilmek için hassaten üzerinde durulur.

Eserde var olan tarihler, kronolojikleştirilerek şu şekilde sıralanabilir: 21 Aralık 1963'te Lefkara'da yaşanan gelişmeler neticesinde Kemal ve ailesinin, 1 Ocak 1964 gecesi Geçitkale'ye göç etmeleri ile zamansal takvim işlemeye başlar. *Bir Gecede*'de müstakil olarak işlenen bu konuya, geriye dönüşlerle değinilir; Kemal ve ailesinin evveliyatı hakkında bilgiler verilir. 1962-1963 yıllarında ise Kemal, Nilüfer ile tanışır. 1964'te üniversite eğitimi için Ankara'da bulunur ve Erenköy Direnişi'ne katılmak için adaya gelir. Bu süreç kapsamında Nilüfer ile Kemal'in iletişimi kopar. 15 Kasım 1967'de ise Geçitkale'deki zorlu mücadele anlatılır. 1969'da Ayşe ile evlenmeye karar veren Kemal, altı ay içinde bu izdivacı gerçekleştirir ve sene 1970'tir. 1971 yılında Yasemin dünyaya gelir. Yasemin, 1974'te vefat eder ve aynı zaman diliminde Barış Harekâtı devam etmektedir. Yine 1974'te, Kuzey'e yeni göçler yaşanır. 1982'de ise Doğu dünyaya gelir ve 1987'de de Nilüfer ile Kemal, yeniden karşılaşır. 1987'deki olaylar, geçmiş-gelecek bağlamında verilirken neden-sonuç ilişkisi kurulur. Dolayısıyla anlatma ve esas olay zamanının birbirine yakın oluşu, mâziden kopukluğu giderir. Bütünsel bir değerlendirme ile gerek Kıbrıs'ın dün-bugün-yarın ilişkisi gerek Kıbrıs Türklerinin yaşadığı realite gerekse bireylerin özel hayatlarının bunlardan nasıl etkilendiği gözler önüne serilir. Yaklaşık otuz yıllık bir süreç yansıtılmasına rağmen ve zamanın aktığı göz önüne alındığında güncelliğin sürmesi, bir başka önemli noktadır. Ayrıca kahramanların davranışlarının temelinde, mâzinin izleri vardır ve sanatçı, geçmişe dönerek onların büründüğü psikolojinin aslını aktarma gereği duyar. Ayşe'nin içine kapanması, Kemal'in ona kötü davranması ya da Kemal ile Nilüfer'in birbirinden haber alamaması; bu bağlamda değerlendirilebilir. Yani merkez hadiseler, zamanın farklı boyutlarına hapsolan olayların anlatılmasıyla aydınlanır. Lakin temel vaka, 1987'de yaşananlardan müteşekkildir. Kısacası romanın zamanı, kendisini arayan bir milletin var oluş mücadelesinin kişilerde

⁴³¹ Bozkurt, 2007: 11.

gösterdiği yansımalar sürecini kapsar. Çünkü kahramanların içinde bulunduğu durum, zamandan bağımsız değildir. Özetle zamanda bir kronolojik seyir yoktur ve 1987’de sonuçlanan olayların nedenleri, 1955 senesinden başlanarak aktarılır. Unutulmaması gereken tarihlere, akronik şekilde anlatımlar ve geriye dönüşler zemininde yer verilir.

3.6.2.1.2.3. Mekân

Metnin olay örgüsünü taşıyan mekân unsuru, özelde Kıbrıs Adası’dır lakin vakadaki kimi durumlardan ötürü Türkiye ve İngiltere’nin farklı yerlerine ismen değinildiği görülür. Dolayısıyla romanda, genişleyen bir mekân ögesi ile karşılaşılmaktadır. Bu; yazarın tema kapsamında vermek istediği iletileri, mekânsal unsurlarla destekleme amacı taşımasındandır.

Yer bağlamında önem arz eden Kemal ve Ayşe’nin Lefkoşa’daki evleri, kapalı-dar mekân olarak değerlendirilir. Romanın başlangıcında kötü bir gün geçiren Kemal, evine gelir ama Ayşe’nin bir not bırakarak evi terk ettiğini öğrenmesiyle psikolojik olarak çöken bir kahramanla karşılaşılır. Eşiyle sorunları olsa bile çocuğu vesilesi ile huzur ortamı olarak görülecek ev, onların burada olmamaları sebebiyle basık ve olumsuz bir yer şekline dönüşür. Hatta Kemal, ailesi yokken evine geldiğinde içinde bir burukluk oluşur. Özellikle Doğuş’la burada geçirdiği güzel günleri aklından çıkaramaz ve sürekli bu günlerin özlemini içinde yaşar. Dolayısıyla bu ev, tek başına iken sadece beton yığınının ibarettir. Ayşe ile araları soğuk olsa da Doğuş’un varlığı ve buradaki birliktelik ortamı, orayı yuva yapan bir husustur.

Kemal’in sıkıntılı sürecinde huzur bulduğu iki mekân vardır. Spor kulübü, bunlardan birisidir. Kızının vefatından sonra Ayşe’den iyice uzaklaşan Kemal, üyesi olduğu kulüpte zaman geçirmeye başlar. Oradaki işlerine odaklanır ve yönetim kuruluna seçilince yoğunluğu daha da artar. Kemal, buradaki işlerle meşgul olarak kızının ölüm realitesinden uzaklaşır ve evdeki öfkesinden sıyrılarak manen daha rahat olacağı bu yerde bulunmak ister.

Kemal’in huzur bulduğu en önemli mekân, annesinin evidir. Bu ev; bir nevi anadır, ailedir, hatıradır, geçmiştir. Koruyucu bir işlevi olan bu mekân, kahramanın manen rahatladığı bir ortam hüviyetine sahiptir. Çünkü burada Kemal, anılarına sığınır. Ev, kapalı-dar bir yer olsa bile babasından ve mâzisinden izler taşımaktadır. Göç, savaş ve yeni bir hayat; bunların en belirgin hatırlatıcılarıdır. Yine burada Kemal, evin dışına çıkarak etrafına bakar. Bu süreç önemlidir. Çünkü Kemal, karar arifesindedir. Geniş-açık mekân olarak büyüyen hanenin bahçesi, yusufçukları simgeleyen bir özelliğe evrilir. Aslında bahçede var olan her unsur, Kıbrıs’ın bir simgesidir ve dolayısıyla Kemal’in karar alma aşamasında vatani sembolize eden birçok ögenin etkisi vardır. Bu ev, Faize’ye göre ise kocasından bir emanettir. Evde tek başına yaşayan Faize için burası, yalnızlığın simgesidir. Ev, genişçedir. Buna karşın yalnız yaşayan

birisi, bu ev içinde ruhen kaybolacaktır. Faize, Dördüncü Bölge'deki bu büyük evde manen yalnızlık hissiyatına bürünür; her gün kapısının çalınmasını ve çocuklarının yanına gelmesini dört gözle beklemektedir.

Kemal için bir başka mühim yer daha vardır: Bakanlıktaki iş yeri. İşini seven ve yaptığı vazifesine bağlı bir kişi olan Kemal, görevine son verilmesinin ardından buradan nefret etmeye başlar. Çünkü işini dürüstçe yapan, yasaları çiğnemeyen, hak yolundan ayrılmayan, ülke menfaatlerini her şeyin üstünde tutan, liyakati önemseyen ve ayrımcılık yapmayan bir kişi için burası; olumsuz ve darlaşan bir mekân hâlini alır. Bu sebeple Kemal'in buradan ayrılışı, bir bakıma doğru insanların orada barınamamasına işarettir.

Eserde adı anılan ve tarihî manada önem teşkil eden yerler, Fuat'ın Barı ve Bebek Bar'dır. Geçitkale'de bulunan bu iki mekân, tarihte üstlendiği misyonla öne çıkar. Gerçekte de var olan bu yerler, kurmaca dünyaya taşınarak romanın ağırlıklı olarak hakikat temeline yaslandığı izlenimini kuvvetlendirir. Ayrıca mâzi-edebiyat ilişkisine katkı sağlar. Geçitkale, Kıbrıslı Türkler için önemlidir. Buradaki Fuat'ın Barı, Bebek Bar'ın yaklaşık 750 metre batısında ve köyün çıkışında yer almaktadır. Fuat Mehmet'e ait bu mekân, tarihte unutulmayacak vakalara tanıklık eder:

Rum askerleri, kendilerini, anayol üzerindeki Fuat'ın Barı'na götürdüler. Tıka basa içeri tıktılar. Çevrelerinde yine silahlı Rum askerleri dolaşüyor; sözleri ile, davranışları ile onları rahatsız ediyor, korkutuyorlardı. Biri atılıyor: “Haydi, getirin benzin bidonlarını. Döküp yakalım bu köpekleri. Bir an önce bitsin bu iş.” diyordu. Başkası yanıtlıyordu: “Deli misin sen? Önce kızlarının tadına bakalım, sonra yakarız.” diyordu. Kahkahalar yükseliyordu arkasından. Derken başka bir ses yükseliyordu: “Duydun mu Niko? Bunların erkeklerinin tümünü temizlemişler. Mezarlarını da karılarına açtıracamız.” diyordu bu ses. İçerden çığlıklar, dışarıdan kahkahalar yükseliyor; çığlıklarla kahkahalar birbirine karışıyordu.⁴³²

Bu minvalde değerlendirilebilecek diğer bir yer ise Bebek Bar'dır. Geçitkale dâhilindeki Bebek Bar, *Bir Gecede* adlı romanda işlevleriyle anlatılır. Burada ise Bebek Bar, Fuat'ın Barı'ndan çıkarılan insanların götürüldüğü bir mekândır:

O gece tüm kadınlar, çocuklar, yaşlılar sinemaya toplanmışlardı. Rum askerlerinin kendilerini toplayarak köy içinde yürütmesini, önce Fuat'ın Barı'na, sonra da Bebek Bar'a götürmesini, yaptıkları rezillikleri, korkutmalarını, işkencelerini hiç unutmamıştı.⁴³³

⁴³² Bozkurt, 2007: 99-100. Fuat'ın Barı ile ilgili detaylı bilgi için İsmail Bozkurt'un anılarına başvurmak gereklidir. Ayrıntılı bilgi için bk. (Bozkurt, 2017: 555-556)

⁴³³ Bozkurt, 2007: 21.

Fuat'ın Barı ve Bebek Bar, tarih sahnesine uygun bir şekilde romana sirayet eder. Yazar; şahsının geçmişte yaşadığı vakaları romanına taşıyarak hadiseyi, reel bir tarihsel mekân zeminine oturtur. Adı geçen iki mekân da 15 Kasım 1967'de köy düştükten sonra kadın ve yaşlıların götürüldükleri yerdir.

Romanda tarihî gerçekliği bulunan bir başka yer, Ankara yakınlarındaki Zirköy'dür. Bozkurt'un anı kitabına isim olan Zirköy, TMT üyelerinin eğitildiği mekândır:

Yaz tatilinde, Kemal Kıbrıs'a dönmeden bu işi yapmayı kararlaştırdılar. Ancak bu kez, başka bir sorun çıktı: Kemal'i, üyesi olduğu gizli direniş örgütü TMT, yaz tatilinde eğitime çağırıyordu. Eğitim, Ankara yöresinde bir yerlerde olacak ve ağustos ortalarına kadar sürecekti.⁴³⁴

Romanda karşılaşılan Boğaziçi ve Erenköy, ada tarihinde önemli çatışmalara tanıklık etmesi hasebiyle önemlidir. Boğaziçi, *Bir Gün Belki* adlı romanın ana yeridir. *Yusufoçuklar Oldu mu?*'da ise bu mekâna göndermeler yapılarak burada vuku bulan hadiselerin unutturulmaması amaçlanır. Erenköy ise bir direnişin simgesidir. Özellikle burası, öğrencilerin EOKA terörüne karşı durduğu ve çok sayıda şehidin verildiği simge mekânlardandır. Romanda Kemal, Erenköy'de bulunduğu sıralarda Nilüfer ile iletişim kuramaz ve bu aşk, uzun süre aklından çıkmaz. Yani vatan için her şeyden vazgeçilir. Kısacası Boğaziçi ve Erenköy, Kıbrıs Türklerinin var oluş sembolü olarak romana sirayet eder.

Salamis Bay Otel, *Yusufoçuklar Oldu mu?*'da kilit mekân konumundadır. Özel mekân kategorisinde değerlendirilebilecek bu yer, Kemal ile Nilüfer'in yıllar sonra yeniden karşılaşmasına vesiledir. Murat, Burhan ve Kemal'in bir akşam sohbetinden sonra Murat'ın geceye burada devam etme fikri, olayların seyrini değiştirir. Burhan, onlardan ayrılarak evine gider. Kemal, Murat ile Salamis Bay'a doğru yol alır. Kemal, hayatı boyunca burada hiç bulunmamıştır. Burasını, madden ulaşılması güç bir yer olarak görmekte ve Salamis Bay'ın, devlet memuru bir kişiye göre lüks olduğunu düşünmektedir. Murat ise buraya sık sık geldiğini, her fırsatta dile getirir. Hatta Kemal, bazı tanıdıklarına burada rastlar ve onların bu gibi yerlere nasıl gelebildiğini, kendi içinde sorgular. Otele girerken içi rahat etmeyen Kemal, kendini buraya ait hissedemez. Çünkü orada karşılaştığı insanlar, aniden zenginleşen ve siyaset kurumunu kötüye kullanan kişilerdir. Ayrıca bir devlet memurunun burada bulunmasını, gerçekçi görmemektedir. Murat ise rahattır. Burada bulunulmasının statüsel bir kimlik göstergesi olduğuna inanır. Nilüfer, Türkiye'den buraya tatile gelir ve Kemal'le burada

⁴³⁴ Bozkurt, 2007: 51.

karşılaşır. Böylece yıllardır sonlandırılmayan ilişkileri, yeniden gündeme gelir. Geçmişin gelecekte düğümlemesinde bu yer, dönüm noktası olur.

Romanda işlevsel olmasa bile adı geçen bazı yerler mevcuttur: Lefkoşa, Gazimağusa, Mesarya, Alevkayası, Leymosun, İskarinu, İskele, Karpas, Beyarmudu, Maraş, Dikelya, Dipkarpaz, Çayırova, Girne, Yeniboğaziçi, Yenierenköy, Yeşilırmak, Suriçi, Kadıköy, Çamlıca, Boğaziçi, Büyükada, Ankara, İstanbul, Eskişehir, Londra, İngiltere ve Avustralya.

Sonuç itibarıyla romanda birçok yere rastlanır. Eserde, Kemal ile Ayşe'nin evinde en başta var olan tatsızlık, mekâna sirayet eder ama romanın sonunda ev, vefa ve doğrunun merkezine evrilir. Annesinin evi ise tarihin bir nişanesidir ve Kemal, adeta buraya sığır. Spor kulübü, Kemal'in kendisinden ve etrafındaki gerçeklerden kaçtığı bir yer konumundadır. Geçitkale kapsamındaki Fuat'ın Barı ve Bebek Bar, tarihe tanıklık etmesiyle romana yansır. Zirköy, Boğaziçi ve Erenköy; TMT'nin birer simgesidir. Salamis Bay Otel, Kemal'in bunalımlı psikolojik yapısından kaçarken gittiği ve burada insanların gerçek yüzlerini gördüğü yer olması sebebiyle önem teşkil eder. Nilüfer ile yıllar sonra Salamis Bay Otel'de karşılaşan Kemal, onunla yeni bir başlangıca yine burada karar verir ancak mantıklı düşününce Nilüfer'le yollarını, tekrardan bu otelde ayırır. Dolayısıyla doğru ile yanlış, birleşme ile ayrılma; bu mekâna hapsolür. Ayrıca birçok yer, fonksiyonu itibarıyla pasif olsa da ismen anılır. Ana mekân, KKTC'dir.

3.6.2.1.2.4. Kişiler

Romanda işlevi bulunan kişiler ve onların tasnifi, aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.7 İsmail Bozkurt'un *Yusufçuklar Oldu mu?* Romanındaki Kişilerin Sınıflandırılması

Aslı Kişiler: Kemal, Ayşe, Nilüfer.

Yardımcı Kişiler: Faize, Doğuş, Turgut, Murat, Burhan, Ragıp, Fatma, Yusuf, Mustafa, Taner.

Dekoratif Kişiler: Bakan, Faize'nin Eşi Osman, Yasemin, Mehmet, Sıdika, Emel, Mehmedemin Dayı, Nilüfer'in Amcası, Nilüfer'in Eşi Osman, Ali, Fehmi, Meral, Latif. Alkan, Rauf Denктаş, Emine Hanım, Ünal Bey, Rukiye Hanım ve Hatice Hanım.

Kemal: *Yusufçuklar Oldu mu?*'nin aslı şahıslarından Kemal, 43 yaşında başarılı bir müsteşardır. Eski TMT üyelerindendir. 1964 Erenköy Direnişi için Ankara'dan adaya gelerek ön saflarda mücadele eder. Dolayısıyla savaşımın sembol isimlerindendir. Faize ile Osman'ın ilk çocuklarıdır. “Bir gecede”, yurtlarından ayrılmak zorunda kalarak Lefkara'dan Geçitkale'ye doğru göç ederler. Ankara'da hukuk okur. Annesinin ilk göz ağrısı olması hasebiyle diğer kardeşlerine göre daha çok sevilir. Kalın, etkileyici bir ses tonu vardır. Nilüfer'le mektuplaşarak tanışır ve ileriki süreçte bu tanışıklık, aşka dönüşür. Fakat

Erenköy’de yaşanan olaylar sırasında Nilüfer’in babası, Eskişehir’den İstanbul’a taşınma kararı alır ve bir daha ondan haber alamaz. Ailesinin ısrarı neticesinde, Ayşe ile evlenir. Yıllarca aynı evde, iki yabancı gibi yaşarlar. Uzun boylu ve kır saçlı olan Kemal, KKTC’de bir spor kulübünde başkanlık yapmaktadır. Onurlu, gururlu ve dürüst bir yapısı vardır:

Kemal, Mehmet, Mustafa daha önceden Lefkoşa’ya yerleşmişlerdi. İşleri orada idi. Hep birlikte Lefkoşa’da kalmayı düşündüler ancak tüm çabalarına karşın Lefkoşa’da kendilerine tahsis edilecek bir ev bulamadılar. Aslında Kemal istese bu iş olabilirdi, olmadı. Kemal, bu gibi işlerde çok çekingendi nedense. Torpil kullanmaktan kaçınırdı hep. Oysa işler başka türlü dönmüyordu.⁴³⁵

Kemal’in karakteristik özelliklerinden biri, dalkavukluğa öfke duymasıdır. Ona göre işini lâıykıyla yapan, hak neyse onu yerine getirendir:

“Galiba büyük hata yaptım.” diye söylendi Kemal. Kendi kendinden kuşkulandı: “Tüm rezilliklere mevki için mi göz yumdum ben? Yahut da beni görevden aldıkları için şimdi mi böyle düşünmeye başladım?”

Öyle değildi elbet!

Kemal devletini, halkını savunuyordu. Daha doğrusu, içtenlikle öyle sanıyordu. Devletin, halkın bambaşka; iktidarın ya da hükümetin bambaşka şeyler olduğunu pek ayıramamıştı bugüne kadar! Bu konularda pek kafa yormamıştı.⁴³⁶

Kemal, bir bocalamanın ardından doğruya varacaktır. Bu iç çatışma evresi, o güne kadar Kemal’de farklı sebeplerle tezahür eder. En büyük nedeni, bastırılmış bir yapısının olması ve o ana değin aldığı kararlarda kendisinden çok ailesinin dominant bir işlev üstlenmesidir. O, kendi kararlarını almak ve kendi hayatını yaşamak ister. Dolayısıyla ipotekli bir kimlikten başarılı bir hüviyete dönüşme süreci yaşar.⁴³⁷ Kısacası, kendi sesinden öte başkalarının sesine kulak vermek zorunda bırakılır:

Tüm yaşamı, bir anda gözünün önünden yıldırım hızı gibi geçti. O güne kadar yaşamının hiçbir önemli kararını kendi başına vermediğini düşündü. Kararları hep başkaları vermiş ya da kendisi vermişse bile hep çevreyi, çevrenin tepkisini hesaplayarak vermişti. Liseyi bitirdiğinde subay olmak istemişti. Babası karşı çıkmış, hukuka girmişti. Hukuka girişi rastgele olmuştu. Düşünerek karar vermemişti. Evliliğine babası karar vermişti. Karısını babası seçmişti. Toplum hayatında hep baştakilerin, lider denenlerin

⁴³⁵ Bozkurt, 2007: 25.

⁴³⁶ Bozkurt, 2007: 125-126.

⁴³⁷ Marcia’ya göre ipotekli kimlik, düşük keşif ve yüksek bağlanma; başarılı kimlik, yüksek keşif ve düşük bağlanma anlamına gelir. Yani aldığı kararlarda bağımlılık söz konusuysa ipotekli, kararlarını çevresine danışsa bile bunları mantık çerçevesinde sentezleyip son sözü kendisi söylüyorsa başarılı kimliktir. Ayrıntılı bilgi için bk. (Atak, 2011: 207)

çizdiği yönde yürümüştü. Kafasını yorarak yolunu, yönünü kendisi bulamamıştı. (...) “Neyim ben bu dünyada? Kişilikli bir insan mıyım? Yoksa güdülen bir koyun muyum? Bugüne kadar güdülen bir koyun sürüsünün parçası oldum. İllallah artık! Bundan sonra kararlarımı ben vereceğim. İyinin, güzelin, doğrunun ne olduğunu inançlarım doğrultusunda ben bulacağım. Yeter be!”⁴³⁸

Kemal’in yaşadığı iç çatışma, kendisini bulmasıyla sonuca gitmesini beraberinde getirir. Travmalı bir iç ses, sendeleyerek özüne kavuşur. Bu minvalde Kemal’in Salamis Bay Otel’e gitmesi ve orada olmaktan dolayı kendisini rahatsız hissederek kimliğini sorgulamaya başlaması, ilk merhale olarak değerlendirilebilir. İkinci sarsıntıyı ise Ayşe’ye dava açtıktan sonra yaşar. Ondan boşanacak ve oğlunu, bir şekilde yanına alacaktır. Etrafı tarafından dürüstlüğü ile tanınan Kemal, Doğuş’un velayetini alabilmek için Murat’tan yasa dışı yollar kullanarak isteğini yerine getirmesini rica eder. Bunu yaparken bir iç ses, bugüne kadar uğruna yaşadığı prensiplerine bu hareketin yakışmadığını ve bir evlâdı, bu şekilde annesinden ayırmanın hata olduğunu söylemektedir. Ayrıca Ayşe’ye boşanma düşüncesini açtığı anda Doğuş’un feryatları, onu doğruya yönlendiren kırılma anlarındandır. Nilüfer ile Ayşe arasında gidip gelen Kemal, Burhan’ın sert çıkışıyla birlikte vatan davasına ve ailesine dönüş yapar. Sonunda Kemal, özüne; yani ideal olana döner. “Dün akşam Burhan’ın söylediklerini anımsadı. ‘Demek seni de yitiriyoruz Kemal!’ demişti.”⁴³⁹ Kemal’in beyinde ve vicdanında bu sözler yankılanır. Çünkü hatasının farkındadır. Ülkesine, ailesine, adalete, doğruluğa, oğluna, şehitlere borcu vardır ve bu borcu ödemek için çaba harcamaya kendi kendine ant içer. Ayrıca Murat gibilerinin karşısında yer alarak hukukun üstünlüğü için partililere savaş açacaktır. Daha önceden inandığı değerler için artık mücadele etmeye karar verir. Bocalayan ve araya sıkışan kimliğini, doğru bir şekilde kontrol ederek herkesin beklediği Kemal olarak yeni bir sayfa açar.

Uzun yıllar siyaset kurumu içerisinde yer alan Bozkurt, Kemal’in iş çevresi üzerinden politikadaki kokuşmuşluğu analiz eder. Kemal, dürüst bir kişiliğe sahip olması nedeniyle bakanlıkta göz yumulması istenen durumlara izin vermez ve bu yüzden düzenini daha rahat devam ettirmek isteyen bakan tarafından işine son verilir. Fakat Kemal, bu süre zarfında kendisi hata yapmasa bile çevresindeki bazı olaylara mani olacak girişimlerde bulunmaz. Yaşananlardan sonra haksızlığa karşı sessiz kalmanın da yanlış olduğunu ve bundan sonra hak davası güdeceğini dile getirir.

Kıscası Kemal, geçmişte yaşanan bazı durumların esiridir. Bundan dolayı bastırılmış bir kimlik kapsamında değerlendirilebilir. Kırk üç yaşında ise Kemal, kimlik arayışını

⁴³⁸ Bozkurt, 2007: 119-120.

⁴³⁹ Bozkurt, 2007: 157.

tamamlar ve birey sorumluluğu ile hareket ederek ideal yapısını güçlendirir. Artık o, herkesin beklediği Kemal'dir. Bundan sonra başta Ayşe ve Doğu olmak üzere ülkesinin mutluluğu için çalışacaktır. Ayrıca yazar bu karakterde, isim sembolizasyonundan faydalanır. Kemal, “olgunluk, yetkinlik, tamlık, eksiksizlik” anlamlarındadır.⁴⁴⁰ Dolayısıyla *Yusufçuklar Oldu mu?*, ismiyle müsemma bir karakter olan Kemal'in olgunlaşma serüvenini konu edinmektedir. Hatalarından ders çıkararak ideal olana ulaşma yolundaki Kemal, hem bireysel hem de toplumsal manada birçok realitenin ortaya konmasında etkilidir.⁴⁴¹

Ayşe: Romanın aslî kişilerinden Ayşe, Kemal'in eşi ve masumiyetin simgesidir. Lise mezunudur. Kitap okuyan, aile kurumunun şuurunda olan ve adada yaşananları sorgulayan birisidir. Kemal ile görücü usulü evlenir ama Kemal'e âşık olur, değer verir. Uysal, fatalist, fedakâr bir yapısı vardır. Eşinden şefkat, sevgi görmez ve bu yüzden kendisini her daim bir “hiç” olarak hisseder. “Kemal gidince Ayşe ağlamaya başladı: ‘Sevmiyor beni, istemiyor. Onun için bir eşyadan farkım yok. Bu evde bir hiçim!’”⁴⁴² söylemi, Ayşe'nin içinde bulunduğu duygu dünyasını göstermektedir. Kendisini, kıymetsiz olarak niteler. Kadınlığını unutmaktadır. Çünkü Kemal'in tavırları, onu bu düşünceye sürükler. Romanda Ayşe ile ilgili şu bilgiler verilir:

Sessiz, az konuşan, saygılı, ağırbaşlı bir kızdı. Hanım hanımcık dedikleri cinstendi. Orta boylu, ince yapılı, düzgün vücutlu; bal rengi gözleri, kahverengi saçları ile güzeldi. Her zaman bakımlı idi. Güzeli ve uyumlu giyinirdi. Kulağa hoş gelen yumuşacık, tatlı bir sesi vardı. Aslında, daha evlenmeden önce Kemal'i içten içe seviyordu. Evlenince Kemal'e büyük yakınlık gösterdi; onu sevdi, hem de tapacak kadar. (...) Ayşe, yumuşak kişiliği doğrultusunda alinyazısına boyun eğdi. Kendisini çocuğuna, evine verdi. Kemal karşılık vermese de Ayşe ona karşı saygı gösteriyor, her şeyi ile ilgileniyordu. Kemal, orali bile değildi. Günlerce birbirleri ile tek sözcük konuşmadıkları bile oluyordu. Daha doğrusu Kemal,

⁴⁴⁰ Develioğlu, 2000: 505.

⁴⁴¹ Birçok araştırmacı, Kemal'i orta yaş sendromu dâhilinde değerlendirir. Şahsım, bu yaklaşımı doğru bulmamaktadır. Kemal, Erikson'un “Psiko-Sosyal Gelişim Dönemleri Teorisi” kapsamında “Üretkenliğe Karşı Durgunluk Dönemi” içerisinde. Yukarıda belirtildiği üzere uzun müddet kendi kararlarını alamamış olan başkahraman, gençliğini Müslüman Kıbrıs Türklüğüne adar. Bakan tarafından sebepsiz yere işine son verilmesiyle geçmişin, günün ve yarınların sorgulamasını yapmaya başlar. Ortaya çıkan neticenin gölgesinde kalan Kemal, bir bocalama yaşar. Bakanlık bünyesinde çalışırken üretmeyi ve topluma katkı sağlamayı sürdürür. Aynı zamanda toplum nezdinde belli bir yeri olmakla birlikte sosyal etkinliklerde faal bir profil çizer. İşine son verilmesiyle o güne kadar bastırıldığı bütün gerçekler ayyuka çıkar. Üretmeye, çalışmaya, topluma faydalı olmaya alışan Kemal'in büründüğü bu hüviyetinden koparılmasıyla sorgulama dönemi başlar. Bunun sonucunda da durgunluk evresiyle birlikte yeni bir sürece girer. Hatalar yapar, kabuğuna çekilir ve bir iç hesaplaşma neticesinde yakın geçmişte milleti için verdiği haklı ve gururlu savaşımını anımsar. Milleti için çalışması, iş yaşamındaki hakkaniyetli duruşu, aile kurumunun manasını kavraması, bireysel ve toplumsal sorumluluklarının ayırımı varması; bu bocalama evresini, kısa sürede ve başarılı bir biçimde atlatmasını sağlayarak içindeki öz kimlik ve kişiliğine ulaştırır. Adı geçen kuramla ilgili ayrıntılı bilgi için bk. (Erikson, 1984)

⁴⁴² Bozkurt, 2007: 103.

tek sözcük etmiyordu. Arada konuşulacak bir şey çıksa bile Kemal kısa, sert konuşuyor; Ayşe ne zaman ağzını açsa onu susturuyor, lafı ağzına tikiyordu.⁴⁴³

Ayşe, küçüklüğünden beri içe kapanıktır. Hiçbir konuda sesini çıkarmaz, fikir beyan etmez. Yumuşak başlıdır, haklı olduğu durumlarda bile kendisini savunmayan ve her şeye boyun eğen bir yapısı vardır. Anne ve babası, çocukluğundan beri Ayşe'nin her adımına müdahale eder; zaman zaman ise ona kısıtlayıcı yaklaşırlar. Ayşe, başarılı bir öğrencidir lakin babası, kızların okumasına karşı olduğu için tahsiline devam etmesine izin vermez. Hatta giyimine bile karışırlar. Özellikle Mehmedemin dayının diri diri yakılması olayı, gözünün önünden hiç gitmez. Kadınların bir yere toplatılması ve orada Rum askerleri tarafından psikolojik şiddete maruz kalması, onun için unutulmaz dakikalardandır. Ayrıca Ayşe'yi en çok etkileyen hadise, aile içinde dert ortağı ve sırdaşı olarak gördüğü ağabeyinin, Kıbrıs Türklüğü adına mücadele ederken şehit düşmesidir:

Eve döndüler ve acı gerçekle karşılaştılar. Birçok şehit verilmişti. Ayşe'nin küçük ağabeyi de şehit olmuştu. Ayşe, onun delik deşik edilmiş vücudu karşısında tek söz bile etmedi, edemedi. İnce, güçsüz, çelimsiz vücudu ağabeyinin cansız gövdesi üzerine devrildi. Bayılmıştı. Ayşe o günden sonra daha bir suskun, daha bir sessiz oldu. Durgunlaştı. Yaşamındaki tek gerçek dostunu, gizdeşini yitirmişti. Ağabeyden çok öte bir kişi idi Ayşe için o.⁴⁴⁴

Ayşe, kendisine her daim destek olan ağabeyinin şahadetinden sonra hayatta kendisini daha da yalnız hisseder. Bununla beraber Ayşe, adada yaşanan çatışmalara tanık olur ve bu süreçte birçok olumsuzlukla karşılaşır. Barış Harekâtı sırasında ise Rumların attığı bir havan mermisi nedeniyle kızı şehit olur. Bu olaydan ötürü Kemal, Ayşe'yi suçlar. Yaşananlar sonucunda Ayşe, olumsuz bir ruh hâline bürünür. Şahit olduğu bu vakalar, Ayşe'de psikolojik travmalara neden olur. Eşinin Doğuş'u almak istemesi üzerine bütün bu bastırılmışlıklarından sıyrılarak kendi varlığının bilincine ulaşması ve birey olduğunu anımsaması, özünü bulmasıyla eş değerdir. Dik, net ve keskin bir duruş sergileyerek hayattaki tek dayanağı olan Doğuş'tan vazgeçmeyeceğini vurgular. Ayşe'nin bu yaklaşımı, Kemal'in onun hakkında düşünmesine vesile olur. Kemal, Ayşe'nin geçmişten bugüne dek yaşadıklarını düşündüğünde ona karşı haksızlık yaptığının farkına varır ve bir iç hesaplaşma sürecine girer. Bu durum, yeni başlangıçların habercisidir:

⁴⁴³ Bozkurt, 2007: 9-11.

⁴⁴⁴ Bozkurt, 2007: 100.

“Ayşe, ne kadar iyi niyetli. Yıllarca bıkmadan, usanmadan kahrımı çekti. Beni karşılıksız olarak hep sevdi. Oysa ben onunla sıradan bir karı-koca ilişkisinden öte bir ilişkiye girmedim. Sevgi göstermedim. Sevecen olamadım.”

Bir süre düşündü. Ne kadar da çok kitap okuyordu Ayşe. Kemal da çok kitap okuyordu ama Ayşe kadar değil. Ayşe’nin aldığı kitaplarla zengin bir kitaplıkları olmuştu.

“Bu kadar kitap okuyan biri, boş değil. Olanak verilese kendisini gösterir. Uygun ortam bulan çekirdeğin filiz vermesi gibi. Ben onun kişiliğine hiç önem vermedim. Önem verme bir yana, saygı bile göstermedim. Ailesinde zaten baskı altında büyümüş, çekingenleşmiş, kişiliğini geliştirememiş. Ailesinin yaptığını, ben de sürdürdüm. Sonuçta ne beklenirdi ki?”

Kemal, Ayşe’nin yaşamındaki güçlükleri anımsadı. “Kendisini anlamayan bir aile içinde, baskı altında büyümüş. Daha yeniyetme bir genç kızken tek anlaşılabildiği, dertleşebildiği ağabeyi şehit olmuş; savaştın tüm yıkımını yaşamış, yanan bir insan görmüş. Evlendikten sonra ben ona hiç yüz vermemişim; hep aşağılamışım, dışlamışım onu. Sevgi göstermemişim. Savaşta çocuğunu yitirmiş; üstüne üstlük hiç suçu yokken bundan da onu sorumlu tutmuşum.”

Kemal, başını iki eli arasına aldı: “Bu kadar insanlık dışı davranışta nasıl bulunmuşum ben? Çalışmak istediğinde bile ters davranmışım ona.” Güldü: “O zamanlar ne kadar dar görüşlüydüm. Kadının yeri evidir diye düşünüyordum. Ne kadar saçma!”⁴⁴⁵

Ayşe, derinliği olan bir karakterdir. Kemal’in iç çatışma sürecine girmesinde başrol oynar ve hatalarından dönmesinde nedensel bir işlev üstlenir. Sessiz ve uysal bir kimliğe sahip olsa dahi konu oğlu olduğunda bambaşka bir hüviyete bürünür.

Nilüfer: Romanın aslı şahıslarından ve Ayşe’nin zıttı özellikleri bünyesinde barındıran Nilüfer ile ilgili şu bilgiler aktarılır:

Ak tenli, kapkara saçlı, kara gözlü, yüz hatları düzgün, güzel bir kadındı. Kırkını bulmuş güzel ve bakımlı kadınlardaki o yıllanmış şarap havası vardı. Kemal’e yakın bir boyda idi. Bir mankende ya da balerinde bulunan cinsten ince, dal gibi bir vücudu vardı. Yalnız ince değil, biçimli ve bir yontucunun elinden çıkmışçasına uyumlu bir vücuttu bu. Bir genç kız vücudundan farksızdı. Çekici bir kadındı. Çok şık elbiseler giyiyordu. Kulaklarında gösterişli küpeler, boynunda değeri yüksek olduğu belli bir gerdanlık vardı. Kısacası göz kamaştıran parlak bir yıldız gibi idi. Gözlerinde kendisine çeken bir mıknatıs gücü vardı sanki.⁴⁴⁶

Nilüfer ile Kemal’in serüveni, 1960’lara dayanır. Kemal ile henüz adadayken mektup arkadaşlığı vesilesiyle tanışırlar ve kısa sürede bu yazışmalar, aşka dönüşür. Yüz yüze de İstanbul’da buluşurlar. Birbirlerini çok severler. Fakat Kemal, Erenköy’deki direnişe katılmak için Kıbrıs’a geldiğinde Nilüfer’in babası, Eskişehir’den İstanbul’a taşınma kararı alır. Kemal,

⁴⁴⁵ Bozkurt, 2007: 171-172.

⁴⁴⁶ Bozkurt, 2007: 49.

bir daha ondan haber alamaz. Nilüfer de Kemal'den ayrılmak istemese bile kendisiyle bir daha iletişim kuramaz. Kemal, Nilüfer'i aramasına rağmen bir sonuca ulaşamayınca ailesinin isteğiyle Ayşe ile evlenir. Nilüfer ise maddî gücü yerinde bir adamla hayatını birleştirir. Nilüferin eşi, bir trafik kazasında vefat eder ve Nilüfer, eşinden kalan zenginlerin tek sahibi olur. İkisi de yeni bir hayat kurmasına rağmen birbirlerini yüreklerinden silemezler. Yıllar sonra Kıbrıs'ta bu ikili rastlaşır. Nilüfer, Kemal'in boşanması ve kendisiyle evlenmesi isteğindedir. Bu durum, Kemal'in ilk başlarda arzuladığı bir düşüncedir. Ardından sorumluluklarını anımsar ve Nilüfer'le olan münasebetini noktalar. Dolayısıyla bu ilişki, yıllar sonra da yaşanmaz.

Eserde Nilüfer'in fonksiyonu, Kemal'in geçmişiyle yüzleşmesi ve yaptığı hatalardan dönmesine temel etki etmesi şeklindedir. Hayatlarının seyrini değiştiren Nilüfer, Ayşe'ye göre farklı karakterdedir. Kendisine güveni tamdır. Bununla birlikte varlıklı bir kişi olan Nilüfer, iş hayatında başarılıdır. İçinde yaşadığı duyguları dışarı yansıtmakta ve isteklerini dile getirebilmektedir. Ayrıca Kemal'in olumsuz cevabına rağmen ona anlayışla yaklaşacak olgunluktadır. Mantıklı ve sorgulayan bir kişidir. Bozkurt, bu karaktere ad verirken tatilini geçirdiği Abant'taki nilüfer çiçeklerinden etkilenir.

Murat: Romanın yardımcı kişilerinden Murat, olumsuz yanlarıyla dikkat çeken ve her toplumda karşılaşılan evrensel bir karakterdir. Burhan ile ilkokuldan, Kemal'leyse lise yıllarından beri arkadaşdır. Üniversitede de yakınlıklarını sürdürürler. Ankara'da hukuk eğitimi alır.

Kemal'in uzunca boyuna karşın Murat oldukça kısa boylu ve tıknazdı. Kemal'in kırılmış saçlarına karşın Murat'ın saçları kapkara idi. Boya kullanıyordu besbelli. Bembeyaz takım elbise, beyaz ayakkabı giyiyordu. Gömleği krem renginde ve açık spor yakalı idi. (...) Giysilerine bakan, onu çıtkırdım biri sanırdı. Oysa şeni şakrak, hayatı hafife alan, dünyayı boş veren biri olduğunu hemen gösteriyordu ilk anda. Sesi kalınca idi; yüksek sesle konuşuyordu. (...) Murat, yoksul bir ailenin çocuğu idi. Zengin bir kızla evlenmişti. Kentin en ünlü avukatlarından biri olarak kendisi de iyi kazanıyordu. Sırtını hükümete dayamış, birçok danışmanlık almıştı. Yargıçlarla da sıkı fıkı olduğu söyleniyordu. Yoksulluğunu çoktan unutmuştu. Kendisi köşeyi dönmüştü ya! "Altında kalanın boynu kopsun." derdi hep. Avukatlığının yanında başka işler de yapıyor, düzenden bol bol pay alıyordu.⁴⁴⁷

Üç arkadaş için kırılma noktası, Kıbrıs'taki mücadele sürecinde yaşanır. Kemal ile Burhan, soydaşlarını yalnız bırakmamak için Ankara'dan Erenköy'e gelerek savaşım içinde ön saflarda yer alır. Murat ise o süreçte adaya gitmeyi; eşeklik, enayilik, ahmaklık şeklinde

⁴⁴⁷ Bozkurt, 2007: 29-30.

addeder. O gün itibarıyla fikrî ayrılıklar, ayyuka çıkar. Okul bittikten sonra ise Murat, düzenin işleyişinde bir çark olarak yerini alır. Kemal, yapılan haksızlıkların farkındadır ama bunlara karşı gerekli tepkiyi göstermez. Burhan ise en sert tonda bu zihniyetle savaşıır.

Fonksiyonu itibarıyla Murat'ın üstlendiği misyon, insanlar üstünden para kazanan ve particilik yaparak yolunu bulan bir kişi temelindedir. Rüşvet, iltimas, kanunsuzluk, adam kayırma, davaları farklı yollardan çözme, dalkavukluk ve sömürü gibi menfî yanları mevcuttur. Burhan'ın tam tersi fikirlere sahiptir. Romanda zihniyetlerin çarpışması adına Burhan ve Kemal'in karşısında konumlandırılarak var olan dönemsel realitenin açığa çıkması sağlanır. Ayrıca yazar, Murat üzerinden bu tarz zihniyetlere eleştiri getirerek kişileri somutlaştırır. Ahlakî tarafı eksik ama makam gücü yüksek bu kişideki tezat hâl, Bozkurt'un üstünde durduğu başka bir mevzudur. Sanatçıya göre etik olan; doğruyu, adaleti, insanlığı, hakkı, dürüstlüğü savunan kişilerin üst makamlara gelmesidir. Dolayısıyla Murat, bu tanıma aykırıdır. Özetle bu karakter, dönemin politik karanlıklarından beslenen yapısı ile romanda yer almaktadır. Karınca benzetmesinin dışında konumlandırılan Murat, toplumu olumsuz yönde etkileyecek kişilerden kabul edilebilir.

Murat'la aynı minvalde değerlendirilebilecek olan **bakan**, dekoratif bir karakter olmasına rağmen üzerinde durulması gereken özellikleri içinde barındırır. Murat'ın siyasetteki karşılığıdır. Usulsüzlüklerle hareket eden, particilik uğruna bile bile yanlış kararlar verebilen, hatalarına yandaş olmayana ve yanlışlarına göz yummayana bir şekilde bertaraf eden düşünce yapısına sahiptir. Kısacası Murat ve bakan, bu fikirleriyle olumsuz bir portre çizerler.

Burhan: *Yusuçuklar Oldu mu?*'nin yardımcı kişilerinden Burhan, "Murat'ın ötekisi" şeklinde tanımlanabilir. Murat'ın çizdiği karakterin zıttı olan Burhan, onun yaptığı yanlışların açığa çıkarılmasında ve dile getirilmesinde etkilidir. Ayrıca bu tür bozuk zihniyetlere karşı savaş açarak bu realiteyi bir dava olarak gördüğünü defalarca dile getirir.

Burhan; Murat'la ilkokuldan, Kemal'le ise liseden beri arkadaştır. Ayrıca Ankara'da üniversite yılları beraber geçer. Hukuk mezunu ve milletvekili olan Burhan, Murat'la farklı düşüncelerdedir. Dolayısıyla çok fazla bir arada bulunmazlar. Bunun bir başka sebebiyse Erenköy Direniş'i'nde Murat'ın takındığı tavidir. Eserde Burhan ile alakalı olarak şu bilgiler yer alır:

Burhan da yoksul bir ailenin çocuğı idi. Murat'la ilkokuldan başlayarak ortaokulda, lisede ve üniversitede birlikte okumuşlardı. Şimdi ikisi de avukattı. Burhan da ünlü bir avukat olmuştu. Buna karşın yaşamı pek değişmemişti. Ünlü güçsüzleri, başka avukatların almadığı davaları savunmaktan doğmuştu. Çoğı kez para almazdı. Aldığında da hiçbir zaman yüksek para almazdı. Üniversite eğitimini bitirip ülkeye döndüğü günden beri politikayla uğraşıyordu. Hep hükümet karşıtı olmuştu. Murat onu

iktidar partisine geçirmek için çok zorlamış; “Her zaman güçlünün yanında olacaksın be!” demişti. Burhan onu dinlemeyip karşıt partiye girmişti. İki dönemdir milletvekili seçiliyordu. (...) Burhan da Murat gibi oldukça kısa boylu idi. Murat’ın tıknazlığına karşın zayıftı. Başında çok az saç kalmıştı. Murat’ın esmerliğine karşın ak bir teni vardı, ilk anda olgun bir kişi izlenimi veriyordu. Kahverengi bir pantolon, krem rengi kısa kollu bir gömlek giyiyordu. Ayaklarındaki ayakkabılar kara idi.⁴⁴⁸

Murat, suya sabuna dokunmayan ve haksızlıklara karşı sessiz kalan bir kişiyken Burhan, mazlumun yanındadır. Derneklerde görevler alan, kapısını çalanı geri çevirmeyen birisidir. Adaletsizliklere karşı sesini duyuran bir vatanseverdir. Erenköy Direnişi’nde Kemal ile birlikte adaya gelerek mücadelede yer alır.

Burhan, adaletin ve doğruluğun simgesidir. Kemal’in hatasını yüzüne vuran, iyiye ve doğruya yönelmesini sağlayan dominant kişi fonksiyonundadır. Özetle Kemal’i, söyledikleriyle özüne döndüren isimdir. Bir nevi “dava adamı” olan Burhan, Murat’ın yanlışlarının dışı vurumunda zıt karakter olarak önem teşkil eder. Ayrıca Bozkurt’un siyasî manada eserdeki temsilcisi olduğu söylenebilir.

Faize ile eşi Osman, Turgut, Mehmedemin dayı ve Yasemin; romanın diğer sembol kişilerindendir. Annelik içgüdüleriyle öne çıkan **Faize** ve toprağından ayrılması sebebiyle üzüntüden hastalanarak vefat eden eşi **Osman**’ın serüvenleri, *Bir Gecede* adlı romanda aktarılır. Burada, geçmişe dair bilgiler verilerek Lefkara’ya yapılan göçün sembolleştirildiği görülür. Yine o göçün başarılı şekilde sonlanmasını sağlayan **Turgut Sami**, *Yusuçuklar Oldu mu?*’dan sonra *Bir Gün Belki* ve *Bir Gecede* isimli romanlara taşınır. Bu isimler, Kıbrıslı Türklerin bir realitesidir. Bu durum, üç romanı tarih malzemesi ile yoğurur.

Eserde ehemmiyet teşkil eden ve reel kişilerden kurmaca dünyaya aktarılan diğer iki isimse Mehmedemin dayı ve Yasemin’dir. Dekoratif olmalarına rağmen fonksiyonel anlamda önemli konumdadırlar. Romanda 1967’de yaşanan olaylara değinilirken **Mehmedemin dayı**dan hassaten bahsedilir. Bu, Bozkurt ailesinin gerçek hayatta yaşadığı olaydan hareketle romana taşınır.⁴⁴⁹ Diri diri yakılan Mehmedemin dayı, Rum faşizminin katlettiği mazlum ve çaresiz Müslüman Kıbrıs Türkü’nü temsil eder. Yine aynı doğrultuda değerlendirilebilecek **Yasemin**, üç yaşını yeni doldurmuştur. Rum barbarlarının attığı havan mermisi, Yasemin’e

⁴⁴⁸ Bozkurt, 2007: 30, 37-38.

⁴⁴⁹ Bozkurt ailesi, bu duruma şahitlik eder. Reel hayatta Mehmet Emin Sait’in diri diri yakılması ve bu durumun esir alınan Türklere özellikle izlettirilmesi, sanatçının anılarına konu olur. Ayrıntılı bilgi için bk. (Bozkurt, 2017: 555)

isabet eder ve küçük bebeğin bedeni paramparça olur. Dolayısıyla Yasemin, adada Rumlarca katledilen çocukların, kadınların, yaşlıların sembolüdür.⁴⁵⁰

Kısacası bu romanda yer alan her kişi, bir sembolizasyon neticesinde romana yansır. Çünkü gerçek hayattan ve tarihten izler taşıyan bu kişiler, hakikatlerin aydınlatılması ve yaşananların unutulmaması adına özel bir işleve sahiptir. Bazı karakterler ise birbirine tezattır. Buradaki amaç, yanlışları doğrunun karşısında konumlandırarak mukayesenin daha sağlıklı yapılmasını sağlamak ve var olan siyasal, sosyal, ekonomik çıkarların altında yatan realiteleri göstermektir.

3.6.2.1.2.5. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Yazarın ilk romanı olan *Yusuŕçuklar Oldu mu?*, diğerk romanlarında da görüldüğü üzere III. kişili anlatıcı ve ağırlıklı olarak ilahî bakış açısı ile kaleme alınır. Bununla beraber bütün metin halkalarında aslî kişi konumdaki Kemal'in merkez yansıtıcı olması sebebiyle anlatıcı vakaları, Kemal'in perspektifiyle ortaya koyar. Ayrıca anlatıcı, ilahî bakış açısının sağladığı olanaklardan faydalanarak her şeyi bilen ve gören konumunu kullanır; Kemal'in iç dünyasına dair bilgiler paylaşır.

Kişilerin geçmişte yaşadıkları hadiseleri aydınlatmaya çalışan yazarın, kahraman ve gözlemci bakış açılarının sınırlılığından kurtulmak adına anlatıcıyı hâkim konuma getirdiğı ortadadır.

Adada yaşanan zorunlu göçler, çatışmalar, manevî sıkıntılar; Kemal ve ailesi üzerinden anlatılır. Bu bölümlerde, geçmişe bir yolculuk yapılır:

21 Aralık 1963, yaşamlarını altüst eden gün oldu. Rumlar, Lefkoşa'da Türklere saldırmışlardı. Sonra İskele'de ve başka yerlerde de çatışmalar çıktı. Köyden hiçbir Türk, çıkamaz oldu. Besin sıkıntısı başladı. Rumlar; Türklere besin maddeleri, özellikle de ekmek, vermez oldular. Yürekli birkaç köylü, tüm tehlikeleri göze alarak Geçitkale'ye gidip geldi. Orada da yiyecek sıkıntısı vardı. Çok sürmedi. TMT'nin köydeki başkanı Turgut; yılbaşı akşamı, tüm köylüye birkaç saat içinde köyü terk edeceklerini bildirdi. Köyün EOKA lideri, Türklerin tüm silahlarını teslim etmelerini istemiş ve belirli bir süre tanımıştı. Köyde hemen hemen her evde av tüfeğı vardı. Ayrıca gizli örgüt TMT'nin bazı el bombaları olduğunu o gece öğrenmişlerdi. TMT'nin köy başkanı karar vermişti: Silahları teslim etmeyeceklerdi. Tüm köylünün, silahları ve alabilecekleri eşya ile o yılbaşı gecesi gece yarısından sonra köyü terk etmelerini ve dağ yollarından Geçitkale'ye ulaşmalarını kararlaştırdı. Öyle de oldu. Tüm köylü; yaşlı

⁴⁵⁰ Yazarın kurgudaki konumu itibarıyla kişisine "Yasemin" adını vermesi, farklı şekillerde yorumlanabilir. Her şeyden önce "Yasemin", Kıbrıs özelinde Akdeniz'in simgelerindendir. Ayrıca bu isim, masumiyetin tezahürüdür. Dolayısıyla romanda Yasemin'in öldürülmesi, masumiyetin öldürülmesi biçiminde düşünülebilir. Bu ölüme sebep olan, adadaki masumları ve masumiyeti katleden EOKA zihniyetidir. Adayı anlatmak için İsmail Bozkurt ile aynı düşüncelerle bu metafordan yararlanan başka yazarlar da vardır. Bunlardan en bilineni, *Yaseminler Tüter mi Hâlâ* adlı yapıtıyla Alev Alatlî'dir. İlgili eser için bk. (Atlî, 2011)

genç, çoluk çocuk, kadın erkek gece yarısından sonra yola düştüler. Öğleye doğru Geçitkale'ye ulaştılar. (Y.O.M., s. 20)

Bozkurt, ilk romanı olması hasebiyle *Yusuşçuklar Oldu mu?*'da düşüncelerini açıklamak ve mâziyi aydınlatmak için anlatıcı adı altında yaşadıklarını tarihle harmanlayarak dile getirir. Anlatıcıyı bu doğrultuda seçmesi ve kullanması nedensiz değildir. Bu vasıtaıyla yazarın fikirleri kolay bir şekilde romanda kendisine yer bulur.

Sonuç itibarıyla bu romanda, III. kişili anlatıcı ve ilahî bakış açısı kullanılır. Her şeyin ve herkesin üstündeki anlatıcı, bütün ayrıntıları aktarabilme kudretine sahiptir.

3.6.2.1.3. Tema

Yusuşçuklar Oldu mu?, tematik anlamda zengin bir özelliktedir. Savaş, bu hususta değinilen ilk izlektir. Toplumlari bölen ve ölümlere sebebiyet veren bu konu, Rum faşizmi dâhilinde değerlendirilir. Kişileri sevdiklerinden ayıran savaş, Kemal ve Nilüfer'i de olumsuz etkiler. Kıbrıs Türklüğü için direniş katılan Kemal, mücadeleden döndüğünde sevdiği kıza ulaşamaz. Dolayısıyla onu kaybeder. Netice itibarıyla yeni bir hayata adım atmak zorunda kalır. Savaş; bebek, yaşlı, kadın, erkek demeden insanlarda ebedî tahribat bırakan bir olgu şeklinde aktarılır. Adada var olan çatışma, uzun yıllar sürer ve bireyler, bu koşullar altında yaşamaya alışır; bu durumu kanıksamak zorunda kalırlar. Üç yaşındaki Yasemin, böyle bir ortamda bahçede oynarken Rum havan mermisi düşmesi neticesinde şehit olur. Bu üzüntü, yıllar boyunca birçok ailenin yaşadığı acıya tercüman olan bir realitedir: "Faize, savaşta ölen torunu Yasemin'i anımsadı ve gözleri ıslandı: 'Zavallı Yasemincik üç yaşında gitti. Ne güzel ne canlı bir çocuktur. Allah bilir ya! Rahmetliyi çöktüren nedenlerden biridir torunumuzun ölümü! İçine işlemiştir bu olay!'"⁴⁵¹

Düşmanlık, savaş kapsamında değerlendirilebilecek bir başka husustur. Rum sempatizanlarının örgütü EOKA, tutum ve hareketleriyle kin güden bir yaklaşım sergiler:

Faize bir de eve döndükten sonra komşusu yaşlı kadının ölüsünü hiç unutamıyordu. Ailesi, evi terk etmişti. Erkekler, mevzide idi, kadınlar diğerlerinin yanına, sinemaya gitmişlerdi. Yaşlı kadın seksenlik ve yatalaktı. Onu, evde bırakmışlardı. Döndüklerinde onu yatağında, delik deşik olarak buldular. Çıglıklar üzerine Faize de koşup gitmiş ve onu görmüştü. O korkunç görüntü, gözünün önünden gitmezdi.⁴⁵²

⁴⁵¹ Bozkurt, 2007: 23.

⁴⁵² Bozkurt, 2007: 22.

Yine bu minvalde değerdendirilecek birçok hadise, romanda yer almaktadır. Canlı canlı insanların yakılması, kadınların ırzına geçilmesi ve bebeklerin kundakta öldürölmesi; Rumların faşistçe yaklaşımlarının vücut bulmuş vaziyetidir.

Romanda dikkat çekilen bir başka reel durum, göç olgusuna dairdir. Adada yaşanan gelişmeler, insanları başka diyarlara gitmeye mecbur bırakır. *Bir Gecede* isimli yapıtta özellikle üzerinde durulan ve bir sonuç olarak göröllebilecek göç; *Yusuçuklar Oldu mu?*'da insanların yaşadıklarının anlaşılması adına aktarılan, anımsatılan bir vakıa şeklindedir. Lefkara Türkleri, Kıbrıs'taki gerilimden olumsuz etkilenirler. Dolayısıyla can güvenliğı tehlikede olan insanlar, göç etmek zorunda kalırlar:

“Doğduğum köy, Güney Kıbrıs'ta. Çok güzel bir dağ köyü idi. Dünyaca ünlü Lefkara işinin yapıldığı yer. Köyüm, 1964'te göç etti. Rumlarla karışık bir köydü. Biz azınlıkta idik. Çatışma başlayınca daha güvenli olur diye köylülerim başka bir Türk köyüne göç ettiler. Hem de çoluk çocuk, genç yaşlı demeden Rumların EOKA örgütü, silahlarımızın teslim edilmesini istemişti. Köylülerim, silahlarını teslim etmemek için bir gece gizlice köyü terk ettiler. Ben o sıralarda Türkiye'de idim.”⁴⁵³

Adada, yukarıda aktarıldığı gibi birçok göç yaşanır. Hatta Kemal'in babası, yapılan bu göçler sonrasında toprağını özler ama bir daha köyüne dönemez. Üzüntüsüne yeni tasalar eklenir ve bu sebeple genç yaşta vefat eder. Bunun yanı sıra adadan başka ölkelere göçler görölür. Türkiye, İngiltere, Avustralya ve Amerika; göç edilen yerlerden bazılarıdır. Söz gelimi romandaki kişilerden Taner, Kıbrıs'tan İngiltere'ye gider. Orada bir düzen kurar ve madden iyi bir duruma erişir. Kemal'e de iki defa göç imkânı doğar. İlki Taner'in onu İngiltere'ye yanında çalışması için davet etmesi, ikincisi ise Nilüfer'le evlenerek İstanbul'da zenginlik içinde bir hayat yaşamasıdır. Kemal, Taner gibi hareket etmez. Çünkü Kemal, vatanına sevdalıdır. Burhan'ın “Demek seni de yitiriyoruz Kemal! Daha niceleri gibi. Kimi Türkiye'ye kimi İngiltere'ye kimi Avustralya'ya ya da başka bir yerlere.”⁴⁵⁴ söylemi, bu doğrultuda düşünölmelidir.

Şehit ailelerinin durumu, romanda işlenen diğder bir konudur. Eserde, Ayşe'nin ağabeyinin 1967'de yaşanan olaylarda şehit oluşu, teferruatlarıyla aktarılır. Ayşe'nin ağabeyi, Müslüman Kıbrıs Türklüğü uğruna canını feda eden kahramanları temsil etmekte ve sembol olarak romanda yer almaktadır. Fakat şuna da değinilir: Şehit ailelerinin maddî ve manevî manada hayattalarken refahlarını sağlamak, Kuzey'e göçlerinden sonra her konuda onlara destek olmak; bir vefa ve vatan borcudur. Ayşe'nin babasının şu cümleleri, bunu açıklar

⁴⁵³ Bozkurt, 2007: 84.

⁴⁵⁴ Bozkurt, 2007: 174.

niteliktedir: “Neyse, benim adıma bir mektup yaz Denктаş’a. Aslan gibi oğlum şehit oldu. Bir sürü de mal bıraktım. Ambarım dolu idi. Şimdi açım. Gece gündüz radyo ve televizyonlarda şehitlerden söz eder. Ama bize bakan yok. Hiç olmazsa doğru dürüst bir maaş versinler.”⁴⁵⁵

Yusuçuklar Oldu mu?’daki en belirgin tema, politikadır. Ülkedeki genel hayatı etkileyen politik duruş adına bu roman, bir milattır. Çünkü 1974 öncesini anlatan *Bir Gün Belki* ve *Bir Gecede* adlı romanlarda yazar; “karınca” gibi çalışan, aralarında iş bölümü yaparak sınırlı olanaklarla büyük başarılarla imza atan, insanları ayırıştırmayan ve savaşım döneminde birbirine kenetlenen bir topluma yer verir. Fakat *Yusuçuklar Oldu mu?*, kırılmalar romanıdır. Artık savaş sona ermiş ve yeni kurulan ülkede, siyaset dâhilinde dönen entrikalar tenkit edilmiştir. Savaş zamanında ön saflarda yer alan ve vatanı için canını ortaya koyan kişiler, arka plana itilmiştir. Savaşa katılmayan hatta mücadeleden kaçan ama lafa geldiğinde “mangal”da kül bırakmayan şahıslar, ülkede söz sahibi bir konuma erişmişlerdir. *Yusuçuklar Oldu mu?*’da başlayan bu çarpık anlayış, *Mangal*’da ise had safhada hissedilir bir şekilde kendisini gösterecektir.

Yapıtta siyaset izleği, en basit olaylarda bile bir realite olarak insanların karşısına çıkar. Örneğın evine telefon bağlatmak isteyen Faize, bu konuda muvaffak olamaz. Çünkü evine telefon hattının çekilmesi için iktidar partisine üye olunması şarttır. Hatta üye olmak yanında bu mensubiyetini gazetede bir ilânla duyurma koşulu bile aranmaktadır. Kemal, annesinin evine telefon bağlatamayınca iktidara yakın arkadaşı Murat’a durumu anlatır ve Murat, kendisi için bu konunun kolaylığından söz eder. Yani temel işlerde dahi particilik belirleyici olmaktadır:

“Ne bileyim ben be oğlum! İşin içinde particilik varmış. Hükümet partisinden olmayanlara telefon bağlamıyorlarmış. Üç ev ötede biri var. Komşular söylüyordu. Telefon alabilmek için gazetelere ilan vermiş. Hükümet partisinden olduğunu yazmış. Ben de yazmalıymışım!..”

Kemal’in canı sıkıldı. Telefonun hükümet partisi tarafından karşıtları için bir baskı aracı olarak kullanıldığını çok iyi biliyordu ama annesi için de benzer işlemin yapılacağını hiç düşünmemişti. Onu üzmemek gerektiğini düşündü.⁴⁵⁶

Benzer bir başka durum, Güney’den Kuzey’e göç eden kişilerin oradaki mallarının ederi karşılığında yerleştiğı yeni yerde hak ettiğini almak istemesi sürecinde yaşanır. Lakin kişilerin hakkını alabilmesi için dahi parti yanlısı olması gerekir:

⁴⁵⁵ Bozkurt, 2007: 111.

⁴⁵⁶ Bozkurt, 2007: 15.

Yaşlı Ragıp'ın en büyük derdi idi bu. Başlangıçta eşdeğer işine hiç akıl erdirememişti. “Kimin malını kime verecekler?” diyordu. Sonra malların dağıtıldığını; üstelik Girne, Salamis gibi yerlerde alınan arsa ve tarlaların satıldığını, hem de iyi fiyata ve sterlinle satıldığını görünce bu işe aklı yattı. Gelin görün ki bu sefer de işlemleri tamam olmadığı için hiçbir şey alamıyordu. “Latif Birey, benim yanımda sıfırdı be. Şimdi Girne kıyılarında arsa satıyor. Geçen gün otuz bin sterline satmış bir tane. Otuz bin sterlin, dile kolay! İmamın oğlu Alkan da Girne’de aldığı tarlayı arsalara bölmüş, tek tek satıyor! Siz uyuyun daha.” Yusuf da bu durumdan tedirgindi. O kadar koşuşup durmuş, T cetvelini çıkaramamıştı. Politika ile pek ilgilenmezdi. “Baştaki partiye üye olursan işlerin yoluna girer.” dediler. Gerçekten de babasının sözünü ettiği kişiler, hükümet partisinin azılları idiler. Gitti, üye oldu. Oldu da işler yine yürümüyordu. Herhâlde partili olanlar arasında da hatırlılar vardı.⁴⁵⁷

Savaş müddetince adayı terk eden ama mülk davasında öncü olan kişiler de eleştirilir. Bu minvalde siyaset, mücadele sonrası siyaset zenginlerini kendisi doğurur. Aynı zamanda politikanın, bir çözüm mekanizmasından öte güç gösterisi ve menfaat sağlama vasıtası vaziyetine dönüştürülerek kısırlaştırıldığı vurgulanmaktadır:

Kemal'in soluna park eden kiralık arabaya doğru yürüdüler. Kiralık arabadan bir kişi inmişti. Bakanlardan biri ona çıkıştı: “Arabayı çek buradan! Ben park edeceğim.” Adam, direndi: “Ben sizden önce gelip park ettim. Niye çekecekmişim?” Bakan, bu kez daha sert çıktı: “Benim kim olduğumu biliyor musun sen?” “Bilmem. Bilsem de fark etmez.” “Bana bak! Ben bakanım. Çek arabayı dedim.” “Beyefendi, siz bakansanız, ben de yurttaşım. Burada ‘Bakan arabaları park eder’ biçiminde bir uyarı yazısı yok. Demek ki bu park yeri, herkese açık. Ben ,sizden önce geldim ve park ettim. Arabamı çekmiyorum.”⁴⁵⁸

Romanda Kemal'in bakanlıkta çalışması fakat particilik yapmaması ve hakka, hukuka riayet etmesinden ötürü işinden çıkarılmasına yer verilir. Kemal, dürüst bir bürokrattır. Fakat işlerin yürümesi ve düzenin arzu edilen şekilde sürmesi adına Kemal, bir nevi ayak bağı olarak görülmektedir. Bundan dolayı Kemal'in kurumdan uzaklaştırılması gerekir. Özetle işin liyakat sahibine verilmediği gerçeğiyle karşılaşılır. Dolayısıyla ehil ve dürüst kişilerin harcanması konusu ortaya çıkar:

“Sana bir şey söyleyeyim mi abi? Çok geçmez, bu adamlar senin dürüstlüğüne, doğruluğuna dayanamayacaklar. Bu dürüstlük ve doğruluğunla gün gele karşılarna çıkacağımı düşünecekler ve seni,

⁴⁵⁷ Bozkurt, 2007: 110-111.

⁴⁵⁸ Bozkurt, 2007: 80-81.

er geç harcayacaklar. Bu adamlar, kesinlikle kendilerinden olmayanları, onlara hizmet etse bile limon gibi sıktıktan sonra bir köşeye atacaklardır.”⁴⁵⁹

Yine benzer durum, işe alımlarda görülür. Siyaset, amaç olarak kullanılarak liyakat sahiplerinden öte parti üyelerine yol açıcı bir fonsiyondadır. Hatta bu zihniyete sahip Murat bile Salamis Bay Otel’de çalışanların niteliksiz olduğunu çünkü buraya işe alımlarda sadece parti mensuplarına olanak verildiğini söyler. Bu nedenle işlerin kalitesizliğinin altını çizer.⁴⁶⁰

Sonuç itibarıyla siyaset kurumu, particilik ve bundan nemalanma şeklinde yansıtılır. Riyakâr ve dalkavuk kişiler, bu yolla dürüstlere galip gelirler. TMT’nin esas üyeleri, bir tarafa atılır ve savaştan kaçanlar, sosyal hayatta işlerini kolaylıkla halledebilecek bir güce ulaşırlar. Yanlış siyaset algısı, giderek yayılır vaziyettedir. Vatansever insanlar bile artık bu kişilerle savaşım verecek manevî gücü kendilerinde bulamaz. İsmail Bozkurt, bugün dahi evrensel boyutta var olan bu tarz zihnî yaklaşımların sebeplerinin dünde aranması gerektiğine ilişkin göndermelerde bulunmaktadır.

Siyaset kurumu dâhilinde analiz edilebilecek bir diğer husus, haksızlık ve iltimastır. Murat’ın üstlendiği davalarda dostluklarını ve politikayı kullanması ya da fakir insanların aniden zenginleşmesi, bu kapsamda değerlendirilebilir.

Aşk, romanda verilmek istenen asıl iletinin bir fonu şeklindedir. Nilüfer, Kemal ve Ayşe etrafında gelişen olaylar; çeşitli kararları beraberinde getirir. Kemal ile Nilüfer, mektup arkadaşlığı ile tanışır ve aralarındaki bu münasebet, aşka dönüşür. Akabinde buluşan ve ara ara görüşen Kemal ve Nilüfer, talihsizlikler sonucunda birbirlerinden koparlar. Kemal, mücadele döneminde TMT’li olarak adaya gelir. O sırada ise Nilüfer’in babası, Eskişehir’den taşınma kararı alır. Kemal, Nilüfer’i arar; soruşturur ama ondan hiçbir iz bulamaz. Fakat bu aşk, gelecek adına Kemal’e bir pranga olur. Çünkü gençlikte yaşananlar, insan ruhunda derin izler bırakabilir. Ailesinin isteği ile duygusal bir yakınlık hissetmediği Ayşe ile evlenmek durumunda kalır ama Kemal, eşine karşı yapıcı değildir. Çünkü yıllar geçse bile Nilüfer’i unutamaz. Nilüfer, her zaman Ayşe’yi gölgeler. Bu durum, Kemal’in Ayşe’ye karşı sert tutum sergilemesine neden olur. Ayşe, Kemal’in bu kırıncı yaklaşımlarına dayanamaz ve evden çocuğunu alarak ayrılır. Kemal, Yasemin’in vefatından onu sorumlu tutar ve Ayşe’ye karşı dışlayıcı hareketlerde bulunur. Tam bu sırada uzun yıllar haber alamadığı, içinden atamadığı Nilüfer ile karşılaşan Kemal; geçmişin büyüüne kapılır ve yarım kalan bir aşkın tamamlanmasına eğilim gösterir. Bu doğrultuda girişimlerde bulunur. Fakat bazı iç

⁴⁵⁹ Bozkurt, 2007: 69.

⁴⁶⁰ Bozkurt, 2007: 47.

hesaplaşmalar, onu kendisine getirir. Ayşe; masumiyetin, sadakatin, iyiliğin, fedakârlığın ve vicdanın tarafıdır. Kemal, bu düşüncelerle karar alır ve idealize edildiği şekilde hareket eder. Kısacası aşk, sabır ve iyi niyete karşı kaybeder.

Sonuç olarak İsmail Bozkurt bu romanında, 1960'lı ve 1970'li yıllarda Kıbrıs'ta yaşanan savaş hususunu derinlemesine irdeler. Bununla beraber Rumların düşmanca tavırları üzerinde durur. Ayrıca şehit ailelerinin durumundan bahseder. Savaşın bir sonucu olan göç konusuna özellikle değinen yazar; siyaset kurumunun, temelini 1974 sonrası attığı kısır döngünün kapsamına ilişkin analizlerde bulunur. Bu yozlaşan zihniyet içinde artan iltimas, haksızlık, hukuksuzluk gibi olumsuz durumlar örneklendirilir. Bütün bu temalar, aşk konusu çerçevesinde işlense dahi kazanan vicdan olur. Çünkü vicdan, her konuda en önemli mahkeme makamıdır.

3.6.2.1.4. Anlam, Yorum ve Zihniyet

Yusufoçuklar Oldu mu? romanında var olan anlam, zihniyet ve bunların farklı perspektiflerden hareketle yorumlanması için olay zamanı, yazma zamanı ve günün/günümüz şartları göz önünde bulundurularak bir değerlendirme yapılmalıdır. Metnin bünyesinde görülen hadiseler, 1980'lere ait olsa da geçmişten bağımsız değildir. Dolayısıyla romanda, iki farklı zihniyet algısı saptanmaktadır. Bir yanda Kemal, Burhan, Turgut gibi isimlerin temsil ettiği ve vatan sevdası uğruna her daim savaşan TMT ruhu vardır. Diğer tarafta ise Murat ve bakan gibi savaştan kaçan, sözde milliyetçi geçinen ama ülkede gücü elinde tutan kişiler mevcuttur. Yazar, bu eserle toplumun nasıl farklılaştığına ve heterojen bir yapıya bürünerek tabandaki ayrışmaların oluştuğuna değinir. Geçmişte çalışkan, vatansever, sorumluluktan kaçmayan bir toplumun bugün nasıl ve ne yönde değişime uğradığı süreçleriyle açıklanmaktadır. Karınca benzetmesinden hareketle tembelleşen ve siyasetin kölesine dönüşen algı evresi, aşama aşama yansıtılır. Dolayısıyla eser, birçok yoruma kapı aralar zenginlikte olup zihniyet çarpışmaları ekseninde neticelenir ve Kemal vasıtasıyla ideal olana bürünür.

Toplumdaki işleyiş ve düzen, insanların perspektif ve nemelâzımcılığını göstermekle beraber düşüncelerin yozlaştığını kanıtlar. Murat'ın yoksulluktan varlığa erişmesi ve bu hâle ulaştıktan sonra hayata bakışının değişmesi, olumsuz bir sembol şeklinde değerlendirilebilir:

Karakol bölgesinden geçiyorlardı. Murat, sağda içerideki bir yapıyı gösterdi:

“Orası benim!”

Kemal baktı. İki katlı, kocaman, saray yavrusu bir yapı idi. Kaba işi bitmişti. İçinde çalışıldığı belli oluyordu.

“Fakat senin evin yok mu?”

“Var! Var da! Daha iyisini yapalım dedik.”

“Saray yavrusuna benziyor.”

“Benziyor sözcüğü fazla. Gerçekten saray yavrusu. Her şeyi tamam olacak. Yüzme havuzu bile. İçine giren hayran kalacak!”

“Sana epeyce tuzluya çıkacak herhâlde!”

“Boş ver, para oluk gibi akıyor.”

Kemal, lise dönemindeki yoksul öğrenci arkadaşı Murat’ı anımsadı. Güldü.

“Niye güldün?” diye sordu Murat.

“Yoksul çocuğu Murat’ı anımsadım. Bu kadar kısa sürede nereye gelmiş diye düşündüm.”

“Bak Kemal! Senin gibi enayi değilim, eşek de değilim. Bu düzen böyle oğlum. Becer de nasıl becerirsen becer. Hem sırtımdan bir sürü kişi ekmek yiyor.”

“Yani birçok kişiyi sömürüyorum demek istiyorsun.”

“Sonuç değişir mi?”

“Herhâlde yapı işinde çalışanların çoğu, kaçak işçidir.”

“Ne olmuş kaçak işçi ise?”

“Yahu Murat! Yüreğin hiç sızlamaz mı? Bu zavallılar olağan ücretin ikide, üçte biri ile çalışıyorlar. Yani karın tokluğuna. Kovuklarda, izbelerde yaşıyorlar. Ülkedeki ücret düzeyini düşürmeleri de cabası.”

“Tam da Burhan gibi konuşuyorsun.”

“Seni anlamak kolay değil vallahi!”

“Anlaşılmayacak ne var bunda? Bu ülkede bir düzen var ve ben bu düzenin gereklerini yerine getiriyorum. Senin anlayacağın düzenin öngördüğü biçimde bir yurttaşım!..”⁴⁶¹

Yine Murat’ın kaçak içki içmesi ve savaş döneminde direnişe katılmak için Erenköy’e gelmemesi, özellikle belirtilir. Ayrıca ilgili bakanın da mücadele senelerinde Rum topraklarındaki Amerikan Elçiliğine sığınması, üzerinde durulması gereken bir meseledir. Gerek Murat gerekse bakan, düzen gereği millî söylemlerde bulunurlar. Bununla beraber ülkeyi, “ekonomik komutanlar”ın yönettiği dile getirilmektedir. Dolayısıyla Bozkurt’a göre sistem, çıkarlarla dönen bir çarkı andırır.

Yazarın üzerinde durduğu bir başka realite, gerçekte yaşanan olayların kurmaca dünyaya taşınmasıdır. Günay Bey’in vurulma vakası, bu duruma örnektir. Anılarında geniş yer ayırdığı bu olay, tarihte yaşanan bazı hadiselerin gündemde kalması amacıyla bir nevi anımsatma işlevi gösterir.⁴⁶² Aynı zamanda Bebek Bar ve Fuat’ın Barı, tarihî derinliği olan yerlerdendir. Dönem itibarıyla bu mekânlar, önemli fonksiyonlara sahiptir. EOKA terörünü

⁴⁶¹ Bozkurt, 2007: 32-33.

⁴⁶² İsmail Bozkurt, Günay Bey’e değer vermektedir. Onunla TMT içerisinde önemli başarılarla imza atmıştır. Hatta büyük oğluna “Günay” adını vermesindeki tek etken, Günay Bey’e duyduğu sevgi ve saygıdır. Ayrıntılı bilgi için bk. (Bozkurt, 2017: 395-413)

özetleyen ve tarihe kara bir leke olarak geçen vakaysa Mehmedemin dayının başına gelenlerdir. Diri diri yakılarak Kıbrıslı Türklere izlettirilen insanlık dışı bu olay, reel hayatın kesitlerindendir.

Bozkurt'un bu yapıtında, adayı uzun yıllar yöneten İngilizlere karşı ortaya konulan tutum da dikkatle irdelenmelidir:

“Anne! Bir şey soracağım sana. Rahmetli babam yemekten kalkmadan şükreder, sonra da ‘Allah bin belasını versin İngiliz’in’ derdi hep. Neden?”

“Ne bileyim be oğlum! Kesin olarak değil ama bildiğim kadarı ile İngilizlerin köpekliğini yapan bazı Kıbrıslılar, her vesile ile İngiliz’e şükrederlerdi. İngiliz’in propagandasını yaparlardı senin anlayacağın! Bu söz de bu davranışlara tepki olarak doğdu sanırım.”⁴⁶³

Buradan anlaşılacağı üzere yazar; mankurtlaşan, İngiliz himayesine giren ve bu durumu kabullenerek bundan mutluluk duyan kimi zihniyetlere karşı sert eleştirilerde bulunur.

Bozkurt, Faize ve Kemal’in diyaloglarında “Kıbrıs Sorunu”na da yer verir. Uzun süredir devam eden bu sorun, birçok problemin çözülememesinden dolayı sonlanamaz. 1960’lardan 1980’lere değin çözülemeyen bu durum, hâlâ güncelliğini muhafaza etmektedir. Yazar da bu konuyu gündeme taşıyarak sürece ilişkin göndermelerde bulunmak ister. Ayrıca Kemal ve Faize üzerinden konuya dair farklı fikirler ortaya koyar. Onlar, Türkiye’nin ve Türk askerinin adada kalmasını, Kıbrıs Türklerinin haklarını korumayı sürdürmesini istemektedir. Çünkü Faize ve Kemal’e göre Türkiye, soydaşları için can güvenliklerinin garantisidir.⁴⁶⁴

Yapıtın bir başka önemli yanı, ilk romanı olmasına rağmen sonraki eserleri *Bir Gün Belki* ve *Bir Gecede*’yi içinde barındırmasıdır. *Yusufçuklar Oldu mu?*’da gerek Boğaziçi gerekse Lefkara’da yaşananlara, ayrıntılarıyla yer verilir. İlk romanında ada belleğine kazınan hadiselerden söz eden yazar; unutulmamasını istediği bu yaşanmışlıkları, sonraki süreçlerde müstakil biçimde itibarî âleme aktarır. Ayrıca bu eserlerdeki ortak kişilerin varlığı, önem teşkil etmektedir.

Öykü ve romanlarında KKTC’nin mahallî dokusuna yer veren İsmail Bozkurt, Lefkara işi gibi dünya markası olan bir zenginlikten burada da bahseder. Ayrıca bu coğrafyada yetişen çakıstes, dibitatl, ekşilice, gabbar, harnup, molihya, verigo, yusufçuk gibi farklı Kıbrıs simgelerini romanına taşır. Bununla birlikte eserde, çocuklara ad verme geleneği hakkında bilgilere rastlanır. Eşler öncelikle erkek çocuklarına babalarının adlarını, kızlara ise annelerinin isimlerini verirler. Ebeveynler, çocuk sayısı fazla ise kardeşlerinin ismiyle bu

⁴⁶³ Bozkurt, 2007: 152.

⁴⁶⁴ Bozkurt, 2007: 152-154.

durumu sürdürürler. Romanda, bu geleneğe aykırı bir isim verme durumu söz konusudur. Bütün çocuklarında gelenekçi davranan Osman ve Faize, oğulları Taner'in adında bu devamlılığa uymaz ve Osman, kendi tercih ettiği ismi oğluna verir. Geleneğe aykırı davrandığı için erkek kardeşi ile yıllarca dargın kalır. Kardeşinin küsme sebebi, kendi adının yeğenine verilmesi gerekirken farklı bir ismin tercih edilmesindendir.⁴⁶⁵

Annelik, Faize ile Kemal ve Ayşe ile Doğuş-Yasemin arasındaki sıkı bağ kapsamında içgüdüsellik doğrultusunda defalarca dile getirilir. Kemal'in içine düştüğü sıkıntılı süreci gözlemleyen ve ona her türlü desteği veren Faize, onun için sığınılacak bir limandır. Ne zaman üzüntüsü artsa soluğu annesinin yanında alan Kemal, Faize'nin koruyucu bir maneviyatının olduğu düşüncesindedir. Kemal, Faize'nin ilk çocuğu olması hasebiyle farklı bir yere sahiptir. Ayrıca annesi ile arasındaki bu güçlü bağın sebeplerinden birisi, geçmişteki zor günlerden güçlenerek çıkmalarında en büyük çocuğu olarak Kemal'in bütün yaşananlarda yanlarında bulunması ve başlarına gelen hadiselerle şahit olmasıdır. Ayşe ile Doğuş arasındaki manevî bağ da bu minvalde değerlendirilebilir. Kemal'in boşanma düşüncesine sessiz kalan ama Doğuş'u alma planını duyunca sert çıkışıyla dikkat çeken Ayşe için Doğuş, tek dayanaktır. Yasemin'in vefatı ise Ayşe'nin ana yüreğini derinden sarsar. Birçok kez onun yerine kendisinin ölmesi gerektiğini söylemesi, bu durumu örnekler.

Kemal'in her uyuduğunda ter içinde uyanması, bazı geceler çığlık atması ve sabahları karabasanlar gördüğünü söylemesi ise içinde bulunduğu çıkmazların psikolojik izleridir.⁴⁶⁶ Uyku felci olarak bilinen karabasan; uyku esnasında ağlamayla ya da çığlıkla başlayan, aşırı korkunun etkilediği otonomik belirtilerin olduğu ani nöbetlerdir.⁴⁶⁷ Kemal; çocukluğundan beri çatışmalara ve ölümlere şahit olmuş, gençliğinde savaşlarda yer almış ve birçok arkadaşının şahadetine tanıklık etmiştir. Bunun yanı sıra babasını kaybetmiş, henüz üç yaşındaki kızını toprağa vermiştir. Ayrıca istemediği bir hayatı yaşamaktadır. Ülkede işler, adalet ekseninde gitmemekle birlikte görevinden el çektirilmiştir. Bütün bu sıkıntılı durumların bir tezahürü olarak manevî bir ağırlık hisseder ve psikolojik travma olarak uyku felci gibi olumsuzluklar yaşamaktadır. Kemal'in ruh hâlinde dikkat çeken bir diğer nokta ise unutkanlıktır. Normal süreçte arabasına binip bir yolculuğa çıktığında ilk yaptığı hareket, radyoyu açmaktır. Lakin sıkıntılıların baş gösterdiği ilk gün, radyoyu açmaz ve kendisi de bu

⁴⁶⁵ Osman ve Faize'nin gelenekçi davranmayarak isim verdiği tek çocukları, Taner'dir. İsim verme hadisesindeki farklılık, onun reel yaşamında da kendisini hissettirir. Taner'in diğer kardeşlerinden farklı olması ve adadan ayrılarak İngiltere'ye yerleşmesi, bu doğrultuda açıklanabilir.

⁴⁶⁶ Karabasanlarla dolu rüyalar, kişinin şuur dışına ait kodlarıdır. Karmaşık yapıya sahip olan bilinç dışı, rüyaların yorumlanmasına yardımcı olacak simgesel metinlere dönüşür. Dolayısıyla Adler'in söylediği üzere düş, bir yerlerde ateşin yandığını gösteren dumana benzer. Buradan anlaşılacağı üzere Kemal'deki bu durum, geçmiş temelli ruhsal sıkıntılar yumağından ötürüdür. Ayrıntılı bilgi için bk. (Adler, 2009a: 144)

⁴⁶⁷ Karaçal, 2010: 22.

dalgınlığının sonradan farkına varır. Bu durumun, iki farklı yönü mevcuttur. Romanın başlangıcında işten ayrılarak arabasına binen Kemal, oğlu Doğuş'u anımsar ve özler. Bu eksiklik, onun başka konuları hatırlamamasına bir sebeptir. Eserin sonunda ise kararını verir ve eksikliği tamamlayarak Ayşe ve Doğuş'u yanına alan Kemal'in yaptığı ilk iş, radyonun düğmesine dokunmak olur. Yani romanın girişinde Kemal'in yüreğinde var olan eksiklik tamamlanır ve o da ruhen bu ferahlamayı davranışlarına yansıtır.

Eserin tanıtım kısmında anlatıldığı üzere romanın adı, temsili bir özellik taşır. Meyvelerin yeniden açması, Kemal'in ada coğrafyasına duyduğu sevgiyi perçinler. Adadan ayrılma düşüncesinin karar aşamasında olan Kemal, o an itibarıyla fikrini netleştiremeye başlar. Yıllarca uğruna savaştığı ülkesini terk etmeyecek ve savunduğu değerler için mücadele edecektir. Dolayısıyla “Yusufçuk”, Kıbrıs'ı simgeleyen bir metafordur:

Birden aklına geldi: “Yusufçuklar oldu mu anne?”

Bahçede diğer ağaçların yanında bir de yusufçuk ağacı vardı. Meyvelerinin nefis, çok güzel bir kokusu vardı. Kemal bu kokuyu, başka hiçbir yerde bulamamıştı.

Annesi, “Daha olmadı.” diye yanıt verirken Kemal, kapıya doğru yürüdü.⁴⁶⁸

Sonuç olarak *Yusufçuklar Oldu mu?*; bir devri aydınlatan, farklı yönleriyle irdeleyen, çok yönlü okuma ve yorumlamalara gebe bir romandır. Siyasetten savaşa, annelikten şehitliğe, geleneklerden gerçeklere, toplumdaki işleyişten Kıbrıs Sorunu'na kadar birçok noktaya temas eder. Bunu yaparken de geçmiş-gelecek bağını kurarak determinist bir perspektifle birçok düşünce dile getirilir.

3.6.2.2. *Mangal*

3.6.2.2.1. Tanıtım

İsmail Bozkurt'un yayımlanan ikinci romanı olan *Mangal*, 1995 ve 1997 yıllarında Galeri Kültür Yayınları tarafından Lefkoşa'da neşredilir. Kitap, 115 sayfa ve üç ana bölümden meydana gelmektedir.

Yazar, bölümlere ayrıca isim vermez. Kısımlar arasındaki ayrımı, numaralandırarak gösterir. Birinci ve ikinci bölüm, rakamlarla belirtilmiş on kısımdan; üçüncü bölüm ise on dört kısımdan teşekkül etmektedir. Bölümlerin başlangıcında yer alan “Mustafa, can sıkıntısından patlıyordu.”, “Mustafa, uzunca bir yaz tatilinden sonra uçakla Ankara'ya dönüyordu.” ve “Afife, gözleri tabelalarda yürüyordu.”⁴⁶⁹ cümlelere bakıldığında romanın

⁴⁶⁸ Bozkurt, 2007: 148.

⁴⁶⁹ Bozkurt, 1997: 1, 44, 65.

merkezindeki olayın, Mustafa ile Afife arasındaki ilişki olduğu anlaşılmaktadır. İki bölümün Mustafa'yla başlaması, vakanın merkez kişisini gösterir niteliktedir. Yazarın bölüm başlarına herhangi bir isim vermemesini, roman boyunca özellikle babası tarafından yok sayılan ve görüşlerine değer verilmeyen Mustafa üzerinden okumak mümkündür. Onun roman içerisindeki metaforik konumu düşünüldüğünde bu durumun arka planında, adadaki belirsizliklerin olduğu düşüncesi de akıllara gelmektedir.

Mangal; 2002'de Esad Bayram tarafından Makedoncaya, 2009'da ise Babahan Muhammed Şerif tarafından Özbekçeye çevrilerek/aktarılarak yayımlanır. Ayrıca bu roman, "1995 Necati Özkan Vakfı Edebiyat Ödülü"ne layık görülür.

Mangal romanında, Kıbrıs Türklüğüne ait yerel kullanımlara sıkça başvurulur. Hatta söz konusu kullanımlar, gurbette yaşayan Kıbrıslı gençlerin psikolojik dünyasının bir simgesi olarak görülebilir. Bu yaklaşım İsmail Bozkurt'u, kendi milletinin değerlerini anlatma ve yansıtmaya yolunda aydın bir hüviyete büründürür.

Eser, İsmail Bozkurt'un hacimli olmamasına rağmen en derin romanlarından biridir. *Mangal*'ın roman yerine uzun öykü ya da novella şeklinde adlandırılması, daha yerinde bir anlayış olacaktır. Çünkü ürünün niceliksel özellikleri yanında içerik hususiyetleri, bu sınırlar dâhilindedir.

Yapıtın adı, romanın başında ve sonunda özellikle kullanılır. "Mangal", Kıbrıs'a duyulan özlemin simgesidir. Babası her hafta sonu kebab yapan Mustafa'nın, dayısıyla mangal yaparken daha mutlu olduğu görülür. Ayrıca gençlerin Ankara'dayken mangala duydukları hasretin aktarıldığı şu bölümler, olay örgüsünün aydınlatılmasında ve ana düşüncenin ortaya konmasında etkilidir:

Aslında canı öyle bir şiş kebabı istiyordu ki! Kebabçılarda servis edilenden değil! Kıbrıs'ta şöyle mangal başında yapılan cinsinden. Babası hemen hemen istisnasız her hafta sonu, evin bahçesinde mangal sefası yapmağa bayılırdı. Dayısı da sık sık yapardı bu işi. Her yaptığında, Mustafa'yı da çağırırdı. Mustafa, dayısında kebab yemeği yeğlerdi. Babası ile olmak, sıkıntı verirdi ona hep. Apartmanda mangal yakamazlardı. Küçük bir balkonları vardı ama... Olmuyordu işte. Küçük bir mangal edinmişlerdi. Birkaç kez çiftliğe gidip orada kebab partisi yapmışlardı ama olmuyordu nedense! Kıbrıs'taki gibi olmuyordu. Etin tadı da aynı değildi, nedense! Ya da kendilerine öyle geliyordu.⁴⁷⁰

Eserin sonunda Kıbrıs'a dönmeye karar veren Mustafa'nın gözünde, ilk olarak mangal canlanır: "Birden gözlerinin önüne, duman içinde kebab şişleri ile dolu bir mangal geldi. Elinde değildi; Kıbrıs aklına gelince hep böyle, duman içinde bir mangal düşlerdi. Kıbrıs'a

⁴⁷⁰ Bozkurt, 1997: 18.

karşı dayanılmaz bir özlem duydu. Bu özlem, bütün benliğini sardı. Her şeyi ile Kıbrıs, burnunda tüttü.”⁴⁷¹

Mangal, KKTC’yi anlatır ve burada son bulur. Yapıtın isminin başta ve sonda tekrarlanmasının sebebini, ada ekseninde sorgulamak gerekir. Romanın adı; vatani için mücadele edenlerin, ülke kurtulduktan sonra yok sayılmasını ve bir mangal kömürü gibi yavaş yavaş yakılmasını metaforize eder. Başka bir pencereden yaklaşılsa bu isim; sahte kahramanların, hamasî ve sözde millî söylemlerle gerçek kahramanları yok sayarak mangal üzerinde keyif çatmasını hicveder. Yapıtta kendi yandıkça etrafındakileri de yakan mangal metaforuna örnek, Mustafa’nın dayısıdır. Gerçek bir kahraman olan bu kişi; Kıbrıs’ta hiçbir zaman söz sahibi olamamış, maddî sıkıntılarla mücadele etmiş ve bu sıkıntıları oğluna miras bırakmıştır. Daha geniş bir perspektifle yaklaşılsa mangal, uluslararası kamuoyu tarafından hükümsüz bir coğrafya şeklinde görülen ve Rumların yaktığı ateşin hâlâ sönmediği Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’dir. Arka planında EOKA zulmüne ve Rum faşizmine uğrayan Müslüman Kıbrıs Türkü’nün çektiği acıları ele alan eserde, Ankara’da üniversite öğrenimine devam eden KKTC’li Mustafa ile babası arasındaki problemler ve kendinden yaşça büyük olan ev sahibi ile yaşadıkları enteresan ilişki ele alınır.

Pençe’ye göre bu romanda; 1964 yılında yaşanan hadiseler, çok yönlü bir şekilde irdelenir ve gün yüzüne çıkmayan gerçekler üzerinden politik çevrelerin eleştirisi yapılır.⁴⁷² Bilge Ercilasun, yazarın diğer romanlarının Kıbrıs’ta geçmesine rağmen *Mangal*’daki hadiselerin Ankara’da yaşandığını vurgular. Ercilasun’un belirttiği gibi vakaların Ankara’da geçmesine rağmen merkezde yine Kıbrıs vardır.⁴⁷³ Merhabo Hanım, *Mangal*’ın orijinaliyle Babahan Muhammed Şerif’in Özbekçeye aktarımının tipolojik analizini değerlendirir. Buradan yola çıkarak orijinal metne ne kadar sadık kalındığı tespit edilir.⁴⁷⁴ Babahan Muhammed Şerif ise Bozkurt’un romanlarının vatan yolunda kendisini feda eden bireylerden oluştuğuna dikkat çeker. *Mangal*’ı da bu yönüyle çözümler.⁴⁷⁵ Ali Nesim, bu ürüne ilişkin yaptığı iki çalışmada da politikanın çirkin yüzünün toplumun her kesimini olumsuz etkilediğini ve roman kişilerince bu yaklaşımların başarıyla yansıtıldığını dile getirir. Bir başka incelemesinde ise Nesim, *Mangal*’ın aşk zemini üzerinde kurgulandığını söyler. Bu eserde aşkın bir fon olduğunu ve bunun, yapıtta ne derece önem teşkil ettiğini aktarır.⁴⁷⁶ Araştırmacının saptadığı gibi edebî eserlerde aşkı anlatmak, yeterli değildir. Buradan bir

⁴⁷¹ Bozkurt, 1997: 115.

⁴⁷² Pençe, 2006: 30.

⁴⁷³ Ercilasun, 2008: 118.

⁴⁷⁴ Kuchkarova Xudarbeyganovna, 2018: 67-74.

⁴⁷⁵ Şerif, 2014: 14.

⁴⁷⁶ Nesim, 1997: 291-300; 1998: 170.

sonuca ulaşmak elzemdir. Mustafa-Afife aşkını konu edinmekle yazar, bireyin hissiyatıyla özgürce yaşamasının gerekçelerini yansıtır. Afife-Mustafa-Osman ilişkisinin tasviri ise verilmek istenen temayı güçlendirir ve sonuçlandırır. Birsen Karaca, kitaba ilişkin şu düşüncelerini kaleme alır: “Ankara’da bir üniversite okuyan Kıbrıslı Mustafa’nın birey olma öyküsüdür ve bu kez okurları Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde yaşanan siyasî bunalımlar konusunda bilgilendiren Mustafa ve onun ev arkadaşlarıdır.”⁴⁷⁷ Buradan hareketle Mustafa’nın, kimliğini bulmak için çeşitli olaylar içerisinde kendini sorgulaması ve bunun neticesinde hüviyetine ulaşma serüveni anlatılmaktadır. Üniversite öğrencisi Mustafa’nın bağımsız bir birey olmak ve kişiliğine kavuşmak için babasıyla zıtlaşması, şahsına duyduğu güvenin baskın gelmesini sağlar. Mihrican Aylanç’a göre *Mangal*, adadaki politik süreçlere farklı taraflarıyla değinmektedir.⁴⁷⁸ Nevzat Yalçın bu eserde karşılaşılan olayları, “komprime” olarak nitelendirir.⁴⁷⁹ Sevilay Sadıkoğlu bu eserin, hacimce az olmasına rağmen insanı yoğun şekilde düşündüren bir kurguya sahip olduğunu söyler.⁴⁸⁰ İsmail Ömeroğlu Veliyev’e göre bu yapıt, savaş sonrasında insanlarda saptanan bazı değişiklikleri ortaya koyar. Ayrıca kişilerde tespit edilen psikolojik ve sosyolojik sıkıntıları irdeler. Bununla beraber *Mangal*, bireylerin yaşama bakışlarında oluşan farklılıkları yansıtmaları nedeniyle önemlidir.⁴⁸¹ Ayşe Tomat Yılmaz ise önceleri anne-oğul arasındaki ilişkiye benzeyen ancak zaman içerisinde cinsel yakınlığa doğru evrilen Afife-Mustafa münasebetini, *Kral Oidipus* adlı eserle ilintilendirir. Araştırmacının belirttiği üzere Mustafa’nın hissî manada içinde bulunduğu ikircikli yapı, Sophokles’in ilgili tragedyasından hareketle Freud’un “Oidipus Kompleksi” bağlamında incelenebilir.⁴⁸²

Yapılan çalışmalar sonucunda ulaşılabilecek ana nokta ise *Mangal*’ın; ferdî ve millî olduğu kadar çarpık ilişkileri, rüşvet, adam kayırma, haksız kazanç, vatan özlemi gibi evrensel konuları ele aldığıdır.

3.6.2.2.2. Yapı

3.6.2.2.2.1. Olay Örgüsü

Yapının ana unsurlarından olay örgüsü; kişi, zaman ve mekân bağlamında değerlendirildiğinde *Mangal*’ın klasik roman kategorisine dâhil edilebileceği söylenebilir. Çoğunlukla aslî kişi veya kişiler etrafında gelişen bu tür romanlarda olduğu gibi *Mangal*’daki

⁴⁷⁷ Karaca, 2015: 32.

⁴⁷⁸ Aylanç, 2011: 109.

⁴⁷⁹ Yalçın, 1995: 54.

⁴⁸⁰ Sadıkoğlu, 1997: 33.

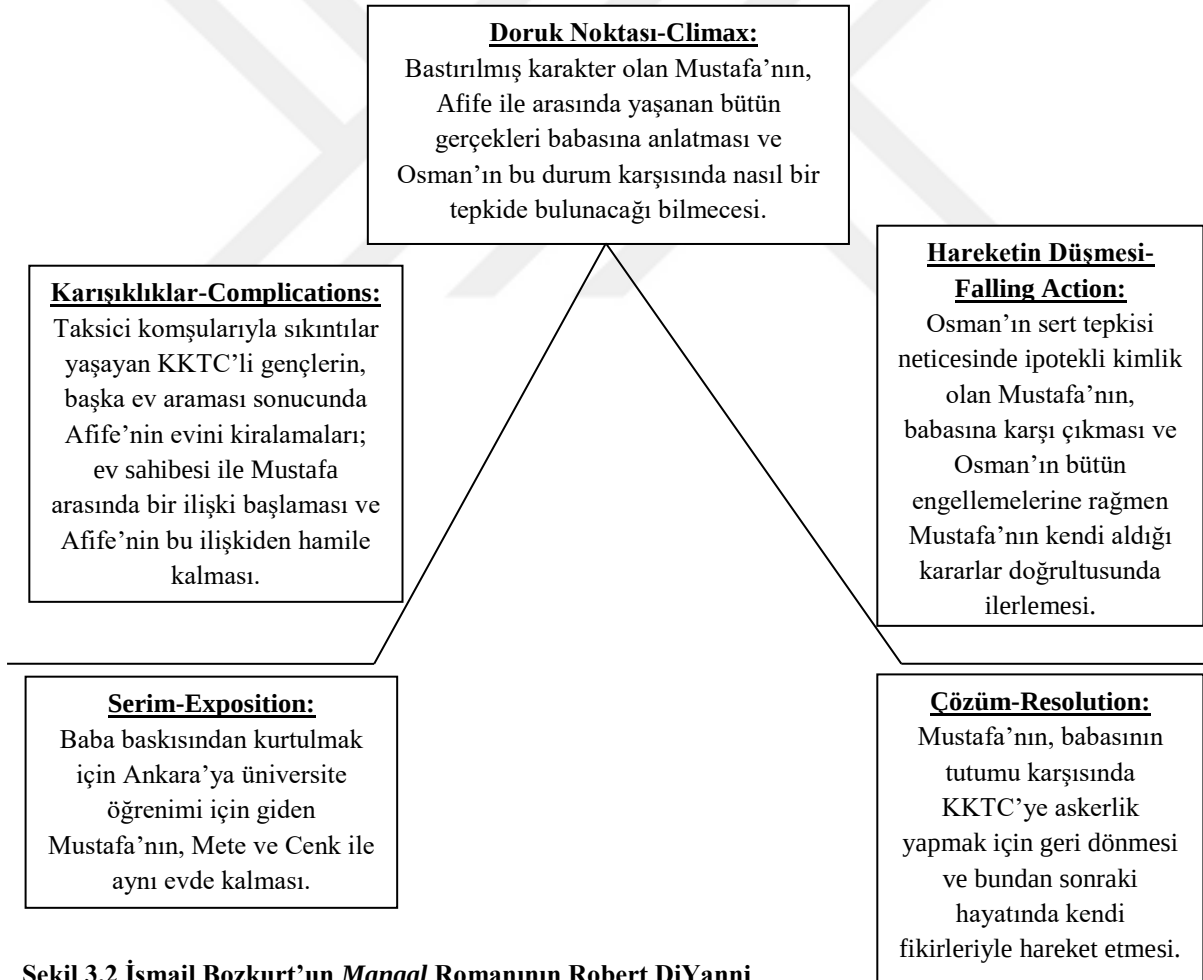
⁴⁸¹ Veliyev, 2014: 19.

⁴⁸² Tomat Yılmaz, 2018: 135-141.

hadiseler de Mustafa etrafında şekillenir. Eserdeki yapı unsurları, metaforik ve psikolojik boyutlarıyla analiz edilerek roman öğeleriyle ilişkilendirilecektir.

Klasik roman örgüsünün sebep ve sonuç ilgisiyle birbirine bağlanan yapısı, metin halkalarını meydana getirir. Romanda geriye dönüşlerle klasik yapıda yarılmalar olsa dahi eserin genelinin anlaşılmasını sağlayacak metin halkaları, şu şekildedir:

- 1.Babasının baskılarından bunalan Mustafa'nın, Ankara'da makine mühendisliği bölümünü kazanması,
- 2.Zemin katta oturan Mustafa ve arkadaşlarının, apartmandaki küçük bir çocuk ve onun taksici babasıyla yaşadıkları problem sonucunda başka eve taşınmak zorunda kalması,
- 3.Taşındıkları evin sahibi Afife'nin ona olan ilgisi ve beraber olmaları,
- 4.Dul bir kadın olan Afife'nin hamile kalması ve Mustafa'nın babasıyla tartışması neticesinde okulu bırakıp adaya dönmesi.⁴⁸³

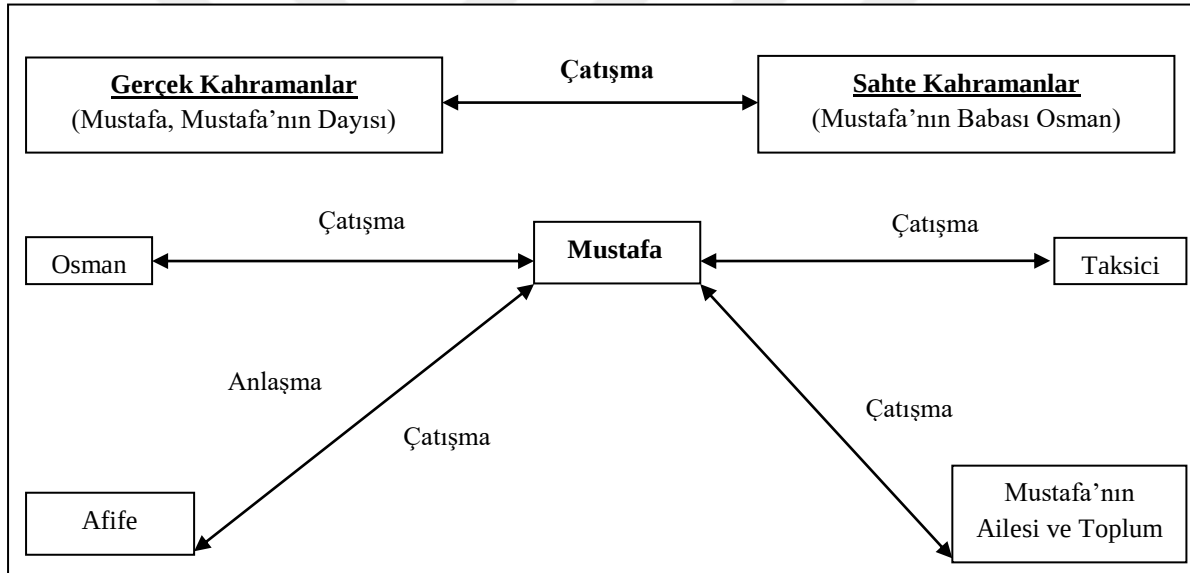
Şekil 3.2 İsmail Bozkurt'un *Mangal* Romanının Robert DiYanni Piramidine Adaptasyonu

⁴⁸³ Yukarıdaki şekilde görüldüğü üzere eser, Gustave Freytag ve onun şemasını genişleterek ortaya koyan "Robert DiYanni Piramidi"ne uyarlanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bk. (Demiryürek, 2010: 20-21)

Bu romanda; Mustafa ile Afife'nin aşkı ve Mustafa'nın babasıyla ilişkisi, fon olarak kullanılır. Aslında *Mangal*, KKTC'nin sorunlarını temel alan bir yapıttır. Mustafa ile babası arasındaki kopukluk, babasının annesine karşı tavrı, Mustafa'nın çok sevdiği dayısı ile babası arasında yaşananlar ve bazı olaylardan ötürü bir araya gelmemeleri; çeşitli çatışmaları doğal olarak beraberinde getirir. Dolayısıyla eser, karmaşık bir zemin üzerine oturtulur. Gerilimin nedeni; adadaki siyasî koşulların doğurduğu adaletsizliğin, paranın, gücün tek doğru kabul edilmesi ve gerçek kahramanların yok sayılması gibi durumlardır. Özetle adadaki politik ve toplumsal koşullar, kişiler nereye giderlerse gitsin onların peşini bırakmayan özelliğindedir.

İsmail Bozkurt'un *Mangal* adlı yapıtı, kısa olmasına rağmen birçok çatışmayı içerisinde barındırır. Eserde karşılaşılan bu gerilimler, hadiselerin gidişatına etki etmekle beraber düğümün çözülmesinde temel özelliğe sahiptir:

Tablo 3.8 İsmail Bozkurt'un *Mangal* Romanında Saptanan Temel Çatışmalar

Kıbrıs Türklerinden üniversite öğrencisi Mustafa ve etrafında gelişen vakaların ada insanı ekseninde ele alındığı romanda, metin halkaları şu şekilde ayrıntılandırılabilir:

Birinci metin halkasında, babasının baskılarından bunalan Mustafa'nın Ankara'da bir üniversite kazanmasıyla başlayan olaylar silsilesinin esası hakkında bilgiler verilir. Buradan hareketle Mustafa ile babası arasındaki ilişkinin detayları öğrenilir. Her alanda babasının baskısını yaşayan Mustafa, hayatını belirleyecek olan bölümü seçerken bile bu tazyikin etkisinde kalır. Mimarlık ya da ona yakın bir alanda eğitim görmek istemesine rağmen babasının müdahalesiyle makine mühendisliği okumaya başlar. Sırf babasından uzak olmak için belirtilen koşulları kabul eden Mustafa, bu sebeple Ankara'da oldukça mutludur. Romandaki merkez kişi ve arkadaşlarının hatta geçmişte dayısının ve babasının Ankara'da üniversite eğitimi gören gençler şeklinde kurgulanmasında, yazar ve çocuklarının (Günay

Bey, İdil Hanım) bu şehirde üniversite eğitimi almasının etkili olduğu söylenebilir. Bu yönüyle olayların gerçeklikle bağı kuvvetlenir. Burada Mustafa, dayısının oğlu Mete ve yakın arkadaşı Cenk ile birlikte kalır. Cenk, spor bölümünde öğrenim görmektedir. Mete ise Mustafa'nın çok istediği mimarlıkta okumaktadır. Anlatıcının, “Ankara’da yaşıyorlardı ama kafaları Kıbrıs’ta idi.”⁴⁸⁴ biçiminde aktardığı bu üç arkadaşın hayatları, geriye dönüşlerle ortaya konur. Vakaların merkezinde Mustafa olduğu için diğer ikisine dair ayrıntılı bilgiler verilmez. Eserdeki ilk çatışma, Mustafa ile babası arasında yaşanır. Bu, aktif bir çatışmadan öte iç dünyalarında var olan bir mücadeledir. Zira Mustafa, babasına karşı gelebilecek tıynet bir karaktere sahip değildir. Mustafa'nın pasif kişiliğine ilk yumruk, babası ile dayısı arasındaki şu çatışma sonunda vurulur:

Babasının son sözlerinden sonra dayısı ayağa kalkmıştı, “Bak enişte bey!” diye yeniden konuşarak. “Karın ve çocuklarının önünde konuşmak istemezdim ama beni zorladın. Ulan hayvan herif! 1964’te biz, Kıbrıslı öğrenciler savaşmak üzere gönüllü olarak Erenköy’e çıkarken son dakikada kaytaran sen değil miydin? Sözde bu işin öncülerindendin! ‘Bazı işler var! Onları çözümleyip arkanızdan ben de geleceğim’ diyerek geride Antalya’da kalan ve biz Erenköy’e çıkınca soluğu yine Ankara’da alan sen değil miydin? Dayısı sustu bir an! Ablasının, Mustafa’nın ve diğer çocuklarının yüzüne baktı:

“Artık ailen bana karşı olan kuyruk acısının nedenini bilsin.”

Sonra ortaya konuşmaya başladı. Artık doğrudan kayınbiraderine hitap etmiyordu:

“Erenköy’den Ankara’ya döndükten sonra öğrenci yurdundaki ilk karşılaşmamızda kavga ettik onunla! Ve birçok kişinin önünde, yüzüne tükürdüm. Evet, resmen yüzüne tükürdüm. Gıkı çıkmadı. Köpek gibi başını öne eğip çıkıp gitti.”

Babası çıldırmıştı adeta. Mustafa, annesi, kız kardeşi, küçük kardeşi ise donakalmışlardı. Belli ki annesi de bu olayı bilmiyordu.

“Çık! Defol evimden!” diye bağırmaya başlamıştı babası.

“Gideceğim! Gidiyorum” diye yanıtladı dayısı. “Ama bir daha ağzını açma! Çünkü milliyetçilikten, yurtseverlikten söz edemeyecek ilk kişi sensin bu ülkede! Üstelik bulaşmadığın pislik kalmadı. Baştakilere köpeklik etmekle bir bok olduğunu sanıyorsan çok aldaniyorsun!”⁴⁸⁵

Mustafa, çok sevdiği dayısından duydukları karşısında şok olur. “Mustafa’nın içi içine sığmıyor, babasının dayısına karşı davranışını içine sindiremiyordu. Yine de sesini çıkarmıyordu. Daha doğrusu çıkarma yürekliliğini gösteremiyor, yılların baskısını kırılamıyordu.”⁴⁸⁶ ifadeleriyle psikolojisi hakkında bilgiler verilen Mustafa'nın yaşadığı ruhsal kırılma, şu şekilde aktarılır: “Babası ile dayısının dargınlıklarını öğrenmişti Mustafa. O

⁴⁸⁴ Bozkurt, 1997: 2.

⁴⁸⁵ Bozkurt, 1997: 25-26.

⁴⁸⁶ Bozkurt, 1997: 25.

günden sonra babası, çok daha küçülmüştü gözünde! Daha doğrusu tüm ailesinin gözünde!”⁴⁸⁷

İkinci metin halkasında zemin katta oturan Mustafa’nın, aynı apartmanda oturan küçük bir çocuk ve onun taksici babasıyla yaşadıkları neticesinde ev arkadaşlarıyla birlikte başka bir eve taşınmak zorunda kalmaları dile getirilir. Dersleri kötü olan Mustafa, ders çalışmak ister fakat oturdukları zemin katın önünde oynayan çocuklardan ötürü dikkatini toplayamaz. Uyarmasına rağmen onu dinlemeyen asi bir çocuğu korkutmak için dışarı çıktığında yanlışlıkla çocuğun tişörtünü yırtar. Romanın özellikle bu bölümlerinde, çocuk ve babasının “Öldüreceğim seni, öldüreceğim seni!”⁴⁸⁸ sözü tekrar edilir. Bu ifadeler, çocuğun taksici babasının arabayı Mustafa’nın üzerine sürmesi ve onun canına kastetmeye çalışmasıyla devam eder. Üst katlarında oturan bu taksiciyle sürekli tartışmaları ve yaşadıkları huzursuzluk sonucunda başka bir semte taşınmaya karar verirler. Eserin merkezindeki olaylar, bu taşınma hadisesinden sonra gerçekleşir.

Üçüncü metin halkasında, taşındıkları evin sahibi olan Afife’nin Mustafa’ya olan ilgisi ve onunla yaşadığı ilişki ele alınır. Maltepe’de kiralık ev arayan Mustafa ve arkadaşları, daire bulamayacaklarını düşündükleri anda Afife’nin evi ile karşılaşır ve şanslarını denemek isterler. Afife, ilk andan itibaren Mustafa’ya karşı farklı bir yaklaşımdadır ve bu üç delikanlıya çok uygun bir fiyata mülkünü kiralar. Afife’nin Mustafa’ya ilgisinin sebebi, sonraki süreçte ortaya çıkar. Afife, Mustafa’yı yıllar önce ölen kocası Salahettin’e benzetir. Kimi zaman ise daha doğmadan ölen oğlunun gençliğini hayal ederek onunla Mustafa’yı kıyaslar:

Mustafa ile Cenk çıkınca Afife bir süre arkalarından bakakaldı. Anlatımı olanaksız duygular içinde idi. Mustafa, rahmetli kocasına ne kadar çok benziyordu. Boy pos, saç biçimi, yüz, hepsi hepsi... Rahmetli, bunca yıl sonra çıkıp gelmişti sanki!.. Yirmi yıl önce, doğmadan karnından zorla aldıkları oğlunu da hep böyle düşlemişti. Babasının bir kopyası gibi! Oğlu doğabilseydi ve yaşasaydı şimdi Mustafa’nın yaşında olacaktı. Mustafa, oydu sanki oğlu idi. Büyümüş, bu yaşa gelmiş ve ansızın karşısına çıkmıştı.⁴⁸⁹

Afife, Mustafa’ya bu benzerlikten ve hayat hikâyesinden bahseder; arada bir gelip hâlini hatırlarını sormasını ister. Cenk ile Mete’nin başlıca dalga konusu durumuna gelen bu ana-oğul ilişkisi, Mustafa’nın sarhoş olduğu bir gece farklı boyuta evrilir. Mustafa sarhoşken

⁴⁸⁷ Bozkurt, 1997: 26.

⁴⁸⁸ Bozkurt, 1997: 7, 10.

⁴⁸⁹ Bozkurt, 1997: 31.

Afife ile birlikte olur, Afife de ona karşı koymaz. Artık aralarında bir ana-oğul ilişkisinden öte aşk duygusu hâkim olmaya başlar.

Dördüncü metin halkasında ise dul bir kadın olan Afife'nin hamile kalması ve Mustafa'nın babasıyla tartışması sonucu okulu bırakıp KKTC'ye dönmesi anlatılır. Babasından ve ev arkadaşlarından bu ilişkiyi saklayan Mustafa, Afife ile duygusal bir bağ kurar. Afife'nin Mustafa'ya tedbirini aldığını söylemesine rağmen bilinçli bir şekilde hamile kalmasıyla vaziyet, daha karmaşık bir hâl alır. Afife, abisi ile yengesinin baskılarına ve toplumdan dışlanma ihtimaline rağmen bu çocuğu doğurmakta kararlıdır. Afife'nin Mustafa'dan herhangi bir beklentisi yoktur. Mustafa, başlarda çocuğunun olmasına pek olumlu yaklaşmaz ama bu hususta, babasına karşı koymaya da hazırdır. Afife ise Mustafa'nın, babasını karşısına almasını istemez. Dolayısıyla Mustafa'nın, kendisiyle evlenme düşüncesine sıcak bakmaz. Mustafa'nın babası Osman, oğlunun dul bir kadınla ilişki içinde olduğunu duyunca mutlu olur. Onun gözünde dul kadın, belasız bir münasebettir ancak oğluyla konuştuktan sonra realitenin hiç de umduğu gibi olmadığını öğrenir. Kadının hamile kalmasına, Mustafa'nın onunla evlenmek istemesine ve belki de ilk defa kendisine karşı gelmesine anlam veremez. Mustafa'nın ruhsal direnişindeki son safha, bu tartışma olur. Artık babasına, boyun eğmeyeceğini söyler. Mustafa, babasını karşısına alsa bile çocuğunu tek başına büyüteceğini ve onunla evlenmeyeceğini söyleyen Afife'yi ikna edemez. Tek düşüncesi, üniversiteyi bırakıp babasının yıllar önce yaptığının aksine askerlik vazifesini yerine getirmek hatta er rütbesiyle bu kutsal görevi yaparak babasından intikam almaktır. Bu düşüncelerle adaya doğru yola koyulur. Roman, mutlak bir sona ulaşmadan birçok şeyin açık uçlu bırakıldığı bir kurguyla neticelenir. *Mangal* metaforundan yola çıkarak Kıbrıs'ı anlatan yazarın yapıtını nihayete erdirmeden bitirmesinin sebepleri arasında, sonuca bağlanamayan "Kıbrıs Sorunu"nu aramak gerekir. *Mangal*'da geçen şu bölüm, bu fikri destekler niteliktedir:

Her zaman, her vesile ile konuştukları bir konu idi Kıbrıs Sorunu! Tüm davranışları, duyguları ve düşünceleri ile nasıl Ankara'da Kıbrıs'ı yaşıyorlarsa, Kıbrıs Sorunu da güncelliğini hiç yitirmiyordu onlar için! Ama bir sonuca da varamıyorlardı her zaman!⁴⁹⁰

Ürün bu yönüyle arada kalan, duyguları yok sayılan, başkaldırdığı zaman bile istediklerini tam anlamıyla gerçekleştiremeyen Mustafa/Kıbrıs'ın bir yansımasıdır.

⁴⁹⁰ Bozkurt, 1997: 77.

3.6.2.2.2. Zaman

İsmail Bozkurt, öykü ve romanlarının sonuna yapıtların bitiş tarihini not düşerken *Mangal*'da böyle bir uygulamaya gitmez. Bu yüzden eserin hangi tarihte yazılmaya başlanıp ne zaman bitirildiğini kestirmek zordur. Fakat İsmail Bozkurt'un hayatından yola çıkarak ve yapıtta sezdirilen bazı takvimsel ipuçlarını değerlendirerek zaman mefhumuna dair saptamalarda bulunulabilir.

Eserin kaleme alınma yılı, 1990'dır. İsmail Bozkurt, 1990'da yapılan seçimlerden sonra Mustafa Akıncı ile birlikte bir trafik kazası geçirir. KKTC'de tamamlanan tedavi sürecinden sonra yine bu amaçla Ankara'ya gelir. Bu sırada oğlu Günay ve kızı İdil, üniversite öğrenimi için Ankara'dadırlar. Sanatçı, hastaneden çıktıktan sonra yaklaşık bir ay çocuklarının evinde kalır. Ayrıca kendisi de üniversiteyi burada okumuştur. Kendi yaşadıkları, çocuklarının hayatlarından bazı kesitler ve üniversiteli gençlerin genel durumlarından esinlenerek yaşamı boyunca tanıklık ettiklerini harmanladığı bir tahkiye kaleme alır. Yapıtta anlatılan zaman, 1980'lerin sonunda başlar. 1990 yılının Mayıs ayında Afife'nin evi kiralanır. Akabinde gençler, yaz tatili için KKTC'ye gelir. Olayların nihayete ermesi, 1991 yılının Nisan ayına rastlar. Genellikle aktüel zaman içinde yer yer geriye dönüşlerle ilerleyen eserde, olayların hangi tarihler arasında gerçekleştiği net olarak bildirilmez. Mete ve Cenk'in gelecek yıl üniversiteyi bitireceği göz önünde bulundurulursa Ankara'da üçüncü yıllarını geçirdikleri anlaşılır. Bununla beraber tahkiyenin başlangıcında bayram ve seçim dolayısıyla Kıbrıs'a gelip üniversite için Ankara'ya dönen Mustafa'nın okula yeni başladığı ve üniversiteyi yarıda bıraktığı düşünüldüğünde bu sürecin ortalama üç yılı kapsadığını söylemek mümkündür. Gençlerin tuttukları evden bir yıl sonra ayrılmaları, Afife'nin evine taşınmaları, iki-üç ay boyunca Afife ile Mustafa'nın samimiyetlerinin artması ve sonraki birkaç ay içinde Afife'nin hamile kaldığını öğrenmesi, hamileliğinin beş ve altıncı ayından sonra yaşanan olaylardan dolayı Mustafa'nın Kıbrıs'a dönmeye karar vermesi; bahsedilen zaman dilimine tekabül etmektedir. Bununla birlikte 1990'da ana hatlarıyla tamamlanan ürün, birinci basım yılı olan 1995'te neşredilir. Buradan hareketle eserin yazım ve basımı, yaklaşık beş seneyi kapsar.

Romanda geçen “Tatlı, güzel bir mayıs günü idi o gün.”, “uzunca bir yaz tatilinden sonra”, “kuru soğuk bir gün”, “Güneşli bir gün, mart ayı geçtiği hâlde”, “Nisan ortalarına gelinmiş olunmasına karşın” gibi ifadelerle kozmik zamana ait unsurlara yer verilir. Ayrıca “ertesi gün”, “sonraki günler”, “derken bir gün”, “uzunca bir süre daha”, “on gün sonra”, “daha sonraki günlerde” şeklindeki kullanımlarla kurgu içi zaman denilen ifadelerden yararlanılır. Tahkiye kişilerine ait hususiyetler, geriye dönüşlerle verilir. Dolayısıyla geriye

dönüşler, geçmişe dair bilgi edinmek için önemli bir araçtır. Osman ile Mustafa'nın dayısı arasındaki anlaşmazlık, 1964'e dayanır. Erenköy Direnişi'nde ikili arasında gerilen ipler, sonrasında kopma noktasına gelir. Çünkü Osman, bu direnişe katılmaz. Mustafa'nın dayısıysa yaşananlara binaen Osman'a gerekli dersi verir. Yıllar sonra ise Mustafa'nın dayısı, Osman'la aralarındaki husumeti herkese açıklar.

Bozkurt'un diğer eserlerinde olduğu gibi *Mangal*'da da geriye dönüşlerle (flashback), zamanda kırılmalar ve zamansal düzenden kopmalar görülür. Ancak bu kullanım tarzı, yazarın daha önceki öykü ve romanlarında olduğu gibi kronolojik yapıyı bozacak ya da eseri klasik roman anlayışından uzaklaştıracak özellikte değildir. Yazar, geriye dönüşlerle tarihî olayları ve kişilerin geçmişlerini aydınlatmaya çalışarak bu tekniğin klasik romanda tercih edilen kullanımından yararlanır.

Eserde var olan bu dar zaman dilimi, Mustafa'nın özgürleşmesi ve olgunlaşması için yeterli gibi görünmese de yaşanan olaylar ve duygu yoğunluğu, bu ön yargıyı ortadan kaldırır. Ayrıca eş zamanlı ilerleyen olay örgüsünde zaman zaman bu sırayı bozan akronik bir süreç algısının benimsendiği ve geriye dönüşlerle aktüel zamanın askıya alındığı söylenebilir.

3.6.2.2.3. Mekân

Sanatçının bu eserinde olaylar, diğer romanlarının aksine Kıbrıs'ta geçmez. Bu yapıtta mekân olarak Ankara'yı seçen yazar, özünde yine adayı anlatmaya devam eder. KKTC, onların aslî evidir ve bu mekân, özellikle kahramanların içinde büyüttüğü bir özlemin tezahürüdür. Şahısların üç üniversiteli genç olması ve Afife'nin geçmişte adada tatil yapması, rastlantı değildir. Bozkurt, onlar sayesinde her fırsatta KKTC'ye ilişkin söylemlerde bulunur. Mustafa, Cenk ve Mete'nin yaşadığı ev ise KKTC'den izlerle örülüdür:

Salonda göze çarpan en önemli özellik, bir köşeye gerilmiş olan ağıd. Kıbrıs'ı anımsatacak ne varsa gelişigüzel biçimde bu ağın üzerine serpiştirilmişti. Salonun duvarları, Kıbrıs resimleriyle süslenmişti. Girne Limanı'nın çarpıcı bir görüntüsü, Salamis bölgesinden havadan çekilmiş bir resim, Belapayıs Manastırı'nı tüm görkemiyle gösteren bir resim vardı. Bunlar, KKTC'yi tanıtmak amacıyla hazırlanmış turistik tabloları. Duvarlarda ayrıca takvim yapraklarından koparılmış başka Kıbrıs görüntüleri de vardı.⁴⁹¹

Eserde işlevi olmamasına rağmen adı geçen bazı yerler, dikkat çekmektedir. Gazi Mustafa Kemal Bulvarı, Lefkoşa, Girne, Girne Caddesi, Dereboyu, Karpas, Ege kıyıları, Kızılay, Keçiören, Maltepe, Çankaya, İstanbul, İzmir, Londra, Amerika ve İngiltere; bu

⁴⁹¹ Bozkurt, 1997: 4.

kapsamda değerlendirilebilir. Eserde bu tarz genel mekânlardan söz edilse de vakaların daha çok kapalı-dar mekânlarda cereyan ettiği ve geniş mekânlar hakkında ayrıntılara pek yer verilmediği görülür. Bu durum, romanın tematik yapısıyla ilintilidir. Bozkurt, babası Osman'ın baskısıyla sıkışıp kalan Mustafa'yı anlatırken ev arkadaşlarıyla muhabbetlerine ve Afife'nin evinde yaşadıkları ilişkilerine yer verir. Mekân; şahısların içinde bulundukları çevreyi algılayış biçimlerini, ruhsal ve ekonomik durumlarını, karakterlerini açıklama yolunda imkânlar sunabilir. Şahısların tanıtılmasına katkı sağlayan unsurlardan biri olan mekân, dramatik bir iş üstlenerek vakanın temel ögesi hâlini alır. Kişinin çevresini, algılayış şekillerini, oradaki ruh durumunu hatta karakterini etkileyebilir. Yer değiştirmelerin olaya ve davranış biçimlerine kattığı değişiklikleri, gözden uzak tutmamak gerekir. Mekân unsurunun vakanın bir ögesi olduğu gerçeği, burada ortaya çıkar.⁴⁹² Öykü ve romanlarda yerin, genellikle sembolik bir işlevi vardır. Örneğin Mustafa ve arkadaşlarının oturdukları ilk ev, bir zemin kattadır:

Ev, zemin katta idi. Pencerenin tül perdeleri çekili, kalın perdeler açıktı. İçerisi dıştan görülmüyordu ama kendisi dışarısını görüyordu. Pencere dışında, apartman bahçesi herhangi bir biçimde kaldırımdan ayrılmamıştı. Kaldırımdan sonra da duvar dibine kadar beton dökülmüştü. Böylece kaldırım duvar dibine kadar uzanıyordu. Bu bakımdan içeride pencere kenarına oturan bir kişi, neredeyse kendini yolda sanırdı.⁴⁹³

Zemin kat, karanlık olması açısından mahzen olarak tasavvur edilebilir. Bu açıdan Bachelard'ın dediği gibi “Mahzen, öncelikle evin karanlık varlığıdır; yer altı güçleriyle ilişkisi olan varlığıdır. Mahzeni düşlerken derinliklerin us dışılığı ile uzlaşırız.”⁴⁹⁴ Yer altı güçleri, birlik ve bütünlüğü bozmaya çalışan dış güçler olarak algılanabilir. Eserde zemin kat, olayların başlangıcında etkilidir. Bir türlü huzur bulunamayan yerdir. Dairenin kaldırımla olan ilişkisinin ve yola yakınlığının ayrıntılı şekilde anlatılmasının arka planında, Mustafa ile taksicinin oğlu arasında yaşanacak hadiseler mevcuttur. Bu zemin kat, aynı zamanda sıkışıp kalan ve bir kafes misali yaşayan Mustafa'nın ruh durumunu simgeler. Ne zaman dışarı çıksa bir problemle karşılaşır. Taksicinin üzerine araba sürdüğü şu bölümler, onun evi bir sığınak olarak gördüğünü gösterir:

⁴⁹² Narlı, 2002: 99.

⁴⁹³ Bozkurt, 1997: 1.

⁴⁹⁴ Bachelard, 2017: 49.

Neden sonra kendisini topladı. Korkmuştu. Koşarcasına eve doğru yürüdü. Bir an önce kendisini eve atmak istiyordu. Güvenliğini dört duvar arasında sağlayabileceğini düşünüyordu. Dairenin kapısını açıp içeri girince derin bir soluk aldı. Bir süre derin derin solumayı sürdürdü. Bir şey düşünemiyordu.”⁴⁹⁵

Mustafa ve arkadaşları, yaşanan olaylardan dolayı yeni bir daireye taşınırlar. Apartmanın üçüncü katında, Mustafa ve arkadaşları kalırken dördüncü katında ev sahibi Afife yaşamaktadır. Afife’nin salonunun tasvir edildiği şu satırlar, Mustafa’nın özgürlüğünün ilk adımı olur:

Oldukça geniş, aydınlık, huzur verici; alışılmış biçimde döşenmiş bir salondur. Üç kişilik bir kanepeler ile üç koltuktan oluşan bir takım, çevresinde altı sandalye dizili büyükçe bir yemek masası, alçak bir orta masası, televizyon, tabureler vardı salonda. Duvarlarda birkaç resim, sağda solda birkaç biblo, yemek masasının ortasında içinde taze çiçek olan bir vazodur.”⁴⁹⁶

Mekândaki bu değişim, Mustafa’nın kişiliğini etkileyecektir. Romanda dar mekâna ait unsurlar, kimi zaman detayı ile beraber anlatılır. Anlatıcı, Afife’nin yatak odasına ilişkin özellikleri ise şu şekilde aktarır:

Bir yatak odasında olan her şey vardı odada! İki kişilik bir karyola, gömme dolap, tuvalet masası, bir koltuk... Yatağın tam karşısında ise çerçeveli büyük boy bir fotoğraf asılı idi. Hafiften silikleşmiş siyah beyaz bir fotoğraf! Kendisi ile rahmetli kocasının fotoğrafı! O resimde Afife, mutlu bir tavırla, başını hafifçe yana eğerek kocasının omzuna yaslanmıştı. Kocasını ile sol eliyle onu kucaklamıştı.”⁴⁹⁷

Yapıttaki bir başka gerçekçi tutum, reel hayatta var olan bazı mekânların kurmaca dünyaya aktarılması mahiyetindedir. Dome Hotel ve Dr. Mehmet Coşkunsel’in muayenehanesi, bu minvalde değerlendirilebilir. Eserde göze çarpan önemli bir diğer husus, romanın zemin katta başlayıp gökyüzünde noktalanmasıdır. Dolayısıyla bir zindandan maviliklere açılan, kendisini bulan ve fikirleriyle özgürleşen bir şahısla karşılaşılır.

Yazarın kimi zaman olayın akışını keserek teferruatlı tanıtımlarda bulunmasında, Bozkurt’un realist olmasının etkisi vardır. Sonuç itibarıyla *Mangal*, sanatçının Kıbrıs dışında geçen tek romanıdır. Ankara, ana mekân gibi görünür ancak olayların merkezinde yine KKTC vardır. Mekânlar, sembolik bir özelliğe sahiptir. Romandaki hadiseler, daha çok kapalı-dar mekânlarda geçer.

⁴⁹⁵ Bozkurt, 1997: 19.

⁴⁹⁶ Bozkurt, 1997: 28-29.

⁴⁹⁷ Bozkurt, 1997: 31-32.

3.6.2.2.2.4. Kişiler

Eserde işlevi bulunan kişi sayısı, diğer romanlarında yer alan şahıs sayısına göre azdır. Bu durum, eserin hacmi ile orantılıdır. Yapıttaki kişilerin tasnifi, aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.9 İsmail Bozkurt'un *Mangal* Romanındaki Kişilerin Sınıflandırılması

Asli Kişiler: Mustafa, Afife.
Yardımcı Kişiler: Osman, Cenk, Mete, Mustafa'nın Dayısı.
Dekoratif Kişiler: Özdeş, Afife'nin Ağabeyi, Ömer (Afife'nin Kardeşi), Afife'nin Yengesi, Mustafa'nın Annesi, Mustafa'nın Kardeşleri, Aysel, Salahettin, Prof. Dr. Mehmet Coşkunsel, Prof. Dr. Mehmet Coşkunsel'in Sekreteri, Taksici, Taksicinin Oğlu, Taksicinin Eşi, Bekir, Apartman Görevlisi, Hostes, Mary ve Sevdâ.

Mangal'da kişiler, olay akışını sektelelere uğratarak tanıtılır. Fiziksel özelliklerinden, teferruatlı bir şekilde bahsedilir. Bu doğrultuda merkez yansıtıcı konumundaki Mustafa ve Afife'ye değinen yazar, vakanın gidişini etkileyen kimi yardımcı kişilerden söz eder. Ayrıca yapıttaki kişilerin, asıl ve karşıt güç olarak ayrılması olasıdır:

Şekil 3.3 İsmail Bozkurt'un *Mangal* Romanında Saptanan Protagonist-Antagonist Güçlerin Tasnifi

Mustafa: Eserin aslı kişilerinden Mustafa, içine kapanık bir şahıs olarak dikkat çeker. İçe kapanıklık; normal şartlarda tereddütlü, dönüşlü ve münzevi bir hâli olan, nesnelerden ürken, kendisini her zaman savunmak mecburiyetinde hisseden ve güvensizliğin arkasına saklanmayı yeğleyen bir davranış türüdür.⁴⁹⁸ Mustafa, baba baskısıyla büyüyen ve elde ettiği her şeye onun sayesinde sahip olduğunu düşünen bir kişidir. Bundan ötürü kendini bulmakta zorlanır. Mustafa'nın pasif kişiliği; “Mustafa bir şey söylemedi. Kızsa bile ağzını açıp babasına karşı söz söylemesi olanaksızdı. Alışmamıştı buna.”, “İçinden ‘hayır’ demek geldi Mustafa'nın. Ne var ki karşısındaki babası idi. Ona büsbütün karşı çıkmanın anlamı yoktu.”⁴⁹⁹ gibi ifadelerle belirginleştirilir. Başkahraman Mustafa, tahkiye boyunca babası tarafından yok sayılmış güçsüz bir kişiye Afife ile tanıştıktan sonra farklı bir kimliğe bürünür. İçinde büyüttüğü düşüncelerin ve duyguların etkisi sonucunda babasına ve topluma karşı dik bir

⁴⁹⁸ Wehr, 2012: 61.

⁴⁹⁹ Bozkurt, 1997: 94, 96.

duruş sergiler. Aslında Mustafa öyle bir baskı altındadır ki hüviyetini bulma sürecinde dahi yapmak istediklerini gerçekleştiremez. “Bundan böyle kararımı ben vereceğim.”⁵⁰⁰ söylemine rağmen verdiği kararlar, daha çok babasından öç almak içindir:

“Babam denilen bu adama, öyle bir kazık atayım ki yaşamı boyunca unutmasın. Dayımın ona yıllar önce attığı tokat gibi!” Kararını vermişti. Babasına inat okulu bırakacak, Kıbrıs’a dönüp askerliği yapacaktı. (...) Yaptığının ne anlama geldiğinin bilincindeydi. Ama kişiliğini bulması, babasının baskısından ve gölgesinden kurtulması için başka yolu yoktu. Askerlik, artık bir kurtuluştur gözünde! Özgürlüktü. Kurtuluşuna, özgürlüğüne giden tek çıkış yolu idi. Daha da önemlisi babasına indireceği darbe için koşul olmuştu.⁵⁰¹

Babası, adada sözü geçen birisidir ama Mustafa, politik hususlarda dahi onu ciddiye almamaktadır. Bunun zemininde, dayısının gerçekleri söylemesi ve geçmişte vatan davasında takındığı tavrın örnek oluşu vardır. Mustafa, bedenen Ankara’da yaşasa bile ruhen KKTC’dir. Mustafa’nın Kıbrıs’tan ayrılışının temelinde, baba baskısından kurtulma ve özgürleşme fikri vardır. Mustafa, özgürleşmek için kadınlarla para karşılığında birlikte olur ancak en önemli cinsel deneyimini, lise yıllarında Londra’da yaşar. Mary adlı bir kızla devam eden bu yakın ilişki, bir gün kulak misafiri olduğu telefon konuşması ile bitme noktasına gelir. Bu konuda bile babasının hegemonyası altında ezildiğini anlar:

Bu arada istemeyerek dinlediği bir telefon konuşması, canını çok sıkıyordu Mustafa’nın. Akrabası, babasına Mary’yi Mustafa’ya nasıl bulduğunu anlatıyordu. Demek ki Mary, babasının hazırladığı senaryo gereğince planlı olarak bulunmuş ve Mustafa’nın üzerine yollanmıştı. Çok kızmıştı Mustafa. Babasına olan kızgınlığı, bir o kadar daha artmıştı. Aşağılanmış, erkekliliği ile alay edilmiş görmüştü kendisini. Bu konuşmayı duyduktan sonra Mary ile bozuştular.⁵⁰²

Mustafa, cinsel hayatına bile müdahale eden bir babanın gölgesindedir. Osman, oğlunun bütün işlerine dışarıdan karışarak onu yüreklendirmek ister lakin bu durum, ters etki yapar ve Mustafa, babasıyla arasına mesafe koyarak kendisini yetersiz görmeye başlar. Babasına karşı dik durdukça öz hüviyetine yaklaşır. Romanda zaman zaman Mustafa’nın iç çatışmaları ve hesaplaşmalarına yer verilir. Bu yüzleşme, Mustafa’nın olgunlaşması ve kişiliğine kavuşmasına vesile olur. Ayrıca Mustafa; dış görünüşüne dikkat eden, çekingen ve vicdanlı bir yapıya sahiptir. Olayların sonunda Mustafa, ne Afife’ye ne de babasına esir olur. İdeal olanı yaparak kendi yolunu, kendisi belirler.

⁵⁰⁰ Bozkurt, 1997: 115.

⁵⁰¹ Bozkurt, 1997: 106, 114-115.

⁵⁰² Bozkurt, 1997: 45.

Mustafa, olumlu ve millî bir karakterdir; statik yapıda değildir. Her türlü yeniliğe kapı aralayan, gelişim ve değişim yolunda adımlar atan tarihî bir devrin tezahürüdür. Durumların değişmesi, onun değişimini de zorunlu kılar. Kimi vakit Mustafa, ikircikli bir bakış açısına bürünür. Bunun sebebi, adadaki kaotik vaziyete ve devam eden belirsizliklere dayandırılabilir. Fakat Mustafa'nın hâli, pozitif manada değişecek ve vatanı lehine bu dilemmadan kurtulacaktır. Bozkurt, bu kişinin tahlilini eserinde derin bir dinamizmde vererek siyasî olaylara göndermelerde bulunur.

Kısacası bu eserin temel kişilerinden Mustafa, hayatını babasının aldığı kararlara göre yaşayan ipotekli bir kimliktir. Bu durumdan, içindekileri babasına kustukça kendisini bulan bir kişiliğe evrilir. Birey olduğunu anımsayan, başarılı ve kendisine güvenen bir hüviyete dönüşür. Romanın sonunda, ipotekli ve bastırılmış karakterinden sıyrılarak şahsî özgürlüğüne kavuşur. Kitabın başından itibaren Mustafa'nın cevabını aradığı, “Ben kimim? Bir birey mi? Yoksa sadece Osman'ın oğlu mu?” gibi sorular yanıtlanır.

Afife: Romanın aslî kişilerindendir. Olayların ilginç bir hâl almasında ve Mustafa'nın kişiliğini bulmasında etkilidir. Bozkurt burada, ismiyle karakter arasında bağ kurmayı yeğler. Afife, “iffetli” manasına gelir. Afife'nin adıyla toplumun kendisine bakışı arasında bir karşıtlık söz konusudur. Kocasını ve çocuğunu kaybettikten sonra yalnız kalan Afife; kırk beş yaşlarında, orta boylu, ince, kumral, devlet dairesinde memur, zengin ama ruhsal sorunları olan dul bir kadındır. Dış görünüşünün ve iç dünyasının değişmesinde, Mustafa'nın tesiri büyüktür. Mustafa, onun topluma karşı vurdumduymaz hatta dik duruşlu bir tavır almasını sağlar. O, Afife'nin vefat eden eşine çok benzer. Ayrıca doğmadan kaybettiği yavrusuyla Mustafa arasında bir bağ kurar. Dolayısıyla Mustafa'ya karşı karışık duygular içerisinde. Onu, hem oğlu hem sevgilisi olarak görür:

“Sana kaç kez söyledim. Yine söyleyeyim. Sen benim erkeğim oldun, ama oğlumsun da! Belki olağandışı, aykırı bir durum bu, ama gerçek! Duygularım böyle! Bu bakımdan seni yalnızca erkeğim olarak düşünemem. Çocuğum olarak da seni kollamam ve korumam gerek. Başka türlü olamaz. Aslında, gebeliğim belli olduktan sonra seninle ilişkimizi derhal kesmeliydik. Bunu çok düşündüm. Ama yapamadım. Sana kıyamadım. Bir anda seni benden uzaklaştırmağış göze alamadım.”⁵⁰³

Mustafa'nın yaşamına girmesiyle Afife, yalnızlıktan kurtulur. Sırf yalnızlık korkusundan dolayı ondan olacak çocuğunu aldırma istemez. Onun için sevgi, Adler'in dediği gibi “eşlerden birinin karşı tarafa bedensel cazibenin, arkadaşlık ve çocuk sahibi olma

⁵⁰³ Bozkurt, 1997: 99.

isteminin dürtüsüyle kendini açığa vuran canı gönülden teslimiyet”⁵⁰⁴ anlamına gelir. Afife, evlilikten öte Mustafa’dan çocuğu olmasını ister. Çünkü Mustafa, ona geçmişte kaybettiklerinden bir izdir ve Afife, bu emareyi sürekli yakınında ister. Yapıtta onun aracılığıyla yengesi gibi ikiyüzlü, kardeşi Ömer gibi hâlden anlamayan şahıslara da yer verilir. Ayrıca diğer eserlerinde sıkça vurgulanan paranın her şeyi çözeceği fikri, *Mangal*’da Afife gibi bir şahısla dile getirilir. Mustafa’nın babası Osman ile Afife’nin para karşısındaki tutumları benzerdir. Varlıklı bir kişi olan Afife, doktor ile konuşurken bu perspektifini şöyle dile getirir:

“Devlette kamu görevlisiyim. Emeklilik hakkı kazandım. Ailemden kalma iyice bir mal varlığım ve bolca param var. Sanırım toplum parası olanı, her şeyiyle hoş görür efendim.”

Doktor güldü.

“Felsefenize diyecek yok doğrusu. Gerçeklik payı yüksek bir felsefe! Gerçekten de paraya tapan bir toplum olup çıkmışız.”⁵⁰⁵

Afife, bu gerçeği Mustafa’ya söylerken varsılığını öne çıkarır ve toplumun bazı hâllere yaklaşımı ile kendi durumunu ilişkilendirir:

“Benim için ‘oğlu yaşında çocuğu kandırdı ve onunla evlendi’ diyecekler. O hâlde niye sen de ezilesin? Niye ikimiz de ezilelim? Varsın tek başıma ben ezileyim. Ben dışlanayım. Çocuğumuza ‘piç’ diyecekler, doğru! Ama başka bir gerçek de paranın pek çok ayıbı örttüğüdür. Benim de param var, varlıklığım. Bu bakımdan tüm zorlukları aşabileceğim. Çocuğumuzu dışlatmayacağım.”⁵⁰⁶

Eserin sonunda Afife’nin ne yaptığı hakkında kesin bir bilgi yoktur fakat Afife, çocuğunu doğurup Ege kıyılarında bir yere yerleşmek istediğini belirtir.

Osman: *Mangal*’ın yardımcı kişilerinden Osman, Mustafa’nın babasıdır. Uzunca boylu ve zayıftır. Partide sözü geçen bir isimdir. Para ve gücün her şeyi hallettiğini düşünen, geçmişini unutmuş, sözde milliyetçi bir şahıstır: “Her zaman karısını küçük görürdü Osman. Köylülüğü ile alay ederdi. Oysa kendisi de köylü idi. Karpas’tan yetişmişti.”⁵⁰⁷ Karısını bile hor gören Osman, ailesi üzerinde tahakküm kurar. Her konuyu, askerliğe dayandırır. Oğlunun okulu bırakmasını, bu yüzden istemez:

⁵⁰⁴ Adler, 2009b: 263.

⁵⁰⁵ Bozkurt, 1997: 69.

⁵⁰⁶ Bozkurt, 1997: 99.

⁵⁰⁷ Bozkurt, 1997: 94.

“Ama okulu bırakmak da olmaz. Askerlik sorunu var çünkü. İyisi mi seni İngiltere’ye gönderirim. Okursun orda. Bu arada, bir yolunu bulup askerlikten de kurtarırım seni. Askerliği bedelli yaparsın yahut. Yasayı istediğim biçime sokturabilirim.”⁵⁰⁸

Osman, oğlunun askerlik yapmasını engellemek için yasayı istediği şekilde değiştirebilecek güçtedir. Sanatçı, Osman vasıtasıyla kişisel çıkarlara göre şekillenen kanunsal düzene köklü bir eleştiri getirir. Osman karakteri, farklı taraflarıyla riyakâr siyasetçileri eleştirmek için kullanılır. Osman ile Mustafa arasındaki şu diyaloglar, gerçek milliyetçiler ile sahte kahramanların kim olduğunu ortaya çıkarır mahiyettedir:

“Sen milliyetçi değil misin baba?” diye sordu bu kez.

“Elbette milliyetçiyim.” diye yanıtladı Osman.

“Partin de milliyetçi değil mi?”

“Öyledir.”

“Geçmişte milletvekilliği, bakanlık yaptın. Şimdi iktidardaki partinin etkili yöneticilerindensin. İstersen yeniden milletvekili ya da bakan olabilirsin. Değil mi?”

Mustafa’nın soruları, Osman’ın canını sıkmağa başlamıştı.

“Öyledir.” Diye kısa ve sert yanıt verdi.

“Sanıyorum, sen de askerlik yapmadın. Hatta tüm arkadaşların Erenköy’e çıkarken sen geride kaldın, değil mi?”

Osman sinirleniyordu.

“Ne ilgisi var bunların? Hem ne olmuş yani? Enayi olmamak suç mu?”

“Sence askerlik yapmak yani yurdun savunmasına koşmak, enayilik midir baba?..”

Mustafa, “yurdun savunmasına koşmak” sözcüklerinin üstünü basa basa konuşmuştu.

“Hoppala!..”

“Yani baba, şimdi bana diyorsun ki, okuyup okumamam önemli değil! Daha doğrusu okumamın gerekçesi askerlikten kaçmaktır. Değil mi?”

Osman, düştüğü sıkıntılı durumdan rahatsız olmağa başladı:

“Bak oğlum, bu dünyada para her şeydir. Güçtür. Açamayacağı kapı yoktur. Paran varsa, paranın gücünü kullanabilirsen gerisi vız gelir. Senin de böyle bir olanağın var. Bir belaya bulaşmışsın. Ondan kurtulmalısın. Ama ondan kurtulurken başka bir...”, kullanacağı sözcüğü düşündü bir an, “başka bir batağa saplanmamalısın.”

“Yani askerliğe!” diye araya girdi Mustafa!

“Evet!” dedi Osman. “Askerliğe. Ulan, olanağın var mademki niye askerlikten kurtulmayasın?”

“Milliyetçilikle bağdaşır mı bu, peki?” diye yeniden araya girdi Mustafa.

“Başlatma şimdi milliyetçilikten. O başka iş, bu başka!”⁵⁰⁹

⁵⁰⁸ Bozkurt, 1997: 104-105.

⁵⁰⁹ Bozkurt, 1997: 105-106.

Osman, mücadele günlerinde arkadaşlarını yalnız bırakarak Ankara’da yaşamaya devam eden ve savaş sonrasında KKTC’de üst makamlara yükselen bir şahsiyettir. Mustafa, babasının yaptıklarını tasvip etmez. Ona göre Osman, ideal bir baba değildir:

Mustafa bunu söylerken içten değildi. Kendisi de babasının evde kalmasını istemezdi. Aslında başka arkadaşlarına imrenirdi. Arada gelip çocuklarıyla kısa bir süre geçiren babalar vardı. Arkadaşları anlattıkça, babaları ile olan sıcak ilişkilerini dile getirdikçe hep üzülürdü. Niçin kendisinin de babasıyla böyle bir ilişkisi olmadığını düşünürdü.⁵¹⁰

Babasının, annesini yok sayması ve Mustafa’nın ona karşı olan duyguları, Freud’un Oidipus Kompleksi’ni akıllara getirir. Anne ve babadan kendi cinsinden olanı dışlama ve karşı cinsi benimseme güdüsü olarak tanımlanan Oidipus Kompleksi’nin yansıması, Mustafa’nın annesine duyduğu sevgisinde ve babasına olan nefretinde görülebilir. Bir başka Oidipus Kompleksi’nin etkisi, Mustafa ile Afife’nin ilişkisindedir. Mustafa’nın Afife’ye karşı var olan hislerinin şuuruna varamaması, çelişkili duygular içerisine girmesine neden olur. Afife de Mustafa’yı, hem kocası hem oğlu yerine koyar. Buradan hareketle yaşanan bu karmaşık ilişkiye çeşitli psikolojik yorumlar getirilebilir.

Osman, savaşın yıllarında cepheden kaçan ama ferahlama evresiyle beraber ortaya çıkarak gerçek mücadele edenleri dışlayan bir karakterdir. Dolayısıyla bu tıyneteki “sözde milliyetçi”lerin simgesidir. Bu bağlamda, Mustafa’nın dayısının ötekisidir:

“Boşver be Mete. Softa şaşırtmasından başka bir şey değil bu! İşte Mustafa’nın babası. Yani enişten. Mustafa anlatmadı mı? Zamanında cepheden kaçmış, mücahitlikten kaçmış. Şimdi horazlanıyor. Emin ol onun gibi çoğu var. Zamanında savaştan, mücahitlikten kaçanların çoğu, şimdi ‘Vatan Kurtaran Aslan’ pozunda!”⁵¹¹

Psikolojik bir boyut kazandırılan Osman karakteriyle dönemin bürokratik yapısı, çarpıcı bir şekilde eleştirilmektedir.

Mete ve Cenk: Eserin yardımcı kişilerindendirler. Mete, Mustafa’nın dayısının oğlu; Cenk ise yakın bir arkadaşlarıdır. İkisi de karşı cinsle yakın diyaloglar kurabilmektedir. Onların bu girişken kimliği, Mustafa’nın kendisini sorgulamasında ve Afife’ye yönelmesinde etkili olur.

⁵¹⁰ Bozkurt, 1997: 94.

⁵¹¹ Bozkurt, 1997: 76.

Mete, soğukkanlıdır. Aysel'le ilişkisi vardır. Sigara tiryakisidir. Kılık kıyafetine pek dikkat etmez. Babası, dürüst bir kamu görevlisi olup Erenköy Direnişi'nde ön saflarda yer alan bir mücahittir. Maddî anlamda ailesine ancak yetebilen bir ekonomik duruma sahiptir.

Cenk ise uzun boylu ve iridir. Kalın, etkileyici, gür bir sesi vardır. Agresiftir. Emekli olan babası, Lefkoşa'da bir bakkaliye açar. Kalabalık bir aile oldukları için para harcamalarına dikkat ederler. Bu yüzden Cenk, tutumlu davranır. Dış görünüşüne önem veren Cenk, bir kızla ilişki yaşamaktadır.

Eserde Cenk ve Mete; Mustafa'ya destek olan, babasıyla yaşadığı problemlerde ona yol gösteren ve Afife'yle ilişkisinin yanlışlığını kendisine anlatmaya çalışan şahıslardır. Yazarın siyasî görüşlerini yansıtmak için yer verdiği konuşmaların merkezindeki kişilerdir. Siyasî fikirlerinin ve KKTC özleminin yansıtılmasında, mühim bir fonksiyon üstlenirler. Yapıtta yüzeysel şekilde ele alınırlar.

Mustafa'nın Dayısı: Eserin yardımcı kişilerindendir. Dürüst ve doğrucudur. Kıbrıs Türklüğü için verilen mücadelede yer alan bir mücahittir. Kamu görevlisidir. Osman'ın karşıt karakteridir. Onun hatalarının açığa çıkarılmasında önemli rol oynar. İdeal bir Kıbrıslı Türk'tür. Mete'nin babasıdır.

Eserin dekoratif kişileri; Özdeş, Afife'in ağabeyi, Ömer (Afife'nin kardeşi), Afife'nin yengesi, Mustafa'nın annesi, Mustafa'nın kardeşleri, Aysel, Salahettin, Prof. Dr. Mehmet Coşkunsel, Prof. Dr. Mehmet Coşkunsel'in sekreteri, taksici, taksicinin oğlu, taksicinin eşi, Bekir, apartman görevlisi, hostes, Mary ve Sevda'dır.

3.6.2.2.2.5. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Üç kısımdan oluşan *Mangal* adlı eserde, yazarın diğer romanlarında görüldüğü üzere III. kişili anlatıcı ve ağırlıklı olarak ilahî bakış açısı kullanılır. Aslî kişi konumundaki Mustafa, olayların merkezindedir. Dolayısıyla anlatıcı, olayları onun perspektifinden yansıtır. Anlatıcı, ilahî bakış açısının her şeye hâkim olması özelliğinden hareketle Mustafa'nın iç dünyasına dair ayrıntılı bilgiler paylaşır:

Mustafa düşünüyordu da kendi yerinde babası olsa Afife'yi, tepe tepe kullanırdı herhalde. Kullanır, kullanır sonra da onu sıkılmış bir limon gibi bir kenara atardı. Kendisinin yaptığının babasından farkı var mıydı? Kendisi de Afife'yi başka biçimde sömürmüştü. En azından duygularına saygılı olmamış, sonunda onu kullanmıştı işte! (*Mangal*, s. 56)

Anlatıcı, romandaki tüm kahramanları Mustafa kadar tasvir etmez. İç dünyalarına karşı uzun uzun aktarımlarda bulunmaz. Buradan yola çıkarak anlatıcıyla Mustafa arasındaki sınırın, kimin zaman altüst edildiği görülür. Bu da anlatıcının, kendisiyle Mustafa'yı özdeşleştirmesinden kaynaklanır:

Ne de olsa geçici bir dönemdi ve er ya da geç, kaçamayacağı bir görevdi. Tamamlayıp bitirdi mi kendi bulacağı bir dönem açılacaktı önünde. Kim bilir, o zaman belki de Afife ile yeniden bir araya gelebilirler; kız ya da oğlan, doğacak çocukları ile birlikte mutlu bir yuva kurabilirlerdi. (*Mangal*, s. 115)

Bozkurt, bu romanında da III. kişili anlatıcı ve ilahî bakış açısının imkânlarından yararlanarak kişilerin görünen veya görünmeyen yönlerini tüm gerçekliğiyle ortaya koyar. Bu noktada iç konuşma, iç çözümleme gibi çeşitli tekniklerden de faydalanır.

3.6.2.2.3. Tema

Mangal'ın ana temalarından biri, başkaldırıdır. Eserin başlarında aslî kahraman Mustafa ve Afife; birbirlerini tanımadan, birbirlerine âşık olmadan önce yaşama ve çevresindekilere karşı boyun eğen bir karakterdedir. Afife, kocası ve çocuğunun ölümünden sonra yaşam adına umudunu yitirir; hayattan tat almaz. Mustafa da baba baskısından ötürü kişiliğini bulamayan pasif bir yapıdadır. Mustafa, yaşı itibarıyla yeni yetme bir kişidir. Bu sebeple Adler'in belirttiği gibi yeni yetmeliğin birçok dışa vurumu; erişkinlerle eşitliğini, erkekliğini ya da dişiliğini gözler önüne serme gereksiniminden kaynaklanır. Erişkinlik; başkalarının buyruğu altında yaşamaktan kurtuluş anlamı taşıyorsa birey, yeni yetme kurallara karşı savaş açacaktır. Bazıları, beklenmedik bir muhalefetle anne ve babasına karşı çıkar. Anne ve baba, o zamana kadar kuzu gibi olan bir çocuğun bazen bir gecede nasıl asileştiğini çözemez. Oysa çocuğun tutumunda hiçbir değişiklik olmamış; sözde uysal çocuk, anne ya da babasına karşı cephe almış ve özgürlüğe kavuşacağı dönemdeyse onlara başkaldıracak cesareti bulmuştur. Babası tarafından baskı altında tutulan, görünürde sakin ve itaatkâr çocuk; kendisine gösterilen davranışın intikamını almak için fırsat kollar ve kendisini güçlü hisseder hissetmez babasıyla düelloya girer.⁵¹² Romanda Mustafa'nın babasına karşı koyuşunu, bu psikolojik perspektiften değerlendirmek gerekir. Babasına her konuda tepkili olan Mustafa, bunu dile getiremez. Ankara'dayken, yani bir nebze de olsa kendisini bağımsız hissettiği bir

⁵¹² Adler, 2009b: 186-187.

yerde, babasına başkaldırması; söz konusu düellonun ilk parçasıdır. Ona, Afife'yle evlenmek istediğini söyler ve Osman'ın, oğluna karşı gösterdiği reaksiyonla düello başlar:

Mustafa, Osman'ın bu sözleri ile çoktandır taşıdığı düşüncüyü dışa vurabileceği olanağı yakaladı:

“Senin gibi bir babanın oğlu olmaktansa olmamayı yeğlerim. İsteddiğini yap.”

Osman, çılgına döndü. Vurmak için sağ elini kaldırdı. Mustafa bu kez ona bu olanağı vermedi. Elini havada yakaladı:

“Bunu yapma!” diye bağırdı.

İki erkek, baba ile oğul, ama aslında birbirine çok uzak iki insan; bir süre göz göze, öfke dolu, kin dolu bakışlarla birbirlerini süzdüler. Sonra Mustafa, sert bir devinimle sıkıca tuttuğu Osman'ın elini aşağıya indirerek bıraktı. Hiçbir şey söylemeden, hediyeleri de almadan yürüdü.⁵¹³

Mustafa ve Afife'nin başkaldırılarının odak noktasında, aşkları vardır. Bu aşk, onları güçlendirirken kaderci ve pasif kişiliklerinden sıyrılmasını sağlar. Afife'nin çocuğunu doğurmaktaki kararlı tutumu, onun topluma ve ailesine başkaldırı duygusunun göstergesidir. Mustafa da Afife'ye duyduğu hissin etkisiyle babasının despot tavırlarına karşı koyacak kişiliğine, benliğine kavuşur. Adler'in belirttiği üzere topluma, çevrelerindekiilere, baskılara karşı bu ayaklanmaları; Afife ve Mustafa'nın yıllardır içlerinde biriktirdikleri sıkıntılarının dışa yansımalarıdır. Afife, bu başkaldırısıyla yıllarca kendisini esir alan yalnızlıktan kurtulurken Mustafa, artık kişilik sahibi bir birey olarak kendi ayakları üzerinde durmayı başarır. Babasının temsil ettiği değerleri reddederek özgürlüğüne kavuşur. Dolayısıyla aşk ve başkaldırı, birbirini tamamlayan izleklerdir.

Bozkurt'un romanlarında dikkat çeken temalardan biri de yalnızlıktır. *Mangal*, fizikî ve ruhî açıdan yalnızlık çeken kişilerin serüvenidir. Karakterlerin bu denli yalnız kişiler olarak çizilmesi; dünyanın sağır ve dilsizi oynadığı, kendi hâline bırakılmış bir Kıbrıs Sorunu'na işaret eder. Yazar, KKTC'nin yalnızlığını şahıslar aracılığıyla sık sık hissettirir. Mustafa, adadayken ailesinin yanındadır fakat ruhen yalnızdır. Babası, onu anlamaz; annesi ise sessiz bir kadındır. Ankara'ya esas gelme amacı, babasının baskısından kurtulmaktır. Ankara'da okuduğu bölümü sevmeyen ve Kıbrıs'ı özleyen bir genç olarak yine yalnızlıkla boğuşur. Arkadaşları Cenk ve Mete olmasa daha büyük bir yalnızlığın içine düşecektir. Mustafa'nın Afife'ye yaklaşmasındaki temel sebeplerden biri, ikisinin de yalnız olmasıdır. Eserde Mustafa, Afife'yle yaşadığı aşk yüzünden yine yalnızlığa düşer. Onu destekleyen kimse yoktur. Yazarın “Başını iki eli arasına aldı. Öne doğru eğildi. Öylece kaldı. İsyan etmek, tepki

⁵¹³ Bozkurt, 1997: 107.

göstermek istiyordu. Bağırarak, çağırarak geliyordu içinden. Hiçbirini yapamıyordu”⁵¹⁴ sözleriyle anlattığı Mustafa’nın bu psikolojik durumu, onun edilgen kişiliğinin göstergesidir. Mustafa, büyük bir boşluğa düşer. Etrafındakilerin onu anlamaması, Mustafa’nın giderek insanlardan uzaklaşmasına ve yalnızlığa sürüklenmesine sebep olur.

Afife’nin hamileliği ve çocuğunu aldırarak zorunda kalışı, kısa bir zaman sonra eşini kaybetmesi; onu yalnızlığa sürükler. Heyecanını, yaşama sevincini ve arzusunu kaybeder. Hayattan hiçbir beklentisi olmayan ve ölümü bekleyen Afife, Mustafa’yı tanıdıktan sonra fiziksel ve ruhsal manada değişmeye başlar. Ölümle kapanan evinin perdesi, yeni gelen kiracılarla yeniden açılır ve Afife, Mustafa’yı ölen kocası Salahettin’e benzetir. Ölen oğlunun yaşaması hâlinde Mustafa ile yaşıt olacağını ve bu yüzden Mustafa’da oğlunu gördüğünü söyler. Eserde sık sık Afife’nin yalnızlığına yer verilir: “Afife her zamanki gibi kendi yarattığı düşler dünyasına daldı, gitti. Televizyonda sık sık olduğu gibi sesli görüntüler birbirini izleyip gidiyor ama Afife hiçbirini görmeden kendi iç dünyasında yaşıyordu.”⁵¹⁵ Kimi zaman geriye dönüşlerle hem Afife’nin geçmişi hem de yaşadığı acı ve yalnızlığının boyutları gözler önüne serilir:

Yıllardır bu koskoca dünyada yapayalnızdı. Bir kardeşi vardı, yeğenleri vardı, arkadaşları, komşuları vardı ama bunlar nedense yaşamını doldurmuyorlardı. Bir boşluk vardı içinde! Bir arayış vardı. Ta küçüklüğünden çocukları olsun isterdi. Bir çocuğu olmuştu. Olmuştu ama kendisinden koparmışlar, karnından söküp almışlardı onu! ‘Erkekti’ demişlerdi. Daha doğmadan, bir adı bile olmadan yitip gitmişti oğlu böylece!⁵¹⁶

Anlatıcı, “Artık hayatında bir amacı olacaktı.”⁵¹⁷ ifadesiyle Mustafa ve Afife arasındaki ilişki hakkında işaretler verir. İlk önceleri ana-oğul ilişkisi ile başlayan münasebetleri, daha sonra yerini aşka bırakır. Afife, evlilik dışı hamile kalmasına karşın akraba ve toplum baskılarını göze alarak bu çocuğu doğurmak ister. Bu kararlılığının ana sebeplerinden biri, yıllarca çektiği yalnızlık duygusudur. Diğer bir neden, anne olma isteğidir:

“Sana daha önce de anlatmıştım. Tüm yaşamım, oğul özlemiyle geçti. Karnımdan aldıkları oğlumu, düşümde büyüttüm. Sonra ansızın karşıma sen çıktın. Tıpkı düşlediğim oğlum gibi idin. Onun benzeri idin. O idin. Seni, oğlum olarak bağırma bastım. Sonrasını biliyorsun. Yakınmak için söyleyemiyordum. Tersine eksik kalan bir yanıma ortaya çıkardığın için sana gönül borcum var. Erkeğim olduktan sonra, delicesine bir isteğe kapıldım. Senden gerçekten bir çocuğum, bir oğlum olmasını istedim. Bu isteğim

⁵¹⁴ Bozkurt, 1997: 99.

⁵¹⁵ Bozkurt, 1997: 38.

⁵¹⁶ Bozkurt, 1997: 36.

⁵¹⁷ Bozkurt, 1997: 36.

karşı çıkabilirdin. Haklı da olurdun karşı çıksaydın! Bu bakımdan korunmadım. Ve bunu da senden sakladım.⁵¹⁸

Sonuç olarak Bozkurt'un bu romanında “yalnızlık” teması; kişileri etrafından soyutlayan, pasifleştiren ancak psikolojik boyutlarını derinleştiren bir özelliğe sahiptir. Ölüm ve baskıyla iç içe geçmiş bir yalnızlık teması tasavvur edilir. Afife üzerinden derinleştirilen yalnızlık, Afife'nin Mustafa'dan gebe kalmasıyla sonuçlanır. Yani Afife, Mustafa'yla tanıştıktan sonra bu duygudan kurtulur. Mustafa ise aslında ruhen hep yalnızlığın pençesinde bir şahsiyettir. Afife, onun yalnızlığını daha da çoğaltır ve artık en yakınındaki arkadaşlarıyla bile çok az görüşen bir insan olur. Ama bu yalnızlık, onun özgürleşmesine ve birey olmasına katkı sağlar. Zira babasının gücünün farkında olmasına ve yapayalnız kalacağını bilmesine rağmen ona karşı gelir. Çünkü Mustafa'nın yalnız kalma korkusu yoktur. Mustafa, yalnızlığın derinliklerinde bir yalnızdır.

Olayların yönlendirilmesinde önemli bir rol oynayan aşk, Bozkurt'un romanlarında işlenen başlıca temalardandır. Eserde kahramanların ruhsal dönüşümünü sağlayan aşk hususu, çatışmaların merkezindedir. Afife'nin ölen eşi ve oğlu ile Mustafa arasında kurduğu benzerlikten hareketle ele alınabilecek aşk izleği, onu olumlu etkiler. Afife, yalnızlıktan kurtulur ve ölen eşinde bulamadıklarını, Mustafa'da bulur. Mustafa ise ilk defa gerçek aşkı yaşamaktadır. Onun özgürleşmesinde, baba baskısına karşı galip gelmesinde ve kişiliğini bulmasında aşkın fonksiyonu mühimdir.

Aşkın olumsuz etkisi ise toplumsal düzene ve ahlak kurallarına uymayan bir ilişki üzerinden işlenir. Afife, toplum tarafından kendinden çok küçük bir genci evine alan ve ondan gayrimeşru bir şekilde hamile kalan dul bir kadın konumundadır. Mustafa ise ailesi ve çevresinin hiç onaylamayacağı bir şekilde annesiyle yaşıt bir kadınla ilişki yaşayan çocuk şeklinde nitelendirilir. Sonuç olarak yazarın bu romanındaki aşk temi; beklenmedik olayların, çarpıcı değişimlerin ve dönüşümlerin, toplumsal ve bireysel yönüyle ele alınmasını sağlar.

Vatan, eserde üzerinde durulan önemli temalardan bir diğeridir. Yapıtta vatana bağlılık ve KKTC sevgisi; Cenk, Mustafa ve Mete aracılığıyla anlatılır. Ancak vatan sevgisiyle öne çıkan, Mustafa'nın dayısıdır. Kıbrıs için çok çetin mücadeleler veren fakat kıymeti bilinmeyen kişileri simgeler.

Mangal'da değinilen bir başka husus, dostluktur. Cenk ve Mete, Mustafa'nın dostu olarak sürekli onun yanındadırlar. Mustafa'nın taksici ile tartışması sürecinde arkasında

⁵¹⁸ Bozkurt, 1997: 72-73.

dururlar ve maddî sıkıntıya girecek olsalar dahi taşınmaya karar verirler. Afife ile olan ilişkilerinin ciddi boyuta taşınmasını onaylamasalar bile ona bu konuda yol gösterirler.

Özetle sanatçı, bu tahkiyesinde bastırılan kişilerin başkaldırılarını ve içine düştükleri yalnızlıklarını analiz eder. Bununla birlikte aşkın, bireyi nasıl öz kimliğine ulaştırdığı aktarılır. Ayrıca vatan davasının ehemmiyeti, şahıslar üzerinden yansıtılarak gerçek-sahte kahraman ayrımı gerçekleştirilir. Son olarak dostluk kavramı üzerinde durulur ve bu mefhumun içi, somutlaştırılarak doldurulur.

3.6.2.2.4. Anlam, Yorum ve Zihniyet

Mangal, hacimsiz olmasına rağmen anlam, zihniyet ve yorum yönünden çok katmanlıdır. Bununla beraber birçok farklı okumalara kapı aralayacak zenginliktedir. İsmail Bozkurt'un yoğun anlatımı ve konularının evrensel boyutta olması, bu durumu açıklar niteliktedir. Yazarın diğer tahkiyelerinde olduğu gibi realist bakış açısının egemen olduğu yapıttan hareketle adadaki politik ve sosyal yapı hakkında çeşitli saptamalara ulaşılabilir.

Eserdeki zihni gerilim, doğru ile yanlışın mücadelesi neticesinde ortaya konmaktadır. Bu kavramlar, gerek hayat gerek siyaset gerekse insanların perspektifleri göz önüne alınarak sorgulanan bir özellik gösterir. Çatışmalar üzerine kurulan ürün sayesinde Kıbrıs Sorunu gibi uluslararası konular ile bir gencin kişiliğini bulması gibi bireysel temalar detaylandırılır. Romanda çok sevdiği KKTC'den sırf baba baskısından kurtulmak için ayrılan Mustafa'nın kişiliğini bulduğu mekân, Ankara'dır. Dolayısıyla Kıbrıs Sorunu'nun çözülmesi noktasında, Ankara'nın önemi vurgulanır. Aynı zamanda burası, Mustafa'nın özgürleştiği mekândır. Yazar, siyasî kimliğinin tesiriyle Ankara üzerinden metaforik göndermeler yapar. Kendisi de üniversite öğrenimini Ankara'da tamamlayan Bozkurt, Mustafa'nın özgürleşmesi ve babasına başkaldırısıyla Kıbrıs'ın kendisine "Fransız kalanlara" başkaldırısını ve dünyanın gözünde tanınan bir ülke olma özlemini özdeşleştirir. Bu yolun garantör devletin başkenti Ankara'dan geçtiği ve Türkiye'nin liderliği ile dünya ülkeleri tarafından Kıbrıs Türklerinin sorunlarının çözüleceği inancı, yazarca ifade edilmeye çalışılır.

Bozkurt, diğer romanlarında olduğu gibi bu eserinde de Kıbrıs Türk kültürüne geniş yer verir. Bolibif, hellim, molihya, şammali, şeftali kebabı ve Kıbrıs Türk kahvesi bunlardan bazılarıdır. Özellikle Ankara yıllarında üç gencin adaya özlem duymaları ve evin her yerini KKTC'ye ait görsellerle süslemelerinde, Kıbrıs Türklüğüne ömrünü adayan bir yazarın gölgesini hissetmemek mümkün değildir. Buradan anlaşılacağı üzere mahallî unsurlar, sanatçının diğer tahkiyelerinde olduğu gibi bu yapıtında da mevcuttur.

Sanatçı bu eserinde, var olan sınav sistemine atıfta bulunur ve bu sınav anlayışında şans faktörünün etkili olduğunu altını çizer:

“Piyango gibi sınav sistemi. Tek bir sınavla tüm yaşamını belirlersin.” diye düşünmüştü Mustafa. Yine de istemeye istemeye; sırf babası öyle istedi diye, o dalda okumaya başlamıştı. Gerçi babası onu İngiltere’ye, hatta isterse Amerika’ya bile gönderebileceğini söylemişti ama Mustafa, Ankara’ya gelmeyi yeğlemişti.⁵¹⁹

Osman, oğlunu farklı ülkelere üniversite öğrenimi için yollayabileceğini belirtse bile Mustafa, Türkiye’nin başkenti Ankara’yı tercih eder. Bu, Bozkurt’un ana vatan Türkiye’ye duyduğu sevgiden ve Türklüğe sevdalı olmasındandır. Ayrıca KKTC’nin Türkiye ile bir olduğunu ve her daim büyük Türk gücünü adada hissetmek istediklerini anlatır niteliktedir.

Bozkurt’un eserinde tenkit ettiği bir mesele olan yeşil alanların betonlaşması, güncelliğini koruyan bir konudur. Çocukların, çocukluklarını yaşayabilecekleri bir sahanın olmaması ise onları mahalle aralarında ya da yollarda oynamaya zorlar:

Sonunda sorunu ancak tatlılıkla çözümleyebildiler. Çocuklara tatlı bir dille çalıştıklarını anlatıyorlar, sessiz olmalarını rica ediyorlardı. Bu yöntem, oldukça etkili oluyordu. Aralarında 12-13 yaşlarında bir çocuk, “Ne yapalım abi? Park yok, oynayacak yerimiz yok. Nereye gitsek bizi kovalıyorlar.” derdi sık sık ama yine de genellikle çekip gidiyordu, diğerleri ile birlikte!⁵²⁰

Mangal’da irdelenen adaletsizlik ve iltimas konuları, yazarın politik kimliğinin etkisiyle daha çok siyaset üzerinden ele alınır. Osman’ın Mustafa’yı askere yollamamak için kanun çıkarmak istemesi, iş sahibi olmak için torpile ihtiyaç duyulması hatta dolu görünen bir uçak seferinde bile siyaset vasıtasıyla yer bulunabilmesi; en basit şekliye bu durumu özetlemektedir. Yine bu minvalde, Osman üzerinden köşeyi dönenlerden bahsedilir. Burada da politikayı, kendi emelleri için kullanarak haksız kazanç elde edenler hicvedilir. “Şimdiki kirayı bile vermekte güçlük çekerlerken başka bir eve geçmeyi, uslarına bile getirmiyorlardı. Mustafa’nın sorunu yoktu. Babası, Kıbrıs’ta köşeyi dönenlerdendi. Oysaki kendi aileleri?”⁵²¹ Yine bu zihniyete göre para, bütün kötülükleri kapatacak bir amaçtır. Yasak ilişki, hak yeme, torpil gibi ayıplar; para ile örtülebilir. Bu bakış açısı, özünü yitiren ve yığınlaşan insanlığın habercisidir. Dolayısıyla Bozkurt, manevî kıymetlere dönülmesi gerektiğini söyler.

⁵¹⁹ Bozkurt, 1997: 2.

⁵²⁰ Bozkurt, 1997: 5.

⁵²¹ Bozkurt, 1997: 17.

Mustafa'nın dayısı ile babası arasındaki anlaşmazlık, eserin özünü meydana getirir. Bozkurt, bazı hikâye ve romanlarında bu konuya eğilir. *Yusuçuklar Oldu mu?*'daki Murat, Osman ile aynı düşüncededir. İkisi de Erenköy Direnişinde yer almayan ama lafa geldiğinde “mangal”da kül bırakmayan kimselerdir. Askerlik yapmayı enayilik olarak addeden bu zihniyet, toplumda üst makamlarda görev almakla beraber cephede savaşanlardan çok daha varsıl bir yaşam sürmektedirler. *Yusuçuklar Oldu mu?* adlı romanın aslî kişilerinden Kemal ile yardımcı kişilerinden Burhan, *Mangal*'daki Mustafa'nın dayısı ile benzerlik gösterir. Bu üç kişi, KKTC'nin var olma yolunda canlarını ortaya koyan ama kıymeti bilinmeyen onlarca insandan birkaçı olarak ürüne yansır ve onları sembolize eser. Bu yaklaşım, İsmail Bozkurt'un reel yaşamıyla da ilişkilendirilebilir. *Mangal*, sözde milliyetçileri yermek ve gerçek vatanseverleri yüreklendirmek için özellikle kaleme alınan bir eserdir:

Geçen gün, eski bir mücahitlik arkadaşı ile tatlı bir söyleşimiz oldu. Eski günleri andık. Politik görüşlerimiz değişik de olsa bir noktada uzlaştık. Bu ülkenin direniş tarihini yazanlar, genellikle ya bir köşeye çekilmişler ya da çektirilmişlerdir. Bugün ortada “tatlı su balıkları” dolaşmaktadır. Yaşadıklarımızdan karşılıklı örnekler vererek o sıcak savaş günlerinde “direniş” katılmayan, hatta karşı çıkan kişilerin bugün ortalıkta nasıl “vatan kurtaran aslan” pozunda dolaştıklarını anımsadık.⁵²²

Mustafa'nın Afife'ye yakınlık duymasının bir diğer nedeni, Cenk ve Mete'nin bu konudaki söylemleriyle onun şuuraltını etkilemeleridir. Bundan ötürü Cenk ve Mete, bir nevi dolayımlayıcı konumundadırlar:

“Kadına bakmadın mı? Sana nasıl baygın baygın bakıyordu.”

“Ayıp be! Anamız yaşında o kadın!”

“Ne olmuş anamız yaşında ise? Kadın, kadındır oğlum. Hem fena değil! Üstelik dul da! Ve yalnız yaşıyor. Böylelerinden korkulur be! Evi niçin düşük kira ile verdi sanıyorsun?”

“Niçinmiş?”

“Sen bu kadar aptal mısın be Mustafa? Seni elinden kaçırmamak istemedi de onun için!”

“Ulan, için fesat dolu!”

“Sen öyle san!”⁵²³

Ayrıca bu satırlardan hareket ederek ve eserdeki diğer düşünceleri göz önünde bulundurarak toplumun dul bir bayana bakışı irdelenir ve eleştirilir.

Tanzimat romanları özenle incelendiğinde kahramanların ahlak bakımından noksanlıkları dikkat çeker. Konu ile ilgili Jale Parla'nın tespitleri, gayet yerinde ve

⁵²² Bozkurt, 2001: 162-163.

⁵²³ Bozkurt, 1997: 30.

önemlidir.⁵²⁴ Bu dönem romanlarının aslî kişileri, babalarını yitirmişlerdir. Dolayısıyla manevî manada onları eğitecek bir idol/rol modelleri yoktur. “Babasız ev sendromu” kapsamında adlandırılabilir bu dönem ürünleri, aslında bazı durumlara göndermedir. Nasıl ki bir çocuğun ahlakî gelişiminde baba dominant bir konumdaysa ülkedeki gelişim ve gidişatın en etkili unsuru da devlettir. Tanzimat yıllarında zayıflamakta olan Osmanlı Devleti’ni Batı’ya yaklaştırarak kurtarmak isteyen düşünce, dönemin fikrî ve zihnî yapısını yozlaştırır. Dolayısıyla bu romanlarda hem yanlış düşünce sistemi hem de aile ve devlet mertebesinde görülen otorite boşluğu, en büyüğünden en küçüğüne ahlaken çöken müesseseleri simgelemektedir. Bu perspektif, İsmail Bozkurt’un romanlarına adapte edilebilir. Özellikle 1974 öncesi adada yaşanan olaylar, yönetsel boşluklardan kaynaklanır. Dolayısıyla bir baba/sızlık metaforu ile işaret edilen devlet, yaşanan olaylara müdahale etmez. *Yusuçuklar Oldu mu?*’da babasını kaybeden Kemal’in yanlışlara düşmesi, *Mangal*’da ise maddî anlamda varlığını hissettiren ama manevî manada yok hükmündeki Osman’ın çocuğu ile arasına duvar örmesi dikkat çeker. Aslında var olan bu iki durum, toplumda görülen aksaklık ve siyaseten beliren kısırlıktan kaynaklanmaktadır. Bu kahramanlara yol gösterecek bir kişinin bulunmaması ya da yol gösterecek kişilerin 1974 öncesinde beliren yönetsel boşlukta yetişmesi, ilerleyen süreçlerde kendi iç yapısını doğurur. Bundan mütevellit beşerî yoksunluklardan bağımsız bir yetişme ortamında büyürler. Saptanan bu yaklaşım, devlet nezdinde de değerlendirmeye tabi tutulabilir. Çünkü bir ailede baba ne ise toplumda da devlet aynı konumdadır.

Eserin adına “Mangal” şeklinde karar verilmesinin yukarıda anlatılanlar dışında farklı sebepleri vardır. En önemlisi Bozkurt için mangal, çocukken etrafında mahallelinin toplandığı ve büyüklerinden anlatılar dinledikleri bir mutluluk kaynağıdır. Büyüyünce ise mangal, evrilerek yüreklerde alevlenen acıya dönüşür. Ayrıca Bozkurt, mücadele yıllarında “Mangal Yürekli” olarak anılır. O dönemde kullanılan bu tabir, onun cesur yönünü ortaya koyar. Günümüzdeyse sanatçının, geçmişten gelen kırgınlıklarından ve üzüntülerinden ötürü yanan yüreğini metaforize etmektedir.

Bozkurt’un diğer eserlerinde olduğu gibi bu romanı da çeşitlilik ihtiva eden fikirler silsilesine sahiptir. Tarihî gerçeklere ve güncel siyasete yer verilen bu yapıttan hareketle Kıbrıs Sorunu’na, özünü bulma yolunda ilerleyen bir bireye, yerelliğe, sınav sistemindeki eksikliklere, plansız şehirleşmeye, iltimas ve adaletsizliğe, gerçek ve sahte kahraman ayırımına, bir babanın çocuğu üzerindeki etkisine dair farklı analizler yapmak mümkündür.

⁵²⁴ Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. (Parla, 2009: 9-50)

Sonuç olarak *Mangal*'da; aşk, zıtlıklar, siyasî olaylar, toplumsal aksaklıklar, baba-oğul ilişkisi, ezilmişlik ve başkaldırı temelinde çeşitli konulara değinilir. Bu hususlar, Kıbrıs ve Mustafa üzerinden detaylı bir biçimde anlatılır.

Mangal, yazınsal yönüyle dikkat çekicidir. Karakterleri, son derece hareketli ve canlı; betimlemeleri ise realist akım dâhilindedir. Bu dinamik anlatım sayesinde kişilerin psikolojik dünyası ortaya çıkarılır. İsmail Bozkurt, çeşitli ayrıntılar aracılığıyla edebî bir formda kahramanların iç dünyalarına uzanır ve bunların olaylara nasıl yansıdığını resmeder. Kişilerin iç dünyalarında meydana gelen değişimlerin sebebi olarak başlarına gelen vakalar gösterilir.

3.6.2.3. *Bir Gün Belki*

3.6.2.3.1. Tanıtım

İsmail Bozkurt'un üçüncü romanı, *Bir Gün Belki* adını taşımaktadır. İlk olarak 2002'de Cem Yayınları tarafından neşredilir. İkinci baskısı, yine aynı yayınevinde 2005 yılında gerçekleştirilir. 358 sayfadan müteşekkil bu roman, dört temel bölümden meydana gelmektedir. Bu dört bölüm ise kendi içerisinde kısımlara ayrılır: Birinci bölüm "Rastlantının Böylesi", "Beştulum Köprüsü", "Düğün Alayı", "Nitsa'nın Evi", "Hade Hü!..", "Pulya Avı", "Dünya Yansa Geleceğim", "Meyhanede", "İlk Buluşma", "Korkuyorum, Bir Şeyler Olacak", "Deli Hristo'nun Köpeği", "Cikla Avı", Gelemezsem de Bekle..."; ikinci bölüm "Akritas Plânı", "Çanaklar Açılsın", "Savaşsa Savaş", "Savaş Sonrası İlk Buluşma", "Çirkin Amerikalı Tsiro", "Saldırı İçin Gerekçe", "Boğaziçi'nde Savaş", "Ateşkes ve Sonrası", "Tehlike Varsa Yaşamak İstedim"; üçüncü bölüm "Eti'nin Gelişi", "Tehlikeli Yolculuk", "Mermertepe'nin Yaşamsal Önemi", "Türkleri Rahat Bırakmamalı", "Kovanda İlk İzlenimler", "Mehmet ile Nitsa'nın Günlük Yaşamları", "Mart Dokuzu", "Vurucu Ekipleri Görev Başında", "Vahşetin Böylesi", "Nitsa'nın Evi Dışında Çatışma", "Bir Sevda Mektubu", "Nitsa ile Mehmet'in Bebeği", "Mehmet Dışlanıyor"; dördüncü bölüm "Saldırıya Doğru", "Nitsa, Londra'ya Gönderiliyor", "Mehmet, Göz Hapsinde", "Mehmet, Yine Yollarda", "Deli Hristo'nun Sonu", "Savaş Düzenegi Çalışmaya Başlarken", "Son Koşu".

Bölüm adlarına bakıldığında bu isimlerin, Kıbrıs Türk tarihiyle yakın ilişkisi ve yazarın şahsî yaşamında unutulmayacak mühim vakaların bir genellemesi olduğu saptanır. Bozkurt'un yayımlanan anı kitaplarının romandaki bazı bölümlerle benzer isimler taşıması, bu tarz okuma ve yorumlamalara uygun olduğu düşüncesini akıllara getirmektedir.

Bir Gün Belki; 2005 yılında Prof. Dr. Elçin İskenderzade ve Oktay Hacımusalı tarafından Azerbaycan Türkçesine, yine aynı yıl Fedora Arnaut tarafından Rusçaya, 2016'da ise Oryal Yıldırım tarafından Sırpçaya çevrilerek/aktarılarak yayımlanır. Ayrıca bu roman,

Azerbaycan’da 2004’ün en iyi kitabı seçilir. Bu da İsmail Bozkurt ve eserlerinin beynelmilel bir hususiyet teşkil ettiğini ispatlar niteliktedir. Sanatçı, yapıtını bu minvalde değerlendirdiği için romanının sonuna sekiz sayfalık bir sözlük ekleme gereği hisseder. Bunun nedeni, Kıbrıs Türklüğüne ait yerel kullanımlara sıkça başvurmasıdır. Buradaki gaye, eserini okuyan diğer ülke insanlarına yurdunu tanıtmaktır. Böylece hem dünya insanlarının romanı anlaması kolaylaşacak hem de Kıbrıs Türk kültürü, hudutları aşma olanağı yakalayacaktır. Bu yaklaşımla Bozkurt, yerellikten kopmaz ve evrensel bir platforma, Kıbrıs Türkü’nün mahallî özelliklerini taşır.

Bir Gün Belki, İsmail Bozkurt’un hacimli olmasına rağmen 15 gün gibi kısa bir sürede ana hatlarıyla tamamladığı romanıdır. 2001 senesinin Şubat ayında yazım aşamasına başlanan yapıt, aynı yılın sonbaharında nihaî şekline ulaştırılmıştır. Dolayısıyla ürünün yazım ve basım tarihi, birbirine yakındır. Yazarın “*Bir Gün Belki*, köyümü ve direniş öykümüzü anlatması bakımından daha bir ‘ben’dir.” söylemi, bu eserin hayatından mühim izler taşıdığını gösterir.⁵²⁵

Eserin adı, roman dâhilinde birçok defa tekrarlanır. Leitmotiv şeklinde kabul edilebilecek bu isim, romanın özeti mahiyetindedir. “Bir Gün Belki” ile sanatçı, bazı durumlara dikkat çekmekte ve yaşananları metaforize etmektedir. Romanın ismiyle; umutsuzluğun içinde umut arayanlar, savaş sürecinin sonunda adada oluşacak kardeşlik ortamının düşüyle yaşayanlar ve yarım kalan aşkların kavuşma arzularını bir başka güne devretmeleri anımsatılır. Ayrıca EOKA zulmüne ve Rum faşizmine uğrayan Müslüman Kıbrıs Türkü’nün, milletçe barış ve refah ortamında yaşama ülkülerini konu eder. Roman, adıyla müsemma vakaların aynı paydada bulunduğu bir fonksiyona sahiptir. Tudora Arnaut, *Bir Gün Belki*’yi bu minvalde değerlendirir ve isminde birçok sorunun cevabını ihtimallere bıraktığını ve yapıtın, olayları dünyaya duyurma açısından önem taşıdığını dile getirir. Ayrıca adanın geleceğine ilişkin geçmiş ve gelecek bağının ortaya konduğuna dikkat çeken Arnaut, milletlerin benzer kaderler yaşadığından bahsederek *Bir Gün Belki* isimli romanın bu doğrultuda kaleme alındığını sözlerine ekler. Gagavuz Türklerinden olan Arnaut, SSCB’nin son dönemlerinde meydana gelen kanlı çatışmalarla *Bir Gün Belki*’de yaşanan hadiseler arasında benzerlikler bulunduğunu kaydeder. Ayrıca bu eserde Arnaut, Boğaziçi köyünün bir nevi alın yazısının anlatıldığını vurgular ve TMT’nin o yıllarda halka sunduğu hizmetlerin hatırlatılmak istendiğini dile getirir.⁵²⁶

⁵²⁵ İsmail Bozkurt’un hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 26 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli.

⁵²⁶ Arnaut, 2009: 428. Romanla ilgili diğer değerlendirmeler için bk. (Pençe, 2006: 49-62; Bektaş, 2012: 29-40; Aylanç, 2017: 119-120)

Bir Gün Belki ile ilgili müstakil başka çalışmalar da mevcuttur. Mustafa Oral bu romanı, Bozkurt'un TMT günleriyle ilişkilendirir ve orada yaşadıklarından faydalanarak eseri kaleme aldığını belirtir.⁵²⁷ Birsan Karaca'ya göre ise *Bir Gün Belki*, savaş ortamında sevgi ve nefretin ayrıldığı ince çizgide yaşayan roman kişilerinin aşkları uğruna ölümü göze almalarının tahkiyesidir.⁵²⁸ Kıbrıs Türklerinin millî mücadelesinin ele alınışı açısından Özker Yaşın'ın *Kıbrıs'ta Vuruşanlar* adlı yapıtıyla *Bir Gün Belki*'yi mukayese eden Banu Altınova, iki romanda da birbirine benzer birçok ortak noktanın bulunduğu dikkat çeker. Modern romanın belleği olarak yine romanları gösteren Altınova, her iki ürünün edebî kıymetlerinin yanında Kıbrıs Türkü'nün verdiği mücadeleye ve reel bir teşkilat olan TMT'nin kurgu içine dâhil edilerek adanın yakın tarihine ışık tuttuğuna değinir. Bir diğer çalışmada araştırmacı, *Bir Gün Belki* ile ilgili olarak canlı karakterlerle 1964'te Kıbrıs'ta yaşanan olayların günümüze taşındığını aktarır.⁵²⁹ Sergey Grabar'a göre ise İsmail Bozkurt'un *Bir Gün Belki* adlı eserinde; küçük bir yerleşim yerinin gerçek hayatı, öteki taraftansa Kıbrıs Türkü'nün karşılaştığı politik vakaların mevcudiyeti dile getirilir. Realizmle doğanın eserde iç içe bulunduğunu vurgulayan araştırmacı, böylece okurun gerçeklerin tanıdığı olurken gizli ve bilinmez bir dünyaya girdiğini söylemektedir. Yine bir incelemesinde Grabar; Bozkurt'un bu eserini, Pavlo Volvaç'ın *Klyasa* ve Vasil Slapçuk'un *Slipty Dojd* romanları ile kıyaslayarak bazı sonuçlara ulaşır. Üç eserin çeşitli edebî özellikleri içinde barındırması yanında farklı dünya görüşlerine yer vermesi ve kahramanlarının gerçek hayatta var olma olasılıklarından bahseder. *Bir Gün Belki*'nin hakikat ile romantik unsurları bir araya getirmesine göndermelerde bulunur.⁵³⁰ Mustafa Yeniasır ve Burak Gökbulut ise eserin, Kıbrıs Türk folkloruna dair önemli zenginlikleri içerisinde barındırdığına dikkat çeker ve yerelliği başarıyla temsil ettiğini belirtir.⁵³¹ Metin Turan'a göre bu eserin, bir başka ehemmiyeti vardır: *Bir Gün Belki*'nin, Kıbrıs tarihi yanında TMT ile alakalı bilgileri içinde bulundurması sebebiyle teşkilata yönelik çeşitli izlenimlere ulaşılmasına katkı sağladığını beyan eder.⁵³² *Kıbrıs Türk Romanı* adlı eserinde Suna Atun, yapıtla alakalı olarak Ali Baturay'ın bir gazete yazısından yararlanır. Baturay, *Bir Gün Belki*'de zor bir dönemin ve aşkın anlatıldığını söyler. Ayrıca bu romanı, gerçek zaman ve mekân üzerine oturtulan sürükleyici bir kitap şeklinde nitelendirir.⁵³³ Bu ürünün savaş ve aşk izleği üzerine kurulu olduğunu aktaran Bilge Ercilasun

⁵²⁷ Oral, 2014: 6.

⁵²⁸ Karaca, 2015: 32.

⁵²⁹ Altınova, 2014: 374; 2017: 36.

⁵³⁰ Grabar, 2005: 456; 2014: 50.

⁵³¹ Yeniasır ve Gökbulut, 2017: 493.

⁵³² Turan, 2009: 231.

⁵³³ Atun, 2011: 328-329.

ise bu iki tezat durumun romandaki gerilimi meydana getirdiğinin altını çizer ve sonuç itibarıyla sevginin kudretine, vazgeçilmezliğine vurgu yapar.⁵³⁴ Tanju İnal ise *Bir Gün Belki*'yi, Özker Yaşın'ın *Bütün Kapılar Kapandı* adlı yapıtıyla umut ve umutsuzluk ikileminde kıyaslar.⁵³⁵ İsmail Bozkurt, romana ilişkin şu açıklamalarda bulunur:

Bir Gün Belki'de, hayatımla ilgili önemli kesitler var. Yaşamımın bir bölümü, oraya yansımış durumda. Hatta karakterlerden biri de benim: Eti. Ama yalnız benim romanım demek, doğru olmaz. Köyümde yaşananların doğrudan öyküsüdür *Bir Gün Belki*. Zaman, yer, şahıs, olaylar... Kişilerin önemli bir kısmı da gerçektir. Hâliyle kurgu da söz konusu fakat toplumsal bağlamda o romanda karşılaşılan her şey gerçektir.⁵³⁶

Yapılan çalışmalar neticesinde ulaşılabacak esas nokta, *Bir Gün Belki* adlı romanın tarihî gerçeklik üzerine kurulu olması ve bu durum yansıtılırken mekân, zaman, kişi ve kültür unsurlarının gerçeğe uygun bir biçimde tercih edilmesidir. Böylece meydana gelen bu roman; mâziden âtiye bir aktarıcı, nakledici, açıklayıcı ve yansıtıcı bir özellik kazanır. Bununla birlikte İsmail Bozkurt'un da yukarıda belirttiği üzere hayat öyküsünün eserine büyük oranda sirayet ettiğini söylemek mümkündür. Yazarın hatıra türünde ortaya koyduğu yapıtlarından hareketle romanın, birçok realiteyi bünyesinde barındırdığı saptanır. Dolayısıyla *Bir Gün Belki*, 1960'lı yılların ada koşullarının romana taşınmasından teşekkür eder. Sonuç itibarıyla bu roman, İsmail Bozkurt'un yaşamının bir kesiti olması hasebiyle Müslüman Kıbrıs Türklerinin hayatlarını, mücadele sürecinde içinde bulunduğu psikolojik durumlarını, maddî ve manevî sıkıntılarını farklı boyutlarıyla dile getiren olaylar silsilesinin tahkiyelendirilmiş hâlidir. Ayrıca eser, ada tarihine ilişkin bilgilere ulaşılmasında kaynak bir özellik gösterir.

3.6.2.3.2. Yapı

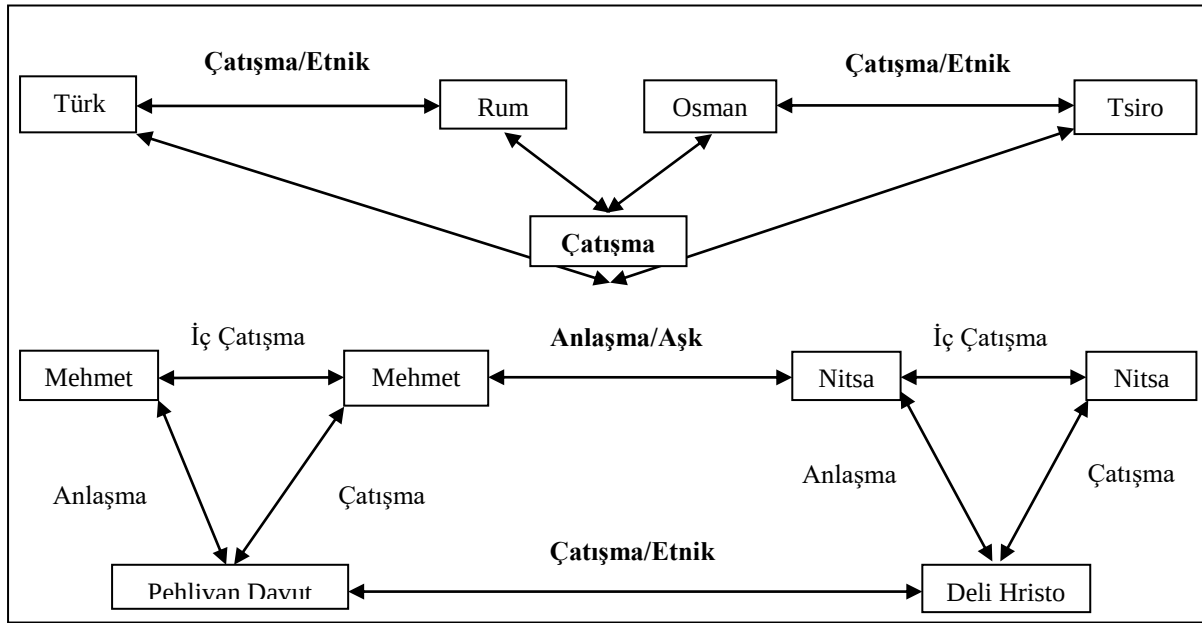
3.6.2.3.2.1. Olay Örgüsü

Bir Gün Belki, Müslüman Kıbrıs Türklerinden Mehmet ile Hristiyan Rum kızı Nitsa'nın aşkı fonunda 1960'lı yıllarda adada var olan savaş durumunu romana dönüştüren bir özellik taşımaktadır. Bu iki gencin birbirini sevmesi fakat Kıbrıs'taki şartlardan dolayı bir araya gelememesi, çeşitli çatışmaları doğal olarak beraberinde getirir ve eser, anlaşmazlıklar üzerine oturtulur. Çatışmanın nedeni, adadaki şartların kişilere sirayet etmesine sebep olur ve bu durum, yeni sıkıntıların baş göstermesini hızlandırır. Özetle adadaki siyasal, etnik ve diğer koşullar; birey hayatlarının biçimlenmesinde etkilidir.

⁵³⁴ Ercilasun, 2008: 119-131.

⁵³⁵ İnal, 2018: 321-328.

⁵³⁶ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 27 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli.

Tablo 3.10 İsmail Bozkurt'un *Bir Gün Belki* Romanında Saptanan Temel Çatışmalar

Romandaki metin halkaları, kısaca şu şekildedir:

- 1.Kıbrıs Türklerinden Mehmet'in, Hristiyan Rum kızı Nitsa ile tanışması ve aralarında duygusal bir bağın oluşması,
- 2.Mehmet ve Nitsa'nın bazı geceler buluşması,
- 3.Mehmet'in bir buluşma gecesi, EOKA mensuplarınca fark edilmesi ve açılan ateş neticesinde yaralanması,
- 4.Nitsa'nın onu gizlice odasına alması ve yaralarını sarması,
- 5.İlk müdahaleden sonra oradan bir mektupla ayrılan Mehmet'in, TMT yetkililerine ulaşması ve Nitsa ile aralarındaki münasebetin mektup dolayısıyla öğrenilmesi,
- 6.Karayannis ve beraberindekilerin, kan izlerinden yola çıkarak Nitsa'nın odasına ulaşması ve Rumların da olayları öğrenmesi,
- 7.Deli Hristo'nun yaşananları hazmedememesi ve kızını tekmeleyerek bebeğini öldürmesi,
- 8.Mehmet'e haber yollayan Nitsa'nın, karnındaki bebeklerini yitirdiğini ve Londra'ya gönderileceğini iletmesi,
- 9.Gerçekleri öğrenen Mehmet'in, Deli Hristo'yu öldürmesi ve TMT Andı'na bağlı kalarak vatani için savaşımaya gitmesi.

Genel olarak verilen olay örgüsünün ayrıntıları ise şu şekildedir:

Mehmet, babasının harnupluğunda silkme işini yapar ve ardından ihtiyaçlarını gidermek için müsait bir yer aramaya başlar:

Selyatağında görünmeyecek kuytu bir yer aradı. Gözüne kestirdiği yere doğru yürüdü. Durdu. Pantolon düğmelerini çözmeğe başladı. Birden donakaldı. Az ötede genç bir kız yere çömelmiş, gereksinimlerini gideriyordu. Kız da kendisini görmüş, toparlanarak ayağa fırlamıştı. Bir yandan da donunu çekiyordu.⁵³⁷

Kızla göz göze gelen Mehmet, onun güzelliğinden etkilenir ve arada sırada aklına Rum kızı gelmeye başlar. Arkadaşları arasında “isagülü” denen Rum kızları ile arkadaşlık etmek, ayrıcalık kabul edilmekte ve bununla caka satılmaktadır. Övünç kaynağı olan bu durumu Mehmet, karşılaştığı Rum kızı ile yaşamak ister. Çünkü isagülleriyle gönül eğlendirmek, sadece güzel vakit geçirmek amaçlıdır. Ayrıca arkadaşlarının isagüllerinin var olması ve onların bu hâli özendirici biçimde dile getirmesi, Mehmet’te olumlu bir tesir meydana getirir. Ertesi gün Rum kızına rastladığı yere giden Mehmet, onunla yeniden karşılaşır. Tanışır ve sohbet ederler. Adının “Nitsa” olduğunu öğrenen Mehmet, artık onsuz bir hayal kuramaz. Nitsa da Mehmet’ten hoşlanır fakat babası Deli Hristo’nun Türklere bakışı, onu düşündürmekte ve korkutmaktadır:

Babasının sözleri mih gibi beynine işledi Nitsa’nın. Mehmet’i düşündü. Onu sanki yıllardır tanıyordu. Bir Türk ile ilk kez bu kadar yakın olmuş, onunla konuşmuştu. Babası, “Türk” sözcüğünü duymak bile istemezdi. Ona göre Türkler insan değil, aşağılık yaratıklardı. Onlardan hep “köpek” diye söz eder; “İyi Türk, ölü Türk’tür” sözünü dilinden düşürmezdi. Bir Türk ile konuştuğunu duysa herhâlde dünyayı başına yıkardı. Mehmet’in, ertesi gün de buluşmalarını istemesini anımsadı. Kendi kendine güldü.⁵³⁸

Buna karşın Nitsa, babasının o güne değin çizdiği Türk profili ile Mehmet arasında bir alaka kuramaz. Aksine onun, iyi biri olduğu kanaatindedir. Zihninde, babasına duyduğu tepki neticesinde Mehmet’le tekrardan görüşmeye karar verir. Buluşma gerçekleşir ama Nitsa, bunun son kez olması gerektiğini Mehmet’e anlatır. O ise bu duruma üzülür. Çünkü bir isagülüyle dalga geçemeyecek ve arkadaşlarına övünemeyecektir.

Mehmet’in babası Davut ile Nitsa’nın babası Hristo arasında gençliklerine dayanan bir rekabet vardır. Hatta bu realite, en küçük olaylarda bile kendisini göstermektedir. Harnup işini dahi önce bitirmenin yarışını yapan bu ikili, birbirinden nefret etmektedir. Mehmet, bu rekabet ve düşmanlığın sebeplerini merak eder. Bu durumu babasının TMT, Deli Hristo’nun ise EOKA mensubu olmasına bağlar. Ardından Nitsa ile dalga geçme düşüncesinin, TMT fikirleriyle zıt olup olmadığı ikilemi aklına gelir ve bu iki vaziyetin, farklı konular olduğu kanaatine varır. Nitsa da yaşça olgun iki insan olan Pehlivan Davut ile babası arasındaki

⁵³⁷ Bozkurt, 2005a: 6.

⁵³⁸ Bozkurt, 2005a: 12-13.

husumetin sebeplerini sorgular. Babası ile Davut arasındaki gerginliğin, çok eskiye dayandığını öğrenir. İkili arasında “Küçük Asya Bozgunu”nun gerçekleştiği yıllara dayanan ve henüz çocukluklarında başlayan çatışma, Davut’un Hristo’yu güreş müsabakasında yenmesiyle derinleşir. Deli Hristo, bu durumu içselleştirir ve olgunluk çağına devam ettirir. Millî yaklaşımları da bu düşüncelerini perçinler. Nitsa ve Mehmet, geçmişte yaşanan bu olayları, yıllar sonra annelerinden dinler ve yaşananları trajikomik bularak şaşırırlar.

1957 yılı öncesinde köylerinde, huzurlu bir ortam vardır. Fakat EOKA faaliyetleriyle ayrışan bir sosyal yapı söz konusudur. Dolayısıyla 1960’lı yıllar, EOKA’nın gerçekleştirdiği terörist eylemlerden ötürü güzel günleri gölgeler.

Dinçer’in düğün alayında Nitsa ile bir kez daha karşılaşan Mehmet, onun bakımlı hâlini görür ve onu daha da beğenir. Bu süreçten sonra Nitsa, onun aklından hiç çıkmaz ve Mehmet, Nitsa ile nasıl görüşebileceğinin planlarını yapmaya başlar. Bu konuda Bayram’dan yardım ister ve ondan, Nitsa’nın evini göstermesini rica eder. Beraber yola koyulurlar. Mehmet, Nitsa ile yeniden karşılaşır ama Nitsa’dan umduğu yanıtı alamaz. Bu durum onu, daha çok kamçılar.

Yine bir zeytin toplama gününde Mehmet, Nitsa’yı görmeyi arzular. Hatta Bayram’dan traktörü Deli Hristo’nun yolu olmayan, engebeli topraklarından sürmesini ister. Nitsa’yı kısa bir an bile görmek, ona yetecektir. Onları arazisinde gören Deli Hristo, çok sinirlenir ve arkalarından küfreder. Buna rağmen Mehmet, sadece Nitsa’yla göz göze geldiği anı yaşar. Ardından harnuplukta gizlice görüşürler ve Mehmet, Nitsa’ya duygularını açar. Nitsa, buna inanmaz ve Mehmet’e bir şart öne sürer. Ertesi gece, Rum Mahallesi’nde kendi evlerinin arkasındaki sırta gelmesini ve evlerine en yakın harnup ağacının altında kendisini bekleyeceğini söyler. Eğer Mehmet, oraya gelmeyi göze alırsa Nitsa, onun ciddi olduğuna inanacaktır. Mehmet, oraya gitmeyi kabul eder ve durumu, Bayram’a açar. Çünkü Bayram, oraları avucunun içi gibi bilmektedir. Mehmet, Bayram’dan fikir almak ve güvenli yolları öğrenmek ister. Bayram, bu muhataralı vaziyette onu yalnız bırakmayacağını ve kendisine yol arkadaşı olacağını Mehmet’e aktarır. Mehmet de buna onay verir. Yola koyulurlar ve kısa bir süre sonra buluşma noktasına ulaşırlar. Mehmet, Nitsa’yı görünce mutlu olur. Nitsa, Mehmet’in buluşmaya geleceğinden emin olsa bile gelmeyebileceğini de göz ardı etmez fakat Mehmet’i karşısında görünce onun bu ilişkide ciddi olduğunu anlar. İkili görüşür, konuşur ve yakınlaşır. Cuma geceleri, gece yarısını yarım saat geçtikten sonra bir araya gelmeye karar verirler. Bu durum, Mehmet’i heyecanlandırır. Buluşma günü gelir ve Mehmet, söylenilen zamanda buluşma noktasında onu beklemeye koyulur. Nitsa da gelir fakat yanında çok kalamaz. Çünkü adada anormal durumlar gelişmektedir. Nitsa, şahit olduklarını Mehmet’e

aktarır. Mehmet, onun bu davranışına şaşırır. Nitsa'nın bu gizli bilgileri kendisine vermesini, anlamlandıramaz; Nitsa'nın EOKA için çalıştığını bile düşünmeye başlar ve sürüncemede kalır. Buna rağmen Mehmet, dayanamaz ve yine bir cuma gecesi, buluşma noktasına gider. Nitsa, gelmez. Ertesi hafta ise Mehmet gitmez. Bu nedenle birkaç hafta görüşemezler. Bir sonraki cuma gecesi ise ikili bir araya gelir ve Nitsa, babasının Türklere karşı tutumu hakkında Mehmet'e tüyler ürpertici hadiseler anlatır. Mehmet, bütün yaşananları ve Nitsa'yla var olan hâlleri düşünür ve aniden oradan uzaklaşır. Bir ikilem içerisinde debelenip durur ve ne yapacağına karar veremez. Sürekli ona gidip gitmeme arasında kalmaktadır. Aniden gitmeye karar verir. Mehmet, kovuğa girer; ardından Nitsa gelerek onu alır ve odasına götürür. Birlikte olurlar ve bundan sonra Nitsa, onu odasında bekleyeceğini söyler. Mehmet, hiçbir koşulda onu bırakmayacağını dile getirir. Ayrıca Nitsa, adada var olan olumsuz havanın arttığını Mehmet'e anlatır.

Nitsa'nın hissettiği üzere ada üzerinde kara bulutlar görülmeye, menfî vakalar duyulmaya başlar. Karayannis'e gelen bir notta, Akritas Planı'nın Noel'den hemen önce uygulanacağı ve EOKA mensuplarının istediği savaş zemininin hazırlandığı bilgisi verilir. O ise durumu, Rum milliyetçileriyle paylaşır. Hepsi duruma sevinir ve beklemeye koyulur. Çatışmalar, ilk olarak Lefkoşa'da patlak verir. Durumdan haberdar olan Boğaziçi Türkleri ise kısıtlı olanaklarla kendilerini korumak için harekete geçer. Çeşitli toplantılar yapan Kıbrıs Türkleri, yaşanabileceklere hazırdır. Çanakları açarak silahları çıkarır ve gerekli tedbirleri alarak beklemeye başlarlar. Adanın çeşitli yerlerinden Türklere karşı yürütülen olumsuzluklar dillendirildikçe köydeki tedirginlik artar. Farklı karma köylerde yaşayan Türkler, azınlık durumuna düştükçe başka yerlere göç ederler. Bu durumda Boğaziçi Türkleri, vatansever bir duruş sergiler ve herkes millî bir yaklaşımdan yana tavır alır. Kısa zaman sonra burada da işine giden veya yolda yürüyen insanların kaybolduğu bilgisi köylüye ulaşır. Ayrıca halkın, gıda sıkıntısı artar. Bu durumda Hüseyin ve Ertuğrul, savaşı köyde başlatma pahasına olsa dahi hâkimiyetlerindeki yolu öne sürerek Rum şoför Gogo'ya köylünün gereksinimlerini, ücreti karşılığında aldırırlar.

Adadaki karışık durumlara rağmen Mehmet, Nitsa'yı özlemektedir. Nitsa da sürekli onu düşünmektedir. Savaşın şiddetinin giderek artması, ikiliyi kaygılandırmaktadır. Mehmet, her türlü tehlikeyi göze alarak bir cuma gecesi onun evinin yolunu tutar ve Nitsa ile hasret giderir. Adadaki yaşananları konuşurlar ve her ne olursa olsun ayrılmayacaklarına dair birbirlerine yeniden söz verirler. Bu süreçte Kıbrıs, iyice karışır. Çoban Osman koyunlarını otlatırken Rum asıllı Amerikan vatandaşı Tsiro ile karşılaşır. Tsiro, Türkleri aşağılayıcı söylemlerde bulunur ve Osman'ı öldürebileceğinden söz eder. Osman, elindeki tüfekte yanı

başında kendisini tehdit eden Tsiro'ya karşı kendisini savunur ve baltasıyla onu öldürür. Durumu, TMT yetkililerine haber verir. Onlar da EOKA zihniyetinin bunu bahane edebileceğini ve savaşın kaçınılmaz olabileceğini, Boğaziçi Türklerine izah eder. Sınırlı mühimmatla ellerinden gelenin fazlasını yapmaları istenir. Çünkü TMT mensupları, EOKA'nın bu durumu kullanacağından emin olmakla beraber savaş çıkırtkanlığı yapacaklarını düşünmektedirler. Gerek Karayannis gerek Lefteri gerekse Kseni'nin saldırmak için çeşitli bahaneler aradığı, dilden dile dolaşır. Tsiro'nun öldürülmesini, lehlerine çevirmek için kullanacaklardır. Henüz Tsiro'nun kim tarafından ve nasıl öldürüldüğü bilinmeden Rumlarca "Türkler, Tsiro'yu öldürdü." şeklinde bir haber yayılır. Karayannis, Enosis girişimlerinin adada başarılı olmadığına farkındadır ama Kıbrıs'ı Rumlaştırmanın devam etmesi hayalindedir. Tsiro'nun öldürülmesi vakasını gündemde tutarak halkın galeyana getirilebileceği fikrindedir. Köyde bir savaş ortamı inşa ederek başarılı olmaları durumunda EOKA içerisinde daha iyi görevlere gelebileceği gayesiyle Boğaziçi'nde gerilimi ateşler. Merkezden onay alan Karayannis, Tsiro'nun bir Amerikan vatandaşı olmasını sürekli anımsatarak hadiseye farklı bir boyut kazandırmayı amaçlar. Hatta iş o kadar ustaca planlanır ki Tsiro'nun öldürülmesi yanında Türk Mahallesi'nden Rum topraklarına ateş edilerek "Türkler, bize saldırıyor." izlenimi verilir. Böylece uluslararası platformda kendilerini savunan, masum ve mazlum bir halk maskesi takınırlar. O günden sonra Türk Mahallesi, gece gündüz ateş altına alınır. Fakat bu durum, Kıbrıs Türklerini yıldırılmaz. Müslüman Kıbrıs Türkleri, kendilerini müdafaa eder ve İngilizler araya girerek ateşkes önerir. Rumlar, ateşkese sıcak bakmamakla beraber İngilizlerin zorlamasıyla buna razı olurlar. Savaşın durması ile Boğaziçi Türkleri, kayıplarını ve zararlarını tespit ederler. Maddî olarak ziyanları vardır. Ayrıca iki Kıbrıs Türkü'nden haber alınamaz ve ilerleyen günlerde, cansız bedenlerine ulaşılır. Yaşananlar, günlerce köy halkı arasında kritik edilir. Herkes, her şeyin farkındadır. Ortalık bir süre sakinleşse bile insanların psikolojisi, yaşanan gerilimlerden olumsuz şekilde etkilenir ve bu, hayat tarzlarına tesir eder. Mehmet ve Nitsa, bu süreçte de gizli gizli buluşarak aşklarını yaşamaya devam ederler.

Bu arada Muhtar Hüseyin'in TMT'de görevli oğlu Eti, tehlikeli bir yolculuk sonrasında Lefkoşa'dan köyüne gelir. Çünkü burada yaşananları işitmiş ve bunlara kayıtsız kalamamıştır. Eti, bu bölgede yeni görevini öğrenmek ister. Bu yüzden önce Geçitkale'ye, oradan İskele'ye gider. O, Geçitkale'de görevlendirilir. Mehmet ise bu yolculuklar sırasında Eti'ye refakat eder. Dolayısıyla millî işlerde görev alması hasebiyle mutlu olmakta ama bir yanı ile Nitsa'ya gidememenin üzüntüsünü yaşamaktadır. Eti ise Mermertepe'den Boğaziçi'ne

ve Geçitkale'ye bakarak burasının Türkler açısından yaşamsal önemini sorgulamakta ve görevlendirilmesi ile birlikte burada neler yapabileceğini düşünmektedir.

Tsiro olayını bahane ederek ateş açtıran Karayannis, istediği sonuca ulaşamayınca içten içe daha çok bilenir. Fakat adadaki bazı Rum kişi ve gruplar, yaşananlara EOKA'ya göre daha itidalli yaklaşmaktadır. Karayannis, merkezden yardım almadan başarılı olamaz. Rumlar arasında barışçıl ve soğukkanlı söylemlerin desteklendiğini görür ve zaman zaman kendisi de o doğrultuda düşünür. Fakat Deli Hristo ve papaz gibi kimi EOKA üyeleri, ona baskı yapmaktadırlar. Planladıkları gibi dünya kamuoyu ve medyasında, savaşı başlatanların Türkler olduğu propagandasında başarılı olurlar. Bu yaklaşımla Kıbrıs Türkü'nü baskı altında tutmaya çalışırlar. Böylelikle kendilerini mazlum göstererek bu savaşta sadece meşru müdafaa yaptıkları savını ortaya koyacak ve savaşa mecbur kaldıkları fikrine dünyayı inandırarak üstlendikleri rolü yerine getireceklerdir.

Rumlar, çoğu zaman ateşkese sadık kalmazlar. Bu arada Geçitkale'de görevlendirilen Eti, köyüne gelir ve ortama bizzat tanık olur. Geçitkale'ye gidince yapacağı ilk işin Mermertepe'de güvenliği sağlamak olduğunu, Ertuğrul Bey ile paylaşır. Ondan destek ister ve bunu da görür.

Eti, görevi gereği Geçitkale'ye gider ve kafasındakileri hayata geçirmek için Ayer ve Kenan Bey ile fikir alışverişinde bulunur ama onlardan beklediği destek ve yardımı göremez. Buna rağmen Eti, yılmaz; aksine daha çok motive olur. Tek başına bütün sorumlulukları yüklenen Eti, ilk olarak burada karargâh kurmayı elzem görür. Üstlendiği vazifenin meşakkatlerini bilen Eti, burasının yaşamsal ehemmiyetinin farkında olup adadaki güvenliğin önemli bir bölümünün buradan sağlanacağından emindir ve bu minvalde hareket eder.

Süreç devam ederken Mehmet ile Nitsa, fırsat buldukça görüşmelerini sürdürür. Sosyal, siyasal, askerî manada Boğaziçi özelinde ve ada genelinde gerilim devam etmektedir. Fakat buna rağmen yöre halkı, hayatlarını idame ettirirler. Hatta Kıbrıs Türklerine özgü olan Mart Dokuzu'nda, manen bir burukluk hissedilmektedir. Çünkü her yıl kutlanan ve birlik, beraberlik içerisinde geçirilen bu özel gün; savaşın gölgesinde eski tadından uzaktır. Olumsuzluklara rağmen Kıbrıs Türkleri; bu anlamlı günün huzurunu, zor koşullarda bile duymaktadırlar. Mart Dokuzu'nda, Eti de köyüne gelir. Geçitkale'de karargâhla mevzi arasına telefon hattı çektiğini ve bu hattı daha çok yere yayacağını söyler. Mühimmatla ilgili önemli mesafeler kat ettiğini Ertuğrul'a anlatarak Mermertepe için neler yapılabileceğine dair fikir teatisinde bulunurlar. Eti, bütün yükümlülüğü üstlenerek tasarladığı planı sunar. Acele karar vermek mecburiyetinde olduğunu vurgular. Çünkü bölgede, silahlar patlamaya devam etmektedir. Bu doğrultuda bir "Vurucu Ekip" oluşturarak Mermertepe'de kontrolü sağlamayı

hedefler. Mehmet ve Bayram, bu ekibe dâhil edilir. Mehmet, bu duruma sevinir. Böylece geceleri rahatlayacak, sürekli yanında silah bulundurabilecek ve Nitsa'ya rahat bir şekilde gidebilecektir. Vurucu Ekip'in görevi bellidir. Amaç, kalabalık bir asker varlığını Rumlara hissettirerek onlara gözdağı vermek ve önemli bölgelerin hâkimiyetini sağlayarak stratejik üstünlüğü ele geçirmektir.

Zaman ilerledikçe bölgede olaylar artmakta ve kurulan ekip, gerekli müdahalelerde bulunmaktadır. Alaminyolu Rum eşkiyalar, Mehmetali dayının sürüsünü kaçırmaya Vurucu Ekip, onlara gerekli dersi verir. Bunun yanı sıra bombalı tuzaklar nedeniyle Kıbrıs Türklerine şahadet haberleri ulaşır. Kısacası Türkler, kelle koltukta bir hayat sürerek korkuyla yaşamaya alıştırılır.

Yine bir cuma gecesi Mehmet, Nitsa'ya gitmek ister ve yola koyulur. Eve yaklaştığında fark edilir ve EOKA mensupları tarafından sol omzundan vurulur. Can havliyle tetiğe basan Mehmet, Kosta'yı yaralar. Acı içinde ne yapacağını bilemeyen Mehmet, çare olarak Nitsa'nın odasına saklanmayı yeğler ve bunu başarır. Mehmet'i baygın hâlde bulan Nitsa, endişelenir. Annesinin sağlık alanında bilgi sahibi olmasından dolayı ondan öğrendikleriyle Mehmet'e ilk müdahaleyi yapar. Deli Hristo'nun odaya gelme ihtimalini düşünen Nitsa, Mehmet'in elindeki silahı alır ve yanlarına gelmesi durumunda babasını vurmayı aklından geçirir. Tam bu sırada annesi kapıyı açar ve Mehmet'i görür. Nitsa, annesinin sessiz kalmasını ister. Babasının yaşananları öğrenmesi durumunda önce onu, sonra kendisini öldüreceğini söyler ve ne pahasına olursa olsun sevdiği adamı koruyacağını dile getirir. Yaralarını sarar ve gereken müdahaleleri yapar fakat Mehmet, gün aydınlandığında kendisini arayacaklarının şuurundadır. Bu yüzden sevdiği kızı tehlikeye atmaması gerektiğini düşünerek gitmek ister. O an Nitsa ve Mehmet, çeşitli ikilemler yaşar:

Beynini zorladı. Bir çıkar yol bulamıyordu. Mehmet'in belki de bir doktora görünmesi gerekecekti. Mehmet'i uyandırma! Gün doğmadan gitmesini söylese! Mehmet yanlış anlayabilir miydi kendisini? Ondan kurtulmak istediğini ve tehlikeye attığını düşünebilir miydi? Birlikte gitseler, Türk Mahallesi'ne onu sokarlar mıydı? Sokarlarsa sonra ne olacaktı? Mehmet'in ailesi ve köylüler, onu kabul ederler miydi? Mehmet'i, Türk Mahallesi yakınlarına kadar götürse tek başına geri dönmeyi becerebilir miydi? Bu olasılıkların hiçbirisi, içinde büyüyen yoğun kaygıları ve korkuları gideremiyordu. (...) Birkaç saat sonra gün ışıyacak ve hiç kuşkusuz EOKA'cılar bu yörede arama yapacaklardı. İyi iz süren birisi, gelip onu burada, Nitsa'nın odasında bulabilirdi. Böyle bir durumu düşünmek bile istemiyordu. Deli Hristo çılgına döner, Nitsa'yı ezer elerdi. Onu öldürebilirdi bile. Mehmet'in bulanık beyni kendisine, bir an önce buradan uzaklaşmasının, hem kendisi hem de Nitsa için en iyi olduğunu söylüyordu.⁵³⁹

⁵³⁹ Bozkurt, 2005a: 258-260.

Mehmet, gitmek için onu ikna eder ve Nitsa, yarasını bir kez daha kontrol ederek gitmesine izin verir. Mehmet, tam oradan ayrılacakken Nitsa ona bir mektup verir ve güvenli bir yere ulaşınca okuması ister. Çevresini kontrol ederek Mehmet'e yardımcı olur ve orada vedalaşarak ayrılırlar. Mehmet, Nitsa'dan uzaklaştıkça rehavete kapılır. Çünkü ondan ne kadar uzak olursa Nitsa'yı o derece tehlikeden korumuş olacaktır. Türk hâkimiyetinin olduğu yere yaklaştığında ise gücü tükenir ve olduğu yere yığılır. O sırada Mehmet'i gören TMT mensupları, ona yardım eder ve onu karargâha götürerek Ertuğrul, Hüseyin ve babası Davut'a haber gönderirler. Herkes, olayın nasıl gerçekleştiğini anlamaya çalışır fakat kimsenin, duyduğu silah seslerinden başka bir malumatı yoktur. Durumunun kritik olduğuna karar verilir ve ivedilikle bütün tehlikeler göze alınarak Geçitkale Sağlık Ocağına sevk edilir.

Hadisenin ne olduğunu öğrenmek isteyen Ertuğrul Bey ve Muhtar Hüseyin, onun sırdaşı olan Bayram'ı sıkıştırır. Bayram, ser verir ama sır vermez. Onlara sadece TMT ile alakalı bir konu olmadığını vurgular ve kesinlikle olayın aslını anlatmayacağını altını çizer. Buna binaen Ertuğrul ve Hüseyin, olanları az çok tahmin etmekte ve Mehmet'in bir Rum kızı ile ilişki yaşadığından şüphelenmektedirler. Çünkü tüm emareler, o yöndedir. Ayrıca o ismin kim olduğu hakkında fikir yürütmeye çalışırlar.

Tehlikeli ve zorlu bir yolculuktan sonra Geçitkale Sağlık Ocağına varılır. Davut, muayene için Mehmet'in parkasını çıkarırken eline bir zarf ilişir. Onu alır ve doktor, müdahale için herkesin dışarı çıkmasını ister. Davut, Eti'ye mektubu uzatır. Eti, mektubun Rumca olduğunu söyler ve az bildiği Rumcayla mektubu çözmeye çalışır. Ayrıca zarfta yer alan bir resim, gözüne ilişir. Resimde bir erkek, bir kadın ve bir de bebek vardır. Var olan durum, Eti'nin dikkatini çeker. Bu, adeta mutlu bir aile tablosudur. Yine kartın üzerinde, kara kalemle çizilmiş başka bir resim vardır. Bir kadın ve bir erkeğin olduğu bu resimde de verilmek istenen ileti açıktır. Resmin yanı başında, uzunca bir yazı mevcuttur. Resimlerde yer alan erkeğin, Mehmet'e benzediğine kanaat getirilerek gizi çözmeye çalışırlar. İyi derecede Rumca bilen Polis Hasan çağrılarak yazı okutulur. Burada, Mehmet'i çok sevdiği ve karnında onun bebeğini taşıdığı kaleme alınmıştır. Mektubun sonunda ise "Nitsa" adı yazılıdır. Artık her şey, gün yüzüne çıkar. Davut, böyle bir süreçte Mehmet'in bir Rum kızıyla ilişki yaşamamasını sindiremez. Ayrıca Nitsa'nın, Deli Hristo'nun kızı olduğunu öğrenmesiyle bir kez daha yıkılır. Davut, Mehmet'e çok kızgındır fakat baba yüreği, onu bir yanıla hoş görür. Doktor, Mehmet'in sağlık durumunun iyi olduğuna ve Nitsa'nın yarayı sarmış olmasının hayati önem taşıdığına dikkat çeker. Davut, köye döner ve ailesine durumu anlatır. Ayrıca yakın çevreleri, olayları öğrenir. Herkes yaşananlardan öte olayın nasıl neticeleneceğini düşünmektedir.

Hadisenin sabahında Karayannis, gece yaraladıkları kişinin peşine düşer ve kan izleri onu, Deli Hristo'nun evine götürür. Hristo'ya durumu anlatan Karayannis, kan izlerinin Nitsa'nın odasında sonlandığını saptar. Hristo, tüm hakikati öğrenir. Nitsa'yı tekmelemeye başlar ve Mehmet ile Nitsa'nın bebeğini öldürür. Buna rağmen Hristo, sinirini alamaz.

Mehmet taburcu edilince Eti, onu yanına çağırır. Nitsa ile ilgili muallâkta kalan ve aklını kurcalayan soruları kendisine yöneltir ve yaşananları, Mehmet'in ağzından duymak ister. Mehmet, anlatılanların doğru olduğunu ve hatasını kabul ettiğini belirtir. Eti, Mehmet'e mektuptan haberdar olup olmadığını sorar. Mehmet, o an mektubu anımsayamaz fakat hafızasını zorlayınca Nitsa'nın kendisine verdiği zarf aklına gelir. Eti, Nitsa'nın hamile olduğunu Mehmet'e aktarır. Mehmet, çok şaşırır. Eti, Mehmet'in yaptıklarının şahsına ve Kıbrıs Türklerine zararlar doğurabileceğinin altını çizer. Mehmet'in, yanlış işlere kalkıştığını belirterek cezaya çarptırılacağını dile getirir. Mehmet, her türlü cezaya hazırdır. Eti ceza olarak onu, TMT'deki görevlerinden azleder ve iki ay süre ile göz hapsinde tutulmasına karar verir. Mehmet, bir mevzide vazife almak istediğini iletse de Eti; artık ona karşı güvenlerinin sarsıldığını, iki ay sonunda ileriye dönük kararların alınacağını ve bu süre zarfında söylenenlere riayet etmesi gerektiğini tebliğ eder. Mehmet'e ceza evveli ailesiyle görüşmesi için iki saat süre tanınır. Mehmet, evine gider ve burada babasıyla karşılaşır. Babası, Mehmet'e ağır sözler sarf eder ve onu döver. Ardından anne ve kız kardeşi ile vedalaşarak cezasını çekmek için Vurucu Ekip'in konakladığı evin yolunu tutar.

Yaşananlara binaen EOKA üyeleri, bir araya gelerek durum değerlendirmesi yaparlar. Türklerin gitgide Boğaziçi'nde kuvvetlendiklerine ve Geçitkale'de olağanüstü bir başarı yakaladıklarına dikkat çekerek neler yapılabileceği üzerinde dururlar. Rum faşizanları, Türklere saldırılması ve Akritas'ın burada da yürürlüğe girmesi gerektiğini dile getirirler. Kiriyakos, bu isteklere kayıtsız kalamaz ve merkezin desteğini alarak ileriki bir tarihte Boğaziçi'nde elzem gördükleri hareketliliğin başlayacağı bilgisini verir. EOKA mensupları, bu duruma sevinir ve harekâtın tarihi konusunda fikir beyanlarında bulunurlar. Özellikle dinî ve millî bayram tarihlerinin çakıştığı 23 Nisan'ın uygunluğu üstünde durulur.

Nitsa ise uzun süre hastanede kalır. Çevresi, onu dışlar. Yanında sadece annesi vardır. Herkes, ona olumsuz yaklaşmakta ve hatasını yüzüne vurmaktadır. Hristo, çok sinirlidir. Nitsa'yı; Londra'ya, abisinin yanına, göndermenin doğru olacağı kanısındadır. Annesi, Hristo'nun kızına zarar vermesinden korktuğu için Nitsa'nın İngiltere'ye gitmesine sıcak bakar. Çünkü kızının canı, ancak bu sayede güvende olacaktır. Nitsa ise Mehmet'ten ayrılmak istemez. Hatta ona kaçmayı bile düşünür ama Türklerin kendisini kabul etmeyeceği fikrindedir. Babasını, bebeğini katlettiği için hiç hoş göremez. Gitmeden önce Mehmet'e

haber yollamak, gideceği bilgisini vermek ve yaşadıklarını anlatmak ister. Annesi, bu isteğini yerine getirmeyince Niki'den ricada bulunur ve zor da olsa Niki'ye bunu kabul ettirir. Bir mektup yazarak buluşmaya dair bilgileri Niki'ye aktarır ve artık Nitsa, Londra'ya gitmek için hazırdır.

Mehmet ise sürekli Nitsa'yı düşünür. Yaşananları ölçer, tartar ama başına gelen hiçbir olaydan ötürü pişmanlık duymaz. Çünkü gerçek sevgiyi bulduğuna emindir fakat adadaki realite, onların bir arada olmasına engeldir ve Mehmet, bunun farkındadır. “Bir Gün Belki” diyerek umutlarını, yarınlara öterler. Aradan geçen süre zarfında Nitsa ile Mehmet, görüşemezler. Birbirlerinden haber alamadıkları için endişelenirler fakat ortalık çok hareketlidir. Mehmet, Bayram'a sürekli Nitsa'yı düşündüğünü ve bebeğini merak ettiğini söylemektedir. Bayram da kendisine, tehlikeli bir harekette bulunmamasını tembihlemektedir. Buna rağmen Mehmet bir cuma gecesi dayanamaz ve gizlice buluşma noktasına gider. O anda Niki gelir ve yaşananları Mehmet'e aktarır. Bebeğini kaybettiğini ve Nitsa'nın Londra'ya gittiğini öğrenen Mehmet, çok öfkelenir. Ayrıca Nitsa'nın yolladığı mektubu alır. Geriye dönmenin anlamsızlığını ve Deli Hristo gibilerin ölmeden bu dünyada huzur ortamının oluşmayacağını düşünen Mehmet, soluğu Hristo'nun evinde alır. Mehmet, birkaç kez sıkıktığı kurşunla Hristo'yu öldürür. Kurşun seslerini duyan Rumlar, o tarafa yönelir. Deli Hristo'nun cesedine ulaşılır. Hristo, Mehmet tarafından evinde vurulmuştur. Hemen Mehmet'i aramaya başlarlar fakat Mehmet'ten iz yoktur. Rumlar ise ayaklanır ve savaş isterler. Buna rağmen merkez, planlanan harekâta az bir süre kaldığını ve sabırlı olunması gerektiğini belirtir. Boğaziçi Türkleri ise Mehmet'i merak eder. Çünkü onunla ilgili hiçbir emare yoktur.

EOKA zihniyeti, Türklere saldırmak için 23 Nisan 1964'ü beklemektedirler. Çünkü bu tarih, millî ve dinî bir bayrama rastlamaktadır. Rumlar, Türklerin bu günü kutlamalarını fırsat bilerek hazırlıksız yakalama düşüncesini planlarlar:

Hazırlanan plana göre Boğaziçi'ne saldırı, 23 Nisan 1964 günü gerçekleştirilecekti. Emirler verilmiş, savaş düzeneği çalışmaya başlamıştı. Saldırıyı İskarın Polis Karakolu'ndan yönetecek olan deneyimli EOKA'cı gelip karargâhını kurmuş; askerî birliklere, silahlı EOKA'cı gruplara ve polis birliklerine görevleri tek tek belirtilmişti. 22 Nisan gecesi herkes, her grup yerini alacak, 23 Nisan günü saat tam 12.00'de, Türkler bayram sevinci ile yeme-içmeye başladıkları bir anda, köyün dört yanından ateş açılıp saldırı başlatılacaktı.⁵⁴⁰

Mehmet, saklandığı yerde Niki'nin kendisine getirdiği mektubu okur. Nitsa burada, yaşadıklarını özetler ve tüm umutlarını, “Bir Gün Belki” diyerek sonlandırır. Ardından

⁵⁴⁰ Bozkurt, 2005a: 342.

Mehmet, dışarıdan gelen seslere dikkat kesilir. Rumca söylemlerle Türkleri öldürmeye gidenlerin naralarını duyar ve bu sözler, Mehmet'in tüylerini ürpertir. Aklına bir anda TMT Andı, vatanı, ailesi ve sevdikleri gelir. Silahını alarak savaşa doğru, Müslüman Kıbrıs Türklüğü adına cenge yürür.

3.6.2.3.2.2. Zaman

İsmail Bozkurt'un tahkiyeli eserlerinin sonunda, yapıtların bitiş tarihi not şeklinde düşülür. Yazar, kendisiyle yapılan sohbette en hacimli romanı olan *Bir Gün Belki*'nin çok kısa sürede tamamlandığını belirtir. Sanatçı, 2001'in Şubat ayında bu romanı yazmaya başlar; yine aynı senenin sonbaharında eserine nihaî biçimini verir. 2002'nin Ocak ayındaysa eserin basımı gerçekleştirilir. Dolayısıyla yazım ve basım tarihi, on bir aylık süreyi kapsamaktadır. Vaka zamanı ise 1963-1964 yıllarında, adada meydana gelen olaylardan müteşekkildir.

Bir Gün Belki'de olaylar, 1963 yılında kızgın bir ağustos güneşinin öğle vakitlerinde başlar ve bu macera, ertesi gün alevlenir. Üçüncü gün ise Mehmet ve Nitsa'nın yeniden buluşmalarıyla sonlandırılmak istenen olaylar zinciri, Boğaziçi'ni yeni bir başlangıca doğru sürükler.

Eserde zaman mefhumu, bazen belirgin bir şekilde aktarılır. Bazense süreçle ilgili genel özellikler verilerek ayrıntılara girilmez. Örneğin Mehmet, Bayram ile beraber Nitsa'nın evine ilk kez giderken içinde bulunulan zaman dilimini, şu şekilde açıklar: “Okullar açıldığı için sokaklarda çocuk yoktu. Karşılaştıkları insanların bir kısmı onları güler yüzle selamlarken bir kısmı yüzlerine tükürür gibi bakıyordu.”⁵⁴¹ Bu, 1963 senesinin Eylül ayını işaret etmektedir.

Bozkurt'un diğer eserlerinde olduğu gibi *Bir Gün Belki*'de de zamanda kırılmalar mevcuttur. Geriye dönüş (flashback), güne geliş, ileriye sıçrayışlar gibi zamansal düzenden kopmalar görülür fakat bu husus, romanın klasik özelliğini değiştirecek ya da kronolojiyi farklılaştıracak tarzda değildir. Yazar, flashback sayesinde olay zamanını genişleterek derinleştirir ve geçmişe ait tarihî bilgiler sarf ederek sürece dair önem teşkil eden hadiselerin zeminine inme fırsatı yakalar. Böylece tarih biliminin bir özelliği olan geçmiş-gelecek bağı tahkiyede ortaya koyarak eserini bu minvalde zenginleştirir. Örneğin 1922'ye geri dönüşle Küçük Asya Bozgunu'na, 1957'ye geri dönüşle ise EOKA saldırılarına bir anımsatma yapılmaktadır:

⁵⁴¹ Bozkurt, 2005a: 44.

Sonra “Küçük Asya Bozgunu” gelmiş, bu kez Türkler, Türk bayrağını çekip Rum Mahallesi’ne yürümüşlerdi. “Yaşasın Mustafa Kemal Paşa, Yaşasın Türk Ordusu” diye haykırıışlarını unutamıyordu. Bu kez kendileri başlarını öne eğmişler, sus pus olmuşlar, bağırıp çığırın Türklerle söyleyememişlerdi. (...) 1957’ye kadar hem Türk hem de Rum gençleri, toplanırdı köprüde. EOKA, Türklerle saldırılara başlayınca köprü sürtüşme yeri oldu.⁵⁴²

Mehmet ile Nitsa’nın ilk buluşması, 1963’ün Ekim ayının sondan bir önceki cumasıdır. Bayram’ın rehberliğinde Nitsa’yla buluşacakları yere gitmek için 22.30’da yola düşerler ve 23.30’da buluşma noktasına varırlar. Orada aldıkları kararla birlikte bir aksilik çıkmaması durumunda cuma geceleri görüşme hususunda mutabık kalırlar. İkinci buluşmaları ise ekimin son cumasıdır. Aradan geçen zaman zarfını ise romanda yazar, şu şekilde özetler:

Günler günleri, haftalar haftaları izledi. Mehmet, kendi kendisi ile hesaplaşmasını sürdürdü. Peş peşe geçen iki cuma akşamında da görevli idi. Giderek bir çatışmaya doğru gidildiğini duyumsamamak için aptal olmak gerekirdi. Mehmet, neredeyse o günün gelmesini dileyecekti. Bir çatışma, kendisi için bir kaçış, kurtuluş olabilirdi. Nitsa ile son görüşmesinden sonraki üçüncü cuma gecesi de gitmemeye kararlı idi. Ne var ki buluşma saati yaklaştıkça yerinde duramaz oldu. Dışarıda buz gibi bir aralık havası vardı. Dondurucu bir yel esiyordu. Yelin çıkardığı uğultu, yattığı odaya kadar geliyordu.⁵⁴³

Yazar, zaman zaman anlatılan dönemin tarihsel niteliğini gözler önüne serer. Akritas Planı ve Kıbrıs Türk tarihinde “Kanlı Noel” olarak bilinen 21 Aralık 1963 Olayları’ndan bahseder. Hatta tarafsızlık adına bu zaman örgüsündeki hadiselerle bakışı, Karayannis’in perspektifinden sunarak bir okuma ve yorumlama içerisine girer:

Akritas Planı’nı iyi biliyordu. Birkaç gün içinde, başkent Lefkoşa’da Türklerin etkisizleştirilmesini ve başkentin denetim altına alınmasını öngörüyordu. Başkent denetim altına alındıktan sonra gerisi kolaydı. Türkler, ya tümüyle teslim olurlar ya da yok edilirlerdi. Kıbrıs, bir Elen Cumhuriyeti olur, arkasından Enosis gerçekleştirilirdi. Bu işin 142 yıl gecikme ile olacağını anımsadı Karayannis. 142 yıl önce Mora’daki eş zamanda, Kıbrıs’ta da ayaklanma planı yapılmıştı. Kilisenin önderliğinde gerçekleştirilecek plana göre işaret verildiği anda Lefkoşa’daki saldırı başlayacak ve Türkler, tümü ile yok edilecekti.⁵⁴⁴

Adada var olan gerilim, yerini çatışmalara bırakır. Yaşananların yansıması, karma nüfuslu bir yerleşim yeri olan Boğaziçi’nde de kendisini hissettirir. Buna rağmen Mehmet ile Nitsa, savaşın başlamasından sonraki ikinci cuma yine görüşürler:

⁵⁴² Bozkurt, 2005a: 23, 31-32.

⁵⁴³ Bozkurt, 2005a: 100.

⁵⁴⁴ Bozkurt, 2005a: 105.

Mehmet, sıkıntılı günler geçirdi. Savaş öncesinde onu odasına aldığı geceden sonra Nitsa'ya bir daha gidemedi. Özel görevli olmuştu hep. Arkasından gelen savaş, gidişini olanaksızlaştırdı. (...) Geçen zaman, Mehmet'in içindeki fırtınayı dindirememiş; Nitsa'yı düşünür ve özler hâle gelmişti. Artık Nitsa'ya tutkun olduğunu biliyordu. Savaşın başlamasından sonraki ikinci cuma günü, yerinde duramaz oldu.⁵⁴⁵

1964'ün Şubat ayında ise Çoban Osman, koyunlarını otlatırken Kıbrıs asıllı Amerikan vatandaşı Tsiro ile karşılaşır. EOKA sempatzanı olan Tsiro, Osman'a karşı olumsuz davranışlar sergileyerek onu öldürmek ister. Bunun üzerine Osman da kendisini korur. Olayın nihayetinde Tsiro ölür ve bu durum, köydeki gerilimi çoğaltır. Mehmet, savaş koşullarının ağırlaşması nedeniyle kimi zaman Nitsa'yla görüşemez fakat uygun ortamı bulduğu vakit ona gitmeyi sürdürür. Yine şubatın son günlerinde köyün önemli simalarından Eti, Lefkoşa'dan Boğaziçi'ne gelerek burada görevlendirilme talebinde bulunur:

Şubat ayının sona ermesine birkaç gün kala, hava açık ve güneşli idi. (...) Karşı taraftan dereyatağına girip kendilerine doğru yaklaşan İngiliz askerî kamyonu, bir anda herkesin dikkatini çekti. (...) Kamyondan atlayan sivil kıyafetli genç adam, o köyden, Lefkoşa'da üst görevlerden birinde bulunan Eti idi.⁵⁴⁶

Mehmet, adada ve köyde çatışmaların şiddetlenmesi hasebiyle Nitsa'yla buluşmasını ertelemek durumunda kalır. Dolayısıyla sevdiğine kavuşamayan Mehmet, gelecek cumaları beklemeye koyulur:

Görevde olmayıp da Nitsa'ya gideceği cuma günleri, heyecanla geceyi beklerdi. Yalnız heyecanla değil, kaygı ile de beklerdi; çünkü son dakikada kendisine görev verilebilirdi. (...) Nitsa'ya gidemediği cuma geceleri, sağa sola çatar, her şeyi tartışma konusu yapar, kavga arardı. (...) Ertesi gün, yeniden ümitle uyanır. Bu kez bir sonraki cumayı beklemeye başlardı. Uzaktan ve dürbünle de olsa Nitsa'yı görmek onu mutlu eder, coştururdu. Günler böylece geçip giderdi.⁵⁴⁷

Zaman, şubattan nisana akarken bazı cuma günleri buluşmalar yaşanır. Mehmet'in vazifesinin olduğu haftalarsa görüşme gerçekleşmez. Yine bir gece vakti sevdiğini görme arzusuyla yola koyulan Mehmet, Rumlarca fark edilir ve yaralanır. Akabinde bütün gerçekler ayyuka çıkar ve Mehmet, cezasını çekmek için Vurucu Ekip'in konakladığı evde göz hapsine

⁵⁴⁵ Bozkurt, 2005a: 124, 125.

⁵⁴⁶ Bozkurt, 2005a: 183-184.

⁵⁴⁷ Bozkurt, 2005a: 231.

alınır. Süreç, 1964'ün Nisan ayına kadar bu şekilde devam eder. Bu ay içerisinde bir perşembe günü Nitsa, babası tarafından Londra'ya gönderilir:

-“Pasaportun ve biletin alındı Nitsa. Perşembe günü gidiyorsun.”

O gün pazardı. Kiliseye gitmeleri gerekirdi ama Mariya gitmek istemedi. Nitsa'ya söylese o da gitmemek için direnecekti. Bundan emindi.⁵⁴⁸

Mehmet, 23 Nisan 1964'ten birkaç gün evvel göz hapsinden kurtularak yine buluşma yerine gider fakat burada Nitsa ile değil, onun arkadaşı Niki ile görüşür. Niki, Nitsa'nın başına gelenleri ona anlatır ve Nitsa'nın Mehmet'e yazdığı mektubu, kendisine iletir. Bebeğini kaybettiğini ve Nitsa'nın Londra'ya gönderildiğini öğrenen Mehmet, çok sinirlenir. Deli Hristo'yu öldürmeyi kafasına koyan Mehmet, bunu gerçekleştirir ve ardından bir ağaç kovuğuna saklanır. 23 Nisan 1964'te EOKA mensuplarının millî ve dinî bayramı fırsat bilerek Müslüman Türklere saldırması üzerine yaşananları duyan Mehmet, gizlendiği yerden çıkarak cenge doğru yol alır.

Kısacası *Bir Gün Belki*'deki vakalar, 1963'ün Ağustos ayında başlayıp 23 Nisan 1964 tarihinde sonlanır. Dolayısıyla yaşananlar, dokuz aylık bir süreci kapsamakta olup zaman zaman geriye dönüşlerle bazı bilgilere yer verilir.

3.6.2.3.2.3. Mekân

Metnin olay örgüsünü taşıyan mekân ögesi, özelde Boğaziçi köyü olsa da temelde Kıbrıs Adası şeklinde genellenebilir. Kimi zaman yazar, olay akışını keserek yer analizlerinde ve teferruatlı mekân tanıtımlarında bulunur. Bu durum, sanatçının mensup olduğu realizm akımının bir özelliğidir:

“Beştulum Deresi”, kuzeyden güneye yılan örneği kıvrımlarla uzanıp gider. Yer yer çok daralan, yer yer genişleyen bir vadi içindedir dereyatağı... Dereyatağının her iki yakasında millerce limongil bahçeleri uzanır. Vadinin doğusu ile batısı, bu limongil bahçelerinden sonra giderek yükselen sırtlarla gerideki dağlara ulaşır. Sırtlar ve dağlar, harnıplıklar, zeytinlikler, makilikler ve çamlıklarla kaplıdır.⁵⁴⁹

Boğaziçi'nde bulunan ve dar-kapalı mekân olan karargâh, TMT'nin buradaki emniyet noktasıdır. Kıbrıs Türkü'nün kendisini güvende hissettiği ve milleti adına önemli kararların alındığı bu mekân, köydeki askerî harekât noktasıdır.

⁵⁴⁸ Bozkurt, 2005a: 309.

⁵⁴⁹ Bozkurt, 2005a: 30.

Harnupluk ve sel yatağı, olaylar silsilesinin başladığı ve gelişim kaydettiği açık-geniş mekân hüviyetindedir. Çünkü Mehmet ile Nitsa, bu iki yer kapsamında ilk kez karşılaşır ve birbirlerinden etkilenir. Ayrıca bu mekânlar, yerelliği sembolize etmektedir:

Burası babasına ait, büyükçe bir harnıplıktı. Ağaçlar bol ürün vermişti bu yıl. Tümü de yüklü idi. (...) Sel yatağında görünmeyecek kuytu bir yer aradı. Gözüne kestirdiği yere doğru yürüdü. Durdu. Pantolon düğmelerini çözmeğe başladı. Birden donakaldı. Az ötede genç bir kız yere çömelmiş, gereksinimini gideriyordu. Kız da kendisini görmüş, toparlanarak ayağa fırlamıştı. Bir yandan da donunu çekiyordu.⁵⁵⁰

Yapıttaki esas mekân, Boğaziçi köyüdür. Burası, farklı etnik kökene sahip iki milletin hayatlarını sürdürdüğü bir yerleşim birimidir. EOKA'nın varlığından önce köyde, huzur ve refah ortamı varken 1955'ten sonra ortamın olumsuzluklara gebe bırakıldığı görülmektedir:

Boğaziçi köyü, dereyatağına yataklık eden vadinin iki yakasında, birkaç millik bir alana yayılır. Evler, dereyatağının iki yakasındaki limongil bahçeleri arasından başlayarak gerilerindeki sırtlara doğru sıralanmıştır. Uzaktan bakıldığında bu evler, birbiri üzerinde imiş izlenimini verir. Yüzyıllardır köyde görünüm pek değişmemiştir. Evler, taş ya da kerpiçten yapılma idi. Hemen her ev, taş duvar ya da çalı çırpı ve azganla çevrili bir avluya açılırdı. Evlerin büyük çoğunluğunda asma, ekşi, incir, nar ve mısır inciri gibi ağaçlar bulunurdu. Kıbrıs koşullarına göre özgün bir konumu ve özgün nüfus yapısı vardı Boğaziçi'nin. Türk-Rum eşit nüfuslu, karma bir köydü. Dereyatağının doğusunda, kıvrımlı bükümlü bir yolla 2-3 mil kuzeyde Lefkoşa-Leymosun ile İskele-Leymosun karayoluna bağlanıyordu. Bu yol, köyün kuzeyinde Türk Mahallesi'ne giriyor ve bir mil kadar güneyde, köyün tam ortalarında uzunca bir köprüye ulaşıyordu.⁵⁵¹

Bir Gün Belki'de karşılaşılan ve ada şartlarındaki fonksiyonu itibarıyla önem teşkil eden Cenktepe ve Masatepe, stratejik özellikleriyle eserde üzerinde durulan bir konu mahiyetindedir. Bu, diyaloglar silsilesi aracılığıyla kahramanlar vasıtasıyla yansıtılır:

Cenktepe'nin özel bir konumu vardı. Ana Türk Mahallesi'nden kopuk ve yalnızca Türklerin yaşadığı küçük bir mahalle idi.

-“Cenktepe'yi nasıl yapalım Hüseyin Efendi?” diye sordu Ertuğrul, konu oraya gelince.

-“Ertuğrul Bey, Cenktepe, Rum Mahallesi ile karşı karşıya. Oradan Rum Mahallesi'nin tümü görünür. Hatta tek tek her ev görünür. Tabii aynı şey, onlar bakımından bizim Cenktepe için de geçerli. Oraya bu taraftan adam gönderelim. Orada yaşayanlar az, biliyorsun.”

-“Bilirim Hüseyin Efendi de oraya gidiş geliş zor olmayacak mı?”

⁵⁵⁰ Bozkurt, 2005a: 5-6.

⁵⁵¹ Bozkurt, 2005a: 30-31.

-“En iyisi oradaki bir evde de 8-10 kişilik bir ekibi 24 saat hazır turalım Ertuğrul Bey. Cenktepe’de gündüzleri çok gözetleme noktası istemez. Corç Dayı’nın evi önündeki uçurum, Rum Mahallesi’ni gözetlemek için yeter. Bir de geride, Cenktepe’nin en yüksek yerine nöbetçi koyarız. İkisi yeter.”

-“Tamam Hüseyin Efendi. Gelelim Masatepe’ye. Orada hem içme suyu ana deposu var, hem de çok stratejik bir nokta. Masatepe’den hem Türk, hem Rum Mahallesi’ni, hem de Cenktepe’yi denetlemek çok kolay. Yapacaklarımızı Rum tarafının görmemesi gerekir. Bu tümü ile olanaklı değil, ama olabildiğince dikkatli olmalıyız.

-“Doğrudur, Ertuğrul Bey. Ancak onlar görmesin diye bazı gerçeklere göz kapayamayız. Ne yapıp ne edip Masatepe’ye, özellikle tepedeki su deposuna egemen olmamız kaçınılmazdır. Hem savunmamız açısından hem su gereksinimiz bakımından. Hiç belli olmaz. Su deposunu denetlerlerse, suyu kesebilir bu herifler. Susuz kalırız. Bizim için ölüm kalım sorunudur bu. Cenktepe kadar hatta ondan da önemli. Cenktepe bir mahalle ve içinde bizim insanımız yaşıyor. Orada yaşayan insanlarımız Rumlarla karşı karşıya. İsteseler de istemeseler de karşılarındaki Rum Mahallesi’ndeki her devinimi, her kıpırtıyı görürler. Gerektiğinde de kendilerini savunurlar. Oysa Masatepe öyle değil. Boş bir yer. EOKA’cılar oraya çıkmayı akıl edip de yerleştiler mi yandık. Onun için Masatepe’yi hemen denetim altına almak ve orada, 24 saat sürekli olarak bir güç tutmak gerekir. Oluşturacağımız 10-15 kişilik hazır güçle orayı desteklemek olanağı da olur.”⁵⁵²

Yukarıda görüldüğü üzere Masatepe ve Cenktepe, Kıbrıs Türkleri için hayati önem taşıyor. Dolayısıyla atılacak askerî adımlar, bu özellikler ışığında tasarlanır. Ayrıca bu yerlerin, tarihte yaşanan realiteyle örtüşen yanlarının öne çıkarılması ise dikkat çeken bir husustur.

Beştulum Deresi ve Köprüsü, köyde yaşananlar nedeniyle tarihe şahitlik eden bir işlevdedir. Türkler ve Rumlar, 1957’den evvel burada dostça görüşürlerken EOKA zulmünün artmasından ötürü Beştulum Deresi ve Köprüsü, farklı bir mahiyete evrilir. Dolayısıyla artık burası, düşmanlığın ve savaşın simgesi hâline dönüşür:

Gençler için bir buluşma, eğlenme yeri idi köprü. Yaz geceleri, genöler akşam serinliğinde orada toplanırlar, köprünün demir parmaklıklarına yaslanıp gruplar halinde konuşurlar, gelip geçen kızları, kadınları izlerlerdi. Rum kızları, kadınları daha çok geçirdi köprüden ve bu durum Türk gençlerini sevindirirdi. Köprü üzerinde geniş bir açıdan köy evleri görüldüğü için sevgililerini uzaktan görme ya da ileti gönderme olanakları da vardı gençlerin. Yaz gecelerinde, sabahın ilk saatlerine kadar köprü üzerinde eğlenen gençler vardı. Kuzeye doğru köy ana yolunda uzun uzun yürüyüşler yapanlar için de soluk alma yeri idi köprü. Türküler, şarkılar da okunurdu köprü üzerinde. Kimin okuduğu sesinden tanınır, kimin için okuduğu bilinirdi. Sevgililer için iletiler içerirdi türkülerle şarkılar. 1957’ye kadar hem Türk hem de Rum gençleri toplanırdı köprüde. EOKA, Türklere saldırılara başlayınca köprü

⁵⁵² Bozkurt, 2005a: 114-115.

sürtüşme yeri oldu. Yalnız gençlerin değil, yetişkinlerin de karıştığı sürtüşmeler, kavgalar dolayısıyla uzunca bir süre işlevini yitirdi.⁵⁵³

Romadaki işlevi itibarıyla önemli bir fonksiyonu olan ağaç kovuğu, farklı zamanlarda birkaç defa güvenli bir yer şeklinde tercih edilen mekân kimliğindedir. Türk destanlarında mühim bir mâziye sahip olan ağaç kültü, kutsal kabul edilir.⁵⁵⁴ Başta *Oğuz Kağan Destanı* olmak üzere birçok destanda görülen bu motif; sığınma, saklanma, güvende olma, var oluş, bereket gibi anlamlara gelmektedir. *Bir Gün Belki*'de zeytin ağacıyla karşılaşılma ile beraber yazarın bu ağaç türünü seçme sebebi, iklim ve coğrafyadır. Zeytin, adada önemli bir geçim kaynağı olup halk tarafından özveriyle büyütülür ve sabrın simgesi olarak gösterilmektedir. Sanatçının zeytin ağacına yüklediği misyon, tamamen güvenlik amaçlıdır. En zor zamanda sığınılan ve uygun koşullar oluşana kadar kovuğundan ayrılmayan bir güven sembolizasyonunu temsil etmektedir. Ada şartlarında ve güvensizliğin had safhada olduğu süreçlerde kovuk, bir kurtarıcı görevindedir. Kısacası ağaç kovuğu, muhafaza edici bir unsurdur. Dar-kapalı bir yer olmasına rağmen bu sınırlamadan sıyrılarak kahramana ferahlık sağlayan bir alana dönüşür. Ayrıca kahramanın kovukta cenin pozisyonunu alması, önemli bir detaydır:

-“İçi boş. Kovuk. Çocukluğumda birkaç kez oyun oynarken buralara gelmişim. Hatta bir keresinde yağmura tutulmuş ve kovuğa girerek ıslanmaktan kurtulmuştuk.” (...) Sığındıkları kovuk, kendilerini soğuktan koruyordu. Esen yelin şiddetini artırdığı, yelin çıkardığı uğultunun artmasından anlaşıyordu. (...) Tanyerinin ağarması, gündüz ışığının ortaya çıkması durdurdu onu. Korunma güdüsüyle sığınacak bir yer aradı. Ormanımsı bir ağaçlığın ortasında, Nitsa ile buluştuğuna benzer, kaç yüz yıllık olduğu bilinmez bir zeytin ağacının kovuğuna girdi. Yere oturdu. Sırtını kovuğun kenarına dayadı. Silahını bacaklarının arasına yere koydu. İki eli ile bacaklarını tuttu. Başını eğerek iki bacağının ortasına yerleştirdi. Tortop oldu. Öylece kalakaldı. Uyudu, uyandı. Yerinden kımlımadı. Oturuş biçimini hiç değiştirmede. Gün tamamı ile ısıyıp güneş yükseldiğinde aynı durumda idi. Nisanın, yazın habercisi sıcaklığı doğaya egemen oldu. Yine kıpırtı yoktu Mehmet'te. Akşamın habercisi alacakaranlık tam basmadan, doğruldu. Ayağa kalkıp gerildi. Kovuğun dışına çıktı. Çevresine bakındı. Bir daha gerindi. (...) Neden sonra irkilerek sağına soluna bakındı. İnine dönen yabani hayvan gibi kovuğa döndü. İlk geldiği zamanki devinimlerini yineleyerek yeniden tortop oldu.⁵⁵⁵

Psikolojide cenin, “anne karnının huzurlu ortamına dönme isteği” şeklinde tanımlanır. Mehmet, Deli Hristo'yu vurduktan sonra tüm yaşananlardan sıyrılmak ve kendisini geçici olsa

⁵⁵³ Bozkurt, 2005a: 31-32.

⁵⁵⁴ Ağaç motifi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. (Uraz, 1994: 195-196; Erbek, 2002: 164; Köksal, 2002: 62-63)

⁵⁵⁵ Bozkurt, 2005a: 49, 77-78, 346-347.

dahi güvende hissetmek için ağaç kovuğuna sığınır ve burada cenin pozisyonu alarak kendisini emniyette hisseder. Dolayısıyla artık bu ağaç kovuğu, onu sahiplenen ve koruyan bir anne fonksiyonundadır. Ayrıca Nitsa ile geçmişte ağaç kovuğunda zaman geçiren Mehmet, anılara sarılarak o hayalden ve özleminden gerçeğin dünyasına geçiş yapar. Dolayısıyla kovukta bu şekle bürünür.

Romanda işlevi olmayan ama ismen adı geçen ada dâhilinde ve haricinde yerler mevcuttur: Lefkoşa, İskele, Maroni, Lefke, Baf, Mağusa, Arpalık, Leymosun, Dikelya, Ağrotur, Ağıltepe, Ötüken, Alamyino, Zeytinlik, Ozanköy, Malya, Lefkara, Poli, Angolem, Elye, Portakal Burnu, Vuno, İskarını, Piramittepe, Mora, Londra ve Türkiye.

Eserde kilit bir rol oynamakla birlikte Boğaziçi ve çevre Türk köylerinin can damarı olarak görülen Geçitkale ve kapsamındaki Mermertepe, Türkler arasındaki iletişimi sağlayan bir bağlantı noktasıdır. Ayrıca Eti'nin burada görevlendirilmesi, mevkinin ne denli ehemmiyet taşıdığını gösterir niteliktedir:

Kuzeydoğuya, Geçitkale'nin olduğu yere baktı. Geçitkale'nin doğusunda, tüm halkı Türk olan Ötüken, güneydoğusunda karma köy Alamyino vardı. Bu köylerin ortasında 10-15 milkarelik bir alan vardı. Şimdiye kadar, savaşın başlamasından sonra buraya Rum girmemişti. Yöredeki Türklerin güvenlik içinde olduğu bir toprak parçası idi burası. (...) “Rum’un akıllı ve atak davranıp buralara, dört köyün ortasına yerleştiğini düşün. Çok değil. 10-15 silahlı adam ile bu iş yapılabilir ve işimiz biter. Boğaziçi ve Geçitkale'nin arası kesilir. Boğaziçi dayanamaz. Düşer ve boşalır. Ötüken’le Alamyino da öyle. Sonuçta başka bölgelerde olduğu gibi bölgedeki tüm Türkler, Geçitkale’de toplanır. Toplanmak zorunda kalır.” (...) “Demek ki yapılacak şey belli. Burasını en kısa zamanda denetim altına almalıyız.”⁵⁵⁶

Geçitkale, çevre Türk köyleri için önemli bir merkezdir. Burada bulunan imkânlar bakıldığında bir nevi üs bölgesi hüviyetindedir. Mehmet’in yaralanması sonucunda Geçitkale Sağlık Ocağına götürülmesi ve onun burada hayata döndürülmesi, mekâna yüklenen misyonu açıklar niteliktedir. Özetle Geçitkale, o bölgedeki Türk yerleşim birimlerinin nefes almasını sağlar işlevdedir.

Eti, Ertuğrul Bey ve Hüseyin Efendi de Geçitkale ile Mermertepe'nin öneminin farkındadırlar. Onların bu görüşlerini destekler biçimde, Rumların da fikirleri mevcuttur. Bu iki zıt görüşe sahip kişilerin Geçitkale ve Mermertepe'nin ehemmiyetine binaen sarf ettiği cümleler, burasının ne denli mühim olduğunu gösterir:

-“Boğaziçi’ni Türklerden temizleyelim. Üç yandan Boğaziçi’ni sarmak kolay. Geçitkale ile bağlantısını sağlayan yolun büyük bir kısmını ateş altına alabiliriz. Geçitkale ile bağlantısını koparır ya da

⁵⁵⁶ Bozkurt, 2005a: 208, 209.

güçleştirirsek üç yandan yapacağımız saldırı ile ayakta kalamazlar. Hele ana Türk Mahallesi'nden ayrı olan Cenktepe'yi ele geçirirsek ateş altına alamayacağımız hiçbir yerleri kalmaz, ama söylediklerimi gerçekleştirmek için merkezden takviye yanında tüm çevre köylerin de devreye girmesi ve bize yardımcı olması gerekir.”⁵⁵⁷

EOKA üyelerinden Karayannis'in bu fikri, Geçitkale'nin bölge adına hangi mahiyette olduğunu anlatmaktadır. Geçitkale, Türkler için bir kavşak ve merkez durumundadır.

Çatışma döneminde Kıbrıs'ın Türk yerleşim birimlerinde yaşananlar, Maroni köyü üzerinden aktarılır. Burada göçe zorlanan Müslüman Kıbrıs Türkü'nün başına gelen vakalardan hareketle yaşanan gerçeklerin unutturulmaması amaçlanır. Maroni, bir nevi sembol mekân kimliğiyle okurlara sunulur. Ayrıca açık-geniş ve genel mekân özellikleri taşıyan bu köy, insanların terk etmek zorunda kaldığı bir yerleşim birimine dönüşür. Dolayısıyla burası, her anlamda daralan bir yapıya evrilir:

Bu arada, 1964'ün ilk günlerinde köyün batısındaki Maroni köyü Türkleri de köylerini terk ettiler. Tümü ile savunmasızdılar. Köyde TMT'nin bir nüvesi vardı ama silahları yoktu. Maroni köyünün EOKA başkanı, onları baskı altına ve kuşatmaya aldı. Yalnızlaştırıldılar, gıda sıkıntısı çektiler, korkutuldular. Sonuçta, köylerini terk etmekten başka çare bulamadılar. Bir kısmı çevre köylerine dağılırken büyük kısmı, Boğaziçi'nin Türk Mahallesi'ne göç ettiler.⁵⁵⁸

Romanda önem teşkil eden bir başka yer, Nitsa'nın evi ve odasıdır. Kapalı-dar mekân olarak tanımlanabilecek bu yer, Rum Mahallesi'ndedir. Burası; Mehmet ile Nitsa'nın aşklarının alevlendiği, ilk cinsel birlikteliklerinin yaşandığı, buluşma mekânına evrilen bir hususiyet teşkil eder. Aynı zamanda Mehmet, bu ev civarlarında vurulur ve ilk müdahale, Nitsa'nın odasında yapılır. Ayrıca Mehmet'in kısa süre olsa bile saklandığı yerdir. Bununla beraber Nitsa, babası Deli Hristo'dan burada dayak yer ve bebeğini burada yitirir. Fakat bebeğini kaybettiği yer olan odasını içine alan bu evde, Deli Hristo da Mehmet tarafından öldürülür. Kısacası Nitsa'nın odası, sembolleşir. Çünkü aşkın galip geldiği bu odada Deli Hristo; Mehmet, Nitsa ve bebeklerine zarar verir ve onlara düşmanca bir davranış sergiler. Mehmet'in Hristo'yu evinde öldürmesi, aslında bir düşmanlığa son verme ve sevdiklerine zarar vereni yok etme manasındadır. Ayrıca adada huzur bozan ve zalimlik yapan bir kişinin öldürülmesi, birçok yorumu beraberinde getirir.

Sonuç itibarıyla *Bir Gün Belki*, Boğaziçi'nde yaşanan olaylar temelinde teşekkül eder. Bu vakalar, zaman zaman çevre köylere yayılır. Kimi yerlerinse sadece isimleri geçmekle

⁵⁵⁷ Bozkurt, 2005a: 301.

⁵⁵⁸ Bozkurt, 2005a: 118.

beraber eserde, açık-geniş ve kapalı-dar mekânlara rastlanır. Ayrıca romandaki birçok mekân, var olduğu özelliklerden sıyrılarak sembolize edilir ve başka işlevlere bürünür.

3.6.2.3.2.4. Kişiler

Romanda işlevi bulunan kişi sayısı oldukça fazladır. Romandaki kişilerin tasnifi, aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

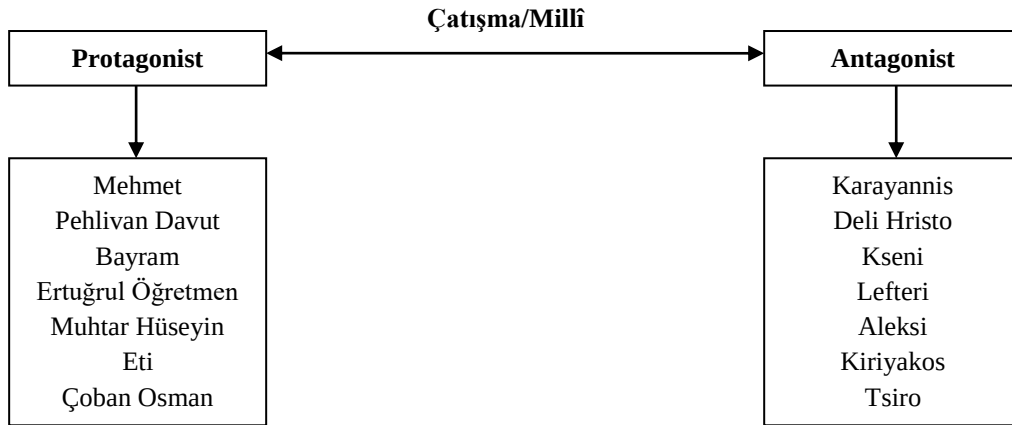
Tablo 3.11 İsmail Bozkurt'un *Bir Gün Belki* Romanındaki Kişilerin Sınıflandırılması

Aslı Kişiler: Mehmet, Nitsa.

Yardımcı Kişiler: Zehra, Dilek, Pehlivan Davut, Hasan, Bayram, Dinçer, Ertuğrul Öğretmen, Muhtar Hüseyin, Çoban Osman, Eti, Emine, Kemal Bey, Necdet Bey, Kenan Bey, Ayer Bey, Deli Hristo, Mariya, Niki, Karayannis, Tsiro.

Dekoratif Kişiler: Kezban, Yusuf, Yusuf'un Annesi, Salih, Öğretmen, Süleyman Dede, İbrahim Amca, Corç Dayı, Tuncer, Fahri, Hasan Bulli Kardeşler, Şevket Dayı, İbrahim Dayı, Musa Dayı, Ahmet, Cahit, Bekir, Bipiro Hasan, Halil, Talât, Kara Salih, Yasemin, Mahmut, Abdullah, Fuat, Nihat Bey, Yıldırım, Ertan, Refet, Mustafa, Özer, Arif, Bulli Mehmetali Dayı, Derviş, Altay, Fevzi Dayı, Hakkı, Turgut, Kosta, Taner, İlker, Polis Hasan, Tuğrul, Tahir, Pelin, Dervişe, Remzi, Ahmet, Mihail, Aleksi, Kiriyaos, Yanni, Dimitri, Stavridinis, Kseni, Lefteri, Gogo, Mida ve Yorgo.

Bir Gün Belki adlı eserde, “dinamik tanıtma” yöntemiyle kişilere yer verilir.⁵⁵⁹ Yani fiziksel ve psikolojik özellikler, olayların akışı dâhilinde dikkatlere sunulur. Bu doğrultuda merkez yansıtıcı konumundaki Mehmet ve Nitsa'ya değinen İsmail Bozkurt, vakanın gidişine etki eden kimi yardımcı şahıslardan da bahseder. Ayrıca yapıttaki kişilerin, asıl ve karşıt güç olarak ayrılması olasıdır:

Şekil 3.4 İsmail Bozkurt'un *Bir Gün Belki* Romanında Saptanan Protagonist-Antagonist Güçlerin Tasnifi

Mehmet: Romanın aslı ve merkez yansıtıcı kişisi Mehmet, Pehlivan Davut ile Zehra'nın oğludur. Mehmet, Nitsa'nın perspektifinden iç çözümleme metoduyla şu şekilde tahlil edilir:

⁵⁵⁹ Çetişli, 2004: 71.

“Kötü bir Türk değil Mehmet.” diye düşündü. Hele babasının söylediği gibi bir yaratık hiç değildi. Düpedüz bir insandı. Genç bir insandı. Üstelik boylu poslu, erkek güzeli, yakışıklı idi. Kahverengi gözleri de bayağı etkileyici idi. Karaya çalan dağınık saçları bile ona yakışmıştı.⁵⁶⁰

Aynı zamanda Türk milliyetçisi olan Mehmet, TMT kapsamına alınabilecek özelliklere sahiptir. Zorlu koşullarda Mehmet’in TMT’ye uygun görülmesi, onun örnek bir kişi ve vatansever olduğuna işarettir. Ses tonu ile dikkat çeken Mehmet, liseyi bitireli aylar olur fakat henüz düzenli bir iş bulamaz. Cesur, gözü pek bir yapıdadır. Boş zamanlarında avcılık yapan Mehmet, tarım işlerinde ailesine yardım etmektedir.

Mehmet, “vatan mefkûresi”ne derinden bağlıdır. TMT Andı içer ve daima buna sadık kalır. Hatta Nitsa, kendisine Rumlarla ilgili bilgiler verdiğinde ve bazı sorular yönelttiğinde ona cevap vermez; TMT’nin gizli planlarını Nitsa’ya anlatmaz. Ülke sevdasını, her türlü sevgiden üstün tutar:

Mehmet, kendi tarafındaki olağandışlıkları anımsadı. İlginçti. Kendisi de aynı kaygıları taşıyor, bir şeyler olacağından kuşkulanıyordu. Bir önsezi mi idi bu? Nitsa’ya kendi kuşkularından söz etmeyi düşündü bir an. Olamazdı. Kendisi TMT’nin and içmiş bir üyesi idi. Bildiklerini, sezinlediklerini kendisine saklamalı idi.⁵⁶¹

Başarılı bir TMT neferi olan Mehmet, Eti ve diğer TMT yöneticilerinin takdirini kazanarak kısa süre içerisinde Vurucu Ekip’te görevlendirilir.

Roman içerisinde akan olaylarda, zaman zaman Mehmet’in iç çatışmaları görülmektedir. Mehmet’in yaşadığı ilk iç çatışma, isagülü bağlamında Nitsa ile dalga geçmek olup ardından bu düşüncesinin hümanist bir yaklaşım olmayacağı yönünde seyretnesidir. Bu dilemmanın akabinde bir Rum kızı ile aşk yaşamasının TMT Andı’na ters düşüp düşmeyeceğini sorgular. Mehmet’in bir diğer iç çatışması ise Nitsa’yla alakalıdır. Nitsa’nın kendisine gizli bilgiler vermesi ve ilişkinin cinsellik boyuta ilk başlarda taşınmaması üzerine Mehmet’in kafasında soru işaretleri oluşur. Bu yüzden Nitsa’ya nasıl yaklaşması gerektiği hususunda ikilemde kalır. Ayrıca Deli Hristo’nun Türklere karşı tutumu, Mehmet’in Nitsa ile ilişkisinin ilk günlerinde ikircikli bir bakış açısı sergilemesine sebep olur:

–“Bilmem. Herhâlde artık gitmeyeceğim. Daha doğrusu gitmeyi düşünmüyorum. Yine de rahat değilim yeğenim. İçimde müthiş bir sıkıntı var. Duygularım dengesiz. Nitsa’ya bazan çok kızıyorum. Bazan ona acıyorum. Sonuçta onu unutamıyorum. Aklımdan hiç çıkmıyor. Ne olacak bilmem.”⁵⁶²

⁵⁶⁰ Bozkurt, 2005a: 13.

⁵⁶¹ Bozkurt, 2005a: 86.

⁵⁶² Bozkurt, 2005a: 99.

Mehmet'in aklına, bütün zorlukları geride bırakıp Nitsa ile beraber kaçma fikri gelir fakat içtiği yemin ve ailesi usuna gelince bu düşüncesinden vazgeçerek bu husustaki iç çatışmasından sıyrılır. Çünkü milleti, bayrağı ve değerleri; her şeyin üzerindedir. Buna rağmen Mehmet, Nitsa'dan vazgeçmek istemez. Onunla adadan uzaklaşma isteğini unutsa bile aşkını kenara atacak bir yapıda değildir. Bayram, vatanı ile Nitsa arasında bir tercih yapması durumunda ona nasıl bir yol izleyeceğini sorar. Bu soru üzerine Mehmet, yine bir iç çatışma yaşar:

-“Bilmiyorum yeğenim. Ne olacaksa olacak. Ve ne olacaksa da olsun. Umurumda değil. Nitsa kanıma işledi artık, ona tutuldum. İstesem bile ondan vazgeçemem. Vazgeçeyim desem de vazgeçemem. Kafam vazgeçse ayaklarım beni oraya sürükleyecek. (...) Bu soruyu kendime çok sordum yeğenim. Yanıtlayamadım. Yanıt veremedim. Şu anda da yanıtlayamam. Ne Nitsa'dan vazgeçebilirim ne yurdumdan, halkımdan, ulusumdan, TMT'den, ne de ailemden. Keşke hepsi bir arada olsa!”⁵⁶³

Mehmet, vatanına bağlı bir kişidir. Bununla beraber Nitsa'yı da çok sevmektedir. Aralarındaki ilişkinin başladığı ilk dönemlerde, zaman zaman ondan şüphelenir. Nitsa'yı tanıdıkça kafasındaki belirsizliklerden sıyrılır ve ona karşı beslediği duygunun ismini koyar. Var olan meşakkatli ortam ve süreçte ise hem milletinden hem de Nitsa'dan vazgeçmemek için çabalayan Mehmet, içine düştüğü gelgitlerden arınarak net bir tavır ortaya koyar.

Mehmet; sakın, sevecen ve merhametlidir. Lakin EOKA'nın Türklere zulmetmesi, var olan savaş ortamı, Nitsa ile yaşadığı aşk ve bunları öğrenen Deli Hristo'nun sevdiği kızı dövmesi ve bebeklerini katletmesi sonucunda Mehmet; başka bir hüviyete dönüşür. Dolayısıyla Mehmet'in ruh hâli farklılaşır, kendisini manen bir sarsıntı içerisinde bulur. Sonuç olarak bu psikolojiden Deli Hristo'yu öldürerek uzaklaşır ve esas davası olan vatan için hareket eder. Ayrıca Mehmet'in kişilik analizi, neden-sonuç birlikteliği kapsamında; dolayısıyla determinist bir potada değişime uğrar. Kısacası Mehmet, hayalini kurup düşünüyü gerçeğe taşıyamayınca ve sevdiklerini bir bir yitirince yeni bir kimlik kazanır ama romanın sonunda aslî kişiliğine geri döner. Mehmet, aşkın sembolü olmakla birlikte aynı zamanda kaybedenlerin romandaki tezahürüdür. O, roman boyunca bir yandan maddî aşkı Nitsa için bir yandansa manevî aşkı Kıbrıs Türklüğü adına mücadele vermektedir. Buna ek olarak Mehmet, İsmail Bozkurt'un alter egosu olarak da bazı özelliklerini içerisinde barındırmaktadır. Otobiyografik özellikler taşıyan romanlarda kahramanlar aracılığıyla ortaya konan bazı fikir, söylem ve davranışlar; bu durumu gösterir niteliktedir.

⁵⁶³ Bozkurt, 2005a: 177.

Nitsa: *Bir Gün Belki*'nin aslî kişilerinden Nitsa, Mariya ile EOKA üyesi ve Elen milliyetçisi Deli Hristo'nun tek kızıdır.

Kızın iri yeşil gözleri; duru, doğal bir güzelliği vardı. Kumral saçları dağınıktı. Üzerinde diz hizasına kadar inen alacalı bir entari, ayaklarında basit ayakkabı vardı. Çorapsızdı. (...) Nitsa da oldukça uzun boylu bir kızdı. Boylu poslu Mehmet'in yanında, dengeli bir görünüm yaratıyordu.⁵⁶⁴

Nitsa, alımlı ve güzeldir. Romanda aşkın bir diğer sembolü olan Nitsa, her şeyi göze alarak Mehmet'e karşılık verir ve sonunu düşünmeden yüreğinin rüzgârına kendisini bırakır. Deli Hristo'nun kızı olmasına rağmen ondan farklı bir kişiliğe sahip Nitsa, ön yargıları olmayan ve insanî yanı ağır basan bir kimsedir. Zor ve anlaşılması güç bir karakteri haizdir. Genellikle durgun ve içe kapanık bir yapıdadır ama mutlu olduğunda kabına sığmaz. Utangaçtır. Anı, anına uymayan ani ruh değişimleri yaşar. İki millet arasındaki gerilimden zarar görenleri temsil eder. Mehmet'i tanıdıkça Türkleri seven, babasının yaklaşımını hatalı bulan bir kimliktedir. Dolayısıyla değişime açıktır. Ayrıca vakti geldiğinde aşkı için ölümü göze alan, cesur bir yapıdadır. Mehmet'le tanıştığı ilk dönemlerde, geleceğe dair iç çatışmalar yaşar.

Davut Pehlivan: Romanın yardımcı kişilerinden Davut Pehlivan, Mehmet'in babasıdır. Deli Hristo'nun karşıt karakteridir. Hristo'ya karşı kin beslemektedir. TMT'nin gizli bir örgüt olmasına rağmen onun TMT mensubiyetini bilmeyen yoktur. Davranışları, konuşmaları ve milliyetçi duruşuyla kendisini belli etmektedir. Merhametli, insancıl, kendini sorgulayan bir yapısı vardır. Ayrıca komünist düşmanı olan Davut, Deli Hristo'dan bir yanı sıra ayrılır. Deli Hristo, bütün Türklerden nefret etmekte ve onları katletmek istemektedir. Davut Pehlivan'ın ise hümanist bir kişiliği vardır. Davut, Rumları sevmese bile onların hayat hakkının elinden alınmasına dair söylemlerde bulunmaz. İkili arasındaki bu farkı Mehmet, şu şekilde dile getirir:

-“Deli Hristo'nun Türk düşmanlığını biliyordum. Bilmeyen yok zaten. Kim bilir 1957'de, 1958'de kaç Türk'ün kanına girdi? Hâlâ daha kini geçmedi. Babam da Rum düşmanı, biliyorsun. Kesinlikle Rumları sevmez ama ben hiçbir gün onda böylesi bir kin görmedim. Öç almaktan hiç söz etmedi. Rum sözünün geçtiği yerde kızar, küfreder. O kadar. İkisi çok farklı.”⁵⁶⁵

Davut'un Rumlara karşı bu tutumunun en önemli nedeni, çocukluğunda Rumların Kıbrıs Türklerine karşı takındığı tavidir. Küçük yaşlardan beri Deli Hristo ile birçok kez

⁵⁶⁴ Bozkurt, 2005a: 7, 14.

⁵⁶⁵ Bozkurt, 2005a: 98.

karşı karşıya gelir. Bu nefret, genellenerek yeni bir perspektife evrilir ve Rumların faşizan bakışları neticesinde keskin bir yaklaşıma dönüşür. Bu düşüncelerine rağmen Davut Pehlivan, Deli Hristo gibi bağınaz ve kindar değildir. Ayrıca Davut'un "Pehlivan"lığı, çocukluklarında Hristo'yu birçok kez yenerek onu "Deli" edecek güreş kabiliyetinden ve gücündendir.

Deli Hristo: Eserin yardımcı kişilerinden Deli Hristo, Nitsa'nın babasıdır. Pehlivan Davut'un ötekisidir. Bağınaz bir Rum milliyetçisidir. Türkleri hiç sevmeyen, "Türk" kelimelerinden bile nefret eden "Enosis" taraftarı ve EOKA mensubudur. Adanın Yunanistan'a bağlanamamasının ona göre tek sebebi, Türklerin varlığıdır. Genelde Türklere düşman olan Deli Hristo, özelde ise Davut'a karşı kin beslemektedir. Bu durum, onun ileride saplantılı bir kimlik olmasına ve Türk düşmanlığının artmasına neden olur:

Türkler, daha önce de Yunanlılar için "Küçük Asya Bozgunu"nu yaratarak Megali İdea'nın önünü kesmişlerdi. Oysa Yunan orduları neredeyse Ankara'ya bile girmişlerdi. Hristo, on yaşlarında idi o günlerde. Yunan bayrağını çekip köy papazının peşinde Türk Mahallesi'ne yaptıkları yürüyüşü, "Zito Enosis, Zito Ellada" diye haykırmalarını çok iyi anımsıyordu. Türkler, başlarını eğerek sinip kalmışlar, sessizce kendilerini izlemişlerdi. Kimse çıkıp da bir şey söylememişti. O zaman Türklerin korkak olduğu yargısına varmıştı. Davut'la ilk kez o gün karşılaşmışlardı. Kendileri Türk Mahallesi içinde yürüyüp çığlık atarken bir köşede durup diğer Türkler gibi kendilerini seyretmişti. Çocuk gözlerinden ateş çıkıyordu sanki. Kendi yaştı olduğu için daha o günden ilgisini çekmişti Davut. Sonra "Küçük Asya Bozgunu" gelmiş; bu kez Türkler, Türk bayrağını çekip Rum Mahallesi'ne yürümüşlerdi. "Yaşasın Mustafa Kemal Paşa, Yaşasın Türk Ordusu!" diye haykırışlarını unutamıyordu. Bu kez kendileri başlarını öne eğmişler, sus pus olmuşlar, bağırıp çağıran Türklere tek söz söyleyememişlerdi. Türkler arasında yaştı Davut da vardı. Ta yanına kadar sokulmuş, sanki doğrudan ona bağırıyordu. Daha o gün, Davut'a kin duymaya başlamıştı. O gün bu gündür Hristo'nun Davut'a ve Türklere duyduğu kin hiç sönmemiş, bir gün öç alma isteği ile yanıp tutuşmuştu. Türk düşmanlığını, Türklere duyduğu kini ve Türklerden öç alma duygusunu, daha sonraları okulda öğretmenleri sürekli kamçıladı. Enosis'i gerçekleştirmek için EOKA kurulunca Hristo hemen EOKA'cı oldu. Türklere karşı girişilen birçok eylemin içinde yer aldı. Birçok Türk'ün kanına girdiği söyleniyordu.⁵⁶⁶

Görüldüğü üzere Deli Hristo, EOKA'nın Boğaziçi köyündeki en bağınaz üyelerindendir. Çocukluğundan itibaren Türklere karşı etrafına düşmanlık aşılar ve Türklerle hesaplaşacağı günün hayaliyle yaşar. Onun tek rüyası, "Büyük Yunanistan" fikridir. Bunun yanı sıra çocukluk yıllarında Davut'la güreşen ve ona mağlup olan Hristo, bu durumu içselleştirerek düşmanlık hâline dönüştürür. En küçük kıvılcımda bile öç duygusu kabarır. Deli Hristo'nun Türklere olumsuz bakışı, uç noktalardadır:

⁵⁶⁶ Bozkurt, 2005a: 23-24.

Nitsa, babasının köpeklerini vurup öldürmesini hiç unutmuyordu. Türkleri köpek olarak gören ve Türk adını verdiği kendi köpeğini gözünü kırpmadan öldüren bu adam, bir Türk'le ilişkisi olan kızını herhâlde yaşatmazdı. (...) Babası sevinçten uçuyordu. Şu kadar Türk'ün öldürüldüğü, şu kadar Türk köyünün boşaltıldığı, şu kadar Türk'ün tutsak alındığı, şu kadar Türk'ün yitik olduğu ve benzeri haberler onu mutlu ediyor; zevkten çıldırtıyordu. "Sıra bu köydekilere de gelecek. Bu köyde de Türklerin kökünü kazıyacağız. O Davut denen köpeğin derisini yüzeceğim." diyordu.⁵⁶⁷

Baskıcı, geçimsiz, hayata at gözlüğü ile bakan Deli Hristo; 1950'lerin ve 1960'ların ada koşullarında toplumsal manada Rum faşizanlarını temsil etmekte ve dönemin realist sürecini ortaya koymaktadır. Onun bu perspektifini, Davut Pehlivan şu şekilde özetlemektedir: "Deli Hristo benim can düşmanım. Türk düşmanı. Kaç Türk'ün kanına girdi. Domuzun teki. Kıyıcı. EOKA'cı."⁵⁶⁸ Kısacası Deli Hristo; düşmanlığın, kinin, ölümün ve savaşın tarafıdır. Özetle bütün menfî durumların simgesi olmakla beraber obsesif bir hüviyettir. Bu takıntılı durum, çocukluk yıllarına dayanmaktadır.

Şu da belirtilmelidir ki Davut Pehlivan ve Deli Hristo, bireysel hüviyetlerinden öte ait oldukları toplumları temsil ederler.

Mariya: Yapıtın yardımcı kişilerinden Mariya, Nitsa'nın annesidir. Kocasını gibi geçimsiz ve faşizan bir karaktere sahip değildir. Türklere karşı kin beslememekle birlikte hümanist bir düşüncededir. Bu yönüyle Nitsa, annesiyle benzerlikler taşımaktadır. Hatta Mariya, Deli Hristo'nun Türklere karşı tutumunu eleştirir. Kızı ile aralarında arkadaşça bir ilişki vardır. Bu sebeple Nitsa tarafından çok sevilmektedir.

Beş çocuğu vardır. Bunlardan dördü erkek, biri kızdır. Oğullarından üçü evlidir. İkiisi Londra'da, biri Leymosun'da ve en küçük oğlu ise bekâr olup İskele'de yaşamaktadır. Tek kızıysa Nitsa'dır ve bu nedenle ona daha sevecen davranmaktadır. Mariya'nın insanî yanları gelişmiştir. Savaş karşıtı tarafı, her daim ağır basmaktadır. Dolayısıyla Mariya, akliselim hareket etmektedir:

-“Korkmakta haklısın kızım. Ülkemiz çok kötü günler geçiriyor. Zavallı Türkler! Olan onlara oluyor. Baksana, bir yerlerde hiçbir iz bırakmadan kayboluyor, öldürülüyorlar. Köylerini, evlerini bırakıp kaçıyorlar. Yazık bu insanlara! Yazık! Ama bizim yapacağımız bir şey yok. Bize bir şey olmaz. Biz, yaşamamıza bakmak zorundayız.”⁵⁶⁹

⁵⁶⁷ Bozkurt, 2005a: 128-129.

⁵⁶⁸ Bozkurt, 2005a: 275.

⁵⁶⁹ Bozkurt, 2005a: 129-130.

Görüldüğü üzere Mariya, köyde yaşananların farkında olup Rumların Türklere karşı yaklaşımlarının şuurundadır. Fakat insancıl tarafı yanında umursamaz bir tavrı da vardır ve yaşananları kabullenerek kendilerinin zarar görmeyeceğini düşünmektedir.

Mariya, tecrübeli ve genç psikolojisinden anlayan birisidir. Yıllarca köyde ebelik yapmış, sağlık bilgisi bulunan bir kadındır. Nitsa'ya, yaşananlardan dolayı kızsız da ona hep annelik içgüdüsüyle yaklaşır.

Hasan: Romanın yardımcı kişilerinden Hasan, Mehmet'in amcasının oğludur. Mehmet'ten dört yaş büyüktür. TMT mensubu olan Hasan, Mehmet'i de TMT bünyesine dâhil etmek için teşkilata götüren kişidir. TMT'de oğulbeyi olarak görev yapar.

Bayram: Eserin yardımcı kişilerinden Bayram, İbrahim'in oğludur. Mehmet'in bir diğer amcaoğlu, yaşıtı ve en yakınıdır. Evlilik için maddî ve manevî hazırlıklarını tamamlamasına rağmen karşı cinsle ilişki kuramaz. Bu yönüyle çekingendir. Okumamıştır. Küçük yaştan itibaren çiftçilikle uğraşır. Babası, zengin birisidir. TMT kapsamında, Vurucu Ekip'te görevlendirilir.

Dinçer: Mehmet'in yaşıtı olan Dinçer, yapıtın yardımcı kişilerindendir. Pelin ile ilişkisi vardır ve bu ilişkiden Pelin, gebe kalır. Dinçer, ufak tefek bir fiziğe sahiptir. Karıncaya bile zarar vermeyen, sabırlı ve iyi niyetlidir. Yoksul bir ailenin çocuğu olan Dinçer, ilkokuldan sonra doğrudan hayata atılır. Babası Tahir, toprağı olmayan bir köylüdür. İki odalı bir evde yaşarlar. Altı kardeşten oluşan ailenin üçüncü çocuğudur. Abisi ve ablası evlidir. Dinçer ve babası Tahir, ekmeğini taştan çıkartacak yapıdadırlar. Kimseye avuç açmadan alın teri ile geçinmektedirler. Okulunu bırakınca babasının yolundan giden Dinçer, ırgatlık ve avcılıktan geçimini sağlar. Doğa ile iç içedir. Kendi olanaklarıyla Pelin ile yaşayacağı evi inşa eder.

Remzi: *Bir Gün Belki*'deki şahıslardan bir diğeri olan Remzi, Mehmet'in arkadaşıdır. Patavatsızdır, bu yüzden toplumda sevilmez. Mehmet'ten üç, dört yaş büyüktür. Yaşıtlarıyla pek anlaşılamayan Remzi, kendinden küçüklerle vakit geçirmek istese bile onların arasında ihtilafa yol açacak söylemlerde bulunmakta ve bu yüzden çevresince kabul görmemektedir.

Zehra: Romanın yardımcı kişilerindendir. Mehmet'in annesidir. Hamarat, el becerisi yüksek, geleneklerine bağlı bir Türk kadınıdır. Hangi koşulda olursa olsun analık içgüdüsüyle hareket eden Zehra, yaşanan olumsuzluklardan sonra dahi Mehmet'i yalnız bırakmaz. Bu yanıyla Mariya ile karşılaştırılabilir. İkili arasındaki benzerlik, annelik içgüdüsü temelindedir.

Dilek: Mehmet'in kız kardeşidir. Etrafını detaylı bir biçimde gözlemleyen, dikkatli bir yapısı vardır. Abisinin sırlarını saklayan ve her koşulda abisinin yanında olan duruşu ile ideal bir kardeş profili çizer.

Niki: Nitsa'nın en yakın arkadaşıdır. Can dostu, sırdaşı, bir nevi kardeşidir. Nitsa'nın en zor zamanlarında herkes onu dışlarken Niki, ona hiçbir zaman sırtını dönmez; aksine ona yardım etmeye devam eder. Nitsa ve Mehmet'in aşkına saygı duyan Niki, insanî kıymetleri üst seviyede ve cesur bir karaktere sahiptir.

Karayannis: EOKA'nın Boğaziçi sorumlusudur. Kandan beslenen, bağınaz bir Rum milliyetçisidir. Deli Hristo'nun müştakı olarak kabul edilebilir. Hristo'dan tek farkı, daha soğukkanlı ve sinsî olmasıdır.

Ertuğrul Öğretmen: TMT dâhilindeki “Sarı Petek”in lideridir. Atak, girişken, sorumluluk alabilen ve TMT ile özdeşleşmiş bir şahsiyettir. 28 yaşında, kısa boylu, atletik vücutlu genç bir adamdır. Saçları hafif döküktür. İngilizcesi oldukça iyidir. Evli ve üç kız babasıdır. Eşi de öğretmendir. Ertuğrul ve ailesi, Boğaziçi'nde üç yıldır ikamet etmektedir. Oturdıkları ev, Türk-Rum sınırındadır. Hatta hududun Rum tarafına daha yakındır. Bu sebeple ortalık ısınınca ailesini oradan alır ve Hüseyin'in evine yerleştirir. Bu köy, TMT bağlamında Geçitkale'ye bağlıdır. Ertuğrul buranın önemli simalarından olmakla beraber reel hayatta da var olan bir kimsedir. Dolayısıyla İsmail Bozkurt'un hayatındaki reel isimlerden olması hasebiyle önem teşkil eder.

Muhtar Hüseyin: Eti'nin babasıdır. 52 yaşlarında, orta boylu ve şişmancadır. Kır ve gür saçları vardır. Dürüst, saygın, güvenilir, yürekli, korkusuz, milliyetçi ve cömerttir. Geçitkale'de rüştiyeyi tamamlar, sonra da çiftçiliğe başlar. Katır arabası vardır. Bununla hem kendi işlerini yürütmekte hem de taşımacılık yaparak geçimini sağlamaktadır. Daha sonraki zamanlarda ise katırlarını ve tarlasını satar. Eski bir köy otobüsü olarak çiftçiliği bırakır. Lefkoşa'ya ve İskele'ye seferler düzenler. Arada da yük taşımacılığı yaparak geçinir. Köydeki ilk TMT mensuplarından. “Yeşil Petek”in lideridir. Babacan yapısı ile Ertuğrul'u çok sevmekte, ona kol kanat germekte ve onunla iyi anlaşmaktadır. Cesaretli, köylü tarafından sevilen, liderlik özelliği gösteren birisidir. Beş oğlu, bir kızı vardır. Biri ana vatanda, ikisi Lefkoşa'dadır. Kızı ile iki oğlu ise yanındadır. Savaş nedeniyle uzun süre adadaki çocuklarından haber alamaz.

Romana yazarın hayat hikâyesi merkeze alınarak bakıldığında ise İsmail Bozkurt'un babası ile Muhtar Hüseyin arasındaki benzerlikler dikkat çekmektedir. Dolayısıyla Muhtar Hüseyin, sanatçının gerçek hayattaki babasının karşılığıdır.

Tsiro: Sömürgeci ülkelerin, romandaki temsilcisidir. “Tsiro”, takma adıdır. Bu kelime sözlükte, “çıplak” manasına gelmektedir. Yoksul bir ailenin çocuğu olması ve giyecek kıyafeti bulunmaması nedeniyle bu isimle anılmaktadır. Genç yaşında Amerika'ya giden Tsiro, madden ferahlar ve eşini yitirince adaya geri döner. İnsanlara tepeden bakmayı

yeğleyen, Türklere aşağılayıcı ifadeler kullanan; bundan ötürü Türklerce kabul görmeyen bir kişidir. Dolayısıyla Türk düşmanı şeklinde tanınan Tsiro, Amerikan vatandaşlığını öne sürerek rahat hareket etmektedir. Bu sebeple korku duymadan, pervasızca Türk düşmanlığını her platformda dile getirmektedir. Enosis hayalini sürekli anlatan ve Kıbrıslı Türklere teslim olmaları gerektiğini söyleyen, bu sebeple tehlikeli görülen bir kişidir. Türkleri tahrik eden, sözleriyle sürekli hakaretlerde bulunan Tsiro; Çoban Osman tarafından öldürülür.

Tsiro karakteri, İsmail Bozkurt'un hayatı incelendiğinde gerçekte var olan bir kişinin kurmaca âleme aktarılan şahıslarındandır. Yazarın hayatında vuku bulan hadisenin aslı, Ditsiro adını taşıyan Amerikan vatandaşı ile benzerdir. Dolayısıyla sanatçı, hayatında şahit olduğu bir kesiti romanına aktarır.⁵⁷⁰

Çoban Osman: İskit dayının oğludur. Genç yaştadır. Okumamıştır. Ata mesleği çobanlıktan geçimini sağlamaktadır. Ufak tefek, güçsüz kuvvetsiz ama yürekli ve ataktır. Karşısında bir dev olsa bile korkmadan onla mücadeleye girecek yürekdedir. Dönemin şartları itibarıyla Rum faşizanları tarafından öldürülen çobanlardan haberdar olan Osman, tedirgin bir şekilde ve Türk Mahallesi yakınlarında hayvanlarını otlatmaktadır. Aniden Tsiro'yu karşısında görür. Tsiro, Osman'ı tehdit eder ve elindeki tüfeği ona doğru uzatır. Tsiro'nun bu hareketiyle Osman, elindeki baltayla kendisini savunur ve Tsiro'yu öldürür. Tsiro'daki Amerikan tüfeği, onun emperyalist bakışın temsilcisi olduğunu gösterir. Sömürgeci anlayışa karşı sosyal statüsü ne olursa olsun bir Türk genci tarafından Tsiro'nun hayatına son verilmesi, emperyalizmin köydeki unsurlarına sessiz kalınmadığı mahiyetinde bir ileti taşır. Buradan hareketle Osman, millî değerleri temsil eden Türk evlatlarından biri şeklinde görülebilir.

Eti: Orta boylu, tıknazca, genç bir adamdır. Boğaziçilidir. Lefkoşa'da üst görevlerde bulunan ama köyünün sıkıntılı durumunu duyunca Lefkoşa'dan ayrılarak köyüne gelen ve burada görev almak isteyen Kıbrıslı bir Türk'tür. Köylerden Lefkoşa'ya giden ve buraya yerleşenlerin sayısı fazlayken Eti'nin köyüne dönmesi, millî bir davranıştır. Savaştan önce köyündeki spor kulübünün başkanlığını yapar. İş Lefkoşa'da olsa bile her hafta sonu köyüne uğrar. Fakat savaştan sonra köye gelemez. Annesi Emine Hanım, babası Muhtar Hüseyin'dir. Zeki, vatansever bir Türk milliyetçisi ve TMT neferidir. Kişisel menfaat ve hırslarından arınıktır. Onun tek gayesi, vatanın bekasıdır. Gönüllü olarak Lefkoşa'dan köye gelir ve burada kalmayı arzular. Soğukkanlı ve sorumluluk alabilen birisidir. Lefkoşa'da, Türk Cemaat Meclisinde yöneticidir. Liderlik vasfı üst seviyededir. TMT içinde "Hitit" kod adını kullanır.

⁵⁷⁰ Ditsiro, İsmail Bozkurt'un anılarında yer almaktadır. Yazar, bazı değişiklikler yaparak bu kişiyi romanına taşır. Ayrıntılı bilgi için bk. (Bozkurt, 2017: 79-84)

Üniversitede kamu yönetimi okumuştur. Umutsuzluk karşısında pes etmez ve zorluklardan başarı çıkarabilmeyi hedefler. Geçitkale görevinde de bu yaklaşımının meyvesini alır.

Eti, İsmail Bozkurt'un ta kendisidir. İdealize edilmiş bir şahıstır. Annesi, babası, kardeşleri hakkında verilen bilgilerden; yazarın özel hayatıyla alakalı diğer bahsedilenlerden, Kıbrıs Türklerinin var oluş mücadelesinde Bozkurt'un oynadığı rollerden ve yazarın sohbetlerdeki söylemlerinden hareketle bu yargıya ulaşılabilir.

Emine: Eti'nin annesidir. Yumuşak başlı, sessiz, cefakâr, özverili, ailesine düşkün, zorluklara katlanan bir bayandır. Çocukları içinde Eti'yi bir başka sever. Çünkü ilk göz ağrısıdır. Sürekli onun iyi olması için dua eder. Gerçek hayatta ise İsmail Bozkurt'un annesinin karşılığıdır.

Kemal Bey: Eti'nin ilkokul öğretmenidir. Uzun boylu, kır saçlı ve gözlüklüdür. TMT mensubudur. İsmail Bozkurt'un gerçek hayattaki öğretmenlerindendir.

Necdet Bey: Kısa boylu, tıknazca, saçları hafifçe kırlaşmış, yakışıklı, kırk yaşlarında birisidir. Eti'nin ortaokul yıllarından hocası olan Necdet Bey, TMT üyesidir. Bozkurt'un reel yaşamındaki öğretmenlerindendir.

Kenan Bey: Geçitkale bölgesinin polis kökenli komutanıdır. Ellili yaşlarda, kır saçlı, orta boylu ve tıknazcadır. Pasif bir kişiliği vardır. Sorumluluk almayı yeğlemez. Bu yüzden silik bir karakterdedir.

Ayer Bey: Geçitkale'de öğretmendir. Eti ve Kenan Bey ile beraber TMT adına çalışmaktadır. 40 yaşlarında, uzun boylu, esmer ve gençtir. Kenan ve Ayer Bey, TMT'de yer alsalar bile Eti gibi millî bir duruşa sahip değildir.

3.6.2.3.2.5. Anlatıcı ve Bakış Açısı

İsmail Bozkurt'un bu romanında da III. kişili anlatıcı ve ağırlıklı olarak ilahî bakış açısına yer verilir. Dolayısıyla her şeyi bilen, gören ve romandaki tüm unsurlardan haberdar olan bir anlatıcıdan söz edilebilir. Böylece anlatıcı, kurmaca dünyaya dair bilgilere sahiptir. Nadir olarak ise gözlemci bakış açısıyla karşılaşılır:

Akşam olunca çok uykusuz olduğunu söyleyerek odasına kapandı. Yatağına uzandı ama gözünü kırpmadı. Saatlerin geçmesini bekledi. Mehmet, gece yarısından sonra yarımda gelirdi. Buna göre eğer bu gece gelecekse gece yarısını 10-15 geçse, Mehmet mezarlık köşesinde olacaktı. Nitsa'nın içinden o köşeye gidip Mehmet'i beklemek geliyordu. Eve kadar gelmesinin onun için büyük bir tehlike olacağını düşündü. Gece yarısına doğru kalktı, sırtına kalın bir kazak giydi. Hiç ses çıkarmamaya çalışarak dışarı çıktı. Hanaydan babasının horultusunu duydu. Uzunca süren uykusuzluk sonrasında Deli Hristo, horul horul uyuyordu besbelli. (B.G.B., s. 170)

Bir Gün Belki'de yazar, mektup tekniğiyle I. kişili anlatıcı ve kahraman bakış açısından da yararlanır. Bu da İsmail Bozkurt'un kimi zaman tahkiyeli eserlerinde anlatıcı ve bakış açısı çeşitliğine başvurduğunu gösterir:

Biricik Sevgilim, Mehmet'im,
Sevgimiz meyvesini verdi.
Karnımda senin çocuğun var.
Bizim çocuğumuz.
Çok utanıyorum.
Sözle sana söyleyemeyeceğimi anlıyorum.
Bu kartı hazırladım.
Geline sana vereceğim.
Benden ayrılınca okursun.
Çocuğumuzu senin için karnımda taşıyorum.
Seni çok, çok, çok seviyorum.

Nitsa
(*B.G.B.*, s. 274)

Bu romanında Bozkurt, mektup tekniğiyle farklı anlatıcı ve bakış açıları kullanır. Fakat romanın geneline bakıldığında III. kişili anlatıcı ve ilahî bakış açısının tahkiyede egemen olduğu açıktır.

3.6.2.3.3. Tema

Bir Gün Belki'nin ana temalarından en önemlisi, aşktır. Romanda aşk, tüm farklılıkları ve muhataralı durumları göze alarak bir hayat kurma hülyası üzerine inşa edilir. Birbiriyle düşman ve savaş hâlinde olan iki millete rağmen aşklarına sahip çıkmaları, cesaretle sevdalarından vazgeçmemeleri ve tüm zorluklara katlanmaları; izleğin manasını ortaya koyar:

-“Mutluyum.” dedi Nitsa. Yatakta, Nitsa'nın başı Mehmet'in göğsüne dayalı öylece yatıyorlardı. “Çok mutluyum.” Uzunca bir sessizlik oldu. “Çok korktum Mehmet. Seni hep bekledim. Seni yitirdiğimi, bir daha hiç göremeyeceğimi sandım. Durmadan ağladım. Hep seni düşündüm.”⁵⁷¹

Mehmet, Nitsa'ya o kadar derinden bir duygu beslemektedir ki onun, Deli Hristo'nun kızı olmasını bile önemsemez. Hatta çatışma ortamında bile Nitsa'ya fırsat buldukça gider. Bunun tek sebebi, aşktır:

⁵⁷¹ Bozkurt, 2005a: 101.

-“Bizim evin arkasında sürekli olarak silahlı birileri var. Birkaç kez buluştuğumuz kovuğu da kullanıyorlar. Hem gelmeyeceksin diye kaygılandım. Hem gelip de o kovuğa girersin diye çok korktum.”

-“Biliyorum Nitsa! O kovuğun tehlikeli olduğunu tahmin ediyordum. Bu kez başka bir yoldan geldim.”

-“Canım sevgilim. Benim için katlandığın zorlukları, aştığın engelleri düşündükçe seni daha çok seviyorum ve senin de beni gerçekten sevdiğine inanıyorum. “

-“İtiraf edeyim ki... Başlangıçta ciddi bir niyetim yoktu Nitsa. Seninle dalga geçmekti amacım. Şimdi ise... Anımsarsın ya, 'sana abayı yaktım' demiştim. Gerçekten sana abayı yaktım. Gündüzüm gecem hep seninle dolu. Hep sana geleceğim günü düşünüp sayıklıyorum. Seni, istesem de bırakamam artık.”

-“Ben de öyle sevgilim. Ama ne olacak bu işlerin sonu? Babam ‘bu köyden Türklerin kökünü kazıyacağız’ diyor. Ya sizi bu köyden kovarlarsa.”

-“Hiçbir güç, bizi ayıramayacak Nitsa. Cehennem dibine de gitsem yine gelip seni bulacağım.”

-“Peki ya sonra? Daha sonra?”

-“Bilmiyorum. Bilemiyorum. Bu savaş nereye kadar gidecek? Daha neler olacak? Bilemiyorum ama herhâlde bugünden de kötü günler göreceğiz.”⁵⁷²

Mehmet ve Nitsa’ya göre aşk, bir millete özgü değildir. Farklı etnik kökenlerden bireylerin de birbirine âşık olabileceğine ve bu durumun, insanlar tarafından kabul görmesi gerektiğine inanmaktadırlar. Hatta savaş ortamındaki insanların dahi sevmeye hakkının bulunduğunu çünkü sevginin üst düzey bir hissiyat olduğunu düşünmektedirler. Ayrıca aşk ve sevda kavramlarını basite indirgeyerek bu duygusal yaklaşımlara ulusal bir pencereden bakmayı doğru bulmazlar. Bundan ötürü Rum olan Nitsa, bir silah sesinde dahi Mehmet için endişelenmektedir. Hatta yaralı Mehmet’e, babasının zarar verebileceği düşüncesi kafasında belirince tereddütsüz bir şekilde onu vuracağını dile getirir. Onlara göre aşkın ırkı yoktur:

Silahlar ilk patladığı zaman zangır zangır titremeye başladı Nitsa. Panikledi. Hemen Mehmet’i anımsadı. Onun için kaygılandı, korktu. Avlunun bir köşesinde çiçek suluyordu. Süzgeç elinden düştü. Öylece kalakaldı. Bir yandan da gözyaşları sel gibi aktı. (...) Dışarıda, evin arkasındaki bağrıışmaları ve arada bir babasının sesini duyuyordu. Birden olası bir tehlike canlandı gözünün önünde. Ya babası çıkar gelirse! Korunma güdüsü uyandı içinde. “Gerekirse onu vururum.” Sözleri döküldü ağzından.⁵⁷³

Mehmet, Nitsa’yı görmek için bütün tehlikeleri göze alır ve fark edilip yaralandığında ona zarar gelmemesi için yarı baygın durumda oradan uzaklaşır: “Bir an önce buradan uzaklaşmalı idi. Onun uzaklaşması, tehlikenin Nitsa’dan da uzaklaşması demektir.”⁵⁷⁴ Bu da Mehmet’in, kendi canından öte Nitsa’yı düşündüğünü göstermektedir.

⁵⁷² Bozkurt, 2005a: 131.

⁵⁷³ Bozkurt, 2005a: 159, 257.

⁵⁷⁴ Bozkurt, 2005a: 263.

Mehmet'in Nitsa için her fedakârlığı yaptığı hatta zarar görse dahi ileri gelen TMT yetkililerince ruhen anlaşıldığı, gözlerden kaçmamaktadır:

Eti, yine duygusallığa kapılır gibi oldu. İçinden “sevmek, suç değil.” demek geldi. Demedi. Diyemedi. “Savaşa karşı sevgi çok güzel.” demek geldi içinden, onu da diyemedi. Ortada bir gerçek vardı. Savaşta idiler ve Mehmet, disiplinsizlik yapmıştı. Ona bir ceza gerekiyordu. İstmeden yapacağı bir şeydi bu Eti'nin. Birkaç dakika kendi kendisi ile cebelleşti.⁵⁷⁵

Nitsa ve Niki'nin diyaloglarında yer alan şu cümleler ise aşkın sınır tanımazlığını ve Mehmet'in cesaretini göstermektedir:

-“Çok yürekli, çok gözüpek biri imiş. Buralara kadar gelmeyi göze aldığına göre. Seni kıskandım Nitsa. Keşke beni de böyle bir seven olsa.”
 -“Türk de mi olsa!”
 -Türk de olsa.”
 (...)
 -“Onu çok mu seviyorsun?”
 Nitsa'nın gözleri buğulandı.
 -“Çok, çok, çok seviyorum Niki!”⁵⁷⁶

Mehmet, yaşadıklarını düşündüğünde pişmanlık duymamaktadır. Aksine sevginin kutsallığına sığınmaktadır. Ama o, adadaki koşulların da farkındadır. Ayrıca barış ortamında bile Kıbrıs'taki iki milletin birbirine soğuk yaklaştığını, bu yüzden değişen bir şeyin olmayacağına kanaat getirir:

Yalnız geçen sonraki günler düşünüp durdu Mehmet. Hep sorguladı kendi kendini. Olanları anımsadı. Yaptıklarını ölçtü biçti. Pişman değildi. Pişmanlık duymuyordu yaptıklarından. Başlangıçta gönül eğlendirmek istemişti Nitsa ile. Sonra onu sevmişti. Çok sevmişti. Nitsa da onu sevmişti. Yaşadıkları ülkede, aykırı bir aşkı onlarınki ama doğa yasalarının önüne geçilemezdi ki! Eğer Kıbrıs'ta barış olsa ne olurdu? Bunu çok düşündü Mehmet. Çok fazla bir fark olmayacağı sonucuna vardı. Barış ortamında bile birbirlerine yabancı, birbirlerine uzaktı Türklerle Rumlar.⁵⁷⁷

Kısacası romanda aşk kavramı, üzerinde durulan bir husustur. Sonunu “Bir Gün Belki” diyerek ihtimallere bırakan olay örgüsü, kahramanların kişiliklerine tesir ederek onları bu yolda fedakârlıklara zorlayan ve ülkede yaşananlardan kendilerini aşk manasında

⁵⁷⁵ Bozkurt, 2005a: 289.

⁵⁷⁶ Bozkurt, 2005a: 313, 316.

⁵⁷⁷ Bozkurt, 2005a: 320.

soyutlayan bir hissiyat olarak addedilir. Düşmanlığın üstünde bir kavram biçiminde gösterilen aşk, alay amaçlı başlar ama rüyasına giren bir realiteye evrilir. Ayrıca sevdiği kadın ve bebeğine zarar veren Deli Hristo'ya karşı intikam duygusu beslemesinin sebebi, aşka dayanmaktadır. Yaşanan yasak aşk, her ne kadar onları mutsuz etse bile onlar, aşkın anlık büyüüne razıdırlar.

İmece ve komşuluk ilişkileri, romanda üzerinde durulan başka bir konudur. Bazı günler toplanılarak sofralar hazırlanması, sohbetler edilmesi, yardıma ihtiyacı olana destek verilmesi gibi durumlar; bu değerlendirmeler kapsamındadır. “Toplu işgücü isteyen işler, imece yöntemi ile yapılmıştı. İmece yaygındı köyde. Köy gençleri, imeceye seve seve koşarlar, bir gün sıranın kendilerine geleceğini bilirlerdi.”⁵⁷⁸ Özellikle düğünlerin, harnup toplama işinden sonra yapılmasına dikkat edilmektedir. Böylece evlenecek gençlere madden katkıda bulunma fırsatı oluşur. Kısacası köy ahalisi için imece ve komşuluk ilişkileri, önem teşkil eden toplumsal bir birliktelik hâlidir.

Vatan, eserde üzerinde durulan önemli düşüncelerden bir diğeridir. Özellikle TMT dâhilinde sınırlı maddî imkânlarla karşın verilen bu savaşım, bayrak sevgisinin kutsallığını gözler önüne serer. “Hüseyin de kuşkusuz silah durumunu bilirdi ama inançlılığı ve korkusuzluğu yanında yürek gücü de her zaman yüksek olurdu. Moralinin bozulduğunu gören yoktu.”⁵⁷⁹ Bu yaklaşım, millî bir aşkı doğurur; bireysel ve toplumsal bir devinim ortaya çıkarır. Sergilenen bu imanlı var oluş mücadelesi, yediden yetmişe herkeste bir bilinç uyandırarak katkı sağlama arzularını hareketlendirir:

Olağanüstü dayanışma ve özveri gösteriyordu herkes. Güvenilir bulunmadığı için göreve çağrılmayanlar, bir bir gelip görev istiyorlardı:

-“Niye bize de görev vermiyorsunuz? Biz de bu köyde yaşıyoruz. Biz de Türk'üz.” diyorlardı bu kişiler.⁵⁸⁰

Müslüman Kıbrıs Türkleri, adada yaşananların farkındadır. Bununla beraber ellerinde, sınırlı sayıda mühimmat bulunmaktadır. Fakat bu noksanlıklar, onları asla pes ettirmez; aksine vatan davası yolunda daha fazla kamçılar ve bu yönde bir yemin ederek yüreklerini ortaya koyarlar:

-“... Şu andan başlayarak herkes tetikte olacak. Mevzilerden siz dâhil, kimse ayrılmayacak. Bize saldırı yapılmadan ya da ateş açılmadan kesinlikle ateş açılmayacak. Saldırı hâlinde kendimizi, köyümüzü,

⁵⁷⁸ Bozkurt, 2005a: 36.

⁵⁷⁹ Bozkurt, 2005a: 112.

⁵⁸⁰ Bozkurt, 2005a: 119.

ırzımızı, namusumuzu sonuna kadar savunacağız. Gizli bir şey değil, biliyorsunuz. Elimizdeki silahlar az. Az değil, çok az. En önemli silahlarımız olan piyade tüfeklerinin her birine düşen mermi sayısı ise altmıştan azdır. Beni, hepiniz dikkatle dinleyin. Tek ama tek bir kurşun bile boşuna atılmayacak. Atılacak her kurşunun hesabını soracağız. (...) Gün bugündür arkadaşlar. İçinize korku girmesin. Kılıma bile dokunamazlar. Yeter ki biz sıkı duralım. Dimdik duralım. Ben hepinize güveniyorum.”⁵⁸¹

Vatan hassasiyetine sahip bir kişi olan Eti, savaş ortamında aldığı yükümlülüklerle ve kolayı bırakarak zoru üstlenmesiyle dikkat çeker. Çünkü bu süreçte Lefkoşa ya da ada dışı başka yerler tercih edilirken Eti; bütün olumlu koşulları bırakarak doğduğu, büyüdüğü yerleşim yeri olan Boğaziçi’ne gelir ve ideal, vatanperver bir duruş sergiler:

“İlk kez bir kişinin Lefkoşa’yı bırakıp buralara gelmesi, olağanüstü bir olay olarak algılandı ve güven duygusu yarattı. (...) Eti’nin Lefkoşa’dan buraya kalmak için geldiğini söylemesi, Kovanbeyi’ni de çok sevindirdi. Lefkoşa’dan birilerinin hele hele bu koşullarda kalmak için gelmesi, unutulmadıklarının bir kanıtı idi onun için de.”⁵⁸²

Bu söylemlerden anlaşılacağı üzere Eti, mücadelenin ve vatan mefhumunun önemli bir sembolüdür. Dolayısıyla halk arasında millî bir cereyan oluşturan Eti ve diğer milliyetçi kişiler, umudun emarelerine dönüşür. Ayrıca Eti’nin bu tutumu, taşrada yaşayan bireylerin “unutulmadık” duygusuna bürünmelerini sağlar.

Var olan bu vatan sevgisi, Kıbrıs Türkü’nün geneline yayılır ve ruhsal bir hissiyata dönüşür. Gencinden yaşlısına herkes, TMT’ye katkı sağlamak için gayret göstermekte ve bu icraatları gerçekleştirirken hiçbir korku taşımamaktadır. Çünkü bu kişiler; Kur’an-ı Kerim, bayrak ve silah üstüne yemin edenlerden oluşmaktadır:

-“Tehlikeyi seviyorsun galiba.”

-“Tehlikeyi sevmek değil. Görev. Ben TMT andı içtim. Bana verilen görev ne olursa olsun yaparım. Bir can borcum var. Vakti gelince öderim.”

Kıbrıslı Türk’ün bu yaklaşımına hayrandı Eti. Kıbrıs Türkü alçakgönüllü, yumuşak başlı, barışçıl, yardımseverdi. Kavgacılığı yoktu ama gerektiği anda ve ulusal konularda aslan kesilirdi.⁵⁸³

Eti, Kıbrıs Türkleri için elinden geleni yaparken TMT içinde yer alan kimi kişilerle sorumluluktan kaçarak ve yaşananlara lokal bir bakış açısı getirerek vatan konusunda olumsuz bir emsal teşkil etmektedir. Örneğin; Geçitkale’deki görevine giden ve burada güzel işler

⁵⁸¹ Bozkurt, 2005a: 139-140.

⁵⁸² Bozkurt, 2005a: 190, 192.

⁵⁸³ Bozkurt, 2005a: 196.

yapmayı arzulayan Eti, oradaki diğer TMT yöneticilerinden de aynı yaklaşımları bekler ama Ayer ve Kenan Bey, idealden uzak bir anlayışla olayları yorumlar.⁵⁸⁴ Bu da eserin realitesini gösterir ve etrafın panoramasını ne denli çektiğini kanıtlar.

Romanın aslî şahıslardan Mehmet, olaylar dâhilinde kişisel aşkla vatan aşkını beraber taşısa bile yaşananların sonunda millî hisleri baskın gelir ve her şeyi bir yere bırakarak cepheye koşar. Bu esnada ise vatanını, köyünü, ailesini, yeminini ve dostlarını; özetle Kıbrıs Türkü'nü anımsar ve kendinden emin bir şekilde savaşa doğru yürür:

Silahını aradı. Elinde yoktu. Onu kovukta bırakmıştı. Kararlı adımlarla kovuğa girip silahını aldı. Şarjörlerden birini takıp silahını kurdu. Yedek şarjörleri cebine yerleştirdi. Gözleri ilerde, az önce gördüğü canavar ruhlu insanların peşinden, köyüne, silah seslerine, patlamalara, kavgaya, savaşa doğru yürüdü. Açlıkla susuzluğun verdiği güçsüzlüğü duymadan ilerledi. Yürüyüşü giderek koşuya dönüştü. Hızlandıkça hızlandı...⁵⁸⁵

Özetle vatan teması, kişiler bazında ayrıntılarıyla anlatılır ve genellenerek bir milletin yeniden doğması için verilen savaşımın kıvılcımı olarak görülür. Ayrıca bu husus, maddî aşktan üstün bir yere konumlandırılarak kısıtlı olanaklara rağmen başarı getiren manevî bir kudret şeklinde anlatılır.

Bir Gün Belki'de değinilen bir başka husus, dostluk üzerinedir. Dostluğu temsil eden en önemli kişiler, Mehmet ile Bayram ve Nitsa ile Niki'dir. Onlar arasında var olan bu sıkı bağ, hakikî manada dostluğun hayattaki vücut bulmuş şeklidir.

Mehmet ile Bayram, akraba olsalar da aralarındaki yakınlık çok daha üst seviyededir. Birbirlerine güvenmekte olup bütün sırlarını birbirleriyle paylaşan, zor ve tehlikeli durumlarda ise desteklerini birbirlerinden eksik etmeyen bir anlayışa sahiptirler. Bayram'ın "Senin başına gelen, varsın benim de başıma gelsin. Gerekirse canımı bile veririm senin için. Veririm emin ol."⁵⁸⁶ söylemi, aralarındaki arkadaşlık bağının derinliğini yansıtmaktadır. Karşılıklı sevgi bağı olan bu ikili, her durumda birbirinin arkasında durarak ve sırlarını saklayarak sağlam karakterli olduklarını gösterir. Mehmet'in gizlerini hiçbir koşulda kimseye söylemeyen Bayram, ideal bir dost çizgisindedir ve olumsuzluklarda dahi Mehmet'i yalnız bırakmaz. Ölüme bile beraber gitmeyi ister:

-“Seni de mi tehlikeye atayım?”

-“Ayrımız gayrımız mı var?”

⁵⁸⁴ Bozkurt, 2005a: 226-227.

⁵⁸⁵ Bozkurt, 2005a: 350.

⁵⁸⁶ Bozkurt, 2005a: 74.

-“Yok ama bu bambaşka bir şey.”

-“Ben gene de seninle birlikte olmak, tehlikeyi seninle birlikte yaşamak isterdim.”⁵⁸⁷

Dostluğu ile Nitsa ve Niki de dikkat çeker. Herkes, Nitsa ile Mehmet’in yaşadıklarını öğrendikten sonra Nitsa’ya sırt döner fakat Niki, ona yardım etmeye gizlice devam eder. Bu fedakârlıkları yapmasının ve tehlikeleri göze almasının tek açıklaması, Nitsa’ya beslediği sevgidir: “Çok teşekkür ederim Niki. Çok teşekkür ederim. Bu iyiliğini hiç ama hiç unutmayacağım. Seni her zaman gerçek bir dost olarak anımsayacağım.”⁵⁸⁸ Zor koşullarda Nitsa’ya kol kanat geren Niki, Nitsa’nın başına gelenleri Mehmet’e aktararak vakanın neticelenmesinde kilit bir rol oynar ve dostluklarının gereğini yerine getirir. Özetle dostluk teması, Bayram ve Niki’de vücut bulur. Onlar, Mehmet ve Nitsa’yı her koşulda destekleyerek bu bağı yansıtır.

Savaş ve savaşın etkileri, adayı yeniden şekillendiren ve insan hayatlarına tesir eden diğer bir realitedir. Kıbrıs’ta dolaşan kara bulutlar, hayatlara sızar. Birçok insan, yaşamını yitirir ve doğduğu topraklarını terk etmek zorunda kalır. Özellikle Enosis için Akritas’ı devreye sokan faşist EOKA zihniyeti, gerilimi tırmandırarak bundan nemalanmayı hedefler. Bu sebeple Müslüman Kıbrıs Türkü’nün varlığını tehdit ederler. Karayannis’in “Bu kez işi bitireceğiz. Sonunda Kıbrıs’ı, Türklerden tümüyle temizlemiş olarak Yunanistan’a bağlayacağız.”⁵⁸⁹ söylemi, Rumların tasarılarını ortaya koymakta ve savaşın nedenlerini gözler önüne sermektedir. Birçok bahane ile canlarına kasteden EOKA üyeleri karşısında sadece kendilerini müdafaa eden Kıbrıs Türkleri, büyük tedirginlikler yaşar ve haksızlıklara uğrar. Buna rağmen TMT’li Mehmet; ölümlerin olmadığı, kardeşçe yaşanan, çocukların ve kadınların korkmadan sokaklara çıkabildiği bir ada düşlemektedir. Türk tarafının ateş altında tutulmasına binaen Mehmet’in şu cümleleri, olaylara empati yoluyla yaklaşıldığını gösterir:

Deli Hristo’yu herkes biliyordu. Onun evine kurşun sıkılarak tatmin olunması doğaldı. Öyle olsa Nitsa ne çok korkacaktı, kim bilir? “Şu anda bizim tarafta birçok çocuğun ve kadının korktuğu gibi.” Sağlarındaki, sollarındaki, arkalarındaki evler kurşun yağmuru altında idi.⁵⁹⁰

Savaş, sadece tek tarafa zarar vermez. Her iki kesimi de olumsuz etkileyen hâller ortaya çıkarır. İnsanlar dışarıda gezerken bile bir tedirginlik hissederler. Hatta duvar diplerinden yürüyerek korkuyla yaşamaya alıştırılmaktadırlar. Okul çağındaki çocuklar,

⁵⁸⁷ Bozkurt, 2005a: 154.

⁵⁸⁸ Bozkurt, 2005a: 315.

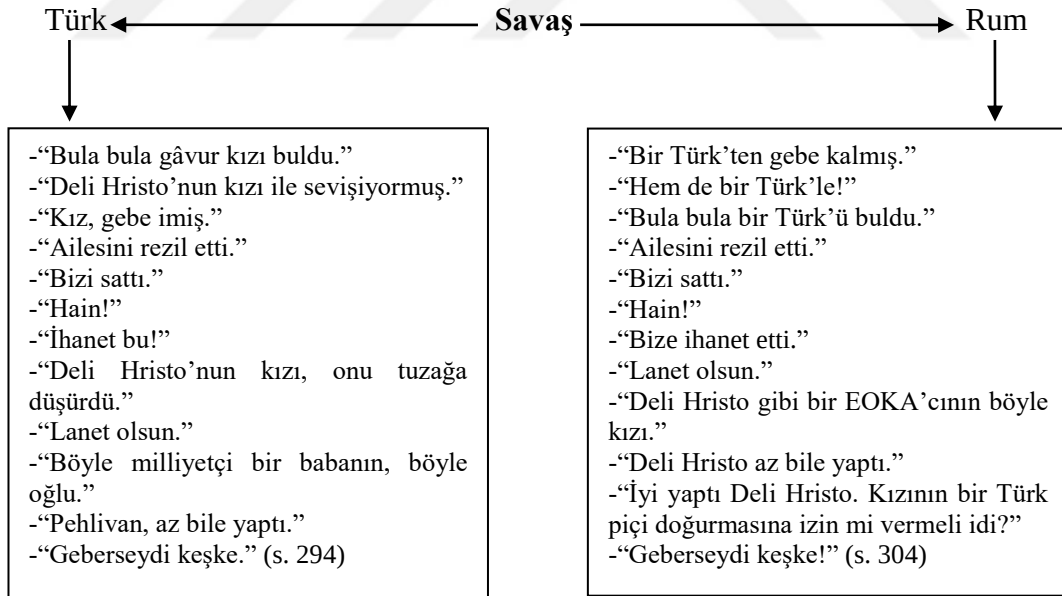
⁵⁸⁹ Bozkurt, 2005a: 106.

⁵⁹⁰ Bozkurt, 2005a: 159.

eğitimlerine devam edemez; pencere kenarlarına oturarak etraflarını bile seyretmekten mahrum bırakılır. Köyde, iş yerleri açılmaz. Yetişkinler, kahvelerde bir araya gelerek çaresizce ne yapacakları üzerine konuşmaktan öteye gidemez. Köy dışına giriş ve çıkışlar, kapatılır; hayvan sahipleri, otlaklara dahi yanaşamaz. Bu durum dâhilinde uzun süre hayatını sürdüren insanlarda, kolektif bir şuuraltı oluşur. Bununla birlikte Müslüman Kıbrıs Türkü'nün maruz kaldığı maddî ve manevî sıkıntılar, bireylerde psikolojik tahribatlar bırakır fakat buna rağmen millî ülkülerinden vazgeçmezler:

Rumlar, planlarını adım adım uyguluyorlar. Bugün bir köye baskın, yarın başka bir köyü boşalttırma, öbür gün insanları toparlayıp yok etme. Irza geçme, gözdağı, baskı, tehdit, kuşatma, ambargo... (...) Yapılan bu! Biz direneceğiz. Direnmek zorundayız. Onun için önümüzde bir maraton var diyorum. Bu maratona hazırlanmalıyız.⁵⁹¹

Savaş, insanlar arasında derin ayrılıklar meydana getirir. Yıllarca aynı köyde beraber yaşayan bireyler, aynı sokağı bile kullanamayacak vaziyete gelir. Birbirini seven Nitsa ile Mehmet'i ötekileştiren bir fikrî yapı oluşur ve sonuç itibarıyla öznesi değişen kınama, ayıplama cümlelerine maruz kalırlar. Türk ve Rum toplumlarının onlara bakışı, bu durumu gösterir niteliktedir:

Şekil 3.5 İsmail Bozkurt’un *Bir Gün Belki* Romanı Kişilerinden Mehmet ve Nitsa’nın Aşkına, Türklerin ve Rumların Bakışı

Doğacak bir çocuğun dahi ölmesini dileyen bu kindarca tutum, savaşın insanlara yüklediği nefretin neticesidir. Özellikle Rumların yaklaşımı, adada yaşananları özetler

⁵⁹¹ Bozkurt, 2005a: 209.

mahiyettedir. Farklı iki toplumdan Mehmet ve Nitsa'ya verilen tepkiler, eş değer özellik taşımakla birlikte ötekileştirici ve ayrıştırıcı bir dil ortaya çıkarmaktadır. Özetle bir insanı sevmenin faturası, ağır bedeller karşılığında ödenir:

Hristo'ya yanıt vermedi Mariya. Daha ilk andan, Nitsa'nın Londra'ya gitmesine sıcak baktı. Nitsa'ya artık Kıbrıs'ta yaşama hakkı yoktu. Sürekli horlanacak, dışlanacaktı. Alnına bir kara leke vurulmuştu. Bu lekeyi çıkaramazdı.⁵⁹²

Savaş teması, bütün beşerî hisleri öldüren ve toplumları bölen bir şekilde aktarılır. Ayrıca savaş ortamının temelini, EOKA zihniyetinin attığına ve bu düşmanlığın adada büyük yıkımlara neden olduğuna değinilir.

Romanda ele alınan ve olayların temel ögesi olan düşmanlık, yorumlanacak son izlektir. Temel çatışmanın ana kaynağı olan bu mevzu, genelde Türk-Rum ve Davut Pehlivan-Deli Hristo zemininde görülür. Hristo ve Davut, çocukluklarında bir güreş müsabakası yapar ve Hristo'nun yenilmesi üzerine olay, düşmanlığa dönüştürülür. "1922 Eylül Bozgunu" ile toplumda bir gelirim görölse bile 1955'e kadar sosyal ortam, sıradan bir şekilde akar. EOKA'nın eylemleri ve Enosis hayalleri ile Hristo'nun geçmişte bilinçaltına ittiği bütün düşmanca tutumlar, yeniden canlanır; toplumda başlayacak bir gerilime neden oluşturma gayretlerine evrilir. Kısacası düşmanlığın ana simgesi, genelde Rumlar için özelde Deli Hristo'dur: "Bilmiyorum ama babam kuduruyor son günlerde. Kıbrıs'ta canlı tek Türk bırakmayacaklarından, yakında bol bol Türk kanı içeceklerinden söz ediyor. 'Bu köyü, köpeklerden temizleyeceğiz.' diyor sıklıkla."⁵⁹³

Deli Hristo, Türklerden nefret eder. Kızgınlığı ve olumsuz bakışı o kadar had safhadadır ki evindeki köpeğin adına dahi bir milletin ismini verecek kadar şuurunu yitirir:

Köpek, Deli Hristo'nun evinde miydi yoksa çevrede miydi anlayamadı. Olduğu yerde sindi kaldı. Bir ara kalın bir ses duyuldu az ileride:

-“Ne oldu be bu lanet köpeğe? Uyumadı beni!”

Sonra köpeğe seslenildiğini duydu:

-“Kes sesini lanet Türk! Kes sesini!”

Mehmet, damarlarındaki kanın donduğunu hissetti. Tüyleri diken diken oldu. “Vay domuz! Köpeğine ‘Türk’ diye sesleniyor.” diye kendi kendine söylendi.⁵⁹⁴

⁵⁹² Bozkurt, 2005a: 305.

⁵⁹³ Bozkurt, 2005a: 86.

⁵⁹⁴ Bozkurt, 2005a: 91.

Mehmet, Deli Hristo'nun bu söylemine sinirlenir ve durumu Nitsa'yla açık açık konuşur. Nitsa ise babasının bu tutumunu, şu şekilde izah eder:

- “Benim için söylemesi zor Mehmet. Babam Türkleri köpek olarak görür ve köpek onun için Türk'tür.”
- “Vay anasını! İnanılır gibi değil!”
- “Yıllarca, bizim de köpeğimiz vardı. Babam adını ‘Türk’ koymuştu. Bir gün kafası kızdı. ‘Ben evimde Türk beslemem.’ dedi. Köpeğimizi, gözümüzün önünde vurdu. ‘Geberttim seni Türk’ diye sevinç narası attı ardından!”⁵⁹⁵

Deli Hristo, düşmanlığını uç noktalarda yaşamaktadır. Torununu bile öldürecek bir kini içinde taşıyan Hristo; acımasız, vahşi, barbar ve canavar bir kimliktedir. Bütün bu yaklaşımı, kendi sonunu hazırlar. Rum kadınlarından bazıları, çeşmeye su almaya gelen Kıbrıs Türklerine aynı şekilde hakaretlerde bulunur.⁵⁹⁶ Bu olaylar, köyün panoramasını görebilmek adına mühimdir.

Düşmanlık, Deli Hristo dışında başka kişiler tarafından da yansıtılır. Örneğin; romanda yer alan ve Yunan asıllı Amerikalı Dennis Skiotis'in iki dizesinde, düşmanlığın boyutları gözler önüne serilir: “Ne Mora’da ne de bütün dünyada / Tek bir Türk bırakmayın ayakta.”⁵⁹⁷ Bu mısralar, mâziden âtiye kadar Rumların Türklere karşı düşmanca tavırlarını belgelemektedir. Fakat Müslüman Kıbrıs Türkü'nün hayata bakışını; Müslüman perspektif, Türk gelenekleri ve insanî düşünce meydana getirir. Dolayısıyla Kıbrıslı Türk çocuklarına nasıl eğitim verildiği, bu doğrultuda değerlendirilebilir. Yani bu iki fikrî yaklaşım arasındaki nüans, açığa çıkmaktadır. Mehmet ile Bayram'ın şu konuşmaları, Türklerin ve Rumların zihni farklılıklarını ortaya koyar:

- “... Ailemiz bize Rumlarla ilgili bir şey söylemez, camilerde “Rum” sözcüğü geçmez, okullarımızda Rum düşmanlığı aşılanmaz. Hiç duymadım. Belki var, ama az. Oysa Rumlarda öyle değil. Aileden tut, okulda, kilisede hep Türk düşmanlığı aşılarlar. Hele kilisede! Daha ilkokula yeni başladığım zaman bir Rum çocuğu ile kavga etmiştim. Aleksi'yi bilirsin, Kseni'nin oğlu. Hani şu azgın EOKA'cı.”
- “Bilirim.”
- “İşte o Aleksi bana ne dedi, biliyor musun?”
- “İsa'yı Türkler öldürmüş. Babası söylemiş kendisine.”
- “Deme yahu!”
- “Ben de öğretmene sormuştum. Öğretmen gülmüş ve İsa'yı Türklerin öldürmediğini söylemişti.”
- “Elbette Türkler öldürmedi.”
- “Türklere kin duymaları için Rum çocuklarına özellikle söyleniyor demek ki.”

⁵⁹⁵ Bozkurt, 2005a: 93.

⁵⁹⁶ Bozkurt, 2005a: 173.

⁵⁹⁷ Bozkurt, 2005a: 106.

-“Öyle!”

-“Aleksi, o çocukluk günlerimizde bana ‘En iyi Türk, ölü Türk’tür. Bir Türk öldürmek, günah değil!’ gibi sözler de söylerdi. Geveze biridir zaten. Anlayacağın yeğen, bu düşmanlığı biz yaratmıyoruz.”

-“Doğrudur söylediklerin.”⁵⁹⁸

Yine bunun dışında birçok Kıbrıs Türkü, evlerine ekmek götürebilmek için işlerine gider ama bir daha geri dönemez. Ayrıca bombalı tuzaklarla bebek, genç, yaşlı demeden sayısız insanın kanına girerler ve Bozkurt da yaşanan bu vahşetleri, *Bir Gün Belki*’de anlatır.

Adada sadece Rumlar değil, emperyalist güçlerin de emelleri vardır. Çıkarları ve dinî yaklaşımları, doğal olarak onları Rumların yanında konumlandırır. Bu sebeple Kıbrıs Türklerine karşı katı davranışlar sergilenir. Hatta düşmanlığı o derece ileri taşırlar ki İngiliz yönetimindeki adada, Türklerin ağırlıklı olarak yaşadığı yerlere elektrik bile verilmez. İbrahim ve Musa dayı, İngilizlerden yardım istenmeyeceğinin ve onlardan adalet beklenmeyeceğinin altını çizer. Bununla beraber emperyalist güçlerin, Rumların lehine hareket ettiğini vurgular. Dolayısıyla bu doğrultuda temkinli adımlar atılması gerektiği nasihatinde bulunurlar.⁵⁹⁹ Yine emperyalist güçlerin adadaki temsilcisi, Tsiro kabul edilebilir. Kıbrıs vatandaşlığı yanında Amerikan vatandaşı olan Tsiro, mütemadiyen Türklere hakaret eder. Amerikan vatandaşı olduğu için kendisine dokunulmayacağını rahatlığı ile her türlü terbiyesizliği yapar. Çoban Osman tarafından Tsiro’nun öldürülmesi, sömürge anlayışına boyun eğmeyerek bu duruma son verilmesi şeklinde okunabilir. Rumlar, Tsiro’nun ölümünü dahi kullanır; bunu, saldırı için gerekçe gösterirler. Dolayısıyla Türklere karşı takınılan tavır, savaş için bahane arayan bir yaklaşım dâhilinde izlenen düşmanlık temellinde izah edilir:

-“Onu Türkler öldürdü. Derhal işlerini bitirelim.”

Kalabalık Deli Hristo’yu onayladı:

-“İşlerini bitirelim.”

-“Hepsini gebertelim.”

-“Bir kişi bırakmayalım.”

-“Köpek Türkler!”

-“Barbarlar!”

-“İntikam” sözleri birbirine karıştı. Her kafadan bir ses çıkıyordu.⁶⁰⁰

⁵⁹⁸ Bozkurt, 2005a: 98-99.

⁵⁹⁹ Bozkurt, 2005a: 156.

⁶⁰⁰ Bozkurt, 2005a: 148.

Ayrıca Rumların kullandığı ve savaş hâlindeyken ele geçirilen silahlar, son model olup bunların, hangi ülkelerden temin edildiği belirtilir. Bu da Müslüman Türklere karşı büyük bir Haçlı güruhunun birlikteliğini göstermektedir.

Rumlar, küçük yaşlardan itibaren çocuklarına Türk düşmanlığı aşılar. Okullarında ve tapınaklarında verilen eğitimlerde bu kini, sistemli bir şekilde empoze ederler. Nitsa, okuduğu kitaplarda yer alan Türk tanımı ile Mehmet'te gördüğü Türk profili arasında büyük farklar olduğunu anlar ve Türklere karşı haksızlık yapıldığına kanaat getirir:

Bir kitap kurdu olup çıkmıştı Nitsa. Daha önce çok az kitap okurdu. Yapacak işlerinin olmadığı boş günlerde okuma alışkanlığı edindi. Önüne gelen kitapları okuyordu. Hayret ettiği hususlardan biri, kitaplardaki Türk düşmanı bölümlerinin çokluğu idi. O bölümleri okudukça rahatsız oluyor ve Mehmet'i anımsıyordu. Okuduğu kitaplara göre Türkler vahşi, barbar insanlardı. Oysa Mehmet, vahşi ya da barbar değil; uygar, dürüst ve içten bir kişi idi. İnsancıl yanları güçlü bir kişiliği vardı.⁶⁰¹

Bu düşmanca tutum, birçok insanın hayatına mâl olur:

‐Biliyorsun bağınazları çok. Kilise bağınaz. EOKA liderleri de öyle. Bağınaz ve sinsi. Bir de Deli Hristo'ları var. Belki de dünyada eşi bulunmayan kendine özgü bir insan. Eğer ona insan denilirse... 1958'de birçok Türk'ün kanına girdiğini biliyoruz. Şimdi de yoldan, belden kaçırıp bir daha izi bulunamayan Türkler var.‑

Düşmanlığın teşkilatlı biçimi ise EOKA'dır. EOKA, Hristo gibilerin kemikleşmiş yapılanmasıdır. EOKA; koyunlarını otlatan çobanları hatta onların hayvanlarını bile öldüren, bomba düzenekleriyle günahsız insanların kanına giren, yolları tuzaklayan bir örgüttür. Ayrıca Müslümanlığın ibadet yeri olan camilere dahi saygı göstermemektedirler:

‐Gözümün önünden gitmiyor be gardaş.‑ diye anlatmaya başladı Eti. Olaydan birkaç gün sonra Boğaziçi'ne gelmiş, karargâhta Ertuğrul'la konuşuyordu. ‐Gözümün önünden gitmiyor. Hele o küçücük çocuklar. Başlarını, ellerini, kollarını ve diğer yerlerini parça parça topladık. Alamyio'daki caminin içinde bir hasırın üstüne et yığını gibi dizdik onları. İnandırıcı gibi değil. Vahşet yahu, vahşet.‑ Duraksadı. ‐Belli ki ustalıkla hazırlanmış, bombalı bir tuzaktı. Rahmetli Fevzi açmaya çalıştı. Patladı. Bunu bilinçli bir şekilde koydular oraya. Alçaklar! Kutunun bulunacağını ve açılacağını biliyorlardı.‑⁶⁰²

Her durumda savaş çıkırtkanlığı yapan EOKA üyeleri, Türklere karşı ölme hayalleri kurmaktadır:

⁶⁰¹ Bozkurt, 2005a: 229.

⁶⁰² Bozkurt, 2005a: 251.

Toplantıda bulunanların tümünde gülümsemeler belirdi. Her biri, söylenenleri dinlerken kafasında ne yapacağını canlandırıyor, Türklerden öç alma zamanının geldiğini hesaplıyordu. Dökeceği kanı, alacağı canı düşleyenlerin yanında, Türk kızları ile kadınlarına nasıl sahip olacaklarını düşleyenler de vardı. (...) “Yürüyün bre!” diyordu Rumca bir ses. “Acele edin. Cümbüşü kaçıracağız. Türk kanı içemeyeceğiz.” Kahkahalar yükseldi. “Türk kızlarının tadına da bakamayacağız.” Yine kahkahalar yükseldi.⁶⁰³

Kısacası düşmanlık, Deli Hristo’da belirir; EOKA’da yapılanmış bir örgüt hâline gelir. Deli Hristo; insanî değerlerini yitirmiş, doğmamış torununa bile kıyan ve kızını öldürmeye teşebbüs eden bir zattır. Bunların sebebi ise kızı Nitsa’nın, Kıbrıslı bir Türk’e gönül vermesidir. Ayrıca 1950’li yıllarda birçok Türk’ün kanına girer. EOKA ise bağnaz, acımasız, insan kanından beslenen kişilerden oluşmakla beraber adada istikrarı bozarak savaş yanlısı bir tutumun arayışındadır. Emperyalist ülkelerden destek alarak Enosis’i gerçekleştirme hayaliyle Müslüman Kıbrıs Türkü’ne defalarca saldırırlar.

Bir Gün Belki’de tema; aşk, imce ve komşuluk, vatan, dostluk, savaş, düşmanlık gibi konular kapsamında değerlendirilebilir. Mehmet ve Nitsa arasında büyük zorluklara rağmen cesurca yaşanan aşk, sonunu “Bir Gün Belki”lere bırakır. Adada var olan Kıbrıs Türklerinin birlikteliği ve yardımseverliği, imcenin yaygınlığını ve komşuluk ilişkilerinin seyrini yansıtır. Vatan hassasiyetinde tek yürek olan Kıbrıs Türkleri, topraklarına sahip çıkmalarıyla ise ülke sevdasını ortaya koyar. Çünkü vatan mefkûresi, Kıbrıs Türkleri için her hissin önündedir. Zor durumlarda bile birbirine destek olan ve arkadaşlığı anlatan dostluk kavramı ise Mehmet ile Bayram, Nitsa ile Niki arasında vücut bulur. Adadaki huzuru bozan durum ise savaştır. Düşmanca yaklaşım sonucunda Kıbrıs’ta bozulan refah ortamı, buradaki havayı son derece gerer ve insanların ölümüyle sonuçlanır. Ayrıca Müslüman Kıbrıs Türkü’nün yaşadığı bu gerçekler, tarihte kara bir leke olarak hatırlanmaktadır.

3.6.2.3.4. Anlam, Yorum ve Zihniyet

Bir Gün Belki romanı; anlam, zihniyet ve yorum yönünden çok katmanlılık teşkil etmektedir. Farklı zihnî yaklaşımların mukayesesi, çeşitli düşünceleri beraberinde getirir. Dolayısıyla tutum ve davranışlar, kişiler üzerinde yapısal ve ruhsal bir zemin oluşturur. Realist bakış açısının egemen olduğu yapıtta, adanın genel analizine uygun okumalar yapılabilir. Birçok çatışmayı içinde barındıran eser, bireysel ve sosyal his çarpışması üzerinden yeni pencerelere açılmaktadır.

⁶⁰³ Bozkurt, 2005a: 302, 349.

Boğaziçi, karma nüfusa sahip küçük bir yerleşim yeridir. Burada Türkler ve Rumlar, iç içe yaşamakta ve olumlu ilişkiler kurmaktadır. Fakat EOKA'nın ortaya çıkması ve siyasî olarak Rumlarca karşılık bulması neticesinde köyde ayrışma başlar. Önceden köprü ve derelerde bir arada bulunan, burada sohbet eden insanlar; artık aynı yolu bile kullanamaz duruma gelirler. Kıbrıs Türkleri, adada yaşanacak gerilimin insanlara zarar verebileceğini belirtmekte ve barışçıl bir yaklaşımla süreci yönetme gayretlerini sonuna sürdürmektedir. Köyde var olan sıkıntılı süreç, kişilere sirayet eder. Artarak devam eden çatışma ortamı ile birlikte karma yaşayan köy nüfusu, bıçak gibi birbirinden ayrılır:

Savaşın başlamasından sonra bir süre Türklerle Rumların birbirlerinin kahvelerine gitmeleri ip gibi kesildi. Doğan güvensizlik havası dolayısı ile herkes mahallesine çekildi. Türkler ve Rumlar, toplu mahallelerinde yaşıyorlardı. Türk Mahallesi'nde az sayıda Rum, Rum Mahallesi'nde az sayıda Türk ailesi vardı. Savaşın başlamasından sonra Türk Mahallesi'nde Rum, Rum Mahallesi'nde Türk ailesi kalmadı.⁶⁰⁴

Şu da bir hakikattir ki Kıbrıs'ta barış yıllarında bile insanlar, birbirine yabancısıdır. Uzun yıllar aynı ortamda sürülen yaşam, onları kaynaştırmaz. Hatta karma evliliklerle hiç karşılaşılmaz. Bunun nedenini gelenek zemininde yer alan farklılıklara bağlayan yazar, iki toplumun zihniyet algısındaki kırmızı çizgiye hassaten dikkat çekmektedir.⁶⁰⁵

Eserde var olan Mehmet ve Nitsa aşkını, üçgen arzu modeline göre okumak mümkündür. Rene Girard'ın ortaya koyduğu bu yaklaşıma göre arzular, kendiliğinden oluşmaz. Durumun doğmasını ya da açığa çıkmasını sağlayan, başka bir etken mevcuttur. Özne, öznenin arzuladığı nesne ve bu arzuyu doğuran dolayımlayıcı ile söz konusu üçgenin köşeleri oluşmaktadır.⁶⁰⁶ *Bir Gün Belki*'de Mehmet, özne; Nitsa, nesne; Mehmet'in arkadaşları ise dolayımlayıcıdır:

Birden usuna, az önce gördüğü güzel Rum kızı geldi. Arkadaşları arasında isagülü denen Rum kızları ile arkadaşlık kuranlar vardı. Köyde bir isagülü ile arkadaşlık etmek, ayrıcalık sayılırdı. Cakası ve havası olan, övünç verici bir işti. Ciddi ilişkiler değildi bunlar. Amaç dalga geçmek, hava atmak, güzel vakit geçirmektir. (...) Belirgin bir şey yoktu Mehmet'in kafasında. Nitsa'nın evini görmek ve öğrenmekle ne sağlayacağını da bilmiyordu. Geçenlerde kendinden yaşça epeyce büyük birisinin, ballandıra ballandıra sevgilisi isagülü ile isagülünün evinde nasıl buluştuğunu, hatta yatağında seviştiklerini anlatmasına tanık olmuştu. Mehmet pek inanmamıştı ama kafasında yer etmişti anlatılanlar. (...) Mehmet, dışa vurmamakla birlikte bir gün Nitsa ile böyle bir ilişki yaşamının düşünüyordu.⁶⁰⁷

⁶⁰⁴ Bozkurt, 2005a: 134.

⁶⁰⁵ Bozkurt, 2005a: 320-321.

⁶⁰⁶ Girard, 2001: 45-60.

⁶⁰⁷ Bozkurt, 2005a: 9, 43.

Vakaların eş değer işlenmesiyle farklılıkların yansıtılması şeklinde tanımlanabilecek paralel işleme⁶⁰⁸, sanatçının romanında irdelenebilecek bir özellik taşımaktadır. Böylece yazar, eserdeki karşıtlıkları daha açık bir şekilde ortaya koymaktadır.⁶⁰⁹ Örneğin; adada artan çatışma ortamında Türklerin ve Rumların yaşadıkları, TMT'nin ve EOKA'nın izlediği yollar, savaş sırasında Mehmet ve Nitsa'nın başına gelenler, Davut Pehlivan ve Deli Hristo'nun olaylar karşısındaki tutumları; senkronik bir şekilde aktarılır.⁶¹⁰

Mehmet ile Nitsa'nın yakınlaşması, tepkisellik (reaktans) temelinde okunabilir. Ters psikolojiyle ilişkilendirilen tepkisellik, var olan duyguların çeşitli nedenlerle karşıt davranışları tetiklemesidir. Bir başka ifadeyle tepkisellik, bireyin bir davranışı yapma yahut seçme özgürlüğünün tehdit edildiğini ya da kısıtlandığını hissetmesi hatta özgürlüğünü tekrar ortaya çıkaracak biçimde, tehdit altındaki davranışı yapma istidadının artacağı görüşüdür. Buna göre insanların tercih veya karar özgürlüklerinin sınırlandırılması ve başka tercihlere veya kararlara zorlanması, kısıtlanan eylemin cazibesini çoğaltır. Buna karşılık kişi, zorlandığı karara veya tercihe karşı güçlü bir direnmeyle cevap verir. Romanda, Türklerin ve Rumların tabanda zıtlığı dışında Davut Pehlivan ve Deli Hristo'nun da birbirleri hakkındaki düşünceleri bellidir. Fakat Mehmet ve Nitsa, bu minvalde yetişse bile tepkisellik gölgesinde bir aşka başlarlar. “Babasına tepki duydu birden. İnsancıl duyguları kabardı. Babasının inadına yarın, Mehmet’le yeniden görüşmeye karar verdi. Onun da yarın, aynı yere geleceğinden emindi.”⁶¹¹ Görüldüğü üzere aşklarının temelinde, bir reaksiyon mevcuttur.

Sanatçı, diğer tahkiyeli eserlerinde olduğu gibi bu romanında da yerellik ögesini yer yer işlemektedir. Bozkurt'un eserlerinin başka dillere çevrilerek/aktarılarak yayımlandığı göz önünde bulundurulursa Müslüman Kıbrıs Türkü'nün örf, âdet, gelenek, görenek gibi mahallî hususiyetlerine *Bir Gün Belki*'de de yer vererek ülkesinin bu unsurlarını uluslararası platformda -milletine uygulanan ambargoya rağmen- tanıtmaya fırsatı bulduğu söylenebilir. Ayrıca bütün insanlığı ilgilendiren beşerî özellikleri yapıtına taşıyan Bozkurt, böylece yerel ile geneli harmanlayarak sentez hâline getirir. Bu durum, eserlerinin gerçekçi tarafını ve yazarın sanata yüklediği idealist yaklaşımı ortaya çıkarmaktadır. Diyaloglardaki yerel dil kullanımları da buna örnek teşkil etmektedir:

⁶⁰⁸ Aytaç, 2013: 239.

⁶⁰⁹ Eserde karşılaşılan vakaların çoğu, sonuçları itibarıyla ortaya çıkan tepkiler üzerine kuruludur. Bu durum yapıtta, çift zincirli akışın varlığını gösterir. Sayfa 329'da yer alan “Şekil 3.5”te görüldüğü üzere Mehmet ile Nitsa'nın birlikteliğine Türklerin ve Rumların gösterdiği reaksiyon, bu yöntemle uygunluğun en belirgin örneğidir.

⁶¹⁰ Mehmet ve Nitsa'nın aşkı, Türk ve Rum mahallelerinde farklı hadiselerin meydana gelmesine neden olur. Olaylar, paralel şekilde ilerlerken eserin sonunda tematik olarak birleşir.

⁶¹¹ Bozkurt, 2005a: 13.

Epeyce sonra, birden acıktığını hissetti. Öğle olunca annesi şehireli ve domatesli bulgur pilavı yapacaktı.

-“Mehmedimu, Mehmedimu!” sözlerinden başka söz çıkmadı Nitsa’nın ağzından.

-“Her şeyi söyleycem yahu! Bazı şeyleri sen anlaycan.”

-“Banayıamu! Vurdu beni köpek.”⁶¹²

Bunun yanı sıra Boğaziçi’nde pulya ve cikla avı, çakıstes, Lefkara işi, Mart Dokuzu ve bayram kutlamaları; Kıbrıs Türklerinin yerel özelliklerini gösteren simgelerdendir. *Bir Gün Belki*’de yazar, var olan bu yerel unsurları ayrıntılarıyla aktarır.

Romanda göze çarpan bir diğer husus, kahramanların gerçekle hayal arasında bir konumda ilintilediği rüyalarıdır. Rüyalar, uykunun sürmesini sağlamakla beraber kişilerin dinlenmesine katkı sağlayan, bireyin şuuraltında bulunan ve çoğu zaman şahsının bile farkında olmadığı düşüncelerini yansıtmaktadır.⁶¹³ Özellikle fizyolojik temelli (yeme, içme, cinsellik...) bazı düşler, kişide var olan arzu tatminini sağlamaktadır. Romanda karşılaşılan dört rüyadan ikisi cinsellik, diğer ikisi ise korkulara dayanmaktadır:

Üçüncü gün Mehmet aynı saatlerde işi bırakıp ağaçtan indi. Dün akşam yine düşünce girmişti Nitsa. Bu kez belli belirsiz bir düşü. Nitsa ona yaklaşıyor, elini dudaklarına götürüp öpücükler gönderiyor, sonra kaçıyordu. “Deli Türk” diye de bağırıyordu kaçarken. Nitsa’nın hem öpücük göndermesi hem “Deli Türk” diye bağırması, düşünde ikileme sokuyordu Mehmet’i. Nitsa öpücükler gönderirken koşup onu kucaklamak, öpüp koklamak, sevmek geliyordu içinden. “Deli Türk” diye haykırınca bir güzel dövmek isteği kabarıyordu.⁶¹⁴

Yukarıdaki örnekte görüldüğü üzere Mehmet’in bilinçaltı, çatışma hâlinindedir. Bu da bireysel bilinç ile toplumsal şuurun karşı karşıya gelmesinden ve kişinin temel gereksinimlerinden cinsel dürtü ve hazlara duyduğu isteklerden kaynaklanır. Ayrıca Freud’a göre çoğu zaman arzu ve istekler, rüyalarda sembolik tatminlerle giderilir. Fakat bu durum, tüm rüyalar için geçerli değildir. Rüyalar, isteklerin doyumu biçiminde veya korkuların dile getirilmesi şeklinde de ortaya çıkabilir. Ayrıca bunlardan daha mühimi; kimi zaman rüyaların, kişilere dair çeşitli fikirlerini farklı boyutlarıyla ortaya koymasındır. Sonuç itibarıyla rüyalar, yalnızca akıl dışı arzuları dile getirmez. Çoğu kez rüya, insanların kendileri ve çevreleri hakkında farkına varamadıkları görüşlerin, inançların bir izidir.⁶¹⁵ Dolayısıyla bu iki durum,

⁶¹² Bozkurt, 2005a: 9, 130, 233, 255.

⁶¹³ Terry Eagleton’ın belirttiği gibi bilinç dışına giden yolun rüyalarından geçtiği fikri, eserde yer alan düşlerin değerlendirilirken çok boyutlu irdelenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Ayrıntılı bilgi için bk. (Eagleton, 2014: 167)

⁶¹⁴ Bozkurt, 2005a: 13. Romandaki diğer rüyalar için bk. s. 9, 99, 154.

⁶¹⁵ Fromm, 1981: 146.

birbirinden ayrılmalıdır. Kısacası rüyalar, kahramanın iç dünyası hakkında bilgiler vermekle beraber yaşadığı çatışma ve ruh durumuyla ilgili bilgilere ulaşılmasında yardımcı olmaktadır.

Bir Gün Belki'de, sosyal eşitlik konusuna göndermelerde bulunulur. Yakaladıkları pulyaları satmak için getirdikleri lüks yerlerde insanların yaşayış tarzlarını, şatafatlı hayatlarını gören Mehmet ve Bayram; dünyadaki maddî koşulları ve insanların farklı ekonomik düzeylerini sorgular:

-“Herifler nasıl yaşıyor, biz nasıl yaşıyoruz be yeğen! Pulyaları biz topluyoruz ama gırtlığımızdan zor geçiyor. Bu herifler ise!.. Adalet mi bu?” diye söylendi Bayram. “Gel de komünist olma!”

-“Hayat böyle yeğenim. Kimisi yer kimisi bakar.”

-“Bakar ama kıyamet de kopar.”⁶¹⁶

Ayrıca Bayram, köylerinde bulunan Stalin Kahvesine birkaç kez gittiğini, oradaki Rumların eşitlikten ve emekten bahsettiğini, Türklere daha hümanist davrandıklarını belirtir. Dolayısıyla burası, Bayram tarafından sembolize edilir ve Bozkurt, burası üzerinden sosyal iletiler aktarır.

Romadaki olay örgüsünde dikkat çeken bir başka nokta, fatalist anlayıştır. Adada yaşananlardan insanların kişisel yaşamlarına değin var olan kadercî bakış açısı, bir sığınak olarak addedilir. “Umarsız, tevekkül dolu, alın yazısına razı olmuş cılız bir sesti bu.” söylemi, en yalın hâliyle bunu gösterir niteliktedir.⁶¹⁷

Kaderciliğin yanı sıra kahramanların din yaklaşımı ve algısı, bu minvalde değerlendirilebilir. İki farklı inanca mensup Türkler ve Rumlar, manevî değerlerine göre hareket etmektedir. Ayrıca dinî merasim ve bayramlar, *Bir Gün Belki*'de ayrıntılarıyla tasvir edilir. Bu mühim günlerin, milletler adına önemi aktarılır:

Sessizce avluda ilerledi, bir hayalet gibi avlu dışına sızdı. Mezarlığa yaklaştıkça içini korku kapladı. Mezarlıktan ödü kopardı. Geri dönmeyi düşündü. Mehmet'i düşününce korkusunu yendi. Haç takarak yeniden ilerledi ve buluşma noktasına ulaştı. (...) İçinde, anlatılamayacak bir sıkıntı ve karamsarlık vardı. Kocasını bir daha göremeyebileceğini düşündü. Yine de “Sabah ola, hayır ola!” diye aklından geçirdi. Kocası için dua etti. (...) Nitsa'nın odasına ulaştıklarında yüzünü bir daha dikkatle inceledi. Bir melekti gerçekten. Kitaplarda gördüğü, idealleştirilmiş Hristiyan meleklerinden bir farkı yoktu. (...) Tüm çocukları içinde Eti'yi bir başka severdi. İlk göz ağrısı idi. Haftalarca onu düşünüp durmuş, iyiliği için dua etmişti. (...) O gün pazardı. Kiliseye gitmeleri gerekirdi ama Mariya gitmek istemedi. Nitsa'ya söylese o da gitmemek için direnecekti.⁶¹⁸

⁶¹⁶ Bozkurt, 2005a: 72.

⁶¹⁷ Bozkurt, 2005a: 261.

⁶¹⁸ Bozkurt, 2005a: 170, 173, 181, 222, 309.

Adada inanılan iki dine de romanında yer veren yazar, realiteyi sağlar. Ayrıca teferruatlarıyla bilgiler vermesi, sanatçının gözlem gücünü yansıtmakla beraber roman kahramanlarının inandıkları dinî değerlere yaklaşımını gösterir.

Yazarın romanına taşıdığı bir diğer zihnî mesele, sosyal bir problem olan iltimas ve rüşvet olaylarıdır. Eserde okulunu bitiren ve iş başvurularında bulunan Mehmet'e konuyla alakalı olarak Bayram, şu şekilde açıklamalarda bulunur:

- “Bir işe girmeyi beceremedin mi be yeğen?” sorusu ile sessizliği bozan Bayram oldu
- “Yok yeğenim.” diye yanıtladı Mehmet. “İş yok. Liseyi bitireli aylar oldu. Nereye başvurduysak sonuç alamadık.”
- “Yazık yahu! Kaç yıl da okudun.”
- “Arkan yoksa hiçbir şey yapamazsın bu memlekette yeğenim. Biz de sağlam arka bulamadık kendimize. Babam çok uğraştı, koştu ama boşuna.”⁶¹⁹

Özellikle adadaki çatışma sürecinde, bu durumdan nemalanan ve vaziyeti kendi lehlerine çeviren bazı insanlara rastlanır:

- “Lefkoşa'dan köylere zaman zaman Türkiye Kızılayı'ndan gelen gıda yardımı gönderilir. Un, konserve, fasülye, nohut, bakla gibi şeyler. Bu yardımları getiren kamyonlara, İngiliz askerlerinden refakatçi alınır. Yardım, bazan da doğrudan İngiliz askeri kamyonları ile gönderilir. Ben, İngiliz askeri kamyonu ile geldim. Benim için özel olarak yardım gönderme kararı alındı. Kamyona beni de almalari için İngiliz askerlerine içki ısmarlandı, rüşvet verildi.”⁶²⁰

Yazar, 1940'tan günümüze kadar adada yaşanan hadiselerle tanıklık eder. Barış, çatışma, savaş gibi birçok olayı bizzat yaşayan Bozkurt, Müslüman Kıbrıs Türklerinin başına gelenleri tahkiyeye dönüştürerek aktarır. Hatta reel yaşamda meydana gelen olaylardan esinlenen sanatçı, bunları *Bir Gün Belki*'ye taşır ve özellikle kayıplar konusunun unutulmasını engeller; yaşananları sembolleştirerek hafızalarda yer etmesini sağlar.⁶²¹ Bekir ve Bipiro İbrahim, puslu ortamda kaybolan Kıbrıs Türklerinden sadece birkaçı olarak eserde yer alır.⁶²²

Romanda içinden çıkılmaz olay ve çaresiz kalınan durumlarda, labirente sıkışan kahramanların bohem söylemleri dikkat çeker. Tek gayeleri, rahatlamaktır:

⁶¹⁹ Bozkurt, 2005a: 34.

⁶²⁰ Bozkurt, 2005a: 186.

⁶²¹ Adada yaşanan kayıplar konusu, *Kayıp Otopüs* adlı ulusal belgesel filmde ayrıca işlenir. Ayrıntılı bilgi için bk. (Pertev Kardeşler Film ve Prodüksiyon, 2007)

⁶²² Bozkurt, 2005a: 171, 174.

Mehmet'in tüm dünyası yıkılmıştı. Orada, mezarlık köşesinde epeyce süre devinimsiz durdu. Acılar içinde kıvrandı. Şaşkıncı. Çıldırması işten bile değildi. Ne yapacağına karar vermekte zorlandı. Geriye dönmek gelmiyordu içinden. Koşup Deli Hristo'nun evine dalmak, onu gebertmek isteğiyle yandı, tutuştu. Varsın kendisi de ölsündü. Nitsa'yı yitirmişti. Ailesi, üstleri, köylüleri, yanında hiçbir güvenilirliği kalmamıştı. Köylüleri, silah arkadaşları kendisini dışlamıştı. Her şeye karşın yine gelmişti buraya. Hangi yüzle bir daha bakardı onlara? Hangi yüzle geriye dönerdi?⁶²³

Mehmet'in sevdikleri tarafından dışlanması, ötekileştirilmesi ve güvenilirliğini yitirmesi sonucunda çaresizlik hissiyatına büründüğü saptanır. Mehmet, Nitsa ve bebeğinin yokluğuyla daha da yalnızlaşır. Kısacası çaresizlik, kişileri boşluğa iter. Ayrıca yaşananlar sonucunda ruhsal bir travma ve nevrotik bozukluklar görülür.

Romanda önem teşkil eden bir başka nokta, bir Türk'ün bir Rum'a gönül vermesi karşısında toplumun gösterdiği reaksiyondur. Mehmet ve Nitsa'nın içinde bulundukları çevre, yaşadıkları ilişkiyi ihanet kabul etmekte ve hoş karşılamamaktadır:

“İsagülü, senin aklını başından aldı anlaşılan. Yahu! Ne kalın kafalısın sen. Bok yoluna gitmek mi istiyorsun? Hem bu zamanda bir isagülü ile sevişmek ne demek bilir misin? İhanet olur bu, ihanet! Babanın durumunu düşün. Oğlunun, üstelik bu savaş ortamında, bir isagülü için kellesini ortaya koymuş olmasını içine nasıl sindirecek? İnsan içine nasıl çıkacak? Söyler misin bana?” (...) “Çok kötü bir iş yaptın Mehmet. Köyde çok sevilen bir gençtin. O sevgi kaybolacak. Herkes seni horlayacak. Dışlanacaksın. Bu zamanda bulamadın da bir Rum kızı mı buldun?” (...) Çarşamba günü, hastaneden dönüşlerin beşinci günü idi. O güne kadar hiç kimse, kendisine geçmiş olsuna gelmemişti. Oysa gelenekti. Böylesi durumlarda herkes geçmiş olsuna gelirdi. Bu durum, dışlanmışlığının somut göstergelerinden biri oldu.⁶²⁴

Kısacası iki toplum da bu tarz aşklara sıcak bakmaz. Ayrıca sosyal ortamlarında bu tür ilişki yaşayan kişiler, kınanır ve dışlanır.

İnsanî yaklaşımlar da yapıtta göze çarpar. Tüm olumsuzlukları ve arzuları bir yere bırakarak sadece beşerî durumlara göre hareket eden roman şahısları, örnek davranışlarda bulunur:

Kızgınlığı çabuk geçti. Bir kıza, gavur kızı da olsa zorla sahip olmayı onuruna yediremedi. Bu güne kadar Nitsa, ileri gitmesine izin vermemişti. Bunu zorla, hayvanca yapmak... Düşüncesi bile onu rahatsız etti. (...) “İyi ettin be yeğen. Gâvur kızı olsa da ona hayvan gibi davranmamak gerekir.”⁶²⁵

⁶²³ Bozkurt, 2005a: 331.

⁶²⁴ Bozkurt, 2005a: 126, 291, 312.

⁶²⁵ Bozkurt, 2005a: 93, 97.

Bazı toplumlarda, çeşitli yargılar vardır. Gelenek, görenek ve insanların eskiden günümüze taşıdıkları çeşitli bakış açıları; yargıların temelini meydana getirir. Örneğin; “erkekler ağlamaz” düşüncesi, bunlardan birisidir. Yazar, Mehmet’in içinde bulunduğu psikolojik durumu dışarı yansıtmak istese de kahraman, sosyal yargılardan dolayı gözyaşlarını içine akıtmaktadır. Dolayısıyla ağlamanın insanî bir hâl olduğu hatırlatılır:

Giderek umutsuzluğa düştü. İçinden ağlamak geldi. Doya doya, hıçkır hıçkır ağlamak... Ama onu da yapamazdı ki. Erkekti ve yetiştiği toplumda, erkekler ağlamazdı. Kimsenin göremeyeceği biçimde içine, yüreğine akıttı gözyaşlarını.⁶²⁶

Sanatçı, Mehmet ile Nitsa’nın aşkına düşmanca değil; insanca yaklaşan ve aşkı, ırk temeline indirgemeden insan panoramasına yükselten bir algı yeğler ve bu durum, Mariya ile Nitsa arasındaki şu konuşmalara yansır:

-“Türk mü?”

-“İnsandır o anne, insan! Benim sevdiğim insan!”⁶²⁷

Yine bu minvalde Mehmet ve Nitsa, yaşadıkları aşklarına bir zemin ararlarken nasıl hareket edeceklerini düşünürler ama ada insanların bu duygusal yakınlaşmaya bakışının ne denli olumsuz olduğunu bilmektedirler. Fakat var olan durum da bile onlar, insanların yüreklerinde insanî bazı yaklaşımların olma umudunu taşımaktadır. Hatta veda etmek, gideceğini sevdiğine bildirmek için dahi insanlıktan medet ummaktadır:

Akşam saatlerinde evden kaçmayı kafasından geçirdi. İlk anda gece vakti evden çıkıp Türk Mahallesi’ne sığınmayı düşündü. Kabul ederler miydi onu? Emin değildi. Gider, en azından Londra’ya gideceğini duyurma olanağı bulurdu. Mehmet’i bulmasa bile önüne gelene bunu söylerdi. Birisi çıkıp bunu Mehmet’e aktarırdı herhâlde. Tüm insanlar vicdansız olamazdı.⁶²⁸

Sonuç olarak *Bir Gün Belki*’de insanî perspektifler, çeşitli olaylarla birlikte dile getirilir ve farklı yaklaşımlarla çeşitli konulara dikkat çekilerek bazı iletiler aktarılır.

Bozkurt’un diğer eserlerinde olduğu gibi *Bir Gün Belki*’de de tarihî gerçeklere yer verilir. Özellikle adanın geçmiş koşullarına bir nevi tanıklık eden yazar, içinde bulunduğu durumları romanına yansıtır. TMT mensubu olarak reel hayatta vatan davasına katkı sağlayan Bozkurt, teşkilatla alakalı en küçük ayrıntıları dahi bilmektedir. Bu da eserin gerçekçi,

⁶²⁶ Bozkurt, 2005a: 170.

⁶²⁷ Bozkurt, 2005a: 257.

⁶²⁸ Bozkurt, 2005a: 307.

otobiyografik ve tarihsel yanlarını ortaya koymaktadır. TMT komuta zinciri, eserde eksiksiz bir şekilde sıralanır. TMT'nin kuruluşundan başlanarak TMT'ye nefer olma süreci, TMT Andı içmek, TMT'nin yapılanması ve gün yüzüne çıkması gibi birçok konu hakkında önemli bilgiler paylaşılır. Bunun yanı sıra teşkilatın ülkü ve davasına, yaşanan tehlikelere ve kullanılan gizli yollara ilişkin birçok detaya eserde yer verilir. Bu da yapıtı, kurmacadan öte gerçeğe yaklaştırır. Geçmişte yaşanan olaylara ışık tutar. Bozkurt, TMT'de var olan olumlu ya da olumsuz birçok durumu açıkça ifade eder. Ayrıca eldeki mühimmatların sınırlı oluşunun ve silahların Birinci Dünya Savaşı'ndan kaldığının altını çizerek Müslüman Kıbrıs Türkü'nün bu olanaklarla bir var oluş savaşımı içine girdiğini vurgular. Bununla birlikte süreç kapsamında İngilizlerin adadaki askerî tutumlarına ve iki tarafa yaklaşımlarına dair tespitlerde bulunur.

Kıbrıs Adası'nda herkes tarafından bilinen bir anlatı olan Hasan Bulli Kardeşler'e değinilerek anımsatma yoluna gidilir. Bu da topluma ait bir zenginliğin, esere taşınması şeklinde görülür. Dolayısıyla kolektif şuur dışı şeklinde yorumlanabilir.

Sonuç olarak bu bölümde, eserde karşılaşılan ve farklı okumalara kapı aralayan kısımlar ele alınmıştır. Boğaziçi'nin karma yapısından hareketle köyün röntgeni çekilerek tarihle birlikte burada meydana gelen zihniyet eksenli değişimler ortaya konmuştur. Boğaziçi'nde yaşanan yasak aşk, üçgen arzu yöntemine göre irdelenmiş ve dolayımlayıcının bu aşktaki tesiri açıklanarak toplumun bu ilişkiye bakışı analiz edilmiştir. 1920'lerden 1964'e kadar yaşanan sürecin etkileri ise paralel kurgu/çapraz örgü ile açıklanmıştır. Ayrıca yerel unsurlara yazarın değinme amaçlarından bahsedilmekle beraber rüya, tepkisellik gibi ruh tahlillerinden yararlanılmıştır. Yazgıcılık, eşitlik, iltimas gibi kavramlara eserde ne şekilde yer verildiği saptanmıştır. Bununla beraber tarih ve TMT alakası harmanlanarak Bozkurt'un romanından yola çıkılmış ve hadiseler, kolektif bilince indirgenerek gerekli okumalar yapılmıştır. Sanatçı, Kıbrıs Türkü'nün acılarını romanına taşımıştır. *Bir Gün Belki*; acıların, kaybedişlerin, ayrılıkların, mutsuzlukların, ızdırapların, gözyaşlarının, taşranın ve her şeye rağmen umutların romanıdır. Dolayısıyla zıtlıkların birlikteliğinden oluşan kontrast zeminli bir eserdir. Olumsuzluklara rağmen yaşanan aşk öyküsünün adıdır. Bütün bunlarla beraber tarihin unutturulmaması adına *Bir Gün Belki*, önemli bir yapıttır.

3.6.2.4. *Bir Gecede*

3.6.2.4.1. Tanıtım

Sanatçının dördüncü romanı, *Bir Gecede* adını taşımaktadır. Eser, 2005 yılının Mart ayında Cem Yayınları tarafından neşredilir. 173 sayfadan müteşekkil bu yapıt, yirmi bir bölümden meydana gelmektedir: “Başladı”, “TMT’li Yıllar”, “Acar’ın Sıkıntısı”, “İlk Gün”,

“Çanak Açılıyor”, “Bir Sevda Öyküsü”, “Ekmek Derdi”, “Bu Gece Gülsüm’ü Kaçıracağım”, Vordo’nun Paracıkları”, “Zor Günler”, “Can Pazarı”, “Başka Yolu Yok”, “Sessiz ve Derinden”, “Davulcu Yellenmesi (mi?)”, “Son Saatler”, “Kuşku”, “Vordo da Yollarda”, “Ok Yaydan Çıktı”, “Göç Yolunda”, “Gülsüm’ün Yürekliliği”, “Lefkara’ya Veda”.

Bir Gecede isimli roman; Tudora Arnaut tarafından destanlaştırılarak 2005 yılında Gagavuz Türkçesine ve aynı yıl Ukraynacaya, 2016’da ise Oryal Yıldırım tarafından Sırpçaya çevrilerek/aktararak yayımlanır. Dolayısıyla yapıt, Kıbrıs Türkü’nün yaşadıklarının anlatılması hasebiyle önem taşımaktadır. Bozkurt, bu minvalde düşünmesinden ötürü eserinin sonuna üç sayfalık bir sözlük ekler. Böylece Kıbrıs Türklerinin yerel kültürel özelliklerini dünyaya tanıtmaya fırsatı bulur. Sanatçının romanında işlediği temalar, ne kadar uluslararası ise değindiği kimi hususlarla mahallî değerleri de unutmamaktadır. Bu durum, kendisinin genel ile özeli harmanladığı düşüncesini ortaya koymaktadır. *Bir Gecede*, 2002-2005 yılları arasında kaleme alınır. 2005 yılının ilk ayında son şeklini alarak aynı yılın mart ayında basılır. Buradan anlaşılacağı üzere yapıtın yazım ve basım tarihi, birbirine yakındır.

Bir Gecede, *Bir Gün Belki*’yle beraber değerlendirildiğinde adada bir devrin aydınlanmasını sağlamaktadır. Ürün, ismiyle müsemma bir özellik teşkil etmektedir. “Bir Gün Belki” adıyla umutları yarınlara erteleyen yazar, “Bir Gecede” ile Kıbrıs Türkü’nün kısa bir zaman diliminde başından geçen olaylara dikkat çeker. “Bir Gecede” ismi, romanda leitmotiv olarak değerlendirilirken bir köy halkının yaşadıklarını süreç bazında yansıtmaktadır.

Mihrican Aylanç bu yapıtta, 1963-1964’te yaşanan olayların işlendiğine ve romanın o senelerde meydana gelen hadiselerle ışık tuttuğuna dikkat çeker.⁶²⁹ Eseri bir nevi savaş romanı olarak tanımlayan Bilge Ercilasun, *Bir Gecede*’de yaşananların anlatımındaki hareketliliği ve canlılığı vurgular. Bununla birlikte cephe gerisindeki insanların bunalımlı ve beklenti dolu gerginliklerinin ustaca ortaya konduğunu dile getirir.⁶³⁰ Neriman Cahit, Bozkurt’un diğer eserlerinde olduğu gibi bu romanında da Kıbrıs Sorunu’nun esasına tüm yönleriyle eğildiğini ve tarihe tanıklık eden yazarın, adada yaşananlardan yola çıkarak bu ürünü kaleme aldığını söyler. Ayrıca romanda kurgudan çok gerçeğin yer aldığını belirtir.⁶³¹ Bu romanı, diğer araştırmacılarla aynı doğrultuda değerlendirerek tarih-edebiyat bağlamında okuyan Mustafa Yeniasır, anlatılan vakaların tarihî süreç içerisinde gerçekleştiğinin altını çizer.⁶³² Babahan Muhammed Şerif *Bir Gecede*’yi, *Mangal* ile mukayese ederek bu iki eserin başkahramanları

⁶²⁹ Aylanç, 2011: 173.

⁶³⁰ Ercilasun, 2013: 349.

⁶³¹ Cahit, 2005: 19.

⁶³² Yeniasır, 2013: 365.

vasıtasıyla millî hislerin doruğa çıktığı fikrini ortaya koyar.⁶³³ Ali Nesim, bu yapıtta yaşanan aşka binaen şunları kaydeder: “Roman olsun da içinde aşk yaşanmasın olur muydu? İsmail Bozkurt da bu romanını bir güzel aşk öyküsüyle bezemiştir. İster savaş olsun ister barış, aşk ve aşk acıları, yaşamın tuzu, biberidir. Onsuz yaşam olamaz.”⁶³⁴ Bu söylemiyle Nesim, romanda karşılaşılan aşk izleğinin önemine değinir. Elmas Şahin, *Bir Gecede*’ye ilişkin şunları aktarır:

İsmail Bozkurt, arkadaşı Turgut’un Kıbrıs’ın tarihinde belleklere kazındığı kahramanlığını *Bir Gecede* romanlaştırarak 1950’lerden bu yana devam eden adadaki gerginlikleri, KKTC üzerine oynanan oyunları tarihin tekerrür etmesinden duyduğu bir endişe ile dile getirir. Kimsenin burnu bile kanamadan Türkleri Rumların tuzağından kurtarmanın sevincini Turgut, arkadaşları ile yaşasa da romanın sonunda arkadaşlarına bile söyleyemediği, yüreğinin derinliklerinde sakladığı “şimdilik” sözü gelinen noktaya ve belli olmayan sonun habercisi olarak yaşanan çağa ışık tutar.⁶³⁵

Yurdal Cihangir, *Bir Gecede* romanında bulunan TMT mensuplarının varlığından bahseder ve bu ürünün, Kıbrıs Türklerinin ulusal mücadelesini konu ettiğini sözlerine ekler. Ayrıca Cihangir; İsmail Bozkurt’un bu romanında Rumlarla Türklerin birlikte yaşadığı Lefkara köyünde TMT’nin sorumlu liderinin, Kıbrıs Türk köylüsünün ortadan kaldırılma girişimlerine karşı dik duruşunun tahkiyeye yansıdığını belirterek “Bir Gecede” yakınlarında yer alan başka Türk köylerine gerçekleştirilen göçün işlendiğini dile getirir.⁶³⁶ Romanın arka kapağında Veysel Dikmen, *Bir Gecede*’nin savaşa karşı bir duruş sergilediğine ve bundan dolayı yapıtın evrensel boyutta özellikler taşıdığına yer verir. Arslan Bayır, Ali Nesim’in bildirisinden yola çıkarak Numan Ali Levent’in *Kanlı Noel* isimli yapıtıyla *Bir Gecede* arasındaki ilişkiden bahseder ve iki eserin tarihsel yanını öne çıkarır. Ayrıca *Kanlı Noel*’in bir öykü kitabı olduğunu ve *Bir Gecede* romanından çok daha önce kaleme alındığını, Bozkurt’un da aynı konuyu roman formunda ve daha ayrıntılı bilgiler ışığında aktardığını beyan eder.⁶³⁷

Ortaya konulan çalışmaların ortak noktası; İsmail Bozkurt’un ada tarihinde Kıbrıs Türklerinin başına gelenlere yer vermesi, “Bir Gecede” yaşananlara dikkat çekerek mâziyi aydınlatması ve gelecek nesillere 1960’ları nakletmesidir. Ayrıca yazar; uzun yıllar yaşadığı, doğup büyüdüğü topraklardan zorunlu olarak göç eder. Dolayısıyla bu bağlamda Lefkara Türkleri ile kaderdaştır. Lefkara Türklerinin yaşadıkları ile kendi başından geçenleri,

⁶³³ Şerif, 2009: 37.

⁶³⁴ Nesim, 2005: 7.

⁶³⁵ Şahin, 2014: 61.

⁶³⁶ Cihangir, 2014: 326-330.

⁶³⁷ Bayır, 2014: 233. Eserle ilgili diğer çalışmalar için bk. (Pençe, 2006: 63-73; Bektaş, 2012: 22-29; Aylanç, 2017: 116-117)

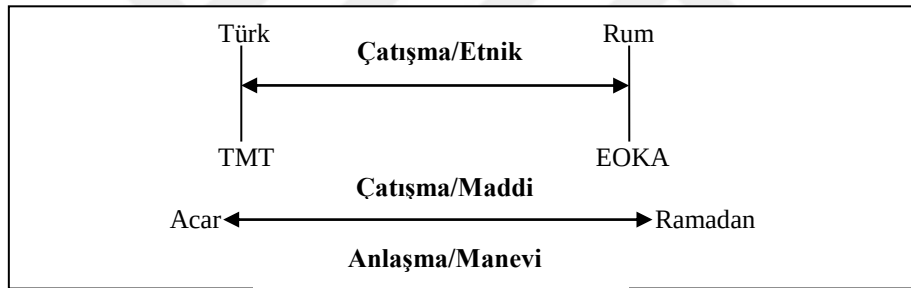
psikolojik anlamda öğütürük özdeşim ve empati kurar; ortaya çıkan, sanat vesilesiyle tahkiyeye yansır. Romanın başında “Savaşların, evinden ve yurdundan ettiğı tüm insanlara...” ithafının not olarak düşölmesi, kendi gibi mağduriyet yaşayan Kıbrıs Türklerinin sesi olma gayesinden kaynaklanmaktadır.

3.6.2.4.2. Yapı

3.6.2.4.2.1. Olay Örgüsü

Bir Gecede’nin olay örgüsü, Acar ile Gülsüm’ün aşk fonu etrafında bir milletin kısa sürede adada yaşanan savaştan ötürü topraklarından göç etmesi çerçevesinde şekillenir. Yapıyı oluşturan temel çatışma, Türk-Rum ve TMT-EOKA arasındadır. Dolayısıyla bu hâl, bireylerin özel hayatlarına sirayet ederek yaşam biçimlerini ve geleceğe bakışlarını etkiler. Ayrıca Acar ile Ramadan arasında da kişisel çatışma görülürken eserin sonunda bu anlaşmazlık çözüme kavuşur.

Tablo 3.12 İsmail Bozkurt’un *Bir Gecede* Romanında Saptanan Temel Çatışmalar

Romandaki olay örgüsü, şu şekildedir:

1. Adadaki gerilimin artması üzerine Lefkara’nın TMT lideri Turgut’a bir telefon gelmesi ve konuşma sonrasında Turgut’un köyde gerekli önlemleri almak istemesi,
2. Ramadan’ın, kızı Gülsüm’ü TMT’li Acar’a vermemesi üzerine Acar’ın Gülsüm’ü kaçırmak istemesi ve o gece yoldayken Turgut’un telefon konuşmasına tanıklık etmesi,
3. Köyde gıda sıkıntısının görülmesi, Rumların düşmanca tutumu ve Kıbrıs genelinden gelen olumsuz haberler üzerine Turgut ve diğer TMT üyelerinin Lefkara’dan Geçitkale’ye göç etme fikri üzerinde konuşması,
4. Bu düşüncenin kabul edilmesi ve “Bir Gecede” göçün gerçekleşmesi,
5. Göç sırasında Acar ile Gülsüm’ün kavuşması.

Genel olarak verilen olay örgüsünün ayrıntıları ise şu şekildedir:

Lefkara’da bir gece dışarı çıkan Hasan, Türk tarafında bulunan tek telefonunun ısrarla çaldığını duyar. Telefondaki kişi, Turgut Sami ile görüşmek istediğini söyler. İvedilikle ona ulaşan Hasan, kendisine mühim bir telefon geldiğini iletir. Telefonu eline alan Turgut

Sami'ye, "Başladı, gerekli önlemleri al." denilerek adada yaşanacaklara dair şifreli bir bilgi aktarılır ve bunun dışında hiçbir bilgi verilmez. Gülsüm'ü kaçırmak için oradan geçen TMT üyesi genç Acar da konuşmaları işitir.

TMT'nin Lefkara lideri Turgut Sami, bu parolanın ne manaya geldiğini bilmektedir. Kıbrıs'ta şiddetin artacağı ve bölge sorumlusu olarak üstlendiği yükümlülüğü yerine getirmek zorunda olduğunu şuurundadır. Acar'ı yanına alan Turgut Sami, karma köyde yaşananlar hakkında onun bilgi edinmesini ister. Köyde bulunan TMT üyelerine haber gönderen Turgut Sami, Kıbrıs Türklerinin teyakkuza geçmesi gerektiğini vurgular. Buna göre Lefkara Türk köylüsü, elindeki olanaklar dâhilinde önlem alarak planlar yapar. Ayrıca herkesin, görev ve sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiğinin altı çizilir.

Turgut Sami, genelde adada özelde köyde olanları geçmişten geleceğe doğru düşününce yaşadıklarını anımsar. TMT serüveni, gözünde canlanır ve mâziye doğru bir yolculuğa çıkar. Teşkilâta girdiği ilk günden itibaren bulunduğu konuma gelişini ve bu doğrultuda yaptığı fedakârlıkları hatırlar. Var olan durumdan en az zararlı köylüyü kurtarmayı hedefler. Acar ise o gece Gülsüm'le kaçmayı tasarlarken hesapta olmayan durumla karşılaşınca bir ikilem yaşar. Bir yanda vatan davası, diğer tarafta ise aşkı vardır. Bir tercihte bulunmak zorunda kalır ve ülke sevdasını seçerek verilen görevi yerine getirmek için yola koyulur. Çünkü vatan kurtulursa aşkına kavuşmak için bir ortam oluşacak ve Gülsüm'le ayrılıklarına son verecek bir zeminin temelleri atılacaktır.

Köyde var olan süreci takip eden TMT üyeleri, o an için herhangi bir olağanüstülükle karşılaşmaz. Lakin yayılan söylentiler, kopacak fırtınanın habercisidir. Çünkü yerleşim birimindeki sosyal ortam, değişmeye başlar ve Rumların davranışlarında, tutarsızlıklar fark edilir. Hatta durum o kadar değişik bir hâl alır ki Bakkal Osman'ın Rum müşterileri, artık buraya uğramaz; ona selam bile vermez olurlar. Turgut Sami, durumun ciddiyetini anlar. Yarısı kendinde, diğer yarısı ise merkezdeki krokinin şahsına verilerek çanakların açılmasını uygun görür. Fakat merkezle iletişim kurulamaz. Eğer durum böyle giderse tüm sorumluluğu alması gerektiğinin bilincindedir. Sadece Lefkara'da bulunanlar adına değil, Lefkara dışına okumaya ya da çalışmaya gidenler için de tedirginlik söz konusudur. Adanın çeşitli yerlerinden gelen haberler, insanları ürkütür. Bununla birlikte okulların kapatılması ve Rum Mahallesi sınırında yaşayan Türklerin güvenli yerlere getirilmesi, atılan ciddi adımlar olup halkın olayların vahamiyetini fark etmesinin ve ileriye korku ile bakmasının nedenlerindendir. Otobüs seferleri, yol emniyetinin bulunmamasından ve EOKA eylemlerinin olabileceğinden ötürü yapılamaz. Ayrıca Rumlar, Türklere ekmek satışını durdurur. Bu, yeni sıkıntıların göstergesidir. Yakınlarında Türk yerleşim birimi olmayan bu mevki, kısmen kaderine terk

edilir.⁶³⁸ Çare olarak Turgut, çanakların açılmasına ve TMT üyelerinin hazır olmasına karar verir. Silahlar, kimsenin aklına gelmeyeceği bir yere çok önceden gizlenmiştir. Eski okul binası, gün itibarıyla öğretmene lojman olarak tahsis edilmiş ve cephane kazılarak burada bir odanın altına çanaklanmıştır. Mustafa Öğretmen'in karyolası ise mühimmatın üzerine yerleştirilmiştir. Cephane, oradan çıkarılır. Bunları gören TMT üyeleri, mutlu olurlar. Çünkü kendilerini ve vatanlarını koruyabileceklerdir. Turgut, iş bölümü yapar ve halk, onun buyruklarını harfiyen yerine getirir. Elleri bulunan sınırlı sayıdaki silahlardan ve asker/personellerden en verimli biçimde yararlanılması hedeflenir.

Acar, bütün bu yaşananlara ve yorgunluğuna rağmen kendisini doğanın kucağına bırakır. Tabiatla iç içe bir hayat süren Acar, Gülsüm'ü düşünmeye başlar ve onu gördüğü ilk günden kaçırma planını gerçekleştiremediği son güne kadarki süreci, gözünün önüne getirir. İleriye dönük planlar yapar. Acar, Gülsüm'ü ilk kez çiçek toplarken kır çiçekleri arasında görmüştür. Aslında onu, ilkokuldan beri tanımaktadır. Gülsüm'ü gördüğü an, kara sevdaya tutulur. Geçen yıllar onu güzelleştirmiş ve Acar'ın hayalindeki sevgiliye dönüştürmüştür. O andan sonra Acar, Gülsüm'den başka hiçbir şey düşünemez. On, on beş gün sonra bir kez daha karşılaşırlar. Acar, Gülsüm'e mektup yazacağını ve evlerinin sokak kapısının yakınlarındaki sökülebilir tek taşın arkasına bırakacağını söyler. Ayrıca Gülsüm'den aynı yere cevap bırakmasını ister. Gülsüm, tepkisiz kalır. Bu sırada köyden Mahmut, onları görür ve Lefkara'da bu durum yayılır. Dört mektup yazan Acar, bunların yerinden alındığını ama mektuplarına yanıt verilmediğini anlar. Tam umudunu yitirmiş ve Gülsüm'den vazgeçmişken bir cevabın orada olduğunu görür. Aradan geçen zaman diliminde ise muhabbetleri ilerler. Buluşur, konuşur ve anlaşılırlar. Acar, durumu ailesine açar ve onlar da Gülsüm'ü istemeye gidebileceklerini belirtirler. Gülsüm'ün babası Ramadan ise Acar gibi bir garibana kız vermeyeceğini söyler ve bu aşkın önüne en başından set çeker. Acar, Gülsüm'ü kaçırmaktan başka çare bulamaz ve bu süreçte ailesinden de destek görür. O da 21 Aralık'ta kendisini kaçıracağını, Gülsüm'e bir notla iletir. Fakat yaşananlardan dolayı konu vatan olunca bunu ertelemek zorunda kalır.

Lefkara Türkleri arasında gıda sıkıntısı görülmeye başlar. Rum bakkallar, temel besin maddelerini Türklere satmazlar. Durumu gören Turgut, çare olarak Geçitkale'ye gitmeyi ve buradan buğday temin etmeyi düşünür. Orada öğütüp köye getirerek bir müddet bu problemi

⁶³⁸ *Bir Gecede* ve *Bir Gün Belki* romanlarının ana mekânları olan Lefkara ve Boğaziçi, taşra kapsamı dâhilinde değerlendirilebilir. Bu iki eserin temel yerleri, merkezden uzak ve zor koşullarda kaderine terk edilen mekânlar olarak göze çarpar. İsmail Bozkurt, kendi gayretleriyle çaba harcayan taşra insanına dikkat çekerek mücadele süresince gösterilen gayretleri eserlerine taşır. Böylece bu taşra yerler; unutulmuşluğu, vazgeçilmişliği, geç kalınmışlığı, ötelenmişliği, ertelenmişliği ve kimsesiz bırakılmışlığı simgeler.

çözmeyi hedefler. Başka seçenekleri yoktur. Fakat dönem itibarıyla yollar, çok tehlikelidir. Yollarda pusular kurulmaktadır. Bu yüzden Turgut, arkadaşı Mustafa ile kelle koltukta bir yolculuğa çıkar. Temel gıda maddelerini alarak ve çevre yerleşim yerlerini gözlemleyerek geri dönerler. Bu erzaklar, Lefkara Türklerine kısa bir süre yetecektir. İlerleyen zamanlarda, aynı yola yeniden başvurularak Türklerin ana gereksinimleri karşılanır.

Acar ise adada olup bitenleri görmekle beraber Gülsüm'ü nasıl kaçıracağını düşünür. Durumu, Turgut'a açar. O da Kıbrıs'ta sıkıntılı bir süreç yaşandığını, bu hâl devam ederken Gülsüm'ü kaçırmamasının doğru olmayacağını söyler. Sular durulunca gereğini yapacağını belirten Turgut, bu hususta Acar'a söz verir. Anlattıkları Acar'ı üzse bile adadaki durumlar bellidir. Turgut'a hak verir. İkinci kez Gülsüm ile kaçmak için anlaştığı saatte buluşma yerine giden Acar, vaziyeti Gülsüm'e anlatır. Gülsüm, buna üzülür ama başka çareleri yoktur. Kaçmalarını, başka bir zamana bırakırlar.

Bu zor şartlarda Gülsüm'ün babası Ramadan'ın tek meramı, yatırımlarıdır. Lefkara'da Türklerden çok Rumlarla vakit geçiren ve yatırımlarını onların bankalarına yapan Ramadan, koşullar sebebiyle paralarını onlardan alamaz. Bu hâl, onu hiddetlendirir ve o da hıncını, eşinden çıkarır. Son çare olarak Turgut'tan Lefkoşa'ya gitmek için yardım isteyen Ramadan, sorunu sadece oradan çözebileceğini düşünür. Turgut ise ona, yaşananların ciddiyetinden bahseder. Ayrıca yatırımlarını neden Türk bankalarına değil de Rum bankalarına yaptığını sorar. Yaşanan meşakkatli süreçte, Lefkara dışına çıkmasına izin veremeyeceğini ve bu hususta sorumluluk alamayacağını kendisine aktarır.

Lefkara Türkleri, dış dünyadan haber alamaz hâle gelir. Adada neler yaşandığına dair bilgileri yoktur. Kıbrıs Radyosu, Rumlar lehine yanlış yayın yapmakta ve Türkleri kötüleyerek Rum saldırılarını meşrulaştırmayı amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra BBC, Reuster gibi haber kaynaklarından adada yüzlerce Türk'ün öldüğü bilgisi duyulur.⁶³⁹ Ankara Radyosu'na ise ulaşıp söylentilerin ne boyutta gerçek olduğunu öğrenemezler.

Yakınlarındaki Matyat köyü, yaşananları özetler mahiyettedir. Burada Türk evleri, ateşe verilir ve insanlar, diri diri yakılır. 24 ve 25 Aralık'ta büyük çatışmalar yaşanır ve 26 Aralık'ta ateşkes sağlanır. 27 Aralık'ta ise Barış Koruma Kuvveti oluşturulur. Buradan hareketle Turgut, her an Lefkara'da fırtına kopabileceği ve bu yüzden tetikte olunması gerektiği neticesine ulaşır.

⁶³⁹ İsmail Bozkurt; merkezi Londra'da bulunan Reuters'ı, "Reuter" şeklinde kurgusuna taşır. Kendisiyle yapılan sohbetlerde, diğer haber ajanslarının yazımında bir farklılığa gitmemesine rağmen adı geçen müesseseyi itibarı âleme aktarırken böyle bir tasavvurda bulunmasının nedeni sorulmuş ve bu durumun dikkatsizlikten kaynaklandığı yanıtı alınmıştır.

Yılbaşı yaklaşırken Turgut ve Mustafa Kolosine, tekrar Geçitkale'ye gitmek ister fakat köy çıkışında karakol önünde durarak izin almak durumundadırlar. Karamani Çavuş, gerekçe göstermeden köyden çıkmalarına izin vermez. Vaziyetin bilincinde olan Turgut; Rum arkadaşı Tofi'den, Geçitkale'ye gidebilmek için ricada bulunur. Kısa süre sonra Tofi, Türk temsilcilerle beraber Turgut'a Rum Mahallesi'nde, belediye başkanının özel yazıhanesinde, beklendiklerini söyler. Burada belediye başkanı; sözde Lefkaralı bir Türk'ün, bir papazı yaraladığını belirterek Türklere karşı suçlayıcı ifadeler kullanır ve üç şart öne sürer: İzinsiz köyden dışarı çıkılmayacak, Geçitkale'ye gidilmeyecek ve Türklerin ellerindeki tüm silahlar Rumlara teslim edilecek. Turgut, bu duruma şaşırır. Çünkü ellerindeki mühimmata dair onların nasıl bilgi edindiklerini anlayamaz. Geçmişe dönerek bazı söylentileri düşündüğünde yaşananlarla Yakup Çavuş'un ihaneti arasında ilişki kurar. Ayrıca Rum muhtarın istediklerini yerine getirseler bile yine bildiklerini yapacaklarını dile getirmesi, Turgut ve Mustafa Kolosine açısından her şeyi açıklamaktadır. Toplantı sonunda dışarı çıkan Türk heyeti, kalabalık ve bağınaz Rumların öfkeli hâlleri ile karşılaşır. Buna rağmen hiçbir tedirginlik yaşamadan yollarına devam ederler.

Turgut, konuşulanları köy ahalisine anlatır. Hep birlikte, konuya ilişkin istişarelerde bulunurlar. Ortak bir karara ulaşılr. Silahları teslim etmenin onur kırıcı bir hareket olduğu ve bir Türk'e yakışmayacağı kanısına varılır. Ayrıca edilen yeminin Kur'an-ı Kerim, bayrak ve silah üzerine yapıldığı hatırlatılır. Çözüm olarak kadın, çocuk ve yaşlılar; Geçitkale'ye gönderilecektir. TMT mensupları, Lefkara'da kalarak savaşmayı düşünür. Bu göç, dağ yolundan gizli ve sessiz bir biçimde yapılmalıdır. "Bir Gecede" tamamlanmalı ve EOKA üyelerinin bundan haberi olmamalıdır. Aksi hâlde göç kafilesine zarar vereceklerinden emindirler. Atılacak her adım, risklidir ama Turgut, en az zararla bu işi başarmının ülküsündedir. Ev ev gezilip Türklere vaziyet hakkında bilgi aktarılır. Haberi alan Türkler, verilen buyrukları uygular ve yola koyulacak kişiler, hazırlıklara başlar. Lefkara Türklerinin içi kan ağlasa bile gitmekten başka çareleri yoktur. Yüreklerini, Lefkara'da bırakırlar:

Kundaktaki bebekler ve çocuklar, bilinmeyen bir geleceğe yürüyüş için hazırlanıyor; yükte hafif pahada ağır eşyalar sarıp sarmalanıyor, gecenin o vaktinde rahatsız edilen eşek, katır ve atlar, huysuzluklarına bakılmadan yola hazırlanıyordu.⁶⁴⁰

Lefkara'dan ayrılmaya dakikalar kala Turgut ve Mustafa Öğretmen arasındaki konuşmalardan, burasının tarihi hakkında bilgiler paylaşılır. Ayrıca Ramadan, yapılacak göçe

⁶⁴⁰ Bozkurt, 2005b: 124.

ilişkin muhalif bir tutum izler. Acar, Gülsüm'ü yanına almayı ister. Konuyu, Turgut ve diğer büyüklerinin yanında açar. Acar'a sakin olmasını, gerekirse Gülsüm'ü göç kafilesine kendi elleriyle dâhil edeceklerini belirtirler. O da Turgut'un bu sözüne güvendiği için TMT'deki görevinin başına döner.

Lefkara'nın TMT yetkilileri, hem ailelerinin hem de halkın son durumunu kontrol eder. Aynı zamanda nine, dede, anne, baba, çocuk ve diğer akrabalarıyla vedalaşırlar. Herkesin belirli bir yerde toplanarak Geçitkale'ye doğru gitmesi için gayret gösterilir. Bu yol, sonu belli olmayan bir bilinmezliktir. Bu sebeple halkın tek duası, Turgut'un tasarısının gerçekleşmesidir.

Lefkara, yavaş yavaş boşaltılır. Burada TMT üyeleri dışında, çok yaşlı ya da yatalak dokuz kişi kalır. Turgut, herkesin köyden ayrılmasıyla beraber I. Dünya Savaşı'ndan kalma silahla ve az sayıdaki mücahitle çarpışmanın zor olacağını düşünür. Rumlar ise kalabalık ve zengin cephaneliğe sahiptir. TMT üyelerinin aklına, aileleri gelir ve kafilenin arkasından tamamen köyü boşaltma fikrini sorgulamaya başlarlar. Bu arada Turgut, Acar'a verdiği sözü hatırlar ve Ramadan'ın evine doğru yürür. Ramadan'ın evinin önünde, Gülsüm ve diğer aile fertlerini görür. Ramadan, diğer köy halkı gibi ailesini toplar ve Geçitkale'ye gitmek için hazırlanır. Bunu gören Turgut, sevinir. Gülsüm de mutludur. Ramadan ise söylenmeye devam eder. Çünkü yatırımları, Rum bankalarında. Ayrıca mallarını bırakıp gitmek istemez. Bununla beraber köy efradından cıra ile münasebeti olan Necmi'den günlerdir haber alınamaz ve bu durum, Turgut'u rahatsız etmektedir. Bu hâl, Necmi'ye şüpheli gözlerle bakılmasına sebep olur. Aniden Necmi karşılarına çıkar ve köyün bomboş olduğunu söyleyerek ailesinin yerini, Turgut'a sorar. Turgut, sorumsuzluğu nedeniyle kendisine kızar ama Necmi'nin üzerindeki şüphenin ortadan kalkmasıyla da bir nevi rahatlar. Köyde kalanlarla yeniden iş bölümü yapılır ve Lefkara'yı denetleyerek kararlarını gözden geçirirler.

Çocuğu, genci, yaşlısı, bayanı, erkeği; 300'ü aşkın kişi yollardadır. Düşe kalka, ağlayarak, muhataralı bir yolculuk yapmaktadırlar. Yağmur çamur demeden, soğuğu hissetmeden hedeflerine odaklanarak yarınlara dair umutlarla ileri bakarlar. Ama köyde bıraktıkları TMT mensupları, onları düşündürür ve onlar için dua ederler.

Yolda ise Ramadan ve ailesi, geride kalır. Arkadaki grubun güvenliğini sağlamak için Acar, geri döner ve topluluğu kontrol eder. Bu arada Ramadan ve Gülsüm ile karşılaşan Acar, sevinir. Sevdği kız, artık yakınlarındadır. Bir anda bütün maddî birikimini kaybeden Ramadan, manevî değerlerin bilincine varır. Kızı ile Acar'ın evlenmesine onay verir. Bu durum, sevenleri mutlu eder.

Köydeki Türkler, kabileler hâlinde Geçitkale'ye yaklaşırken Lefkara'da kalan Türk milliyetçileri, topraklarından ayrılmadan önce mâzilerini anımsar. Buradaki anılar hatırlanır ve geçmiş, hafızalarında yeniden tazelenir. Çocuklukları, gençlikleri, akrabaları... Her şey, gözlerinin önünde belirir ama çaresizdirler. Onlar da yavaş yavaş yola koyulurlar. “Bir Gecede” koca bir devir, artık kapanır. Lefkara Türkleri, Geçitkale'ye sağ salim ulaşırlar. Yüreklerinde Lefkara, kafalarında yarınlar için sorularla yeni bir hayata güneşin doğuşuyla beraber yeniden “merhaba” derler.

3.6.2.4.2.2. Zaman

Bir Gecede'de esas olay zamanı, 21 Aralık 1963 ile 2 Ocak 1964 tarih aralığını kapsamaktadır. Yazma zamanı ise 2002'de başlar ve 2005'te tamamlanır. Dolayısıyla olay zamanı, yazma zamanından çok daha eski bir döneme aittir. Hadiseler, kronolojik bir yapıda değildir. Kimi zaman geriye dönüşlerle zamandaki homojenlik bozulur. Ada ve Lefkara'nın tarihine ilişkin bilgiler verilmesi ve kahramanların geçmişiyle alakalı anlatılanlar, bu çizgide değerlendirilebilir.

21 Aralık 1963'te, henüz gün doğmamışken Turgut'a gelen telefonla süreç başlar. Yine aynı vakitte, Acar da Gülsüm'ü kaçırmak için harekete geçer:

Yanıt bile istemedi Acar. Mektubun, Gülsüm'ün eline geçip geçmeyeceğini bile düşünmedi. Mektubu, dikkatle her zamanki yerine yerleştirdi. “21 Aralık sabahı, şafak sökmeden, her zamanki yerde hazır ol. Gelip seni kaçıracağım.” diye yazdı.⁶⁴¹

Acar, 21 Aralık 1963'te Gülsüm'ü kaçıramaması hâlinde iki gün sonra, yani 23 Aralık 1963'te, aynı yerde buluşacakları konusunda Gülsüm'le anlaşır fakat adada yaşananlar sebebiyle bu plan da gerçekleşmez. “O gece, hani telefonun yanında buluşmuştuk ya! Onu, o gece kaçıracaktım. Bir terslik olursa iki gece sonra diye anlaşmıştık.”⁶⁴²

Ramadan ise olayların farkına, 21 Aralık 1963 sabahı varır. “Ramadan çıkmak üzereydi. Ortalığın nasıl karıştığını anlamıyor ve içine sindiremiyordu. Durumu, 21 Aralık sabahı, daha adımını kahveye atarken öğrenmişti.”⁶⁴³ Görüldüğü üzere 21 Aralık 1963, ada ve Lefkara için bir milattır.

24 Aralık 1963'te ise Rumlar, İskele'nin Türk Mahallesi'ne saldırılar gerçekleştirir. 25 Aralık 1963 öğlesinin öncesinde, Bayrak Radyosu'na dair bir emareden söz edilir. Aynı

⁶⁴¹ Bozkurt, 2005b: 54.

⁶⁴² Bozkurt, 2005b: 68.

⁶⁴³ Bozkurt, 2005b: 76.

günün akşamına doğruysa Türk jetlerinin Lefkoşa üzerinde uçtuğu haberleri aktarılır. 26 Aralık 1963'te de ateşkes yapıldığı bilgisi verilir. 27 Aralık 1963'te, Barış Koruma Kuvveti'nin kurulduğu söylenir.⁶⁴⁴ 1 Ocak 1964 sabahı Turgut ile Mustafa, Geçitkale'ye gitmek ister. Fakat Rumlar, buna engel olur. İlerleyen saatlerdeyse TMT yetkilileri, Rum tarafına çağrılır ve üç şart, kendilerine aktarılır. Bu duruma binaen ise Turgut, aynı günün gecesi için göç hazırlıklarına başlar. Türk köylüsü, o gece Geçitkale'ye doğru sessiz bir yolculuğa çıkar. Dolayısıyla olayın ana eksenini, 1 Ocak 1964 gecesi tamamlanır. Sabah ise Lefkara'da kalan diğer TMT üyeleri, Geçitkale için yola koyulur. 2 Ocak 1964 günü, hava aydınlanırken ilk kafil e Geçitkale'ye ulaşır. Böylece Lefkara, “Bir Gecede” boşaltılır.

Eser, ismiyle dikkat çekmektedir. Yıllarını Lefkara topraklarına adayan insanların, sessiz şekilde ve dar bir vakitte yurdundan ayrılmasına bir nevi göndermedir. Çünkü bu olaylar, Kıbrıs tarihinde Türklerin maruz kaldığı nice “Bir Gecede”leri simgelemektedir.

Özetle 21 Aralık 1963'te başlayan süreç, 1 Ocak 1964 gecesi düğümlenir ve 2 Ocak 1964'te de nihayete ulaşır.

3.6.2.4.2.3. Mekân

Mekân unsuru, İsmail Bozkurt'un bu romanında da çok katmanlılık teşkil eder. Gerek kapalı-dar gerekse açık-geniş mekânlarla karşılaşılır. Ayrıca tarihî mekânların fazlalığı göze çarpmaktadır. Burada mühim olan mekândan öte bu yerlerin romandaki işlevi ve kişilerin psikolojisine etkisidir.

Olaylar, kapalı-dar mekân olarak tanımlanabilecek bir telefon kulübesinde başlar. Burada Turgut'a gelen haber, kapalı-dar konumdaki bu mekânın basıklılığının köye sirayet edecek yapıya dönüşmesine neden olur. Çünkü mekânsal darlaşma ve sıkışma, üzerinde yaşayan bireylerde ruhsal bir sarsıntı meydana getirir. Dolayısıyla kişiyi, manevî bağlamda tehdit eden bir hüviyete sürüklemektedir.

Gelen haberle birlikte açık-geniş mekân olan ve genellik taşıyan Lefkara, bir nevi mahiyetinden sıyrılarak daralan özelliğe dönüşür. Olay örgüsünde yaşananların ana yeri olan Lefkara, dağlık bir bölgededir. Türklerden ve Rumlardan oluşan karma bir demografik hususiyet teşkil eder:

Lefkara, aşağı ve yukarı diye ikiye ayrılıyordu. Sayısı üç yüz altmış olan Türklerin tümü, Yukarı Lefkara'da oturuyordu. Rumların sayısı ise bin dört yüzün üzerindeydi. Bütün nüfusu Rum olan Aşağı Lefkara'da da üç yüz Rum yaşıyordu. Yakın çevre köyleri tamamıyla Rum idi. Kopan paparada, Rum

⁶⁴⁴ Bozkurt, 2005b: 85-86.

okyanusu içinde minik bir adaya benzeyen Türk Mahallesi'ni ve orada yaşayan köylülerinin geleceğini düşündü.⁶⁴⁵

Yakın çevrede, başka Türk yerleşim birimi bulunmamaktadır. Civarda yaşayanların Rum olması sebebiyle EOKA, burada etkilidir. Dolayısıyla açık ve geniş yer olarak anılan Lefkara, bu özelliğinden sıyrılır. “Bir Gecede” burasını terk etmek, bir nevi insanların özgürleşmesine işaret eder. Lefkaralıların dış ülkelerde bile ikamet edebilmesine rağmen gün itibarıyla buradan çıkmalarına izin verilmemesiye adı geçen yerin mahiyetini gösteren başka bir realitedir. Uzun yıllar aynı köyde var olan iki millet, bıçak kesilmişçesine ayrı yaşamaktadır. Bu ayrılık, 1950’li yıllarda ötekileştirmeye; ardından ise yerini çatışmalara bırakır ve Lefkara Türklerinin ata topraklarından “Bir Gecede” ayrılmasıyla köyde artan gerilim son bulur. Ayrıca Türk ve Rum mahallelerinin sınırı, Osman’ın bakkal dükkânıdır.

Lefkara Türklerinin kendisini güvende hissettiği mekân ise karargâhtır. Bu yer, köye ilişkin alınan kararların değerlendirildiği ve sonuçlandırıldığı bir mercidir. Karargâhın konumuna ilişkin şu bilgilere yer verilir:

Hava kararmak üzere iken karargâh olarak kullanmaya karar verdiği, boş ve bakımsız evde idi Turgut. Okulun hemen alt tarafında, köyün kıra açılan güney yönündeki son evdi. Köyün güneyindeki diğer evler gibi görüş açısına geniş bir kırsal alan giriyordu. Bu alan, güneye doğru alçalan bir yamaçtı. Evler, bu yamaca yaslanıyordu. Aşağı Lefkara da bu yamacın aşağılarında ve görüş alanı içinde idi.⁶⁴⁶

Ayrıca karargâh, TMT üyelerinin bir araya gelerek görev dağılımı yaptığı mekândır. Kısacası, Lefkara Türklerinin geleceğini biçimlendiren bir merkezdir.

Bir Gecede’de fonksiyonu olan belediye başkanının özel yazıhanesi, dikkat edilmesi gereken bir başka yerdir. Rum Mahallesi’nde bulunan yazıhane, Türkler açısından olumsuzluk taşır. Kapalı-dar mekân olan bu yer, penceresizdir ve adeta küçük bir büroyu andırır. TMT yetkilileri, Rumlarla görüşmek için buraya çağrılır. Türklerin büroya girmesiyle kepenkler indirilir. İndirilen bu kepenkler, daralan yerin psikolojik boğukluğunu çoğaltır ve akabinde sunulan koşullar, Türkleri köylerinden göçe mecbur bırakacak hâlleri doğurur. Sonuç itibarıyla yazıhane, Rumlar için pozitif bir etkiye sahipken Türkler açısından son derece menfî bir işlev üstlenmektedir.⁶⁴⁷

Romanda adı geçen ve sembol durumda bulunan İskele, Lefkara’nın bağlı olduğu sancak merkezidir. 24 Aralık günü buradaki Türk Mahallesi’ne, Rumlarca bir saldırı

⁶⁴⁵ Bozkurt, 2005b: 16.

⁶⁴⁶ Bozkurt, 2005b: 41.

⁶⁴⁷ Bozkurt, 2005b: 89.

gerçekleştirilir. Yaşanan bu durumun Lefkara Türkleri arasında yayılmasıyla birlikte halkta manen bir çöküş görülür. Bunun sebebi, İskele ile Lefkara'nın aynı sancakta yer almasıdır.

İsmail Bozkurt'un romanlarında Geçitkale, korumacı bir sığınak mahiyetindedir. Bir başka deyişle anne karnıdır. *Bir Gecede*'de bu mekân, insanların canını kurtaran ve yeni bir hayata başlanmasına vesile olan önemli bir TMT üs bölgesidir. Aynı zamanda gıda sıkıntısı çeken Türk köylüsünün temel gereksinimlerinin karşılandığı yerleşim birimidir. Bununla birlikte Geçitkale, adada ve dünyada olup bitenlerden haber alınan yerdir. Dolayısıyla adı geçen bu mekân, yaşama açılan bir kapıdır.

Sanatçının Lefkara ile mukayese ettiği Boğaziçi, karma bir yerleşim yeri olması hasebiyle önemlidir. *Bir Gün Belki*'nin ana mekânı olan Boğaziçi, *Bir Gecede*'de anımsatılır. Kaderleri ortak bu iki mekân, benzerlik ve farklılıklarıyla romanda kendisine yer bulur. Lefkara'nın Boğaziçi'ne göre en büyük eksisi, Türk yerleşim birimlerine uzaklığıdır. Günümüzde Lefkara, Güney Kıbrıs içerisinde. Bu yönüyle de Boğaziçi ile benzerdir.

Lefkara'da bulunan Türk Mezarlığı, bir başka mühim yerdir. Kelime anlamıyla mezarlık, hayatın bittiği yerken Lefkaralı Türkler için durum, tam tersidir. İnsanlar, ölülerinin yanında hayata tutunmaya çalışırken onları yaşama bağlayan mekân, burası olacaktır. Köyün terk edilmesi esnasında insanların buluşma noktası olan mezarlık, göçün başladığı ve halkın hayatta kalmayı ümit ettiği mekânsal bir başlangıç fonksiyonu kazanır.

Üzerinde durulması gereken sembol yerlerden birisi de Matyat köyüdür. Matyat, Lefkara'nın yaklaşık on iki mil ötesindedir. Kuzeydoğu yönünde Lefkara ile Matyat arasında başka yerleşke bulunmamaktadır. Burası, Lefkara'nın kuzeyi ile kuzeybatısındaki Rum köylerini Lefkoşa'ya bağlayan asfalt yolun üzerinde olmakla birlikte burayı denetleyebilecek bir konumdadır. Köyde yaklaşık iki yüz Rum, iki yüz yirmi Türk yaşamaktadır. Toprağın çoğu, Türklere aittir. Lefkara ile Matyat arasında araçların kullanılabileceği bir yol bulunmamaktadır. Ayrıca Matyat ile Lefkara arasında yönetsel açıdan bir bağ yoktur. Sadece dağ yolundan gidiş ve geliş mümkündür. Bu da yaklaşık on saati bulmaktadır. Rumlar, Matyat'ı yakarlar ve dumanlar, Lefkara'dan fark edilir. Matyat'a gelindiğinde ise Türk Mahallesi'nin ateşe verildiğine ve insanların diri diri yakıldığına şahit olunur. Dolayısıyla Matyat, sıradan bir yerleşim birimi olmaktan çıkarak sembolleşir. Durumu gören Acar'ın aklına, Girit'te ve Anadolu'da yakılan Türk yerleşim yerleri gelir. Orada yaşayan Türklerin maruz kaldığı durumlarla Matyat Türkleri arasında benzerlikler kurulur. Sıranın Lefkara'ya gelebileceği düşüncesi, sorgulanmaya başlanır.⁶⁴⁸ Dolayısıyla sembolleşen bu yerler, tarihi

⁶⁴⁸ Bozkurt, 2005b: 81-85.

mekân kapsamında değerlendirilebilir. Tarihî mekân ile verilmek istenen iletiler arasında sıkı bir bağ olduğu unutulmamalıdır.⁶⁴⁹

Romanda adı geçen ve hakkında bilgi verilen Kastro Tepesi ve Sırvat denilen bölge, önem teşkil eden yerlerdendir. Buralarla ilgili olarak eserde, şu açıklamalarla karşılaşılır:

O bahar sabahı da, köyün kuzeyindeki Kastro Tepesi'ne çıkmış; uzun süre çevreyi seyretmişti. Kıbrıs'ın önemli bir bölümü görülyordu oradan. Tepenin üzerinde bir kale kalıntısı vardı. Burası bir zamanlar Kraliçe Ripena'nın yaz aylarında konakladığı yeri. (...) Tepeden sonra Sırvat adı ile bilinen bölgeyi dolaştı. Son zamanlarda okumuştı: Bir zamanlar burası yerleşim bölgesiydi. Lefkara'ya ulaşan Osmanlı ordusu, buralarda üslenen Venedik ordusu ile göğüs göğüse kıyasıya bir savaşa girişmiş; o savaşlarda Sırvat yerle bir olmuştu. O kadar çok insan ölmüştü ki toprakta göllenen kan, uzun süre kurumamıştı. Savaş alanının adına, o zamandan beri Rumca mezbaha anlamında Stoğina adı verildiğini daha yeni öğrenmişti Acar. Yıllarca oralara gidip geldiği halde, Stoğina'nın böyle bir savaşa tanıklık ettiğini ve anlamını yeni öğrenmişti.⁶⁵⁰

Bebek Bar, işlev itibarıyla irdelenecek mekânlardandır. Burası, Kıbrıs Türk tarihinde önemli bir yere sahiptir. Sanatçı, bu mekânı bilinçli bir biçimde eserine taşır. Dolayısıyla gerçekte var olan bu yeri, kurmaca dünyaya aktararak romanın realite seviyesini yükseltir ve burasının tarihteki misyonunu açıklar. Ayrıca mâzi-edebiyat ilişkisinin boyutu, gözler önüne serilmektedir. Bebek Bar, Geçitkale ve civar köyler için önemli bir konuma sahiptir. Üç yol ağzında bulunan bu lokanta, gelip geçenlerin uğrak yeridir. Hatta İngiliz askerleri bile burada durarak temel gereksinimlerini karşılarlar ama burasının, Türkler için ayrı bir önemi vardır. Burası, Türklerin dış dünyayla ve birbirleriyle bağlantı kurabildiği bir istihbarat merkezi fonksiyonundadır. Günümüzde bir harabe olan Bebek Bar, Bozkurt'un hafızasında hâlâ canlılığını korumaktadır. Çünkü burasıyla ilgili yaşanmışlıkları vardır. Özellikle Mehmet Emin dayının başına gelenler, yazarca unutulmaz. Bu da eserin otobiyografik yanını ortaya koyar.

Bebek Bar, yukarıda aktarıldığı doğrultuda esere sirayet eder. Bar sahibi Alper vasıtasıyla TMT ile iletişim kurulur ve atılacak adımlar, bu kapsamda değerlendirilir. Geçitkale'ye yolu düşen TMT yetkilileri, buraya uğrar ve bir nevi ulak işlevi ile bağlantı sağlanır.⁶⁵¹

⁶⁴⁹ Mutlu, 2017: 159-160. Ayrıca yazarın öykü ve romanlarında yer verdiği mekânların birçoğu, bu kapsamda değerlendirilmelidir.

⁶⁵⁰ Bozkurt, 2005b: 46.

⁶⁵¹ Bozkurt, 2005b: 21, 61.

Eser dâhilinde birkaç defa Hala Sultan Tekkesi, mekân olarak anılır. Burasının hatırlatılmasıyla Kıbrıs'taki Müslüman Türklerin varlığı vurgulanır. Ayrıca burası, ada Müslümanlarının manevî dünyalarını besledikleri yer şeklinde tanımlanabilir.

Yapıtta, işlevi bulunmamasına rağmen adı geçen bazı yerler mevcuttur: Simoni Manastırı, Lefkoşa, Tahtakale, Leymosun, İskarınu, Ötüken, Sancak, Pendaşino, Larnaka, Alaminyo, Hirokitiya, Hurmacıklar, Kotçat, Girit, Ankara, Anadolu, Türkiye ve Amerika.

Sonuç olarak Lefkara merkezli gelişen olaylar, kapalı-dar ve açık-geniş mekânlarda vücut bulur. Ayrıca Müslüman Kıbrıs Türkleri için reel yaşamda önem teşkil eden bazı yerler, kurmaca dünyaya aktarılır. Böylece tarih ile edebiyat harmanlanarak mâziye ışık tutar.

3.6.2.4.2.4. Kişiler

Romanda fonksiyonları itibarıyla saptanan kişi sayısı, oldukça fazladır. Romandaki kişilerin tasnifi, aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.13 İsmail Bozkurt'un *Bir Gecede* Romanındaki Kişilerin Sınıflandırılması

Aslî Kişiler: Turgut Sami, Acar.

Yardımcı Kişiler: Gülsüm, Hasan, Aliye, Ramadan, Osman, Faize, Ali Kolosine, Hasanagi, Mustafa Öğretmen, Cemal Çobanoğlu, Zerrin, Mustafa Sami, Alper, Zehra.

Dekoratif Kişiler: Mahmut, Kemal, Mehmet, Mustafa, Sıdika, Taner, Mustafa Tremeşeli, Mehmet Hoca, İsmail Nuri, Derviş Halil, Ali Çavuş, Ahmet Hasan, Mustafa, Halil Mustafa, Öğretmen Asım Bey, Yakup, İsmail Şakir, Cemal Bayram, Latif Dayı, Meryem, Şakir Hüseyin, Hamit, Hamit'in Eşi Sıdika, Cambo, Kooperatif Sekreteri Kemal, İbrahim Derviş, Hatice, Şemsi, Hüdaverdi Mehmet Ali, Halil, Emin, Salih, Süleyman, Mehmet, Necmi, Naciye, Sava Paşa, Aliye Kadir, Arif Dayı, Münise, Karamani, Mihalakis, Tofi, Yorgo, Andrea, Papaz, Makarios ve Dr. Lisaridis.

Sanatçının romanında dikkat çeken en önemli nokta, kişilerin reel hayatta karşılaşılabilecek özellikte olmasıdır. Özellikle *Bir Gecede*'nin aslî kişileri, realist ve karakterize edilmiş roman şahısları olarak değerlendirilebilir.⁶⁵² Bu durum, yazarın sanat anlayışı ile açıklanır.

Turgut Sami: Romanın aslî ve merkez yansıtıcı kişisi konumundaki Turgut Sami, TMT'nin Lefkara lideridir. Yirmi sekiz yaşındadır. Saçları, genç yaşına rağmen dökülmüştür. Orta boylu ve zayıftır. Hafifçe çökük omuzlarına karşın devingen bir bünyesi vardır. Her an harekete hazır, enerjik bir kişidir. Yoksuldur. Uzun yıllardan beri TMT bünyesindedir. Yaz aylarında sinekçilikten aldığı ücret dışında düzenli bir geliri yoktur. Bu ücret yanında eşinin yaptığı Lefkara işinden, babasından kalan bağ ve bahçelerden geçimini sağlamaktadır. Buna rağmen içinde bulunduğu koşullardan hiç şikâyet etmez ve vaktinin çoğunu, TMT için harcar.

⁶⁵² İsmail Bozkurt'un romanlarında görülen realist kişiler ve karakterizasyon, önem teşkil eden bir husustur. Konuyla ilgili Mihrican Aylanç, bir çalışma ortaya koymuştur. Ayrıntılı bilgi için bk. (Aylanç, 2016a: 43-52)

TMT, Turgut için bir yaşam biçimidir. Turgut; okuyan, araştıran, sorgulayan, idealize bir karakterdir. TMT ve Müslüman Kıbrıs Türkü'nün simgesi olan Turgut; reel hayatta yazarın arkadaşı, gönüldaşı, kaderdaşı Turgut Sunalp'tır.

Turgut, köyde yaşanan kargaşa ve verilecek karardan evvel TMT serüvenini, geriye dönüş tekniğiyle aktarır. Buradan anlaşılacağı üzere ilkokulu bitirdikten sonra bir aylık eğitim alarak Lefkara Polis Karakolunda yardımcı polis olarak görev alır. Adada Türklere karşı Rumların tutumları neticesinde, Türklerin milliyetçi tarafları açığa çıkar. Bu süreçte Turgut, Kıbrıs Türkleri adına icraatlarda bulunmak ister. EOKA'nın Kıbrıs'ta Türklere karşı saldırıları, Lefkara'da teşkilatlanmanın zamanı geldiği fikrini meydana getirir. İlk önceleri "VOLKAN" adına çalışır. 1957 yılı sonlarında ise Ali Çavuş, TMT hakkında çeşitli konulardan Turgut'a söz eder ve ant içtirerek onu teşkilat bünyesine katar. Ardından diğer arkadaşları, TMT'ye dâhil edilir. Turgut, Zirköy (Zirkaya) civarlarında eğitim görür. TMT'nin Lefkara'daki silahlarını çanaklar. Lefkara için önemli işler gerçekleştirir.

Aliye ile evli olan Turgut'un altı çocuğu vardır. En büyüğü dokuz yaşında, en küçüğü ise beş aylıktır. Çocuklarının adları ise Sefer, Sıdika, Kezban, Neyire, Sami ve Zerrin'dir. Soğukkanlı bir kişiliği olan Turgut, aldığı yükümlülükleri yerine getirir.

Turgut, üç yüzden fazla kişinin hayatını kurtarır. Aldığı kararlarla doğru adımlar atar. Fakat bu süreçte, bazı iç çatışmalar yaşar. Bunlardan en mühimi, silahları teslim edip etmeme ve köyü terk edip etmeme ile ilgilidir. Bu iç çatışma, Turgut'u düşünmeye sevk eder ve sorumluluklarını başarı ile yerine getirmesine yardımcı olur.

Özetle Turgut sorumluluk sahibi, analiz yeteneği olan, ileri görüşlü, şuurlu bir karakteri yansıtır. Ayrıca Turgut, TMT'nin bir sembolüdür.

Acar: *Bir Gecede*'nin aslî kişilerinden Acar, TMT üyesidir. Mert, güvenilir ve yürekli. Gülsüm ile yaşadığı aşkla Lefkara'da tanınır. Telefon kulübesinde, Turgut'a gelen habere şahit olur. Bu süre kapsamında kendi içerisinde bir çatışma yaşar. Olaylar, Gülsüm'ü kaçıracağı güne rastlar. O gece Gülsüm'e gidip gitmemek arasında bir tereddüt yaşasa da konu vatan olunca gitmemeye karar verir. İlk andan itibaren TMT'deki görevinin başından ayrılmaz.

On dokuz yaşındadır. Uzun boylu, beyaz tenli, kumral, yakışıklı, atletik, çevik bir gençtir. Yıllarca dağlarda yaşayan Hasan Bulli Kardeşler'den esinlenilerek ona, "Bulli" lakabını takarlar. Sportif yapısı ile en olmadık yerlere tırmanır; dağ, bayır demeden her yerde dolaşır. İskele'deki ortaokulu bitirdikten sonra liseye devam etmez. Fakat eline geçen farklı türlerdeki kitapları okuyarak kendisini geliştirir. Lefkara'daki söylenceleri araştırır, onlara dair eserler okur. Rumcayı, çok iyi konuşur. Kitaplara olan merakından ötürü "Filozof" olarak

bilinir. “Böylece hem ‘Bulli’ hem ‘Filozof’ olarak anılır oldu. Doğa, devinim, acarlık, ataklık, söz konusu olduğunda ‘Bulli’; olgunluk, ağırbaşlılık, bilgi söz konusu olduğunda ‘Filozof’tu.”⁶⁵³

Acar, sevdiği kızı babasından ister ama Ramadan, kişileri mal varlıklarıyla değerlendirdiği için bu izdivaca izin vermez. Buna rağmen Acar, Ramadan’a hiç saygısızlıkta bulunmaz. Tarla, bağ, bahçe demeden çalışır ve rızkını kazanır. Bu yönüyle babasının yolundan gider. Bu durum, natüralizm etkisidir. Babası Hasanagi ve annesi; ılımlı, olumlu, sevecen, kendi hâllerinde insanlardır. Her bakımdan birbirlerini tamamlarlar. Acar’ın bir erkek, iki de kız kardeşi vardır. Küçük oğulları Acar, onlar için ayrı bir yere sahiptir. Bu yüzden onu üzmezler. Gülsüm de Acar’ı çok sever. Karşılıklı bu sevgi ve vazgeçmeyiş, onları bir araya getirir. Ayrıca Turgut’a yardımlarıyla köyün boşaltılmasında önemli işlere imza atar.

Kısacası Acar, ismiyle müsemma bir kişidir. Dolayısıyla burada Bozkurt, isim sembolizasyonuna başvurur.

Gülsüm: Romanın yardımcı kişilerinden Gülsüm, Acar’ın sevdiği kızdır. Yeşil gözlü, kızıl saçlı ve beyaz teni ile dikkat çeker. Küçücük ağzı, düzgün burnu ve yüzündeki çilleri ile Gülsüm; duru ve doğal bir güzelliğe sahiptir. Orta boyu, ince beli, omuzlarına düşen düz saçları vardır. Ramadan ve Zehra’nın kızıdır. Gülsüm, fatalist bir yapıdadır. Hayallerini ve arzularını savaştan dolayı erteleyen Gülsüm, tevekkül hâindedir.

Aliye: *Bir Gecede*’nin yardımcı kişilerinden Aliye, Turgut’un eşidir. Anlayışlı bir şahıstır. Özellikle Turgut’un eve seyrek gelmesini ya da eviyle ilgilenememesini sorun etmez. Çünkü Aliye, Turgut’un vatan davasını ülkü edindiğinin bilincindedir. Aliye, romanda şu şekilde tanıtılır:

Yirmi yedi yaşında, orta boylu, balık etinde, kızıl saçlı, eli yüzü düzgün, kahverengi gözlü, güzel bir kadındı Aliye. Üzerinde ayaklarına kadar uzanan basit ve basma bir gecelik vardı. Soğuktan korunmak amacı ile üstüne kalın bir de yün kazak almıştı. İkinci Dünya Savaşı’nda İngiliz ordusuna yazılan babası, savaştan sonra, Aliye daha beş yaşında iken İngiltere’ye gitmiş ve bir daha ondan haber alınmamıştı. Hayattaki tek yakını annesi idi. On yıldır Turgut’la evli idi.⁶⁵⁴

Eşlere bilgi verilmemesi hususunda, TMT’nin kesin buyruğu vardır fakat Aliye, bundan muaf tutulmaktadır. Köyde yaşananları ve Turgut’un TMT ile alakasını bilmektedir. Sır tutan, güvenilir, yumuşak başlı, sessiz, sakın, soğukkanlı bir kadındır. Aliye, Kıbrıs Türk

⁶⁵³ Bozkurt, 2005b: 29.

⁶⁵⁴ Bozkurt, 2005b: 26.

kadının simgeler. Ayrıca Lefkara işini, köyde en iyi yapanlar arasındadır. Bundan para kazanan Aliye, aile bütçesine katkıda bulunur. Altı çocuğu vardır.

Ramadan: Romanın yardımcı kişilerinden Ramadan, Gülsüm’ün babası ve Zehra’nın kocasıdır. Huysuz, para düşkünü, kendisini dev aynasında gören, eşi ve kızına kötü davranan, ağız bozuk birisidir. Vatan mefkûresinden öte kendi mallarını ve paralarını düşünen Ramadan, bu yönüyle menfi bir çizgidedir. Kıbrıs Türkleri içindeki olumsuz şahısların temsilcisidir. “Vordo” takma ismiyle anılan Ramadan ile alakalı olarak yapıtta şu bilgilere yer verilir:

Ramadan, çıldırmak üzereydi. Ortalığın nasıl karıştığını anlamıyor ve içine sindiremiyordu. Durumu, 21 Aralık sabahı, daha adımını kahvehaneye atarken öğrenmişti. Ters, huysuz, uyumsuz, sevgisiz, herkese tepeden bakan kişiliği dolayısı ile Ramadan’a katır anlamına gelen Vordo lakabı takılmıştı. Sıksa gövdesinin üstünde saçsız bir başı; bu başta çipil gözlü, koca burunlu, koca ağızlı, yok denecek kadar küçük çeneli bir yüzü vardı. Altmış yaşını devirmişti. Çipil gözleri her zaman fıldır fıldır, “Yine ne tilkilik düşünüyor,” dedirten cinstendi. Köyde daha çok Rumlarla düşüp kalkar; Türk kahvelerinden çok Rum kahvelerine gider; alışverişini Rum bakkaliyelerinden yapardı. Bu bakımdan Türklerin sevmediği, hatta nefret ettiği bir kişi idi. Bayağı varlıklı idi. Epeyce malı mülkü yanında, çok fazla parası da olduğu söylenirdi hep. Köyün Türk Kooperatifi’ndeki hesabı küçüktü. Rum Kooperatifi’ne sık sık gidişi, orada çok parası olduğu söylentilerine neden oluyordu. Lefkoşa’da Rum bankalarında da yüklü bir hesabı olduğu, söylentiler arasındaydı. Söylenmesini, esip yağmasını, parasını yitirme kaygısına bağlayanlar çoktu. Kahvehanede dedikodusu yapılıyordu bu kaygının.⁶⁵⁵

Ramadan’da saptanan bir başka durum ise, yön değiştirme mekanizmasını harekete geçirmesidir. İşleri yolunda gitmediğinde, dışarıda birisine kızdığında, istemediği bir durumla karşılaştığında bütün olumsuzlukları eşi Zehra’ya yükleyerek kendisine fiziksel ve psikolojik şiddette bulunur. Bu da Zehra’nın, silik bir karaktere sahip olmasının nedenlerindendir. Dolayısıyla Ramadan, gerek ailesine gerekse köylülerine karşı adeta bir yabancısıdır, ötekidir.

Ramadan’da var olan ile olması gereken bazı özellikler, aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.14 İsmail Bozkurt’un *Bir Gecede Adlı* Romanının Yardımcı Kişilerinden Ramadan’ın Kişilik Analizi

	<u>Mevcut Olan</u>	<u>Olması Gereken</u>
Ramadan	TMT kararlarına itaatsizlik Keyfilik Aç gözlülük Millî değerlerden uzak	TMT kararlarına itaat İradeye bağlılık Tok gözlülük Milliyetçi

⁶⁵⁵ Bozkurt, 2005b: 76.

Ramadan, yaşananların sonunda göçe katılır ve bir anda bütün kazancını yitirerek hayatta önem verilmesi gereken değerlerin farkına varır. O andan sonra Ramadan, olması gereken kişiliğe dönüşmeye başlar. Kızının, Acar ile evlenmesine onay vererek manevî kıymetlerin geç de olsa farkına varır.

Osman: Yapıtın yardımcı kişilerinden Osman, Faize'nin kocasıdır. Lefkaralıların güvenini kazanmış bir kişidir. Aile fertlerine duygularını belli etmeyen, geleneksel bir yanı vardır. Sert mizaçlıdır. Beş çocuğu vardır. Kırk üç yaşındadır.⁶⁵⁶ Yıllar evvel Geçitkale'deki rüştiyeden mezun olur. Evinin hemen yanında harnupluğu, zeytinliği, bademliği ve bağı vardır. Bunları, alın teri ile kazanmıştır. Tam bir toprak adamı olan Osman, kısa süre önce daha iyi olanaklarda yaşamak için bakkal dükkânı açar. TMT'nin Lefkara'da önde gelenlerinden biri olan Osman, düşünen ve mantıklı kararlar alabilen özelliktedir.

Faize: Romanın yardımcı kişilerinden bir diğeri ise Faize'dir. Osman'ın karısıdır. Kırk yaşında ama epeyce yıpranmış bir görüntüsü vardır. Koyu mavi gözleri, kızılımsı saçları, beyaz teni ile gençliğinden izler taşımaktadır. Gençliğinde güzelliğinden ötürü "Çerkez kızı" olarak anılır. Sıksa bedeni, kısa boyu ile uzunca boylu ve iri yarı Osman'ın yanında hep geri planda kalır. On dokuzunda Osman ile evlenen Faize, eşine saygıda kusur etmez. Kaderci, gelenekçi bir kişidir. Dört erkek, bir de kız çocuğu vardır. Büyük oğlu Kemal, Ankara'da üniversitede okumaktadır. Mehmet, Lefkoşa'da lisede; Mustafa ile Sıdika, İskele'de ortaokulda öğrenim hayatlarını sürdürmektedirler. Yanlarında kalan tek çocukları ise Taner'dir. Babaları çocuklarına sevgi göstermeyince Faize, onun da boşluğunu doldurmak amacıyla evlatlarının üzerine titrer. Onlara çok düşkündür. Milliyetçi bir kadın olan Faize, manevî değerlere bağlılığı temsil eder.⁶⁵⁷

Zehra: Gülsüm'ün annesi, Ramadan'ın eşidir. Sindirilmiş, bastırılmış, korkutulmuş bir kadındır. Kocasının zorbalığı ve ona değer vermeyişi, kendisini daha da silikleştirir. Ne zaman konuşmak istese kocasınca susturulur. Eşinden çekinir ve korkar. Bu yüzden ona karşı çıkamaz. Bastırılmış bu kimlik, Ramadan'a karşı bir yerde patlak verecektir fakat buna ramak

⁶⁵⁶ Osman ile oğlu Kemal, *Bir Gecede* ve *Yusufluklar Oldu mu?* adlı romanlarda karşılaşılan kahramanlardandır. *Bir Gecede*'nin yardımcı şahıslarından Osman karakteri tanıtılırken 43 yaşında olduğu belirtilir. *Yusufluklar Oldu mu?*'nin aslı kişilerinden Kemal'in yaşı da 43'tür. Yazar; Osman'ın ve Kemal'in 43 yaşındaki hallerini, iki ayrı esere yansıtır. Baba-oğul arasındaki benzerlikler ya da farklılıklar, 43 yaş temelinde irdelenebilir. Burada üzerinde durulması gereken nokta, İsmail Bozkurt tarafından bu yaşa kasıtlı yer verilip verilmediğidir. Osman, 43 yaşındayken "Bir Gecede" Lefkara'dan Geçitkale'ye göç ederek yeni bir hayata başlar. Kemal ise 43'ünde özünü bularak yeniden doğar. Kısacası baba-oğul için 43 yaş, yeni bir başlangıçtır. Sanatçının bilinçaltındaki bu yaş, aslında Bozkurt'un hayatındaki mühim sürecin ve yeni bir yaşamın ta kendisidir. 1940'ta doğan yazar için 1983, önem teşkil eder. 1983, KKTC'nin kurulduğu senedir. Ayrıca İsmail Bozkurt aynı yıl içerisinde, parti başkanı olur. Sonuç itibarıyla 43 yaş; Osman, Kemal ve İsmail Bozkurt için yeni bir yaşamın dönüm noktasıdır.

⁶⁵⁷ *Bir Gecede* adlı romanda ismi anılan Kemal, Osman, Faize, Mehmet, Mustafa, Sıdika, Taner, Turgut gibi bazı kahramanlar; *Yusufluklar Oldu mu?* eserinin iskeletini oluşturmaktadır.

kala Ramadan, hatalarından geri döner. Zehra, iyi bir annedir. Eşinden şiddet gören ama buna rağmen ayakta kalmak zorunda olan kadınları temsil eder.

Zerrin: Eserin, sembol kişilerindendir. Turgut ve Aliye'nin kundaktaki bebekleridir. Beş aylıktır. İncecik, cılız bir kızdır. Kan hastalığı vardır. Türklerin göçe zorlanmasıyla yollara düşen ve henüz kundaktayken ölümlere şahit olan Zerrin, Lefkara Türklerinin simgesidir. Bu olay, Zerrin'in ruh ve bedeninde unutulmaz travmalara sebep olur.

3.6.2.4.2.5. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Yazarın dördüncü romanı olan *Bir Gecede*, diğer romanlarında da görüldüğü üzere III. kişili anlatıcı ve ağırlıklı olarak ilahî bakış açısı ile kaleme alınır.

Gülsüm, Acar'ı evin sokak kapısından içeri almayı göze alamamıştı. Babası her gece yatmadan önce koca sokak kapısını pekilerdi. Kocaman pekiyi açmak sorundu. Çıkardığı madeni cayırtı uzaklardan bile duyulurdu. Avludan çıkışlarında bu ses yine duyulacaktı. Ancak hemen oradan uzaklaşacaklardı ve kendisinin evde olmadığı anlaşılan kadar aradan epeyce zaman geçecekti. (B.G., s. 28)

Anlatıcı, ilahî bakış açısı vasıtasıyla her şeyi bilen bir tavır göstermesine rağmen kimi zaman Turgut ve Acar'ın kişiliğinin ardında kaybolur. Romandaki diğer şahıslar, genellikle bu iki kişiyle ilişkileri bağlamında olaylara dâhil olur:

Acar, Çoban Hasan'ın telefonda konuştuklarını tam sökemedi ama "Turgut Sami" adını duyar gibi oldu. Bu ad, onu uyardı. "Bu saatte Turgut Sami'yi, kim arıyor?" diye düşünürken kabinden çıkan Hasan'ın, yolun karşısına geçip Turgut'un evine doğru yürüdüğünü gördü. Yakın bir zamanda ant içerek kısaca TMT olarak bilinen gizli Türk Mukavemet Teşkilatı'nın üyesi olmuştu. O saatlerde Turgut Sami'nin aranması, beyninde TMT ile ilgili çağrışımlar yaptı. Beklemeye karar verdi. (B.G. s. 7-8)

Göç olgusunun işlendiği bu romanda anlatıcı, kişiler üzerinde hâkimiyet kurar fakat Bozkurt'un da anlatıcı üzerindeki egemenliği dikkat çeker. Dolayısıyla yazar-anlatıcı bağı/farkı ortaya çıkar ve bu unsurlar, birbirleri üstünde tahakküm kurar.

3.6.2.4.3. Tema

Yazarın bu romanı, dört ana tema etrafında şekillenir: savaş, göç, vatan ve aşk.

Savaş, *Bir Gecede*'nin olay örgüsünü şekillendiren bir neden durumundadır. EOKA kurulmadan önce adada huzur ortamı varken 1955'ten sonra meydana gelen çatışmalardan ötürü insanlar, diken üstünde yaşamaya başlar. Turgut'a gelen telefonla birlikte Lefkara'da yaşanabilecek olasılıklar düşünülür ve yüzlerce kişinin ölmesiyle sonuçlanabilecek hadisenin

önüne geçilmek istenir. Yine köyde olabileceklere karşı hazırlıklı olan TMT yetkililerinin ve ailelerinin tedirginlikleri, bu tema zemininde açıklanmalıdır.

Savaş, insanlar arasına nifak tohumları eker. Önceden aynı kahvede oturan, bakkaldan alışveriş yapan, çeşmeden su dolduran Türk ve Rum ahali; artık birbiriyle konuşmamaktadır. Rumlar, durumu o derece kindarlığa dönüştürür ki çeşitli yerlerden Kıbrıs Türklerinin şehit haberleri gelir. Yaşananlar, Lefkara Türklerini ürkütür:

-“Lefkoşa’da kan gövdeyi götürdü.”

-“Adada tek Türk bırakmayacaklar.”

-“Kadınların, kızların ırzlarına geçiyorlar.”

-“Lefkoşa’nın işi bitince sıra diğerlerine gelecek.”

-“Bize de sıra gelecek!”

(...)

-“Ne geldin be Ali?”

-“Ne demek ne geldim?”

-“Duymadınız mı be olanları?”

-“Yook! Ne oldu?”

-“Dün akşam Tahtakale’de bizimkileri taradı Rumlar. Her an daha büyük karışıklık olabilir.”

-“Ölen var mı?”

-“Çok!..”⁶⁵⁸

Rum tarafı, savaş öncesi düşmanca tavrını daha da sertleştirir. Türklere, temel gıda malzemelerini satmazlar. Kundakta süt bekleyen bebeklere, süt bile vermezler. Hatta Rum bakkalın şu söylemleri, yaşananları özetler mahiyettedir:

Bir Rum bakkalına kadar yürüyüp bir deneme daha yapmak istedi.

“Yok!” dedi Rum bakkal, asık bir suratla. “Ekmek de yok, sigara da!”

Oysa rafta sigara kartonları dizi dizi, kocaman köfün ekmek dolu idi.

“Bunlar ne?” diyerek sigara kartonlarını ve ekmekleri gösterdi Turgut.

Bakkal kızgınlıkla baktı Turgut’a. Namlı EOKA’cılardandı köyde.

“Türklere ve köpeklere hiçbir şey yok!” dedi kızgınlıkla. “Zehir bile. Aslında soluk almalarını da önlemek gerekir. Ama neyse!”

Turgut’un gözü döndü birden. Rumların aşağılamak için Türklere ‘köpek’ diye söz ettiklerini iyi biliyordu. Ama ilk kez biri bunu yüzüne söylüyordu. Yumruklarını sıktı. Gözükaralığını yenip Rumun boğazına sarılmamak için kendini zor tuttu. Gözleri çakmak çakmak baktı Rum bakkala.

“Ya sabır!” diyerek dışarı çıktı.⁶⁵⁹

⁶⁵⁸ Bozkurt, 2005b: 36-37.

⁶⁵⁹ Bozkurt, 2005b: 56-57.

Rumların bu tutumu, tarihte Türklere karşı aldığı yenilgilerden kaynaklanır. Bu durum, onların şuurlarında yer eder; yıllar sonra ise düşmanlık ve kindarlık şeklinde kendisini gösterir.

Savaş, olumsuzlukları beraberinde getirir. Acar ile Gülsüm'ün kavuşmasına bile engeldir. Acar'ın Gülsüm'ü kaçıracağı gece TMT bünyesinde vatan savunmasına gitmesi, bu doğrultuda değerlendirilebilir.

Rumlar, savaş planlarını çok önceden yapar. Kamuoyu oluşturmak ve Türklere karşı gerçekleştirdikleri saldırıları meşru kılmak için basın ve yayın organlarını, kendi lehlerine uygun bir hâle getirirler. Uluslararası haber kuruluşları, bu doğrultuda haberler ortaya koyar. Lefkara Türklerine üç şart sunulması ve bunlara uyulmadığı takdirde savaşa başvuracaklarını ima etmeleri, yine tasarılarının bir parçasıdır. Turgut ve arkadaşları, bu koşulları yerine getirmeyerek göçe karar verir ama aynı zamanda vatan savunması için her daim hazırdırlar. Çünkü “Rum Muhtar”, her hâlükârda kafalarında olanı gerçekleştireceklerini söyler. Bu da Turgut'un karar almasını kolaylaştırır.

Kıbrıs Türklerinin savaşa bakışı ise Mustafa Öğretmen aracılığı ile aktarılır:

-“Savaş ya da kargaşa oldu mu bir ülkede, acılar da var demektir. Bu dağ başında, olan biteni tam olarak bilmiyoruz. Oysa kimbilir bu son on gün içinde kaç insan öldü, kaç yuva yıkıldı, kaç kadının ırzına geçildi, nice felaketler yaşandı. Savaş çılgınlıktır ve insanları insanlıktan çıkarıp hayvanlaştırır.”⁶⁶⁰

Turgut ise savaşa karşı olmakla beraber zorunlu kalındığı takdirde karşılık vereceklerini belirtir. Çünkü bu durum, Kıbrıs Türkleri için bir savunmadır. Ayrıca Turgut, Türkiye varken Kıbrıs Türklerine zarar gelmeyeceğinden emindir.

Sonuç itibarıyla Lefkara Türkleri için savaş, bir ayrılıştır. Yerini, yurdunu bırakıp gitmek zorunda olmaktır. Bebeklerin aç kalması, günahsız insanların ölmesi, hayatın durması ve korkuyla yaşamaktır.

Savaşın bir sonucu olan göç, üzerinde durulması elzem bir başka konudur. Kıbrıs Türk edebiyatında sıkça işlenen bir konu olan göç, Kıbrıslı Türklerin kaderidir ve tahkiyeli eserlere taşınır.⁶⁶¹ Bozkurt'un kimi romanlarına da yansıyan göç olgusu, *Bir Gecede* isimli yapıtta da kendisine yer bulur. Yazarın reel hayatta da göç etmesi, bu temanın gerçeklik boyutunu çoğaltır.

⁶⁶⁰ Bozkurt, 2005b: 133.

⁶⁶¹ Kıbrıs Türk romanında göç konusu, birçok yazar tarafından işlenir. Bununla ilgili Mihrican Aylanç, detaylı bir çalışma yapmıştır. Ayrıntılı bilgi için bk. (Aylanç, 2011)

Romanda değinilen göç, coğrafi anlamda çeşitlilik arz eder. Kıbrıs içinde ya da dışında meydana gelen demografik ve zorunlu bir hareket temelinde değerlendirilir. Bununla birlikte göç; ada bünyesindeki şartlardan kaçarak Türkiye, İngiltere ve Amerika gibi ülkelere yerleşenlerin varlığı esasında analize tabi tutulur. Romanda Ramadan'ın, kızı Gülsüm'ü ABD'ye yerleşen bir gence vermek istemesi, bu savı kanıtlamaktadır. Ayrıca Kıbrıs'ın maddî şartlarına yetemeyenlere, daha önce buradan ayrılan akrabalarının yardım ettiği görülür.

Yazarın üzerinde durduğu göç, bir milletin yerini ve yurdunu bırakarak bilmediği bir geleceğe adım atmasıdır. İnsanlar, yıllarını adadığı ata topraklarından ayrılırken arkalarında enkaz bırakır. Çocuklukları, gençlikleri, aileleri, akrabaları ve anıları; o yıkıntının altında kalır:

Turgut da beklemekte olduğu mezarlık yanında kısa süreli bir duygu seline kapıldı. Yirmi sekiz yıl yaşadığı köyünün, özellikle Türk Mahallesi'nin her köşesini biliyordu. Dağını taşını az dolaşmamıştı. Lefkara'nın taş yapılı, düz damlı, bir kısmı kiremit çatılı evleri; sokakları, dağı, taşı, ağaçları, insanları ile bütünleşmişti. Bir gün köyünü öylesine bırakıp gideceği hiç aklına gelmemişti. Köyden bir yerlere, özellikle Amerika'ya göç, her Lefkaralı gencin düşü iken, kendisi bir tek gün bile bunu düşünmemişti. Oysa şimdi... Çocukluğu, geçliği, Aliye ile sevişerek evlenmesi, peşpeşe doğan çocukları geçti gözünün önünden. Onlara iyi bir gelecek hazırlayamamıştı. Bundan sonra nasıl hazırlayabilirdi?⁶⁶²

Sonuç olarak göç olgusu, Lefkaralı Türklerin yaşamını derinden etkileyen psikolojik bir sarsıntı olarak yansıtılır.

Değinilecek vatan teması, TMT üyeleri aracılığı ile romanda vücut bulur. 1950'li yıllarda Kıbrıs Türklerine karşı yapılan saldırılar, TMT'nin oluşumuna zemin hazırlar ve toprağını seven insanlar, bu çatı altında teşkilatlanır. Kur'an-ı Kerim, silah ve bayrak üzerine yemin eden TMT'liler; adadaki Türk varlığının teminatı hâline gelirler. Kendisi de bir TMT üyesi olan İsmail Bozkurt, *Bir Gecede*'nin olay örgüsünde Kıbrıslı Türklerin askerî yapılanması hakkında bilgiler verir ve vatanları için girişilen mücadeleyi yapıtlarına taşır.

Romanda Turgut ve Acar gibi isimlerin TMT'ye dâhil olmaları, geriye dönüş yöntemiyle aktarılır. Bununla beraber onların vatan mefkûresine bakışları dile getirilir. Onlara göre bir TMT askeri, korkusuz olmalıdır. Rum Mahallesi'ne görüşmeye giden Turgut ve Mustafa, çıkışta karşılaştığı kalabalık EOKA zihniyetini görünce şu şekilde hareket eder:

Yolları dolduran Rumlar, yana çekilerek onlara yol verdilerse de gözlerindeki ve davranışlarındaki anlamlar korkunçtu, insanın damarlarındaki kanı donduruyordu.

⁶⁶² Bozkurt, 2005b: 169.

-“Paniğe kapılmamalı. Onlara korkmadığımızı göstermeliyiz.” diyordu Turgut, Mustafa ile yürürken. “Köpek bile paniğe kapılan ya da korktuğunu belli edenlere saldırır. Bunların da azgın köpeklerden farkı yok.”

Gerçekten de öyle oldu. Hiçbir şey yokmuş gibi konuşa konuşa yürümeleri, kendilerine güven duyduklarını hissettirmeleri, azgın ve saldırıya hazır topluluğun harekete geçmesini önledi.⁶⁶³

Özellikle milliyetçi Kıbrıs Türkü’nü simgeleyen Turgut’un vatan davası, her duygunun önündedir. Silah taşıma ve saklamanın cezasının ölüm olduğu süreçte, TMT’nin mühimmatlarını saklar. Ayrıca Rumların, TMT’ye ait silahları istemesi üzerine buna karşı çıkararak vatan düşüncesini önceler. Sınırlı bir cephanelik ve yıllar öncesinden kalma silahlarla vatan sevdası uğruna düşmana geçit vermezler. Özetle vatan, Kıbrıs Türkleri için bir nevi mukaddes davadır. Adadaki Türklerin günümüzdeki varlığı Turgut, Acar, Osman gibi kişiler sayesinde.

Yazarın romanında bir fon şeklinde karşılaşılan aşk teması, Acar ile Gülsüm ekseninde gelişir. Kır ortamında ilk kez karşılaşan ikili, birbirlerine âşık olur. Zor durumlarda bile birbirinden vazgeçmeyen, Ramadan’a rağmen Gülsüm’den ayrılmayan Acar; aşkın temsilcisidir. Bu aşk, çok büyüktür. Hatta Acar, Gülsüm’ü kaçırmayı düşünür. Göç anında dahi Gülsüm’ü düşünen Acar, romanın sonunda muradına erer.

Aliye’nin Turgut’a olan aşkı da dikkat çekicidir. Bu aşk, romanda öne çıkarılmasa bile satır aralarında gizlidir. Turgut’un büyük meşakkatler içindeki en büyük destekçisi, Aliye olur. Bunun sebebi, hem vatana hem de Turgut’a olan aşkıdır.

Sonuç olarak romanda savaş, göç, vatan ve aşk temalarına yer verilir. Savaşın insanları ötekileştiren ve huzur ortamını bozan olumsuzluğu üzerinde durulur. Sonucunda da insanları yaşadıkları yerden uzaklaştıran bir mecburiyete dönüşür. İnsanları ayakta tutan ise bireysel sevdâ ve Kıbrıs Türk varlığına hissedilen aşıktır.

3.6.2.4.4. Anlam, Yorum ve Zihniyet

Bir Gecede romanı; anlam, zihniyet ve yorum yönüyle zengindir. Gerçekçi bakış açısının egemen olduğu yapıta ilişkin farklı yorumlar yapılabilir. Temelde Türk-Rum çatışmasına dayanan eser, sosyal ve psikolojik yanlarıyla bütün hâlinde değerlendirmeye tabi tutulmalıdır.

Bir Gece’de adlı yapıtta, tarih unsuru ehemmiyet teşkil eder. Genelde Kıbrıs’ın, özelde ise Lefkara Türklerinin geçirmiş olduğu merhaleler; kimi zaman geriye dönüşlerle kimi zaman ise diyaloglar aracılığı ile aktarılır. 1955’te, Kıbrıs’ı Yunanistan’a bağlamak amacı ile

⁶⁶³ Bozkurt, 2005b: 101.

kurulan EOKA'ya ilişkin bilgilere rastlanır. İngiliz Sömürge Yönetimi ise buna istinaden bir polis gücü oluşturur. EOKA terörü, Kıbrıs Türklerine yönelince karşı bir devinim meydana gelir. Kıbrıs Türkleri; 9 Eylül Cephesi, VOLKAN, Kara Çete gibi direniş gruplarıyla Rum faşizmine karşı koyar. 1957 yılı sonlarında kurulan TMT ile Kıbrıs Türk gücü, tek çatı altında toplanır. Buraya alınan üyeler yemin ederek Kıbrıs Türklüğü için çaba gösterirler. TMT mensupları, teşkilat içindeki bütün sırları saklayarak ve Türkler için savaşılarak üzerlerine düşen görevi yerine getirirler.

Eserde, adanın bazı yerleşim yerleriyle ilgili yer alan tarihî bilgiler dikkat çeker:

Osmanlılar Leymosun'da Kıbrıs'a çıktıktan sonra doğuya, başkent Lefkoşa'ya doğru yürüyüşe geçmişlerdi. Lefkara'nın güneybatısındaki Hirokitiya'ya geldiklerinde, Lefkaralı Rumlar onlara yardım kararı almışlar ve Osmanlılara bu durumu açıklayacak bir papaz göndermişlerdi. Osmanlı ordusu Lefkara'ya o papazın rehberliğinde girmiş; Venedik ordusu ise; Osmanlılar gelmeden Acar'ın o an bulunduğu dağlık bölgeye çekilmişti. Bu arada yaşlı bir Rum kadınının da Venedik ordusuna su sağlayan gizli kanalları, Osmanlı ordusuna gösterdiği söylenirdi.⁶⁶⁴

“Bir Gecede” göç edilen Lefkara'nın tarihi ile alakalı ayrıntılı bilgiler verilir:

“Burası, yani Lefkara, çok ilginç bir köy. Biliyor musun, Osmanlı fetih ordusu Kıbrıs'a çıktığı zaman, bura halkı papazların önderliğinde ona büyük hizmetlerde bulunmuş ve yardım etmişti. Bunun üzerine Venedikliler de ateşe vermeye kalkışmıştı burayı. Büyük ve kanlı savaşlar olmuş; Osmanlı ordusu ile Venedikliler arasında kan gövdeyi götürmüştü. Köy içinde değil, Sırkat bölgesinde. Orası yerleşim merkezi imiş o zamanlar. Osmanlı da Lefkara halkının hizmetine karşılık vererek, ayrıcalıklar tanımıştı. Rumların 'aftonomi', yani özerklik dedikleri ayrıcalıklar arasında; vergi bağışıklıkları, zabıta, idare ve adliye konusunda haklar vardı. Bu ayrıcalıklar Osmanlı Dönemi'nin sonlarına kadar sürmüştü.”

Dolayısıyla İsmail Bozkurt; Kıbrıs, Lefkara ve bazı yerleşim yerlerine ilişkin paylaşımlarda bulunur. Böylece ada tarihine ulaşılmakta ve farklı bakış açılarıyla karşılaşılmaktadır.

Dikkat çeken bir başka husus, Rumların düşmanca tutumlarıdır. Türklere ekmek satmamaları ve Türklere bahsederken hakarete varan söylemlerde bulunmaları, pusular kurarak insanların kanına girmeleri; bu durumu kanıtlar mahiyettedir. Gösterilen bu muamelenin temelinde öç alma duygusu güden Rumlar, kimi köyleri ateşe vererek insanları ölüme terk ederler.

Adalet, romanda değinilen bir başka konudur. Lefkara'yı yönetenlerin azılı EOKA üyesi olması ve halka eşit yaklaşmaması, köyde sıkıntılar doğurmaktadır. Yönetenlerin,

⁶⁶⁴ Bozkurt, 2005b: 46.

ortamı sakinleştirerek kişilere haklarını vermesi lazımken ilgili belediye başkanı ve muhtar, köyde çatışma ortamı oluşturma gayretindedir. Bu da temel hukuk kurallarını işletmek yerine kendi kurallarını etkin kılma amacı taşır. Ayrıca bu yaklaşımlar, Türklerin aleyhinedir.

Romanda, kolektif bilincin etkin olduğu saptanmaktadır. Toplumsal şuur, geçmişte yaşanan olayların bugün yaşananlarla ilintilendirilmesidir. Böylece sosyal tecrübeler, kişiselliğe indirgenerek bağlamsal bir forma dönüştürülür. Eserde karşılaşılan bir sokuştaki insanı öldüren yılan söylencesi, “Bulli”lere yapılan anımsatma ve “Yeni Mihail”in öyküsü; bu minvalde değerlendirilebilir.

Bir Gecede’de yazarın realist tutumunu ve kurmaca-gerçek ilişkisini seviyeli bir şekilde ayarlaması, romanın tarihe ışık tutmasını sağlar. Yazarın doğrudan adada yaşanan vakalarda etkin rol oynaması, ürünün hakikat boyutunu çoğaltmaktadır. Romanda var olan *Şimal Yıldızı* isimli film, Titanic gemisi, Bebek Bar ve zamansal realite; gerçek hayatta karşılık bulan bazı noktalar. BBC, Reuter, Kıbrıs ve Ankara Radyoları da bu kapsamda görülebilir. Yine bu doğrultuda Bayrak Radyosu ile ilgili aktarılan bilgiler, gerçeğe örtüşmektedir.

Romandaki kişilerin din algısı, birbirine benzer niteliktedir. Köyde yaşanan gerilim, Lefkara Türklerini zor koşullara sürükler. Yediden yetmişe Lefkaralı Türkler, Allah’a sığınır ve duayı dillerinden düşürmezler. Bu da bir nevi manevî sığınaktır:

Üzüntüsünü, tedirginliğini içine atarak yatak odasına doğru yürüdü. Uzun uzun, için için ağladı. Çocukları için Allah’ına yakardı. (...) “Tamam” dedi Naciye tevekkülle ve içi kan ağlayarak. (...) “Bekleyelim kızım! Allah, büyüktür.” (...) “Gerisi ise Allah’a emanet.”⁶⁶⁵

Görüldüğü üzere inanç noktasında dayarılan manevî reçete, insanlara yaşama umudu aşılar.

Romanda öne çıkan bir diğer husus, analık içgüdüsüdür. Zehra’nın Gülsüm’e, Faize ve Aliye’nin çocuklarına olan düşkünlüğü, davranışlarına yansır. Bu üç roman kişisi, Müslüman Kıbrıs Türk kadınıni sembolize etmektedir. Savaş koşullarında çocuklarını düşünen, açlıkla mücadelede onların karınlarını doyurmaya çalışan ve sürekli sağlıkları için dua eden bir profil çizerler. Özellikle yapılan göç esnasında çocuklarını sahiplenişleri, bu durumu özetler.

Sanatçı, evrensel konulara değinirken yerelliği de geri plana atmaz. Kıbrıs Türklerine has çeşitli yerel özellikleri eserine taşır:

⁶⁶⁵ Bozkurt, 2005b: 14, 123, 146, 163.

Sık sık ava da çıkardı. Eli boş döndüğü olmazdı. Eve taşıdığı gavcar ve çam mantarı, ağrelli, yumurtaotu, gömeç, lapsana, kazayağı, hostes, çitlenbik sürgünü, yabani enginar, yabani pırasa, yabani ıspanak, gabbar ve benzeri çeşitli ot; çitlenbik, şınno, alıç, yaban armudu, çakisteslik yeşil zeytin, gonnara; pulya, diçi, cikla, tavşan, keklık, fassa, üveyik, yabani güvercin, tıraş ve diğer av hayvanlarının bir kısmını satarak cep harçlığını çıkarırdı. ⁶⁶⁶

Yukarıda görüldüğü üzere Kıbrıs'ın coğrafi konumu, tabiatla iç içedir. Dolayısıyla bu özellik, mahallî anlamda çeşitli zenginlikler sağlar. Bireyler de bundan maddî kazanç sağlayarak aile bütçelerine katkıda bulunurlar.

Kıbrıs Türk insanı için önem teşkil eden başka yerel özellikler de vardır. Kahve, köfter, bademiçi, zivaniya, hellim, nor, çakistes, gafgarıt bunlardan bazılarıdır. Yazar, adanın bu varsıllığını eserlerine yansıtır. Ayrıca yılbaşının, Kıbrıs Türklerinde nasıl karşılandığı hakkında bilgiler verilir. Adanın dünyaya açılan kapısı, Lefkara'dan geçmektedir. Lefkara işlemleri, dünyaca tanınmaktadır. Kıbrıs kadınları, bu işten ekonomik kazanç sağlamaktadır. Yapıtta bu nakışla ilgili aşağıdaki ayrıntılar verilir:

-“Sen Leonardo de Vinci adını duydun mu hiç?”

-“Yook! Duymadım.”

-“Dünyanın gelip geçmiş en tanınmış sanatçılarından, ressamlarından biridir. İşte bu adam Kıbrıs'a da gelmiş. O zaman Kıbrıs Venedikliler'in, yani İtalyanlarındı. Ve hayran kalmış Lefkara nakışına. Örnekler alıp götürmüş giderken. Lefkarar işi o zamandan tanınmış Avrupa'da!”

-“Yoksullar için, köylü için iyi bir gelir kaynağıdır Lefkara işi. Karım da iyi bir nakışçıdır. Lefkarlı bütün kadınlar bu işi bilir ve yapar zaten. Genç kızlar gelinlik iç çeyizlerini kendi elleri ile işlerler. İşin ticareti de yapılır.”⁶⁶⁷

Kısacası Lefkara işi, ada için önemli bir zenginlik ve geçim kaynağıdır. Ayrıca bu nakış sayesinde Kıbrıs, dünyada tanınır bir konuma erişir. Bozkurt da bu zenginliğe, romanında yer verir.

Adanın içerisinde bulunduğu duruma dair yapılan çeşitli saptamalar, önem teşkil etmektedir. Özellikle Kıbrıs'ın geçmişinden hareketle geleceğine ilişkin yerinde analizler elde edilir. Bu hususların başında, adadaki belirsizlikler gelir. Yazar, bu konunun 1960'larda var olduğuna ve kitabın basım tarihi olan 2005'te de sürdüğüne dikkat çeker. Sene 2019 olmasına rağmen Kıbrıs konusu ile ilgili herhangi bir sonuca varılamamıştır. Romanda Lefkara Türklerinin yarınlara kuşkulu bakışı, aslında bütün Kıbrıs Türklerinin perspektifidir:

⁶⁶⁶ Bozkurt, 2005b: 45.

⁶⁶⁷ Bozkurt, 2005b: 131.

-“Peki ya be hoca! Bu iş ne kadar sürer?”

-“Bilmem. Belki birkaç ay. Belki birkaç yıl. Belki uzun yıllar. Belki de sonunu görmeye ömrümüz yetmez. Çocuklarımız, torunlarımız bile görmez. Bilemem.”⁶⁶⁸

Kısacası adada var olan belirsizlik, geçmişe dayanır. Günümüzde de süren bu durum, Kıbrıs Türklerini etkilemektedir. Adada kesin bir çözüm olmaması, yazarca dile getirilir ve yaşananları, roman kahramanları aracılığı ile gündemde tutma amacı taşır.

Yazarın vurguladığı ve altı defa sanatsal formda sunduğu “karınca benzetmesi”, oldukça ilginç bir kullanımdır.⁶⁶⁹ Bozkurt bu benzetmeye, özellikle başvurur. Burada altı çizilen nokta; Kıbrıs Türkü’nün 1974 ve öncesinde toplumsal örgütlenme, iş bölümü ve çalışma azmine sahip olduğu kanaatidir. Romanda; Lefkara Türkleri özelinde köydeki insanların geçim için uğraşlarına, ek ekonomik çabalarda bulunmalarına ve zorlu süreçlerde görevden kaçmayarak vatan davası uğruna paylarına düşen vazifeleri yerine getirmelerine yer verilir. *Yusuçuklar Oldu mu?* ve *Mangal*’da ise karınca toplumundan uzaklaşarak harp sonrası fırsatçıların gündemine taşıyan İsmail Bozkurt, politik ve toplumsal değişimin sebeplerine göndermelerde bulunur. Böylece kısa sürede farklılaşan sosyal yapının nedenlerine inerek konuyu ayrıntılandırır ve meselerle alakalı önemli saptamalar ortaya koyar.

Sonuç olarak İsmail Bozkurt’un *Bir Gecede* adlı romanı; anlam, zihniyet ve yorum bağlamında çoklu okumalara müsaittir. Tarihî manada adaya dair bilgiler içeren *Bir Gecede*; Rumların Türklere karşı düşmanca tutumlarını ve adaletsizce yaklaşımlarını, realist bir çizgide sunar. Bunu yaparken kolektif bilincin zenginliklerinden yararlanan yazar, Kıbrıslı Türklerin dine bakışı hakkında bazı açıklamalarda bulunur. Anneliğin kutsallığından bahseden sanatçı, bunu içgüdüsel bir hususiyet olarak yorumlar. Yerel özellikleri romanına yansıtarak Lefkara Türklerini dünyaya tanıtan Bozkurt, buradaki siyasî belirsizliklere dikkat çeker. Kıbrıs Türk toplumuna yaptığı “karınca benzetmesi” ile insanların çalışkanlıklarını dile getiren İsmail Bozkurt, savaş sonrası sosyal anlamda oluşan; *Yusuçuklar Oldu mu?* ve *Mangal* romanlarında ise altını çizdiği tembelleşerek zengin olma, emek vermeden kazanma tezatlığını yansıtır. Özetle bu roman, dün-bugün-yarın bağlamında önemli bir pencere olarak kabul edilebilir.⁶⁷⁰

⁶⁶⁸ Bozkurt, 2005b: 133.

⁶⁶⁹ Bozkurt, 2005b: 14, 37, 124, 138, 152, 154.

⁶⁷⁰ Bir çalışmada Aylanç, Kıbrıs Türk romanında anısal özelliklerin varlığından bahseder ve bu eserlerin amacının, tarih bilincini uyandırmak olduğunu söyler. (Aylanç, 2016b: 22-30) İsmail Bozkurt’un tahkiyeli ürünleri de geçmişin analiz edilmesine olanak tanımaktadır. Dolayısıyla sanatçının yapıtları, sosyal realite üzerine tutulan bir ayna gibidir. İsmail Bozkurt’un edebî fikrinden hareketle Kıbrıs Türk romanının, tarih temelinde anı üzerine kurulu olduğu saptanır.

3.6.2.5. *Kaza*

3.6.2.5.1. Tanıtım

İsmail Bozkurt'un beşinci ve son romanı, *Kaza* adını taşımaktadır. Anahtar Ajans Yayınları tarafından 2016 yılında, Lefkoşa'da basılır. Eser hakkında müstakil bir tahlil çalışması, henüz yapılmamıştır. Prof. Dr. Kenan Mortan, romana ilişkin bir tanıtım yazısı kaleme alır ve burada, romanın inandırıcılığından ve nesnelliğinden bahsederek iki toplumun da dile getirmediği bir ruhsal sarsıntının yapıtta var olduğunu belirtir.⁶⁷¹ Birsen Karaca ise İsmail Bozkurt'un romanlarına ilişkin genel değerlendirmelerde bulunurken *Kaza*'nın art ve eş zamanlı olaylardan meydana geldiğini, bu sebeple sinema ürünleriyle eser arasında münasebet kurulabileceğini aktarır.⁶⁷² Mihrican Aylanç, *Kaza*'da işlenen aşk konusunun evrenselliğe kapı araladığının altını çizer.⁶⁷³

Bozkurt, diğer tahkiyeli ürünlerinde olduğu gibi bu yapıtında da Kıbrıs Sorunu üzerine yoğunlaşır. Olayın merkezinde, *Bir Gün Belki* adlı eserinde olduğu gibi adanın farklı yakasından iki gencin aşk hikâyesi yer alır. 180 sayfadan oluşan bu roman, iki temel bölümden meydana gelmektedir. Bu iki bölüm, kendi içerisinde kısımlara ayrılır. Birinci bölüm, numaralarla ayrılmış 15 alt bölümden; ikinci bölümse yine aynı tarz bir kullanımla 12 alt kısımdan müteşekkildir. Romanın sonunda, yazarın öz geçmişi bulunmaktadır. *Bir Gün Belki*'nin aksine bu romanda bölümlerin isimlendirilmemesinin ardında, o zamandan eserin yayımlandığı sürece kadar adı konamayan ve bir neticeye ulaşılamayan ada sorunlarının izi olduğu söylenebilir.

Eserin yazılış aşamasının uzamasında, Bozkurt'un romanı kaleme aldıktan sonra yayımlamayıp sonradan bazı eklemeler yapma düşüncesi etkilidir. Dolayısıyla yapıtın, yazım ve basım tarihi arasında uzun bir zaman dilimi vardır. Yukarıda belirtildiği üzere bu roman, iki bölümden meydana gelmektedir. İsmail Bozkurt, 23 Nisan 2003'te karşılıklı geçişlere imkân tanındıktan sonra yapılan kazalardan esinlenerek romanın ilk kısmını, 21 Şubat 2004 tarihinde Gazimağusa'da tamamlar. Ardından basım aşamasına geçmeyi planlarken var olan bölümle kurgunun basit kalacağını düşünür. Ayrıca yapıtın, uzun öykü formunda kalmasını istemez. Bu yüzden *Kaza*, bir müddet rafa kaldırılır. Hatıralarını kaleme alırken bu ürününün tamamlanmadığını anımsayan yazar, Brüksel tatilinde ikinci bölümün iskeletini ortaya çıkarır.

⁶⁷¹ <https://www.kibrisgazetesi.com/yazarlar/konuk-yazar/kaza-bir-yuzlesme/6570> (erişim tarihi: 27.11.2018).

⁶⁷² Karaca, 2018: 154.

⁶⁷³ Aylanç, 2018: 61.

1 Ağustos 2015'te, Yeniboğaziçi'nde nihaî şekli verilerek basım aşamasına geçilir. Dolayısıyla eserin yazım ve basım süreci, yaklaşık 12 yıldır.⁶⁷⁴

Yazarın “2003 yılında, kapılar açıldı ve Güney'den Kuzey'e, Kuzey'den Güney'e geçişler başladı. Bu, önemli bir olaydı. Geçmişte uzun yıllar mücadele içinde bulunan iki farklı millettten insanlar, birbirlerini yeniden tanımaya başladılar. *Kaza*, o süreci anlatıyor.”⁶⁷⁵ sözlerinden anlaşılacağı üzere eser, tarihî gerçekliklere yaslanır.

İsmail Bozkurt, romanın adına ilişkin şunları kaydeder: “Benim için kitap adı, o eseri belirlemek için kullanılan bir sözcüktür. *Kaza* dışında adlar, sonradan geldi. Bir tek *Kaza*, bir kaza ile başladığı için en başından belli oldu.”⁶⁷⁶ Buradan hareketle bu yapıta isim verilme serüveninin diğer romanlarından farklı olduğu bilgisine ulaşılabilir. Roman adını, hadiselerin başlatıcısı bir kaza ve sonrasında devam eden kazalar zincirinden alır. Yapıtın sonlarında yer alan Aleksi ve Ali'nin konuşmaları, eserin odak noktasındaki kazanın misyonuna dair bilgiler verir:

“Yani be Aleksi, ne ilginç bir süreç yaşadık. O ilk kazayı anımsıyorum. Ayhan'ın arabasında ben de vardım. Ayhan'la Marulla, kazadan sonra fena giriştiler. Daha doğrusu Marulla girişti. Ayhan, çok sabırlı ve kibar davrandı. O gün iki düşman karşı karşıya gelmişti. İkinci kazada o iki düşman, artık aynı arabada alını yazıları birleşmiş iki âşıktı. Aynı alını yazısını paylaştılar.”

“Ve o iki yol kazasını tamamlayan, kuşkulu üçüncü kaza. Bir ev kazası. Kaza üstüne kaza. Kıbrıs gibi. Tabii Kıbrıs olaylarına kaza mı demeli, yoksa başka şey mi? Tartışma kaldırır.”⁶⁷⁷

Bir başka röportajında yazar; esere *Kaza* ismini veriş sürecini, yukarıda aktarılan bölümü açıklar nitelikte şu şekilde anlatır: “Roman, bir trafik kazasıyla başlayıp bir kazayla sona doğru gidiyor. Ayrıca bir de ev kazası var romanda. ‘Kaza’ adı ondan. Aslında ben romanlarıma isim bulmakta zorlanırım ama bunda romanın adı kendiliğinden geldi.”⁶⁷⁸

Ürünün kapsamında “kaza” sözcüğü, leitmotiv şeklinde birçok defa tekrar edilir. “Kaza” ile sanatçı, bazı toplumsal olaylara dikkat çekmekte ve ada tarihine göndermeler yapmaktadır. Romanın adı; kazalarla başlayan nefretlerin, aşkların, şaibeli olayların öyküsünü metaforize eder. Bozkurt bu eserde, birçok ileti vermeye çalışır: “Çok mesaj var. Aşkın güzelliği, karşılıklı farkındalık, tüm zıtlıklara karşın işbirliği ve birlikte bir şey

⁶⁷⁴ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 26 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli.

⁶⁷⁵ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 27 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli.

⁶⁷⁶ İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 26 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli.

⁶⁷⁷ Bozkurt, 2016: 174.

⁶⁷⁸ <https://www.kibrisgazetesi.com/haber/tarihle-birlesmis-ask-hikayesi/8828> (erişim tarihi: 28.11.2018).

yapma/yapabilme, uzak ve yakın tarihle yüzleşme, savaşın getirdiği yıkımlar ve daha birçok mesaj var romanda...”⁶⁷⁹

EOKA zulmü, Rumların ırkçı söylemleri, Rum faşizmine uğrayan Müslüman Kıbrıs Türkü’nün çektiği sıkıntılar, evlerini ve topraklarını terk etmek zorunda kalan insanlar, çarpıtılmış tarihî vakalar; romanın temel konuları arasındadır. Eser, Kıbrıs’ın geleceğine ilişkin geçmişle şimdi arasında bağlantılar kurarak ilerler. Adanın iki yakasında yaşayan insanların birbirlerine karşı ön yargılarının ortaya çıkardığı aksiyon, sonraki süreçte yerini sakın bir havaya bırakır. Yazar, sert bir kaza darbesiyle adanın iki yakasını karşı karşıya getirir. Bu bölümlerde Bozkurt, tüm yaşananlara rağmen adada bir çözüm olacağına ilişkin inancını vurgular. Romanın tahkiyeli yapısında yer yer bu çözüm arayışlarına göndermeler yapan sanatçı, sorunun emperyalist güçlerin müdahaleleriyle çözülemeyeceğine ve özellikle İngilizlerin vakalara müdahil olmasının bu süreci baltalayacağına işaret eder:

“Kıbrıs’ta statüko sürececek” dedi Aleksî. “Çözümüne yönelik yoğun çalışmalar var. Diplomatik hareketlilik söz konusu. Diplomatlar arasında epeyce dostlarım var. Onlar, öyle diyor. Derin diplomasi de bu işin peşinde. Amerikalılar, İngilizler de var ki özellikle İngilizlerin olduğu yerden kork. Sonuçta bir plan çıkacak sanırım. İşin içinde Birleşmiş Milletler olduğuna göre planın adı, örgütün Genel Sekreteri’ne atfen Annan Planı olursa şaşma. Bu plan, ayrı ayrı referanduma sunulacak. Türklerin ne yapacağını bilemem ama plan büyük olasılıkla Rumlar tarafından reddedilecek. Hem de bunda AKEL başrolü oynayacak ve tabii ki adada eşitlikçi federal yapı kurma işi, başka baharlara kalacak.”⁶⁸⁰

Yazar; 1964 Acheson Planı, Cuellar Belgesi, Gali Fikirler Dizisi ve eserde bahsi geçen Annan Planı gibi Amerika ve İngiltere menşeli uygulamaların Kıbrıs Sorunu’nu çözmekten öte burada yeni sıkıntılar doğuracağını, zaten Rumların uzlaşmaya yanaşmayacağını düşünür. Reel hayatta 2002 yılında ortaya çıkan ve 2004 yılında halk oylamasına sunulan Annan Planı, özellikle Güney Kıbrıs Rum Kesimi’nin çözüme yaklaşmaması nedeniyle yürürlüğe girmemiştir. Bu yönüyle *Kaza*, gerçekliğe dayanan bir yapı arz eder. Bozkurt, adada kapıların açılması sonucunda yaşanan olaylardan esinlenerek *Kaza*’yı kaleme aldığını belirtir: “23 Nisan 2003’te kapıların açılması, karşılıklı yoğun geçişlere, diyaloglara, iki toplum bireylerinin birbirini tanımasına neden oldu. *Kaza*’yı yazma kararını, bu süreç başlayınca ve bu süreci anlatmak için yazdım.”⁶⁸¹

⁶⁷⁹ <https://www.kibrisgazetesi.com/haber/tarihle-birlesmis-ask-hikayesi/8828> (erişim tarihi: 28.11.2018).

⁶⁸⁰ Bozkurt, 2016: 174-175.

⁶⁸¹ <https://www.kibrisgazetesi.com/haber/tarihle-birlesmis-ask-hikayesi/8828> (erişim tarihi: 28.11.2018).

Yapılan çalışmalar ve yazarın ifadelerinden de anlaşılacağı üzere *Kaza*, Kıbrıs'ın politik geçmişinde yaşanan hakikatlerden beslenir. Yakın ve uzak geçmiş arasındaki mukayeselerden yola çıkarak Kıbrıs Sorunu'nu işleyen roman, realist özellikler taşır.

3.6.2.5.2. Yapı

3.6.2.5.2.1. Olay Örgüsü

Kaza; Müslüman Kıbrıs Türklerinden Ayhan ile Hristiyan Rum kızı Marulla'nın aşkı fonunda, 2003 yılında adada kapıların açılmasıyla Türk ve Rum tarafı arasında yaşanan olayları konu edinir. Ayrıca geriye dönüşlerle 1963'te patlak veren çatışmaları ve bunun kişiler üzerindeki etkilerini, roman düzleminde ele alır. Yapıt, *Bir Gün Belki*'de olduğu gibi bu iki gencin birbirine olan sevgisini işler. Bu aşk, Kıbrıs'taki koşullardan ötürü çeşitli çatışmaları beraberinde getirir. Roman, adada uzun süreden beri var olan zıtlıklar üzerine oturtulur. Eserdeki gerilimlerin merkezinde, genelde babalar ve onların yaşanmışlıkları vardır. Dolayısıyla onların, evlatlarına bu durumu miras bırakma istekleri yansıtılır. Adadaki siyasî, etnik ve diğer koşullar; hadiselerin biçimlenmesinde etkilidir.

Metindeki mevcut vakalar, klasik romanlarda olduğu üzere birbirine bağlanır. Ürünün odak noktasındaki çatışmalardan yola çıkarak oluşturulan metin halkaları, şu şekildedir:

1. Ayhan ve Marulla'nın kaza yapmasıyla başlayan sürecin devamında Ayhan'ın daha önce internette tartıştığı kızın Marulla olduğunu anlaması,
2. Marulla'nın Türkler hakkındaki algısının değişmesi ve Ayhan'a âşık olması,
3. Aleksi aracılığıyla birbirlerine duydukları aşkı öğrenmeleri ve ailelerinin bu duruma tepki göstermesi,
4. Marulla'nın babasının Ayhan'a tuzak kurması,
5. Marulla ve Aleksi'nin Ayhan'ı kurtarma çabası,
6. Marulla ile Ayhan'ın kaza yapması ve Anna'nın kuşkulu bir ev kazası geçirmesi.

Roman, Ayhan ile Ali'nin araçlarının Marulla ile Angela'nın içinde bulunduğu arabaya çarpmasıyla başlar. Bu konuda, suçlu olan Ayhan'dır. Birinci metin halkasında yani yapıtın başında Marulla, ırkçı bir kız olarak yansıtılır. Türkleri adada, işgalci olarak görür ve tanımadığı belirtir. Dolayısıyla KKTC'yi temsil eden polislerin de bir hükmünün olmadığını söyler:

“Polis molis istemem ben.”

“Bir trafik kazası söz konusu bayan. Polisin gelip olaya el koyması gerekir.”

“Hangi polis bu?”

“Elbetteki bu taraftaki polis. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti polisi.”

“Ben tanımıyorum böyle bir polisi. Kıbrıs’ta tek bir devlet ve tek bir polis vardır. Burası ‘işgal’ altında bir bölgedir. (...) İşgalin yasal polisi olamaz.”

“Haaa, şu mesele. Siz burayı Teksas mı sanıyorsunuz?”

“Farklı olmadığı belli. (...) Bakın size bir şey söyleyeyim. Devletinizi tanımıyorum. Paranızı da istemem. Arabamı yaptırarak param var benim. Canım çekerse yenisini bile alırım. Polisinizi de tanımıyorum. Bu bakımdan çekip gidiyorum. Bir daha karşıma çıkmayın sakın.”

Ayhan, duraksadı. ‘Bu kız yalnız hırçın değil, bağınaz da’ diye düşündü.⁶⁸²

Bu bölümlerde ayrıca ada tarihine, sınır kapılarının kapanıp açılması gibi konulara değinilir. Ayhan, Marulla adlı Rum kızının kendisine “barbar” şeklinde hakaret etmesini sindiremez: “Resmen ‘barbar’ dedi, aşağıladı beni isagülü. Hem de o kadar insan içinde ve benim kılım kıpırdamadı. Yuh bana!”⁶⁸³ Olayların devamında Ayhan, Marulla’nın daha önce internette tartıştığı kız olduğunu anlar ve bu görüşmenin detayları anlatılır. Düşündükçe onun kaza sonrası kullandığı kelimeler ile internette konuştuğu kızın söylemleri arasında benzerlik kurar. İnternette görüştüğü kızın adı, “Maru” dur. Ayhan, onun Marulla olduğunu tahmin eder ve ona mail atar:

Bayan Maru,

Dünya küçük. Kıbrıs daha da küçük. Rastlantı bizi yine karşı karşıya getirdi. Kazadan söz ediyorum. O kazada karşıma çıkan sendin, eminim. Nasıl mı anladım? Onu bırak da kendime saklayayım. Sanırım bana bir özür borcun var. O kazada suçlu bendim. Zararını karşılamaya hazırdım. Bunu açıkça söyledim, özür de diledim. Sen ise beni aşağılayarak oradan kaçtın. Bana ‘barbar’ dedin. Ben barbarsam, sen de -herhâlde öyle düşünüyorsun- ‘uygarsın.’ O kaza günü ikimizin davranışları karşılaştırıldığında barbar olan ben, uygar olan sen misin, yoksa tersi midir? Emin değilim. Uzatmayayım. Eğer kendini uygar olarak görüyorsan bir araya gelip konuşalım. İster bu tarafta, ister sizin tarafta. İstedğin zaman ve istediğin yerde. Uygar bir insan olarak bir barbarla görüşmekten ve ona uygarlığını kanıtlayıp uygar düşünce ve davranışlarını taşımaktan ya da aşılamaktan kaçınmayacağına inanmak isterim.

(Ayhan)⁶⁸⁴

Tahmininde haklı çıkar. Eserde sık sık tesadüflere yer verilmesi, ilk dönem Türk romanlarını akıllara getirir. Marulla, arkadaşı Angela’nın etkisiyle bir cevap yazar. Buluşup kaza gününü konuşmaya karar verirler. Angela, Ayhan’ın yakışıklı olduğunu söyler ama Marulla’nın gözünde o, sadece bir barbardır. Çünkü Marulla Türkleri, bu şekilde görür:

⁶⁸² Bozkurt, 2016: 6-7.

⁶⁸³ Bozkurt, 2016: 8.

⁶⁸⁴ Bozkurt, 2016: 15.

Konuyu saptırma Angela. Sana daha önce de söyledim. Ben o gün, karşımda arabama çarpan bir Türk gördüm, yakışıklı bir genç erkek değil. Beynimde ondan hiçbir iz yok. Onu şu anda görsem tanımam. Hem dediğin gibi yakışıklı biri bile olsa o bir Türk. Anladın mı? Türk dedim, yani barbar.⁶⁸⁵

İkinci metin halkasında Marulla'nın Türkler hakkındaki algısının değişmesi ve Ayhan'a âşık olması anlatılır. Marulla, babasının tesirinde olup Türklere karşı ön yargılıdır. Irkçı seviyelere ulaşacak Türk düşmanlığı vardır: "Marulla'nın kafasındaki Türk imgesi korkunçtu. Türkiyeli imgesi, daha da korkunç ve vahşiydi."⁶⁸⁶ Marulla'nın gözünde Türkler, Atilla'dır ve Anadolu ile Kıbrıs'ı işgal etmiştir; Rumlar ise Batı uygarlığının temelidir: "Sonuç olarak biz, Avrupa uygarlığının temeliyiz. Tarihte böyle biliniriz. Siz ise Asya'dan Batı'ya hep korku saçan barbarlarsınız, Atilla'sınız. Bu gerçek değişmez."⁶⁸⁷ Marulla, Ayhan ile gönül eğlendirmek ve onunla alay etmek ister. Babası Andrea'nın Türkler'e bakışı onu etkilemiş, hakikatlerle yüzleşince sarsılmıştır. Ayhan, ona KKTC'yi gezdirirken buranın tarihini, mitolojik olaylarını ve efsanelerini anlatır. Bu bölümlerde yazar; Kıbrıs'a dair bilgiler vererek yaşadığı coğrafyayı tanıtmak, tarihte yaşananları dile getirmek ister. Marulla, Kuzey'i ve Türkleri tanıdıkça farklı düşünmeye başlar. Onlar, Limasol yolundaki Taşkent veya Rumca adı Tohni olarak bilinen köye geldiklerinde buradaki Rumların ağzından 1974'te yapılan Türk katliamlarını duyar. Gördükleri ve anlatılanlar, onu derinden sarsar:

"Şu savaş çok kötü bir şey Ayhan" diye konuştu ansızın. "Acımasız. Ben hep tek taraflı bakıyordum olaylara galiba. Hep Türkler 'i suçluyorum. Babamın, kilisenin, siyasal liderlerimizin söylediği gibi Kıbrıs'ı bir 'işgal' sorunu olarak gördüm. Türkiye burayı 'işgal etti', sorun öyle başladı diye inandım. Oysa..." durdu. Bir süre konuşmadı. "Sen gerçekleri göstere göstere soktun gözüme. Bugün gördüklerim meselâ. Matyat'ta daha 1963'te ortadan kaldırılan Türk Mahallesi. Dohni'de yok edilen Türk Mahallesi. Topluca öldürülen erkekler. Kaç kişi idi sahi onlar?"⁶⁸⁸

Ayhan da Rumlara karşı olumsuz düşüncelere sahiptir. Aslında bu durum, 1955'ten güne uzanan bir bilinçaltının tezahürüdür. EOKA'nın savaş çıkırtkanlığı, Kıbrıs Türklerinin göçe zorlanması, diri diri yakılan insanlar, kundaktaki bebeklerin öldürülmesi; Ayhan ve diğer Kıbrıslı Türklerce unutulmaz. Dolayısıyla bu durum, kolektif bir şuurlu meydana getirir. Anlatıcı, "Çocukluğundan beri beynine doluşan yargıları yenememiş; Marulla'ya da o nedenle

⁶⁸⁵ Bozkurt, 2016: 17.

⁶⁸⁶ Bozkurt, 2016: 20.

⁶⁸⁷ Bozkurt, 2016: 22.

⁶⁸⁸ Bozkurt, 2016: 60.

güvenememişti.”⁶⁸⁹ gibi ifadelerle kahramanların geçmişlerinin onlar üzerindeki etkisine yer verir:

Günün başında Ayhan durgunca idi, çekiniyordu. Yıllarca babasından, toplumundan aldığı telkinler; Rumların Türkleri kesen güvenilmez insanlar olduğu yönünde beynine doluşan düşünceler yaratıyordu bu durgunluğu ve çekingenliği. Bunların da ötesinde, tedirginlik de duyuyordu içinde. Gün içinde giderek ortama uyum sağladı. Zaman zaman yaptığı iğnelemelerin dışında Marulla, kırk yıllık dost gibi davranmıştı ona. Davranışları yapmacık mı, yoksa içten miydi? Ayhan karar veremiyordu bir türlü. Ayrıldıkları zamana kadar da bir karara varamadı.⁶⁹⁰

Marulla ile Ayhan, zamanla daha iyi geçinir ve birbirini anlamaya çalışır. Belli bir süre sonra Marulla ve Ayhan, nasıl görüşebileceklerinin planlarını yapmaya başlar. Eserde *Bir Gün Belki* romanına göndermeler vardır. Hatta Ayhan, Marulla’ya Kıbrıs Türkü bir yazar tarafından *Bir Gün Belki* adlı romanın yazıldığından söz eder; içeriği hakkında bilgiler aktarır. *Bir Gün Belki* üzerine yapılan konuşmalar, vaka örgüsünün şekillenmesinde etkilidir: “Güzel bir aşk öyküsüne benziyor. Gerçi bir Rum kızının bir Türk gencine vurulması zor ya! Gerçek yaşamda öyle şeyler pek olmaz.”⁶⁹¹

Anlatıcı, sık sık kişilerdeki değişime değinir. Özellikle Marulla’da, köklü değişiklikler görülür. Irkçı bir insanken yavaş yavaş Müslüman Kıbrıs Türklerine, hak vermeye başlar:

Ayhan’ı tanıyalı duygu ve düşünceleri erozyona uğrayarak evrilmiş ve epeyce değişime uğramıştı. Sık sık kavga edip tartışmalarına karşın, uygar bir ilişki doğmuştu aralarında. İnsan olarak görmeyip değer vermediği Türklerin de diğer insanlardan farkı olmadığını görmüştü. Yalnız Ayhan değil, onun arkadaş grubundakilerin de kendisinden; kendi arkadaş grubunda bulunanlardan hiçbir farkları yoktu. Hele hele gençler o kadar benzeşiyorlardı ki!⁶⁹²

Üçüncü metin halkasında, Aleksi aracılığıyla birbirlerine duydukları aşkı öğrenmeleri aktarılır. Ayrıca ailelerinin bu aşka karşı verdiği tepkilere yer verilir. Aleksi, Marulla’nın teyzesinin oğludur ve onlar, kardeş kadar yakın ilişki içerisinde dirler. Olay örgüsüne onun dâhil olması, aksiyonu arttırır; Marulla’nın Türklere karşı fikrinin netleşmesini sağlar. Zira Aleksi, Türklere karşı kendi halkından çok farklı düşünen ve hakikatleri görebilen entelektüel bir kişiliğe sahiptir. Onun tesiriyle Marulla, yakın geçmişteki birçok olayın aslını öğrenir. Ayhan’la Aleksi’yi tanıştırmak ve ona sürpriz yapmak ister. Türk tarafına geçtiklerinde

⁶⁸⁹ Bozkurt, 2016: 46.

⁶⁹⁰ Bozkurt, 2016: 46.

⁶⁹¹ Bozkurt, 2016: 63.

⁶⁹² Bozkurt, 2016: 63.

Ayhan'ı, Meltem'le sohbet ederken görürler. Marulla, onları çok samimi bulur ve Ayhan'ın söylediklerini dikkate almadan Rum topraklarına geri döner. Ayhan ise Marulla'nın yanındaki erkeği merak eder. Aradan geçen zaman, ikisinin hasretini artırır. Aleksi, Marulla ile konuşunca onun Ayhan'a âşık olduğunu anlar. Ayhan'ın yanındaki kızıdan yani Meltem'den de çok etkilenir. Aleksi; Ayhan'a durumu anlatmak, aşklarını birbirlerine itiraf etmelerini sağlamak ve Meltem'le tanışmak ister. Aleksi, Ayhan ile görüştüğünde Meltem'in onun eski bir arkadaşı olduğunu ve geçmişte aralarında küçük bir aşk macerası yaşanmasına rağmen şu an sadece dost olduklarını öğrenir. Marulla'nın, kendisine âşık olduğunu söyler. Aleksi, Meltem ile tanışır. Ayhan ise Marulla'ya aşkını itiraf etmek için Güney'e, Marulla'nın yanına, gitmeye karar verir. Telefonla Marulla'yı aradığında onun, Aleksi'den her şeyi öğrendiğini anlar. Sınır kapısında, Birleşmiş Milletler Barış Gücü askerlerinin görev yaptığı yerde, buluşurlar ve çılgınca öpüşürler. Bu kavuşma, aynı zamanda romanın birinci bölümünü bitiren olaydır. Marulla ve Ayhan'ın Metehan Sınır Kapısı'ndaki bu öpüşme kareleri, dünya basınında yer alır. Marulla'nın babası Andrea, olayları öğrenince çılgına döner. Andrea'nın "O Türk'ten, o köpekten ayrılacaksın, derhal."⁶⁹³ sözlerine rağmen Marulla, Ayhan'dan vazgeçmez. Marulla'nın babası, Türkleri aşağılayıcı konuşmalar yapar ve Ayhan'a zarar vereceğini hissettirir. Marulla'nın annesi ise kızına korkmaması gerektiğini söyler çünkü Anna, kocasının tüm kirli işlerini bilmektedir.

Ayhan, babasından önce annesi ile konuşmak ister. Annesinin, Ayhan ile ilgili hayalleri suya düşmüştür. Ayhan, babasının Rumlara olan kininin sebebinin ise bu konuşmada öğrenir. Babaannesi ve o zamanlar on altı yaşında olan halasına, Rumlar tecavüz etmiştir. Ayhan duyduklarından sonra ikilemde kalmasına rağmen yaşananlarda Marulla'nın bir suçu olmadığı düşüncesine varır. Ayhan'ın babası Sadık'ın ise bu aşka tepkisi, giderek azalır. Lakin öpüşme vakasının Türk gazetelerine yansısıyla Sadık, yeniden hiddetlenir. Onu en çok sinirlendiren ve üzen olay, dostlarının bulunduğu GG'de duyduklarıdır:

Ardından sinirle evden çıkarak GG'ye gitti. Orada da gazeteleri okuyanlar, televizyonları izleyenler olayın dedikodusuna dalmışlardı. Sadık salona girerken derin bir sessizlik olunca işin farkına vardı. Oturanlara kızgınlıkla baktı ve hiçbir söz söylemeden kapıya yöneldi. Arkasından "Sadık dayıya yapılır mı bu?" diyen sesi duyunca bir an duraksadı, sonra hızla ve kızgınlıkla dışarı fırladı. Arabasına girince kendisini tutamayarak ağlamaya başladı. Çağlayan'dan Kumsal'a kadar ağladı. Evine ağlayarak girdi. Onu gören Emine, telaşlanarak "Ne oldu Sadık?" diye soracak oldu.⁶⁹⁴

⁶⁹³ Bozkurt, 2016: 106.

⁶⁹⁴ Bozkurt, 2016: 134.

Dördüncü metin halkasında Marulla'nın babasının, Ayhan'a tuzak kurması sonucunda yaşananlar dile getirilir. Bu bölümde Marulla'nın içinden geçenler, şu şekilde yansıtılır: “Haç çıkardı. ‘Aman Allahım, ya Ayhan’a bir şey olursa. Ya babam ona bir kötülük yaparsa.’ Ne yapabileceğini düşündü.”⁶⁹⁵ Annesi Anna, kızına ve Ayhan’a zarar gelmemesi konusunda eşine gözdağı verir:

“Kızım için ne gerekirse yaparım. Hatta...” Duraksadı. “Hatta gerekirse kirli çamaşırlarını ortaya dökerim. Kızımı üzecek en ufak şey yap, görürsün. Buna, kızımın sevdiği o Türk gencine yapacağın her kötülük de girer. Başkasına yaptırıp işin içinden sıyrılabileceğini de sakın, ama sakın sanma. Senden bileceğim.”⁶⁹⁶

Andrea, tüm bu uyarılara rağmen Ayhan'ın başını belaya sokmakta kararlıdır. Ayhan ise maddî anlamda çok zor durumdadır. Marulla ile buluşmak için yaptığı harcamalar, arkadaşı Ali'ye olan borcu ve biriken kiralari; onu bunalıma sokar. Babasıyla arasının iyice açılacağını düşünmesine rağmen arabasını satmaya karar verir. Galeri galeri gezerken okul arkadaşlarından Yusuf'un araba satın almak istediğini öğrenir. Arabayı, Yusuf'a satar fakat kendisini bir gün sonra Güney'e götürmesini şart koşar. Andrea, Ayhan'ın arabayı sattığını bilmediği için onun aracına gece uyuşturucu koydurur ve Rum polisine haber eder. Ali, gece arabanın etrafında bir karaltı görmesine rağmen Ayhan, Marulla'nın babasının kendisine olan tepkisini bilmediği için böyle bir olayın içine gireceğini kestiremez. Bir gün sonra Yusuf, onun arkadaşı Abdullah ve Ayhan; Güney Kıbrıs Rum Kesimi'ne doğru hareket ederler. Ayhan'ı, Marulla'nın evine bırakıp geri döneceklerdir. Metehan Sınır Kapısı'na vardıklarında uzun bir kuyruk vardır. Bu bekleme esnasında Ayhan, eski sınıf arkadaşları Bayar ve Gözde'yle karşılaşır. Bayar, Ayhan'a Güney'e gideceğini ve kendisiyle gelebileceğini söyler. Ayhan, onların arabasına biner. Yusuf ile Abdullah ise Rum tarafında gezmeyi düşünür. Araçları, polis tarafından durdurulur fakat Yusuf ve Abdullah, Kuzey'e kaçmayı başarır.

Beşinci metin halkasında Marulla ve Aleksî'nin, Ayhan'ı kurtarma çabasına yer verilir. Ayhan, Marulla'nın evine vardığında haberlerde kendi aracını görür. Marulla, olayları ona anlatır. Marulla, Ayhan'ı bu işten kurtarmak ve onu Türk tarafına geçirmek için Aleksî'den yardım ister. Birlikte uzun uzun düşünür ve plan yaparlar. Marulla, tüm bu hadiselerin müsebbibinin babası olduğundan emindir. Ayhan'ın takip edildiğini ve yakalanıp suçun ona atılacağını düşünür. Ali ise Ayhan'a ulaşmaya çalışır ama başarılı olamaz.

⁶⁹⁵ Bozkurt, 2016: 107.

⁶⁹⁶ Bozkurt, 2016: 114.

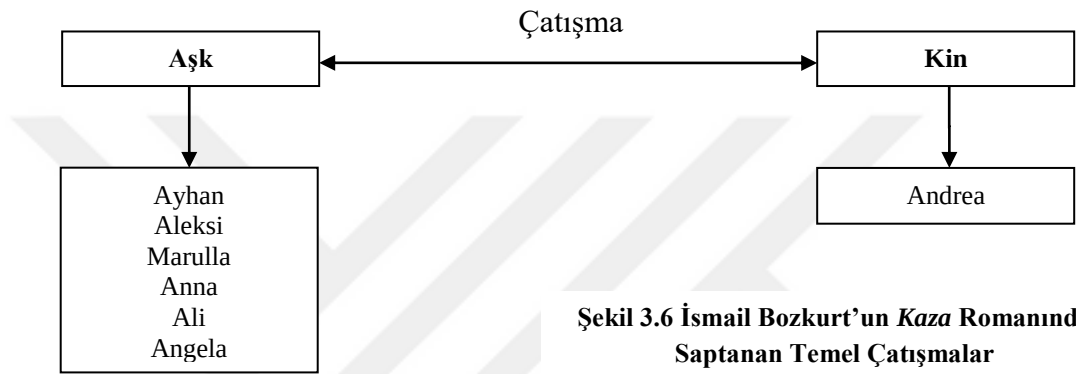
Altıncı metin halkasında, Marulla ile Ayhan'ın kaza yapması ve Anna'nın şüpheli bir ev kazası geçirmesi anlatılır. Marulla ve Aleks, Ayhan'ı karşı tarafa geçirmek için iki farklı vasıta kullanırlar. Aleks bir arabada, Ayhan ve Marulla ise diğer arabadadır. Yolda takip edildiklerini anlarlar. Aleks takip edenleri oyalarken Marulla, arkasındakilere izini kaybettirmek için hızlanır. Eserdeki ikinci kaza da bu kaçış sırasında olur. Marulla, hızla caddeye indiğinde kaza meydana gelir. Marulla, ciddi bir beyin sarsıntısı geçirir. Babasının tedavi için İngiltere'ye götürme isteğini reddeder. Ayhan, Aleks'den olanları Ali'ye anlatmasını rica eder. Aleks ile Ali, konuşmaları sırasında olayların aslını düşünürler. Marulla'nın annesi, kızının kaza haberini duyunca panikler ve merdivenlerden düşer. Ancak evin hizmetçisi Filipinli kadının evde bulunmaması ve Andrea'nın her türlü kötülüğü yapabilecek bir fıtratta olması, bu kazayı şaibeli hâle getirir:

“Birçok Türk'ün, hatta 15 Temmuz 1974 darbesinde solcu diye kendi insanının bile kanına girenlerdendir Marulla'nın babası. Üstelik tam bir mafya babasıdır. Birçok kirli işi var. Karısı bu kirli işlerini biliyordu. Ayhan'ı yok edeceğini söyleyince Anna teyzem, durdurulması için onu deşifre edeceğini söyledi. Bu tehdit, Andrea'nın her türlü melâneti yapması için yeterli idi.” Durup derin nefes aldı Aleks. “Kaza haberi eve ulaşınca hastaneye gitmek için telaşla merdivenden koşarak inerken düşmüş teyzem. Olayın tek tanığı olan kocası, öyle dedi. İşin ilginç yanı, evde çalışan Filipinli kadın ortada yok. Sanki yer yarıldı, içine girdi. ‘Bir gün önce evden ayrıldı.’ demiş Andrea Efendi.”⁶⁹⁷

Aleks ve Ali, Kıbrıs'ta yaşananlar hakkında sohbet ederler. Romandaki bu iki kişi, hayal güçleriyle olayları tamamlamayı düşünürler. Aleks ve Ali, bunun bir roman ya da film olması hâlinde sonunun şu şekilde teşekkül edebileceğini dile getirirler: Ayhan, Rum Mahkemesi tarafından ağır hapse mahkûm edilir fakat avukatı Aleks, hadiseyi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine götürerek Ayhan'ı kurtarır. Hatta yüklü bir tazminat kazanırlar. Marulla ile çok istedikleri İstanbul gezisini gerçekleştirirler ve Gazimağusa'da mütevazı bir daire satın alırlar. Yusuf ile Abdullah, serbest bırakılır. Ayhan, kazandığı tazminatla Yusuf'a yeni bir araba alır. Sadık ile Ayhan'ın arası düzelmez ve Sadık, kahrından ölür. Ayhan'ın annesi Emine ve Ankara'da yaşayan ablası Aybarçın ise Marulla'yı kabullenir. Avukatlığı ile iyice ünlenen Aleks, Anna ve Filipinli kadını ikna ederek Andrea'nın kirli işlerini ortaya çıkarır. Anna da Ayhan'ı damadı olarak kabul eder. Aleks ve Meltem arasındaki ilişki, giderek aşka dönüşür. Ayhan ile Marulla'nın sevdası, dünya gündemine oturur. Ayhan, babasıyla planladıkları gibi dış ilişkilerden lisans ve yüksek lisans diploması aldıktan sonra tarih doktorasını vererek akademisyen olur. Marulla ise aile şirketinin başına geçer. Roman,

⁶⁹⁷ Bozkurt, 2016: 174.

“Ali, Aleksi’nin son söylediğine ekleyecek bir şey bulmadı.”⁶⁹⁸ cümlesiyle biter. *Kaza*, Bozkurt’un diğer romanlarında olduğu gibi farklı okumalara ve sonlara kapı aralar mahiyettedir. Eserde olayların nasıl nihayet bulacağı, okura bırakılır lakin yazar, ilk defa Aleksi ve Ali aracılığıyla okura alternatif bir kurgu sunar. *Kaza* ile Kıbrıs Meselesi’ni özdeşleştiren ve tüm romanlarında olayların sonlarını kesin bir şekilde tamamlamayan Bozkurt, bu eserin sonundaysa alternatif olay örgüleri sunarak Kıbrıs Sorunu konusunda kesin bir çözüme varılması beklentisini dile getirir. İsmail Bozkurt’un olaylara bakışı ve yazılarından hareketle bu düşüncesi, KKTC’nin şartsız bir şekilde dünyaca tanınmasıyla gerçekleşecektir.

Şekil 3.6 İsmail Bozkurt’un *Kaza* Romanında Saptanan Temel Çatışmalar

3.6.2.5.2.2. Zaman

Eserde zaman kavramı, büyük oranda belirgin şekilde aktarılır; bazense genel özellikleri verilerek ayrıntılarına inilmez. Romanda birinci bölümün sonu ile ikinci bölümün başında verilen bilgilerden yola çıkılarak olayların, 2003 yılı kapsamında yaşandığı söylenebilir. Birinci bölümde, 23 Nisan 2003’te karşılıklı geçişlere olanak tanınmasından ve 10 Mayıs 2003’te yoğunluğu önlemek için açılan yeni sınır kapısından bahsedilir. İkinci bölümün başlangıç tarihi olarak verilen “Birkaç hafta sonra 2003 Ağustos’unun bir pazartesi günü” gibi zamansal ipuçlarından hareketle eserdeki vakaların yaşandığı süreç hakkında bilgi edinilir. Birinci bölümün sonunda, “21 Şubat 2004”; ikinci bölümün sonunda, “1 Ağustos 2015” ibaresi vardır. Bu, eser kısımlarının tamamlandığı tarihtir ve not şeklinde belirtilir. Yapıtta bazen, “Birkaç hafta sonra”⁶⁹⁹ gibi zaman sıçramalarına yer verilir. “Ertesi gün saat 09.30’a gelmeden”⁷⁰⁰, “Bir hafta sonra”⁷⁰¹, “cumartesi günü”⁷⁰² gibi zamana ait net ifadelerle de rastlanır. Özellikle Kıbrıs’ta mâziyi anımsatan tarihlere yer verilir: “21 Aralık 1963”, “20

⁶⁹⁸ Bozkurt, 2016: 176.

⁶⁹⁹ Bozkurt, 2016: 171.

⁷⁰⁰ Bozkurt, 2016: 18.

⁷⁰¹ Bozkurt, 2016: 89.

⁷⁰² Bozkurt, 2016: 62.

Temmuz 1974”, “23 Nisan 2003”... İki bölüm hâlinde yazılan eserin birinci ve ikinci kısmı arasında yazım süreci bakımından oldukça uzun bir zaman aralığı vardır. Bu zaman dilimi, reel hayatta yaşananlardan dolayı yapıtın gidişatını farklılaştırır. Bazen sanatçı, anlatılan dönemin tarihsel niteliğini gözler önüne serer. Yaşanan tarihî vakalar, eserde kendisine yer bulur:

21 Aralık 1963’te Rumların Türklere saldırılarından başlayarak Türk Silahlı Kuvvetleri’nin 20 Temmuz 1974’te Ada’ya askeri müdahalede bulunmasına kadar kuşatma altındaki Lefkoşa Türk Senti’nin adadaki diğer Türk yerleşim birimleriyle bağlantısını, sınırlı sayıda geçişlerle Mağusa Kapısı, Lokmacı ve Lidra Palas barikatları sağlıyordu. 1974-2004 arasında ise, Güney Kıbrıs ile bağlantıyı sürdüren tek kapı Lidra Palas kapısıydı ve geçişler izinle yapılabilirdi. 23 Nisan 2003’te, Lefkoşa’nın göbeğindeki Lidra Palace Sınır Kapısı, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti makamlarının tek yanlı kararıyla, iki taraf arasında pasaportla geçişlere açıldı. Tıkanıklık ve yığılma olunca yükü azaltmak ve araçlı geçişlere daha rahat geçiş olanağı sağlamak için 10 Mayıs 2003’te “Metehan Sınır Kapısı” hizmete sokuldu.⁷⁰³

Geriye dönüş (flashback), güne geliş, ileriye sıçrayış gibi zikzaklarla zamansal düzende sapmalar görülür fakat bu uygulamalar, eserin klasik özelliğini değiştirecek ya da kronolojiyi farklılaştıracak düzeyde değildir. Daha çok tarihî vakalara değinmek için geriye dönüşlere başvurulur. Genellikle var olan zaman üzerinde durulurken ürünün sonunda geleceğe dair bir kurguya yer verilir. Bozkurt romanda “zaman” ve “mekân” kavramını, birbirinin tamamlayıcısı olarak kullanır ve onlara önemli fonksiyonlar yükler. Söz gelimi Marulla ve Ayhan, bir yeri dolaşırken gezdikleri yerlerin tarihî rolünü ve Kıbrıs’taki olaylar esnasında o mekânda yaşanan acı hadiseleri konuşurlar. Ayhan’ın annesinin doğduğu köy olan Taşkent’e gittiklerinde Marulla, oradaki Rumlarla sohbet eder. Bu bölümlerde, yerle tarihî vakalar birleşir. Marulla, yaşlı bir Rum ile konuşunca hakikati anlamaya başlar:

“Sen bu köydensin, değil mi?”

“Evet” dedi adam, “Bu köydenim.”

“O zaman 25-30 yaşlarında idin. Sen de karıştın mı o işe?”

Marulla’nın kışkırtıcı sözlerine hemen cevap vermedi adam. Kaç zamandır bu konuda konuşmak istiyordu. “Böyle olacağını bilmiyorduk.” sözleri döküldü ağzından.

“Nasıl yani?”

“Türk askeri ülkemizi ‘işgal’ etmeğe başlamıştı. Birçok askerimizi de esir almışlar.”

“Ne ilgisi var bunun?”

“Bize ‘Türk erkeklerini toplayıp esirlerimizle takas edeceğiz.’ dediler.”

“Kim dedi?”

⁷⁰³ Bozkurt, 2016: 9.

“Askerler.”

“Askerler mi?”

“Evet askerler. Biz ne yaptıysak üstten gelen emirle yaptık. Resmi makamların emri ve bilgisi ile.”

“Askerler de mi gelmişti köye?”

“Bazı askerler geldi.”

Sustu adam.

“Eee” diye üsteledi Marulla.

“Biz yapmadık.” dedi adam. “Biz öldürmedik. Yemin ederim bilmiyorduk öldürüleceklerini. Köyden alıp götürdüler onları. Toplu olarak öldürüldüklerini sonradan öğrendik.”

“Tamam” dedi Marulla, “Yeter, konuşma daha fazla.”⁷⁰⁴

Alıntılanan bu bölümden anlaşılacağı üzere Bozkurt; mekân, insan ve zaman arasındaki münasebetle tarihî olayları aydınlatmaya çalışır. Aralarındaki organik bağ ile oluşan bütünlük dikkate alınırsa yazarın eserlerindeki zaman kurgusu ilginçtir. Onun yapıtlarında okur, eser kişileriyle birlikte kimi vakit sadece anları değil; süreçleri de yaşar. Bazen doğanın belirlediği zaman ön plandadır ama çoğunlukla insan eliyle hazırlanan takvimler, gidişata egemendir. Hadiseler için seçilen süreç, çoğunlukla okura dolaylı olarak duyumsatılır. Buna karşın kesin tarih ve saatlerin verildiği hâller de mevcuttur. Vakalar, genellikle kronolojik sırasıyla düz bir çizgide sunulsa da dairesel bir seyir izler.⁷⁰⁵

Kısacası adada, 23 Nisan 2003’te karşılıklı geçişlerin başlamasıyla farklı bir durum yaşanır. 10 Mayıs 2003’te ise Metehan Sınır Kapısı’nın açılmasıyla olaylar silsilesi başlar. Aradan belli bir süre geçer. Hadiselerin yaşanması ve sanatçının bunları yazma zamanı, birbirine çok yakındır. İkinci bölüm ise 2003 yılının Ağustos ayında başlar ve yine aynı yıl içerisinde sonlanır. Yani olaylar, yaklaşık altı aylık süreç dâhilindedir. Yazma zamanının ise iki şekilde değerlendirilmesi elzemdir. Eserin birinci kısmı, 21 Şubat 2004’te tamamlanır. Akabinde Bozkurt, bu yapıtına ara verir. 2015 yılında, birinci bölüme ek olarak ikinci kısmı kaleme alır. Yazdıklarını bütüncül bir perspektifle değerlendirerek ürününü, 1 Ağustos 2015’te sonlandırır. Eserin tamamı göz önünde bulundurulursa yazma zamanı, yaklaşık on iki yıldır. Yapıt, 2016 yılının Ekim ayında ise basılır. Genellikle aktüel zamana yer verilirken bazen tarihî ve siyasî vakalara değinilir. Romanda, zaman kavramının nesnel yönüne aykırı kullanımlar yer almaz. Kimi zaman İsmail Bozkurt, yapıtta geriye dönüşlerle yaşananları anlatarak takvimsel zamanda delikler açmayı tercih eder.

⁷⁰⁴ Bozkurt, 2016: 59-60.

⁷⁰⁵ Karaca, 2018: 153.

3.6.2.5.2.3. Mekân

Metnin olay örgüsünü taşıyan mekân ögesi, Kıbrıs Adası şeklinde genellenebilir. Realist bir yazar olan Bozkurt, eserde sık sık geniş mekân tasvirlerinden faydalanır ve üzerinde durulan yer veya yöreye ait söylencelerden bahseder. Özellikle Ayhan'ın Marulla'ya Kuzey'i gezdirdiği bölümlerde, tarihi boyutlar öne çıkarılır. Ayhan'ın turist rehberliği yapmış olması ve babasının tarihçi olarak kurgulanması, sanatçının işini kolaylaştırır. Ayhan'ın Marulla'ya "Apostolos Andreas Manastırı"nı dolaştırırken anlattığı şu söylence, buna örnektir:

"Bu söylenceye göre Kıbrıs'a yapılan Arap akınları sırasında Seydül Bedevi, susayan müminlere su bulmak için kıyıya çıkar ve elindeki sopayı vurduğu yerden tatlı su fışkırır. Buna Hz. Süleyman'ın Mucizesi denirken yataının adı 'Mühr-ü Süleyman' olarak dile getirilir."⁷⁰⁶

Çeşitli şekillerde değerlendirilen yer unsuru, açık-geniş ve kapalı-dar mekân şeklinde gruplandırılabilir. Roman, açık-geniş mekân ağırlıklıdır. İsmail Bozkurt, Kıbrıs'ın neredeyse tüm tarihî ve turistik mekânlarına değinerek doğduğu toprakları kurgu dünyasına taşır. Yapıtta birçok mekâna yer verilmesine rağmen bunların çoğunun olay örgüsünde önemli bir işlevi yoktur. Kuzey ve Güney, çatışmaları oluşturan mekânlar şeklinde kabul edilebilir. Yazar; Ayhan ve Marulla arasındaki aşk vasıtasıyla bu iki yeri, düşüncelerinden taviz vermeden ve tarihte yaşananları unutturmadan birleştirmeye çalışır.

Sanatçı, açık mekânlarda olduğu gibi kapalı mekân olan ev kişilerinin ideallerini yansıtarak onların karakterlerinin anlaşılması sağlar. Böylece mekân, işlevsel bir özelliğe evrilir. Romanda, kapalı-dar yerler tasvir edilirken mekân unsurunun birey psikolojisi üzerindeki tesirine değinilir. Şerif Aktaş'ın da belirttiği üzere mekânla eserde nakledilen vaka zinciri arasındaki ilişki, gözden uzak tutulmamalıdır.⁷⁰⁷ Bu sebeple bireylerin yaşadıkları mekânların tasvir edildiği kısımlar, onların kişiliklerinin yansımaları olduğu kadar olaylara gösterecekleri tepkiyi de belirler. Dolayısıyla mekân, tüm yönleriyle ele alınır. Sözlü kültürün yanında, kalıcı kültür ve gelenekler de mekân üzerinden yansıtılır. Şahısların düşünceleri, odalarından yola çıkılarak anlatılır. Andrea ile odası hakkında kurulan bağ, buna örnektir:

Hallice bir evin salonundan çok daha büyük, küçük bir daire boyutlarında, dikdörtgen biçiminde büyük bir odaydı. İki uzun duvar, tavana kadar raflarla kaplanmıştı ve bu raflar, Yunanca ve İngilizce kitaplarla doluydu. Kitapların çoğu, ciltli ve kalındı. Çalışma masası, kısa duvarın biri önündeydi ve arkasındaki rafların bir kısmı klasörlerle, geri kalan kısmı, tümüyle ciltli kalın kitaplarla doluydu. Masanın karşısındaki kısa duvar, boydan boya, 1796'da Pigas Ferrores tarafından yayımlanan ve

⁷⁰⁶ Bozkurt, 2016: 32.

⁷⁰⁷ Aktaş, 2000: 127.

İskender ve Bizans İmparatorlukları'nın en eski toprakları üzerinde kurulması hayal edilen Büyük Yunanistan'ı gösteren haritayla kaplı idi. Düşsel Büyük Yunanistan'ın başkenti İstanbul'du ve Kıbrıs da büyük Yunanistan'ın bir parçası olarak gösteriliyordu. Haritanın tam ortasında, Yunan asıllı Amerikan şairinin ünlü iki dizesi vardı:

“Ne Mora’da ne de bütün dünyada

Bir tek Türk bırakmayın ayakta”

Çalışma masasının üzerinde, dünyayı simgeleyen kocaman bir küre vardı. Küre de Andrea'nın hayallerini besleyen objelerden biriydi. Masada, ayrıca çerçeveli bir levhada 1814'te Mora'dakine koşut olarak Kıbrıs'ta da planlanmış ayaklanma girişiminin ortaya çıkarılması üzerine kaçmayı başaran papazların, 1821 yılında Roma'da yayımladığı, tarihte bilinen ilk “ENOSİS Bildirisi” vardı.⁷⁰⁸

Marulla'nın babası Andrea'nın Türk düşmanlığı ve Büyük Yunanistan ideali, odasının tasvir edildiği bu bölümlerden anlaşılmaktadır. Bu şekilde yazar, Andrea'nın dar görüşlü ve geçmişe takılıp kalan bir kişi olduğunu yansıtır.

Eserde mâzide yaşamaya devam eden babalar ile anı yaşamaya çalışan gençlerin duyguları, mekânlar üzerinden verilir. Andrea ve Sadık'ın olduğu bölümler, genellikle kapalıdar mekânlarda geçer. Çoğu zaman onlar, evlerindeki odalarında dırlar. Ancak Sadık ve Andrea arasında bir fark mevcuttur. Andrea, Megali İdea hayaline ve faşist duygulara sahip Türk düşmanı bir kişidir. Sadık'ın ise en yakınları, Rumlarca tecavüze uğramıştır. Ayrıca birçok akrabasını, EOKA teröründe kaybetmiştir. Bu sebeple Rumlara karşı öfkeli. Sadık'ın Rumlara menfî yaklaşımının temelinde, kötü hatıralarının etkisi vardır. Buna rağmen Sadık; Andrea gibi gençlerin canına kıymayı ya da onlara olumsuz bir girişimde bulunmayı, aklından bile geçirmez. Hatta Ayhan'ın Marulla ile ilişkisini yavaş yavaş kabullenmeye başlar. Sadık, bir Türk milliyetçisidir. *Kaza*'da betimlenen Sadık'ın odası da kişiliğinden izler taşımaktadır:

Üç yatak odalıydı ev. Kızları evlenince bir odasını çalışma odasına dönüştürmüşlerdi. Küçük bir odaydı ama Sadık, oraya kapanınca mutlu olurdu. Raflar, kitap doluydu. Daha çok tarih ve Türk Dünyası ile ilgili kitaplar vardı. Rafların değişik yerlerine, Ergenekon'dan çıkışı simgeleyen bir tablo; Bozkurtlu Türk Mukavemet Teşkilatı amblemleri ve levhalar hâlinde Atatürk'ün bazı sözleri yerleştirilmişti. Bunlar arasında Gençliğe Hitabesi, Sovyetler Birliği'nin bir gün yıkılacağı ve o gün kardeşlere yardımcı olmak için hazırlıklı olunmasını belirten sözleri ile Kıbrıs'ın önemini vurgulayan ve Hatay'ın Türkiye'ye katılmasından sonra ona atfedilen “Kıbrıs'a da sıra gelecek” sözü de vardı. Küçük çalışma masasının arkasına, Türk ve KKTC bayrakları yerleştirilmişti. Masanın üstünde Türk cumhuriyetlerinin küçük boy bayrakları; masanın karşısındaki duvarda, çevresinde tarihte kurulmuş 16 Türk devletinin

⁷⁰⁸ Bozkurt, 2016: 115.

bayraklarının yer aldığı Türk Dünyası haritası vardı. Oturduğunda, masanın üstünde ve tam karşıdaki tunç levhada, Nihâl Atsız'ın bir romanından aldığı dörtlük vardı:

Delinse yer, çökse kül olsa dört yan
Yüce dileğe doğru yine yürütürüz yayan
Yıldırımdan, tipiden, kasırgadan yılmayan
Ölümlerle eğlenen tunç yürekli Türkleriz.⁷⁰⁹

Romanda önem teşkil eden bir başka yer, Marulla'nın evi ve odasıdır. Kapalı-dar mekân olarak tanımlanabilecek bu mekân, onların aşklarının somutlaştığı yerdir. Burası, diğer kapalı mekânların aksine olumlu bir yapıdadır. Bozkurt; diğer romanlarında olduğu gibi *Kaza*'da da mekânlara önemli fonksiyonlar yükler ve eserin tamamına hâkim olan karşıtlıklar, Kuzey Kıbrıs ve Güney Kıbrıs vasıtasıyla mekân üzerinde de kendisini gösterir.

Eserde yer bağlamında Atlılar'a, Sandallar'a ve Muratağa'ya özellikle değinilir. Bu tarihî mekânlar, Kıbrıs Türklerinin geçmişte yaşadıkları acıların bir göstergesidir. Adı geçen bu yerler, toplu mezarlardır. Rum terörünün, küçük büyük demeden katlettiği insanların tezahürüdür. Ayhan'ın Marulla'ya aktardığı şu cümleler, realiteyi açıklar mahiyettedir: “Burası Muratağa Toplu Mezarlığı, altı aylık çocuktan 80'lik ihtiyarlara kadar tam 89 kişinin mezarı bu. Bu insanları sizinkiler, hiç nedensiz katletti 1974'te.”⁷¹⁰

Bir Gecede romanında özellikle değinilen Matyat, Kıbrıs Türklerinin yaşadıklarının bir başka sembolüdür. Bu nedenle *Kaza*'da da anımsatılır. İnsanların, evlerin, mahallelerin EOKA üyeleri tarafından yakılması; Kıbrıs Türk tarihine kara bir leke olarak geçmiştir.⁷¹¹ Yine aynı minvalde *Bir Gün Belki*'nin ana mekânı olan Boğaziçi'ne dair de bilgiler aktarılır. Kıbrıs Türklerinin başına gelenler, bu iki sembol yerle özdeşleştirilir.

Sanatçı, tarih yanında adanın birçok yerel özelliğini de ayrıntıları ile aktarır. Dipkarpas, mahallî hususiyetleriyle ürüne taşınır. Burası, eşekleriyle ünlü bir yerdir:

“1974'ün savaş ortamında terk edilen eşekler, koyunlar, keçiler, domuzlar, tavuklar başıboş kalmıştı. Koyun ve tavuklar, kısa sürede tüketildi. Eşek, domuz ve kolayca yakalanamayan keçiler yabanileşerek yaşamlarını sürdürdüler. Yabanileşen keçiler, etleri yendiği için yıllar içinde şu ya da bu biçimde tüketilirken domuzlar toplanıp Güney'e satıldı. Eşeklerin yüzüne bakan olmadığından doğada özgürce yaşayarak üreyip çoğaldılar ve Karpas doğasının bir parçası oldular.”⁷¹²

⁷⁰⁹ Bozkurt, 2016: 134-135.

⁷¹⁰ Bozkurt, 2016: 25.

⁷¹¹ Bozkurt, 2016: 55-56.

⁷¹² Bozkurt, 2016: 29.

Ayhan ile Marulla'nın ada seyahatlerinde, birçok yer dolaşılır ve buralar hakkında önemli tarihî bilgiler verilir. Ayrıca romanda, adı geçen ama bir fonksiyonu bulunmayan genel mekânlar da mevcuttur: Gazimağusa, Lefkoşa, Girne, Tuzla, Boğaziçi, Güvercinlik, Baf, Karpas, Lârnaka, Dillirga, Alaniçi, Geçitkale, Taşkent, Yeniboğaziçi, Mormenekşe, Dipkarpas, Altinkum, Limasol, Kotçat, Matyat, Çağlayan, Maraş, Atlılar, Sandallar, Muratağa, Mehmetçik, Kumyalı, Karakız, Beştulum, Mesarya, Beşparmak, Dikelya, Erenköy, Yeşilirmak, Pile, Ağrotur, Beyarmudu, Akyar, Strovolu, Charli, Lapta, Trodos, Kantara, Aynapa, Kermiya, Atina, Mora, Girit, İzmir, Van, Edirne, İstanbul, Anadolu, Türkiye, Balkanlar, Kudüs, Falkland Adaları, Londra, İngiltere, Yeni Zelanda, Antarktika, Avrupa, Afrika ve Büyük Sahra.

Sonuç itibarıyla *Kaza*, Kıbrıs Adası'nda geçer. Kimi zaman mekânlar, işlevsellik kazanır. Kimi yerlerinse sadece isimleri zikredilir. Bununla birlikte eserde mekânlara ilişkin verilen bilgiler, romanın ansiklopedik özelliğini ortaya çıkarır.

3.6.2.5.2.4. Kişiler

Romanda fonksiyonu bulunan kişiler ve tasnifleri, aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.15 İsmail Bozkurt'un *Kaza* Romanındaki Kişilerin Sınıflandırılması

Asli Kişiler: Ayhan, Marulla.
Yardımcı Kişiler: Ali, Sadık, Emine, Angela, Anna, Andrea, Aleksi.
Dekoratif Kişiler: Bayar, Gözde, Rauf Denктаş, Makarios, Erol, Kritiko, Kosta, Andrulla, Süleyman, Osman, Mehmet Ali Talat, Abdullah, Meltem, Aybarçın, Hristofidis, Kleridis, Ziya Rızıkı, İmelda, Yula, Yusuf, Ayhan'ın Babaannesi ve Halası.

Kaza adlı eserde kişilerin fiziksel ve psikolojik özellikleri, olayların akışı dâhilinde dikkatlere sunulur. Olayların merkezinde bulunan Ayhan ve Marulla'nın ilişkisine yer veren yazar, vaka örgüsüne etki eden kimi yardımcı kişilerden de bahseder. Bazı dekoratif kişilerin sadece adı anılsa bile bu şahıslar, Kıbrıs Türk tarihinde yaşanan reel hadiseleri hatırlatmaktadır. Ayhan'ın babaannesi ve halası, bu şekilde değerlendirilebilir.

Ayhan: Romanın aslî ve merkez yansıtıcı kişisi Ayhan, Sadık ile Emine'nin oğludur. Ayhan'ın fizikî özellikleri, Marulla'nın iç konuşmalarıyla aktarılır: “ ‘Angela'nın dediği kadar varmış.’ diye düşündü Marulla. ‘Çok yakışıklı.’ ”, “Karşısında gerçekten de boylu poslu, yakışıklı bir genç adam vardı.”⁷¹³ Ayhan, üniversitede dış ilişkiler eğitimi görmektedir. Gazimağusa'da, arkadaşı Ali ile tuttıkları evde yaşamaktadır. Babası, küçüklüğünden beri ona tarih kitapları okutur. Uluslararası ilişkileri tamamlayınca aynı alanda master, ardından

⁷¹³ Bozkurt, 2016: 18.

ise tarih alanında doktora yapmayı amaçlar. Halk kültürü ve folklorla ilgilenir. Rehberlik kursuna katılan Ayhan, yaz tatillerinde bu mesleği icra eder. İnternet hastasıdır. Uygur, nazik, soğukkanlı, dürüst, karşı cinsle ilişkiler kurabilen, iyi giyimli, donanımlı ve efendidir. Roman, onun yapmış olduğu kazayla başlar. Ailesinden duyduklarının etkisiyle Rumlara karşı bir ön yargısı vardır fakat Marulla gibi bağınaz değildir. Bir Rum kızının onu aşağılamasını kaldıramaması, Marulla ile yüzleşmesini sağlar. Marulla ile ilk görüşmeleri, hep kavgalarla sonlanır. Turist rehberliği deneyimi olan Ayhan, KKTC'nin tarihî mekânları hakkında bilgiler verir. Zamanla Marulla'ya karşı fikirleri değişir. Marulla kadar olmasa da eserde değişime uğrayan kişilerden birisidir. Marulla için ailesini karşısına alır. Marulla ve ailesi arasında ikilemde kalmasına rağmen Marulla'yı bırakmaz. Kimi zaman çektiği maddî sıkıntılar, onu çok zorlar. Onun tarih konusundaki bilgisi ve rehberlik yapmış olması, Marulla'nın dünya görüşünü değiştirmesinde etkili olur. Onun “Burası Kıbrıs. Türk Rum'u, Rum Türk'ü sevemez.”⁷¹⁴ şeklindeki ifadeleri, adadaki ve eserdeki durumu özetlemesi bakımından önemlidir. *Bir Gün Belki*'deki Mehmet ile ortak düşünceleri vardır.

Marulla: *Kaza*'nın aslî kişilerden ve vakaların merkezinde yer alan Marulla, değişime en açık şahıstır. Türk düşmanırken hümanist bir yöne doğru evrilir. Eserin başında, Rum milliyetçisi babasının etkisiyle Türk düşmanı bir kimliktedir. Zamanla hakikatleri anlayan Marulla, yaşadığı topluma yabancılaşır ve babası başta olmak üzere herkes tarafından dışlanır. Marulla'nın fizikî özellikleri, Ayhan aracılığıyla yansıtılır:

Uzun kapkara saçlı, gözlüklü, süper minili, göbek tümüyle açık, göğüsler dışarı fırlayacakmış gibi gergin, Marulla arabadan inerek, uzunca boyu ile salına salına yaklaştı. Yüksek ökçeli açık ayakkabıları üstünde akrobasi yapar gibi yürüyordu. Havalı, çekici ve baştan çıkarıcı bir güzelliği; mükemmel fiziği vardı.⁷¹⁵

Ayhan'ı tanıdıkça Türkleri seven, babasının anlattıklarının gerçekçi bir tarafı olmadığını anlayan Marulla; Ayhan için her şeyi göze alır. Ayhan'la tanıştığı ilk vakitlerde iç çatışmalar yaşamasına rağmen zamanla kişiliğindeki belirsizlikler netliğe kavuşur. Bu da Ayhan'ın lehine bir dönüşümdür. Eserin kapsamında en köklü değişime uğrayan kişidir. *Bir Gün Belki*'deki Nitsa ile benzer özellikler taşır.

Aleksi: Romanın yardımcı kişilerinden Aleksi, Marulla'nın teyzesinin oğludur. Anlatıcının “Birbirlerine karşı kardeş kadar yakındılar ve birbirlerini çok seviyorlardı.

⁷¹⁴ Bozkurt, 2016: 135.

⁷¹⁵ Bozkurt, 2016: 18.

Aralarından su sızmazdı.”⁷¹⁶ şeklindeki ifadeleri, Marulla ile Aleksî arasındaki dostluğu ortaya koyar. Ondan sekiz yaş büyüktür. Lârnaka’da bir büroda avukat olarak çalışmaktadır. Yapıtın başlarında anlatıcı tarafından şu sözlerle tanıtılır:

Birbirlerine bu kadar yakın olmalarına ve birbirlerini bu kadar sevmelerine karşın bir konuda tam ters kutuplarda idiler: Marulla’nın bağnazlığı ile şoven milliyetçiliğine karşı, Aleksî insancıl sol düşünceli idi ve Türklere düşmanlık duymuyordu. Bu yönü dolayısıyla Marulla’nın babası, Aleksî’yi hiç sevmezdi.⁷¹⁷

Aleksî, Meltem’i ilk gördüğünde ondan etkilenir. Meltem’in perspektifinden Aleksî’ye dair şu bilgiler verilir:

Meltem, Aleksî’den bu kadar hız beklemiyordu. Bir an kendisini, boşlukta hissetti. Hemen karşılık vermedi. Boylu poslu, iyi giyimli, yakışıklı, erkek güzeli denilen cinstendi Aleksî. Rum olması da Meltem’e ilginç geldi. Bir Rum’la arkadaşlık yapmak? ‘Neden olmasın?’ diye geçirdi içinden. Hem arkadaşlık, her zaman sonuna kadar gitmezdi üstelik. Ayhan’ın Rum kızı ile arkadaşlığını öğrendiğinde hem kıskanmış hem de merak etmişti. Nasıl olur bu ilişki diye? Şimdi eline geçen fırsatı, niye tepsin? Yine de hemen olumlu yanıt vermek istemedi. Erkeklerin ‘kolay’ diye niteledikleri kızları pek ciddiye alamadıklarını düşünürdü, daha doğrusu öyle olduğunu sanırdı.⁷¹⁸

Türklere karşı ön yargısız bir bakış açısına sahip olan Aleksî, Marulla ile Ayhan’ın arasındaki soğukluğu giderir ve onların birbirlerine olan aşklarını itiraf etmelerini sağlar. Kıbrıs’ta var olan sorun ve yaşanan vakalar ile Ayhan ve Marulla’nın aşkı arasında benzerlik kuran kişi de Aleksî’dir: “Ve siz inatçı iki keçi, ayrılamıyorsunuz ama birbirinize açılmıyorsunuz. Bunca yıldır Kıbrıs sorununun görüşülmesine benzemesin bu ilişkiniz.”⁷¹⁹

Aleksî, Rumların genelinin aksine Türklere karşı kötü niyet beslemez hatta Müslüman Kıbrıs Türklerine, büyük haksızlıklar yapıldığını düşünür. Marulla ile aralarında geçen şu konuşma, onun kişiliğini yansıtmakla beraber Marulla’nın değişimine yaptığı katkıyı gösterir niteliktedir:

“Yahu Aleksî! Biz gerçekten kötü mü davrandık Türklere? Söyleneneler doğru mu?”

Aleksî güldü: “Hangisini anlatayım Marulla? O kadar çok kötü şeyler yaptık ki.”⁷²⁰

⁷¹⁶ Bozkurt, 2016: 70.

⁷¹⁷ Bozkurt, 2016: 70.

⁷¹⁸ Bozkurt, 2016: 97.

⁷¹⁹ Bozkurt, 2016: 71.

⁷²⁰ Bozkurt, 2016: 73.

Meltem ile yakınlık kuran Aleksî, Ayhan'ı kurtarmak için her türlü çabayı sarf eder. Soğukkanlı, zeki, emperyalizm düşmanı ve hümanist bir yapıdadır. Mesleğinde de oldukça başarılıdır. Eserin sonunda Ali ile hayal kurarak romana kendilerince bir son yazarlar.

Sadık: Eserin yardımcı kişilerinden Sadık, Ayhan'ın babasıdır. İsmiyle müsemma bir kimliğe sahiptir. Dolayısıyla bu karakterde isim sembolizasyonuna başvurulduğu söylenebilir. Hiçbir koşulda inandığı değerler olan Türkçülük-Turancılık idealinden vazgeçmez. Davasına, gönülden “sadık”tır. Altmış yaşlarında, uzunca boylu, zayıf ve kır saçlıdır. Uzun yıllar tarih öğretmenliği yapar, daha sonra ise Eğitim Bakanlığı bünyesinde müdürlük görevini yürütür. Ayrıca müşavirlik vazifesinde de bulunan ve ardından emekli olan Sadık, Lefkoşa Mücahitler Derneğinde vakit geçirir ve kısa adı GG olan “Gençlik Gücü Spor Kulübü”nün taraftarıdır. Ayrıca Sadık, mücahittir. EOKA'ya karşı kurulan ilk Türk gizli örgütlerinde bulunduktan sonra TMT içinde yer alarak mücadele eder. Tarih ile ilgili kitaplar okumak yanında adayla alakalı bir eser vücuda getirmek için çalışır. Teşkilatçılıktan, milliyetçilikten, Türkçülüğten feyiz alan bir karakteri vardır. Oğlunun bir Rum kızıyla birlikte olmasına karşı çıkar:

Ben oğlumun bir Rum kızıyla evlenmesine karşıyım. Mehmet Ali Talat bile oğlunun bir Rum kızıyla evlenmesine karşı. Ben tam karşıyım. Sözü fazla uzatmayalım. Şimdilik ses çıkarmayıp görmezden geleceğim ama bilesin ki o isagülünü bu eve sokmam. Oğlum onunla gelirse onu da sokmam. Ve bak söylüyorum. Bunu iyi belle: Asla ve asla o kızla evlenmesine göz yummam. Eğer oğlum, o Rum kızını alırsa bir daha yüzümü görmeyecek. Anladın mı?”⁷²¹

Onun Rumlara karşı bu kadar tepkili olmasının altında, yıllardır aile içinde bir sır gibi saklanan annesine ve kız kardeşine Rumlar tarafından tecavüz edilmesi olayı vardır. Milliyetçi olan Sadık, erdemli kişiliğinden de taviz vermez. İnsanlığını, hiçbir koşulda kaybetmez. Andrea'nın karşıt kişisidir.

Emine: Yapıtın yardımcı kişilerinden Emine, Ayhan'ın annesidir. Kocasını gibi öğretmen emeklisidir. Altmışlarında, orta boylu, saçları iyice kırışmış bir kadındır. Üründe fizikî özellikleri, şu şekilde tasvir edilir:

Yüzünde yorgun bir ifade olmasına karşın zamanında yaman bir güzelliği olduğu kolayca anlaşılırdı. Pek bakımlı sayılmazdı ama üç doğum yaptığı belli olmayacak kadar mihrabı yerindeydi. İlk çocuğu daha kırkından önce ölmüştü. Üçüncü ve son çocuğu olan Ayhan, ikinci çocuğu olan kızı Aybarçın'dan on yıl sonra doğmuştu. Kocasını geleneklere bakmayarak çocuklarına hep yeni, daha doğrusu Türkçü

⁷²¹ Bozkurt, 2016: 129-130.

adlar koymuştu. Emine buna karşı çıkmamış ama işin doğrusu, hiç belli etmemesine karşın üzülmüştü.⁷²²

Yapıtta, Ayhan ile babası arasındaki iletişimi sağlayan ılımlı bir kişi olarak karakterize edilir. Ayhan'a aile üyelerinin geçmişiyle ilgili sırlarını anlatması, romandaki bazı olayları aydınlatır. Sadık'ın tepkisinin, babaannesi ile halasının yıllarca süren sessizliğinin ve halasının erken yaşta ölmesinin sebebi; böylelikle ortaya çıkar. Oğluna, her daim annelik içgüdüsüyle yaklaşır. Bu yönüyle Anna ile benzeşir. Bu da eserin, evrensel değerlere hitap ettiğini gösterir.

Anna: Yapıtın yardımcı kişilerinden Anna, Marulla'nın annesidir. Kocasını gibi geçimsiz ve faşizan bir karaktere sahip değildir. Türkleri sevmez ama Türklere kin de beslemez. Marulla'nın bir Türk ile beraber olmasını istemese de kızının mutluluğu için susmayı yeğlemektedir. Demokratik bir kişiliği vardır. Soğukkanlı yapısıyla işleri çözmeye uğraşır. Marulla, Anna'nın tek çocuğudur; bu nedenle üstüne titirmektedir. İnsanî yanları gelişmiştir. Akliselim bir kişi olan Anna, eşi Andrea'nın kirli işlerini bilir ve bunları ayyuka çıkaracağını söylemekle tehdit ederek onu yola getirmeye çalışır. Romanın sonlarına doğru şaibeli bir kaza neticesinde sakat kalır. Marulla'ya hep annelik içgüdüsüyle yaklaşmasından dolayı Emine ile benzer söylemlerde bulunur. Eşinin tüm varlığının %50 hissesine sahiptir.

Ali: Romanın yardımcı kişilerinden Ali, Ayhan'ın arkadaşıdır. Babası gibi sol eğilimlidir. Ayhan ile kardeşten daha ileri bir ilişkileri vardır. Cömert, iyi niyetli, paylaşmayı seven bir kimliğe sahiptir. Üniversitede işletme okumaktadır. Lefkoşalıdır.

Andrea: Kaza'nın yardımcı kişilerinden Andrea, Marulla'nın babasıdır. Altmış yaşlarında, kır saçlı, orta boylu, tıknazca ve şık giyimlidir. Kirli işlere bulaşır. Faşist bir kişiliğe sahip olan Andrea, romanın en olumsuz karakteridir. Kendisinden her türlü kötülüğün gelebileceğini defalarca dile getirilen Andrea, Ayhan'a tuzak kurar; kendi karısını şaibeli bir kaza sonucu sakat bırakır. Rum tarafında sözü geçen Türk düşmanı bir kişidir. Evine ve ailesine kötülük yapacak kadar gözü dönmüştür.

Agresif, sinirli, kindar, baskıcı biri olan Andrea, EOKA sempatzanı ve Enosis fikrine mensuptur. Ayrıca paranın bütün olumsuzlukları örteceğine inanmaktadır. Bu yönüyle *Mangal* romanındaki Osman ve Afife'ye benzer. Öfkesi ve saplantılı yapısı ile *Bir Gün Belki*'deki Deli Hristo'yu andırır. Sadık'ın ötekisidir.

Aybarçın: Ayhan'ın ablasıdır. Üniversitede okurken tanıştığı bir subayla evlenerek Türkiye'de kalır. Kocasının görevi dolayısıyla il il dolaştıktan sonra Ankara'ya yerleşir. İki çocuğu vardır. Eserde etkisi olmayan figürlerdendir.

⁷²² Bozkurt, 2016: 122.

3.6.2.5.2.5. Anlatıcı ve Bakış Açısı

İsmail Bozkurt, beşinci ve son romanı olan *Kaza*'da da III. kişili anlatıcı ve ilahî bakış açısı kullanır. Romanda kimi zaman bir ayna gibi hadiseleri yansıtan anlatıcı, kimi zaman da vakaların arka planlarını ve kişilerin iç seslerini dile getirir:

Yıllarca kafası Türkleri küçümseyici, aşağılayıcı düşüncelerle doldurulmuştu. O kadar ki onları insan olarak değil, bambaşka yaratıklar olarak düşlemişti. O günün birkaç saatinde karşılaştıkları ise sıradan insanlardı. Daha önce gelip gidenlerden, Türklerin düşmanca davranmadıklarını işitmişti. Bunu Kuzey'e geçenlerin, geçişlerine özür olarak ve abartarak söylediklerine inanıyordu. Oysa aynı şeyi kendisi de yaşamış; oldukça sıcak yaklaşım görmüştü ama bunu söylemek ya da göstermek, postu yere vurmak anlamında olacaktı onun için. (*Kaza*, s. 11)

Romanda, kahramanların entelektüel birikiminin yazarın özellikleriyle uyduğu görülür. Çoğu zaman anlatıcı, Kıbrıs Türk ağzına ait ifadeler kullanır:

“Boşver be Ayhan. Dakma kafana. Oldu bir kere. Hem bir daha nerde görecen cıracığı” diye Ayhan'ı yatıştırmaya çalışıyordu Ali ve Ayhan'ın gerginliğini gidermek için konuyu değiştiriyordu: “Onu bir daha görsen gızgınlığın galmayacak ya. Güzellüğünün, seksiliğinin farkına varınca bambaşka havalara girecen. Ne den, başka gızlar gibi sana karşı direnemez mi Rum gızı da? Bak ha! Diğer cıracığı da bana ayarla.” (*Kaza*, s. 13)

Yukarıdaki örneklerden hareketle anlatıcının ilahî bakış açısıyla kazandığı her şey hâkim olma özelliği sayesinde Kıbrıs'ın tarihi, coğrafyası, kültürü hakkında derinlemesine bilgilere rastlanır. Ayrıca Kıbrıs Türklerinin adada yaşadığı olaylar, tüm realiteleriyle dile getirilir.

Bu romanda, konu kapsamında dikkat çeken bir diğer husus da mektup tekniği sayesinde I. kişili anlatıcı ve kahraman bakış açısının kullanılmasıdır.

İki mailini de aldım. Taktiğinin ayrı mındayım. Aptal değilim. Beni kışkırtıp dolduruşa getirmek istedin. Hiç etkilenmedim. Yine de geleceğim. Yarın saat 10.00 gibi orada olacağım. Yeri sen belirle. Nerede istersen?

Marulla
(*Kaza*, s. 17)

Özetle İsmail Bozkurt'un bu romanında, III. kişili anlatıcı ve ilahî bakış açısının ağırlıklı kullanımıyla karşılaşılır. Bununla birlikte sanatçı, farklı teknikler sayesinde kısmen

anlatıcı ve bakış açısı çeşitliliği sağlar. Ayrıca yazarın başta *Kaza* olmak üzere diğer romanlarında, öykülerine göre daha tarafsız bir anlatım sergilediği söylenebilir.

3.6.2.5.3. Tema

Bu roman, tematik manada zengin bir yapıdadır. *Kaza*’nın ana izleklerinden en önemlisi, aşktır. Eserde aşk, birbirine düşman iki milleti ve adanın iki tarafını birleştirici bir unsur olarak işlenir. Ayhan ve Marulla, birbirlerine o kadar âşık olurlar ki etraflarında söylenenleri pek umursamazlar. Geçmişte yaşanan sıkıntıların, onların aşklarını etkilemesine izin vermezler. Marulla ve Ayhan’ın diyaloglarında yer alan şu cümleler, aşkın sınır tanımazlığını özetler mahiyettedir:

“Yoldayım. Sana geliyorum. Neredesin?
 “Hemen ben de yola çıkıyorum. Seni yolda karşılayacağım.”
 “Beni orada bekle Marulla.”
 “Hayır, bekleyemem. Hemen yola çıkıyorum.”
 “Nasıl buluşacağız peki?”
 “Hangimiz sınır kapısına daha önce ulaşırsa arasın.”
 “Tamam, peki.”
 “Ayhan.”
 “Söyle.”
 “Seni seviyorum”
 “Ben de seni.”⁷²³

Marulla ve Ayhan, aşklarından pişmanlık duymamakta; aksine sevginin kutsallığına sığınmaktadırlar. Ama onlar, adadaki koşulların da farkındadır. Kısacası romanda aşk kavramı, üzerinde durulan bir husustur. *Bir Gün Belki* romanında ihtimallere bırakılan olay örgüsü ve Mehmet ile Nitsa’nın aşkı, *Kaza* romanında farklı bir çehreye bürünür. Dolayısıyla aşk, düşmanlığın üstünde bir kavram hâline evrilir:

“Belki merak ediyorsunuz diye söylüyorum” diyerek yeniden konuştu Aleksi: “Ben solcuyum ama AKEL’ci değilim. Herhâlde biliyorsunuz AKEL Kıbrıs Rumlarının komünist partisi olarak bilinir. Açılımı, ‘Emekçi Halkın İlerici Partisi’dir. Bu partinin, en bağnaz EOKA’cılarla işbirliği içinde olmasını asla benimsemiyorum. Türklere karşı en küçük olumsuz düşüncem ve düşmanlığım yok. Benim için önemli olan insandır. Sırf onun için bu çöpçatanlığı kendi kendime yarattım. Bir şey daha

⁷²³ Bozkurt, 2016: 100.

söyleyeyim. Marulla'nın faşizan, ırkçı ve bağınaz düşüncelerine, şoven milliyetçiliğine takmayın kafanızı. Babasının etkisidir, emin olun. Size olan tutkusu dolayısıyla bunlardan eser kalmayacak.”⁷²⁴

Birsen Karaca'nın da dediği gibi toplum; Nitsa ile Mehmet'e verdiği tepkiyi, aradan geçen zaman ve değişen koşullar sebebiyle Marulla ve Ayhan'a karşı göstermez:

Bir Gün Belki adı ise mevcut zamanda olmayan koşulların gelecekte bir gün oluşabileceğiyle ilgili umudun taşıyıcısı. Nitekim bu umut, İsmail Bozkurt'un son eseri *Kaza*'da sancılı da olsa gerçeğe dönüşüyor. 2002 yılında yayımlanan *Bir Gün Belki*'de eser başkışilerinden Nitsa ile Mehmet'in birbirlerine âşık olmasına dahi tahammül edemeyen ön yargılı bireyler ve toplumlar, 2016 yılında yayımlanan *Kaza*'da Ayhan ile Marulla'nın birlikteliğine izin vermek zorunda kalacaktır.⁷²⁵

Görüldüğü üzere *Kaza*'da aşk, bütün karşıt düşüncelere ve imkânsızlıklara rağmen ayakta kalır. *Bir Gün Belki*'de yaralanan Mehmet'e babasının zarar verebileceğini düşünen Nitsa, Deli Hristo'yu öldürmeyi göze alır. Benzer sahneler, *Kaza*'da da mevcuttur. Marulla; Ayhan'a bir kötülüğünün dokunması ya da onun canına kastetmesi hâlinde, hiç düşünmeden babasını vuracağını söyler:

“Sen de gördün anne. Babam insanlıktan çıkmış. Türk düşmanlığı, onu kör etmiş. Açık söyleyeyim: Ayhan'a bir şey yapmasından ya da yaptırmasından kaygı duymaya başladım. Eğer böyle bir şey olursa eğer Ayhan'a bir şey yaparsa ya da yaptırırsa babam olmasına bakmam, gözümü kırpmadan onu öldürürüm.”⁷²⁶

Aslında bu dik duruş, aynı yazarın farklı eserlerine yansıyan fikirlerden öte aşk hissinin bir sonucu olarak söze dökülen bir duygu birikiminin tezahürü şeklinde değerlendirilebilir. Ayrıca aşk kavramının, ne derece güçlü olduğunu gösterir niteliktedir.

Kaza romanındaki diğer önemli temalardan biri de dostluktur. Angela-Marulla-Aleksi ve Ayhan-Ali, dostluk temasının hayat bulduğu kişilerdir. Ali'nin Ayhan ile ilgili şu sözleri, bu durumu örnekler:

Arkadaş sözcüğü yetersiz kalır. Kardeşten de ileriye biz. İlkokulu, koleji beraber okuduk. Ayhan, ortaokulu ablasının yanında İzmir'de okuduğu için ayrıldık. Şimdi üniversitede yine birlikteyiz. Aynı

⁷²⁴ Bozkurt, 2016: 95.

⁷²⁵ Karaca, 2018: 153.

⁷²⁶ Bozkurt, 2016: 108.

evi paylaşıyoruz. Sırdaşız. Boyumuz, posumuz, kilomuz, göz ve saç rengimiz bile benzer.” Güldü. “ Bir tek aynı kızı sevmiyoruz.”⁷²⁷

Kaza’da, siyasî fikir ayrılıklarının kimi dostlukları zaman zaman zayıflattığına vurgu yapılır. Bazı kişiler ise tüm farklılıklara rağmen dostluklarını sürdürür. Ali ve Ayhan’ın dostluğu, bu şekildeyken onların babalarının arasına politika girer:

Babalarımızda bizim gibi çocukluklarından başlayarak arkadaşılar. Aynı mahallede doğup büyüdüler. EOKA’ya karşı kurulan ilk Türk gizli örgütlerinde, Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı kurulunca onun içinde de birlikte mücadele ettiler. Öğretmen olarak da birlikte çalıştılar. Sadık amca yani Ayhan’ın babası, sonuna kadar teşkilatçılıktan, koyu milliyetçilikten, Türkçülükten vazgeçmedi. Babam, sendikacı oldu. Öğretmenlerin sendikalaşma hareketinin öncülerindendir. Anlayacağınız biri sağ, diğeri sol görüşü benimsedi. Siyasal görüşleri dolayısıyla maalesef zaman içinde birbirlerinden soğudular.⁷²⁸

Kısacası dostluk, eserde işlenen önemli konulardan olup yapıtta bu temaya ilişkin birçok örnekle karşılaşılır.

Romanda dikkat çekici temalardan biri ise düşmanlıktır. *Kaza* romanı dâhilinde Rumların Kıbrıs Türklerini katlettiği kısımlar anlatılırken EOKA’nın kin ve nefretle hareket ettiği görülür. Kişiler arasında Andrea, alenen bir Türk düşmanıdır. Marulla da Ayhan’la yakın ilişki içinde bulunmadan önce babası ile aynı düşüncededir:

“Ne olursa olsun, Türklerin Atıllılığı ve Asya bozkırlarından gelen barbarlar olduğu gerçeğini değiştirmez. Ben babamın dediği gibi Türkler bu adadan sökülüp atılmadıkça dahası bütün Türkler Asya’nın derinliklerine, Orta Asya’nın çöllerine hatta Sibirya’ya sürülmedikçe ne bizim ne de insanlığın rahat etmeyeceğine inanıyorum.”⁷²⁹

Türk düşmanlığı, Rumların eğitim sistemlerine de yansır. Türklere karşı olumsuz düşünceler; kilise, ev, okul, sokak gibi birçok sosyal ortamda küçük yaşlardan itibaren kişilere empoze edilmektedir:

Rum eğitim sisteminde Türklerin barbar olarak gösterildiğini biliyordu. Babası, sık sık anlatırdı bunu. İyi Rumca bilen babasının söylediğine göre bu dilde Türkleri aşağılamak için “köpek” anlamındaki “skillo” sözcüğü kullanılıyordu. Köpek ve Türk, Rumcada eş anlamlı iki sözcüktü.⁷³⁰

⁷²⁷ Bozkurt, 2016: 172.

⁷²⁸ Bozkurt, 2016: 172.

⁷²⁹ Bozkurt, 2016: 10.

⁷³⁰ Bozkurt, 2016: 13.

Türklerin ise Rumlara olumsuz bakışının en önemli sebebi, EOKA üyeleri tarafından yapılan katliamlar ve Müslüman Kıbrıs Türk kadınının uğradığı tecavüzlerdir. Ayhan'ın annesi, bu durumu şöyle anlatır:

Yaşadıklarını anımsadı. Köyü Taşkent'te Rumların yaptığı katliamdan ailesi de nasibini almış, büyüklü küçüklü sekiz erkek akrabası şehit edilmişti. Ya kayınvalidesi ile o zaman daha on altısında olan görümcesinin çektikleri. Kaynanasının, "Defalarca bize tecavüz ettiler." diyen sesi, kulaklarında çınladı. "Kızıma, o daha açmayan goncaya gözlerimin önünde yaptılar yapacaklarını." (...) Konuşmak için kendisini zorladı: "Babamı yani dedeni, on sekizine yeni girmiş kardeşimi yani dayını, amcamı yani senin büyük amcanı, dayımı yani senin büyük dayını, amca-dayı-teyze-hala çocuklarımı yani kısaca sekiz yakın akrabamızı, hiç sebepsiz Rumlar katletti oğlum."⁷³¹

Bunların yanı sıra bir Rum olan Aleksi'nin anlattıkları da uç noktalarda yaşanan vakalardır. Rumların bağnazca yaklaşımlarını dile getiren Aleksi, ırkçı ve faşizan fikirlerin Güney'de egemen olduğunu söyler. Bunun Rum devlet politikası hâlini aldığını da sözlerine ekler.⁷³² Özetle düşmanlık, Rumların ortaya çıkardığı bir realite olarak göze çarpar.

Marulla, başta babasının tesiriyle Türk düşmanıyken yaşadıklarından ve gördüklerinden sonra Türklere karşı fikrini değiştirir. Hatta babasının, Elenizm ve Enosis düşüncelerini eleştirir. Yani Marulla, düşmanca tavrından vazgeçer:

"Elenizmin dünyanın en onurlu inanç, duygu ve kimliği olduğu savı bana çok saçma geliyor artık. 'Türkler barbardır.' diyoruz. 'Bizi kestiler, öldürdüler, evimizden, yerimizden, yurdumuzdan kovdular, Orta Asya bozkırlarından gelip bizi topraklarımızdan ettiler.' diyoruz. Biz beterini yaptık anne. Benim çocukları ne kadar sevdiğimi biliyorsun. Biz, çocukları da öldürdük. Hatta onları canlı canlı toprağa gömdük. Elenizm ve Enosis için yaptık bunu."⁷³³

Marulla, geçmişte inandığı değerlerin safsatadan ibaret olduğunu anlar ve doğruları dile getirerek babasından miras olarak kendisine kalan düşmanlığı reddeder. Kısacası düşmanlık, Andrea'da devam eder. O, Rum faşizanlarının bir temsilcisidir. Bunun vücut bulmuş örgütsel şekli de günahsız insanların kanına giren EOKA şeklinde anlatılmaktadır.

Özetle *Kaza*, Ayhan ile Marulla aşkı üzerine inşa edilir. Bu sevgileri, zor koşullarla sınanırken dostlarının destekleriyle sıkıntıların üstesinden gelmeye çalışırlar. Fakat bütün olumlu duygular, Andrea gibi kişilerin gölgesinde kalır. Çünkü hissettiği öfke ve kin duygusu, insanların hayatlarına olumsuz yansır.

⁷³¹ Bozkurt, 2016: 123.

⁷³² Bozkurt, 2016: 159.

⁷³³ Bozkurt, 2016: 108.

3.6.2.5.4. Anlam, Yorum ve Zihniyet

Kaza romanı anlam, zihniyet ve yorum yönünden çok katmanlıdır. Farklı tavır ve tutumlar, geçmişin getirdiği acılar ve derinden yarılan toplumsal yapı; birçok gerilimi beraberinde getirir. Realist bakış açısının egemen olduğu yapıt, adanın yakın tarihinin analiz edilmesini sağlayacak okumalara müsaittir. Bozkurt, *Kaza*'nın gerçeklikle münasebetini sık sık vurgular. Yapıtta geçen olayların, dönemin zihniyetinden izler taşıdığını ve benzerlerinin gerçek hayatta yaşandığını ifade eder:

Karşılıklı geçişler, bu geçişlerde yaşananlar, görüp duyduklarım, gözlemlerim yazmamda etkili oldu. Benim tüm eserlerim gerçekçidir. Bu roman da öyledir. Mekânlar, gerçektir. Zaman, gerçektir. Olaylar gerçek ve gerçekçidir. Karakterler, gerçekçidir. Romanı okuyan tek bir kişinin bile “Olmaz öyle şey.” diyeceğini sanmıyorum.⁷³⁴

Realizm çizgisinde değerlendirilebilecek bir başka husus, diyaloglarda kullanılan dil özellikleridir. Burada yöresel konuşmalara rastlanmakla beraber eser kapsamında başka milletlerin kendi dillerinde konuşturulması da önemli bir diğer ayrıntıdır. İngilizce ve Rumca, bu çizgide karşılaşılan iki dildir. Adada Rumların da yaşaması ve İngilizlerin de bir müddet burada bulunması, ürünün reel boyutunu üst düzeye taşımakta ve hayatla bağlantısının saptanmasını kolaylaştırmaktadır: “Toplaşanlar arasında mırıltılar, homurtular yükselirken Ayhan, kıza doğru ilerleyerek karşısında durdu ve ‘It was me who hit your car’ sözcükleri döküldü ağzından. ‘This is an accident, I am sorry.’⁷³⁵

Tarih, eserde öne çıkan diğer bir husustur. Kıbrıs Türk tarihine ilişkin birçok bilgi, ürüne yansır. Aktarılanlar, yakın tarihtir ve İsmail Bozkurt’un yaşadıklarından derlenmesi hasebiyle önem teşkil eder. Bunun yanı sıra birçok hadisenin arka planına ışık tutulmakla beraber tarihî realitenin farklı boyutlara indirgenmesi, dikkatlerden kaçmamaktadır. Boğaziçi’nde yaşananlar, Matyat’ta Türklerin başına gelenler, Geçitkale’de meydana gelen olaylar, EOKA’nın terör eylemleri, 1974’te adadaki koşullar, Barış Harekâtı, göç ve sınır kapılarının açılması; buna örnek olarak gösterilebilir:

“15 Temmuz 1974’te Faşist Yunan Cuntası, bir darbe ile Makarios’u bertaraf etti. Hedef, Enosis’i bir an önce gerçekleştirerek Cunta’ya itibar kazandırmaktı çünkü Makarios, 15 Kasım 1967’de Türklerin Geçitkale ve Boğaziçi dedikleri Kophinou ile Agios Theodoros köylerinde yapılan saldırıya Türkiye’nin gösterdiği tepkiden sonra Enosis için zamana oynamaya başlamıştı.”⁷³⁶

⁷³⁴ <https://www.kibrisgazetesi.com/haber/tarihle-birlesmis-ask-hikayesi/8828> (erişim tarihi: 28.11.2018).

⁷³⁵ Bozkurt, 2016: 6.

⁷³⁶ Bozkurt, 2016: 75-76.

Ayrıca yapıt kapsamında ada dâhiline ilişkin anlatılan söylenceler de bu konu içerisinde değerlendirilebilir.

Yapıtta dikkat çeken bir diğer nokta, “Atilla” sözcüğünün sürekli yinelenmesidir. Türkleri “Atilla’nın torunu” olarak tanımlayan Rumlar, her seferinde bunu dile getirirler. Ayrıca onlar, “Atilla” ile ana vatani kastetmektedir. Bununla birlikte kendilerini uygarlığın temsilcisi olarak addederlerken Türkleri ise barbar olarak gören bir sakat zihniyete sahiplerdir. “Ne olursa olsun, Türklerin Atillalığı ve Asya bozkırlarından gelen barbarlar olduğı gerçeğı değışmez.”⁷³⁷ ifadesiyle kendi ortaya koyduğı taraflı tarih anlayışlarının kölesi durumuna gelirler. “Atilla” sözcüğünün sayıca çok kez kullanıldığı ve yazarın, Hüseyin Nihâl Atsız şiirinden alıntı yaptığı düşünülürse farklı bir pencereden konuya bakmak gerekir. *Türk Ülküsü* adlı yapıtında Atsız, “Kıbrıs’ta ordumuzun varmak istediğı sınıra ‘Atilla Hattı’ denerek geçmişin parlak bir hakanı anılmış oldu.”⁷³⁸ cümleleriyle bir anımsatma yapar. İsmail Bozkurt da Hüseyin Nihâl Atsız’ın bu hatırlatmasına binaen sözcüğü adeta bir leitmotiv formuna dönüştürerek Türk milletinin mâzideki aynı ruhu taşıdığını vurgular.

Kurmaca eserlerde, sanatçıların çağı uygun ürünler ortaya koyması da son derece önemlidir. Eserin birinci bölümünün kaleme alındığı 2000’li yılların başında yazarın teknolojiyi bu denli ürününe monte etmesi, dikkat çekicidir. Olayların e-posta ile başlaması, cep telefonlarıyla görüşmeler, mesajlaşmalar bu çizgide değerlendirilebilir. Dolayısıyla Bozkurt, eserinde teknolojiyi etkin bir figür olarak kullanır. “Daha kolay ve hızlı iletişim için birbirlerine karşılıklı olarak cep telefonu kartları armağan etmişlerdi. Bir araya gelmenin yanında telefonlaşıyor, mesajlaşıyor, e-maileşiyor ve çetleşiyorlardı.”⁷³⁹ Henüz teknoloji bugünkü kadar yaygın değılken romana bu şekilde ivme kazandırması ve çağın gereklerine yaslanması ilginçtir.

Annelik, birçok kişi etrafında ayrıntılandırılır ve bu içgüdü, yazarın diğer romanlarında da aynı doğrultuda yansıtılır. *Kaza*’da Anna ve Emine’nin farklı milletlere mensup olmalarına rağmen gösterdikleri reaksiyonlar, bu içgüdünün tesirini gösterir niteliktedir. Bununla beraber her ikisinin de çocuklarına şefkatle yaklaşımı ve onların davranışlarını tasvip etmeseler dahi evlatlarından vazgeçmemeleri, bu perspektifin neticesidir.

İsmail Bozkurt, KKTC siyasetinde uzun seneler aktif görevlerde bulunur. Doğal olarak farklı konulara ilişkin çeşitli eleştiriler ortaya koymaktadır. KKTC’deki bazı olumsuz durumları, roman vesilesiyle gündeme taşımak ve tartışmaya açmak niyetindedir:

⁷³⁷ Bozkurt, 2016. 10.

⁷³⁸ Atsız, 2018: 76.

⁷³⁹ Bozkurt, 2016: 52.

“Ulan ne çok araba galerisi varmış memlekette? Her yerde araba galerisi. Ha, bir de gumarhane, kerhane uuu bardon gece kulübü var. Mahşerin Üç Atlısı gibi memleketin üç rezilliği mi desek ne?”

“Partileri saymayı unuttun” diye ekledi Ayhan. Maşallah sürü ile var. Yani rezillikler çok. Üstelik partilerin birbirinden farkları yok. Fasulyanın yahnisi, gelir gider aynısı.”

Gülüştüler.

“Bir de bu döviz işini anlamadım be gardaş. Niye araba fiatları hep döviz, daha çok İngiliz parası sterlin? İngiliz gitti ama parası kaldı. Her defasında hesap yapmaktan bıktım.”

“Yalnız araba fiatları mı sterlin? Birçok şeyin fiatı öyle. Üniversite harçları bile. Üniversiteler ticarethane gibi zaten. Tüccar dediğin eşeğini sağlam kazığa bağlar hep. Kazık atması da daha kolay olur fiat sterlin olunca. Yani hem işini sağlama alır hem kolay kazık atar. Neyse boşver.”⁷⁴⁰

Bozkurt’un sanat anlayışının önemli mihenk taşlarından olan yerelliği öne çıkarma fikri, *Kaza*’da da sürer. KKTC’nin mahallî zenginliklerini ortaya koyarak bir nevi Kıbrıs Türkü’nün kültürel öğelerini tanıtır: “Bol zeytinyağlı salatayı, çakıstesleri, hellim kebabını, taze balığı, katmeri iştahla yedikten sonra yola düştüler.”⁷⁴¹

Kıbrıs Sorunu’na çözüm arayışları devam ederken masada konuşulan birçok husus, yazar tarafından kurmaca dünyaya taşınır. Mülkiyete dair durumlar, kalıcı barışın adada nasıl oluşabileceği gibi konular hakkında Bozkurt’un fikir beyan ettiği görülür.⁷⁴²

Esere, farklı perspektiflerden yaklaşılabılır. Bu bağlamda paralel kurgu/çapraz kesme, romanda egemen bir özellik gösterir. Örneğin, Sadık ve Andrea birbirlerini tanımazlar. Fakat çocuklarının yaşadıkları ve içinde bulundukları hâl, çeşitli reaksiyonlarını beraberinde getirir. Dolayısıyla bir organik bağ söz konusudur. Babaların aynı olaylara verdiği benzer tepkiler, çapraşık bir vaka tesirini akıllara getirmektedir. Aynı durum, anneler hatta iki farklı milletin bakış açısı için de geçerlidir:

Bu arada dedikodular alıp yürümüştü. “Marulla, bir Türk’e tutuldu. Onsuz edemiyor.” deniyordu. Bir Türk’le birlikte olduğu için kızanlar oluyordu ona. Ayhan bir tuhaf olmuştu. Onun için de dedikodular alıp yürümüştü. “Ayhan bir gâvur kızına vuruldu.” diyorlardı onun için. Kızanlar oluyordu ona.⁷⁴³

Eserde Kuzey’e gezmeye gelen Marulla, Türkler tarafından gerektiği şekilde ağırlanır. Kendisine ikramlarda bulunulur ve çevre gezdirilir. Ayrıca Marulla’nın ailesinin 1974 öncesi yaşadıkları eve gidilerek anne ve babasının geçmişteki bazı fotoğrafları, orada oturanlarca

⁷⁴⁰ Bozkurt, 2016: 138.

⁷⁴¹ Bozkurt, 2016: 35.

⁷⁴² Bozkurt, 2016: 34.

⁷⁴³ Bozkurt, 2016: 52. Paralel kurgu, aynı anda birbirinden farklı yerlerde cereyan eden olaylar arasında gidip gelmeyi esas alan çift zincirli akıştır. Romanın farklı bölümlerinde olayların gidişatı, çapraz kesmelerle sunulur.

kendisine iletilir. Bu, Kıbrıslı Türklerin geleneklerinden kaynaklı olup misafirperverliklerinin ve emanete sadık olmalarının bir gereği şeklinde izah edilir.⁷⁴⁴

Ayhan ile Marulla'nın arasında, bazı zamanlar çeşitli tartışmalar yaşanır. Ayhan, kimi durumlarda tarihî bilgi ve belgelerle Marulla'ya çeşitli söylemlerde bulunarak bakış açısını değiştirmesi gerektiğini vurgular:

“Yahu Marulla! Bu ülkede bir savaş oldu. Savaşı kim başlattı? Siz. Niçin? Adayı, Yunanistan'a bağlamak için. 1963-1974 arasında on bir yıl inim inim inlettiniz bizi. Köylerimizi yaktınız. İnsanlarımızı göç ettirdiniz. Çadırlarda yaşattınız bizi yıllarca. Yüzlerce kişiyi öldürdünüz. Yollardan topladığınız yüzlerce kişiden bir daha haber alınamadı. En sonunda, yine sizin hatanızla Türkiye müdahale etti. Bu kez sizin tarafınızda kalan Türklere, tutsak gibi davrandınız. Kıyımlar yaptınız. İnsanlar zorunlu olarak göç etti bu tarafa.”⁷⁴⁵

Romanın en mühim özelliklerinden diğeri ise sanatçının bir başka eserine kapı aralaması ve o yapının sonuna dair bilgiler vermesidir. *Bir Gün Belki*'nin sonu, vatan için savaşa giden bir aslî kahramanla neticelenir. *Kaza*'da ise Mehmet'in dağa çıktığı bilgisi aktarılır. Okur, yazarın bütün ürünlerinin keskin bir sonla bitmemesinden ötürü kahramanların akıbetini merak etmektedir. *Kaza* romanında öykünülen *Bir Gün Belki*'nin merkez yansıtıcı kişisi Mehmet hakkında yeni bilgiler paylaşılarak romana yeni ve farklı bir boyut kazandırılır. Sonu yine açık bırakılan *Bir Gün Belki*'ye dair kimi meraklar bitirilirken yeni soru işaretlerinin de okurda oluşması sağlanır. Kısacası İsmail Bozkurt, kurmaca bir ürünün bu düzlemde akmasını sağlayarak okura yeni bir yol açmaktadır. Böylece yazar, romanın kurguya dayalı bir tür olduğunu anımsatır. Bununla beraber yazarın da birçok defa değindiği gibi geçmişte okuduğu kitapların bilinçaltında yer ettiği fikri akılla gelmektedir. Buradan hareketle Mehmet adlı aslî kişinin dağa çıktığı bilgisiyle Yaşar Kemal'in *İnce Memed*'i arasında ilişki kurulması olasıdır. Ayrıca kolektif şuuraltında yatan Hasan Bulli'nin tesiri de söz konusudur.

Romanda tarihî bilgiler paylaşılırken kurgu kapsamında reel kaynak adları verilir. Dolayısıyla *Kaza*, bilimsel bir yöne sürüklenir. Bu minvalde birçok yapıtla karşılaşılır. Spiros Papageogiou'nun *Geçitkale Harekâtı-Yunan Tümeni Kıbrıs'tan Nasıl Kovuldu?*, Michael Harbottle'ın *Imperial Soldier*, Vamık Volkan ve Norman Itzkowitz'in birlikte kaleme aldıkları *Türkler ve Yunanlılar Çatışan Komşular* adlarını taşıyan yapıtlar; ilgili kapsamdadır.

⁷⁴⁴ Bozkurt, 2016: 53.

⁷⁴⁵ Bozkurt, 2016: 55-56.

Marulla ile Ayhan'ın ilişkisi, Aleksi tarafından Kıbrıs Sorunu'na benzetilir. Bu yaklaşım, farklı yorumları beraberinde getirir. İlk önceleri birbirine açılmayan sonrasında ise birçok sıkıntı yaşayan ve bundan dolayı neticeye ulaşamayan aşk maceralarında, net bir durumla karşılaşamaz. Bu vaziyet, Kıbrıs Sorunu ile benzeşir. Dolayısıyla her şey sürüncemede kalır. Ne Ayhan ile Marulla'nın akıbetleri bellidir ne de Kıbrıs'ta var olan problemler bir çözüme kavuşur. Her şey, geçmişte olduğu gibi yarınlara ertelenir.

Kıbrıs'ta yaşanan gerilimin temeline inme düşüncesi, yapıtta belirgindir. Aleksi ile Marulla'nın diyalogları doğrultusunda adadaki mücadelenin esas nedenlerine dair bilgiler verilir. Buradan hareketle 1571'de Osmanlı İmparatorluğu'nun adayı fethi, Hristiyanlarca sindirilemez. Ayrıca Kıbrıs'ın Kudüs'e yakın noktalardan biri olması hasebiyle Müslüman bir devlette bulunmasının sakıncalı olduğu fikri, savaş girişimlerinde etkilidir. Yine bu konuşmalar üzerine Osmanlı'nın burada hoşgörü politikası izlediği belirtilir. Bu durumu derinlemesine analiz eden roman kahramanları, Katolik-Ortodoks problemlerinden dolayı burada Rumların dinlerini yaşayamadığını ama Türklerin adayı himaye etmesinden sonra bu hususta kimseye karışmadığını vurgular. Özetle Müslümanların adaletli oluşlarından bahsedilir. Kısacası onlar, Osmanlı'nın buraya gelmesinin kendileri için hayırlı olduğu kanaatindedir.

Yukarıda belirtildiği üzere konu bağlamında *Kaza*, *Bir Gün Belki* ile benzerdir. İki romanda da Müslüman Türk erkeklerinin, Hristiyan Rum kızlarıyla münasebet içinde olmalarına değinilir. 1960'lı yılları anlatan ve 2000'li yılların başında kaleme alınan *Bir Gün Belki*'de var olan katı yaklaşımda, aile ve toplumun sert tutumları belirleyici bir rol oynar. 2000'li seneleri anlatan ve yine bu yıllarda yazılan *Kaza*'da ise *Bir Gün Belki*'ye göre gerek ailelerde gerekse toplumlarda bir yumuşama tespit edilir. Dolayısıyla 1960'lardan 2000'lere akan süreçte insanların zihniyetlerinde bir değişim ve dönüşüm söz konusudur. Buna rağmen *Kaza*'da da *Bir Gün Belki*'deki gibi eskiye bağlı bakış açısının varlığı açıkça görülmektedir. Kısacası bu ilişki, *Bir Gün Belki*'den *Kaza*'nın kaderine tevarüs eden yazgıdır. Aynı olaylar, 1960'lardan 2000'lere taşınarak farklılaşan atmosferde resmedilir.

Bir Gün Belki ile benzeşen başka bir yön daha vardır. Nitsa'nın babası Deli Hristo ve Marulla'nın babası Andrea, onların bir Türk ile görüşmesini istemez. Konuyla alakalı baskı yapınca bu durum, çocuklarda tepkisellik oluşturur ve içlerinde var olan görüşme eğilimlerini körükler: “Babasının verdiği gözdağı, hiç etkilememiş, tersi hırslandırmıştı onu.”⁷⁴⁶

⁷⁴⁶ Bozkurt, 2016: 86.

Sanatçı, Kıbrıs Türk ağzına ilişkin düşüncesini de Sadık ile Süleyman arasındaki bir tartışma üzerinden aktarır:

Sadık, ısrarla ve abartılı biçimde Türkçenin Kıbrıs ağzını kullananlara, özellikle “n’apan”, “n’apayım”, “n’apacan” biçimindeki kalıplaşmış diyaloga çok kızardı. Çocukluk arkadaşı, Ali’nin babası Süleyman’la, hemen hemen her karşılaşmalarında bu konuyu tartışırlardı. Kıbrıs ağzını abartılı konuşanlardandı Süleyman. İsrarla “Kıbrıs Türkçesi bozuk bir Türkçe değil, başka, değişik bir Türkçedir.” diyerek, bazen de sırf Sadık’ı kızdırmak amacıyla kantarın topunu özellikle kaçırarak, Kıbrıs ağzının Kıbrıslıca denen ayrı bir dil olduğunu söyler ve Sadık’ı kızdırırdı. Sadık ise Kıbrıs’ta bozuk bir Türkçe konuşulduğu savındaydı. O kadar ki Kıbrıs ağzını abartılı kullanma eğiliminden oğlunu korumak için özen göstermiş, sırf “Güzel Türkçe” dediği İstanbul Türkçesi ile konuşması için ortaokulu o sıralarda İzmir’de olan kızının yanında okutturmuştu.⁷⁴⁷

Marulla, Ayhan ile ilişkisinin iki toplumda da nasıl karşılandığını mukayese eder ve Kıbrıs Türklerinin, Rumlardan daha şefkatli ve iyi niyetli olduğu kanısına varır. Marulla bu saptamasını, şu cümlelerle izah eder:

Akrabaları, arkadaşları arasında büyük oranda ona yüz çevirip yalnızlaştıranlar olmuştu. Birçok kez onlara keçinin bıçağa baktığı gibi bakan, laf atan, Ayhan’ı kışkırtıp tepki vermesini ve haddini bildirmeyi deneyenlerle karşılaşmışlardı. “Ayhan, benden daha şanslı.” diye düşündü. Marulla konusunda, babası dışında akraba ve arkadaşlarıyla pek sorun yaşamadığını söylerdi Ayhan. Gerçekten de onunla Kuzey’i adım adım dolaşırken Rum olmasından dolayı onları rahatsız edecek söz, davranış, hareket görmemişti.⁷⁴⁸

Roman, Türk toplumunun gelenekçi yapısı dolayısıyla birçok olayın dile getirilmediğini ve haklıyken haksızmış gibi gösterildiğini yansıtır. Gerçekle alakası olmayan ve hayalî tecavüz mağdurları üreten ideolojik saplantılı Rumların, raeliteleri örtbas etmesi eleştirilir:

“Eğer genel olarak savaş durumlarında tecavüze uğrayan kadınlardan söz etseydi onu anlayışla karşılardım, çünkü tecavüz olayları, maalesef savaşların yarattığı bir insanlık dramıdır. Nitekim bu küçük adada bile tam sayısını bilmediğimiz ve asla bilmeyeceğimiz Türk kadını tecavüze uğradı. Sen kalkıp sadece 1974’te tecavüze uğrayan Rum kadınlarından söz edersen bunda ya cahillik söz konusudur ya da ideolojik saplantı. Onlar, olan ya da olmayan, gerçek ya da sanal tecavüz olaylarını abartıp tüm dünyaya duyururken biz Türkler, bu tip olayları, geleneksel namus anlayışımız dolayısıyla hep sakladık. Bizde tecavüz mağduru kadın, kız ya da ailesi bunu söylemekten çekinir. Toplum olarak

⁷⁴⁷ Bozkurt, 2016: 88.

⁷⁴⁸ Bozkurt, 2016: 168. Bu örnek de paralel kurgunun eserdeki varlığını gösterir.

da öyle davranıp tecavüz olaylarını örtbas ettik. Ben böyle çok olay biliyorum oğlum, ama sana bile sözünü etmeden çok yuvarlak bazı değinmeler yapıyorum yalnızca. Bu kadın milletvekilini topa tutup haddini bildireceğim.”⁷⁴⁹

Buradan hareketle mücadele yıllarında EOKA üyeleri, birçok Kıbrıslı Türk kadınının namusuna göz dikmiş; buna rağmen kamuoyunda yalan beyanlarda bulunmuşlardır. İsmail Bozkurt, *Kaza* romanında tarihteki asıl gerçekleri ortaya koymuştur.

“Kıbrıs Türk davası”, genel şekliyle tüm Türkleri umutlandıran bir olaydır. Türkler, Rumların tüm ırkçı eylemlerine rağmen varlıklarını korumayı sürdürür. Türklerin, birlik ve beraberlik cevheri ile her şeyi aştığı ortadadır: “Kıbrıs olayı bu cevherin yaşamakta olduğunu ortaya koydu ve yalnız Türkiye Türklerini değil, dış Türkleri de ruhlandırarak onların da yarınlarına ümitle bakmasını sağladı.”⁷⁵⁰

Birçok gerilimi içinde barındıran ürün, bireysel ve sosyal çatışmalarla örülür. Eserin zihniyetini anlayabilmek için yalnızca resmî tarih yeterli olmayacaktır. Edebî yapıtların, yaşadıkları toplumun örtük yönlerini ortaya çıkardığı aşikârdır. Hilmi Yavuz, bu durumu şu şekilde ifade eder: “Zihniyet tarihi, aslında bir manada medeniyet tarihidir de... Ve zihniyet tarihi, hiç şüphe yok, sadece resmî arşiv belgelerine dayanılarak yazılan bir tarih olmaz.”⁷⁵¹ Dolayısıyla Kıbrıs Türk insanının farklı tarihsel süreçlerde büründüğü zihniyet yapısını; bize resmî arşiv belgeleri değil, başta edebî eserler olmak üzere sadece sanat eserleri verir. Bundan ötürü İsmail Bozkurt’un bu romanı, belgelerden öte yaşanmışlıklarını önceleyerek birçok realiteyi gözler önüne serer.

Yapıt, birçok yönüyle var olan toplumsal problemleri dile getirir. Sabri Ülgener’in dediği gibi “Sanat kaynaklarının hangi türden olursa olsun, zihniyet dünyasına ve tarihine en büyük katkısı, belli bir tavır ve davranışa kendi kendini açıklamak için gereken ifade kalıbını ve aracını vermiş olmasıdır.”⁷⁵² Yazar, *Kaza* ve diğer romanları vasıtasıyla Kıbrıs’a dair problemleri ve yakın geçmişte yaşanan hadiseleri derinlemesine işler.

Sonuç olarak bu bölümde Kıbrıs’a dair ayrıntılara yer veren Bozkurt, adanın tarihini ve Türklerin mücadelesini bilen bir kişi olması nedeniyle kolektif bilinci kuvvetlendirecek göndermelerle örülü bir roman oluşturur. *Kaza*, adaya her iki taraftan bakan ve adada yaşananları kazalar zinciri olarak gören bir aydının fikirlerinin kurmaca dünyada karşılık bulmuş hâlidir. Dolayısıyla zıtlıkların birlikteliğinden, acı ile mutluluğun harmanlanmasından

⁷⁴⁹ Bozkurt, 2016: 49.

⁷⁵⁰ Atsız, 2018: 75.

⁷⁵¹ Yavuz, 2013: 11.

⁷⁵² Ülgener, 1983: 25.

oluşan bir üründür. Olumsuzluklara rağmen yaşanan aşk öyküsünün ardında, Kıbrıs'ın yakın tarihine tutulan bir ayna vardır. Kenan Mortan'ın dediği gibi “İsmail Bozkurt Kıbrıs'tır, Kıbrıs'ın Türkçesidir...”⁷⁵³ *Kaza*, nesnel bir biçimde iki tarafı yüzleştiren ve dile gelmeyen travmaları anlatan objektif bir roman olarak dikkat çeker.

3.6.3. İsmail Bozkurt'un Romanları Üzerine Bir Değerlendirme

Yazarın sanat anlayışı, geçmişten günümüze kadar adada yaşananları itibarı âleme taşımak üzerine kuruludur. Sanatçının romanları, ağırlıklı olarak paralel kurgu/çapraz örgü ile incelemeye uygundur. Çünkü olay tek iken mekân, zaman, kişi ve sonuçlar birbirine yakın bir seyir izler. Paralel kurguyla Bozkurt, vakayı veya izleği temele oturtarak diğer öğelerdeki benzerlikleri ortaya çıkarma gayesi gütmaz. Dolayısıyla yazarın düşüncesi, karşıtlıkları göstererek kontrast ortamı oluşturabilmektir. Böylece kurgularda, kıyaslama imkânı oluşur. Senkronik meydana gelen durumlarda, farklı reaksiyonları saptamak ve perspektifleri ortaya koymak kolaylaşır.⁷⁵⁴

Klasik roman anlayışına bağlı kalan yazar; ilk romanı *Yusuçuklar Oldu mu?*'da, 1987 yılında yaşanan olaylardan hareketle adanın analizini yapar. 1950'lerden başlayarak Kıbrıs Türklerine dair önemli durumlardan bahseder. Toplumda görülen sosyal, ekonomik ve politik problemler gözler önüne serilir. Bu yaklaşım, Kemal merkezli işlenir. *Mangal*'da ise Kıbrıs'tan Ankara'ya okumaya giden Mustafa ile ev sahibesi Afife arasındaki çarpık ilişki anlatılır. Bu münasebet kapsamında, bir kişinin birey olma yolundaki serüveni resmedilirken adadaki bazı siyasî şahısların vatan davasına bakışları irdelenir. Yazarın üçüncü romanı, *Bir Gün Belki*'dir. Burada Bozkurt, bir Türk genci ile Rum kızı arasındaki ilişki üzerinden ada hakkında birçok saptamada bulunarak Kıbrıs'ın panoramasını yansıtır. Dördüncü roman, *Bir Gecede*'dir. Bu eserde Bozkurt, EOKA faşizmi sonucunda “Bir Gecede” köyünü boşaltarak Geçitkale'ye yapılan zorunlu göçe ilişkin bilgiler verir. Son roman *Kaza*, olayların iskeleti bağlamında *Bir Gün Belki* ile benzerlikler gösterir. Kuzey ile Güney arasında 2003 yılında pasaport ile karşılıklı geçişlere izin verilir. Bu geçişler sırasında meydana gelen bir trafik kazasıyla başlayan hadiseler silsilesi, bu romanın esasını oluşturur. Bu eserlerin ana özelliği, adaya dair derin analizler barındırması ve hepsinin fonunun aşk izleği ile harmanlanmasıdır.

⁷⁵³ <https://www.kibrisgazetesi.com/yazarlar/konuk-yazar/kaza-bir-yuzlesme/6570> (erişim tarihi: 27.11.2018).

⁷⁵⁴ Paralel kurgu ile yazar; farklı zaman/mekân düzlemindeki şahıs ve vakaları, aynı tematik örgü içerisinde ele alır. İsmail Bozkurt'un bu türde kaleme aldığı ve tarafımızca “seri roman” kategorisinde değerlendirilen beş yapıtı bir bütün olarak düşünülürse roman unsurlarının kesişmemesi, onları çift zincirli paralel düzleme sürükler. Ürünler arasındaki tematik benzerlikler de çapraz formda işlenir. Dolayısıyla değişik zaman dilimleri birleştirilerek çapraz kesme yapılır.

Romanın esas öğelerinden zaman, genelde Bozkurt'un reel hayatta karşılaştığı olayların takvimsel kronolojisiyle benzerlik gösterir. Yazarın romanları yan yana getirildiğinde zamanda bütünsel bir çizgi sağlanır. İlk romanı *Yusuçuklar Oldu mu?*'nin anlatma zamanı 1987 olsa da geriye dönüşler vasıtasıyla akronik bir seyir izlenir. Burada değindiğı vakalar, daha sonraki tahkiyelerinde müstakil şekilde detaylandırılır. *Mangal*'da ise 1974 sonrası Kıbrıs Türklerinin politik eksenini irdelenir. Dolayısıyla 1974, merkez tarihtir. Çünkü ada açısından birçok kırılma, bu süreçte yaşanır. Öncesi ve sonrası ile bu tarih, ada için bir milattır. Yine bu eserde, geriye dönüşler mevcuttur. *Bir Gün Belki*'de temel hadiseler, 1963-1964'te yaşanır. *Bir Gecede* romanı, *Yusuçuklar Oldu mu?*'da geriye dönüşlerle aktarılan; sonrasındaysa müstakil olarak işlenen ve "Kanlı Noel" olarak bilinen 1964'ün ilk günlerini kapsar. *Kaza*'da ise olaylar, 23 Nisan 2003'te karşılıklı geçişlerin yaşanması zemininde akan takvimsel bir kronolojide başlar. 10 Mayıs 2003'te Metehan Sınır Kapısı'nın açılmasıyla romandaki olaylar silsilesine geçiş yaşanır. Sonuç itibarıyla sanatçının tüm romanlarında ana zaman dilimi belli olsa bile geriye dönüşlerin ağırlıklı olması dikkat çeker. Zaman zamansa ileriye sıçramalarla gelecekte olabilecekler hakkında fikirler yürütülür. Bu, zamanda kırılmaların varlığını kanıtlar. Kırılmalar, klasik roman anlayışını değiştirmeyen bir özellik gösterir.

Mekân olarak bakıldığında ise beş romanın dördünde genel yer, Kıbrıs Adası'dır. Sadece *Mangal*'da yaşanan olaylar, Ankara'dadır. Buna rağmen tahkiyede üzerinde durulan hususlar, yine KKTC ile alakalıdır.

Romanların kişi kadrosu, toplumda karşılaşılabilecek tarzda bireylerden meydana gelir. Kişilerin farklı özellikleri, eserde zıtlıklar oluşturur. Böylece düşünsel tezler, kişilerin farklı yönleriyle aktarılır. *Yusuçuklar Oldu mu?*'da aslî kişi, Kemal'dir ve yapıt, bu karakterin kimlik bocalaması neticesinde özünü bulması üzerine şekillenir. *Mangal* da ise aslî kişi, ipotekli kimlikten sıyrılma çabasında olan ve tahkiye sonunda bunu gerçekleştiren Mustafa'dır. *Bir Gün Belki*'de ise Kıbrıs Türklerinden Mehmet ile Rum kızı Nitsa üzerine kurulu bir kişi kadrosu vardır. Aslında bu iki ana şahıs, sembolik birçok durumu beraberinde getirir. *Bir Gecede* romanı, hayatını vatanına adayan TMT lideri Turgut etrafında gelişen vakalardan müteşekkildir. *Kaza*'da ise yaşanan aşk serüveni, *Bir Gün Belki* ile benzer olmakla birlikte Ayhan ve Marulla temelinde yansıtılır.

Sanatçının romanları, tematik anlamda çok katmanlıdır. Bu çok katmanlılık; eserlerde var olan anlam, zihniyet ve yorum hususlarında da çeşitlilik sağlamaktadır.

İsmail Bozkurt'un romanlarında, III. kişili anlatıcı ve ilahi bakış açısıyla karşılaşılır. Her şeyi bilen bir konumda olan anlatıcı, itibarî âleme hâkimdir.

Yazar, ortaya koyduğu seri romanlarla bir milletin tarihine ışık tutar. Bununla beraber sanatçı, kendi hayatı başta olmak üzere birçok yaşamdan esinlenerek ürünler vücuda getirir. Devir romanları olarak tabir edilebilecek bu yapıtlar, gözlemsel manada önem teşkil eder. Doğal, sade, akıcı, yalın, canlı bir üslubu olan yazar; sanat kaygısından öte anlatma kaygısı güden bir anlayışa sahiptir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İSMAİL BOZKURT’UN HİKÂYE VE ROMANLARINDA DİL, ANLATIM VE ÜSLUP

4.1. Dil

Bir sanat alanı olan edebiyatı diğer sanat dallarından ayıran en önemli unsur, kullanılan malzemedir. Yazın sanatının malzemesi, dildir. Çünkü dil, insanın kendisini ifade etmesinde bir vasıtaadır. Müzikte nota, resimde boya neyse edebiyatta da dil; aynı fonksiyonu yerine getirmektedir. Kısacası dil, edebiyat sanatının vazgeçilmez en temel ögesidir.

Dil, iletişim ve ifade aracıdır. Muharrem Ergin dili; insanlar arasındaki anlaşmayı sağlayan doğal bir vasıta, temeli belirsiz zamanda atılmış gizli antlaşmalar sistemi ve seslerden örülü toplumsal bir müessese olarak tanımlamaktadır.⁷⁵⁵ Doğan Aksan’a göre dil, millet olma yolundaki en önemli koşuldur. Buna ek olarak dil, millî bilincin meydana gelmesinde ve kültürel hüviyetin teşekkülünde mühim bir unsurdur.⁷⁵⁶ Banguoğlu da dili, kişilerin meramlarını aktarmak için kullandıkları sesli işaretler mekanizması şeklinde tarif eder.⁷⁵⁷ Karaağaç ise dili, insanlık serüveninin başlangıç noktası olarak nitelendirir.⁷⁵⁸ Dolayısıyla dil, edebî türlerin ana malzemesi olarak kabul görmektedir. Sanatçılar, dilin bu olanak ve varsıl taraflarını en verimli biçimde kullanarak kendilerine has bir yapıt vücuda getirirler. İşte bu özgünlük, onların üslubunu oluşturmaktadır.

Araştırmacılar, “üslup” terimine ilişkin çeşitli açıklamalarda bulunur. İsmail Çetişli’ye göre edebiyat ürünü, birçok estetik öğeden müteşekkildir. Bu bütünlük dâhilinde sanatçının kişisel ve kendisine özgü bir dil kullanımı, muhayyilesi ve ortaya koyuş şekli ön plana çıkmaktadır. Netice itibarıyla bu hususiyetler, onun yazın alanındaki hüviyetini ve üslubunu meydana getirmektedir. Muhteva, yapı ve dil birlikteliği; biçimle vücuda getirilir.⁷⁵⁹ Gray’a göre ise üslup, yazarın şahsını ifade ettiği karakteristik bir hâldir. Ayrıca kişisel bir edebî yapıtın, kendisine özgü tarzıdır. DiYanni’ye göre üslup, bir sanatçının yüzü veya sesi kadar açık sözel kimliğidir. Bu dayanaklardan hareket eden Meral Demiryürek’e göre ise bu terim, dilin bütün imkânlarının kullanılarak birçok faktörün kişisel bir yazınsal özellik iskeletinde birleşmesidir.⁷⁶⁰ Gürsel Aytaç, belli bir ruhsal tutumun sanatla biçimlenmiş şekli olarak

⁷⁵⁵ Ergin, 1998: 3.

⁷⁵⁶ Aksan, 2009: 13.

⁷⁵⁷ Banguoğlu, 2000: 9.

⁷⁵⁸ Karaağaç, 2002: 7.

⁷⁵⁹ Çetişli, 2003: 32.

⁷⁶⁰ Demiryürek, 2010: 38-49.

üslubu açıktır.⁷⁶¹ Şerif Aktaş'ın anlayışına göre üslup, içerik ve düşünüşün formsal hâlidir. Dolayısıyla biçem, ferdîdir. Kaynağını, yazarının mizacından ve tecrübesinden almaktadır. Kısacası Aktaş bu terimi; gizli ve şahsî mitolojisine uzanan, kendi kendine yeten bir dil olarak kabul eder.⁷⁶² Mehmet Tekin de anlatımın kazandığı formu, üslup şeklinde nitelendirmektedir. Bir metnin dil, imlâ, noktalama, cümle, konu, zaman, olay, mekân, şahıs gibi bir dizi parçalardan oluştuğunu dile getiren Tekin; bu unsurları, lisanın ham malzemeleri olarak yorumlar. Bu malzemelerin ele alınarak bir fonksiyon kazanmasının ise üslupla mümkün olabileceğini söyler. Özünde anonim bir işlev taşıyan dil, sanatçının kişisel hususiyetleriyle özdeşleşerek biçem durumuna evrilir.⁷⁶³ Mehmet Kaplan da üslup-içerik-dil öğelerinin birbirlerinden ayrılmaz özellikte olduğunu söyler. Buradan hareketle duygu ve düşüncelerin, dil ile ortaya konduğunun altını çizerek bunun da üslubu meydana getirdiğini vurgular. Dolayısıyla üslup, hislerin ve fikirlerin aynasıdır.⁷⁶⁴ Tüm bu düşüncelerden hareketle üslup, kişiye özgü yoldur. Bir başka deyişle düşüncenin, sanatçıda beliren ifadesidir. Sanatçının tarzını ve karakteristik kimliğini oluşturan en önemli unsurdur. Bir nevi bireyin, gölgesi ya da izidir.

İsmail Bozkurt; eser, söyleşi ve yazılarında dil hassasiyeti üzerinde hassaten durur. Öykü ve roman anlayışında bahsedildiği üzere Bozkurt'a göre sanat, "milletine yararlı olma" temelinde değerlendirilir. Bu nedenle açık ve akıcı bir dil kullanımı yeğler. Ayrıca yazar, Türk dilinin zenginliklerinden faydalanır. Türkçenin, dünya dili olarak daha geniş alanlara yayılmasını arzular ve bu doğrultuda çalışmalarda bulunur. Bu ülküyle Türk dünyası coğrafyalarında sempozyumlar düzenler ve Turan coğrafyasının kaynaşmasına vesile olur.

Sanatçının öykü ve romanlarında, yerel dilin kullanımına sıkça rastlanır. Onun yapıtlarında dikkat çeken nokta, Kıbrıs Türk dil ve kültürüne ait özelliklerin tahkiyelerine sirayet etmesidir. Bu sebeple sanatçı, muhteva bakımından ne kadar beynelmilelse dil bakımından da kimi zaman mahallidir. Böylece hem Türkçeyi başarıyla kullanır hem de Kıbrıs Türk dilinin lokal özelliklerinin unutulmamasına katkı sağlar.

Üslup tanımlamaları ile İsmail Bozkurt'un öykü ve romanlarındaki anlatım yoğunluğu göz önünde bulundurularak inceleme gerçekleştirilmiş ve ortaya çıkan sonuçlar çerçevesinde alt başlıklara indirgenen konular detaylandırılmıştır. Bu esasa göre sanatçının yirmi dört öyküsü ile beş romanı tahlil edilmiş ve biçemsel hususiyetleri yorumlanarak yazarın tahkiyelerinde saptanan üslup özellikleri ortaya konmuştur.

⁷⁶¹ Aytaç, 2013: 250.

⁷⁶² Aktaş, 2007, 51.

⁷⁶³ Tekin, 2016: 183-185.

⁷⁶⁴ Kaplan, 1993: 192.

4.1.1. Cümle

4.1.1.1. Yüklemin Türüne Göre Cümleler

Tablo 4.1 İsmail Bozkurt'un Hikâyelerindeki Cümlelerin Yüklemin Türüne Göre Analizi

<u>İsim Cümlesi</u>		<u>Fiil Cümlesi</u>	
652	%22.26	2277	%77.74

İsmail Bozkurt'un hikâyelerinde, 2929 cümleye rastlanır. Bunlardan 652'si isim cümlesidir. Bu sayının yüzdelik karşılığı, %22.26'ya tekabül etmektedir. 2277 fiil cümlesine yer verilmiş olup bunun da yüzdelik değeri %77.74'tür. Görüldüğü üzere fiil cümlelerine, isim cümlelerinden daha fazla başvurulur. Bu da Bozkurt'un anlatılarında, hareket egemenli bir anlayış gütmesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca sanatçının akıcı bir anlatımı tercih etmesi, fiil cümlelerinden yararlanmasının bir başka sebebidir.

İsmail Bozkurt'un romanlarına bakıldığında ise yüklem türüne göre cümlelerin, hikâyelerde kullanılan cümlelerle benzer sayısal değerler taşıdığı saptanır.⁷⁶⁵

Tablo 4.2 İsmail Bozkurt'un Romanlarında Saptanan Cümlelerin Yüklemin Türüne Göre Analizi

<u>İsim Cümlesi</u>		<u>Fiil Cümlesi</u>	
147	%20.5	569	%79.5

Romanlar kapsamında, 716 cümle irdelenmiştir. Bu cümlelerden 147'si isim olup yüzdelik bağlamda bu sayı, %20.5'e denk gelmektedir. Ayrıca 569 fiil cümlesi tespit edilmiştir. Bunun yüzdelik değeri ise %79.5'tir. Bu sayısal veriler, yazarın sürükleyici bir dil kullandığını gösterir. Özetle İsmail Bozkurt'un hikâye ve romanlarının yüklem türüne göre cümle analizi gerçekleştirildiğinde birbirine yakın sayısal özelliklere sahip olduğu görülür.

4.1.1.2. Yüklemin Yerine Göre Cümleler

Tablo 4.3 İsmail Bozkurt'un Hikâyelerindeki Cümlelerin Yüklemin Yerine Göre Analizi

<u>Kurallı Cümle</u>		<u>Devrik Cümle</u>		<u>Eksik Cümle</u>	
2203	%75.2	617	%21.1	109	%3.7

Yüklem yerine göre cümleler değerlendirildiğinde kurallı cümlelerin yüzdelik değerinin %75.2 olduğu görülür. Bunun sayısal karşılığı ise 2203'tür. Bozkurt'un öykülerinde, 617 devrik cümleye yer verilmiştir. Bu da %21.1'e tekabül etmektedir.

⁷⁶⁵ İsmail Bozkurt'un hikâyelerinin tamamı; yüklem türü, yeri, yapısı ve anlamı kapsamında incelenmiştir. Bu doğrultuda romanların tahlilinde ise sondaj yöntemine başvurulmuştur. Sondaj yöntemi, eserin belirli sayfa aralıklarının göz önünde bulundurularak buradan çıkan neticelerle genellemelere varılmasıdır.

Cümlelerin %3.7'si ise eksik cümle özelliği taşımaktadır. Bu yüzdelik değer, sayısal olarak 109'a tekabül etmektedir.

İsmail Bozkurt'un romanları bu kapsamda incelendiğinde ise yüklem yerine göre cümle analizlerinin, öykülerle yakın sayısal değerler taşıdığı tespit edilir.

Tablo 4.4 İsmail Bozkurt'un Romanlarında Saptanan Cümlelerin Yüklemin Yerine Göre Analizi

<u>Kurallı Cümle</u>		<u>Devrik Cümle</u>		<u>Eksik Cümle</u>	
591	%82.5	111	%15.5	14	%2

Bozkurt'un romanlarında üzerinde durulan 716 cümlelerin 591'i kurallıdır. Bu sayı, %82.5'e eşittir. Bunun yanı sıra 111 devrik cümle kullanılmış olup yüzdelik değeri, %15.5'e tekabül etmektedir. Son olarak %2 değerinde, 14 eksik cümleye yer verildiği tespit edilir.

Türkçenin cümle kuruluşunda yüklem, sonda yer alır. Doğal olarak Bozkurt'un öykü ve romanlarında, kurallı cümleler ağırlıktadır. Devrik cümle sayısı, azımsanmayacak bir sayısal özellik gösterir. Kıbrıs Türk dilini, bu kapsamda ayrı bir değerlendirmeye tabi tutmak gerekir. Çünkü adada, 1878'den sonra bir müddet İngiliz varlığı görülmekte ve doğal olarak İngilizcenin de Kıbrıs'ta kullanıldığı göz ardı edilmemelidir. İngilizce cümle kuruluşunda yüklem sonda olmadığı bilgisi ile sanatçının kullandığı devrik cümlelerin sayısal değeri arasında münasebet kurulabilir. İsmail Bozkurt'un da İngilizce bilgisinin üst seviyede olduğu, dolayısıyla farkında olmadan bu durumdan etkilendiği söylenebilir. Ayrıca devrik cümleler vasıtasıyla dilin bilgi verici işlevinden sıyrılarak sanatsal form yakalandığı aktarılabilir. Bununla birlikte anlatımda tekdüzelik kırılır ve konuşma dilinin içinde barındırdığı varsıl tutum, bu sayede yazı diline yansıtılır. Eksik cümlelerin varlığı ise okuru olay dâhilinde tutarak onlara yorum hakkı tanır.

Tahkiyelerinde kurallı cümlelerin sayı ve yüzdelik manada fazlalığı, İsmail Bozkurt'un Türkçenin sentaktik yapısına uygun yazmasıyla ilgilidir. Devrik cümlelerin varlığı ise kurallı cümlelere göre azdır. Kimi zaman yazar, Kıbrıs Türk dilinde görülen İngilizce etkisiyle kimi zaman sıradanlığı kırarak yazınsal bir form yakalamak için kimi zamansa mühim bazı kısımlara dikkat çekmek adına devrik cümlelerden faydalanır. Kurallı cümlelerin çokluğu, tahkiyeleri daha anlaşılır kılmakta ve açık, düz bir anlatım özelliğine ulaştırmaktadır. Şu hususun da altı çizilmelidir ki İsmail Bozkurt; devrik ve eksik cümleleri, kurallı cümlelerin arasına serpererek dili kullanma kabiliyetini üst düzeye taşır. Böylece bayağılaşmaktan kurtularak monotonluktan uzaklaşır.

4.1.1.3. Yüklemin Yapısına Göre Cümleler

Tablo 4.5 İsmail Bozkurt'un Hikâyelerindeki Cümlelerin Yapılarına Göre Analizi

<u>Basit Cümle</u>		<u>Birleşik Cümle</u>	
1364	%46.56	1565	%53.44

İsmail Bozkurt'un öykülerinde tespit edilen basit ve birleşik cümle değerleri, birbirine yakın özelliktedir. Basit cümlelerin yüzdelik değeri %46.56, sayısal karşılığı ise 1364'tür. Birleşik cümlelerin sayısı ise 1565 olup bu da yüzdelik olarak %53.44'e tekabül etmektedir.

Sanatçının romanlarında da yapısal manada cümlelerin, öyküleriyle benzer sayısal değerlerden meydana geldiği görülmektedir.

Tablo 4.6 İsmail Bozkurt'un Romanlarında Saptanan Cümlelerin Yapılarına Göre Analizi

<u>Basit Cümle</u>		<u>Birleşik Cümle</u>	
344	%48	372	%52

İsmail Bozkurt'un öykülerinde olduğu gibi romanlarında da basit ve birleşik cümle verilerinin birbirine yakın olduğu görülür. Basit cümle sayısı 344, yüzdelik karşılığı da %48'dir. Birleşik cümlelerin yüzdelik değeri ise %52 olup sayısal karşılığı, 372'ye denk gelmektedir. Buradan hareketle öykü ve romanlarında birleşik cümlelerin basit cümlelerden fazla olması, teferruatlı bir anlatım yeğlendiğini ve açıklayıcı yaklaşımın benimsendiğini kanıtlar mahiyettedir. Birleşik cümleler, umumiyetle girişik birleşik yapıdır. Tüm bu göstergeler, sanatçının dili kullanma becerisinin tahkiyelerine yansımalarıdır.

4.1.1.4. Yüklemin Anlamına Göre Cümleler

Tablo 4.7 İsmail Bozkurt'un Hikâyelerindeki Cümlelerin Anamlarına Göre Analizi

<u>Olumlu Cümle</u>		<u>Olumsuz Cümle</u>		<u>Soru Cümlesi</u>		<u>Ünlem Cümlesi</u>	
2128	%72.65	311	%10.61	196	%6.69	294	%10.05

Bozkurt'un öykülerinin %72.65'i, olumlu cümlelerden müteşekkildir. Bunun sayısal karşılığı ise 2128'dir. Olumsuz cümlelerin yüzdelik değeri %10.61 olup sayısal değeri, 311'e tekabül etmektedir. Görüldüğü üzere ağırlıklı olarak olumlu cümlelere rastlanır. Fakat olumsuz cümlelerin sayısı da az değildir. İsmail Bozkurt'un öyküleri incelendiğinde anlatılan vakalardaki hislerin, cümleler şeklinde dışarı yansıdığı açıktır. Bu duygular doğrultusunda sanatçı, cümlelerini anlamlandırmaktadır. Genellikle yazar; geçim sıkıntısı, iltimas, siyasetin olumsuz tarafı, savaş gibi menfî durumlardan söz eder. Bu nedenle olumsuz cümle sayısı, doğal bir artış gösterir. Buna rağmen sanatçının olumlayıcı tutumu ve hayata pozitif bakışı

neticesinde, olumsuz cümlelerin sayısal değerinin olumlu cümlelere binaen çok daha az olduğu tespit edilir.

Soru cümlelerinin yüzdelerik değeri %6.69'dur. Bu da sayısal manada 196'ya denk gelir. Sanatçının sorularla yapmak istediği, bazı konularda okuru düşündürmek ve cevabı onlara bırakmaktır. Ayrıca Bozkurt'un sorularının çoğu, yanıtı bilinen tarzdadır. Sözde sorular vesilesiyle kendi düşüncelerini, bir nevi ortaya koymaktadır. Ünlem cümlelerinin yüzdelerik değeri %10.05, sayısı ise 294'tür. Veriler incelendiğinde ünlem cümlelerinin, soru cümlelerinden daha fazla olduğu görülür. Yukarıda da değinildiği üzere anlatılanların duygu dünyasına hitap etmesinden ötürü ünlem cümlelerine sıkça başvurulur. Hatta ünlem cümlesi, sayısal anlamda olumsuz cümleyle yakın değerlere sahiptir.

Yazarın romanlarında incelenen cümlelerin anlamlarına göre analizi, hikâyeleriyle benzer sayısal özelliktedir. Bundan dolayı yukarıda öyküleri hakkında yapılan yorumlar, romanları için de geçerlidir.

Tablo 4.8 İsmail Bozkurt'un Romanlarında Saptanan Cümlelerin Anlamlarına Göre Analizi

<u>Olumlu Cümle</u>		<u>Olumsuz Cümle</u>		<u>Soru Cümlesi</u>		<u>Ünlem Cümlesi</u>	
574	%80.2	84	%11.7	30	%4.2	28	%3.9

Sonuç olarak Bozkurt, fiil cümlesi ağırlıklı öykü ve romanlar kaleme alır. Bu durum tahkiyelerinde, hareket ve sürükleyiciliğin var olduğunu gösterir. Kurallı cümleler de sayıca fazladır. Dikkat çeken nokta ise devrik ve eksik cümlelerin, ürünlere canlılık ve renk kattığıdır. Ayrıca soru cümleleriyle okur, bilişsel manada esere kafa yorar. Böylece yapıtlar, okuru bünyesinde tutabilmektedir. Olumlu cümleler, anlamlarına göre diğer cümlelere binaen sayısal anlamda fazladır. Bununla beraber yazar, basit ve birleşik cümle kullanımındaki sayısal yakınlığı ile Türkçeye hâkim olduğunu göstermektedir.

4.1.1.5. Atasözleri ve Deyimler

Toplumların harsî özelliklerini yansıtan ve onları millileştiren en önemli iki unsur, atasözleri ve deyimlerdir. Bu ögeler, stilistik incelemede önem teşkil eder. Az sözle birçok dile getirilmek isteneni söyleme esasına dayanan atasözleri ve deyimler; anlatımı farklı kılmayı, çeşitlendirmeyi ve varsıl hâle getirmeyi sağlar. Ürünlerde sanatçının fikirlerine katkı sağlayıcı, anlatımı destekleyici ve pekiştirici bir işlev üstlenirler. Dilin sınırları genişletilerek halk dilinin olanakları, tahkiyeye aktarılır. Böylece anlatım, yoğunluk kazanır.

Atasözleri, uzun tecrübeler neticesinde oluşan ve nasihat veren kalıplaşmış sözlerdir. Deyim ise genellikle gerçek anlamlarından sıyrılan birden fazla sözcüğün kalıplaşarak bir araya gelmesiyle oluşan kelime gruplarıdır.

Millî kaynaklardan ve halk anlatılarından beslenen sanatçılar, bu iki unsurdan yararlanmaktadır. İsmail Bozkurt'un hikâye ve romanları, atasözleri ve deyimler bakımından son derece zengin bir zemine oturtulur. Toplumsal bilincin tezahürü şeklinde görülen bu kullanımlar, mâzi ile âti arasında bir köprü niteliğindedir. Yazarın bu başvurularında, Türk coğrafyalarında ve Kıbrıs Türk ağzında kullanılan mahallî söylemlerden faydalandığı görülür. Böylece halk kültürünün unutulmaması sağlanmakta ve tahkiyelere, toplumsal bir hüviyet kazandırılmaktadır:

Dün karımla kahvaltı yapmış, kahve içiyorduk. İçimi boşalttım. Açtım ağzımı, yumdum gözümü. İlgili ilgisiz herkese basıp geçtim, sövüp saydım. (*İnt., Bücür ile Gölge*, s. 13)

Kardeşler olarak oturup konuştuk. Sonunda masrafı paylaşıp bu işe girişmeğe karar verdik. Kaz gelecek yerden, tavuğu esirgememek gerek diye düşündük kararı verirken. (...) Anlat hâlini Marko Paşa'ya!.. (...) Bilgi vereceğim ama malı yine başkasına verirsiniz sizi dümbür düdük ederim, bilesiniz. (*K.M.H., Bücür ile Gölge*, s. 23, 26)

Kendi hâlinde, etliye sütlüye karışmadan, suya sabuna dokunmadan, tek başına yaşayan bir adamdı Ömercik. (*Ömercik, Bücür ile Gölge*, s. 28)

Sona kalıp donakalmazsın. (*D.D.T., Bücür ile Gölge*, s. 32)

Bir an gidip bana kazık atan sözde dostumu bularak onu ayaklarımın altına almak ve eşek sudan gelinceye kadar pataklamak geldi içimden! (*Haciz, Bücür ile Gölge*, s. 111)

Ateş olmayan yerden duman çıkmaz. (*B.G.*, s. 85)

Nerede varsa bodur, Allah'ın gazabı odur. (*B.G.B.*, s. 33)

Kırkıktan sonra azanı, teneşir paklar. (*Y.O.M.*, s. 137)

Mete ile Cenk, daha sonraki günlerde de Mustafa'yı kararından caydırmak için çok uğraştılar. Mustafa nor diyor, peynir demiyordu. Sonunda pes ettiler. (*Mangal*, s. 113)

Görüldüğü gibi Bozkurt'un öykü ve romanları, atasözleri ve deyimler bakımından son derece zengin bir kaynaktır. Bu da sanatçının yetiştiği ortamın, halk unsurlarına önem verdiğini gösterir.

4.1.1.6. Argo

İsmail Bozkurt, hikâye ve romanlarında gidişata uygun şekilde argo kullanımlara yer verir. Argo, bir dilin parçası olmakla beraber toplumun belli çevresi tarafından tercih

edilmektedir. Bu kullanım, kişiye özgü dil biçiminde yorumlanmakla birlikte bir nevi “jargon” şeklinde de tanımlanabilir. Bozkurt, özellikle diyaloglarda bu tarz ifadelerden faydalanır. Bu da sanatçının, günlük konuşma ve halk diline aşinalığını göstermektedir:

Deli Dumrul olmak varken böyle ortalarda dolaşmak aptallık. (*D.D.T., Bücür ile Gölge*, s. 32)

Hem buranın görevlisisiniz hem hakemsiniz. Yani hem savcı hem yargıç. Anamı şey yapanın kadı olması gibi! (*Haciz, Bücür ile Gölge*, s. 109)

Rehber kızgındı. “Aldattı beni pezevenk!” diyerek üçkâğıda geldiğini itiraf etmiş oldu. (*İnsanlık, Bücür ile Gölge*, s. 44)

-“Pezevenge bak! Kimdir köpek, gösteririm ona. Kara Gâvur be bu, kara Gâvur! Küçük Mehmet, yalnız papazları değil; bunların hepsini asacaktı. Köpekmiş. Yediği naneye bak! Sıçacam onun havrasına!” (*B.G.B.*, s. 18)

-“Yani bizimki tarih içinde ‘davulcu osuruğu’ gibi bir şey olacak.” (*B.G.*, s. 134)

-“Pis karı!” diye kafasından geçirdi Faize. “Ağzı söylemese kıcı söyleyecek.” (*Y.O.M.*, s. 138)

“Neyse, bunları siktir et şimdi de bir kahve içelim.” (*Mangal*, s. 15)

“Vay kaltak” dedi Ayhan’a. “Anasının gözü imiş cıracık.” (*Kaza*, s. 81)

Örneklerden de hareketle Bozkurt’un argo ifadelerden yararlandığı görülür. Böylece halk dilini kullanan yazar, eserlerini zenginleştirir.

4.1.1.7. İkilemeler

İkileme, anlamı kuvvetlendirmek için çeşitli yollarla bir araya gelen iki sözcüğün tekrarlanmasıdır. İsmail Bozkurt’un öykü ve romanlarında, ikilemelerle sıkça karşılaşılır:

Tetik üstünde, gerektiğinde geriye koşmaya hazır, adım adım yaklaştım. (*K.Y., Bücür ile Gölge*, s. 82)

“Yine felsefe yapmağa başladın.” diyerek bana takıldı Mehmet, sık sık yaptığı gibi. (*M.A., Bücür ile Gölge*, s. 90)

Düşe kalka, sendeleye sendeleye, soluk soluğa yürüdü. (*B.G.B.*, s. 263)

Bir anda baskına uğradığını sanarak yüreği hızlı hızlı atmaya başladı. (*B.G.*, s. 24)

Cayır cayır yanıyordu ada. (*Kaza*, s. 62)

Otele girdiğinde yüreği güm güm atıyordu. (*Y.O.M.*, s. 77)

Bağırırken zangır zangır titriyordu. (*Mangal*, s. 19)

Sanatçı, kelimelerin anlamlarını güçlü kılmak adına ikilemelerden faydalanır. Böylece anlatmak istediğini, üzerine basa basa vurgular. Bu da yazarın, dile hâkim olmasından kaynaklanır.

4.1.1.8. Yöresel Ağız Kullanımı

Yazın yapıtlarında sanatçıların başvurduğu yollardan birisi de yöresel ağızları kullanmalarıdır. İsmail Bozkurt da özellikle Kıbrıs Türk ağzının zenginliklerini, hikâye ve romanlarına taşır. Dolayısıyla reel ortamdaki dilsel kullanımlar, tahkiyelerine aktarılır:

-“Silahlarımızı vermeyeceğik.” (B.G., s. 110)

Yağ ısınınca içine şehirge kattı. (B.G.B., s. 17)

Alagaduru gidiyor bu işler. Aslında çok bir şey kalmadı. Kalanlar da köşede bucakta. Değerlileri de var. Keşfettiklerini golifa gibi dağıtıyorlar. (K.M.H., *Bücür ile Gölge*, s. 25)

-“Eğer bu durum uzun sürerse sıkıntı çekeceğik be Turgut!” (B.G., s. 35)

Sıra ile sirizanın üstündeki semerle ısladırı çözüp yere bıraktı. (Sabır, *Bücür ile Gölge*, s. 120)

Mehmet de silahları tek tek elden geçirdi. Hepsi de yepizyeni, tüfekler yarı otomatikti. (B.G.B., s. 247)

Yeniden kapamak için gerekirse yüklenmeye hazır, pekiyi yana çekti ve kapıyı gındırıkladı. (B.G., s.12)

“Sana teşekkür borçluyuz hanumissa!” (İnsanlık, *Bücür ile Gölge*, s. 45)

-“Kadınları, çocukları, ihtiyarları yollamak eyi oluyor da arkada kalanlar ne yapacak? Kırk, elli erkek ne yaparık buralarda? Çok da akıllıca bir iş yapmıyoruz gibi gelir bana.” (B.G., s. 140)

“Makinalı ile darar gibi konuştu.” (Kaza, s. 136)

Sanatçının hikâye ve romanlarında, Kıbrıs Türk ağzının özelliklerinden biri olan kelimelere eklenen yönelme durum ekinin yardımcı ses olarak “y” ile değil, “ğ” fonemiyle kaynaştırıldığı görülür:

“Kalabalık dağılmağa başladı.” (Stella, *Bücür ile Gölge*, s. 9)

Kahvedekiler dertlerini, sorunlarını, isteklerini peş peşe dizmeğe başladılar. (K.T., *Bücür ile Gölge*, s. 66)

Değneğini daha bir istekle vurmağa başladı. (B.G.B., s. 9)

Uçak, Akdeniz’in üzerinde Kıbrıs’a doğru alçalmağa başlamıştı. (Mangal, s. 115)

Türkiye Türkçesinde de bu tür eski kullanımlar, bazı yörelerde hâlâ görülmektedir. Burada öncelikle bir yumuşama hadisesi söz konusudur. İsim-fiil ekinin son sesi olan sert ünsüzün yumuşamasıyla hadise meydana gelir. Fonemin “y” sesine dönmesi ise daha sonraki evrelerde gerçekleşir ve akıcılaşmadır. Dolayısıyla bir yumuşama ve bunun haricinde akıcılaşma tespit edilir.

İsmail Bozkurt’un tahkiyeli eserlerinde göze çarpan bir başka özellik, Kıbrıs Türk ağzında kullanılan küçültme ekine yüklenen farklı fonksiyonlardır.

-“Osman ile Ali, Londra’dan arada bir sterlincikleri yollamasalar aç kalacağız!” (Y.O.M., s. 110)

Hoş bir adamcıktı. (B.G.B., s. 72)

Küçük, kutu gibi bir evciktir teyzeninki. (İnsanlık, Bücür ile Gölge, s. 41)

Az daha oyalansaydım gidecekti köpecik. (B.İ.G., Bücür ile Gölge, s. 54)

Kimsesiz Ömercik’i son yolculuğuna uğurlamak için herkes beklemeye başladı. (Ömercik, Bücür ile Gölge, s. 30)

“Doğuşçuk, Doğuşçuk da var mıydı?” diye heyecanla sordu Faize. (Y.O.M., s. 143)

Burada görüldüğü üzere bazı kelimelerin sonunda bulunan bu ek, morfoloji sahasında Kıbrıs Türk ağzının en dikkat çekici yanı olarak tanımlanan ve Kıbrıs Türk ağzının karakteristik özelliği hâline gelen bir yapı şeklini alır. Özellikle sevgi, şefkat, acıma hislerinin ortaya konması biçiminde bir işlevi olan küçültme eki, bu ağızda farklı anlamsal görevler üstlenir. Araştırmacılar bu ekin sıkça tercih edilmesini, Türkçenin kendi içinde bir gelişme olduğunu savunarak Eski Anadolu Türkçesi eserlerinden seçtikleri örneklerle açıklamaktadırlar.⁷⁶⁶

Yazarın tahkiyelerinde ehemmiyet teşkil eden hususlardan biri ise ek kullanılmadan soru cümlelerinin oluşturulmasıdır. Kıbrıs Türk ağzında görülen bu durum, soru eki yerine konuşma sırasında kullanılan kelimelerin son hecesi üzerine yapılan vurgu ile sağlanır. Bu da az çaba yasasıyla açıklanabilir:

“-Yani Necmi bizi satar diye düşünün?” (B.G., s. 141)

“-Delirdin sen be karı? Mart Dokuzu kaldı? Kim gidecek Mart Dokuzu’na?” (B.G.B., s. 233)

“-Daha gebermedin?” (K.Y., Bücür ile Gölge, s. 83)

“Bir şey sordum. Neçin cevap vermen? Yoksa bir şey oldu? Marulla ile kapışdın?” (Kaza, s. 136)

“-İyi! İyi! Köyden bir şey isten?” (B.G.B., s. 16)

“Da” bağlacı, diyaloglarda aykırılığı ile dikkat çeken ve altı çizilmesi elzem bir başka ağız özelliğidir. Türkiye Türkçesinde kendinden önceki kelimenin hususiyetine göre farklı varyantları bulunan bu bağlaç, Kıbrıs Türk ağzında tek şekillidir:

-“Eee!.. Sen da...” diye karşılık verdi Mehmetali. “Biz can derdindeyik. Sen bize lololo söylen.” (B.G., s. 107)

-“Kemal da bütün suçu Ayşe’ye yükledi.” (Y.O.M., s. 23)

-“Bir şey soracam sana be oğlum! Sana da! İkinize da!” (H.G.A., Bücür ile Gölge, s. 69)

⁷⁶⁶ Demir, 2002: 6.

-“Hade be sen da! Vurdun da ne oldu? Tutturamadın bile! (K.Y., *Bücür ile Gölge*, s. 83)

-“Bu söyleyeceğim ikinize da.” (Kaza, s. 136)

-“Hade yahu sen da! Neydi yahu Turgut’la konuştuklarımız?” (B.G., s. 13)

Altı çizilmesi gereken bir başka nokta, hikâye ve romanlarda yer alan bazı kelimelerin türediği dilin orijinal şekline uygun olarak Kıbrıs Türk ağzında kendisine yer bulmasıdır. “Gazeta” kelimesi, bunun en önemli örneğidir. İtalyanca menşesine ait bu kelime, köküne bağlı kalınarak bu ağızda kullanılmaktadır. Yazar, anlatımı gerçekleştirirken Türkiye Türkçesinin kurallarına sadık kalmaya çalışır; diyaloglarda ise canlı halk diline yer verir:

Bakarım da her gün bir sürü gazeta alırsınız eve. (...) Yazık değil paranıza? Her gün, ne alırsınız bu kadar gazetayı? (H.G.A., *Bücür ile Gölge*, s. 69)

Konuşma dilinin tahkiyeye sirayet ettiği bir diğer örnek, “be”nin kullanımıdır. Konuşma içerisinde karşılaşılan bu durum, Anadolu ağızlarında nadir bir şekilde görülürken Kıbrıs Türk ağzında oldukça yaygındır. “Bre” ünlemiyle ilişkisi kurulabilen “be”, bu ağzın kullanım açısından temel özelliği hâline dönüşür.

-“Nereye be oğlum?” (B.G.B., s. 67)

-“Ne oluyor be Alper gardaş?” (B.G., s. 61)

-“Be pezevenk” diyerek karayıllana hitap eder gibi konuştu Ali.” (K.Y., *Bücür ile Gölge*, s. 83)

-“Ne yapan be Ayhan?” (Kaza, s. 5)

-“Vay anasını be!” diye yineledi Mete. “Katil ganara be bu pezevenk!” (Mangal, s. 22)

-“Ne oldu telefon işi be anne? Gelip takmadılar mı?” (Y.O.M., s. 15)

Özellikle mekân bağlamında KKTC’de geçen hadiselerde başvurulmuş ağız özellikleri, metin içerisinde farklılık oluşturmaktadır. Kıbrıs Türk ağzında kip kayması, oldukça yaygın şekilde kullanılmaktadır. İsmail Bozkurt, öykü ve romanlarında bu tür kullanımlara konuşma esnasında yer verir:

Sora sora, benim evrakla ilgili yetkili kişiyi buldum. “Bu dosya neyin nesi, öğrenmek isterim.” dedim, kâğıt parçasını uzatırken. Masanın arkasında oturan; gençten, sarışınca, iyi giyimli adam kâğıdı aldı. (Haciz, *Bücür ile Gölge*, s. 108)

-“Güçlü bir olasılık bu! Ben de katılıyorum.” (B.G.B., s. 215)

Yukarıda görüldüğü üzere İsmail Bozkurt, gözlemlerini resmeder mahiyette hikâye ve romanlarına taşır. Diyaloglarda ise realist tavrını bozmayan yazar, tahkiyelerine halkın dilini yansıtarak canlı ve samimi bir anlatım yeğler. Soru eki yerine, kelimenin son hece vurgusu vasıtasıyla soru cümleleri oluşturur. Bununla birlikte Kıbrıs Türk ağzında sıkça kullanılan “be”ye yer verir ve “da” bağlacının tek şekilli kullanımından yararlanır. Ayrıca İsmail Bozkurt’un hikâye ve romanlarında bazı mahallî kelimelerin varlığı da dikkatlerden kaçmamaktadır.

Sonuç itibarıyla yazar, atasözleri ve deyimlerden yararlanır. Argo kullanımlara yer verirken üzerinde duracağı kimi noktaları, ikilemeler sayesinde vurgular. Ayrıca yöresel ağız kullanımlarına başvurarak tahkiyelerine yerel bir hususiyet yükler.

4.2. İsmail Bozkurt’un Hikâye ve Romanlarında Görülen Üslup Özelliklerine Genel Bir Bakış

İsmail Bozkurt’un yirmi dört öykü ve beş romanının analizi, yukarıda yapılmış ve tahliller, sanatçının edebî kimliği göz önünde bulundurularak yorumlanmıştır. Buffon’un “Le style est l’homme meme” yani “Üslûp, insanın ta kendisidir.” sözü, Recaizâde Mahmut Ekrem tarafından “Üslûb-ı beyân aynıyle insandır.” şeklinde dilimize aktarılır.⁷⁶⁷ Buradan hareketle biçem, sanatçının kişiliğini yansıtmaktadır.

Üslup ile kişinin özellikleri, birlikte değerlendirilmelidir. Her kişinin hâl, tutum ve davranışlarında kendisine özgü, orijinal yanlar bulunur. Dolayısıyla sanatçının yazış tarzı, bireyseldir. Çünkü biçem, şahsın “sanatçı” imzası kazanmasına yönelik en önemli mühürdür. Aynı zamanda konu seçimi, tercih edilen mevzunun işlenişi; bu iki ögeye göre sanatçının diline yön tayin etmesi, yazarın ait olduğu toplumun tesirlerini söz konusu etmektedir.⁷⁶⁸ İsmail Bozkurt’un öykü ve romanlarında içinde bulunduğu ve etkisinin görüldüğü Kıbrıs Türklerinin karakteristik varlığı açıktır.

Bozkurt’un öykü ve romanları, başta eleştirel olmak üzere mizah, avam ve düşünce üslubu kapsamındadır. O, içtimaî aksaklıklara tenkitçi tarafıyla yaklaşır ve bu eksikliklerin giderilmesi için fikirlerini paylaşır. Zaman zaman hicivci bu yanını, mizahî tarafıyla birleştirerek vakalara farklı bakış açısı ve anlatım şekli getirir; bu da biçemsel bir zenginlik oluşturmaktadır.

⁷⁶⁷ Çetin, 2013: 271.

⁷⁶⁸ Topçu, 2001: 17.

Tablo 4.9 İsmail Bozkurt'un Hikâyelerinin Cümle Analizleri

Hikâye İsimleri	İsim Cümlesi	Fiil Cümlesi	Kurallı Cümle	Devrik Cümle	Eksik Cümle	Basit Cümle	Birleşik Cümle	Olumlu Cümle	Olumsuz Cümle	Soru Cümlesi	Ünlem Cümlesi	Toplam
<i>Stella</i>	38	112	132	18	-	77	73	113	22	-	15	150
<i>İnt.</i>	29	127	124	23	9	75	81	118	18	7	13	156
<i>Muska</i>	8	79	74	13	-	35	52	65	16	3	3	87
<i>K.M.H.</i>	33	165	146	44	8	85	113	144	19	21	14	198
<i>Ömercik</i>	13	58	59	12	-	34	37	60	8	1	2	71
<i>D.D.T.</i>	41	100	103	28	10	73	68	94	23	8	16	141
<i>And.</i>	11	56	58	9	-	25	42	50	11	5	1	67
<i>İnsanlık</i>	31	147	118	54	6	80	98	133	23	6	16	178
<i>B.İ.G.</i>	42	216	203	45	10	100	158	212	24	4	18	258
<i>B.K.B.E.</i>	42	102	101	33	10	53	91	95	7	22	20	144
<i>K.T.</i>	13	69	58	24	-	30	52	61	6	7	8	82
<i>H.G.A.</i>	37	58	64	27	4	58	37	67	5	8	15	95
<i>Etik</i>	14	78	78	14	-	43	49	72	12	3	5	92
<i>K.O.Y.</i>	11	44	49	5	1	21	34	48	5	1	1	55
<i>Ayıp</i>	33	55	54	24	10	52	36	47	7	8	26	88
<i>K.Y.</i>	13	49	48	13	1	25	37	51	3	2	6	62
<i>D.S.H.</i>	30	63	68	23	2	58	35	50	4	17	22	93
<i>M.A.</i>	58	148	144	53	9	110	96	153	16	25	12	206
<i>H.P.</i>	14	62	52	22	2	47	29	61	8	2	5	76
<i>A.Y.</i>	24	96	79	33	8	51	69	93	16	3	8	120
<i>Haciz</i>	55	141	141	42	13	105	91	102	23	29	42	196
<i>İ.K.</i>	27	109	108	26	2	57	79	102	18	6	10	136
<i>Sabır</i>	16	80	75	20	1	32	64	85	6	3	2	96
<i>K.C.D.</i>	19	63	67	12	3	38	44	52	11	5	14	82
Toplam	652	2277	2203	617	109	1364	1565	2128	311	196	294	2929
% Oranı	%22.26	%77.74	%75.2	%21.1	%3.7	%46.56	%53.44	%72.65	%10.61	%6.69	%10.05	%100

Tablo 4.10 İsmail Bozkurt'un Romanlarında Saptanan Cümlelerin Analizleri

Roman İsimleri	İsim Cümlesi	Fiil Cümlesi	Kurallı Cümle	Devrik Cümle	Eksik Cümle	Basit Cümle	Birleşik Cümle	Olumlu Cümle	Olumsuz Cümle	Soru Cümlesi	Ünlem Cümlesi	Toplam
Y.O.M.	25	134	133	26	-	79	80	122	26	2	9	159
B.G.B.	35	123	138	20	-	70	88	146	11	1	-	158
B.G.	17	85	82	18	2	45	57	88	10	1	3	102
Mangal	21	69	72	16	2	44	46	67	11	3	9	90
Kaza	49	158	166	31	10	106	101	151	26	23	7	207
Toplam	147	569	591	111	14	344	372	574	84	30	28	716
% Oran	%20.5	%79.5	%82.5	%15.5	%2	%48	%52	%80.2	%11.7	%4.2	%3.9	%100

Sanatçı, sağlam gözlemleriyle tarihte yaşananları günümüzü taşıyarak anısal-devir hikâye ve romanları kaleme alır. Dili de bu özelliklere uygun olarak dönüştürür. Öykü ve romanlarındaki cümle tahlilleri sonucunda, kurgusal yapı göz önünde bulundurulursa sanatçının sağlam bir kalem olduğu anlaşılabacaktır. Yazarın en önemli tarafıysa dilin kendisine sunduğu olanakları, şahsına özgü bir duruma getirerek başarıyla kullanmasıdır. Ayrıca öykü ve romanlarında Bozkurt, iç dünyasının tezahürü olarak karakterizasyonlarla okura seslenir. Tahkiye kişilerinin hâlleri, İsmail Bozkurt'un dilinde yeniden canlanır.

Öykü ve romanlarında sanatçı, klasik ürünlerde sıkça karşılaşılan ve bazı yazarların anlatılarında başvurduğu araya girerek bilgi verme ve varlığını hissettirme gibi faaliyetlerde bulunur. Genel olarak bütün tahkiyelerinde karşılaşılan bir durum olan bu yaklaşım, onun Ahmet Mithat Efendi üslubunun etkisinde kaldığını akıllara getirmektedir. Efendi Baba'nın anlatım tekniğinde dikkat çeken araya girmeler, Alman edebiyat bilimine aşinalığı olanlara “romantik ironiyi” anımsatmaktadır. Hikâye yazarının tahkiye yanılması zaman zaman kırarak ortaya çıkması, okuyucuya sorular yöneltmesi, onun fikrini almak istemesi, nasıl anlattığı hakkında bilgiler vermesi ve yazarlığının sırlarını paylaşmasına müsaade etmesi şeklinde içi doldurulabilen romantik ironi; Alman edebiyat tarihinde Chr. Wielead (1733-1813) ile başlar ama daha sonra Alman romantiklerde yaygınlaştığı için bu şekilde anılmaya devam eder. Okuru aktifleştirme, onu zaman zaman tahkiyenin yalancı dünyasından (illüzyon) çekip alarak düşünceye dâhil etme ancak istediği zaman onun dikkatini yine kurmaca dünyaya çevirme gücüne sahip olduğundan bu biçim özelliği; kendisinden emin yazarların tercih ettiği bir yaklaşımdır.⁷⁶⁹ Bu yönüyle Bozkurt, Hacı-i Evvel'i andırmaktadır:

⁷⁶⁹ Aytaç, 1990: 16-17.

Yemeğini yemiş bile olsa masaya oturduğumuzda yanımıza gelir, ön ayaklarını bacağıma dayar, gözlerini gözlerime diker, benim yediğimden ona da vermemi beklerdi. Et, sebze, meyve, makarna, pilav, tatlı; kısacası önüne ne konsa yerdı. Hele hele dondurmaya bayılırdı. Salatalığı, elma-armudu, portakalı yemesini gülerek izlerdik. Bir de köpeklere etobur derler. Kitaplara göre köpek yalnız etle beslenir. Yalan! Vallahi yalan! Bücür, bizim yediğimiz her şeyi yerdı. (B.İ.G., *Bücür ile Gölge*, s. 49)

Yazar, Ahmet Mithat Efendi tesiriyle birlikte geleneksel Türk halk tiyatrosu unsurlarından “meddah” tarzından da etkilenir. Bu durum, birçok tahkiyesinde olduğu gibi *Bücür ile Gölge* adlı anlatısında da kendini gösterir:

Bücür’ün yalnızlığı uzun sürmedi. Daha önce de söyledim ya! Geniş bahçemiz, tümü ile onun egemenliğinde idi. Kuş bile konamazdı bahçeye. Konma ne kelime, bahçenin üzerinde uçamazdı bile. Ağaca konan, havada uçan kuşlara bile havlar; egemenliğini hissettirirdi. (B.İ.G., *Bücür ile Gölge*, s. 52)

Burada yazar, bir meddah anlatıcısı misali araya girerek geçmişte aktardığı bilgilerin hatırlatıcısı konumundadır ve bunu, musahabe tarzında gerçekleştirerek ürünlerinde farklı bir hava yakalar. Ayrıca sanatçı, hikâye ve roman anlatımını zaman zaman keserek tahkiyenin başında verdiği bilgileri, bir kez daha yinleme ve vurgulama gereği duyar: “Demiştım ya, sempozyumun yapıldığı otel kentin epeyce uzağında idi.” (Etik, *Bücür ile Gölge*, s. 73) Bozkurt, bu hatırlatmanın akabinde anımsatmaya bağlı olarak yeni gelişmeler kaleme alır. Kısacası sanatçı, bu hatırlatma ile yeni aktaracaklarına zemin hazırlar. Yukarıda belirtildiği üzere bu durum, Ahmet Mithat Efendi ile üslup manasında ortaya konulabilecek benzerliklerdendir.

Sanatçı, kimi zaman metinle arasındaki mesafeyi kaldırarak taraflı bir anlatıcı konumuna sürüklenir:

Malûm, ben eğer onları benzetirsem; borcunu ödemeyen, imzaladığı sözleşme kurallarını yerine getirmeyen bu adamlar yüzünden Devlet beni hapse atmaktan hiç çekinmeyecektir. Hem de adalet adına!

“Vay böyle adalete!” diyeceğim ama!...

Neyse, en iyisi dilimi tutayım. (Haciz, *Bücür ile Gölge*, s. 112.)

Burada yazar, “Devlet” kelimesinin baş harfini büyük yazarak bazı durumlara dikkat çekmek ister. Bu sebeple yazım kurallarının ihlâli göze çarpar.

İsmail Bozkurt, vakanın işlenişi veya kesitin dile getirilişi sırasında doğrudan anlatım cümlelerinden sıkça faydalanır. Dolayısıyla “dedi”, “söyledi” formunda cümlelere yer verir:

Arızalarla ilgili birime ait 161 numaralı telefonun öbür yanından bantta kayıtlı hanım sesi, “Arıza nedeniniz biliniyor, giderilmesi için çalışmalar sürüyor.” kabilinden bir şeyler söyledi. (...) “Zor” dedi. “Başım belaya girer.” dedi. “Hayatımı kaydırırlar.” dedi. Daha çok şey dedi. (*İnt., Bücür ile Gölge*, s. 12, 14)

Sanatçının başta hikâyeleri olmak üzere romanlarında da karşılaşılan bir başka durum, ek fiilin kullanım şeklidir. Yazar, genel olarak ismi yüklem yaparken cevherî fiili kendisinden önceki kelimeyle birleştirmeyerek müstakil bir kullanıma yönelir. Bu, Kıbrıs Türk ağzının etkisi şeklinde yorumlanabilir:

Ancak o zaman Kıbrıs’ta durum farklı idi. (...) Mevsim yaz, hava Londra’da çok az rastlanır biçimde açık ve güneşli idi. (...) Sol yanımda duran kadın Stella idi. (*Stella, Bücür ile Gölge*, s. 5, 6, 7)

Tam bir toprak adamı idi babam. (*Muska, Bücür ile Gölge*, s. 17)

Bize uğradığı gün, belli idi ve biz o günü, iple çekerdik. (*And., Bücür ile Gölge*, s. 36)

Yoksa aralarında bambaşka bir ilişki mi söz konusu idi? (*B.K.B.E., Bücür ile Gölge*, s. 61)

En küçük çocuğu Taner’e yaklaşımı ise farklı idi. (*B.G., s. 168*)

İsmail Bozkurt’un milliyetçi yapısı, diline sirayet etmektedir. Çoğunlukla Türkçe kökenli kelimeler kullanır, yer yer ise Kıbrıs Türk ağız özelliklerinden yararlanır. Yirmi dört anlatı ve beş romanından hareketle İsmail Bozkurt’un üslubuyla ilgili şu genel hükümlere ulaşılabilir:

1.Büyük ölçüde Türkçe kelime kullanımına önem verir; ender şekilde Arapça, Farsça, İngilizce ve diğer dillerden sözcüklere rastlanır.

2.Sade, anlaşılır, akıcı ve yoğun bir anlatım yeğler.

3.Gösterme, iç çözümleme, tasvir, diyalog gibi anlatım tekniklerinden faydalanır.

4.Ele alınan konu, yazarın kendi mizaç ve yaşam tarzının renklerine boyanır; kişisel ve orijinal bir üslup, edebî kimliği hâline dönüşür.

5.Gözlemsel-anısal-devir tahkiyesi özellikleri, sanatçının öykü ve romanlarının ana iskeletini oluşturur. Bu durum, yazarın sanatsal malzeme olarak hayatından esinlendiği realitesini akıllara getirir.

6.İsmail Bozkurt, öykü ve romanlarında Kıbrıs Türklerinin yanında yer alır ve mücadele yıllarını ayrıntılarıyla aktarır. Savaşım sürecinin öncesi ve sonrasının halkta ne gibi maddî, manevî ve psikolojik travmalara yol açtığını ortaya koyar. Bununla beraber adada görülen birçok aksaklıklara, farklı şekillerde eleştirel bir perspektif getirir.

7.Tarihî ve sosyal konulara eğilirken tarafsız kalmaya özen gösterir.

8.Sık sık olayın akışını keserek araya girer, bilgiler verir. Bazen de meddah tarzı bir yaklaşım gözetir. Bu da Bozkurt'un, Ahmet Mithat Efendi'den ve geleneksel Türk halk tiyatrosundan etkilendiğini göstermektedir.

9.Diyaloglarda, argo ve müstehcen kullanımlardan faydalanır. Böylece tahkiyelerin inandırıcılık düzeyi artar.

10.Deyim, atasözü gibi halk zenginliklerine yaslanarak varsıl bir anlatım tercih eder.

Sonuç olarak İsmail Bozkurt'un hikâye ve romanlarında, belli bir standart vardır. Bu doğrultuda kaleme alınan tahkiyeleri, benzer dil ve üslup özellikleri taşımaktadır. Sade ve millî bir dil benimseyerek "toplum için sanat" mottosuna uygun eserler kaleme alır. Dolayısıyla Bozkurt, fil dişi kuleden bakan bir anlayış gütmmez. O, yazdıklarını yaşayan ve nakleden bir sanatçı olarak addedilebilir. Kaleme aldıklarını, kendi hayat süzgecinden geçirerek yontar ve dünya görüşüne göre yeni bir forma büründürür. Bu durum, sanatçının zengin muhayyilesinin bir tezahürüdür. Özetle Bozkurt'un tahlile tabi tutulan tahkiyeli eserlerinden meydana gelen bu biçim çalışması; öykü ve romanlarında kullanılan dil özellikleri, üslubu ve var olan fikir yapısı ile ilgili mühim bilgilerin elde edilmesini sağlar. Ayrıca bu öğelerin birbirleriyle olan münasebeti belirlenerek çeşitli analiz ve veriler neticesinde genellemelere varılmasını kolaylaştırır.

4.3. İsmail Bozkurt'un Hikâye ve Romanlarında Anlatım Teknikleri

Bir tahkiyenin sağlam bir formda bulunması, başvuru anlatım teknik ve yöntemlerine bağlıdır. Bazı zamanlar kişiyi, onun toplumsal ve psikolojik durumunu anlatan hikâye ve romanın okurla pozitif bir iletişim kurması, tekniklerin nasıl kullanıldığıyla yakından alakalıdır. Yalnız sanatçıyı değil; okur ve eleştirmeni de işe dâhil eden anlatım teknikleri, tahkiyeli ürünlerin sanatsal kıymetlerinin ortaya çıkarılmasında mühim bir kıstastır. Hikâye ve roman, dille icra edilen bir sanattır ve bu tür yapıtların dilini yoğuran, biçimlendiren ise anlatım teknikleridir.⁷⁷⁰ Dolayısıyla öykü ve romanlarında Bozkurt, gerek yerel gerekse Türk dilinin genel kullanım ve zenginliklerinden yararlanır. Bu da tahkiyelerinin adeta bir örümcek misali örüldüğünü gösterir.

Sanatçı; anlatım biçimlerinden açıklama, öyküleme gibi farklı hususiyetlere başvurarak eserini sağlam bir zemine oturtur. Bunlardan ilki, açıklamadır. Herhangi bir konu hakkında bilgi verici özellik teşkil eden açıklama, yazarın hikâye ve romanlarında sıkça kullandığı bir unsurdur. Böylece bilinmeyen veya karanlıkta kalan durumlar, gün yüzüne çıkartılır:

⁷⁷⁰ Tekin, 2016: 203.

Bu arada, Güney'deki köyümüzden haberler gelmeye başlamıştı. Daha önceleri de Güney'e kaçak gidenlerden ya da İngiltere'den gelip İngiliz pasaportu ile Güney'de tatil yapanlardan kaynaklanan bilgiler eksik olmazdı. Bu kez doğrudan köye gidenlerin getirdiği bilgiler vardı. Köy, daha doğrusu Türk Mahallesi, büyük oranda yıkıma uğramıştı. Teyzenin evi için de “yıkıldı” deniyordu. (*İnsanlık, Bücür ile Gölge*, s. 45)

Harnıp silkme işini erkekler yapar, bir ağacın silkme işi bitince kadınlar toplama işine başlarlardı. Toplanan harnıplar, köfünlere doldurulur; dolu köfünlere çuvallara boşaltılırdı. İnsan boyundan uzun, üç zayıf insanı alabilecek genişlikte, silindirik biçimindeki çuvallar, yarım kantar yani doksan okka hatta iyice doldurulanlar 100-120 okkaya kadar harnıp alabiliyordu. (*B.G.B.*, s. 5-6)

Sanatçının hikâye ve romanlarında rastlanan bir başka anlatım biçimi, öykülemedir. Burada amaç, bir olay zincirinin belli bir zaman zarfında ve mekânda gidişata bağlı olarak merak öğeleriyle harmanlanıp ortaya konmasıdır. Böylece okur, heyecan içine çekilir. Yazarın tahkiyelerinde öyküleme, bu nedenle tercih edilmektedir:

Yazmaya dalmışken bir ara Gölge'yi pencere içinde güneşlenirken gördüm. Daha sonra, masamın üzerinde olduğunu fark ettim. Onunla ilgilenmeyerek yazmayı sürdürdüm. Geldi, beni engellemek ister gibi yazdığım kâğıdın üstüne çıktı. İttim, geldi. Belli ki ilgi bekliyordu. Yazmaktan vazgeçtim. Onu, masamın üzerinde epeyce okşayarak sevdim. (*B.İ.G.*, *Bücür ile Gölge*, s. 51)

Kalktı. Dışarı çıkacakken karısı kapıyı açıp yanına geldi. Uyanmış, kocasını yanında görmemişti. Gerçi alışıkta buna. Önemsememiş ve çocuklara bakmak için hanaydan aşağıya inmişti. Çocukların yattığı odaya bir bakıp üstlerini örtmüş, o arada mutfak kapısının altından sızan ışığı görüp Turgut'un yanına gelmişti. (*B.G.*, s. 26)

İsmail Bozkurt, öykü ve romanlarında anlatımı/düşünceyi geliştirme metotlarından faydalanır. Böylece öykü ve romanlarında yer alan realite, daha ayrıntılı bir şekilde aktarılır. Tanımlama, karşılaştırma, sayısal verilerden yararlanma ve benzetme; bu yöntemlerden bazılarıdır:

Çin'de bambu, sabrın diğer adıymış. (*Sabır, Bücür ile Gölge*, s. 119)

-“Burada biz, birçok Türk köyünden iyi durumdayız. Her şeyden önce nüfusumuz onlarınkine eşit. 700 biz varız, 700 onlar. Bizim bazı üstünlüklerimiz de var. (...) Konum olarak da onlardan iyiyiz. (*B.G.B.*, s. 113)

Benden başka birkaç kişi daha vardı çevremde! Kimse kimse ile ilgilenmiyor; herkes kendi havasında, dilediği, içinden geldiği gibi davranıyordu. Giyinik olarak merdivenlerden kumsala doğru inen, biri ızbandut gibi genç bir adam, diğeri incecik bir kadın, daha ilk anda dikkatimi çekti. (*B.K.B.E.*, *Bücür ile Gölge*, s. 56)

Lideri olduğu Lefkara TMT örgütünün ant içmiş yirmi iki üyesi; haklarında gerekli araştırma yapılmış, ant içirtmek için beklenen yirmi dört üye daha vardı. Ayrıca çanaklanmış elli savunma el bombası, yedi piyade tüfeği, bir sten tipi makineli tabanca, bir tabanca, iki av tüfeği; cephane olarak da üç yüz elli piyade tüfeği mermisi, sten için iki şarjör dolusu mermi, on beş tabanca mermisi sahibi idiler. (B.G., s. 8-9)

İsmail Bozkurt'un hikâye ve romanlarında, farklı anlatım biçimlerine ve düşünceyi geliştirme yollarına başvurulduğu söylenebilir. Ayrıca sanatçı, birçok anlatım tekniğinden yararlanmıştır. Fakat bu çalışmada daha çok fonksiyonel özellikleri içinde barındıran tekniklere yer verilmiştir.

4.3.1. Anlatma-Gösterme

İsmail Bozkurt, öykü ve romanlarında bu tekniklerden ziyadesiyle yararlanır. Anlatma ve gösterme, tahkiye sanatının başvurduğu en eski tekniklerden biridir. Dilin işlevsel bir nitelik kazanmasında etkili olan anlatma, bir nevi sunma biçimidir.⁷⁷¹ Bununla birlikte anlatma, anlatıcının metne müdahale etmesine zemin hazırlar.⁷⁷² Bozkurt, birçok tahkiyesinde bu tekniği kullanarak okura bilgiler vermeyi yeğler:

O gün sabah erken kalktım. Eşime gecedan anlatmıştım yapacağım işi! Üstü kapalı olarak tabii! Eşimin ulusçu duyguları çok güçlüdür. Yönetim kurulunda bulunduğum kuruluş, Londra'daki Kıbrıslı Türkleri bir çatı altında birleştirme savında olduğu için onun adına yaptığım çalışmalara eşim, bu duyguları dolayısıyla ses çıkarmıyordu. (*Stella, Bücür ile Gölge*, s. 6)

Bir bilimsel konferans için Cambridge'e gidiyorum. Daha önce buralara birkaç kez geldiğim için acemi sayılmam. Yine de havaalanındaki enformasyon bürosuna sormadan edemedim. Cambridge'e hem trenle hem otobüsle gidilebileceğini söylediler. Her ikisi de iki-iki buçuk saat tutuyormuş. Tren yolculuğuna pek alışık değilim. Otobüsü yeğledim. (*İ.K., Bücür ile Gölge*, s. 113)

Gösterme tekniği, okurun dikkatinin anlatıcı üzerinde değil; metnin üzerine yoğunlaşmasını sağlar. Tahkiye kişilerinin konuşma ve eylemleri, olduğu gibi sergilenir.⁷⁷³ Böylece yazar, olabildiğince edilgen bir konuma evrilerek pasifleşir. Ayrıca kimi zaman anlatma ve gösterme tekniklerinin beraber kullanıldığına da rastlanır:

“Görmedin mi abi? Gözümüzün önünde sokak içinde öpüşüyorlar. Herif kızcağızı yiyecekti nerede ise! Bari onu kaldırıma yatırıp... Tövbe!..” Tam o sırada önünden geçmekte olan birilerini işaret etti: “Şunlara bak yahu! Şunlara bak!” (*Ayıp, Bücür ile Gölge*, s. 81)

⁷⁷¹ Tekin, 2016: 207.

⁷⁷² Sazyek, 2015: 36.

⁷⁷³ Çetin, 2013: 116.

-“Kendini ne sanıyorsun sen?” diye çıkıştı Rumca olarak.

Boğaziçi köyü, Türklerle Rumların karma olarak yaşadıkları bir köydü. Mehmetlerin kapı komşuları, bir Rum ailesi idi. Ortaokulda da kendilerine birkaç yıl Rumca okutmuşlardı. Mehmet, Rumcayı iyi anlar ve konuşurdu.

-“Kendini ne sanıyorsun sen?” diye ikinci kez, kızgın, konuşmasını sürdürdü kız.

-“Özür dilerim.” diye Rumca yanıtladı Mehmet. “Kötü bir niyetim yok.”

...

Kız, gözlerini Mehmet’in gözlerine dikerek bir süre öylece durdu. Bir şeyler söyleyecek gibi oldu. Ansızın geri döndü. Koşarcasına yürümeğe başladı. (...) Kız döndü. Uzanıp şapkasını aldı. Bir şey söyleyecek gibi oldu. Söyleyemedi. Gülümser gibi yaptı. Şapkayı başına geçirdi. Döndü, koşarcasına keklik gibi seke seke yürüyüşünü sürdürdü. (B.G.B., s. 7)

Anlatma ve gösterme teknikleri sayesinde sanatçı, anlatıcının yapıttaki ağırlığını hafifletir. Böylece eserdeki doğallık duygusu, hâkim bir hâle gelir.

4.3.2. Özetleme

Bu teknik, çok uzun bir sürecin kısaltılarak anlatılması biçiminde tanımlanabilir.⁷⁷⁴ Gereksiz kısımları silen, dolayısıyla esere iskelet duruş kazandıran bir başvurudur.⁷⁷⁵ Yani bir zaman diliminde çeşitli yerlerde meydana gelen bir vakanın, genel çizgileriyle okura iletilmesidir.⁷⁷⁶

Sanatçı tahkiyelerinde, özetleme tekniğine başvurur ve kısa bir anlatımla yaşananlara yer verir.

İnternetim adlı öyküde dikkat çeken önemli tekniklerden birisi de özetlemedir:

Sayın Bakan’dan özür dileyerek üç aydan beri telefonumun bozuk olduğunu anlattım. Her yola başvurduğumu, müsteşarının bile sorunumu çözemediğini söyledim. Bu arada “Doğrudan sizi aramam ayıp oldu ama her yolu denedim.” dedim. “Hemen şimdi emir vereceğim, telefonunuz yapılacak.” yanıtını verdi Sayın Bakan. (*İnt., Bücür ile Gölge*, s. 15)

Haciz öyküsünde de yazar, özetlemeden yararlanır:

Müteahhit, paylaşımda hissesine düşen arsaları tek tek sattı. Sonra da parselasyon çalışmalarını durdurdu. İmzaladığımız sözleşmeye göre bir yılda her şey bitecekti. İki yılı geçti, hâlâ daha öyle yarım duruyor iş! Günlerdir, haftalardır, hatta aylardır ne yapacağımı düşünüyorum. Adamı yakalayıp konuşmak bile neredeyse olanaksız gibi. Yakalasam bile bir şeyler söyleyip beni atlatıyor ve hemen sınışıyor. (*Haciz, Bücür ile Gölge*, s. 112)

⁷⁷⁴ Sazyek, 2015: 262.

⁷⁷⁵ Tekin, 2016: 250.

⁷⁷⁶ Stevick, 1988: 44-49.

Yazar, romanlarında da özetleme tekniğine yer verir:

“Bizim Erenköy’e çıktığımız günlerde, İstanbul’a taşınmışlar. İzini bulamamamın nedeni bu! İstanbul’da babası, zorla evlendirmiş onu. Çocukları olmamış. Kocasını da ölmüş. Şimdi dul. Hem de holding sahibi. Kocasını tüccarmış. Kısa sürede köşeyi dönmüş. Kimsesi olmadığı için her şey Nilüfer’e kalmış.” (Y.O.M., s. 155)

İsmail Bozkurt’un neredeyse bütün kurmaca ürünlerinde başvurduğu özetleme tekniği; yerinde, zamanında ve yeterince kullanıldığından mütevellit tahkiyede estetik bir fonksiyon üstlenmekle beraber anlatı ve romanı, gereksiz kısımlardan kurtarır.

4.3.3. Metinlerarasılık

Eserlerin kurgulanması esnasında yazarlar, farklı metinlerden faydalanabilirler. Buradaki temel fikir, kaleme alınan hiçbir metnin kendinden önce yazılanlardan bağımsız olmayacağıdır. Çünkü yeni bir metin, daha önce dile getirilenleri farklı bir biçimde aktarır. Dolayısıyla metinlerarasılık, kendinden önce var olan yazar ve onların ürünlerine bir nevi öykünmedir.⁷⁷⁷ Kısacası bu terim; bir metnin, başka bir metne açılmasını sağlayan en önemli tekniktir. Bu ya da kapsamındaki montaj, parodi, pastiş, ironi gibi ögeler; postmodernist edebiyat dâhilinde kabul edilse bile kimi yansıtmacı klasik eser sanatçıları da yapıtlarının kategorisini bozmayacak biçimde, bu tekniklerden yararlanabilirler. Bu minvalde İsmail Bozkurt, metinlerarasılık bağlamında farklı yöntemlere başvurur. Bunlardan ilki, montajdır.

Tahkiyeli eserlerin teşekkülünde, edebiyat dışındaki alanlardan da faydalanılabilir. Kurmaca ürünler, çeşitli branşlardan kendisine intikal eden bilgileri süzgecinden geçirerek genel dokusuna katabilir. Çünkü bu tür yapıtları kaleme alan yazarlar; tarih, felsefe, hukuk, müzik ve psikoloji gibi disiplinlerarası kimi metinlerden yararlanma yoluna giderler. Bunu vücuda getirmek içinse montaj tekniğine başvururlar.⁷⁷⁸ Bu teknik; sanatçının genel kültür bağlamında kıymet teşkil eden herhangi bir yazıyı ya da metni, kalıp şeklinde alarak belli amaçlar doğrultusunda eserine yedirmesidir. Genelde postmodern sanatçıların kullandığı bu yöntem, klasik tarzda yapıt kaleme alan sanatçıların da başvurduğu bir tekniktir. Tahkiyede verilmek istenen iletiyi kuvvetlendirmek, ortaya konulan tezi kanıtlamak ya da istenilen bir parçayı eserine yerleştirmek formunda İsmail Bozkurt’un bazı ürünlerinde montajla karşılaşılır.

⁷⁷⁷ Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. (Sazyek, 2002: 499; Karaburgu, 2018: 272)

⁷⁷⁸ Tekin, 2016: 264-269.

İlk olarak *Kutsal Mülkiyet Hakkı*'nda anayasa maddesinden yararlanmak adına başvuru montaj, ortaya konulan fikrin kanıtlanmasını sağlar. Böylece hikâyede aktarılan durum, bilimsel bir zemine taşınır:

“Anayasayı açıp baktık. ‘Malvarlığının ekonomik değerini fiilen azaltan kısıntı ve sınırlandırmalar için derhal tam bir hizmet ödenir; anlaşmazlık hâlinde tazminatı hukuk mahkemesi saptar.’ diyor.” (K.M.H., *Bücür ile Gölge*, s. 21-22)

Makedonya Aşkları adlı hikâyedeysen gerçek hayatta bilinen bazı şarkılar, hiç değiştirilmeden tahkiye içerisinde kendisine yer bulur:

Çifte çifte paytonlar,
Gönderdim sana
Marikam
Ne yaptım sana,
Darıldın (varmadın) bana. (M.A., *Bücür ile Gölge*, s. 89)

Karşılaştığı bir köşe yazısına binaen düşüncelerini dile getiren isimsiz kahramanın söylemleri, montajlanan kısımdan hareketle aktarılır. Sanatçı söz konusu yazıyı, doğrudan eleştirir ve böylece savunacağı fikirle montaj dâhilinde yer alacak düşünceyi, daha reel bir yaklaşımla mukayese eder:

Şöyle diyordu “Sabır” başlıklı yazıyı kaleme alan yazar: “Bambu ağacı, zahmetli bir şekilde yetiştirilmiş. Çinlilerin nerdeyse felsefeye dönüştürdüğü bambu ağacının ekimi, yağmur mevsimlerinde yapılır. Çekirdek, derin bir çukur kazılarak toprağa bırakılır ve bolca sulanır. Bu işlem, bir yıl boyunca sürdürülür; kazılan çukur gübrelenir ve suyu da ihmal edilmez. Birinci yıl sonunda bambu çekirdeğinin filiz atacağını sananlar, boşuna beklermiş. 2 yıl, 3 yıl, 54 yıl ve nihayet bambu çekirdeği zahmetli bir bekleyişle birlikte 5’inci yılın sonunda topraktan filiz atarmış. Filizlenen bambu, ilk iki yıl sadece 5 santim boy salarmış. İkinci yılın sonunda hızla büyümeye başlamış ve iki yıl içinde boyu 27 metreye varmış. Yani bambu ekenler, toplam 9 yıl bekledikten sonra bambunun bir ağaç olduğunu ancak görebiliyorlarmış. Bu yüzden Çin’de bambu yetiştiriciliği, neredeyse kutsal bir iş sayılıyor. Emek isteyen, itina ile bakım gerektiren ve bambu tahtasından yapılacak harikulâde güzel, dekoratif malzemeleri görmek için sabırla beklemek gerekiyormuş. Çin’de bambu, sabrın diğer adıymış” (*Sabır*, *Bücür ile Gölge*, s. 118-119)

İsmail Bozkurt, bazı romanlarında da bu tekniğe başvurur:

Kıbrıs Türkünün yaşayış ve hürriyetine, canına, malına ve her türlü anane ve mukaddesatına, her nereden ve kimden olursa olsun vaki olacak tecavüzlere karşı koymak için kendimi Türk Milletine adadım. Ölüm dahi olsa verilen her vazifeyi yapacağım. Bildiğim, gördüğüm, işittiğim ve bana emanet edilen her şeyi, canımdan aziz bilip, sonuna kadar muhafaza edeceğim. Gördüklerimi, işittiklerimi, hissettiklerimi ve bana emanet edilenleri, hiç kimseye ifşa etmeyeceğim. İfşaatın bir ihanet sayılacağını ve cezasının ölüm olacağını biliyorum. Yukarıda sıralanan hususları harfîyen tatbik edeceğime, şerefim, namusum ve bütün mukaddesatım üzerine söz verir ve ant içerim. (B.G.B., s. 22; B.G., s. 20)

Bozkurt, *Kaza*'da ise Hüseyin Nihâl Atsız'ın *Bozkurtların Ölümü* adlı eserinde geçen bir dörtlüğü ürününe taşır:

Delinse yer, çökse kül olsa dört yan
Yüce dileğe doğru yine yürürüz yayan
Yıldırımdan, tipiden, kasırgadan yılmayan
Ölümlle eğlenen tunç yürekli Türkleriz. (*Kaza*, s. 135)

Sanatçı, yukarıda aktarıldığı üzere üç hikâyesinde bu tekniğe başvurur. İki romanında ise direkt olarak TMT Andı'na yer verir. Bunun dışında ise birçok öykü ve romanında kullanılan montaj, postmodern yapıtlardaki manasıyla değil; klasik ürünlerde karşılaşılan yapısal değeri itibarıyla başvurulan bir yöntem olarak karşımıza çıkmakta olup düşüncelerini ortaya koyma ve savunmadaki bir kanıt şeklinde addedilebilir. Yazarın tahkiyelerinde montaj, form olarak doğrudan alıntılama biçimindedir.

Bozkurt'un bu kapsamda faydalandığı bir diğer teknik ise parodidir.⁷⁷⁹ Bu teknik, bir metnin konusunun örneksenmesidir. İsmail Bozkurt, sadece *Kaza*'da bu teknikten yararlanır. Yazarın bu eseri, konu olarak *Bir Gün Belki* ile benzerlik gösterir. Ayrıca sanatçı, *Kaza* romanı içerisinde bu konusal yakınlığa göndermelerde bulunarak anımsatma yoluna gider:

Ayhan önceki gece, bir arkadaşının ısrarla tavsiye ettiği bir romanı bitirmişti. Adanın acılarına yakından tanıklık ederek büyümüş Kıbrıs Türkü bir yazarın *Bir Gün Belki* adlı bu romanı, 1963'ün hemen öncesinde, Güney'deki Boğaziçi/Aytotro köyünde geçen Türk genci Mehmet'le Rum kızı Nitsa'nın sevdasını anlatıyordu. Babası bu köyden çok söz etmiş, bu köyün komşu köy Geçitkale/Köfünye ile birlikte Kıbrıs Türk halkının direnişinde önemli yeri olduğunu da anlatmış, "Bir gün birlikte oraları gezeriz." demişti. (*Kaza*, s. 62)

Postmodern anlatıların değişmez tekniklerinden biri durumuna gelen parodiye yer veren yazar, kendisine ve metnine gönderme yapar. Postmodern ürünlerdeki gibi reel algıyı

⁷⁷⁹ Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. (Sazyek, 2015: 270; Karaburgu, 2018: 274-275)

yıkma ya da yapıtın kurmacalığını vurgulama düşüncesiyle hareket etmeyen Bozkurt, bu gönderme ile hatırlatma yoluna gider.

Sonuç itibarıyla Bozkurt, klasik romanlar kaleme alır. Bunu yaparken postmodern edebiyatın metinlerarasılık kapsamında kabul edilen montaj ve parodi unsurlarından yararlanır. Buradaki kullanımda amaç, hem ortaya koyduğu tezleri kuvvetli kılmak hem de kendi eserine atıf yaparak okuru oraya yönlendirmektir.

4.3.4. Üstkurmaca

Bozkurt, *Kaza* romanında daha çok postmodernist metinlerde karşılaşılan bir teknik olan üstkurmacanın bazı imkânlarından yararlanır. Yazar, Aleksi ve Ali aracılığıyla eserin devamının nasıl olabileceğini kurgular:

Aleksi, “Düşünüyorum da Marulla ile Ayhan’ın öyküsü tam bir roman. Şahane bir sinema filmi de olabilir.” diyerek konuşmanın yönünü değiştirdi. “Bakarsın bir gün biri çıkıp bu öyküyü yazar. Sonra biri çıkıp senaryolaştırır ve filmi çekilir. Bak ne geldi aklıma: Özellikle gerçek hayattan alındığı söylenen bazı Amerikan filmlerinin sonunda, film kahramanlarının son durumu anlatılır. Biz de bu öykünün kahramanlarının yıllar sonraki durumunu anlatalım mı seninle?”

“Anladığım kadarıyla bir tür falcılık veya kâhinlik yapalım diyorsun.” dedi Ali.

Aleksi, “Tam öyle değil.” diyerek “Romanı biz yazsaydık sonrasını nasıl kurgulayacağımızı ortaya koyacağız.” açıklamasını yaptı.

“Yapalım.”

“Birimizin söylediğini, diğeri tamamlasın.” (*Kaza*, s. 175)

Yazarın bu tavrı, eserdeki üstkurmaca tekniğinin postmodern metinlerdeki gibi kullanılmadığını gösterir. Somut yaşam ve kurmaca metnin bir araya getirilmesi, birbiriyle çakıştırılması ve aradaki sınırların yok edilmesi; üstkurmaca düzlemin ana özelliğidir.⁷⁸⁰ Ancak sanatçı, *Kaza*’da somut yaşam yerine hayal edilen bir hayatı kullanmayı yeğler. Metni, iki kahramanın hayal dünyasıyla tamamlayan Bozkurt; eserin yazılış sürecini, metnin konusu hâline getirme veya ürünün kurgusallığını ön plana çıkarma gibi deneyimlerde bulunur. Sanatçı, roman kapsamında kendi eserine gönderme yaparak “kendi kurguladığı kurmaca metnin içerisinde gerçek bir varlık olarak kendisine de yer ver”meyi dener.⁷⁸¹ İsmail Bozkurt, bu uygulamasıyla aynı zamanda kendi yapıtını anımsatarak metinlerarasılık tekniğine de yaklaşır:

⁷⁸⁰ Ecevit, 2014: 105

⁷⁸¹ Karaburgu, 2018: 271

Ayhan önceki gece bir arkadaşının ısrarla tavsiye ettiği bir romanı bitirmişti. Adanın acılarına yakından tanıklık ederek büyümüş Kıbrıs Türkü bir yazarın *Bir Gün Belki* adlı bu romanı, 1963'ün hemen öncesinde, Güney'deki Boğaziçi/Aytoto köyünde geçen, Türk genci Mehmet'le Rum kızı Nitsa'nın sevdasını anlatıyordu. (...) Ayhan biraz da Marulla ile olan yakınlaşmasından dolayı romanda büyük oranda kendisini bulmuş ve üzerinde epeyce düşünmüştü. (*Kaza*, s. 62)

Üstkurmacanın bir unsuru olan anlatıcıyı etkin figür hâline getirme tekniğinde yazar, hem eserini kaleme alır hem de yapıt içerisine şahsını dâhil ederek figüratif kadro kapsamında kendisine bir ortam inşa eder. Anlatıcının etkin figür durumuna gelmesi, bazen okurla diyaloglar kurması şeklindedir. İsmail Bozkurt'un tahkiyelerindeki bu yaklaşım, yansıtmacı anlatılarda görülen yazarın metne müdahalesi biçiminde değerlendirilebilir. Daha çok okura seslenme, onunla çeşitli kısımlarda sohbet etme ya da onu zaman zaman uyarma biçiminde kendini hissettirir.⁷⁸² Dolayısıyla sanatçı, gidişatı keserek olayın akışına dâhil olur:

Çocuklarımın ısrarlı zorlamaları sonucu, pek de istemeden bilgisayar sahibi olmaya evet dedim. Söz aramızda, iyi ki demişim. Doğrusu bayıldım bilgisayar işine! Keşke çok önceden alsaymışım. (...) Hiç tanımadığım kimselerle “çet”leşiyor, istediğim bilgiler anında ekrana geliyor. O biçim görüntüler de aman kimseler, -hele hele hanım duymasın- cabası! (...) Sonunda çareyi nasıl buldum biliyor musunuz? Alt kademeden, ilgili serviste çalışan birini ayarladım. (*İnt., Bücür ile Gölge*, s. 11, 14)

Anlatıcının bazen metne girmesi ve okuru etkin figür hâline getirmesi, bu tekniğin bir uzantısıdır. Klasik tahkiyelerde Ahmet Mithat Efendi çizgisinde görülen bu iki husus, İsmail Bozkurt'un öykü ve romanlarında karşılaşılan karakteristik bir hâl olarak kabul edilebilir:

Yemeğini yemiş bile olsa masaya oturduğumuzda yanımıza gelir, ön ayaklarını bacağıma dayar, gözlerini gözlerime diker, benim yediğimden ona da vermemi beklerdi. Et, sebze, meyve, makarna, pilav, tatlı; kısacası önüne ne konsa yerd. Hele hele dondurmaya bayılırdı. Salatalığı, elma-armudu, portakalı yemesini gülerek izlerdik. Bir de köpeklere etobur derler. Kitaplara göre köpek yalnız etle beslenir. Yalan! Vallahi yalan! Bücür, bizim yediğimiz her şeyi yerd. (*B.İ.G., Bücür ile Gölge*, s. 49)

Üstelik mevziden ayrılması yasaktı. Yasak olmasa bile yakışık almazdı. Bir nedenle izin alarak mevziden ayrıldı ve Nitsa'ya gitti diyelim. Orada iken çatışma başlasa, mevziine geri dönmesi en az iki saat tutacaktı. Bunu nasıl anlatırdı? Korkak damgası bile yiyebilirdi. (*B.G.B.*, s. 169)

Görüldüğü üzere İsmail Bozkurt, klasik tarzdan uzaklaşmadan günümüz postmodern anlatılarında sıkça rastlanan tekniklere başvurur. Metnin yazılış sürecini onun konusu durumuna getirmesi, anlatıcıyı veya okuru aktifleştirerek kendisine bir rol biçmesi ve bir

⁷⁸² Koçakoğlu, 2012: 108.

meddah misali olayın içerisinde kendisini konumlandırması; bu yorumları beraberinde getirir. Tüm bu teknikler, gerçeklik algısı yıkılmadan kullanılır. Böylece kişi, okuduğu romanın gerçek olmadığına dair bir izlenime varmaz ve bu durum, eserin realitesine zarar vermez.

4.3.5. Tasvir

Bu teknik, bir nevi kelimelerle resim yapma sanatıdır. Bu anlatımda, sıfatlara sıkça yer verilir. Bozkurt'un eserlerinde tasvir, kimi zaman bir ortam hakkında kimi zaman ise bir kişiye ilişkin bilgiler verilirken kullanılır. Aktarılanların zihinde canlanmasına yardımcı olması hasebiyle tasvir tekniği, önem teşkil etmektedir:

Bir yaz günü! Ankara'nın Kızılay semtindeki caddelerden birinin kaldırımında ilerliyorum. Saat yaklaşık on iki gibi. Cadde çok da kalabalık değil! Kaldırım üzerinde rahatça yürünebiliyor. Güneş tepemde! Elimde, kitap dolu ağırca bir çanta var. Soluklanmak için bir iş hanının girişindeki kalın gölgeye sığınıyorum. Az ötede gariban bir adam, takımın gerisinde oturmuş, ayakkabı boyatacak müşteri bekliyor. Kırcıl sakallı biri! Yüzünde tevekkül ifadesi var. Alınyazısına razı izlenimini veriyor insana. (*Ayıp, Bücür ile Gölge*, s. 79)

Dedemin bir eşiği vardı. Bilinen, o iri yapılı Kıbrıs eşeklerinden değil! Ufak tefek bir eşecik. (...) Dört tank su doldurdu. Bunların ikisini, eşiğin sağ ve solundaki sirizaya yerleştirdi. Diğer ikisini de eşiğin ısladırı üzerine yerleştirilen semere iyice bağladı. Beni de eşiğin sırtına bindirdi. (*Sabır, Bücür ile Gölge*, s. 119)

Hele babasının söylediği gibi bir yaratık, hiç değildi. Düpedüz bir insandı. Genç bir insandı. Üstelik boylu poslu, erkek güzeli, yakışıklı idi. Kahverengi gözleri de bayağı etkileyici idi. Karaya çalan dağınık saçları bile ona yakışmıştı. (*B.G.B.*, s. 13)

Yazar, tasvire yer verirken tekniği metnin içerisine yedirir. Ayrıca öykü ve romanlarında, hem mekân hem de kişi betimlemelerine rastlanır. Somutlaştırma sanatı olan kurmaca türlerde kullanılan bu teknik, İsmail Bozkurt'un eserlerinde blok hâlinde kullanılmaz. Sanatçının tahkiyeli eserlerinde tasvir, yerine ve gereksinimine göre tercih edilir.

4.3.6. Leitmotiv

Herhangi bir tavır, hareket veya sözün yapıtta zaman zaman tekrarlanması şeklinde tanımlanan leitmotiv; edebî eseri simetrik ya da estetik bağlamda değerli kılar.⁷⁸³ Bu teknik, dikkat ve özenle kullanıldığında yazınsal ürüne güç ve güzellik katan bir anlatım aracıdır. Özetle anlatma ve gösterme temelli ürünlerde sözcük, sözcük grupları veya cümlelerin belli

⁷⁸³ Çetişli, 2004: 112.

aralıklarla yinelenmesidir. Bu tekniğe başvurulmasındaki gaye; okuyucunun ilgisini belirli bir yöne çekmek, anlatılmak isteneni daha da güçlendirmektir.

Bozkurt'un öykü ve romanlarında, kimi zaman leitmotiv tekniğine başvurularak ehemmiyet teşkil eden durumların ön plana çıkarılması sağlanır. Bazı zamanlarda ise dikkat çekilmesi gereken yönler, bu sayede işaret edilir. Örneğin; *Stella* adlı hikâyede "Sağabo" kelimesi, birkaç kez tekrarlanır. Dolayısıyla bu sözcük, özel bir mahiyet kazanır:

Stella ile kaçak buluşmalarımız ve çılgınca sevişerek geçirdiğimiz dakikalar, onun bana tatlı tatlı "Sağabo (Seni seviyorum)" deyişi film şeridi gibi gözlerimin önünden geçiyordu. (...) Gerçekten de döndü; hüznü, duygulu bir bakış attı. Elini dudaklarına götürdü. "Sağabo" dediğini duyar gibi oldum. (*Stella, Bücür ile Gölge*, s. 9)

Etik adlı anlatıda ise profesörün, söz ve davranışlarındaki uyumsuzluğa dikkat çekmek ve beşerî bir yaklaşımdan uzak olduğunu göstermek için "Etikçi Profesör" söz grubuna defalarca yer verilir. Dolayısıyla profesörde var olan söylem ve davranış karşıtlığı belirginleştirilir.

Yazar, eserine isim olarak tercih ettiği ve romanda birçok kez tekrarlayarak leitmotiv özelliği kazandırdığı "Bir Gün Belki" söz grubu ile hayallerini ihtimallere devreder:

"Gelecekte, 'Bir Gün Belki' onu görebilirsin Dilekçim. 'Bir Gün Belki!' " Sevgiyle yüklü, sıcacık bir öpücük kondurdu kız kardeşinin alınına. (...) Ellerini havaya açtı. "Ya da bir gün belki bu ülkeye de barış gelir, insanlık gelir." (...) Dilek'e söylediği sözleri anımsadı: "Bir Gün Belki..." (...) Ümit etmek istemiyorum. Yine de ümitle yaşayacağım. Senin için. Seni düşünerek, seni düşleyerek, seni özleyerek, seni izleyerek. Ve 'Bir Gün Belki' diyerek. Bir gün belki... (...) Nitsa, 'Bir Gün Belki' diyordu mektubunda. O bir gün belki niye gerçek olmasın? (*B.G.B.*, s. 295, 315, 321, 348, 349)

Yukarıdakine benzer bir durum, *Bir Gecede* adlı romanda da mevcuttur. Sanatçı, "Bir Gecede" yapılan göçü, zamansal manada vurgulamak için bu tekniğe başvurur:

- "Kim derdi ki bırakıp gideceğiz buraları?"

Derviş'in bu sözlerini Cemal tamamladı:

- "Hem de bir gecede."

Bir geceye ne kadar çok olay sığdığını, insanların alınyazısının bir gecede nasıl değişebileceğini yaşayarak görmüşlerdi.

- "Bir gecede ne çok şeyler yaşadık!" dedi arkadaşlarına. "Alınyazımız bir gecede değişti. Atalarımızın yüzyıllardır yaşadığı bu topraklardan bir gecede söküldük." (*B.G.*, s. 167, 169, 170)

Örnekleri çoğaltmak mümkündür. Sonuç itibarıyla İsmail Bozkurt'un hikâye ve romanlarında, leitmotivden yararlandığına ve bu şekilde, verilmek istenen iletinin vurgulandığına ulaşılabilir.

4.3.7. Geriye Dönüş Tekniği

Geriye dönüş; “Kronolojik düzeni genellikle ileri doğru giden iç zamanın, yer yer bu düzenliliğinden kopup geriye dönük bir yönelim içerisine girmesini karşılayan terimdir.”⁷⁸⁴ Bir başka ifadeyle bu teknik, olay ya da kişileri tanıtmak için geçmiş bir zamana yol almaktır. Bir nevi kısmen açıklayıcı ama daha çok destekleyici mahiyettedir. Yaşanmakta olan bir durum ve düşünceyi dayanaklandırmak adına güncel olanla mâzi arasında bağ kurulmasıdır:

Doğrudur. O zamanlar gençtim. Oldukça da atılıp kapılıyordum. (...) O yıllarda her isteyene telefon takılmıyordu. (...) Ben hiçbirini yapmadım. Olağan yoldan birçok kez başvurdum, tıs çıkmadı. Sonunda çareyi nasıl buldum biliyor musunuz? Alt kademedен, ilgili serviste çalışan birini ayarladım. (...) Onu çok hırpaladılar ama ben de telefonuma kavuşmuş oldum. (*İnt., Bücür ile Gölge*, s. 13-14)

Sanatçının öykülerinde başvurduğu yöntemlerden biri olan geriye dönüş tekniği; kahramanların yıllar önceki hayatlarından kesitlerle nasıl bir geçmişe sahip olduğu ve neler yaşadığı hakkında okura bilgiler aktarır. Bu teknikle kişilerin mâzilerini öğrenmek ve hayata bakışlarını saptamak mümkündür. Sanatçı, bazen de kısmî geriye dönüşlerden yararlanır:

Herkes görkemli doğanın, tadına doyumaz güzelliğine dalmıştı. Belki de herkes bir şey düşünüyordu. Bense, gözüm doğanın güzelliğinde; aşk denen tılsımlı sözcüğü, kadın-erkek ilişkilerini, Marika'yı, Osman'ı, Osman'a vurulan Makedon kızını, Eleni'yi, Mustafa'yı; insanüstü bir varlık olarak gördüğüm Atatürk'ün insan hâlini, “Manastır'ın ortasında var bir havuz” diye mırıldanırken Eleni'yi düşlemesini düşündüm. (*M.A., Bücür ile Gölge*, s. 96-97)

Yazar, geriye dönüş tekniğine romanlarında da yer verir. Hatta Bozkurt'un bu türde kaleme aldığı yapıtlarının çoğu, geriye dönüş temelinde teşekkül eder. *Bir Gün Belki* isimli romanda Mehmet'in TMT'ye ilk kez dâhil olduğu süreci hatırlaması, bu tekniğe bir örnektir:

Mehmet lisede öğrenci iken de TMT'nin varlığını biliyor; davranışları, konuşmaları, Rum düşmanlığı, milliyetçiliği dolayısı ile babasının bu gizli örgütte olduğunu seziyordu. TMT'ye girişini anımsadı. O yıl liseyi bitirdikten sonra aradan geçen birkaç ay içinde aylak aylak dolaşıp durmuştu Mehmet. Sonra bir gün kendisini de TMT'nin içinde bulmuştu. (*B.G.B.*, s. 19)

⁷⁸⁴ Sazyek, 2015: 139.

Yine aynı romanda, Deli Hristo ile Pehlivan Davut arasındaki çatışmanın sebepleri aktarılırken geriye dönüş tekniğine yer verilir. 1922 yılının Eylül ayında gerçekleşen “Küçük Asya Bozgunu” günlerine dönülerek ikili arasındaki gerilimin esası yansıtılır.

Yusuşçuklar Oldu mu?’da ise geriye dönüş tekniğı ile 1960’lı yıllardaki göç hareketlerine yer verilir.

Çağrışımlar yoluyla geçmişe gidişler yapan sanatçı bu tekniğı; hayatları özetlemek, ruh dünyalarına inmek veya fizikî özelliklerini verdiği karakterleri yansıtmak için kullanır. Genel manada geriye dönüş, hem tahkiye yapısının ortaya konmasında hem vakaların temeline inilmesinde hem aktarılanların detaylandırılmasında hem de kişilerin geçmişı ile geleceğı arasında köprü kurulmasında rol oynayan işlevleriyle Bozkurt’un eserlerinin özünü meydana getirmektedir.

4.3.8. İç Konuşma

Tahkiye kişinin aklından geçenleri, kendi kendisiyle konuşarak dile getirmesidir. Bu yolla kişi, iç dünyasını aracısız bir şekilde doğrudan sergileme fırsatı yakalar. İç konuşmada kişi, sanki karşısında biri varmışçasına belli bir düzene ve sisteme bağılı kalarak konuşur. Cümlelerini, akla ve dil kurallarına uygun bir biçimde seçer.⁷⁸⁵ Dolayısıyla okur, kahramanın duygu ve düşünceleriyle direkt baş başa kalır:

Ne yapıp ne edip işin aslını işin aslını öğrenmeye karar verdi. Harnıp ağacına tırmanırken Nitsa’yı anımsadı birden. Kendi kendine güldü. Babası, birkaç gündür onun Nitsa ile görüşüp konuştuğunu duysa ne kadar kızardı, kimbilir? “Babam, hiç sevmediğı Deli Hristo’nun kızı ile dalga geçmeme belki de sevinir!” Bu düşünce, Mehmet’i biraz da tedirgin etti. “Çok da uygar ve insancıl bir düşünce olamaz bu.”

(...)

Sonra içtiğı TMT andını anımsadı. Bir Rum kızı ile dalga geçmenin içtiğı anda ters düşüp düşmediğini düşündü. “Niye düşün ki?” diye yanıtı kendisi verdi. “O başka iş, bu başka. Hem bu işi yapan kaç kişi var köyde? Eminim ki aralarında TMT üyesi olanlar da vardır.” (B.G.B., s. 22, 23)

Bir köşe yazısında yer alan düşüncelere katılmadığını dile getiren ve bu duruma hayıflanarak kendi fikirlerini iç konuşmalarla söze döken sanatçı, bu tekniğı *Sabır* adlı hikâyesinde şöyle yer verir:

Bugünkü gazeteleri okurken “Sabır” başlıklı bir köşe yazısı gördüm. Önce “Boş ver!” dedim kendi kendime, “Geç bunu!” Sonra merak edip geri döndüm ve okumaya başladım.

⁷⁸⁵ Çetin, 2013: 178.

(...)

“ Ulan!”dedim kendi kendime. Kıbrıs’ta, Kıbrıslı bir yazar, “sabr”ın simgesi olarak bambuyu mu göstermeliydi? (*Sabır, Bücür ile Gölge*, s. 118, 119)

Romanlarında sıkça başvurduğu bu yöntem, *Bir Gecede* isimli eserde de faydalanılan bir teknik olarak tespit edilir:

Giderek içinde bir merak ve huzursuzluk dalgası kabardı. “Bu saatte, bu kadar ısrarlı arayış, çok ciddi ve önemli olmalı.” diye düşündü. Göğe baktı. Buluşmasına az bir süre vardı. Şafak sökmenden orada olmalıydı. Telefona bakma konusunda kısa bir süre ikilem yaşadıktan sonra “Bakayım şuna!” dedi içinden. Az önce yanından geçtiği telefon kabinine doğru süzüldü. (B.G., s. 6-7)

Bu teknik aracılığıyla İsmail Bozkurt; okurun, kahramanın iç dünyasına girmesini sağlar. Doğal olarak zihin, serbest ve etkin bir biçimde çalışır. Böylece kişilerin o anki fikir ve psikolojik durumları, okura aktarılır. İç çözümlemenin açtığı yapaylığı/dolaylılığı aşma ve figürün görülmeyen yaşantısını, onun etkinliğinde verme çabalarının bir tezahürü olarak yazarın tahkiyelerinde iç konuşmalara rastlanır.⁷⁸⁶ Böylece metnin dokusunda bu yöntemin varlığının hissettirildiği tahkiyeli yapıtlarda dış dünyada yaşayan bir figürü takip ederken aynı zamanda o kahramanın bilinci ve izlenimleriyle algılanan öznel bir dış gerçekliğe yaslandığı, buna göre kahramanın hareket ettiği ve bu yolla kendisine telkinde bulunduğu saptanır.

4.3.9. Diyalog

İsmail Bozkurt’un öykü ve romanlarında kullandığı bir diğer teknik ise diyalogdur. Diyalog, iki ya da daha çok kişi arasında sürdürülen konuşmalar zinciridir. Olay ve karakterlerin gelişimi hakkında bilgi nakleden bir hususiyet teşkil eder.⁷⁸⁷ Bu teknik, tahkiyeye çeşitli açılardan güç katmakta, anlatının edebî ve düşünsel dokusunu zenginleştirmektedir. Dolayısıyla yazarların büyük bir bölümü, bu olanaktan fırsat buldukça faydalanır. Bu yöntem, tahkiyeli yapıtların omurgasının vazgeçilmez yapı taşlarındandır.⁷⁸⁸

Sanatçının hikâye ve romanlarında diyalog tekniği, önemli bir yer tutar. Yazar, kahramanlara ilişkin ayrıntılı bilgi aktarmak yerine onları konuşturarak okura tanıtmayı yeğler. Bu da düz anlatımla okuyucuyu bilgilendirmenin yavanlığından, konuşmalar vesilesiyle diyalogların canlılığına geçişi sağlar. Şahıslar arasındaki diyaloglar; onların kişilikleri, düşünceleri ve psikolojileri hakkında fikir sahibi olunmasını sağlar:

⁷⁸⁶ Sazyek, 2004: 113.

⁷⁸⁷ Aytaç, 2013: 223.

⁷⁸⁸ Tekin, 2016: 276.

“Bütün taşınmaz ve taşınır mallarıma mı dediniz?”

“Evet!”

“Yani evim ve arabam da mı hacizli?”

“Evet!”

“Olacak iş değil yahu? Hem mahkeme kararı gerektirmiyor mu haciz koymak için? Ben böyle bir mahkemeye de çağırılmadım.”

...

“Kooperatif Müdürlüğü bu gibi konuları bir hakeme havale eder. Hakemin verdiği karar, mahkeme kararı hükmündedir. Sizin için haciz kararını da hakem olarak ben verdim.”

“Siz?”

“Evet!”

“Peki, ama siz buranın görevlisi değil misiniz?”

“Görevlisiyim.”

“Hem buranın görevlisisiniz hem hakemsiniz. Yani hem savcı hem yargıç. Anamı şey yapanın kadı olması gibi! Nerde görüldü böyle rezalet?” (*Haciz, Bücür ile Gölge*, s. 109)

“Deme?”

“Demesi yok. Sen hiç olmazsa insafı bir Hintli bulup sorununu çözdün. Ben ise iki saat bekledim, saat 14.00 olsun diye!”

“Bu da güzel!”

“Gördün herhalde! Burada sık sık böyle toplantılar oluyor ki sürekli bir kayıt bürosu var. Benim gibi başkaları da vardı. Birlikte o büroda pinekledik, vakit gelsin diye! Görevliler saat 13.00’te geldiler büroya. Kaydımız yapılacak diye sevindik. Nerede?”

“Yapmadılar mı?”

“Yapmadılar. Aheste aheste paketleri açıp dosyaları çıkardılar. Yaka kartlarını orada, gözümüzün önünde yakalıklara takmaya başladılar.”

“İsrar etseydiniz.”

“Kaç kez ısrar ettim.” (*İ.K., Bücür ile Gölge*, s. 116)

“Diğer konu?”

“Onu bilmiyor sanırım. Hiç söz etmedi.”

“Sen söz etmedin mi?”

“Etmedim.” (*Mangal*, s. 98)

“Bu akşam gelemem anne.”

“Niye?”

“Sözüm var.”

“Yaa! Bizden önemli mi kızım?”

“Ne olur ısrar etme anne, bu akşam gelemem. Yarın geleyim.”

“Tamam kızım, öyle olsun.” (*Kaza*, s. 101)

İsmail Bozkurt'un tahkiyelerinde kullandığı diyaloglarda, yerellik öne çıkar.⁷⁸⁹ Çünkü lokal dil, sanatçının realist yanını ortaya koyar:

- “Adın ne be Türk?”
- “Mehmet. Ya seninki?”
- “Nitsa.”
- “Boğaziçili misin sen?”
- “Evet.”
- “Deme! Aynı köydeniz demek. Niye seni şimdiye kadar hiç görmedim?”
- “Bilmem. Biz Rum Mahallesi’nde kalıyoruz. Babam, Türkleri sevmez. Türklerle pek karışmayız.”
- “Kim senin baban?”
- “Hristo! ‘Deli Hristo’ derler ona!”
- “Ha! Adımı duydum.”
- “Senin baban kim?”
- “Davut! ‘Davut Pehlivan’ derler ona!”
- “Bilirim.”
- “Nasıl yani?”
- “Babam söylemişti. ‘Bu harnıplığımızın komşusu, Davut Pehlivan denen bir Türk’tür’ diye!” (B.G.B., s. 11)

İsmail Bozkurt; “anakrisis” adı verilen, kişinin muhatabının sözlerini ortaya çıkarıp onu açmaya yönelik bir diyalog tekniğinden de yararlanır.⁷⁹⁰ Bazen bu teknik, gösterme ile iç içedir:

Bana adımla hitap eden bu adam, gittikçe merakımı artırıyordu. Bozuntuya vermeden söyleşiyi derinleştirip tatlılandırırdım. Artık kim olduğunu da soramazdım. Bir ara, buralara gelmeye çok istekli olmadığımı söyleyince oltaya yakalandı. Oysa söylediğimin oltalık olacağını hiç düşünmemiştim.

“Siz çocuk musunuz Yusuf Bey?” diye konuştu. “Çok önemli bir olanak ve ayrıcalık bu! İki kişi, karı-koca midenizi tıka basa dolduruyorsunuz. Burası başkent. Sık sık olur böyle davetler, biliyorsunuz. Şimdi moda oldu. Mağaza, sergi açılışları, kitap tanıtımları bile kokteylli oluyor artık. Yani yeme-içme eksik değil. Hemen hemen boş gece geçmiyor.”

“Yani siz, her gece katılır mısınız bu davetlere?”

“Elbette katılırım. Karımla birlikte! Sahi sizi arada bir ve hep yalnız görüyorum. Karınız niye yok?”

“Şey... Ben bekârım. Evlenmedim.”

⁷⁸⁹ İsmail Bozkurt, realist bir sanatçıdır. Bu durum, onun eserlerinde çeşitli özelliklerle kendisini belli eder. Realizmde amaç, devrin ortak kaygılarını dile getirmektir. (Kefeli, 2009: 43) Bu da öncelikle diyaloglarda ve tasvirlerde vücut bulur. Yazarın diyaloglarda kullandığı lokal dil ve yaptığı yerinde betimlemeler, bu akım kapsamında değerlendirilmelidir.

⁷⁹⁰ Bahtin, 2015: 170. Sokratik diyalogun iki temel unsuru mevcuttur: sinkrisis ve anakrisis. Sinkrisis, belli bir konuya dair çeşitli bakış açılarının yan yana getirilmesidir. Anakrisis ise kişinin muhatabının sözlerini meydana çıkarmayı ve düşüncelerini detaylarıyla anlatmasını amaçlayan bir vasıta.

“Anladım. Müzmin bekârsınız demek.” diyerek anlamlı anlamlı göz kırptı. “Benimki ise her zaman benimle birlikte!” (D.D.T., *Bücür ile Gölge*, s. 34)

Sonuç itibarıyla diyalog, İsmail Bozkurt’un öykülerinde kullandığı tekniklerin başında gelmektedir.

4.3.10. Otobiyografik Teknik

Sanatçılar, bilerek veya bilmeyerek kendilerine ya da hayatlarına dair bilgileri ürünlerine taşırlar. Bazı sanatçılar ise yaşamlarını kurguya dökerek eser meydana getirme yoluna giderler. Gogol’un “Her seferinde, ben kendimi tasvir ediyorum.” demesi, bu fikri destekleyici bir mahiyettedir. Esas üzerinde düşünülmesi gereken husus, yazarın hayatının ne manada tahkiye değerine büründüğüdür. Buradan hareketle öykü ve roman sanatının, bir “ben” sanatı olduğuna ulaşılabilir.⁷⁹¹ İsmail Bozkurt’un öykü ve romanlarındaki vakaların birçoğu, ya kendi başından geçmiş ya da bizzat tanık olduğu hadiselerden kurgulanmıştır.

Bozkurt’un öykülerinin en önemli özelliği, burada devreye girer. Kaleme aldığı yirmi dört hikâyenin dördü, başkasının yaşamında gözlemlediklerinden kurmaca dünyaya aktarılır. Bu öyküler; *Stella*, *Muska*, *Kuzu Tüccarları* ve *Hacıpavlo’nun Okulu ve Rüzgâra Çare*’dir. Kalan yirmi öyküde ise Bozkurt, hayatından esinlenir: *İnternetim*, *Kutsal Mülkiyet Hakkı*, *Ömercik*, *Deli Dumrul* ya da *Tadımcıbaşı*, *Andrianu*, *İnsanlık*, *Bücür ile Gölge*, *Bir Kadın Bir Erkek*, *Her Gün Gazete Alınır mı?*, *Etik*, *Kentte Orman Yasası*, *Ayıp*, *Karayılan*, *Dünyanın Sekizinci Harikası*, *Makedonya Aşkları*, *Almanya’daki Yabancılar*, *Haciz*, *İngiliz Kuralcılığı*, *Sabır*, *Keçi Can Derdinde*. Özetle Bozkurt’un öykülerinin %83.3’ü, otobiyografik özellikleri içerisinde barındırır. %16.7’si ise yakınlarının başından geçen ya da şahitlik ettiği durumların kurguya dökülmesiyle meydana gelir.

Yazarın romanlarında da vaziyet bu şekildedir. Sanat anlayışında belirtildiği üzere Bozkurt, bir realiteden yola çıkmayı yeğler. Romanlarında var olan birçok hadise, gerçeğin ta kendisidir. İsmail Bozkurt’un romanlarının hepsinde, otobiyografik özelliklerin varlığından bahsedilebilir. *Bir Gün Belki*’de karşımıza çıkan “Eti” ismi, sanatçının TMT’deki kod adıdır. Yine eserde detaylarıyla anlatılan Eti’nin ailesi ile Bozkurt’un reel hayattaki ailesi, doğrudan örtüşmektedir. Eti’nin İngiliz askerî arabasıyla köye gelmesi, Lefkoşa’da çalışması, babasının TMT bünyesinde bulunması ve yazarın bu durumu sonraki süreçte öğrenmesi; hem özel hayatında hem de romanında yer almaktadır. Bozkurt ve Eti’nin, Geçitkale’de vazife alması ve Boğaziçi’nden görev yerine tehlikeli bir yolculuk yapması, benzer diğer hususlardandır.

⁷⁹¹ Tekin, 2016: 270-271.

Ayrıca Lefkoşa’da Türk Cemaat Meclisinde yönetici olması, sanatçının biyografisinde yer almaktadır. Bununla birlikte Eti’nin eğitim bilgileri de yazarla benzer bir seyirdedir. İsmail Bozkurt’un kaleme aldığı anılarında yer alan birçok bilgi ile *Bir Gün Belki*’de karşılaşılan kişi, zaman ve mekân unsurlarının benzerliği; bu romanın, hayatından esinlenilerek ortaya konduğunu gösterir. Kısacası *Bir Gün Belki*’de var olan kişi ve vakalar, sanatçının yaşamından hareketle romana yansır. Yine *Yusufluklar Oldu mu?*, *Bir Gecede*, *Mangal ve Kaza*; yazarın hem kendi hayatının hem de tanık olduklarının etkisiyle meydana gelir. Dolayısıyla Bozkurt’un tahkiyeli eserlerinde, otobiyografik teknik önem teşkil eder.

4.3.11. İç Çözümleme

Her şeyi bilen ve gören üçüncü kişi anlatıcının araya girerek kişilerin; duygu, düşünce ve psikolojik durumlarını aktardığı anlatım tekniğine “iç çözümleme” denir. Bu teknik, tahkiyedeki kişilerin iç yaşantısını ve ruhsal durumunu; yani görünmeyen taraflarını ortaya koymayı amaçlar. İlahî bakış açısının kişilerin psikolojik durumunu yansıtmak için kullandığı iç çözümleme, bazen başka tekniklerle birlikte kullanılabilir:

Konuşmalarımıza ortak olurdu Bücür. Sevindik mi sevinir, üzüldük mü üzülürdü. Hava elektriklenmişse, o sakın durur; özellikle beni sakinleştirmeye çalışırdı. Gözlerini gözlerimin içine öyle bir dikişi vardı ki!.. “Sen evin babası! Sakin ol bakalım!” der gibiydi. Evden her ayrılışımızda hüzünlenir, eve dönüşümüzde sevinçten uçardı. (*B.İ.G., Bücür ile Gölge*, s. 49)

Eve gelişini kornayı çalarak duyurmuş ancak eşi her zamanki gibi kapıyı açarak onu karşılamamıştı. “Erken geldim, herhâlde komşulardan birine uğramıştır.” diye düşünerek kapıyı açtı. (*Y.O.M.*, s. 6)

Kısacası okur, anlatıcı vasıtasıyla kahramanın iç dünyasında ve zihninde gezinebilir. İsmail Bozkurt, kimi hikâye ve romanlarında bu teknikten faydalanır. Görüldüğü gibi sanatçı, tahkiyelerinde farklı anlatım tekniklerine başvurarak üslubunu çeşitlendirir. Yazarın biçiminin bu renkli tarafı, okurun eserleriyle bütünleşmesini sağlar. Ayrıca her durum veya hadiseye uygun bir anlatım tekniğine yer vermesi, Bozkurt’un öykü ve romanlarının akıcılığına olumlu şekilde tesir eder.

4.3.12. Mektup Tekniği

Bir iletişim aracı olarak kullanılan mektup; düşüncelerin felsefi, psikolojik bir derinliğe ulaşmasını ve duyguların samimi şekilde paylaşılmasını sağlar. Kimi yazarlar tahkiyelerini mektuba dayandırırken kimi yazarlar ise sadece gerektiği yerlerde bu tekniğe başvururlar. Sunduğu sınırlı olanaklara rağmen bu teknik, bireyin tanınması açısından son

derece önemlidir. Bozkurt'un birkaç romanında yer alan mektup tekniği, eserin gidişatını değiştirecek kilit bir işlev üstlenir:

Canım Sevgilim, Mehmet'im,

Bu mektup eline ulaştığında ben çok uzaklarda olacağım. Mektubu, sana getirmesi için arkadaşım Niki'ye vereceğim. Dilerim sana getirir ve dilerim onu gelip alırsın. Senin için kaygılıyım. O yaralı hâlinde ne yaptın? Çok merak ediyorum. Beni sorma. O gece sen ayrıldıktan sonra, sabah izini sürüp bana ulaştılar. Benim için söylemek zor ama söylemeden de edemeyeceğim. Her şeyi bilmek hakkın. Babam beni sille tokat dövdü, tekmeledi. Ve maalesef bebeğimizi yitirdim. Sana karnımda bebeğini taşıdığımı söyleyemedim. O gece sana vermek üzere mektup yazmıştım yine. Ne yazık ki yaralı olarak geldin yanıma ve mektubu, yaralı hâlinde ancak ayrılırken sana verdim. O mektubu okumuştundur.

Evet Sevgilim, Mehmet'im,

Karnımda taşıdığım bebeğimizi yitirdim. Hem de babam sayesinde! Çok uzatmadan bitireyim. Günlerce hastanede yattım. Köye döndüğümde beni başka bir sürpriz karşıladı. Babam beni Londra'ya göndermek için ne gerekirse yapmıştı. Ve sen bu mektubu okuduğunda ben bir eşya, bir paket gibi Londra'ya gönderilmiş olacağım.

Canım Sevgilim,

Sana doyamadım. Sen de bana doyamadın, bilirim. Ne yazık ki halklarımız arasındaki düşmanlık, kin ve hayvansal öç alma duygusu bizi ayırıyor. Bir daha karşılaşabilir miyiz? Bilemem. Eğer savaş olmasaydı, zorla gönderileceğim Londra bizim için sığınak olabilirdi. İleride olabilir mi? Bilemiyorum. Ümit etmek istemiyorum. Yine de ümitle yaşayacağım. Senin için. Seni düşünerek, seni düşleyerek, seni özleyerek, seni izleyerek. Ve bir gün belki diyerek. Bir gün belki... Ne olur kendine iyi bak sevgilim. Seni hiç unutmayacağım. Seni sevdim, seviyorum ve seveceğim. Ölünceye kadar seveceğim.

Nitsa
(B.G.B., s. 347-348)

Mektup tekniği, günümüzde yerini sosyal ağlara bırakır. *Kaza* isimli romanın 2004'te kaleme alınan birinci bölümünde, Ayhan ile Marulla'nın iletişim kurmak için e-postadan yararlandığı görülür:

"Nazik e-mailini aldım. Seni bekliyorum. Lefkoşa'dan gelen anayolun Gazimağusa'nın girişine yakın bir yerde, Tuzla- Güvercinlik kavşağından hemen sonra, yol kenarında seni bekleyeceğim. Saat 10.00'da. Arabamın plaka numarası"

Ayhan
(*Kaza*, s. 17)

Mektup tekniği, Bozkurt'un eserini kaleme aldığı çağa göre şekillenir. Sonuç olarak yazar, ürünlerinde bu tekniğe yer vererek olayların gidişatını değiştirir. Özetle sanatçı, farklı anlatım teknikleri sayesinde tahkiyelerini zengin bir zemine monte eder.

SONUÇ

Kıbrıs Türk edebiyatı; Anadolu’da var olan farklı akımların gölgesinde dönüşüm ve değişimlere uğrar. Doğal olarak bu edebî hareketlilik, farklı yazınsal türlerde kendisini gösterir. Bu da mâziden âtiye, adadaki hadiseler ışığında yapıtlara yansır. Bu bağlamda İsmail Bozkurt, edebî kimliği ve Kıbrıs Türk edebiyatında farklı türlerde kaleme aldığı eserleriyle dikkat çekmektedir.

1940 yılında Türklerin ve Rumların beraber yaşadığı karma demografik yapılı Boğaziçi köyünde dünyaya gelen Bozkurt, Anadolu Türk aile kültürüyle yetişir. Annesi, babası ve İsmail dedesi başta olmak üzere yakın çevresi; onun kişisel gelişimine katkıda bulunur. Büyüklerinden dinlediği masallar, annesinin naklettiği anlatılar, köyünde var olan geleneksel Türk tiyatrosu, mahallenin önde gelenlerinden dinlediği efsanevî hikâyeler; Bozkurt’un ilk çocukluk evresinin ana katmanını oluşturur. Aile ve mahallenin fonksiyonunu, öğrenim yaşamında öğretmenleri üstlenir. Bu minvalde Kemal Göksan, Mustafa Kemalettin Bey, Necdet Bey ve Yusuf Ziya Beyzadoğlu; sanatçının hüviyetine etki eden önemli isimlerdendir. Bozkurt; ilkokul, ortaokul ve lise yıllarını başarılı bir şekilde tamamlar. Bu süreçte EOKA, terör eylemlerine başlar. Dolayısıyla Bozkurt, köyde ve adada yaşananlara bizzat tanıklık eder. Öğrenim hayatında gösterdiği gayretler, kendisine üniversitenin kapılarını aralar. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde, lisans öğrenimini tamamlar. Bu süre zarfında adayla bağını koparmayan sanatçı, TMT bünyesinde çeşitli askerî eğitimler alır. Kıbrıs’a döndüğünde kendisini çatışma ortamı içerisinde bulur ve TMT kapsamında önemli görevler üstlenir. Yine bu dönemde yaşamını, Rahme Hanım ile birleştirir. Birçok direnişte yer alan yazar, komutanlık mertebesine kadar yükselir. Akabinde 1990’lara dek aktif politikada yer alır. Milletvekilliği, bakanlık gibi önemli vazifelerde bulunur. Politika yaşamının sonlarına doğru yazın dünyasında faal bir şekilde yer almaya başlar. Siyaseti tamamen noktaldıktan sonra ise kendisini edebiyata adar. KAM ve KIBATEK dâhilinde önemli işlere imza atan sanatçı, dünya genelinde mühim organizasyonlar düzenleyerek Kıbrıs Türk edebiyatına katkı sağlar.

Kıbrıs Türklerinin adada yaşadıkları tarihî süreçleri yapıtlarına yansıtan Bozkurt, realist bir yazınsal anlayışa sahiptir. Kıbrıs Türklerine “Fransız kalanları” eleştiren İsmail Bozkurt, gelecek kuşaklara mücadele yıllarının öncesi ve sonrasını nakletmeyi amaçlar. Bu doğrultuda adaya dair önemli analizler yapan yazar, özetle Kıbrıs’ın panoramasını resmeder. Henüz lise yıllarında yayımladığı yazılarıyla sanat hayatına başlayan Bozkurt, savaşım yılları

dâhilinde ortaya koyduğu *Mücahit* ile Kıbrıs Türkü'nün var oluş sürecini belgeler. Sonraki senelerde de birçok gazetede yazılar neşreder. *Turnalar*'la ise Türk dünyasına önemli hareketlilik kazandırır. Üzerinde çalışılan ansiklopedi projesiyleyse Kıbrıs Türklüğüne ölümsüz bir yapıt sunacaktır. Ayrıca “2014 Yılı Türk Dünyası Edebiyat Adamı” olarak seçilen yazar, bu ödülle birlikte çalışmalarına hız verir. Onun edebiyat anlayışı, millete faydalı olma zemininde bir düşünceden doğar.

Yazarın “beni anlatan tür” olarak tanımladığı deneme alanında, iki eseri mevcuttur. İlk olarak neşredilen *Puşkin'in Ağacı*, çok yönlü bir özelliktedir. Burada yazar, dernekçilik ve ansiklopedicilik hakkındaki düşüncelerine yer verir. Bu iki unsurun, bir millet adına öneminden bahseder. Ayrıca sanatçının hayatına ilişkin bazı hususlar, bu tür vesilesiyle edebiyata konu olur. Bununla beraber kimi sanat eserleri, *Puşkin'in Ağacı*'nda değerlendirilir. Yazar, tiyatro ve bazı tiyatro ürünleriyle ilgili fikirlerini de bu kapsamda dile getirir. Yine bu eserde, KKTC için sanatsal etkinliklerin önemine değinilir. Bu doğrultuda siyaset kurumunun, kültür ve sanat konularında izleyeceği yol hakkında önerilerde bulunulur. Çünkü Bozkurt'a göre her türlü sınırlamaları yok sayan sanat, ambargoları da yıkacaktır. Dolayısıyla sanat ve edebiyatın gücü, KKTC'nin dünyadaki konumuna olumlu bir şekilde tesir edecektir. *Kıbrıs Türk Halkı'nın Siyaset Kurumu Üzerine Deneme* adlı yapıtındaysa İsmail Bozkurt, geçmişten günümüze değin ada mâzisine yer vererek Kıbrıs Türk siyasî tarihinin geçirdiği merhaleleri gözler önüne serer ve Kıbrıs Sorunu'na değinerek bu konuda kendi fikirlerini dile getirir. Kısacası deneme, yazarın farklı konulara temas ettiği bir türdür.

Gezilip görülen yerlerle ilgili düşüncelerin kaleme alındığı seyahatname alanında, sanatçının iki yapıtı mevcuttur. Bu eserlerinden ilki, *Kızıl Meydan'da Bir Uçak*'tır. Oğlunun tedavisi için gittiği SSCB ile ilgili fikirlerini dile getiren Bozkurt, orada karşılaştığı farklı durumları ve ülkeye ait özellikleri ürününe yansıtır. *Evliya Çelebi'nin İzinde Kuzey Kıbrıs Seyahatnamesi* ise Türkiye merkezli bir proje dâhilinde kaleme alınmış olup KKTC'ye ilişkin detaylı bilgilerin yer aldığı önemli bir kaynaktır. Kıbrıs Türklerine ait mühim bilgilerin derlendiği bu yapıt, konuyla ilgili yapılan çalışmalar içerisinde en kapsamlı olması hasebiyle dikkat çekmektedir. Burada yazar, doğup büyüdüğü topraklar hakkında yorumlarda bulunur.

İsmail Bozkurt, hayatının eseri olarak anılarını tanımlar. Beş cilt şeklinde planladığı ve ilk iki cildini yayımladığı anı türündeki kitapları, yazarın yaşamını anlattığı derecede Kıbrıs Türk tarihini de aydınlatmaktadır. Çünkü sanatçı, 1950'lerden günümüze değin Kıbrıs Türk tarihinde aktif bir şekilde yer alır. Böylece karanlıkta kalan birçok konu, bu yapıtlar silsilesiyle netleşecektir. *Beştulum'dan Zirköy'e* ve *Zirköy'den Mermertepe'ye* isimli anı

kitaplarıyla Bozkurt, 1940-1968 yılları arasında yaşadıklarını dile getirir. Kısacası bu türde kaleme alınan eserler, bireysel ve toplumsal hususların ortaya konması nedeniyle önemlidir.

Sanatçının tiyatro alanında kaleme aldığı tek eseri *Her Şey Vatan İçin*, gün yüzüne çıkmaz. 1950’li yıllarda yazılan bu yapıta; 1974’te yapılan zorunlu göçten ötürü, yazarın birçok belgesi gibi, günümüzde ulaşılamaz. Genç yaşında tasarladığı bu tiyatro eseriyle sanatçı, Kıbrıs Türklerinin millî duygularına seslenir.

İsmail Bozkurt’un yirmi üç öyküsünün yer aldığı *Bücür ile Gölge* ve müstakil olarak yayımladığı *Keçi Can Derdinde*, heterojen özelliklere sahip anlatılardır. Bu hikâyelerde; tarihî, aktüel, politik, kolektif, anısal ve gözlemsel hususların ağırlıkta olduğu saptanır. Yaşamın sıradan yanlarını konu edinen, bununla beraber yazarın hayatı ile ilişkilendirilerek okumalara uygun öykülerden oluşan eser; Kıbrıs Türk edebiyatında önem arz eder. Çünkü her öykü, bir nevi roman yoğunluğundadır.

Beş roman kaleme alan yazarın bu türdeki eserleri, “seri roman” kategorisinde değerlendirilebilir. Çünkü 1950’lerden 2000’li yıllara akan bir süreç ve bu zaman zarfında yaşanan olaylar, canlı bir şekilde yansıtılır. İlk romanı *Yusuçuklar Oldu mu?*, arada kalan Kemal’in kendini bularak ideal olana ulaşmasıyla neticelenir. Bu türde ikinci yapıtı, *Mangal*’dır. Burada ise ipotekli kimliğinden sıyrılma uğraşında olan ve bunu başaran Mustafa anlatılır. *Bir Gün Belki* adını taşıyan üçüncü romanda, Müslüman Kıbrıs Türklerinden Mehmet ile Hristiyan Rum kızı Nitsa arasındaki aşka yer verilir. *Bir Gecede*, Bozkurt’un dördüncü romanıdır. Burada; Kıbrıs Türklerinin, Lefkara’dan “bir gecede” yaptığı göçe değinilir. Yazarın son romanı, *Kaza* adındadır. İsmiyle müsemma bu ürün, *Bir Gün Belki*’de olduğu üzere Kıbrıslı Türk genci Ayhan ile Rum kızı Marulla’nın birbirine âşık olması üzerine kurgulanır. Bu beş roman, Kıbrıs Türk edebiyatında önemli bir konumdadır. “Romansızlığı” giderme ve “belleksizleşme”nin önüne geçme fikriyle hareket eden İsmail Bozkurt, bu ülküyle çıktığı yolda ön açıcı olur. Kıbrıs Türklerinin var oluş aşamalarını yaşayan ve KKTC’nin kuruluşuna tanıklık ederek bir ulusun inşasını edebiyatına taşıyan yazar, bu yönüyle kanonik bir özellik gösterir. Kıbrıs Türk edebiyatına yeni bir soluk getirmeyi hedefleyen Bozkurt, tarih unsurunu romanının zeminine oturtur. Böylece gelecek nesillere adada yaşananları nakleden sanatçı, toplumsal belleği önemser. Bunu vücuda getirirken ise sanat kaygısından öte toplum kaygısını dikkate alır. Dolayısıyla realist tarafından hiç ödün vermez. “Toplum için sanat” mottosuyla eserler kaleme almakla birlikte yazar, Kıbrıs Türk edebiyatında millî çizgide yapıt kaleme alan sanatçılar arasında konumlandırılabilir. İsmail Bozkurt’un bu türde ortaya koyduğu ürünleri, otobiyografik özellikler taşımaktadır. Aynı zamanda çağ romanları olarak nitelendirilebilecek bu eserler,

anı-roman bağlamında da değerlendirilebilir. Dolayısıyla tezli roman yazan Bozkurt, bu türde kaleme aldığı ürünlerinin teşekkülünde nesnelliği göz ardı etmez. Bu kurgusal yapıtlarında neden-sonuç ilişkisini bir araya getiren sanatçı, teknik bilgisi ile hayat tecrübesini harmanlar. Ayrıca yazar, yerel unsurları romanlarına taşıırken evrensel olanı yakalar. Sonuç itibarıyla Bozkurt, sanatta en çok önemseydiği tür olarak addettiği roman hususunda Kıbrıs Türk edebiyatında önemli işlere imza atar.

Realist akımın özelliklerini biçimine yansıtan Bozkurt, halk deyişlerine sıkça yer verir. Diyaloglardaysa yöresel dil özelliklerini, yer yer kullanır. Fiil cümleleri, yazarın tahkiyeli yapıtlarında ağırlıklıdır. Dolayısıyla sanatçının eserlerinde, hareketlilik ve akıcılık söz konusudur. Ayrıca İsmail Bozkurt'un tahkiyeli yapıtlarında, Kıbrıs Türk ağzında İngilizce etkisi sayılabilecek devrik cümlelerle karşılaşılır. Buna rağmen kurallı cümlelerin devrik cümlelerden kat be kat fazla olması, Türkçenin sentaktik yapısına uygun öykü ve romanlar kaleme aldığını gösterir. Bozkurt, farklı anlatım tekniklerine başvurarak ürünlerini zenginleştirir. Canlı, renkli, samimi ve sürükleyici bir üslubu olan yazar; varsıl kelime hazinesine sahiptir. Özetle çeşitli türlerde yapıt kaleme alan İsmail Bozkurt, Kıbrıs Türk edebiyatına getirdiği farklılık, yeni soluk ve teknik uygulamalarla hayat-sanat bağını kurarak şahsına özgü bir dil anlayışı ortaya koyar; kendi evrenini kurmayı başarır.

Hüseyin Nihâl Atsız'ın belirttiği üzere bir ağacın meyve verme koşullarını incelerken nasıl ki onun toprağını göz önünde bulundurmak gerekirse yazınsal bir eserin nasıl şekillendiğini idrak edebilmek için de o çağın mâzisini bilmek icap eder.⁷⁹² Kısacası ada tarihini ve Müslüman Kıbrıs Türklerinin geçmişten günümüze değin geçirdiği merhaleleri idrak etmek; İsmail Bozkurt'un yaşamını daha iyi anlamak, eserlerini kavramak ve incelemek için elzemdir.

Sonuç itibarıyla İsmail Bozkurt; romancılığı yanında deneme, seyahatname, anı, tiyatro ve öykü türlerinde eserler vücuda getirir. Bu ürünlerle Kıbrıs Türk edebiyatına katkıda bulunan yazar, farklı türleri başarılı bir şekilde kullanması ve üretkenliğiyle dikkat çeker. Bozkurt, Türk dünyasında ses getirmekle beraber yazınsal alanın farklı türlerinde verdiği yapıtlarla sanat dünyasında donanımlı bir hüviyete sahip olduğunu gösterir.

⁷⁹² Atsız, 2015: 13.

KAYNAKÇA

İsmail Bozkurt'un Eserleri

- Bozkurt, İ. (1987). *Kızıl Meydan'da Bir Uçak*. Cem Yayınevi, İstanbul.
- Bozkurt, İ. (1997). *Mangal*. Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa.
- Bozkurt, İ. (2001). *Puşkin'in Ağacı*. Zeytin Yayınları, Lefkoşa.
- Bozkurt, İ. (2005a). *Bir Gün Belki*. Cem Yayınevi, İstanbul.
- Bozkurt, İ. (2005b). *Bir Gecede*. Cem Yayınevi, İstanbul.
- Bozkurt, İ. (2006). *Bücür ile Gölge*. Zeytin Yayınları, Lefkoşa.
- Bozkurt, İ. (2007). *Yusufluklar Oldu mu?*. Cem Yayınevi, İstanbul.
- Bozkurt, İ. (2011a). *Evliya Çelebi'nin İzinde Kuzey Kıbrıs Seyahatnamesi*. Bengü Yayınları, Ankara.
- Bozkurt, İ. (2015). *Kıbrıs Türk Halkı'nın Siyaset Kurumu Üzerine Deneme*. Zeytin Yayınları, Lefkoşa.
- Bozkurt, İ. (2016). *Kaza*. Anahtar Ajans Yayınları, Lefkoşa.
- Bozkurt, İ. (2017). *Zirköy'den Mermertepe'ye (Kıbrıs'ta Direniş ve Mücahitlik Yılları/1 Nisan 1955-1968 Baharı)*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Bozkurt, İ. (2018). *Beştulum'dan Zirköy'e (Bir Kıbrıs Çocukluğu ve İlk Gençliği/1940-1963)*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Bozkurt, İ. ve Arnaut, F. (2006). *Yeniboğaziçi Halk Kültürü*. Doğu Akdeniz Üniversitesi Basımevi, Gazimağusa.

Yararlanılan Kaynaklar

- Adler, A. (2009a). *İnsanı Tanıma Sanatı*. Say Yayınları, İstanbul.
- Adler, A. (2009b). *Yaşamın Anlam ve Amacı*. Say Yayınları, İstanbul.
- Aksan, D. (2009). *Her Yönüyle Dil -Ana Çizgileriyle Dilbilim-*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Aktaş, Ş. (2000). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Aktaş, Ş. (2007). *Edebiyatta Üslûp ve Problemleri*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Aktaş, Ş. (2015). *Anlatma Esasına Bağlı Edebî Metinlerin Tahlili*. Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara.

- Akten, S. (2018). “İsmail Bozkurt’un Yusufçuklar Oldu mu? Romanında Aydın Dönemecindeki Bir Kişi”. *Üçüncü Uluslararası KIBATEK Kıbrıs Türk Edebiyatı ve Edebiyatçıları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 5-6 Mart 2018, KKTC, 2, 275-279.
- Alatlı, A. (2011). *Yaseminler Tüter mi Hâlâ*. Everest Yayınları, İstanbul.
- Altınova, B. (2003). “Kavram Kargaşası Çerçevesinde Edebî Bir Tür Olarak Hatıra”. *Türkbilig*, 6: 3-12.
- Altınova, B. (2014). “Kıbrıs Türklerinin Milli Mücadelesinin Ele Alınışı Açısından *Kıbrıs’ta Vuruşanlar* ve *Bir Gün Belki* Romanlarının Karşılaştırılması”. *Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi ve Bu Mücadelede TMT’nin Yeri II. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 31 Ekim-5 Kasım 2011, KKTC, 1, 365-375.
- Altınova, B. (2017). “İsmail Bozkurt’un Romanlarında Yapı ve Romanlardaki Sosyal Meseleler”. *Turnalar*, 68: 35-40.
- Altun, I. (2014). “İsmail Bozkurt’un Romanlarından Yola Çıkarak TMT Üzerine Bir Çözümleme”. *Kardeş Kalemler Aylık Avrasya Edebiyat Dergisi*, 89: 23-29.
- Altun, I. ve Demir, Z. (2018). “Bir Kıbrıs Kahramanının Zirköy-Mermertepe Yolculuğu”. *Üçüncü Uluslararası KIBATEK Kıbrıs Türk Edebiyatı ve Edebiyatçıları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 5-6 Mart 2018, KKTC, 2, 45-55.
- Anar, T. (2013). “Türk Edebiyatında Edebiyat Kanonu: Kanon, Kanona Girmek ve Kanona Müdahale”. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 1, 40-78.
- Argunşah, H. (2016). *Tarih ve Roman*. Kesit Yayınları, İstanbul.
- Arnaut, T. (2009). “Bir Gün Belki Romanının Değerlendirilmesi ve Romanda TMT’nin Yeri ve Önemi”. *Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi ve Bu Mücadelede TMT’nin Yeri Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 19-25 Ekim 2008, KKTC, 1, 417-428.
- Atak, H. (2011). “Kimlik Gelişimi ve Kimlik Biçimlenmesi: Kuramsal Bir Değerlendirme”. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi*, 3(1): 163-213.
- Atsız, H. N. (1990). *Bozkurtların Ölümü*. Baysan Basım ve Yayın, İstanbul.
- Atsız, H. N. (2015). *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Atsız, H. N. (2018). *Türk Ülküsü*. Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Atun, S. (2009a). “TMT Yıllarını Yansıtan Gazete Kupürleri”. *Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi ve Bu Mücadelede TMT’nin Yeri Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 19-25 Ekim 2008, KKTC, 2, 87-94.
- Atun, S. (2009b). *Kıbrıs Türk Edebiyatı*. Samtay Vakfı Yayınları, Lefkoşa.
- Atun, S. (2011). *Kıbrıs Türk Romanı -Örnekleme Tarihiçe-*. Samtay Vakfı Yayınları, Ankara.

- Atun, S. ve Fevzioğlu, B. (2004). *Kıbrıs Türk Edebiyatında Öykünün 107 Yıllık Kronolojik-Antolojik Tarihsel Süreci*. Samtay Vakfı Yayınları, Lefkoşa.
- Atun, S. ve Fevzioğlu, B. (2009). “TMT Yıllarında Kıbrıs Türk Basını’ndan Yedi Gazete”. *Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi ve Bu Mücadelede TMT’nin Yeri Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 19-25 Ekim 2008, KKTC, 1, 379-395.
- Aydın, E. (2012). “Kıbrıs Türk Dergiciliği”. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, 8: 159-172.
- Aylanç, M. (2011). *Kıbrıs Türk Romanında Göç*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Aylanç, M. (2016a). “İsmail Bozkurt’un Romanlarında Realist Roman Kişileri ve Karakterizasyon”. *Folklor-Edebiyat*, 87: 43-52.
- Aylanç, M. (2016b). “Anı-Roman Işığında Kıbrıs Türklerinin Tarihini Yeniden Okumak: Köklerimiz Nasıl Sallandı-Köklerimiz Tek Tek Sökülüyor”. *Turnalar*, 61: 22-30.
- Aylanç, M. (2017). *Kıbrıs Türk Romanı Eserler Sözlüğü*. Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Aylanç, M. (2018). “Kıbrıs Türk Romanında Savaş Karşıtlığı ve Hümanist Yaklaşımlar”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 55: 54-65.
- Aytaç, G. (1990). *Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler*. Gündoğan Yayınları, Ankara.
- Aytaç, G. (2013). *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*. Say Yayınları, İstanbul.
- Bachelard, G. (2017). *Mekânın Poetikası*. İthaki Yayınları, İstanbul.
- Bahtin, M. (2014). *Karnavaldan Romana*. Ayrıntı Yayınları, Ankara.
- Bahtin, M. (2015). *Dostoyevski Poetikasının Sorunları*. Metis Yayınları, İstanbul.
- Banguoğlu, T. (2000). *Türkçenin Grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Baudrillard, J. (2013). *Tüketim Toplumu*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Bayır, A. (2014). “Kıbrıs Türk Var Oluş Mücadelesinin Edebiyata Yansıması”. *Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi ve Bu Mücadelede TMT’nin Yeri II. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 31 Ekim-5 Kasım 2011, KKTC, 3, 233-273.
- Bektaş, Z. (2014). “Türk Dünyasında 2014 Yılıının Edebiyat Adamı İsmail Bozkurt ile Söyleşi”. *Kardeş Kalemler Aylık Avrasya Edebiyat Dergisi*, 89: 7-11.
- Bektaş, A. (2012). *İsmail Bozkurt’un Romanlarının İncelenmesi*. Yayımlanmamış Lisans Tezi. Yakın Doğu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Lefkoşa.
- Belge, M. (2004). “Türkiye’de Kanon”. *Kitap-lık*, 68: 54-59.
- Besim, F. (2011). *Tarihe Sözüm Var*. Galata Yayınları, İstanbul.

- Bourneur, R. ve Quellet, R. (1989). *Roman Dünyası ve İncelemesi*. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Boynukara, H. (1997). *Romanda Bakış Açısı ve Anlatılış*. Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- Bozkurt, İ. (1992). “Yeni Dünya Düzeni ve Kıbrıs”. *Ortam* (14 Ağustos), s. 14.
- Bozkurt, İ. (1996). “Kıbrıs Türk Edebiyatında Roman”. *Kıbrıs Araştırmaları Dergisi*, 3: 209-215.
- Bozkurt, İ. (2000). “Var Oluş Mücadelemizden Anılar”. *Kıbrıs’ta Türk Varlığı Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 17 Kasım 2000, Lefkoşa, 195-198.
- Bozkurt, İ. (2009a). “TMT’ye Katılmam ve İlk Çalışmalarım”. *Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi ve Bu Mücadelede TMT’nin Yeri Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 19-25 Ekim 2008, KKTC, 2, 55-57.
- Bozkurt, İ. (2009b). “Lárnaka Sancağı Geçitkale Kovanı Örneğinde TMT’nin İnsan Kaynağı”. *Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi ve Bu Mücadelede TMT’nin Yeri Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 19-25 Ekim 2008, KKTC, 1, 203-214.
- Bozkurt, İ. (2009c). “Kıbrıs Türklerinde Halk Edebiyatı Bakımından Destan Geleneği”. *Bay Aktüel Kültür Sanat Dergisi*, 161: 32-35.
- Bozkurt, İ. (2009d). “Eleştiri”. *Bay Aktüel Kültür Sanat Dergisi*, 161: 22.
- Bozkurt, İ. (2009e). “Kıbrıs Türklerinin Var Oluş Savaşımı ve Bu Savaşında Geçitkale-Boğaziçi Direnişi”. *I. Uluslararası Kıbrıs Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 21-23 Kasım 2008, Ankara, 1, 547-565.
- Bozkurt, İ. (2010). “Geçitkale-Boğaziçi Direnişi’nin Şiirlerle Mücahit Gazetesine Yansıması”. *Kıbrıs Türk Var Oluş Mücadelesi’nin Edebiyata Yansıması Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 14 -15 Mayıs 2009, KKTC, 137-157.
- Bozkurt, İ. (2011b). “Mücahit Gazetesine Yansıyan İki Olay: Boğaziçi Direnişi ve Cengiz Topel Olayı”. *II. Uluslararası Kıbrıs Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 21-25 Ekim 2010, İzmir, 2, 71-86.
- Bozkurt, İ. (2012). “Kıbrıs Türk Halkının Var Oluş Savaşımı ve Devletleşme Süreci”. *2011’de KKTC Fırsatlar ve Tehditler Çalıştayı Bildiriler Kitabı*, 5 Mart 2011, Ankara, 25-41.
- Buhara, K. (1991). “Yusuçuklar Oldu mu?”. *Ortam* (6 Ocak), s. 15.
- Buyrukçu, M. (2014). “Kıbrıslı Yazar İsmail Bozkurt’un Kitabı Yusuçuklar Oldu mu? Bir Halkın Romanı”. *Kardeş Kalemler Aylık Avrasya Edebiyat Dergisi*, 89: 44-45.
- Cahit, N. (2005). “Bir Gecede Roman...”. *Yenidüzen* (8 Haziran), s. 19.
- Campbell, J. (2010). *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*. Kabalcı Yayınları, İstanbul.

- Cebeci, O. (2013). *Metafor ve Şiir Dilinin Yapısı*. İthaki Yayınları, İstanbul.
- Cihangir, Y. (2013). *Kıbrıs Türk Tiyatro Yazınının Başlangıç Yılları ve Safa Yahut Netice-i İbtıla*. Comment Grafik ve Yayıncılık, Lefkoşa.
- Cihangir, Y. (2014). “Kıbrıs Türk Milli Mücadele Romanlarında, Roman Kahramanı Olarak TMT Mensupları”. *Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi ve Bu Mücadelede TMT’nin Yeri II. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 31 Ekim-5 Kasım 2011, KKTC, 3, 325-334.
- Civan, M. (2018). “Kıbrıs Yazarları ile İsmail Bozkurt’un Eserlerinde Kıbrıs Türk Edebiyatının Rumeli ve Anadolu Kaynakları”. *Üçüncü Uluslararası KIBATEK Kıbrıs Türk Edebiyatı ve Edebiyatçıları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 5-6 Mart 2018, KKTC, 2, 143-149.
- Çavuşev, İ. (2000). “Yusuçuklar Oldu mu? Romanında Kıbrıs Yaşamı ve Davası”. *III. Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi Bildiriler Kitabı*, 13-17 Kasım 2000, Gazimağusa, 2, 319-337.
- Çetin, N. (2013). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Öncü Kitap, Ankara.
- Çetintaş, D. (2016). *Türk Edebiyatında Biyografik Anlatı ve Romanlar*. Kesit Yayınları, İstanbul.
- Çetişli, İ. (2003). *Batı Edebiyatında Edebî Akımlar*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Çetişli, İ. (2004). *Metin Tahlillerine Giriş-II (Hikâye-Roman-Tiyatro)*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Çevik, M. (2015). “İsmail Bozkurt’un Romanlarını İdeolojik Folklor Kuramı Bağlamında Okumak”. *Kıbrıs Türk Kültür ve Edebiyatları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 15-16 Mayıs 2014, Lefkoşa, 207-214.
- Çeviksoy, O. (2014). “Geç Kalmış Bir Yazı ya da Bozkurt’un Konukları”. *Kardeş Kalemler Aylık Avrasya Edebiyat Dergisi*, 89: 62-67.
- Çıkla, S. (2007). “Türk Edebiyatında Kanon ve İnkılâp Kanonu”. *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 13-14: 47-68.
- Çiftlikçi, R. (1998). “Kıbrıs Türk Romanında İsmail Bozkurt Fenomeni”. *İkinci Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi Bildiriler Kitabı*, 24-27 Kasım 1998, Gazimağusa, 3, 117-125.
- Demir, N. (2002). “Kıbrıs Ağızları Üzerine”. *Scholarly dept and accuracy. A Festschrift to Lars Johanson*. Lars Johanson Armağanı, Ankara, 100-110.
- Demiryürek, M. (2007). *Bir İstanbul Bilgesi: Sermet Muhtar Alus (1887-1952)*. Kitap Yayınevi, İstanbul.

- Demiryürek, M. (2010). *Roman İncelemesinin Teorik Temelleri ve Uygulamaları: Orhan Hançerlioğlu, Hikâyeden Öte Romandan Beri*. Akademik Kitaplar, İstanbul.
- Develioğlu, F. (2000). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Aydın Kitabevi, Ankara.
- Doğan, A. (2008). “Bekir Kara’nın Romanları ve Romancılığı”. *III. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildiriler Kitabı*, 25-28 Eylül 2008, Lefke, 261-277.
- Eagleton, T. (2014). *Edebiyat Kuramı*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Ecevit, Y. (2014). *Türk Romanında Postmodern Açılımlar*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Ekici, M. (2000). “Halk, Halk Bilimi ve Halk Bilgisi Üzerine Bir Deneme”. *Millî Folklor*, 45: 2-8.
- Erbek, M. (2002). *Çatal Höyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri*. KTB Yayınları, Ankara.
- Ercilasun, B. (2004). “Bir Kıbrıs Romanı: Yusufçuklar Oldu mu?”. *Arayışlar*, 11: 19-25.
- Ercilasun, B. (2008). “İsmail Bozkurt ve Romanları”. *III. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildiriler Kitabı*, 25-28 Eylül 2008, Lefke, 115-132.
- Ercilasun, B. (2013). *Türk Roman ve Hikâyesi Üzerine*. Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ergin, M. (1998). *Türk Dil Bilgisi*. Bayrak Yayınları, İstanbul.
- Erikson, E. (1984). *İnsanın Sekiz Çağı*. Birey ve Toplum Yayınları, Ankara.
- Ersoy, Y. (1998). *Kıbrıs Türk Tiyatro Hareketi*. Peyak Kültür Yayınları, Lefkoşa.
- Fedai, H. (2002). “Yusufçuklar Oldu mu?”. *Kıbrıs Türk Kültürü Bildiriler Kitabı-I*, 22 Mayıs 2002, KKTC, 207-208.
- Forster, E. M. (2016). *Roman Sanatı*. Milenyum Yayınları, İstanbul.
- Freud, S. (2012). *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi*. Alter Yayıncılık, Ankara.
- Fromm, E. (1981). *Freud Düşüncesinin Büyüklüğü ve Sınırları*. Arıtan Yayınları, İstanbul.
- Girard, R. (2001). *Romantik Yalan ve Romansal Hakikat (Edebî Yapıda Ben ve Öteki)*. Metis Yayınları, İstanbul.
- Göka, E. (2002). “Plasebo Kavramı ve Plasebo Etkisi”. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13(1): 58-64.
- Grabar, S. (2005). “İsmail Bozkurt’un Bir Gün Belki Romanının Edebî Özellikleri”. *XI. Uluslararası Edebiyat Şöleni Bildiriler Kitabı*, 23-28 Ekim 2005, KKTC, 456-458.
- Grabar, S. (2014). “İsmail Bozkurt’un Bir Gün Belki Romanının Edebî Özellikleri (Pavlo Volvaç’ın Klyasa ve Vasil Slapçuk’un Slipty Dojd Romanları ile Kıyaslama)”. *Kardeş Kalemler Aylık Avrasya Edebiyat Dergisi*, 89: 49-50.
- Hall, C. S. ve Nordby, V. J. (2016). *Jung Psikolojisinin Ana Çizgileri*. Cem Yayınları, İstanbul.

- Hana, B. B. (2015). “Sözlü Kültürden Medyaya Metinlerarası Bir Örnek: Bin Boğalar Efsanesi Romanı ve Beyaz Gelincik Dizisi”. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 35: 116-128.
- Hippler, J. (2007). *Ulus İnşası*. Versus Kitap, İstanbul.
- Huyssen, A. (1999). *Alacakaranlık Anıları: Bellek Yitimi Kültüründe Zamanı Belirlemek*. Metis Yayınları, İstanbul.
- İnal, T. (2018). “Umutsuzluk-Umut İkileminde İki Kıbrıs Romanı: *Bütün Kapılar Kapandı-Özker Yaşın/Bir Gün Belki-İsmail Bozkurt*”. *Üçüncü Uluslararası KIBATEK Kıbrıs Türk Edebiyatı ve Edebiyatçıları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 5-6 Mart 2018, KKTC, 2, 321-328.
- Jung, C. G. (2006). *Analitik Psikoloji*. Payel Yayınevi, İstanbul.
- Kabataş, O., Akyl M., Atamert F., Sabancı T., Gezer, E., Müezzın, C. O., Batkan, N., Parlan, N. (2007). *Kıbrıs Türk Edebiyatı II. Kitap*. K. T. Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Kahhar, T. (2009). “Kıbrıs Türk Nesrinde Milli Mücadele ve TMT Konusu”. *Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi ve Bu Mücadelede TMT’nin Yeri Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 19-25 Ekim 2008, KKTC, 1, 397-407.
- Kahhar, T. (2014). “TMT ve Enosis Konusunun Dünyaya Tanıtılmasında Kıbrıs Araştırmaları Dergisi ve İnternet Yayınlarının Rolü”. *Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi ve Bu Mücadelede TMT’nin Yeri II. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 31 Ekim-5 Kasım 2011, KKTC, 2, 145-158.
- Kantemir, E. (1973). “Gerçekçilik”. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1): 139-155.
- Kaplan, M. (1993). *Tevfik Fikret*. Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Kaplan, M. (2000). *Hikâye Tahlilleri*. Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Karaağaç, G. (2002). *Dil, Tarih ve İnsan*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Karaburgu, O. (2001). *Reşat Nuri Güntekin’in Hikâyeleri Üzerinde Bir İnceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Karaburgu, O. (2006). “Cemil Meriç’in Dil ve Edebiyat Üzerine Düşünceleri”. Yılmaz, M. (Ed.). *Cemil Meriç*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 185-189.
- Karaburgu, O. (2008). “Postmodern Anlatılarda Zaman”. *Hece (Postmodern Özel Sayısı)*. (138-139-140): 363-367.
- Karaburgu, O. (2009). “Roman Dili Üzerine Bazı Dikkatler...”. *Mai*, 2: 42-45.

- Karaburgu, O. (2012a). *Şâirin Sahneye Düşen Gölgesi: Abdülhak Hâmid Tarhan'ın Tiyatro Eserleri Üzerine Bir İnceleme*. Kesit Yayınları, İstanbul.
- Karaburgu, O. (2012b). "Mekânın Hikâyesi". *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, 8: 177-179.
- Karaburgu, O. (2018). "Postmodernizm". Yivli, O. (Ed.). *Batı Edebiyatında Akımlar*, Günce Yayınları, Ankara, 260-280.
- Karaca, B. (2015). "İsmail Bozkurt'un Kurmaca Eserleri Üzerine". *Turnalar*, 60: 31-34.
- Karaca, B. (2018). "Edebiyat ve Sinema Etkileşimine Bir Örnek: İsmail Bozkurt'un Eserlerinde Zaman ve Mekân Kurgusunun Analizi". *Üçüncü Uluslararası KIBATEK Kıbrıs Türk Edebiyatı ve Edebiyatçıları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 5-6 Mart 2018, KKTC, 1, 149-155.
- Karaçal, Ş. (2010). *Konya İlinde Yaşayan 0-17 Yaş Grubu Çocuklarda Uyku Bozukluklarının Sıklığı*. Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi. Selçuk Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Konya.
- Karakartal, O. (2014). "Kıbrıs Türk Gezi Edebiyatı'nda Bir Öncü Eser: İsmail Bozkurt ve Kuzey Kıbrıs Seyahatnamesi". *Kardeş Kalemler Aylık Avrasya Edebiyat Dergisi*, 89: 46-48.
- Kaynar, G. (2014). *Otobiyografik Belleğin Çocukluk Örselenmesini Takip Eden Depresif Belirtilerle İlişkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kefeli, E. (2009). *Metinlerle Batı Edebiyatı Akımları*. Akademik Kitaplar, İstanbul.
- Kefeli, E. (2013). "Kıbrıs Türk Edebiyatında Roman: Tarih, Bellek, İnsan". XXIV. *Uluslararası KIBATEK Edebiyat Şöleni Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 30 Ekim-3 Kasım 2013, Alanya, 125-128.
- Keser, U. (2007). *Kıbrıs'ta Yeraltı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilâtı (1950-1963)*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Koçakoğlu, B. (2009). *Aşkın Şizofrenik Hâli Sevim Burak*. Palet Yayınları, Konya.
- Koçakoğlu, B. (2012). *Anlamsızlığın Anlamı Postmodernizm*. Hece Yayınları, Ankara.
- Kokurcan, A. ve Özsan H. H. (2012). "Travma Kavramının Psikiyatri Tarihindeki Seyri". *Kriz Dergisi*, 20(1-3): 19-24.
- Kolcu, A. İ. (2005). *Öykü Sanatı*. Salkımsöğüt Yayınları, Ankara.
- Kolcu, A. İ. (2012). *Çağdaş Türk Dünyası Edebiyatı*. Salkımsöğüt Yayınevi, Erzurum.
- Köksal, H. (2002). *Millî Destanlarımız ve Türk Halk Edebiyatı*. Toker Yayınları, İstanbul.
- Kuchkarova Xudarbeyganovna, M. (2018). "Babahan Şerif Tercümesinde *Mangal*: Orijinal ve Tercüme Metinlerin Karşılaştırmalı Tipolojik Analizi". *Üçüncü Uluslararası*

- KIBATEK Kıbrıs Türk Edebiyatı ve Edebiyatçıları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 5-6 Mart 2018, KKTC, 2, 67-74.
- Kudret, C. (2003). *Örneklerle Edebiyat Bilgileri-II*. İnkılâp Yayınları, İstanbul.
- Kumbarovski, R. (2014). “Avrupa’nın Büyük Efsanesi (Miti) (Ya da Yeni Yaratıcı Romanın Yazarı)”. *Kardeş Kalemler Aylık Avrasya Edebiyat Dergisi*, 89: 51-53.
- Kundera, M. (1989). *Roman Sanatı*. Afa Yayınları, İstanbul.
- Maden, S. (2008). “Türk Edebiyatında Seyahatnameler ve Gezi Yazıları”. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 37: 146-158.
- Mengi, N. (2005). “Bir Edebi Tür Olarak Deneme ve Türk Edebiyatındaki Yeri”. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2): 353-368.
- Mercan, H. (2000). “Bizden Biri Bir Kemal’in Romanı”. *Turnalar*, 6-7: 48.
- Meriç, C. (1998). *Kırk Ambar*. İletişim Yayınları, Ankara.
- Moran, B. (2010). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Mutlu, S. (2017). “Yolların Sonu’nda Tarihî Mekânlar Üzerine Bir İnceleme”. *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1: 157-178.
- Mutlu, S. (2018). “Ölümü Bekleyen Tırtıldan Kelebeğe Merhaba (Kıbrıs Türk Edebiyatı Yazarlarından İsmail Bozkurt’un *Zirköy’den Mermertepe’ye* Adlı Mücahitlik Anıları Üzerine)”. *Güncel Sanat*, 53: 75-78.
- Narlı, M. (2002). “Romanda Zaman ve Mekân Kavramı”. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(7): 91-106.
- Nesim, A. (1997). “Kıbrıs Türk Edebiyatında Kimlik ve Toplumsal Konular”. *Kıbrıs Araştırmaları Dergisi*, 3(3): 291-300.
- Nesim, A. (1998). “Gelişme Döneminde Kıbrıs Türk Edebiyatı”. *Birinci Uluslararası Kıbrıs ve Balkanlar Türk Edebiyatları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 3-6 Mart 1998, Gazimağusa, 167-173.
- Nesim, A. (2005). “İsmail Bozkurt’un *Bir Gecede* Romanını Okurken”. *Turnalar*, 20: 7.
- Olgun, İ. (1972). “Anı Türü ve Türk Edebiyatında Anı”. *Türk Dili Dergisi Anı Özel Sayısı*, 246: 403-427.
- Onuş, E. (2016). “Kıbrıs’ta Tarihî-Belgesel Oyuna Bir Örnek: Sevil Emirzade ve Con Rifat Adlı Eseri”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 26: 429-442.
- Onuş, E. (2018). “Susuzluk Sorununun Kıbrıs Türk Yazınına Yansıması Üzerine”. *Üçüncü Uluslararası KIBATEK Kıbrıs Türk Edebiyatı ve Edebiyatçıları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 5-6 Mart 2018, KKTC, 1, 255-266.

- Oral, M. (2009). "TMT'nin Geçitkale Teşkilatı (1957-1967)". *Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi ve Bu Mücadelede TMT'nin Yeri Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 19-25 Ekim 2008, KKTC, 1, 277-287.
- Oral, M. (2014). "Kıbrıs'ın Kültür Ağacı: İsmail Bozkurt". *Kardeş Kalemler Aylık Avrasya Edebiyat Dergisi*, 89: 5-6.
- Öncül, T. (1992). "Yusufoçuklar Oldu mu?"dan Romana Giden Yol". *Türk Bankası Kültür Sanat Dergisi*, 10: 18-19.
- Özakman, T. (2006). *Çılgın Türkler Kıbrıs*. Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Özkırımlı, A. (1982). *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*. Cem Yayınları, İstanbul.
- Özön, M. N. (1934). *Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul Devlet Matbaası.
- Özön, M. N. (2000). *Osmanlıca-Türkçe Sözlük*. İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- Parla, J. (2004). "Edebiyat Kanonları". *Kitap-lık*, 68: 51-53.
- Parla, J. (2009). *Babalar ve Oğullar*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Pençe, A. (2006). *İsmail Bozkurt Hayatı Edebi Kişiliği ve Eserleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Doğu Akdeniz Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü, Gazimağusa.
- Pertev Kardeşler Film ve Prodüksiyon (Yapımcı), Pertev, R. (Senarist) ve Tanpınar, F. (Yönetmen). (2007). *Kayıp Otobüs* [Ulusal Belgesel Film]. KKTC.
- Ricoeur, P. (2012). *Hafıza, Tarih, Unutuş*. Metis Yayınları, İstanbul.
- Sadıkoğlu, S. (1997). "Bir Kendini Gerçekleştirme Romanı: *Mangal*". *Kıbrıs*, s. 33.
- Sağlık, Ş. (2002). "Kurmaca Âlemin Kurmaca Sözcüklerinden Romanda Zaman-Mekân-Tasvir". *Hece Türk Romanı Özel Sayısı*, 65-66-67: 130-163.
- Sağlık, Ş. (2008). "Modern/Postmodern Öykü ve Romanda Anlatıcının Değişimi ve İşlevi". *Hece*, 138-139-140: 297-310.
- Sattarova, G. (2016). "İsmail Bozkurt Hikâyelerinde Ele Alınan Sosyal Sorunlar". *II. Kıbrıs Türk Edebiyatı ve Edebiyatçıları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 12-13 Mayıs 2016, Ankara, 271-273.
- Sazyek, H. (2002). "Türk Romanında Postmodernist Yöntemler ve Yönelimler". *Hece (Türk Romanı Özel Sayısı)*, 65-66-67: 493-509.
- Sazyek, H. (2004). "Romanda Temel Anlatım Yöntemleri Üzerinde Bir Sınıflandırma Çalışması". *Folklor-Edebiyat*, 10(4): 103-118.
- Sazyek, H. (2015). *Roman Terimleri Sözlüğü*. Hece Yayınları, Ankara.
- Schacter, D. L. (2010). *Belleğin İzinde*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Selçuk, Z. (2000). *Gelişim ve Öğrenme*. Nobel Yayınları, Ankara.

- Singleton, J. (2001). “(Kısa) Öykü”. *Adam Öykü*, 34: 37-43.
- Stevick, P. (1988). *Roman Teorisi*. Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Şahin, E. (2014). “Bir Gecede Neler Yaşanır?”. *Kardeş Kalemler Aylık Avrasya Edebiyat Dergisi*, 89: 54-61.
- Şengül, M. B. (2010). “Romanda Mekân Kavramı”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(11): 528-538.
- Şengül, M. B. (2011). “Romanda Zaman Kavramı”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(16): 428-435.
- Şerif, B. M. (2009). “İsmail Bozkurt’un Romanlarında Kıbrıs Türklerinin Milli Mücadele Konusu”. *Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi ve Bu Mücadelede TMT’nin Yeri Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 19-25 Ekim 2008, KKTC, 1, 37-42.
- Şerif, B. M. (2014). “Türk Dünyasının Büyük Nimeti İsmail Bozkurt”. *Kardeş Kalemler Aylık Avrasya Edebiyat Dergisi*, 89: 12-18.
- Taşpolatova, N. (2009). “Kıbrıs Türk Edebiyatında Milli Mücadele Konusu ve Onun Özbek Basınında Tanıtılması”. *Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi ve Bu Mücadelede TMT’nin Yeri Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 19-25 Ekim 2008, KKTC, 1, 299-307.
- Tekelioğlu, O. (2003). “Edebiyatta Tekil Bir Ulusal Kanonun Oluşmasının İmkânsızlığı Üzerine Notlar”. *Doğu-Batı*, 22: 65-77.
- Tekin, M. (2016). *Roman Sanatı*. Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Todorov, T. (2008). *Poetikaya Giriş*. Metis Yayınları, İstanbul.
- Tomat Yılmaz, A. (2018). “İsmail Bozkurt’un *Mangal* Adlı Romanında Oidipus Kompleksi Görünümleri”. *Üçüncü Uluslararası KIBATEK Kıbrıs Türk Edebiyatı ve Edebiyatçıları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 5-6 Mart 2018, KKTC, 1, 135-141.
- Topçu, N. (2001). *Sosyoloji*. Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Turan, M. (2000). “Çağdaş Kıbrıs Türk Romanında Tarih ve Kimlik Sorunu”. *Üçüncü Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi Bildiriler Kitabı*, 13-17 Kasım 2000, Gazimağusa, 307-317.
- Turan, M. (2004). *Kültür-Kimlik Ekseninde Türk Edebiyatı*. Ürün Yayınları, Ankara.
- Turan, M. (2009). “Kıbrıs Türk Romanında TMT Olgusu”. *Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi ve Bu Mücadelede TMT’nin Yeri Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 19-25 Ekim 2008, KKTC, 1, 231-238.
- Turan, M. (2016). “Kıbrıs Türk Romanında Çıkarma Harekâtı”. *Turnalar*, 62: 3-10.
- Uçman, A. (2014). *Ahmet Hamdi Tanpınar Edebiyat Dersleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Uraz, M. (1994). *Türk Mitolojisi*. Düşünen Adam Yayınları, Ankara.

- Ülgener, S. (1983). *Zihniyet, Aydınlar ve İzm'ler*. Mayaş Yayınları, Ankara.
- Veliyev, İ. Ö. (2014). “Muasır Bedî Edebiyatı Şexsiyyet ve Millî Azadlık Düşünceleri (KKTC Yazarı İsmail Bozkurt'un *Manqal* Romanı Esasında)”. *Kardeş Kalemler Aylık Avrasya Edebiyat Dergisi*, 89: 19-22.
- Wehr, G. (2012). *Carl Gustav Jung*. Şule Yayınları, İstanbul.
- Yalçın, A. (2002). *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı (1920-1946)*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Yalçın, N. (1995). “*Mangal*”. *Milliyet Sanat*, 364: 54-55.
- Yavuz, H. (2013). *Türkiye'nin Zihin Tarihi*. Timaş Yayınları, İstanbul.
- Yavuzalp, E. (1993). *Kıbrıs Yangınında Büyükelçilik*. Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Yavuzer, H. (2005). *0-6 Yaş Çocuğunun Gelişimi*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yeniasır, M. (2005). “Kıbrıs Türk Edebiyatı'nda Öykü ve Roman”. *XI. KIBATEK-YDÜ Uluslararası Edebiyat Şöleni Bildiri Kitabı*, 23-28 Ekim 2005, Lefkoşa, 330-335.
- Yeniasır, M. (2013). “Tarih-Edebiyat İlişkileri Bağlamında İsmail Bozkurt'un *Bir Gecede* İsimli Romanının İncelenmesi”. *XXIV. Uluslararası KIBATEK Edebiyat Şöleni Bildiriler Kitabı*, 20-24 Mart 2013, KKTC, 365-372.
- Yeniasır, M. ve Gökbulut, B. (2017). “İsmail Bozkurt'un *Bir Gün Belki* İsimli Romanında Kıbrıs Türk Folkloruna Dair Tespitler”. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 3: 492-504.
- Yılmaz, Z. ve Okumuş, R. (1996). *Kıbrıs Türk Nesri*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Yörükoğlu, A. (2002). *Çocuk Ruh Sağlığı*. Özgür Yayıncılık, İstanbul.

Söyleşiler

- Mutlu, S. (15 Ağustos 2017). İsmail Bozkurt ile söyleşi. ByOtell, İstanbul.
- Mutlu, S. (16 Ağustos 2017). İsmail Bozkurt ile söyleşi. ByOtell, İstanbul.
- Mutlu, S. (17 Ağustos 2017). İsmail Bozkurt ile söyleşi. ByOtell, İstanbul.
- Mutlu, S. (26 Nisan 2018). İsmail Bozkurt ile söyleşi. Luxor Garden Hotel, Kocaeli.
- Mutlu, S. (27 Nisan 2018). İsmail Bozkurt ile söyleşi. Luxor Garden Hotel, Kocaeli.

İnternet Kaynakları

Akay, C., “Kıbrıs Türk Halkı’nın Siyaset Kurumu Üzerine Deneme”. *Kıbrıs Gazetesi*.

<http://arsiv.kibrisgazetesi.com/?p=661335>, (erişim tarihi: 19.07.2017).

Çelik, G., “Yaşlı ve Kırılgan Hastalarda Psikososyal Yaklaşım”.

<http://www.acibademhemsirelik.com/e-dergi/114/docs/ug2.pdf>, (erişim tarihi: 23.04.2018).

Mortan, K., “Kaza=Bir Yüzleşme”. *Kıbrıs Gazetesi*.

<https://www.kibrisgazetesi.com/yazarlar/konuk-yazar/kaza-bir-yuzlesme/6570>, (erişim tarihi: 27.11.2018).

Özenci, A., “Tarihle Birleşmiş Aşk Hikâyesi”. *Kıbrıs Gazetesi*.

<https://www.kibrisgazetesi.com/haber/tarihle-birlesmis-ask-hikayesi/8828>, (erişim tarihi: 28.11.2018).

Tolgay, A., “İsmail Bozkurt’a Teşekkürler...”. *Kıbrıs Gazetesi*.

<http://arsiv.kibrisgazetesi.com/?p=617012>, (erişim tarihi: 19.07.2017).

EK 1-BELGELER VE FOTOĞRAFLAR

TÜRKİYE CUMHURİYETİ NÜFUS CÜZDANI	
	
Soyadı: BOZKURT	
Adı: İSMAIL	
Anne adı: HÜSEYİN	
Emine	
Doğum yeri: BOĞAZICI	Doğum tarihi: 24.02.1940

EVLİ	İSLAM
ANKARA	ALTINDAĞ
KONSOLÖSLÜKLAR	
LEFKOŞA	YENİDEN
B.N.: 49053	AYŞE ARGÜN MEMUR
EMİN EMEL ERGİLMAZ MILAVİN KONSOLÖS	
Tarih: 11.08.2005	

Belge 1 İsmail Bozkurt'un Türkiye Cumhuriyeti Nüfus Cüzdanı

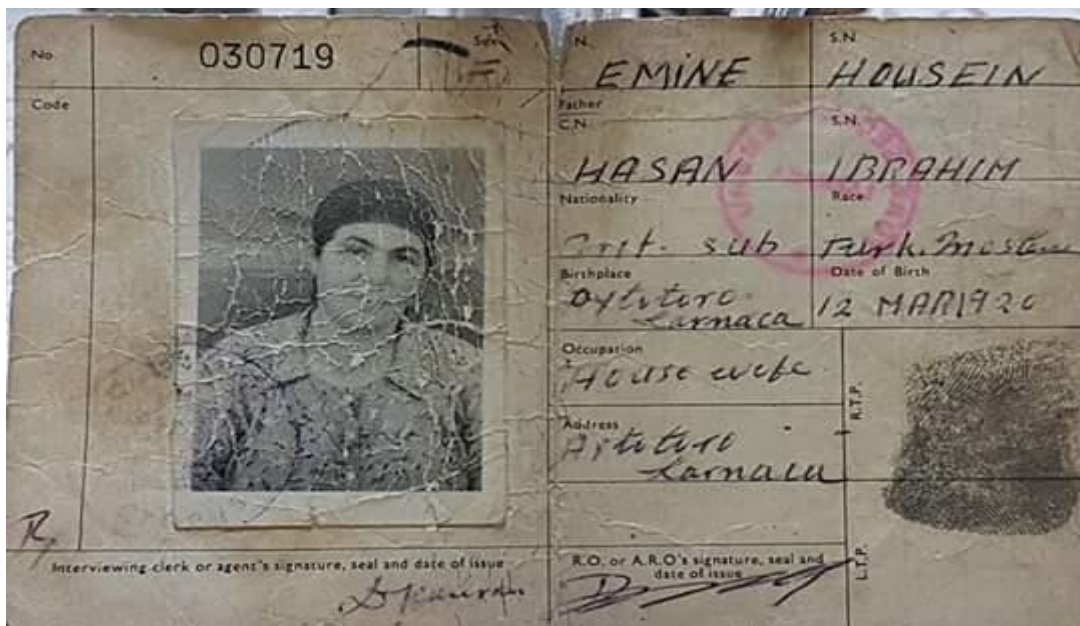
KİMLİK NO.	
KUZAY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ KİMLİK KARTI	CİNSİYET: E.
Nº	KART DAIRESİ MÜDÜRÜ
TARİH: 18 Ocak, 1987	

ADI: İsmail	SOYADI: Bozkurt
DOĞUM YERİ: Boğazıcı-1'ka	DOĞUM TARİHİ: 24.02.1940
İŞİ: Mülkiyet	UYRUGU: K.K.T.C.
BABANIN ADI: Hüseyin	SOYADI: Bozkurt
ANANIN ADI: Emine	SOYADI: Bozkurt
ADRES: Y. Boğazıcı-1/82.	

Belge 2 İsmail Bozkurt'un Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Kimlik Kartı

Belge 3 İsmail Bozkurt'un Babası Hüseyin Bozkurt'un 1968 Yılına Ait Sürücü Belgesi

Belge 4 İsmail Bozkurt'un Annesi Emine Bozkurt'a Ait Kimlik Belgesi

Belge 5 İsmail Bozkurt'un Lisans Diploması

(Maliye Formu 19)

No: 31060

Form D
1/1998 Aile (Evlenme ve Boşanma) Yasası madde 13 (3)
tahtında

EVLENME BELGESİ

Akden yapıldığı Tarih: 21 Eylül 1966
Evlenme Sicilindeki Sıra No: 8135

Karı	Koca
Rahme Ali Dede	İsmail Bozkurt
Bogazici, 24/2/1940	Bogazici, 24/2/1940
KC	KC
Çağatay	Memur
Ali Dede Mustafa	Hüseyin İsmail
Emine Ali Dede	Emine Hüseyin
Adı ve Soyadı	
Doğduğu yer ve tarih	
Uyruğu	
İşi	
Babasının Adı	
Anasının Adı	

Yukarıda isimleri geçen şahısların
tarihinde evlendikleri beyan olunur.

21/9/1966

Evlendirme Memurluğunda

(İmza ve Mühür)

Aslına Uygundur
Mukayyit
1214104

Evlendirme Memuru

Belge 6 İsmail ve Rahme Bozkurt'un Evlenme Belgeleri

Belge 7 İsmail Bozkurt'un 10.09.1963 Tarihli Basın Kartı

**Fotoğraf 1 İsmail Bozkurt, 1950 Yılında Boğaziçi (Aytotro) İlkokulunda
(En arka sırada sağdan üçüncü kişi)**

**Fotoğraf 2 İsmail Bozkurt, Lârnaka Türk Ortaokulunda
(Orta sırada sağdan ikinci)**

**Fotoğraf 3 İsmail Bozkurt, Mağusa Namık Kemal Lisesinde
(19 Mayıs'ta yaptığı konuşmasından bir kare)**

Fotoğraf 4 Mücahit Komutanlığı Yıllarından Bir Kare/1964

Fotoğraf 5 Mücahit Komutanlığı Yıllarından Bir Kare/1966

Fotoğraf 6 Mücahitlerle Beraber Geçitkale'de

Fotoğraf 7 İsmail Bey ve Rahme Hanım'ın Dünyaevine Girişlerinden Bir Kare/1966

**Fotoğraf 8 Bozkurt Ailesi
(İsmail, Rahme, Günay, İdil ve Orkun Bozkurt)**

**Fotoğraf 9 T.C. Meclisi Başkanlığına Seçildiği
Günün Ertesinde Basına Yansıyan Haberlerden
Bir Kare**

Fotoğraf 10 Bozkurt, Meclis Kürsüsünde

Fotoğraf 11 İsmail Bozkurt, KTFD Meclisinde

Fotoğraf 12 İsmail Bozkurt, Resmî Ziyaretler Öncesi Anıtkabir’de

Fotoğraf 13 İsmail Bozkurt, Atatürk Meydanı’nda Halka Hitap Ederken

Fotoğraf 14 İsmail Bozkurt, Rauf Denктаş ve Arkadaşlarıyla

Fotoğraf 15 İsmail Bozkurt, Rahme Bozkurt'la Çalışma Odasında

Fotoğraf 16 İsmail Bozkurt, Kitap İmzalarken

Fotoğraf 17 İsmail Bozkurt, “KIBATEK ÖYKÜ SEMPOZYUMU”nda Konuşurken

Fotoğraf 18 İsmail Bozkurt, Sempozyum Açılış Konuşmasını Yaparken

Fotoğraf 19 İsmail Bozkurt ve Torunu

EK 2-İSMAİL BOZKURT'UN KRONOLOJİK BİYOGRAFİSİ

24 Şubat 1940:Boğaziçi'nde doğdu.

1946 - 1952 :Boğaziçi İlkokulu (Bu okulun eski adı, “Aytotro İlkokulu”dur.)

1952 - 1955 :Lârnaka Türk Ortaokulu (Okulun adı kısa bir süre sonra “Bekirpaşa Türk Ortaokulu” olarak değiştirilir.)

1955 - 1958 :Mağusa Namık Kemal Lisesi (1956'da *Her Şey Vatan İçin* adlı tiyatro eserini kaleme alır.)

1958 - 1962 :Ankara Üniversitesi (Siyasal Bilgiler Fakültesi)

1962 - 1964 :Lefkoşa Türk Cemaat Meclisi Belediyeler Müfettişliği

1964 - 1966 :Geçitkale/Köfünye Mücahit Komutanlığı (*Mücahit* adlı haftalık gazeteyi yayımlar.)

1968 :Lârnaka (Memurluk)

1968 - 1970 :Lefkoşa Türk Cemaat Meclisi Belediyeler Müfettişliği

1970 - 1976 :Lârnaka Milletvekilliği (bir dönem)

1973 - 1975 :Türk Cemaat Meclisi Başkanlığı

1975 - 1976 :Kıbrıs Türk Federe Devleti Kurucu Meclis Üyeliği

1976 -1990 :Gazimağusa Milletvekilliği (üç dönem)

1983 - 1987 :KKTC Toplumcu Kurtuluş Partisi Genel Başkanlığı

1985 - 1986 :KKTC Turizm ve Kültür Bakanlığı

1987 :*Kızıl Meydan'da Bir Uçak* (gezi yazısı)

1990 :Cumhurbaşkanı adayı olur ve seçimi kaybetmesi üzerine aktif politika hayatını “kısmen” sonlandırır.

1991 :*Yusufçuklar Oldu mu?* (roman)

1993 :Son kez milletvekilli adayı olur ve seçimi kaybetmesi üzerine siyasî yaşamını “tamamen” noktalar.

1993 - 1995 :Kıbrıs Sanatçı ve Yazarlar Birliği Başkanlığı

1995 :*Mangal* (roman)

1995 - 2002 :Doğu Akdeniz Üniversitesi bünyesinde Kıbrıs Araştırmaları Merkezini kurar ve uzun yıllar buranın başkanlığını yürütür. 1995-1999 yılları arasında ise birimin resmî yayın organı *Kıbrıs Araştırmaları Dergisi*'nde genel yayın yönetmeni olarak görev üstlenir.

1998'den Günümüze: KIBATEK Başkanlığı (Vakfın resmî yayın organı olan *Turnalar*'ın da 50. sayısına kadar genel yayın yönetmenliğini yapar.)

- 2001** :*Puşkin'in Ağacı* (deneme)
- 2003** :*Bir Gün Belki* (roman)
- 2005** :*Bir Gecede* (roman)
- 2006** :*Bücür ile Gölge* (öykü)
- 2011** :*Evliya Çelebi'nin İzinde Kuzey Kıbrıs Seyahatnamesi* (gezi yazısı)
- 2015** :*Kıbrıs Türk Halkı'nın Siyaset Kurumu Üzerine Deneme* (deneme)
- 2016** :*Kaza* (roman)
- 2017** :*Zirköy'den Mermertepe'ye (Kıbrıs'ta Direniş ve Mücahitlik Yılları/1 Nisan 1955-1968 Baharı)* (anı)
- 2018** :*Beştulum'dan Zirköy'e (Bir Kıbrıs Çocukluğu ve İlk Gençliği/1940-1955)* (anı)

ÖZ GEÇMİŞ

Adı ve Soyadı	Serhat MUTLU
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Antalya Gazi Anadolu Lisesi/2007
Lisans Diploması	Lefke Avrupa Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (Burslu), 2012.
Yabancı Dil	İngilizce
BİLİMSEL FAALİYETLER	
Uluslararası Hakemli Dergilerde Yayımlanan Makaleler: Mutlu, S. (2017). “ <i>Yolların Sonu</i> ’nda Tarihî Mekânlar Üzerine Bir İnceleme”. <i>Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi</i> , 1: 157-178.	
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	Antalya Adem Tolunay Anadolu Lisesi, 2013.
Projeler	Kıbrıs Türk Edebiyatı Araştırma ve Tanıtma Projesi (1571’den Günümüze Kıbrıs Türk Edebiyatı Tarihi)
E-Posta	serhat-mutlu66@outlook.com